

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરૉલ્ડ.

પુસ્તક ૧૨.

જાન્યુઆરી, ૧૯૧૬.

ખંડ ૧.

વીરાત્ ૨૪૪૨.

વિષયાતુક સિદ્ધા.

વીરગાળની વિનતિ-કાવ્ય (તંત્રી)	૧
શુ સાધુ સધ ઉપાસવા યોગ્ય છે ? નહિંજ (તંત્રી)	૨
બને ધાર્મિક પ્રગીક્ષાનાં સવાય પત્રો	૬
ગ્રામ્ય ક્યારે કરીશું ? હમણાંજ (તંત્રી.)	૨૫
મદમદ પાતશાહનું વર્ણન (પ્રાચીન.)	૨૬
પાટણના જૈન ભંડારો (તંત્રી.)	૨૭

આનરરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાધ.

બી. એ. એવુ એવ બી.

પરીલ હાઇકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

अभिधानराजेन्द्र.

(प्राकृत ६ मागधी) भाषा का वृद्धकोश)

प्रथम द्वितीय, और तृतीय भाग छपकर तैयार है !

दीर्घदर्शी विद्वान लोग सर्वदर्शस्थ सदसम्प्रन्तव्य विषयके अन्वेषणमें दत्तचित्त होते हैं इस लिये हो क्या ? उसी जिज्ञासारूप चिंता विरसनदी को आनन्दसुर-सनदी बनाने के लिये और आर्यावर्तमें अज्ञात-अदृष्ट-अश्रुत-अर्द्ध मागधी(प्राकृत) भाषाका संस्कृतभाषाके समान प्रचार करने के लिये, तथा प्राकृत-भाषामय अप-रिचित जैनधर्मके गृह तत्त्वों को सरल रीतिसे प्रचार कर सर्व साधारणोंको उपकार पहुचानेके लिये परम कारुणिक कलिकालसर्वज्ञकल्प, श्री सौधर्मवृद्धत्तपागच्छीय, भट्टारक श्री श्री १००८ 'श्रीमद विजयरजेन्द्रसूरीश्वरजी महाराजने अपने जीवन महीरूहके अमर-फलवी तरह अंदाजन चार लक्ष श्लोक प्रमाणका प्राकृतभाषा प्रवर्तक अर्पवज्जना अकारादि वर्णानुक्रमसे उक्त कोश निर्माण किया है ॥

इस महाकोष सार्वज्ञीय पञ्चाङ्गीकृतया प्रामाणिक पूर्वाचार्योंके निमित्त प्रकी-र्णादि ग्रन्थोंके सानुवाद प्राकृत मूल शब्द, तदनन्तर उनके लिङ्ग, धातु, प्रत्यय, समास, व्युत्पत्ति, अर्थ, आदि दिखाकर तत्तच्छब्द संवन्धि विशेष व्याख्याओंके पाठ जिन २ सूत्रों, प्रकीर्णों, और ऐतिहासिक ग्रन्थों में है, वे ग्रन्थ अध्ययन, उद्देश दर्श आदिकों के साथ रखे गये हैं, जिन को देखकर वाचकवर्ग एक विषयको अनेक शाहों से समझाण सिद्ध करने को अनिवार्य शक्तिमान होगा. इस चमत्कृतिकारक अपूर्वापूर्वशास्त्र संश्रुति उपमातीत शब्द संदर्भ कोषका विवेचन जितना लिखा जाय उतना ही कम है, इसका पूर्ण संक्षिप्त तत्त्व, मली भोंतिसे लिखा गई सविस्तृत रुमिका के वाचनेसे ही ज्ञात होगा । कोश निर्माता महाभाषका जीवन परिचय भी बहुत सुन्दरतासे दिखलाया गया है । यह कोष चार भागोंमें पूर्ण होगा:

इस लिये जिन विद्वानों, श्रीमानों, या राजा महाराजाओं को इस ग्रन्थ के मधुररस को लेने की इच्छा हो, अथवा सम्भार जैनधर्म के तत्त्वोंको जानने की इच्छा हो, तो शीघ्र ही इसके प्रत्येक भाग को संग्रह कर अवलोकन करे । मूल प्रत्येक भाग का केवल २५) रुपया रखा गया है जो कि-पुस्तक के बंद में बहुत ही कम है । मिलनेका पता—

सर्व दानात् परं दानं अन्नदानं विशिष्यते ।

હિમારાજ લાખના

એક અમૂલ્ય સૂચના.

शास्त्राज्ञानं पावनं ये

हिन्दु मात्रनो परम धर्म છે.

भवन्ति नरकाः पापात् पापं दारिद्र्यसंभवम् ॥

दारिद्र્યમદાનેન તસ્માત્ દાનપરો ભવેત્ ॥

-દાન નહિ આપવાથી દારિદ્ર્ય આવે છે, દારિદ્ર્યથી પાપ થાય છે અને પાપને પરિણામે નર્ક મળે છે. માટે

असौ इपिआमां अन्नदान साथे अमर नाम !

૩. ૨૦૦ આપી અન્નદાન ખાને એક દિવસ રોજી આરસની તપ્તીમાં નામ કોનરાની માદમિરી અમર કરે. ' '

ગરીબ દિદુ અનાથોની ક્યા લાગતી અને તુલેમને સારે માટે પ્રમગે બ્રાહ્મણોની આ-
દક પાદ કરી દાન આપતુ એ દરેક દિદુનુ કર્તવ્ય છે. કારણ કે, આરા નિરાધાર અના-
થોને દાન કરવાથીજ પગલોકની વાટ ખગ્ગી પ્રાપ્ત થાય છે. દાનમાં મોના આશરે અનાથો
દિદુ વર્ણઅવસ્થાનુસાર આશ્રમમાં મળે છે.

માટે તમારા દાનના મની-એકાઉન્ટ તુલત નીચે મુજબ સરનામે મોકલનારી આપો

૧ ૨૫) દાન આપવાથી એક " મોદાન " ગણાય છે. તેના વ્યાજમાંથી અનાથોને
દુધ અપાય છે અને દાનાના નામનું આરક એકાઉન્ટ ઉપર રખાય છે

એક રૂપિયા કુખીનાં દાન વાર્ષિક રીપોર્ટમાં ગણાય છે તે રીપોર્ટ મળત મળે છે,
તે મગાવવા દાન મોક્ષી મળે.

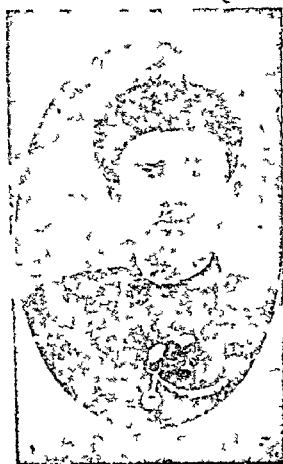
મંત્રી-હિન્દુ અનાથાશ્રમ, નડીઆદ.

જનસમાજને ફાયદાકારક ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળો ૮૦ વર્ગસથી સંપૂર્ણ માન પામેલી અને
ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.

ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના.

અમદાવાદના બજારમાં આજે રાત્રી

ચાદીના દાગીના વેચનાર અનેક વેપા
રીઓ છે છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક
જાતના દાગીના ખાસ જરૂરીથી આપેલી
તથા ધુધરીઓ બાધવાનો વાળો તે પણ
ચોખ્ખી ચાદીનો પાકી ગેરટીઘીજ આ
પવામાં આવે છે ભાવમાં ઠગાવાનો
ખંડકુલ ધારતી રહેતી નથી માટે એક
વાર પધારવા વિનંતિ છે

ચોખ્ખી ચાદીના દાગીના-

બનાવનાર તથા વેચનાર.

પંચાલ ભૂલાભાઈ હીરાચંદ

૬. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઈની પોળમાં ઘર નં. ૨૨૧૪.

અમદાવાદ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરૉલ્ડ.

Jaina Shvetambarn Conference Herald.

All the Buddhas are wonderful and glorious.
 There is not Their equal upon earth.
 They reveal to us the path of life.
 And we hail their appearance with pious reverence.
 All the Buddhas teach the same truth.
 The truth points out the way to those who have
 gone wrong.
 The Truth is our hope and comfort
 We gratefully accept its illimitable light.
 All the Buddhas are one in essence,
 Which is omnipresent in all modes of living,
 Sanctifying the bonds that tie all souls together,
 And we rest in its bliss our final refuge.
 —Gospel of Buddha

પુ. ૧૨ અંક ૧. વીરાત્ ૨૪૪૨. ષોષ ૧૯૭૨. જાન્યુઆરી ૧૯૧૬.

*વીરખાળની વિનતિ.

[આજ શ્યામ મોહલીને બંસરી બજાયશે—એ લયમાં.]

વિનવે વીરખાળ આપ ક'ઇક તો દયા કરો
 જ્ઞાન દાન જોજ શ્રેષ્ઠ, ક'ઇક તો દયા કરો. , વિનવે
 છે પ્રસિદ્ધ ઇવદયા-ખાળ હિંદમાં તમે,
 અમે મનુષ્ય ને સ્વધર્મી, મદદે ધાઓ વૌર નરો. વિનવે
 જગત વધતું જાય છે, અમે રહ્યાં અજ્ઞાનમાં,
 સૂઝ કંઈ પડે નહિ, જ્ઞાનનો દીવો ધરો. વિનવે
 જ્ઞાન અર્થે યાચીએ, આવી તમારે આંગણે,
 હે શ્રીમંતો ! દાન દધ, પુણ્ય-પુણ્યને ભરો. વિનવે
 ૧૪-૭-૧૫. —ત્રી.

* મુળમાં શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાવ્યસ મુદ્રણ મુકવાના નિમિત્તે યથેવા મેળાવડા અર્થે ગચ્છે છે. આ કાલ અન્ય તેવા જૈન મેળાવડા વખતે વાપરી શકાય તેમ છે, તેથી આન સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

શું સાધુસંઘ ઉત્થાપવા યોગ્ય છે? નહિંજ.

નાતાલના સમયમાં તા. ૩૦ અને ૩૧ મી ડિસેમ્બરે ભારત જૈન મહામંડળનો વાર્ષિક ઉત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો, તે વખતે પ્રમુખ તરીકે સ્થાનકવાસી જન કુળમાં જન્મેલા એક વિદ્વાન અને અર્થશાસ્ત્રના પ્રોફેસર ખુશાલ તલકશી શહે બી. એ. બી. એસ. સી. બાર એટ લૉ બિરાજ્યા હતા. પ્રમુખપદેથી જે બાપણુ આપણું હતું તે ઘણા ઉચ્ચ વિચારવાળું અને વિદ્વાતભરેલું હતું. તેમાં ઘણા અગત્યના મુદ્દાઓ વિચારની કસોટીમાં મૂકવા જેવા હતાઃ કેટલાક કાર્યમાં મૂકી શકાય તેવા હતા, જ્યારે કેટલાક કાર્યક્રમ કેટલાકને નહિ લાગે. આમાં આપણા સાધુઓના સંબંધમાં જે શબ્દો તે બાપણુમાં જણાય છે નીચે પ્રમાણે છે—

“સાધુ વર્ગને ઉત્થાપો કે સુધારો—(૧) આ સંબંધી મારે એક એવા વિષયપર બોલવું પડશે કે જે કદાચ આપણુ સર્વને સરખી અગત્યનું નહિ જણાય; પણ મારા મત મુજબ જૈન સમાજને અત્યંત જરૂરનું છે. આપણા તત્ત્વજ્ઞાનનાં સત્યો જે આપણે પ્રગટ કરવા ઇચ્છતા હોઈએ, આપણો ઇતિહાસ પુરાણોના ગપ શાસ્ત્રમાં ન ખપે એવી આપણી આકાંક્ષા હોય, આપણા સિદ્ધાંતો કે જે ખરી રીતે આધુનિક તત્ત્વજ્ઞાન અને વિજ્ઞાનને બહુજ મળતા આવે છે તેનું મળતાપણું પ્રદર્શિત કરવા ઇચ્છતા હોઈએ તો આપણને એક એવા ખાસ વર્ગની જરૂર છે કે જેમાંના લોકો આપણા પોતાના તત્ત્વજ્ઞાન, સાહિત્ય અને ઇતિહાસમાં પારંગત હોય, જે અન્ય લોકના ધર્મ અને ઇતિહાસથી સારી રીતે વાકેફ હોય, જે અનેક આધુનિક બાબામાં પ્રવીણતા ધરાવતા હોય. આવા વર્ગનો જ્યારે ખ્યાલ કરવા બેસીએ ત્યારે પ્રથમ નજરે ધર્મગુરુઓ તરફ વળે છે—આપણા સાધુ સંઘને શોધીએ છીએ, કારણ કે તેઓ આવી બાબતમાં આપણા નેતા હોવાનો દાવો કરે છે, પણ

(૨) “હું કહેવાને બહુ દિલગીર છું કે આપણો આધુનિક સાધુજીવ એ કામ માટે તદ્દન નાલાયક છે. તેને આપણા પોતાના ઇતિહાસ કે તત્ત્વજ્ઞાનનું ઉત્તુ જ્ઞાન નથી, તેને નિરીક્ષણ કે પરીક્ષક શુદ્ધિ છેજ નહિ, તેમના બાબાજ્ઞાનની અવધિ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતમાં, ધર્મ અને તત્ત્વજ્ઞાનની અવધિ બગવતી સૂત્રમાં આવી રહેલી છે જ્યારે તેના શિવાય અન્ય પંથો અન્ય ધર્મ સિદ્ધાન્તો કે સૂત્રો તેઓ મૂળ જાણતા જ નથી. (તેમની પાસેથી) આપણે સત્ય મેળવું છે એ કદાચ તેઓ જાણતા હશે પણ તે સત્ય તમે અથવા બીજા કોઈ તેગની પાસે માગે ત્યારે તે બતાવવાની તેમની શક્તિ નથી અને સત્યના એકલા માણેક આપણે જ છીએ એવું માની, અજ્ઞાનજ્વળની બંધિત કે ખુશામતમાં ઇવન સાર્થક સમજી અને સાધુ વર્ગના મહાવ્રતના ડોળથી મજેલા મન્યાનપર આધાર રાખી જેઓ તેમની આ સ્થિતિ સામે વાંધો કદાકે તેમને ત્રાપ આપવા ગોરાળા કરતાં પણ આજના સાધુઓ વધારે તૈયાર છે અને મોટી દિલગીરી તો એ છે કે આપણું સાધુજીવ પેટી દર પેટીનું નહિ પણ શુદ્ધિજન, માનસિકજન અને વૈરાગ્ય જળની પરીક્ષામાં પમાર થયેલ નગેનું ‘અનેલું’ છે એવો દાવો કરે છે.

(૩) “અત્યારે તો સાધુનું ઘર અસમર્થ લોકનું કલ્પવૃક્ષ છે. બીજા માગવા માટે એ બહુજ્ઞ માનદાયક બહાતું છે અને ખીજાઓને ભારરૂપ થવા માટે બહુ રહેલો માર્ગ છે. એ એક જ માર્ગ છે કે જ્યાં આજસુપણાને ગુણ માનવામાં આવે, અજ્ઞાનતાને પુણ્ય મનાય, અને અનીતિને પાપની શિક્ષાથી દૂર રખાય. જીવનની સર્વ ખુખી ચાખતી હોય અને તેની દરેક ભોખમદારીથી દૂર રહેતું હોય તો આજ એક માર્ગ છે.....આપણને એક આખા વર્ગને આજસાધમાં, અહંકારમાં, અજ્ઞાનમાં મસ્ત રહેવા દઈ પાળવાની શી જરૂર છે ? ”

આ પ્રમાણેની ઉદ્દગારો છે કે જે અમે ત્રણ પારામાં મૂકેલા છે. તેમાં પહેલા પારા-માનાં વિચારો સાથે અમે સહમત છીએ. બીજા અને ત્રીજા પારામાં ચિતરેલા વિચાર સાથે અમે તદ્દન સહમત થઈ શકતા નથી અને હાલના સાધુઓની રહેણી કરણીનું ચિત્ર આખા સાધુ-સમૂહને લાગુ પાડવામાં આવ્યું હોત તો તે ભયંકર છે—અતિશયોક્તિથી મિશ્રિત છે અને તેમાંના ઉદ્દગારો સામે તો ઘણો ઘણો વાધો લેવા જેવું છે. એક મુશિક્ષિત જૈન પોતાના ધર્માધિકારીઓ સંખ્યે આટલી બધી Sweeping remarks by way of wholesale denouncement સમગ્ર વર્ગની નિંદા—તિરસ્કારવાળી દીકા કરે તે સ્વાતંત્ર્યની હદ ઓળંગી જવા જેવું જણાય છે

સાધુઓ સંખ્યમાં જે તીવ્ર શબ્દો ઉપરના ત્રીજા પારામાં લખાયા છે તેના જેવા શબ્દો સ્વામી વિવેકાનંદે પણ પોતાના ધાર્મિક પ્રવાસની શરૂઆતમાં લખેલા પત્રમાં આ રીતે જણાવ્યા છે:—

“ સાધુઓ તમારા ઉપદેશકો—મટસિંહુઓ કે જે હમેશાં સુધારણાના કદા સત્તુઓ છે, તેમને લોત મારો; કારણ કે તેઓ કદી પણ સુધરવાના કે સુધારવાના નથી; તેઓનાં અંતઃકરણો કદી પણ મહાન થવાનાં નથી, તેઓ જમાનાઓના વહેમ અને જૂલમની ઓલાદ છે. આવા સાધુવર્ગને પ્રથમથી જ નિર્મૂળ કરો; પછી તમે ખરા મનુષ્ય થઈ શકશો. ”—૩૦ મી જુલાઈ ૧૮૬૩. વળી જણાવે છે કે:—

“ સાધુઓથી યત્ન દુઃખોના નાશ કરવાનો છે સાધુઓના પ્રપંચ માટે તો સર્વ સામાજિક જૂલમ મટે તેમ છે.

“ સાધુઓને દરેક સંસારિક બાબતમાં માથું ઘાલવાનું શું પ્રયોજન હતું ?—આથી કરોડો મનુષ્યની દુઃખદ સ્થિતિ આવી છે.

આમ છતાં પણ ગ્રેફિસર ખુશાલભાઈ સ્વામી વિવેકાનંદના વાક્યો પોતાના સમર્થનમાં છે એમ જણાવી ગર્વ લઈ શકે તેમ નથી કારણકે અમારે કહેવું જોઈએ કે જે સાધુઓ માટે સ્વામી વિવેકાનંદે કહ્યું છે તે સાધુઓનો પ્રકાર આપણા જૈન સાધુઓના પ્રકારથી જૂદો જ છે. તે સાધુઓએ સમાજના અનેક બંધનો ઉત્પન્ન કરી તેથી પોતાની સત્તાનો દોર જમાવ્યો છે અને આજીવિકાનાં સાધન મેળવ્યાં છે, જ્યારે નિષ્કંચન—નિર્મય જૈન સાધુઓનાં જીવન વ્યવહાર સસારવ્યવહારથી તદ્દન અલગ છે. તે સાધુઓએ સમાજના વિષયોમાં પોતાની લાકડી ચલાવી છે તેથી દુઃખમય સ્થિતિ, પ્રાપ્ત થઈ છે. આ સંખ્યે તેજ સ્વામી વિવેકાનંદના વિચારો જણાવા જેવા છે.

“ સસારિક કામદાઓ ધર્મની સમતિથી, આથક સંજોગો આવવાથી નિર્મિત થાય છે ધર્મની બચક જૂલ સામાજિક વ્યવહારમાં માથુ ધાલવાથી યદ્ય છે આથી જુઓ તે જૂન કેવી કષ્ટ જળથી કહે છે અને તેજ કથનથી પોતાની વિરૂદ્ધ પોતેજ જાય છે “ સામાજિક સુધારો તે ધર્મનું કર્તવ્ય નથી —અરુ આપણે જેની જરૂર છે તે એજ છે કે ધર્મે સસારસુધારક ન થતુ જોઈએ, પણ તેની સાથે આપણે આગ્રહ રાખીએ છીએ કે ધર્મને સસારિક કામદા બાધનાર બનવાનો કશો દંક નથી તેને દૂર રાખો । તમે તમારા પોતાના સ્થાનને વળગી રહો એટલે સર્વે સુધરેલું થઈ રહેશે

ધર્મને માત્ર આત્મા સાથે જ સંબંધ છે, અને તેને સસારિક બાબતોમાં માથુ ધાલવાનું કદં પ્રયોજન નથી આથી જ સ્વામી વિવેક નદે જણાવ્યું છે કે “માધુઓને દરેક સસારિક બાબતમાં માથુ ધાલવાનું શું પ્રયોજન હતું?—આથી કરોડો મનુષ્યોની દુષ્ટ સ્થિતિ આવી છે ’

વળી ઉક્ત ગ્રેટ બ્રુશલબાઈ પાશ્ચાત્ય કેળવણીથી સસ્કારિત હોઈ પાશ્ચાત્ય સંસ્કારો જૈન સાધુઓમાં લાવવા ઇચ્છે છે અને તેને લોકોનું જાળવણીથી અજ્ઞાન દૂર કરવાનું, દરદીઓની મારવારમાં મદદરૂપ થવાનું અને ખરા શહેરી તરીકે ગર્વ કરવાનું કાર્ય ઉપાડી લેવાનું કહેવામાં આવે છે આવું પ્રવૃત્તિમય કાર્ય કરના માટે શ્રમણોપાસક જેવો વર્ગ કે શ્રાવકોમાંથી એક વર્ગ ઠેકો કરવામાં આવે તો યોગ્ય ગણાય, પણ નિવૃત્તિમય જૈન સાધુ ઓને આવી પ્રવૃત્તિમાં નાખવાથી પોતાનું સસારના બંધન રહિતનું નિરપેક્ષ કાર્ય જૂલાડવામાં આવશે અને તેથી સસારમાં વિશેષ બંધાયલા રહેવાથી અનિષ્ટ પરિણામ આવશે દરદીને માનસિક ઉપચાર કરવાનું કાર્ય સાધુનું ગણાય પણ તેને દવા આપનાર, માવજત કરવાનું કાર્ય મોપવામાં આવે તો હાલના કેટલાક જાતિઓ વૈધ તરીકે ધધો કરી કેવી માયામાં સપડાયા છે તે જોઈ તપાસવાનું અમે કહીએ છીએ

“ આપણા આચાર્યો—સતો અને પાશ્ચિમાત્ય સતોગ અતર છે તે દર્શાવીએ આપણા સતો જિન ભક્તિમાં સપૂર્ણ રહી અન્યને તેમ રાખી જિન શાસનનો ઉલોગ કરવા અદિ સા ધર્મને હૃદયમાં વજોડેપ મમાન સ્થાપી ઉપદેશ પીધુપતુ પાન કરાવે છે આપણા પૂર્વાચાર્યો તત્ત્વજ્ઞાન, ન્યાય આદિ અદ્ભૂત ગ્રંથો રચી પરમોપદેશતા યદ્ય મગન અને પરબવ અર્થે કલ્યાણમરી નિવડયા છે પરંતુ તે સવ જિન પ્રવચનવાણીને સગત—એકમત રીતે જ આપણી મતમાનિમમાં પાશ્ચિમાત્ય મતોમાં ઘટિગોચર થતુ પિનક્ષણ વૈચિત્ર્ય નથી પાશ્ચિમાત્ય ઠેકાંથી મદાન મતોએ આત્માનું મમર્ષણ કરી મનનનોના તેમજ ઇતર લોકોના દુષ્ટ વિદાગવા માટે અનેક પ્રકારના પ્રયત્નો કર્યા છે

‘ તુરંગમાના ટેદીઓની સ્થિતિ સુધારનાર, મહારોગ અન્ત લોકોમાં રસી આશાસન આપી ઓપધ આપનાર અને તેથી કદાચ પોતે પણ મહારોગી થનાર, પોષમદાગળના દોગનું પર્ગિટાટન કરનાર, મમગ્જુમિ પર જઈ જળખી સૈનિકાની મુશ્રૂપા કરનાર, અનાથ અર્જમને મદાય મેગની આપનાર—આવા અનેક પ્રકારના સતોની માલિમ પશ્ચિમમાં બનાવી રાખેલા આપણા સાધુઓએ મંમાર કે વ્યવહારમાં કાંઈપણ અંતો પડવાનું નથી. તેથી તેઓ કષ્ટે જાગિત જ્ઞાન અને મદાયારનો બોધ આપી દંડવમાં સન્નિષ્ઠા, અને ધર્મ ધારી એજ અંતે આલ્યા જાય છે વળી પાશ્ચિમાત્ય સતોનો મુખ્ય

ઉદ્દેશ ઐહિક છે, જ્યારે આપણા સંતોનો ઉદ્દેશ પારગામી, પારલૌકિક છે કારણ કે પશ્ચિમ પ્રવૃત્તિમય છે, પૂર્વ નિવૃત્તિમય છે. પ્રવૃત્તિમાં રહી ઐહિક કલ્યાણ શોધવું તેના કરતાં નિવૃત્તિમાં રહી ખીખ્ખોને પણ નિવૃત્તિ શીખવવી અને નિવૃત્તિમય ખનાવી પારલૌકિક પરમ કલ્યાણ શોધવું એ કોટયાવધિ ઉચ્ચતર છે.

—જૈનપતાકા ફે. માર્ચ ૧૯૦૮.

આ સં. ૧૯૧૩ ના આપાદ માસમાં શ્રીમન્ મોહનલાલજી મુનિમહારાજના સંબંધે લખેલા લેખમાંના અમારા વિચારો અત્યારે અહીં ટાંકવાની જરૂર પડે છે. આ પરથી આપણા સાધુઓનો વિશિષ્ટ પ્રકાર સમજી શકાશે હજારો વર્ષો થયાં, છતાં આપણા સાધુ-પૂર્વના આચાર વિચારને ઘણી ચીવટાઈથી જોટલા બની શકે તેટલા જળવી શક્યા છે, રેલ્વે સ્ટીમરોદિની સગવડો ધર્મ છતાં તેનો ઉપયોગ ન કરતાં પાદવિહાર કરી એક શહેરથી બીજો શહેર, એક ગામથી બીજો ગામ એમ નાનામાં નાના સ્થલમાં જઈ બોધનો લાભ લોકોને આપે છે, ધન કદી રાખતા નથી સંસારમાં માથું ધાલતા નથી અને જ્ઞાન લઈ આપી નવીન પુસ્તકો રચી જૂનાં પ્રગટ કરાવી ધર્મસેવા કરવા ઉદ્બુદ્ધ રહેતા આવે છે એ અન્ય ધર્મના અધિકારીઓ કેવા પૈભવમાં, મોજ શોખમાં રહે છે, પગે ષૂટગોળ રાખી રેલ્વે વિહાર કરી, જૂઠ્ઠાઓને ત્યાં રહી કેવી મજા કરે છે તે સાથે તુલના કરી ખાસ વિચારવા જેવું છે.

મનુષ્ય સ્વભાવ કવે છે તે પર દ્રષ્ટિ ફેંકી વિચાર કરીએ તો આપણા સાધુ-સમૂહમાં નિર્બળતાઓ, દોષો નથી એવું કોઈનું કહેવું છે જ નહિ, કારણ કે તેઓ સર્વજ્ઞ નથી કે જેથી તેઓ સંપૂર્ણ દોષ રહિત હોઈ શકે, તેમજ બધા સાધુઓ નિષ્પરિમહી, ચાની, સુશીલ અને ધર્મ રતંબ છે એમ પણ ન હોઈ શકે કારણ કે એક મોટા ટોળામાં કોઈ-કોઈ એવા હેમ કે જે દોષી જણાય, છતાં એકંદરે સાધુસંઘની સંરચા (Institution) ઉપયોગી-આવકાર દાયક, માર્ગદર્શક અને આવશ્યક છે. ખીજી બાજુ હાલના સાધુઓએ, ઉપરના વિચારો દિવસે દિવસે બોલાવાનો સમય આવે છે તો તે પર સહમતાથી વિચાર કરી પોતાના સમસ્યજૂઠની એક સંગતવા કરી સમયાનુસાર આચાર વિચાર--રહેણી દુર્ણમાં સુધારા પર આવવું ઘટે છે. પ્રેમ પ્રચાલનાઈના ચબ્દોમાં કહીએ "તો ખરા સાધુ તરીકે, ખરા જૈન તરીકે, સત્પુરુષ તરીકે તેઓ પોતાની ધરજ આપ કરે, તેઓનું વર્તન નમુનારૂપ થાય, તેઓના જ્ઞાનભંડાર આગળ આપણને સ્વભાવતઃ નમવું પડે, અને અકિંચનતા, ત્યાગને બદલે (ની સાથે) ખરો ભોગ આપે, ધર્મ ખાતર, સમાજખાતર, દેશખાતર (ધર્મ દ્રષ્ટિએ) ભોગ આપે, તો તેઓ આપણા નાયક બનશે, અને આપણને શ્રદ્ધા બેમશે."

—તંત્રી.

એકય ક્યારે કરીશું ? હમણાંજ.

“It is said that blood is thicker than water but far more subtle and strong are spiritual sympathies.”

—“એમ કહેવામાં આવે છે કે જલ કરતાં રક્ત વિશેષ ઘટ્ટ છે, અર્થાત્ પરસ્પર બોજનાદિ વ્યવહાર કરતા સગપણનો સંબંધ વિશેષ બલવાન છે, પરંતુ તેના કરતાં પણ વિશેષ વિશેષ બલવાન અને સૂક્ષ્મ એવી એક ધર્મની સમાનતાઓ છે.”

હમણાંનું હિંદુ જે રિચિત્રિમાંથી પસાર થાય છે તે રિચિતિ ખારીકાથી તપાસતાં ઘણી સુખકર અને આવકાગદાયક ભાસે છે. જુઓ ! મોરલેમ બાદઓ હિંદુ બાદઓ સાથે એક એકના હાથ જોડી સંયુક્ત રીતે વધવાનો પ્રેમ પૂર્વક પોકાર કરે છે. આના પ્રમાણમાં મોરલેમ લીંગની મુખધની બેઠકના માન્યવર પ્રમુખ મંત્રક હુકમે જે ઉત્તેજક, નોસદાર અને તનમનન દેવળવે તેવું બાપણ આપ્યું હતું તેમાં નીચેના બાવાર્થના ઉદ્ગાર ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે.—

“આ જુલો જવાનું નથી કે શું પારસી કે હિંદુ, શું સુસલમાન કે જૈન સર્વેએ સાથે મળીને કાર્ય કરવાનું છે, અને ત્યારે જ એકત્રતા ધરે. જ્યારે તેવી એકત્રતા ધરે ત્યારે જ સાચી અને કાયમની પ્રગતિય ઉત્તિ કરી શકીશું. આથી કોમી અલગપણનો વિચાર કદી નાંખવો આવશ્યક છે. આવા કોમી સવાલોને વચ્ચે લાવવાથી એકત્રપણના વિચારો કરવા નષ્ટ પામે છે, અને તેથી અન્યોન્ય કુવિચારોના અંકુરો ફુટવા પામે છે. આ બધા કોમી અભિમાનોને તિલાંજલિ અર્પી સર્વેએ હાથમાં હાથ મેળવવાની જરૂર છે.”

“આપણે ધર્મ બ્રાતૃભાવ ફેલાવવાની આગા કરે છે અને તે ફાલની યુરોપીઅન ખરાદરી કરતાં ઉચ્ચ અને વિશાળ છે. આપણા લાંબા ઇતિહાસનું તાત્પર્ય માત્ર બે શબ્દોમાં સમાવી શકીએ તેમ છીએ. તે શબ્દો ‘હિંદી સુસલમાનો’ એ છે. એ બે સૂત્રકપ શબ્દ આપણે ધર્મ, આપણું જાતિયત્વ અને ઇતિહાસ દર્શાવે છે. અને તેમાંથી ઉત્પન્ન થતી આપણી ફરજો અને જોખમદારીઓ આપણી સમક્ષ ધ્યાનમાં રાખીશું તો આપણે અવળે માર્ગે નહિ જઈએ.”

“ખુદાની દરખાસ્તો શીખો, મરાહાઓ, હિંદુઓ, અથવા એસલામીઓ-બધા માટે જ્યારે એકજ સરખા કાયદા છે એમ આપણે જ્યારે માન્ય છીએ તો પછી શા માટે મતબેદ અને બિજ વિચારો કરી અત્રે નાલકનો દલોડ ઉભો કરવો ? તેને બદલે શા માટે કોમકામો અન્યોઅન્ય વિશ્વાસ મેળવી મિત્રભાવથી પોતાનો નિવેડો ન લાવી શકે ? આથી જ પટેલી દરજ તે સ્વવિશ્વાસની લાગણી છે.”

—શુજરાતી.

આમાં અંતર્ગત વાક્યો એવાં મળતાં મુક્યાં છે કે જે દરેક માનવી, પછી તે હિંદુ જૈન, શીખ કે પારસી હોય, તેને પ્રમુખીય અને જ્ઞાતીય ઉત્તિ માટે સાંખ્યા વગર પૂટકો નથી.

“When a question concerning the welfare of India and of justice to Indians arises, I am not only an Indian first, but an Indian next, and an Indian to the last, an Indian and Indian alone, favouring no community and no individual, but on the side of those who desire the advancement of India as a whole without prejudice to the rights and interests of any individual, much less of any community, whether my own or another.

“But whenever any question arose on which there was a clear and unmistakable Divine injunction conveyed to me by my God through my Prophet, I could not even consider, let alone accept as correct, any thing conflicting with that injunction, no matter on what mundane authority it was based. With Divine authority as my only guide I will be not only a Muslim first, but a Muslim next, a Muslim to the last and a Muslim and nothing but a Muslim. People may scoff and laugh, but I hold firmly to these convictions.”

—“જ્યારે હિંદનાં કલ્યાણનો અને હિંદુઓના ન્યાયનો પ્રશ્ન ઉપરિચત થાય છે ત્યારે હું પ્રથમ દરજ્જે એક હિંદી છું એટલું જ નહિ, પણ પછી પણ એક હિંદી છું અને છેવટ સુધી પણ હિંદી છું— હિંદી અને માત્ર હિંદી છું— ત્યાં કોઇ કોમનો અને કોઇ પણ વ્યક્તિનો પક્ષપાત નહિ કરું પરંતુ કોઇપણ વ્યક્તિના—પછી તે મારા કે બીજાના— હક્ક અને લાભને ધક્કો પહોંચાડવા વગર (એટલે કોમના હક્કને ધક્કો પહોંચાડવાનો રહેતો જ નથી) સમગ્ર હિંદની ઉન્નતિ કરવાના જે ઇરાદા છે તેમના પક્ષમાં જ રહીશ.

“પરંતુ જ્યારે જ્યારે એવો પ્રશ્ન ઉપરિચત થયો છે કે જેના ઉપર મારા પયગંબર હારા ઇશ્વરનો દીવ્ય આદેશ સ્પષ્ટ અને અણિશુદ્ધ રીતે મને મહેલો હોય ત્યારે ત્યારે તે આદેશથી વિરુદ્ધ એવું કંઇ પણ ધ્યાનમાં મેં ધર્યું નથી (તો પછી તેને સાચ તરીકે સ્વીકારેલું તો ક્યાંથી જ હોય ?)—એમ કરવામાં પછી તે ગમે તેટલી આ લોકમાં ઉગી સત્તા ઉપર આધાર રાખતું હોય તો પણ તેની મેં ઇન્કાર કરી નથી. ઇશ્વરી સત્તાને મારી સર્વથા નિયામક માનવું હું પ્રથમ દરજ્જે એક મુસ્લિમ રહીશ એટલું જ નહિ, પરંતુ પછી પણ મુસ્લિમ, છેવટની ધડી સુધી મુસ્લિમ અને મુસ્લિમજ રહીશને બલે લોકો મારી નિંદા કરે કે મારા પર હસે પરંતુ આ પ્રતીતિઓને હું દૃઢતાથી વળગી રહું છું.”

આ રીતે દરેક જૈન સ્વતંત્ર રહી સ્વ સંપ્રદાયોને બલી મહાવીરના આદેશનું અદ્યક્ષ કંવામાં પોતાનું જૈનત્વ અણિશુદ્ધ સાચી હિંદના ખરા દેશજન ઉપરની બાવના પ્રમાણે બનશે ત્યારે સ્વ અને પર કલ્યાણ સાધી શકશે.

દરમંગાના નરેશ સનાતન હિંદુ ધર્મનો ઝુકો લઈ હિંદુઓના જૂદા જૂદા મતો સંપ્રદાયો અસ્પર્શ આંધકાર આપતા રહે તે માટે એકત્રિત થવા માટે જે વિચાર જણાવે છે તે પણ બૂલી ચકાય તેવા નથી.

“ It is said that blood is thicker than water but far more subtle and strong are spiritual sympathies, and Hindus from whatever part of the country they may hail, to whatever sects or schools of thought they may belong, are bound by the ties of spiritual brotherhood. Intellect separates but the spirit unites, and though intellectually we may be *Advaitas* or *Vishistadvaitas* or *Dvaitas* we drink of the same spiritual fruit, partake of the same communions and sinking all the differences of intellect in this spiritual identity, let us unite with hearts chastened and purified in this national worship of the Supreme Lord. ”

—એમ કહેવામાં આવે છે કે જલ કરતાં લોહી વિશેષ ઘટ્ટ છે એટલે કે સાથે ખાવા પીવા કરતાં લોહીનું સગપણ વધી જાય છે તો પણ તે સગપણ કરતાં અતિ વિશેષ સૂક્ષ્મ અને સખજ ધાર્મિક એકતાઓ-સહાનુભૂતિઓ છે અને હિંદુઓ દેશના ગમે તે પ્રદેશના હોય, યા કોઈ પણ મત કે દર્શનના અનુયાયી હોય છતાં તેઓ ધાર્મિક બ્રાતૃસંબંધના બંધનથી બંધાયેલા છે, બુદ્ધિવાદ એકને બીજાથી જૂદો પાડે છે, પરંતુ આત્મા એકને બીજા સાથે એકત્રિત કરે છે, અને જોકે બુદ્ધિવાદથી આપણે અદ્વૈત કે વિશિષ્ટાદ્વૈત કે દ્વૈતના અનુયાયી હોઈએ છતાં આપણને ધર્મરૂપી જલ એકજ કુવારામાંથી મળે છે, આપણે એકજ પ્રકારના ધાર્મિક સંવાદોમાં ભાગ લઈએ છીએ અને તેથી બુદ્ધિના બંધા ઝગડાઓ દૂર કરીએ ધાર્મિક એકતા સ્વીકારી વધારે પવિત્ર અને નિર્ભંજ હૃદયોથી પરમાત્માની આ પ્રજ્ઞાકીય પૂજામાં એકત્રિત થઈએ.

આ વાતો આપણને કેટલો બધો પાઠ આપે છે. પ્રજ્ઞાની રાજકીય એકતામાં મુસલમાન અને હિંદુઓ એકત્રિત થઈ એકજ પ્લાટફોર્મ ઉપર આવી એક સંપીના ઉદ્ધારો કાઢે છે એટલુંજ નહિ પણ એક સાથે કાર્ય કરે છે, એક પર બીજો શ્રેય રાખે છે, આવશ્યક આપે છે અને ભેટે છે. આનું જ્યારે એક બીજાના ધાર્મિક મંતવ્યોમાં જમીન આસમાન જેટલો ફરક છે, જે એકબીજા વચ્ચે પરાપૂર્વથી અસમાન લાગણી ચાલી આવી છે તેઓ પણ ભાઈઓ માફક ભેટે છે, ત્યારે આપણે પછી સ્થાનકવાસી, દિગંબર, શ્વેતાંબર હોઈએ તે વીર પ્રભુના જ પુત્રો હોવા છતાં-તેવો દાવા કરતા હોવા છતાં એક બીજા વચ્ચે લડી મરીએ છીએ એ શોકજનક નથી ?

હિંદુઓના ધર્મભેદ દ્વૈત, અદ્વૈત કે વિશિષ્ટાદ્વૈત એટલા બધા બુદ્ધિવાદ પર રજા-ચેલા છે કે તેના છેડા આવે તેમ નથી, છતાં તેઓ એકઠા ધવાને પ્રયત્ન કરે છે અને એકત્રિત થાય છે, તો જાજા બુદ્ધિના વાદ પર નહિ ચણુચેલા નાના નાના મંતવ્યો-ભેદોથી જીનના સંપ્રદાયો લડી મરે, તે તેના અનુયાયીઓ કોઈ જઈ હજારો રૂપીઆનાં આંધણ મૂકી તીર્થરક્ષા કરવા જાય, મારા મારીના પ્રમંજો સાથે અને તેથી વિરોધ, દ્વેષભાવ, અભિનિવેશ વીતરાગના અનુયાયીઓમાં રચાં કરે એ આણું શોકજનક છે ?

તીર્થના ઝપડા પનાવવા માટે લવાદ-મંડળ નીમવાની જરૂર છે, પણ રીલગીર

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન વોર્ડ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર કોન્ફરન્સ ધાર્મિક ઇનામી પરીક્ષા.

સં ૧૯૭૨ ના માગસર વદ ૫ ને રવિવારે દિવસના એક વાઝ્યાથી ચાર વાઝ્યા સુધી.

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૫.

ધો. ૧ લું. (પંચ પ્રતિક્રમણ.) તપગચ્છ.

(પરીક્ષક—૨૧. રા. ન્યાયચંદ લક્ષ્મચંદ સોની. B. A. LL. B. સાદરા.)

સવાલ.	માર્ક.
૧. 'નવકાર' મંત્રના પહેલા પદના ત્રણ જુદા જુદા પાઠ છે તે અર્થ સાથે લખો.	૮
૨. ગુરૂ મહારાજના છત્રીસ ગુણ વિવેચન સાથે સમજાવો.	૧૦
૩. 'ચતુર્વિંશતિ સ્તવ' અને 'શકસ્તવ' એ બંનેની છેલ્લી ગાથા અર્થ સાથે લખો.	૧૦
૪. 'કથાલુકંઠ', 'સંસારદાવા' અને 'સ્નાતસ્થા' ની સ્તુતિઓમાં શાસન દેવીઓના સંબંધમાં જે ગાથાઓ છે તે અર્થ સાથે લખો.	૧૨
૫. નીચેનાં પદોના અર્થ લખો અને તે કયા કયા મૂત્રોના છે તે બતાવો	
૧. અભયપ્રદાનનિરતે	૨. પરમદુ નિદ્ધિ અદ્ધા
૩. સાહતિ મુખ મચ્ચં	૪. મિત્તી મે સન્ન બુએસુ
૫. તીઆણા ગય સંપદ્ધિ	૬. નિત્યં સ્વાધ્યાયસંયગરતાનાં
૭. રાજધિપરાજ સન્નિવેશાનાં	૮. કૃતાપરાધે પિ જરને
૯. ચેપામભિયેકકર્મ કૃત્વા	૧૦. સોમ ગુણેદિં પાવર્ધનતં નવ સસ્ય સસી. ૨૦
૬. આચર્યક કેટલાં અને ક્યાં ક્યાં તે બતાવો.	૬
૭. અચ્ચંતર તપના બેદ બરાબર સમજાવો.	૬
૮. દેવસિ પ્રતિક્રમણમાં 'અનય ઉસસિએણુ' સૂત્ર દુલ કેટલી વાર બોલવું પડે છે તે આંકડો ફક્ત લખો.	૧૦
૯. ફક્ત સાધુઓને નમસ્કાર સંબંધનાં જે જે મૂત્રો પંચ પ્રતિક્રમણમાં આવતાં હોય તે લખો.	૧૦
૧૦. આવકનાં ચાર વતનાં નામ કુંકાણમાં અર્થ સાથે લખો.	૮

ધો. ૧ હું. (પંચપ્રતિક્રમણ) વિધિપદી.

(પરીક્ષક—રા. રા. જટાશંકર પરમારેન્દ્રે પંડ્યા. મુંબઈ.)

સવાલ.	માર્ક.
૧. શંકા, કંપા, વિતિગિહા, પર પાસંદી સંધુર એટલે શું ? તે સ્પષ્ટ રીતે સમજાવો.	૧૫
૨. “ છ કોટિએ સામાયિક કરું ” તે છ કોટી કય તે લખો.	૧૦
૩. તૃતીય સ્તરણ લખો.	૧૫
૪. દેવસિય પ્રતિક્રમણ કરતાં પાશ્વિક પ્રતિક્રમણમાં કયા કયા સૂત્રો વધારે છે, તેનાં માત્ર નામ આપો.	૧૫
૫. બૃહન્નમસ્કારનો અર્થ લખો.	૧૦
૬. આવશ્યકતાનાં નામ તથા તેથી થતાં ફલ લખો.	૧૦
૭. કાયેત્સર્ગ (કાલિસચ્ચ) એટલે શું ? તેનો હેતુ તથા તે વખતની શારીરિક સ્થિતિ જણાવો.	૧૫
૮. મિત્તગ્રહ, પથિપતિત, તેનાહડે, નિષ્કરેણ, પરિગ્રહ, કારવેમિ, સાવજ્ઞ, અભિભવ, કિત્તિયં, સંદિસહ એ શબ્દોના અર્થ આપો.	૧૦
કુલ માર્ક. ૧૦૦	

ધો. ૨ છું અ. (જીવચિત્તર, નવનત્વ, આવક ધર્મ સહિતા, ઉપદેશ પ્રાસાદ લાગ ૧ લો.)

(પરીક્ષક—રા. રા. સુરચંદ પુરોહિતમ બદામી. દહાણુ.)

સવાલ.	માર્ક.
૧. (ક.) જીવ ને જોગખાવનાં લક્ષણ લખો.	
(જ.) જીવચિત્તર માં શિખેલા જીવ ના ભેદ તથા પેટાભેદ દર્શાવનાર એક વક્ષ આજેખો અને તે દરેક પેટાભેદ આગળ તેનું ઉત્કૃષ્ટ આયુમાન જણાવો, તેમજ તેમાંના કયા જીવોને ચક્ષુદ્વિન્દ્રિય હોય છે તે પણ લખો.	
(ગ.) મિદ્ધજીવ નુ આયુમાન હોય તો કેટલું ? અને ન હોય તો કેમ નહિ ?	૨૦
૨. તરવ કેટલાં અને કે પાં કે પાં છે ? તે દરેક તરવ નો અર્થ તમે સમજાવો હો તે કુંકમાં જણાવો.	૧૦
૩. નીચેના આઠ શબ્દો વિષે તમે જાણના હો તે લખો. પિગલ, પાળા, જહ્નમ્મો, અંતરંગસાધુ, સ્વાદ્વાદતૈલી, ભાવના, અસદાચાર, અન્યથંદ	૧૬
૪. મૂલ્યપર્મ ની ચોખ્ખતા માટે કેવાં આચરણોની જરૂર છે તે વિષે આસરે ૨૫ લીટીનો એક નિબંધ લખો.	૨૦

૫. ધર્મચિન્દુ ના કર્તા કોણ છે ? તેમને વિષે ઉપદેશ પ્રાસાદ ગ્રંથમાં તમારા વાંચવામાં જે હકીકત આવી હોય તે જણાવો.

૧૨

૬. ઉપદેશ પ્રાસાદ નામ એ ગ્રંથનું કેમ રાખેલું છે ? એના કર્તા કોણ છે ? એ ગ્રંથનો જે ભાગ તમે શિખ્યા છે તેમાં શી આખતની વ્યાખ્યા છે ?

૧૨

શુદ્ધ અને સંતોષકારક લખાણને માટે.

૧૦

કુલ માર્ક.

૧૦૦

ધો. ૨ જી. વ. (નવતત્ત્વ, નવસ્મરણ, ત્રણ ભાષ્ય.)

(પરીક્ષક—રા. રા. સુરચંદ પુરુષોત્તમ બ્રહ્મભી. દહાણ.)

સવાલ.

માર્ક.

૧. ચાર ભાવના નાં નામ દર્શાવનારી ગાથા અર્થ સાથે લખો. નવતત્ત્વ પૈકી કયા તત્ત્વમાં એનો સમાવેશ થાય છે ?

૧૫

૨. કર્મ કેટલા પ્રકારના છે ? કર્મ વિષે નવતત્ત્વમાં તમે જે શિખ્યા હો તે જણાવો.

૧૫

૩. નવસ્મરણ માં પાર્શ્વનાથ પ્રભુનાં કયાં કયાં સ્મરણો છે ? કયા કયા સ્મરણોમાં કર્તાનાં નામ જણાવેલાં છે ? તે પૈકી એ સ્મરણોમાંની કર્તાના નામ વાળી ગાથા કે શ્લોકઅર્થ સહિત લખો.

૧૫

૪. યુદ્ધમાં વિજય મળવા સંબંધી ગાથા અને શ્લોક નવસ્મરણમાં તમારા વાંચવામાં હોય તે લખો.

૧૫

૫. ચૈત્યવંદન માં કેટલા અને કયા કયા વંદક આવે છે ? તે વંદકો માં કેટલા અધિકાર છે ? તે દરેક અધિકારમાં કેને કેને વંદન થાય છે ?

૧૫

૬. વંદનીય કોણ ? અવંદનીય કોણ ? વંદન થી શું ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે ? આહાર કેને કહેવો ? તેના કેટલા પ્રકાર છે ? અને તે વિષે તમે શું જાણો છો તે સવિસ્તર લખો.

૧૫

શુદ્ધ અને સંતોષકારક લખાણ માટે.

૧૦

કુલ માર્ક.

૧૦૦

, નગર-ઉગર-દશામાં

ધોરણ ૩ ૯મ્મે કયે ગુણ હાણે હોઈ શકે ? (આનંદધનજીની ચાવીશી.)

(૧) અર્થ વિવેચન સહિત લખો:—

નચંદ શરાફ. સુરત.)

(૨) અરપણા, અનંત ચતુષ્ક, નોકપાયા

સવાલ.

માર્ક.

૧. “યોગ”

૨. મુદ્ધસ્થના સાથે મુકા

તે થઈ શકે તે સ્કુટ રીતે સમજાવો.
યકતવનું સ્વરૂપ, મિથ્યાત્વના સ્વરૂપ
માં જૂથણો લખો.

૫

૫

૩. નીચેની બાજતો પર ટુંકે વિવેચન લખો:—

(અ) હિંસા ત્યાગ કરવાનું કારણ શું ?

(બ) હિંસાનો ત્યાગ ન કરવાથી દાનાદિ સર્વ નિષ્ફળ છે.

(ક) છવ્ઠ હિંસાથી પણ ચોરીનો દોષ અધિક છે.

(ડ) મદિરા, માંસ, માખણ, મધ અને રાત્રિ ભોજન સર્વથા વર્જ્ય છે એ ગ્રંથકર્તા તેમજ અન્ય દર્શનકારોના અભિપ્રાય સહિત સમજાવો.

૧૦

૪. મહા શ્રાવકની દિનચર્યા સંક્ષેપમાં લખો.

૭

૫. (અ) ગ્રાણ્યાયામનું સ્વરૂપ તથા ફલ સમજાવો.

(બ) પિંડસ્થ, પદસ્થ, રૂપસ્થ અને રૂપાતીત ધ્યાનનું સ્વરૂપ લખો.

૧૧

(શ્રી મહાવીર ચરિત્ર.)

૧. ત્રિપણિ શલાકા પુરપમાં ભગવાન મહાવીર સ્વામી ઇતિહાસના કાલક્રમ અનુસાર કેટલામા શલાકા પુરપ ગણાય ? એમને શલાકા પુરપ કેમ કહેવામાં આવે છે ? ચોવીશ તીર્થકરોમાં એમનું ચરિત્ર જનસમૂહને વિશેષ બોધદાયક તથા ઉપકારક સામાટે ગણવામાં આવે છે તેના ઉપર નિબંધ (૩૦ લીટીનો) લખો.

૭

૨. (અ) સિદ્ધાર્થ (વ્યંતર દેવ), શ્રેણિક, જન્માસિ, એઓ વીર ભગવાનના સંસારીપણાના શું સગા થતા હતા ? અને જન્માસિની વીર ભગવંતથી શું વિપરીત પ્રશ્નણા હતી ?

(બ) ગણપાણિના મહાવીર ભગવંત પ્રત્યેનાં કૃત્યો (સંક્ષિપ્તમાં) અને ભગવંતની તેની તરફની વર્તણૂકનો ટુંકો ચિતાર તેમાંથી લેના ગોચ સાર સહિત આપો.

૬

૩. નીચે જણાવેલા મનુષ્યોમાંથી ગમે તે ચારનાં ટુંકે વૃતાંત લખો:—

૧ ઉત્પલ, ૨ સુદૃષ્ટ, ૩ ઉદાપિન, ૪ શ્રીદેવચંદ્ર, ૫ ચેલખા, ૬ સુલસા, ૭ રેવતી.

૮

૪. નીચેનાં વાગ્યોના પર સંબંધ દર્શાવો (Give the context of):

(૧) (યોગશાસ્ત્ર, મહાવીર ચરિત્ર) કેટલું ? અને ન હોય તો કે.

પરીક્ષક--રા. રા. ચુનીલાલ છગ

(યોગશાસ્ત્ર) હો તે લખો.

એટલે શું ? અને તે મોક્ષનું કારણ શી રીતે સ્વાદ્વાદત્તેલી, માવના, અસદાચાર, મ આર વનરૂપ વિશેષ ધર્મના પાયા:પ સમજાવવાની જરૂર છે તે વિગે આશરે રૂપ ગણ કરી સમજાવો; અને સમ્યક-વર્તનાં

૪

૫

(આનંદધનજીની ચાવીશી.)

૧. શ્રી આનંદધનજી મહારાજનું સંક્ષિપ્ત ચરિત્ર લખો, અને તેમાંથી તેઓ કેવળ બ્રાહ્મ અધ્યાત્મી ન હતા એવું તેમના વચન અને કૃત્યથી સિદ્ધ કરો. ૭
૨. નીચેનાં પદોનો અર્થ તમારી સ્વતંત્ર ટીકા સહિત લખો:—
 - (અ) ચિત્ત પ્રસન્ને રે પૂજન ફલ કહ્યુંરે; પૂજન અખંડિત એહ; કપટ રહિત થઈ આતમ અરપણારે, આનંદધનપદ્મરે.
 - (બ) ચરમાવર્ત હો ચરમ કરણથીરે, ભવ પરિણુતિ પરિપાક.
 - (ક) તુરિય બેદ પડિવત્તિ પૂજન, ઉપશમ ક્ષીણ સયોગીરે.
 - (ઙ) નિરાકાર અબેદ સંબ્રાહ્મક, બેદ આહક સાકારોરે; દર્શન ગાન દુબેદ જ્યેનના, વસ્તુબ્રહ્મ વ્યાપારોરે.
 - (ઃ) જીનવરમાં સધળાં દરશણુ છે, દર્શન જીનવર ભજનારે; સાગરમાં સધળી તટની સહી, તટનીમાં સાગર ભજનારે. ૮
૩. નીચેનાં પદોમાંથી ગમે તે પાંચનો પૂર્વાપર સંબંધ (Context) દર્શાવો:—
 - (અ) એ નિજમત ઉન્માદ. (બ) એ સજ લો વિપવાદ.
 - (ક) અનુભવ ગમ્ય વિચાર. (ઙ) ગુરુમુખ આગમ લાખીરે.
 - (ઃ) ભાવ અધ્યાતમ નિજગુણુ સાધે. (ક) જોહની બેટ થઈ તુઝરે.
 - (ગ) એક હી વાત છે મોટીરે. (ઘ) ક્રિયા અવંચક ભોગેરે. ૫
૪. (અ) સુમતિનાથજીના સ્તવનમાં આત્માના કેટલા બેદ પાડ્યા છે અને તે સધળાનું સ્વરૂપ તેમાં વર્ણવ્યું છે તે (લક્ષણુ યુક્ત) લખો.
 - (બ) સૂક્ષ્મ નિગોદ અને બાહ્ય નિગોદનું સ્વરૂપ તમે સમજ્યા હો તે પ્રમાણે લખો. લાવો.
 - (ક) નિદ્રા, સુષુપ્ત, જાગર-ઉજાગર, દશામાંથી (અવસ્થામાંથી) જીવને કયી કયી અવસ્થા કયે કયે ગુણુ કાણે હોઈ શકે ? (કયા કયા ગુણુકાણુ સુધી હોઈ શકે ?)
 - (ઙ) નીચેના અર્થ વિવેચન સહિત લખો:—
આતમ અરપણા, અનંત ચતુષ્ક, નોકપાય એણી, શાંતિ સ્વરૂપ, નિઘ્રંથના. ૧૦

ધો. ૪ થું. (આગમસાર, તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર,)

(પરીક્ષક:—રા. રા. કેશવલાલ ત્રેમચંદ મોદી. B. A. LL B. અમદાવાદ.)

સવાલ.

માર્ક.

૧. બાર વ્રતનું સ્વરૂપ વ્યવહારથી અને નિશ્ચયથી સંક્ષેપમાં સમજાવો અને બાર ભાવનાઓનો સમાવેશ ચાર ધ્યાનમાંથી કયા કયા ધ્યાનમાં થાય છે તે સમજાવો. ૧૧
૨. ૭ દ્રવ્યમાં અસ્તિત્વાદિ (૬) ગુણ કેવી રીતે છે તે સમજાવો અને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૧૪
૩. જીવની સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછીની અને પહેલાની નિયતિ કેવી હોય છે તે સમજાવો. ૧૦
૪. આઠ વર્ગજાનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૮
૫. પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ પ્રમાણનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૭
૬. બંધ કેટલા પ્રકારના છે ? અને બંધનું યથાર્થ વ્યવસ્થા બેઠ સાથે સમજાવો. ૧૦
૭. વસ્તુ એકાન્ત નિત્ય અગર અનિત્ય માનવાથી શો દોષ આવે ? સાત નયનું દુર્લભ સ્વરૂપ સમજાવો. ૧૫
૮. ૪ એ દ્રવ્યો જીવ અને પુદ્ગલને શો ઉપકાર કરે છે તેનું સ્વરૂપ સવિસ્તર યથાયોગ્ય સમજાવો. ૮
૯. ચારે નિકાયના દેવોનું આયુષ્ય અને શરીર જાળવવાથી તથા ઉત્કૃષ્ટથી લખો. ૧૦
૧૦. વ્યવનાવશ્ય અને અર્થાવશ્યમાં તફાવત જો છે તે સમજાવો. ૭

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૫ થું અ. (આદ્યાદ મંજરી તથા આઠ દષ્ટિની સત્યાપ.)

(પરીક્ષક:—પણિત બહેચરાસ. ઘાટકાપર.)

સવાલ.

(સ્વાદ્યાદ મંજરી.)

માર્ક

૧. તમે જે ગ્રંથની પરીક્ષા આપો છો તેનું નામ શું ? અને તે ગ્રંથ કોના કયા ગ્રંથને અનુસારે લખાયો છે ? ' ન ધર્મદેવુર્વિષ્ણોઽર્ચિષ્ણા '—છત્યાદિ અચારમા શ્લોકથી જે તમે સમન્યા હો તે સવિસ્તર રીતે અનુસારે લખો. વેદોક્ત હિંસા કરવામાં પાપ બતાવાય છે અને જૈન શાસ્ત્રોક્ત મંદિરાદિ કરવામાં થતી હિંસા પાપરૂપ ન મનાય તેમાં શું હેતુ ? ૧૨
૨. પરિણામ, સ્વતઃપ્રામાણ્ય, પરતઃપ્રામાણ્ય, અપૌણ્ય, પ્રપંચ, માયા, વાન્ય વાયક, મંદુકગટાભારાનુકાર, સર્વજન, સામાન્ય, વિશેષ, પ્રકૃતિ, પુરુષ, તન્માત્રા, કાપિય, ઉપચાર, કલહેતુભાવ, સૌજન અને વાસના એ સંબંધોનો અર્થ સ્પષ્ટ પ્રકારે લખો. ૮

૩. અનિત્ય અને ક્ષણિકમાં શું ભેદ ? 'વસ્તુ અસત છે' એ વાક્યનો જૈન દૃષ્ટિએ શું અર્થ થાય અને વેદાંતની દૃષ્ટિએ શું અર્થ થાય ? 'આત્મા અનિત્ય છે' એ વાક્યનો જૈન દૃષ્ટિએ અને ચાર્વાકની દૃષ્ટિએ શું અર્થ થાય ? સંગ્રવાયને સ્થાને જૈન દર્શન કયો સંબંધ માને છે ? અનુમાન માનવાનું શું કારણ ? ચાર્વાક લોકો અનુમાન સ્વીકારતા નથી તોપણ તેનો વ્યવહાર ચાલે છે કે નહીં ?

૫

૪. 'ન તુલ્યકાલઃકલહેતુભાવઃ' ઇત્યાદિ શ્લોકની વ્યાખ્યા ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારે દીકાને અનુસારે લખો.

૧૨

૫. શબ્દ, ઇન્દ્રિય, આત્મા, મન, બુદ્ધિ અને તમ એ છ પદાર્થ સંબંધે જૈન દર્શન તથા અન્ય દર્શનના મતભેદો સ્પષ્ટતાથી લખો. આજીવિકનય, ઔલુક્યમન, વાયક મુખ્ય, સ્વાયંભુવ, વૈગેષિક, બાણ, શ્રીસિધ્ધસેન, હરિભદ્રાચાર્યપાદ, પ્રામાણિક પ્રકાંડ ઉદયન, નૈયાયિક, મીસાંસક, ભટ્ટ, શ્રીદેવસૂરિપાદ, ઈશ્વરકૃષ્ણ, વાદમહાર્ણવ, આસુરિ, વિધ્યવાસી, ધર્મોત્તર, લોકાયતિક, સ્માર્ત, સમંતભદ્ર અને પ્રાવચનિક; આટલાં નામો સંબંધે તમે જે કાંઈ જાણ્યું હોય તે લખો અને દીકાકારે પોતાની દીકામાં તેઓનું પ્રમાણ કયે કયે પ્રસંગે આપ્યું છે તે જણાવો.

૧૩

(આઠ દૃષ્ટિની સજાય)

૬. 'આઠ દૃષ્ટિની સજાય' એ સ્વાધ્યાય મૂળ કયા ગ્રંથ ઉપરથી ઉપજેલો છે ? આઠ દૃષ્ટિનાં નામ લખો.

૮

૭. દરેક દૃષ્ટિમાં વર્તતા છવની અવસ્થા લખો.

૫

૮. 'સભા ત્રણ ગ્રાતા ગુણ અવગુણ નંદીસૂત્રે દીસેછ.
એ જાણી એ ગ્રંથ યોગ્યને દેજે સુગુણ જગીશેછ' એ ગાથાનો અર્થ લખો.

૫

૯. 'બાહ્ય ભાવ રચક ઇલાંછ; પૂરક અંતર ભાવ,
કુંભક ઉચરતા ગુણે કરીછ, પ્રાણાયામ સ્વભાવ.'
એનો અર્થ જણાવો. વેદપદ અને અવેદપદનો ભાવ જણાવો.

૭

૧૦. 'શબ્દ ભેદ ઝગડો કિંચોછ પરમારથ જે એક,
કહો ગંગા કહો સુરનદીછ વસ્તુ ફેર નહીં છેક' એનો અર્થ લખો.
'અંશે હોય ઇલાં અપિનાશી પુદ્ગલ જાળ તમાસીરે,
ચિદાનંદધન મુયશ વિગ્રાસી કેમ હોય જગનો આશીરે.' એવો સ્વભાવ કઈ દૃષ્ટિમાં હોય છે ?

૧૩

૧૧. યમ, અભિમદ, અવચકયોગ, ચરમાવત, દિટ્ટી; એ શબ્દનો અર્થ લખો અને આઠમી દૃષ્ટિની શરૂઆતની ત્રણ ગાથાનો અર્થ સ્પષ્ટતાપૂર્વક લખો.

૧૨

ધો પ મુ વ (છ કર્મ અથ.)

(પરીક્ષક — શ્રી: કુવરજી આજીજી. ભાનનગર)

સવાલ	(કર્મ અથ ૧ લો.)	માર્ક.
૧. દર્શનાવરણીય કર્મની પત્રી ત્રીજી વેદનીય કર્મ શામાટે કૃત્ય ? તે તેનો અર્થ શુ ?		૨
૨. મતિજ્ઞાનના અન્યદ્વાદિ ચાર ભેદ છે તેના અર્થ સમજાવો		૩
૩. દીપમાન ને પ્રતિપાતી અનધિજ્ઞાનમા ફેર શુ ?		૨
૪. વર્ણાદિ ચતુષ્કના ઉત્તર ભેદમા શુભ અશુભ કયા કયા તે લખો		૩
(કર્મ અથ ૨ જો)		
૧. પાપમે ગુણકાણે ઉદયમા કેટલી પ્રકૃતિ હોય અને તેને અંતે કેટલી પ્રકૃતિ ઉદયમાથી ધરે ?		૪
૨. નવમે ગુણકાણે વર્તતા સત્તામા કેટલી કેટલી પ્રકૃતિ હોય ?		૩
૩. સ્વામોરવાસ નામ કર્મને આતપ નામ કર્મ સત્તામાથી કયે ગુણકાણે જાય ?		૩
(કર્મ અથ ૩ જો.)		
૧. જિન નામાદિ એકાદશક તે કષ્ટ કષ્ટ પ્રકૃતિનુ જાને છે ?		૪
૨. આદારિક મિથને વૈદિક મિથ કાય યોગે બધ કટલી ને કર્મ કર્મ પ્રકૃતિનો દાર ?		૩
૩. ઉપશમ સમકિતે વર્તતા કેટલી ને કર્મ કષ્ટ પ્રકૃતિઓ બાધે ?		૪
(કર્મ અથ ૪ થો)		
૧. અસનિ મનુષ્યને અને અપયોગિત દેવતાને કેટલા ગુણકાણુ હોય ને કયા કયા હોય ?		૩
૨. કેવલી સમુદ્ધાતનુ સ્વરૂપ લખો (વિગ્તારથી) તેમા કયે કયે સમયે કયા કયા યોગ દોય ને તેનુ કારણુ શુ ?		૭
૩. ગુણકાણુ આથી, સમન્વિત આથી ને દર્શન આથી સંધ્યાતિક ને કર્મઅધિજ્ઞો મત કર્મ કર્મ બાનનમા જુદો પડે છે ? તે કારણુ સાથે જણાવો		૫
૩. નન અન તા શી રીતે થાય ?		૫
(કર્મ અથ ૫ થો)		
૧. અધુવ બધી પ્રકૃતિ કટલી, કર્મ કર્મને લામાટે તે અધુવગધી છે ? તે જણાવો		૫
૨. વર્ણાદિ ચતુષ્કની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૨૦ ની ઉ ૮૮ સ્થિતિ કેટલી ને નોક કાગ કેટલો ?		૫
૩. ણિયતિ બધના ચાર પ્રકાર કયા કયા ? અનુકૃષ્ટ ને અજનન્યમા ફેર શુ તે સમજાવો		૩
૪. પદ્ધતે ને બીજે ગુણકાણે વિચરે થતી ૪૧ પ્રકૃતિનો ઉકૃષ્ટ બંધાતર કેટલો ને શા કારણથી ?		૭
(કર્મ અથ ૬ થો.)		
૧. આયુ કર્મના સત્તાગ્યાન કટના ને કયા કયા ?		૫
૨. નિયંત્રણનિમા નામ કર્મના બંધ સ્થાન, ઉદયસ્થાન ને સત્ત સ્થાન કટના ને કયા કયા ?		૭
૩. મનુષ્યનિર્મા નામ કર્મના ૨૩ ના બધે ઉદયસ્થાન કેટના હોય ને તે ક્યારે ક્યાર હોય ?		૫
૪. રિયનિધાનાદિ પાચ વાના ૮ મે ગુણકાણે સમકાગે પ્રવર્તે છે તેનુ અ.પ સમજાવો		૫
૫. કાપક્રેણીમા સજ્જગન ચતુષ્ક શી રીતે ખપાવે તે અષ્ટકર્ણકર્ણાધ્યા, કિટિ-કરણાધ્યા ને કિટિવેદનાધ્યાના સ્વરૂપ સાથે સમજાવો		૮

ધો. ૫ મુ' ક. (અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ, દેવચંદ્રણી ચોવીશી.)

(પરીક્ષક:—રા. રા. મોહનલાલ હેમચંદ વઝીવ પાદરાકર. પાદરા.)

સવાલ.

(દેવચંદ્રણી ચોવીશી)

માર્ક.

૧. પ્રભુપણે પ્રભુ ઓળખીરે; અમલ વિમલ ગુણુ જેહ છ.
સાધ્ય દષ્ટિ સાધક પણેરે; વંદે ધન્ય નર તેહ છ. ॥
આ ગાથાનો અર્થ વિવેચન સાથે લખો. ૭
૨. કાર્ય કરણુ પણે પ્રણમે તહવી ધ્રુવ, કાર્ય ભેદ કરે પણુ અભેદી,
કર્તૃતા પરિણમે નવ્યતા ન ગિરમે , સકળ વેત્તા થકો પણુ અવેદી,
આ ગાથાનો અર્થ વિવેચન સાથે લખો. ૧૦
૩. દરિશણુ શબ્દ નયે કરે રે લાલ, સંપ્રદ એવ ભૂતરે, વાં છું
આમાં શબ્દ નયે દર્શન કેવી રીતે થાય ? તે સમજાવે. ૬
૪. સંરક્ષણુ વિણુ નાથ છો, દ્રવ્યવિના ધનવન્ત હો છ.
કર્તાપદ કિરિયા વિના, સંત અગ્નેય અનન્ત હો ॥ છ ॥ શ્રીં ॥
આ ગાથાનો અર્થ લખો. ૭
૫. આહમા શ્રીચંદ્રપ્રભુછના સ્તવનમાં વર્ણુવેલુ તદ્વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યનિષ્લેષ સેવનાનું
સ્વરૂપ લખો. ૧૦
૬. ચારિત્ર ગુણુમાં કરણુ, ક્રિયા અને કાર્ય એ ત્રિભંગી ધટાવો. ૫
૭. સામાન્ય સ્વભાવ તથા વિશેષ સ્વભાવનાં મુખ્ય લક્ષણુ લખો. ૫
૮. ૭ (૬) કારક સાધકપણે કેવી રીતે પરિણમે ? તે લખો. ૫

(અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ.)

૯. મૈત્ર્યાદિ ચાર ભાવનાનું સ્વરૂપ લખો. ૭
૧૦. આભિમાદિકાદી પાંચ પ્રકારના મિથ્યાદત્વનું સ્વરૂપ લખો. ૮
૧૧. નીચેના શ્લોકના અર્થ લખો તે તે દરેક શ્લોકના ૭૬ પણુ જણાવો.
(૧) ધણે કૃતિન્ ! યયપકારેણુ, ક્રોધં તતો ધેહરિપદ્મક યવ ।
અયોપકારિષ્વપિ તદ્ભવાર્તિહૃત્કર્મહૃન્મિત્ર યદિ દ્વિપ્સુ ॥
(૨) વિના કપાયાક્ષ મવાર્તિતશિર્મષજ્ઞવેદેવ ચ તેણુ સપ્ત ।
મૂલં હિ સંસારતરો કપાયા સ્તત્તાન્ વિહાયૈવ સુષી મવામન્ ॥
(૩) ધિગાગમૈર્નાદાસિ રંજયન્ જનાન્ , મોઘન્ડસિ પ્રેત્યહિતાય સંયમે ।
દધાસિ કુશિંમરિમાગ્રતાં મુને । ક તે ક તદ્ કૈં ય ચ તે મવાંતરે ॥

- (૪) સ્વાધ્યાય યોગૈશ્વર્યક્રિયાસુ । વ્યાપારૈર્દ્વાદશ ભાવનાભિઃ ।
 મુખિચ્છિયોગી સદસત્પદ્મવૃત્તિ ફલોપયોગૈશ્ચ મનો નિરુદ્ધ્યાત્ ॥
- (૫) આરાધિતો વા ગુણવાન્ સ્વયં તરન્; ભવાદિધમસ્માનાપિ તારયિષ્યતિ ।
 ત્રયન્તિ યે સ્વામિતિ મૂરિભક્તિભિઃ, ફલં તવૈષાં ચ કિમસ્તિ નિર્ગુણ ॥

૩૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૫ મું ટ. (ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ પાંચ.)

(પરિક્ષક:—શ્રી: કુંવરજી આણંદજી. ભાવનગર.)

સવાલ.

માર્ક

૧. આભિરીતે ઠગનાર પશ્ચિકનું દુઃકું જતાંત લખો. તેમાંથી સાર શું લેવા યોગ્ય છે તે જણાવો. ૫
૨. ચોથા વ્રતના પાંચ અતિચાર સમજાવ તોવી રીતે લખો. ૫
૩. ચાર પ્રકારના અનર્થદંડ સમજાવો. ૫
૪. બાવીશ અભક્ષ્યનાં નામો લખો અને તેના અભક્ષ્યપણાના કારણ દુઃકામાં સાથેજ લખો. ૧૦
૫. ધનપાળ પંડિતને શોભનમુનિએ શી રીતે પ્રતિબોધ પમાડ્યો ? ૫
૬. સમ્બલવસરિને પ્રભવસ્વામીએ શી રીતે પ્રતિબોધ પમાડ્યો ? ૫
૭. સિંદ ગુફાવાસી મુનિને વેસ્થાએ શીરિતે પ્રતિબોધ પમાડ્યો ? ૫
૮. જ્ઞાન પંથમીની આરાધના કોણે કરી ? ક્યારે કરી ? ને શા કારણે કરી ? ૧૦
૯. દુતાશિનીનું પર્વ શાથી થયું ? તે કોણું પર્વ છે ? અને તે પર્વમાં જોનાર શું શું કરવા યોગ્ય નથી ? ૧૦
૧૦. શ્રાવકનાં વાર્ષિક કૃત્યો ક્યાં ક્યાં છે ? ૧૦
૧૧. દશ ચંદ્રઆ કયે કયે સ્થળે બાંધવાના છે ? તે પ્રસંગ ઉપર કોણું દર્શાવ છે ? ૫
૧૨. પ્રતિક્રમણના આઠ પર્વાય કયા ક્યાં છે ? પ્રતિક્રમણ એટલે શું ? અને તે સામાટે કરવું ? ૧૦
૧૩. કંઈરિક ને પુંઝરિકના દંટાન પરથી સાર શું લેવા યોગ્ય છે ? ૫
૧૪. જીવની અને તેના નિત્યપણાની સિદ્ધિ તેના પ્રતિપક્ષીના ક્યનને નિરાસ કરવા પૂર્વક કરી બતાવો. ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૫ મું ફ. (ત્રિપણિ શલાકા પુણ્ય ચરિત્ર ૫૫૧ થી ૧૦)

સવાલ.	(પરીક્ષક:—શેઠ કુંવરજી આણંદજી. ભાવનગર.)	માર્ક.
૧.	શ્રી રૂપભદ્રેવ ક્યારે થયા ? તેને ને પાર્શ્વનાથને અંતર કેટલું ?	૫
૨.	શ્રી ભરતચક્રી ક્યારે થયા ? તેને ને સગરચક્રીને અંતર કેટલું ?	૫
૩.	આદ્યા ને નવમા વાસુદેવ ક્યારે થયા ? તેને આજે કેટલા વર્ષ થયાં ?	૧૦
૪.	કયા કયા પ્રભુએ રાત્ર્ય નથી કર્યું ? અને કયા કયા પ્રભુ પરણ્યા નથી ?	૫
૫.	સામાન્ય ચક્રીમાં ને તીર્થંકર ચક્રી થાય તેમાં શું ફેર ? દિગ્વિજય કરવાના પ્રસંગમાં બનેલી પ્રવૃત્તિમાં શું તફાવત છે ?	૧૦
૬.	ચોવિશે પ્રભુએ ખાસ કરીને શું શું વિષયને મુખ્ય કરીને દેશનાઓ આપી છે ? તે ચોવીશેના વિષય લખો.	૧૫
૭.	કયા કયા પ્રભુને દીક્ષા લીધા પછી ઉપસર્ગ થયા છે ? અને તેવું કર્યા આપનાર કર્મ તેમણે ક્યારે ને શી રીતે ખાંધું હતું ?	૧૦
૮.	નારદો ક્યારે ક્યારે થાય છે ? ને તેની ગતિ શુ થાય છે ?	૫
૯.	મહાવીર સ્વામીના વખતમાં કયા કયા રાજાઓ જૈની હતા ?	૧૦
૧૦.	અભયકુમાર ચંડપ્રધોતથી શી રીતે છેતરાણો ? ત્યાંથી તે કઈ યુક્તિએ છુટયો અને પછી ચંડપ્રધોતને તેણે શી યુક્તિએ છેતર્યો તેનું હુંકુ જણાવત લખો.	૧૫
૧૧.	તીર્થંકરના આખા જન્મની અંદર વધારે પુણ્ય પ્રકૃતિના ઉત્પવાળો વિભાગ કયો છે ? અને બીજા વિભાગ કરતાં તેમાં વિશેષતા શા કારણથી ?	૧૦

કુલ માર્ક.

૧૦૦

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

બાઇ રતન-શેઠ ઉત્તમચંદ કેશરીચંદના પત્નિ

શ્રી-જૈન ધાર્મિક હરીકાંઠની પરીક્ષા.

સં. ૧૯૭૨ ના માગશર વદ ૫ ને રવિવારે દિવસના એક વાગ્યા થી ચાર વાગ્યા મુધી.
તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૫.

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ૧ હું.

વિષય:—સામાયિક, દેવવંદનવિધિનાં સત્રો, નવ અંગ પૂજના દોહા.

જીવ વિચારની પચ્ચીસ ગાથાના બોલ અને પુત્રી શિક્ષા.

(પરીક્ષક:—રા. રા. શંકરલાલ ડાહ્યાભાઈ. અમદાવાદ.)

સવાલ.

(પુત્રી શિક્ષા)

માર્ક.

૧. પુત્રીએ જાણવાની શામાટે જરૂર છે. અને ના જાણે તો તેથી શું ગુસ્સાન છે તે દાખવા સાથે સમજાવો.
૨. અત્રિ ઋષિની પત્ની અનસુયા અને સીતાજી પચ્ચે થએલી વાતચીત ઉપરથી શો બોધ મળે છે તે લખો.

૮

૮

૩. સામાન્ય રીતે ગૃહવ્યવસ્થાનું વર્ણન લખો.

૮

(જીવ વિચાર)

૧. જીવના મુખ્ય બે ભેદ કયા અને તેની વ્યાખ્યા લખો.

૫

૨. નીચેના જીવો કઈ જાતના અને કેટલી ઇંદ્રિયવાળા છે તે લખો.

પક્ષેવા, સોપીરંજી, દરિતણ, પિપીલી, ડિંકુણ, કચ્છ, નાગકુમાર, નક્ષત્ર, કિન્નર,
પુષ્પગા (પોરા.)

૧૦

૩. નીચેના શબ્દના અર્થ લખો.

મુક્તગ, અશ્વત્થિય, મુરુમુર, ઉભલામગ, અણુતાણું, જાણુણું.

૬

૪. સાધારણ વનસ્પતિકાય કઈ કઈ અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય કરતાં તેમાં શાથી અધિક દોષ છે તે જણાવો.

૬

(પ્રતિક્રમણ.)

૧. સામાયિકનો અર્થ લખો.

૮

૨. કદેમીભતે અને પચેદિય સૂત્ર શું સુચવે છે તે લખો.

૮

૩. નીચેની ગાથાનો અર્થ લખો.

ચંદ્રેન્દ્ર નિમ્મલપરા, આશ્ચર્યેન્દ્ર અહિયં પયાસપરા
સાગરવર ગલિરા, સિદ્ધા સિદ્ધિં મમ દિસંતુ.

૮

(દેવવંદન વિગેરે.)

૧. પ્રશ્નનાં નવ અંગે શાથી યૂગને યાત્ર છે ?

૫

૨. નીચેના શબ્દના અર્થ લખો.

વિવર, વરતુલ, સંપૂટ, દાયક, લોકાંતિક, રત્નત્રયી, મુણિંદ, વિશરામ, ભવિ, જાનુ.

૧૦

સ્પષ્ટતા અને સ્વચ્છતા માટે.

૧૦

કુલ માર્ક.

૧૦૦

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ખીલું.

વિષય:-જીવવિચાર, નવનત્વ, ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ લો, દિત શિક્ષા જીવીશી.

(પરીક્ષક-રા. રા. નંદલાલ લક્ષ્મીભાઈ વઝીર. વડોદરા.)

સવાલ.

માર્ક.

૧. જીવો કેટલા પ્રકારના છે એ વિગતવાર જણાવો.

૮

૨. નીચે જણાવેલી વસ્તુનો શેમાં સમાવેશ થાય છે ?

મોનું, અખરખ, બરફ, મંડોડા.

૪

૩. સાધારણ વનસ્પતિને યોગ્યખવાને તેનાં કયાં કયાં લક્ષણ જીવવિચારમાં જતાવ્યાં છે ?

૮

૪. જીવનું લક્ષણ નવતત્ત્વમાં કેવા પ્રકારનું બતાવ્યું છે ?

૧૦

૫. યુવ્ય કેટલા પ્રકારથી બંધાય છે તે વિગતવાર જણાવો. ૬
૬. સ્ત્રીલિંગે તથા ગૃહસ્થલિંગે કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી મોક્ષમાં જવાય કે નહીં? ને એ વર્ગ પૈકી કોઈ મોક્ષે ગયા હોય તો તેનાં નામ જણાવો. ૪
૭. સમકિત કેને કહેવાય ? તે કેટલા પ્રકારથી પ્રાપ્ત થાય ? ૮
૮. સમકિતના સહસ્રક જોડમાં અધ્યાના કેટલા પ્રકાર બતાવ્યા છે ? ને તે કયા કયા ? ૮
૯. ક્યાં કાર્ય કરવાથી, અને શું સેવવાથી જીવ નરકે જાય છે ? ૪
૧૦. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ અનુક્રમવાર લખવાના છે.
- (૧) શીલનું પાલણ કરવામાં મુખ્ય કારણ કયું છે ?
- (૨) કુલીન માણસોએ ક'ંટે પ્રાણ આપે તો પણ શું કરવું નહીં ?
- (૩) સતી સ્ત્રી, પ્રાણનો નાશ થાય તો પણ શું (ચુકતિ) મુક્તી નથી ?
- (૪) સત્ય પુરુષો કેટલાને ગુરૂ માને છે ? ૧૬
૧૧. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ અનુક્રમવાર લખો.
- (૧) શુભની વાત કેને ન કહેવી ?
- (૨) કેની જોડે પરગામ જવું નહીં ?
- (૩) પારકે ઘેર ક્યારે ન જવું ?
- (૪) સંસારનું કામ કયું કયું કામ કર્યા પછી કરવાની શરૂઆત કરવી ? ૮
૧૨. કુલવંતી સતીને શિષ્યામણુ આપવાને જે ટુંકા કહેલી છે તેમાંથી તમેને યાદ હોય તેવી બે ટુંકા તેના અર્થ અને ભાવાર્થ સાથે લખો. ૧૬

કુલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૧ હું.

વિષય:—એ પ્રતિક્રમણ, જીવવિચાર પ્રકરણનો સાર, ચાર કપાયની સજાય તથા બે મહુંલીઓ.

(પરીક્ષક—શેઠ કૃતેશંદ્ર ઝવેરભાઈ. ભાવનગર.)

સવાલ. ૪૦ પ્રતિક્રમણ. માર્ક.

૧. નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો.

નવજલહર, મુસુમરણ, ચત્તારિ, પસીયંતુ, પિહિણે, પરદારગમણુ વિરધ્ઓ, વાણી સંદોહદેહે, વિસ્તરો, ભગવર્ધ, ભત્તિ, રસા, ઉસ્તુતો, સંદિસહ, સદ્વદણા, સુપાટ, અણુગાર, અપોલ, અહયંધિ, તિદંડ અને ભારવહો.

૧૫

૨. નીચેની ગાથાઓ લખો અને સમજાવો.

(૧) ધ્વિગમિદામિ કાઉસઅં

(૨) કશ્ચન પશ્ચિત સદા,

(૩) સમ્મદિગી હવે.

(૪) હિંચાર્થ મહાવચ્ચો,

૨૦

૩. નીચેની દ્રષ્ટીકન બરાબર સમજાવો.

જવે ગુણ જાએ જગો, યોલનો યોલ દીસે નદીર,

તો પામ્યા સ્ત્રી વેદરે, જાને હાથ મણિધર થાયે તે મરીર.

૧૦

૪. સામાયિક પારવાની વિધિ લખો.

૫

૫. ક્યાવ કાળનો વર્ષ લખો અને શું કરવાથી ક્યાવ જાડે તે સમજાવુ પ્રમાણે લખો.

હવે વિચાર.

૬. પાંચ સૂક્ષ્મ સ્થવરને કેટલી અને ક્ષીષ્ટિઓ હેતુ છે ? ક્યાવ જાડે શું ?

૭. વિજળી, જગરજ, ચેન, જગડી, ગણે, રસેંદ, મધ, ગાવ, નમ્ર, ક્યાવ અને મધેર
એ સામા સામા પ્રકાર છે તે લખો. પચેઉંચના કેટલા પ્રકાર છે તે સ્તાવો. જાણે
તેમણી ક્યા પ્રકારમાં છીએ ?

૨૦

૮. મનુષ્યો કેટલાં ક્ષેત્રમાં રહે છે ? જેઝર, વર્ષ, વણકાવ, જૂ અને સર્વ જાણના કંદેનું
જાણુવ વપારેમાં વધારે કેટલું ?

૬૫

સ્વસ્ત્યા અને સ્વસ્ત્યા માટે.

૫

કુલ માં. ૧૦૦

સીઝાનું ધોરણ ૨ જી.

વિષય (નવરમજ્જુ પંચ પ્રતિમજ્જુ)

(પરીક્ષા—૨૫ રા. વંદુલાવ યોજનાલ હવેલી B. A. નકિલ)

સવાલ.

માં.

૧. નીચેના કાળોના વર્ષ લખો.

મિથાવજ્જ, જનરંડ, સમિથોલ, મિથિજોલ, મંડુલ, રેલિ, મિથલ, જનસલ.

અથવા

નીચેના ૭ માંથી સ્વર મિથે જે જાણુ હો તે લખો.

જા: મદાજ, ઉનુટ મા: કુમ્મુલિ હન, જાજેનિજા, જનિથિ સતિજાવલ,
જા: મદા પ્રતિજા.

૨. પાંચ પ્રતિમજ્જુ ક્યા વધે રીત જાણુમાંથી ક્યાવ સમિથિ જાણુ તે જા જાણુ
સાધી ક્યાવ પ્રતિજા ક્યાવે રીતે લખો.

૧૦

૩. નીચેની ગાથાઓ અર્થ સાથે લખો.

સકલાર્હતમાં વર્ણવેલું દેવનું સ્વરૂપ.

“યુગ્મવદિ અરસા” થી શરૂ થતી ગાથા.

“ત્વામન્યય” થી શરૂ થતી ગાથા.

“સ્વામિત્તનપગરિમાણુમપિ” થી શરૂ થતી ગાથા.

“વિશ્વેશ્વરોડપિ” થી શરૂ થતી ગાથા.

૧૫

૪. “અભિસંતરઓ તવો હોઇ” તે પદવાળી ગાથા હું કે વિવેચન સાથે લખો; તેમાં આચાર્ય તાત્પર્ય છે કે અતિચાર તે સમજાવે.

૧૦

૫. પદ્યખાણુ લેવાનો હેતુ તથા તેના બેદ લખો. અપવાસને શાખમાં “અકિંચ ભત્ત” શા માટે કહે છે તે સમજાવો.

અથવા

“વિપદર સ્ફુલિંગ” નામનો ચિંતામણી મંત્ર લખો અને તે વિષે જે કોઈ ગાથા કે ગાથાઓ તમે જાણતા હો તે અર્થ સાથે લખો.

૧૦

૬. નીચેનાં પદો ક્યાં સૂત્રોમાં આવ્યાં છે અને તે શુ સબ્ધમાં અને અર્થમાં વપરાયાં છે તે લખો:—

મુખ્ય મગ્ગ સંસગ્ગ વિગ્ગ ભૂયાઈ.

પ્રભુ સ્તુત્ય મનોવૃત્તિ

અચિંત્ય માહાત્મ્ય નિધિ:

સદ્વિજ્ઞાદિ ભય વિનાશી.

ઈચ્છિ સત્તરી સયં જ્ઞંતં.

૧૫

૭. સોળ “વિદ્યા દેવીઓ” ના અથવા “મરગય ઘણુ સન્નિહ” વર્ણવાલા જિનેશ્વરોનાં અથવા “આવકના ચૈદ નિયમોનાં નામ લખો.

૭

૮. બોદસા કુંડુઓમાં રહેલી સુશ્રાવિકા આ ભવને પરભવ સુધારવાને શી દિન કરણી કરે તે પીસ લીટીમાં લખો.

અથવા.

“સદ્ગુણ કિંચ મેઅં નિચ્ચં સુચુર વએસણુ” તે પદ વાંચી સજાયમાં લખેલી આવકની કરણી લખો.

૧૫

સ્વચ્છતા તથા શુદ્ધતા પગેરેને માટે ૧૦

કલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધો. ૩ બું.

વિષય:—નનતત્ત્વ, તથા ભાષ્યનો સાર, ઉપદેશ ગ્રાસદ ભાગ ૧ હો, સ્તવનો. (પરીક્ષક-સ. ગ. ઉમેદચંદ હોલતચંદ બેરોડિયા. B. A. મુંબઈ.)

સ્માલ.

માર્ક.

૧. પર્યાપ્તિ એટલે શું? તે કેટલી છે? જુદી જુદી પર્યાપ્તિઓ જીવોમાં કેવી રીતે વહેંચાયેલી છે? માણુ અને પર્યાપ્તિમાં કેટલો તફાવત છે?

૮

૨. (અ) અસ્તિકાય એટલે શું ? તે કેટલા છે ? કાળને શામાટે અસ્તિકાય ન કહેવો ?
 (બ) પરમાણુ, પ્રદેશ, દેશસ્કંધ, એ સર્વની વ્યાખ્યાઓ આપો અને એક ખીજા સાથે સરખાવો. ૭
૩. સંવર તત્ત્વનું સંપૂર્ણ સ્વરૂપ, તેના વિભાગો સાથે સમજાવો. ૧૦
૪. (અ) સમકિત એટલે શું ? તેના ત્રણ ભેદનાં નામ આપો અને તે બધાનું સ્વરૂપ દેખાડો.
 (બ) સમકિતના ત્રણ લિંગ ગણાવો ને તે દરેક ઉપર એક એક દૃષ્ટાંત દુકમાં આપો. ૧૦
૫. સ્થૈર્ય પ્રભાવના અને તીર્થ સેવા સાથે સમકિતનો સંબંધ જણાવો અને તેના ઉપર કોઈ પણ એક દૃષ્ટાંત સંપૂર્ણ રીતે વર્ણવો. ૧૦
૬. કાર્તિક શેઠ, સદાશ પુત્ર, ને કુરંગુ મુનિ વિષે સમકિતના અંગે તમે જે જણાવતા હો તે લખો. ૧૦
૭. વાંદણાં દેતી વખતે સાચવવાનાં આવશ્યક વર્ણવો. ૧૦
૮. સંપદાનો અર્થ લખો. તે કેટલી છે ? સાત સૂત્રોને વિષે કેટલી કેટલી છે તે ગણાવો. ૧૦
૯. ઉત્તરગુણ પચ્ચખાણુ એટલે શું ? તેના દશ પ્રકારનું દુંક વર્ણન કરો. ૧૦
૧૦. 'સ્વામી દર્શન સમેા નિમિત્ત લલી નિર્મલો' ત્યાંથી રાશ કરી માત્ર બે કડી લખો અને તેના અર્થ સમજાવો. ૧૫

કુલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૪ થું.

વિષય.—આગમસાર, ગુણુસ્થાનક્રમ, શિલોપદેશ માળા અને માને શિખામણુ.

(પરીક્ષક—રા. રા. મનઃસુખશાલ ધીરત્વદ મહેતા. મોરબી.)

માલ. (આગમસાર તથા ગુણુસ્થાન ક્રમ.) માર્ક. ૨૦

૧. ખાર ભાવના કઈ કઈ તે તથા તેનું દુંક સ્વરૂપ લખો, તથા ત્રિગોદનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૨૦

૨. (અ) નીચેનાના અર્થ સમજાવો:—

૧. સમક્રીત, ૨. મિથ્યાત્વ, ૩. અવિરતિ, ૪. સાદીકર્મ, ૫. નિર્દલન કર્મ,
 ૬. ઇંગાલ કર્મ.

(બ) તથા નીચેનાનાં નામ લખો:—

૧. છ દ્રવ્ય, ૨. ચાર ધ્યાન, ૩. ધમ ધ્યાનના પાયા, ૪. ચાર નિરોધા,
 ૫. ચાર પ્રમાણુ, ૬. સાન નય, ૭. પાંચ અનુપ્રેક્ષા, ૮ પાંચ સમવાય. ૧૨

૩. દેશ ચિરતિ, ઉપશાંત મોહ અને અયોગિનું દુંક સ્વરૂપ લખો; અને નિશ્ચય તથા વ્યવહાર એટલે શું ? અને છ દ્રવ્યમાં દરેકમાં શું ગુણુ હોય ? તે જણાવો. ૨૨

(શિલોપદેશમાળા તથા માને શિખામણુ.)

૪. મદનરેખા, નર્મદા સુંદરી કે સુભદ્રા એ ત્રણમાંથી ગમે તે એકની દુંક વાન લખો, અને રૂપિદત્તા, દમપતિ તથા કળાવતીનાં ચરિત્રમાંથી શું મોષ મળે છે ? તથા શ્રી ગરુડના- ૨૦

થથ સ્ત્રીપણુ કેમ અવનર્ધા અને તેણે છ રાગને કેવી રીતે પ્રતિજ્ઞાપ્યા તે જણાવો. ૧૪

૫. બેથી દશ વરસ સુધીનાં છોકરોને કેમ જાળવવાં તે બાળનમાં જાળવનાં હો તે લખો. ૧૪

૬. આપણા દેશમાં સુચવકની રીતમાં શું સુધારાની જરૂર છે ? બાળગોળાથી અને બાળ-
 લગ્નથી શું નુક્સાન છે ? અને બાળકને દેકરી, આંચકી અને મરડાના વ્યાધિમાં શું
 ધરગણુ ઉપાય કરી રક્ષાય ? તે લખો. ૧૨

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ઐક્ય ક્યારે કરીશું ? હમણાંજ.

[અનુસંધાન આ અંકના પૃ. ૮ થી.]

છીએ કે નાતાલમાં મળેલા ભારત જૈન મહામંડલમાં તે જરૂર સ્વીકારવાનો ડરાવ કરવામાં આવ્યો નથી.

હમણા હોમરૂલ—સ્વરાજ્યના પશુગાં ૪માં ત્યાં ફૂંકાય છે તેના પર જળપરી ઝુંબેશ ચાલે છે, મોડરેટ અને એક્સ્ટ્રીમિસ્ટ (વિનિત અને ઉદ્દામ) પક્ષવાળા પરિશ્રમ સેતા જાય છે, તેવા સમયમાં આપણા દુર્ભાગ્યે પ્રજાના અંગભૂત તરીકે જૈનો એક ખીજ સડી ના મરે એ શું પ્રજાકીય ઉન્નતિમાં મહાન અવરોધ પાડવા જેવું નથી ? એનેજ લક્ષને જૈનોના સામાન્ય તહેવારો પણ એકસરખા ન બનાવી શકીએ અને તેથી જાહેર તહેવારો તરીકે સરકાર પાસે મંજૂર કરાવી ન શકીએ એ આપણને ઝોણુ ઉતારી પાડનાર છે ?

આ સંબંધે પ્રોફે. પુશાલ તલકશી શહે મુખ્યમા ભારત જૈન મહામંડલનો ગત નાતાલમાં વાર્ષિક ઉત્સવ થયો તે વખતે જે ઉચ્ચ આશયવાળા વિચારો કલા હતા તે નીચે પ્રમાણે છે —

“ ઐક્યની અગત્ય— બાલ્ય દુનિયાના વિદ્વાનો જૈન તત્ત્વોની આધુનિક વિજ્ઞાન સાથે અનન્ય સમાનતા જોઈ વિસ્મિત થયા છે અને ઘણા જૈનો પણ આપણા ધર્મનાં તત્ત્વો અને આધુનિક વિદ્વાનોના વિચારો વચ્ચે સરખાપણું જોઈ અજબ યશો, પણ સામાજિક ઉન્નતિ અને ધર્મ પ્રચારનો ભેવડો ઉદ્દેશ સિદ્ધ કરવાને છુટા છવાયા મનુષ્યોના પ્રયત્નો પ્રેરાતા નથી અને આપણા ભિન્ન ભિન્ન શિરકાઓ ના પ્રયત્નો તો અનિષ્ટજ છે, કારણ કે તેઓ જૈન ધર્મનાં મળતરવોની અનુપમ સુંદરતા અને સત્ત્વતાને બદલે જૈન શિરકાઓના પરસ્પર તક્ષવત ઉપર વધારે ભાગ મૂકે તે તદ્દન સંભવિત છે. બાલ્ય દુનિયા માટે તો જે કામ જીવવા અને પોતાની સંખ્યા વધારવાનો હક્ક ચાહતી હોય તેણે એકતાજ દર્શાવવી જોઈએ. જૂદા જૂદા વિભાગોની છુટક મહેનત કાંઈ સાધી શકતી નથી; દાખલા તરીકે આગળની પૃથક કોન્ફરન્સ ભરાતી અને તેના પરિણામે વિભાગોનું પરસ્પરનું વેર વધતું અને મૂળ વિભાગમાં પણ કાંઈ સારું પરિણામ નિપજતું નહિ આ વિભાગોમાં એકતાની ખામી ઘણીવાર સરકારને પણ બહાનારૂપ થઈ પડતી; દાખલા તરીકે આપણું મહાપત્તાં જાહેર તહેવાર તરીકે પળાય એ માટે સરકારને અરજી કરવામાં આવી ત્યારે સરકારે એવું બહાનું આપ્યું કે આપણે પોતે કંઈ તારીખે આપણું મહાપર્વોને જાહેર તહેવાર મનાવવા તે માટે એકગત થઈ શકતા નહોતા. આ હક્ક એકજ દષ્ટાંત છે કે જેથી બાલ્ય જગત પર આપણે કેવી અસર કરીએ છીએ તેનું અનુમાન થઈ શકે અને આવા વિષયમાં સંયુક્ત કામ સત્વર સુધારો કરી શકે.”

“ ઐક્ય સમાજનું બંધારણ—આપણી કોમની જરૂરો કેમ પૂરી પાડવી તેમાટે આપણા ઐક્ય, અને બંધારણની અને પછી દ્રવ્યની અગત્ય છે. બંધારણ સંબંધી એટલુંજ કે જેથી આપણા ત્રણ મુખ્ય શિરકા મટી એક થાય અને તે એકજ નિશ્ચયથી, એજ પદ્ધતિએ કામ કરે તે બંધારણ આવશ્યક છે, અને તેને માટે એક નાની પણ જૂદા જૂદા.

પ્રાંતોના પ્રતિનિધિઓની બનેલી, સદા કાયમની અને અચુક રચે ઠરવેલી કારોબારી મંડળી, અને તેની સાથે એક મોટી અને સમાજ સુટેલી વિચારશીલ પુરૂષોની સમાજના ધારા ધડનાર સભા આજુ કરીએ તો આપણું કર્તવ્ય સિદ્ધ થાય. આખી કોમની એક જ રચે રહેલી કારોબારી મંડળી નીચે દરેક પ્રાંતમાં, દરેક મધ્યકમાં, તેવીજ જાતની તે પ્રાંત માટે કારોબારી મંડળી કરવી કે જ્યાં કરી કોમનું દરેક ગામ, દરેક મધ્યક, દરેક પ્રાંત પરસ્પર સંબંધમાં રહે. વિચારશીલ સભામાં આપણું ધર્મવિરૂદ્ધ, સમાજ વિભાગને લગતા, આપણા આર્થિક અને શારીરિક જરૂરીઆતને લગતા, આપણા લગ્ન સંબંધી રિવાજોને લગતા, પરદેશગમન અને કેળવણીને લગતા, વિષયો ચર્ચાવા બેઠાએ, અને તે માટે એક જ પ્રાપ્તિ, એકજ નિશ્ચય અને એકજ સિદ્ધાંતનું અનુસરણ કરવું બેઠાએ. વિચારશીલ સભા જે ઠરાવ પસાર કરે તે કારોબારી મંડળી ગામેગામ પ્રાંતપ્રાંત અમલમાં આણવાની કોશિષ કરે. તે ઉપરાંત કારોબારી મંડળે કોમને લગતા ઉપયોગી વિષયની ખખર અને તેના આંકડાઓ દરવર્ષે અથવા દર પાંચ વર્ષે તૈયાર કરવા બેઠાએ અને તે આંકડા પરથી કોમને દરવર્ષે કેવી જરૂરીઆત છે અને તે કેમ પૂરી પાડવી તે સંબંધી વિગતો અને સૂચનાઓ તૈયાર કરી વિગતશીલ સભામાં રજૂ કરી પસાર કરાવવી એને છેવટે જે કોઈ વિષયમાં ખાસ કાયદાની અગત્ય જણાય તેની જરૂરીઆત અથવા તે સંબંધી વિચારો સરકાર સમક્ષ રજૂ કરવા. ”

આમાં કેટલુંક કોઈ મગજને ખ્યાલી—શેષશક્તી જેવું કે *participa* જેવું લાગશે, પણ તેમાં સદ્ગતિથી ઉતરતાં જણાશે કે તે કલ્પના બલ્ય છે—આકર્ષક છે. વાતનો સાર એ છે કે જે જે રસ્તા જે જે પદ્ધતિ યોગ્ય લાગે તે તે પ્રમાણે સંપ—ઐશ્વર્ય સાધવાની જરૂર છે. જરા ઉંડાણથી વિચાર કરો, મતબેદ નાનાના જૂલી જાઓ અને મહાવીર શાસનના એકત્રિત સંધ તરીકે બહાર પડે તો બેઠાઓ મળ કે કેવાં મહાભારત કામો કરી શકે છે ! આપણે પણ ભારત માતાનાં જ સંતાન છીએ, એ ઉપરાંત મહાન પિતા મહાવીરનાં બાલકો છીએ તો મહાવીરના વિશ્વવંધ નામથી તે નામના માન ખાતર એકત્રિત થઈ ભારત માતાના ખરા, શ્રા અને સાચા સંતાન બની બહાર પડવા ચાલો આપણે સજ્જ થઈએ અને વિજય-ધ્વનિ કરી હિંદને ગમવીએ !

—તંત્રી

મહામદ પાતશાહનું વર્ણન.

(એક બૂની જૈન પ્રત પરથી અંકરશઃ નકલ ઉતારી છે તેમાં પ્રતિ વજેરના બૂદા જુદા પ્રકાર ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ ધ્યાન ખેંચે છે તેથી અત્ર પ્રમિદ કરેલ છે. તંત્રી.)

ગર્ભ સ્તુરંગેષ પદ્મતિલકે

પદ ત્રિશના ગજકૃત્રિય મેઘ્યઃ ।

પાતા પ્રજાનાં વિજયી વિભાતિ

બૂપ. મુરગાણ મદમ્મદાનુઃ ॥ ૧

આ સમુદ્રાંત પૃથ્વી તણુ સ્વામી, મર્પાદ મયરહર, શરણાંગત વજ્રપંજર, પરનારી સહોદર, રંદ રાવણ, સત્યપ્રતિભા હરિચંદ્ર, ન્યાય શ્રી રામ, દાની શ્રી વિક્રમાદિત્ય, કલિદાસ કર્ણુ, ધનુર્વેદિ દ્રોણાચાર્ય, પ્રકટ પ્રતાપ, શ્રી મહમદ પાતશાહ, બદ્રગતી, મૃગગતી, મિશ્ર ગતી મદદલ ગજેન્દ્રધરા, અનર્થ જ્ઞાય ઘોડા, દરીડા, નીલડા, ગેરડા, કાલૂઆ, કામોડા, રાતડા, સેરાહા, ખુરાસાણી સીંધવા, પારિસા, કંબોળ, કાબૂળ, માછેલા, તેજી તુખાર એવામાદિ તુરંગમ, અનંધ ખાનખોળ, મીર, મલિક, મલાં, મલાલિમ, ખતીબ સિદકાદી, હાખસી, ખલોખી, ખંગાલી, દક્ષિણી, તિલંગા, કાહડા, અનંધ, પ્રધાન પોતદાર, પરિવરિદ, અનંધ, સૂર્યવંશ, સોમવંશ, માદવ, કદબ, હદવાક, ચહુઆણુ, સોલંકી, મોરિયા, સેલાર, હિંદક આહડા, પડિહાર, લુધકાર, રાહડ, શાક, કરકક, ગુહિલ, ધાન્યપાલ, રાજપાલ, કાહુબક, દિલ, ડાબી વાગડી, ધર્કટ, વંશ, રાજકુલી, અનંધ અતેરાહ, વાઘેલા, આલા, દેવડા, બોડા, જાડે, આચૂડા, સગા, સોદારા, ગડી, કાઠી જેહની સદા નીપજવર્થ સેરા અનંધ જે શ્રી મહમદ પાતશાહ તણી દત્ત હાયાદ, વિવેક તારાયણુ ગૂજરદેશા વરણિ શ્રી અણુહિલવાડ પાટણિ, અહમદવાદિ નગરિ, અનંધ ખંખાદતિ શ્રી ધર્મતણુધ આગરિ, અનેઠ ગામિ નગરિ પાટણુએ અહમદી જ્ઞાતિ મહાગન નણી સાંભલિ પ્રતિ પત્ર પાલી શ્રી શ્રીમાલી, પ્રકટ પ્રતાપ પોરઆડ, અગડમદલ ઝોસવાલ, બલા દીસઈ ડીસાવાલ, ડીડુ, હરસરા, વધેરવાલા, બાબૂખંડા, અડમેહતવાલ, દક્ષિણુ સરાણુ, ખડેરવાલ, કથરિયા, કોરંટાવાલ, જોધસોન, જાહલવાલ, નાગર, નાણાવાલ, ખડાયતા, પલ્લીવાલ, જાલહરા, વાયડા, ચિત્રવાલ, હાંચા, કપોલ, પુષ્કરવાલ, જંબૂસરા, નાગદહા, સુહડવાલ, મુદેરા, કરદિઆ, ઉડવાલ, ખાંબણુ, અન્નિહતવાલ. શ્રી મુડ, ગૂજર, શ્રીમાલ, પ્રોદ, અડાલિજ, માંડલિઆ, માંબૂઆ મોદ, લાડૂઆ શ્રીમાલીયા, લાડળગર, સોરકિઆ પોરઆડ નયસરતડી, નરસિંધ ઉંગા, હાહર પંચમકાથડરા, વાહ્મીક કંબો, તિસરા, તેજુકટા, અષ્ટવત્રી, ખધપુરા, સિરિખડેરા, મેવાડા, સોડિઆડા, કાગજીડા, જેહરાણુ, સોહરિઆ, ધાકડા, મુહવરયા, જાડિઆ જૂંગડિઆ, હુંબડ, નીખા, મજહડા, આહણુ, વાગડુ, મીરકડા વીધુ, માધસુનાઉરા, પદાવતી, કાઠલી, આણુદુરા, મડોર, સાચુરા, ગોલાવાલ, રાજહરા, લાડીસખા, આકિસખા, ચહસખા, એવમાદિ સાદી બાર જ્ઞાતિ શાખા પ્રશાખા અનંધ વલી જેહ શ્રી મહમદ પાતશાહ તણી, સૌમ્ય દ્રષ્ટિ હદ દર્શન, આપણા ૨ ધર્મ શાખ વાંચક, શ્રી દેવચર તત્ત્વ રાખઈ, વિદ્યા બલિમાયઈ, કિસિઆં કહીઈ તે હઈ દર્શન, સાંભલિ, જિમ સરોવર માહિ મનસસર, જિમ દાતાર માંહિ જલધર, જિમ સમુદ્ર માંહિ રવયજૂ રમણુ, જિમ ધનમાહિ વેશ્રમણુ, જિમ તેજવંતમાહિ સર, જિમ પાનિન માહિ તુર, જિમ સર્વ દર્શન માહિ ધર્મ વિદ્યા મહિમા કરી પ્રધાન શ્રી જૈન દર્શન જાણિવુ, જિહાં નિરતીયાર ચારિતપાત્ર, મક્કમસિન ગાત્ર, તપોધન તપોધન, શ્ર. વધર સ્વામિતણી શાખાઈ હઈ જીવનકાય રાખઈ, દયા મૂલ ધર્મ ખાખઈ, સર્વ આરંભ પાખઈ મોક્ષમાર્ગ દાખઈ, જિહાં શ્રાવક શ્રાવિકા શ્રી વીતરાગ દેવ પૂજઈ, તિહાં હવડા, ગંગાજલનિર્મલ, જ્ઞાનક્રિયાનિધાન સર્વ ગચ્છ પ્રધાન, અગુચ્છ શ્રી તપા ગચ્છ વિમેયિઈ દીપક, અતેરાહ ચહદસિઆ, પૂનિમિઆ, વડગચ્છ, ખરતર, મલધાર, આંચલિઆ, આગમિઆ, આશુરિઆ, પંપલીઆ, મડાહડા, દેહરાતી, આહણુ, વિદ્યાધર, ચિરાદા, નાયલા, નાણાવાલ, ચિત્રાવાલ, કોરંટાવાલ, ઝોસવાલ, એવમાદિક ધણુ ગચ્છ

મિથ્યાત્વ ઉઘાપઈ, શ્રી જિનધર્મ થાપઈ, તથા ખીજઈ દર્શનિ, નૈમ્યાયક, કપાલી, ઘંટાલા, પાદુ, કેદાર પુત્ર, આયરિઆ, મડવી, પતીઆણા એવમાદિ, ત્રીજઈ દર્શનિ, સાંખ્ય ભરડા, ભગવંત, ત્રિદિઆ, ચૂની, કવિ કૂડા, એવમાદિ ભેદ, ચઉયઈ દર્શનિ, ખૌદ, સાતધડિઆ, દગડા, ડાંચુરા, ભાંડ, પાવયા, ગરોડા, વાસબેડિઆ, એવમાદિ ભેદ, પાંચમઈ દર્શનિ, વૈશેષિક, દાહણુ, આચરિતઆ, આમિહોત્રિઆ, દીક્ષિત, જની, કુવે, ત્રિવાડી, વ્યાસ, જોસી, પડિત, બૂઝા, એવમાદિ ભેદ, છઠઈ દર્શનિ, નાસ્તિક, યોગી, હરમેખલિઆ, ઇંદ્રનલિઆ, નાગમતિઆ, તોતલમતિઆ, ધનંતરિઆ, તોરસિઆ, ધાતુવાદિઆ, એવમાદિ ભેદ પ્રભેદ બહુલ, છઠ દર્શન દહિઈ, અનુષ વલી, શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ તણુષ ગાનિ, ચારિ વર્ણુ, નવ નાર, પાચ દાર, એ અદાર પ્રકૃતિ સદા સુખિત, મદસુદિત, વસઈ, તિસિહ ગાળધિરાજ, સર્વવધરી છપ્પત, સૂર્યની પત્રિઈ તેજિઈ દીપ્ત, તુરચકુલ મંડન, સોમતણી પરિ સોમ્યદર્શન, પ્રજાપીઠર, સેવક સદાશલ, રુસ્ત્રાણુ, શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ, તણુ પુત્ર તૂ વીરાધિવીર, શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ વર્ણુવીરુ શોભઈ ॥

પાટણના જૈન ભંડારો ❀

શ્રીમંત મહારાજ શ્રી ગાયકવાડ સરકારના હુકમથી પાટણના જૈનભંડારોમાં ઇતિહાસ અને સાહિત્યના ક્યાં પુસ્તકો ઉપયોગી છે તે જોઈ તપાસી નક્કી કરવાનું કામ વડોદરાની સેત્રલ લાક્ષ્મીના રા. ગ. ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. ને સને ૧૯૧૪ ના સપ્ટેમ્બરમાં સોંપવામાં આવ્યું હતું. તે કાર્ય તેમણે બાર અઠવાડીયા જેટલી નાની મુદતમાં દિનરાત પરીશ્રમ લઈ સચ્ચરત ભંડારોનાં ૬૫૮ તાડપત્રો અને લગભગ ૧૩૦૦૦ કાગળની પ્રતો બારીકાઈથી તપાસી ઉત્તમ રીતે પૂર્ણ કર્યું છે એ માટે તેમને ધન્યવાદ ધરે છે.

આ કાર્ય કરવામાં ઘણા સાનુકૂળ સંજોગો એકઠા થયા હતા. (૧) રા. દલાલ પોતે જૈન વિદ્વાન હોવાથી જૈન સાહિત્ય પ્રત્યે તેમનો પ્રેમ કિપરાંત તેનો સાચો અભ્યાસ, (૨) શ્વેતાંબર તપાગચ્છના વિદ્વાન મુનિગદાગજ પ્રવૃત્તક શ્રી કાન્તિવિજય અને તેના શિષ્ય મુનિમહાગજશ્રી ચતુરવિજયની પ્રતો જોવા તપાસવામાં પૂરેપૂરી સદાય, (૩) રા. દલાલની સરામરી ચૌદ કલાક ઉપગની મહેનત, (૪) અને તેમનો હસ્તલિખિત પ્રતોની જુની લીપિ તથા બાળા વાંચી સમજવાનાં લાખો અનુભવ તેમજ (૫) ભંડારોના વ્યવસ્થાપકોની મદદ વગેરે મર્ચ અનુકૂળતા એકઠી હવાથી આ મહાભારત કાર્ય ઝડપથી સુંદર રીતે પૂર કરવામાં આવ્યું હતું. તેની મદદ તથા તેની વિશાળતા શ્રીમન ગાયકવાડ સરકાર તરફથી તેમજ કુરેલો આખો રીપોર્ટ છ મહીના પછી બહાર પડશે ત્યારે જાણશે. તે રીપોર્ટમાં ૬૧૦ તાડપત્રો તથા તેટલીજ કાગળની ઉપયોગી હસ્તપ્રતોનું પ્રેલોગ આવશે.

• આ લેખ મુબઈ અમાચારના ૪૮ દિવાળી પ્રસંગના ખાસ અંક માટે લખાયેલો છે તેમાં તા. ૮ મી નવેમ્બર ૧૫ના અંકમાં પ્રગટ થશે છે. અહીં તે ઉપયોગી હોવાથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.

૨૧. દલાલ શ્રી કાન્તિવિજયજી પાસે પાટણના સાગરના ઉપાશ્રયમાં જેસીને પુસ્તકો જોઇ તપાસી તેનું નામ, અંધકાર, વસ્તુ, ગંગલાયરણ અને છેલ્લી પ્રશસ્તિઓ વગેરેનું ઉપ-યોગી ટાંચણ કરી લેતા, અને આથી સર્વ ભંડારોની યાદીઓ પણ તેમણે સાથે સાથે તૈયાર કરી છે. વાડી પાર્શ્વનાથ ભંડારના માલેક શેઠ વાડીદાલ હીરાચંદ્રે પોતાનાં સર્વ પુસ્તકોને સંપૂર્ણ રીતે હવાલે કરી તેના પૂર્ણ છુટથી ઉપયોગ કરવાની વ્યવસ્થા કરી આપી હતી. આ ભંડારમાં અતી પ્રાચીન અને ઉપયોગી પુસ્તકો હોવાથી તે ઘણા મદદરૂપ યર્ષ પડ્યાં હતાં. વળી તે શેઠે સંઘવીના પાડાના ભંડારમાંના તાડપત્રો પણ મેળવી આપવામાં મદદ કરી હતી. પાટણના ડોક્ટર એ. ડી. કોહારીએ પણ ઘણી રીતે સહાય કરી હતી.

પાટણની ખ્યાતિ.

મધ્યકાલીન સમયના ૧૧-૧૨ અને ૧૩ મા સૈકામાં ઉદાર રાજ્યાશ્રયથી પાટણ ખરેખર જૈનોનું કેન્દ્રસ્થાન હતું. જૈન આચાર્યોએ ઇતિહાસ, ધર્મ, નીતિ, તત્ત્વજ્ઞાન, સાહિત્ય વગેરે સંબંધી અનેક ગ્રંથો લખી ગુજરાતમાં જે સાહિત્ય ઉત્પન્ન કર્યું છે તે અતિશય વિશાળ છે. જૈનેતર વિદ્વાનોને તેના ખ્યાલ હજી સુધી આવ્યો નથી એટલુંજ નહીં પરંતુ તેના પ્રત્યે સમભાવવાળી સત્ય રચિ પણ ઉત્પન્ન યર્ષ નથી. ૨૦ દલાલના શબ્દોમાં કહીએ તો પાટણના ગુર્જર રાજ્યની સ્થાપના જૈનોથી થયેલી છે, અને વનરાજના સમયથી પાટણ જૈનોના મધ્યબિંદુ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. જૈન ધર્મ તથા તેના આચાર્યોને મળતા રાજ્યાશ્રયથી ૧૦ થી ૧૩ મા સતક સુધીમાં જૈન આચાર્યોએ ગુજરાતના પાટનગરમાં તથા અન્ય સ્થળોએ રહીને ઘણા અગત્યના ગ્રંથો રચીને ગુજરાતનું સાહિત્ય ઉત્પન્ન કરેલું છે. જૈન આચાર્યોએ રચેલું સાહિત્ય ખાદ કરીએ તો ગુજરાતનું સાહિત્ય અત્યંત દુર્લભ દેખાશે. સાહિત્યની પ્રવૃત્તિ પુસ્તકોના સંગ્રહ વગર અશક્ય છે અને તેથી જૈનોએ પોતાના ધાર્મિક સાહિત્ય ઉપનંત યૌદ્ધ તથા બ્રાહ્મણ ગ્રંથો પાટણ, ખંભાત વગેરેના સ્થળોના ભંડારોમાં સંગ્રહેલા હતા અને આ ભંડારોના લીધેજ યૌદ્ધ તથા બ્રાહ્મણોના પ્રાચીન ગ્રંથો જે કોઇ પણ દેશોથી મળે નહીં તેવા અહીંયા ઉપલબ્ધ થયેલા છે.

પ્રાચીન ભંડારો.

ગુજરાતના મહારાજા કુમારપાસે પાટણના સિદ્ધરાજના સમય પહેલાં જૈન ભંડારો હતા કે નહીં, હતા તો ક્યાં હતા તેની માહિતી મળી શકતી નથી, છતાં જૈન ગ્રંથો તો વિક્રમની છઠી સદીમાં લખાયા હતા એ નિર્વિવાદ છે અને તે હિંદુપર અનેક વિદેશી હુમલાઓ થયા હતા તેથી, છઠા સાતમા આઠમા સૈકામાં યૌદ્ધોનું જોર, કુમારીલ ભદ્ર અને ત્યારપછી શંકરાચાર્યનો ઉદ્ભવ, આરણ્યોનું સને ૭૧૨ માં સીધ દેશનું છત્તી લેવું વગેરે અનેક કારણોથી અગ્નિ, જલ અને જંતુઓને વશ થઇ ઘણે ભાગે નાશ પામ્યા હતા.

ત્યારપછી “ કુમારપાસે ૨૧ ભંડારો અને રાજા વીરધવલના પ્રસિદ્ધ મંત્રી વસ્તુપાસે ૧૮ કોડના ખર્ચે મોટા ત્રણ ભંડારો સ્થાપેલા હતા, પરંતુ અત્યંત દીલગીરીની વાત છે કે આ મહત્વના ભંડારોનું એક પણ પુસ્તક પાટણના ભંડારોમાં જોવામાં આવતું નથી. આના કારણમાં ઉતરતાં જણાય છે કે કુમારપાલની ગાદીએ આવનાર અન્વયપાલ જૈનો અને જૈન ધર્મનો એટલો બધો દ્વેષી બન્યો હતો, કે જૈન સાહિત્યનો નાશ કરવામાં તેણે

પોતાની બધી કાશ્યપ કરી હતી. આથી ઉદયન નામના જૈન મંત્રી તથા ખીજાઓ તે સમયે પાટણથી બંડાર ખસેડી જેસલમીર લઈ ગયા હતા. જેસલમીરમાં તાડપત્રોની નકલો મુખ્ય કરીને પાટણમાંની છે. વસ્તુપાલના સ્થાપેલા બંડારોનો નાશ-ખુસલમાનોના હાથે થયો જણાય છે શેઠ હાલાભટ્ટના તાડપત્રના સંબંધમાં શ્રી ચંદ્રસુરિની બનાવેલી છત કલ્પ વર્ષ સંવત ૧૨૮૪ માં ઉતારેલી પ્રત મળી આવે છે તેને છેવટે વસ્તુપાલની સ્તુતિમાં બનાવેલા શ્લોકો મળી આવે છે. આ વસ્તુપાલના બંડારમાંની એક પ્રત હોય એમ ધારી શકાય છે.

હાલના બંડારો.

(૧) સંઘવીના પાડામાં આવેલો બંડાર—આ પ્રાચીન અને પ્રધાન તાડપત્રની પ્રતોના સંબંધવાળો ઉપયોગી બંડાર છે તે તપગચ્છની લઘુ પોશાલીય શાખાનો છે. એમ સ્પષ્ટ જણાય છે કે મુનિશ્ર્વ સોમના સમયમાં પ્રથમ તેને વ્યવસ્થિત કરવામાં આવ્યો હતો અને પાછળથી સં. ૧૯૧૪ માં ઋદ્ધિસાગરે ટીપ બનાવી યથાર્થિયત કર્યો હતો. આની ટીપ મળી આવી છે, પણ તે ૪૩૪ પોથીના ૩ દાખાના અંચનાં માત્ર નામ જણાવતી અધુરી અને અશુદ્ધ છે. આમાંથી પંદરેક પ્રતો સુરત ગઈ છે બ્યારે ન્યાયની એક પ્રત ચોરાઈ ગઈ છે. પાટણમાં ડાક્ટર બ્રુહદર આવ્યો ત્યારે તેને આ બંડાર જોવા દેવામાં આવ્યો ન હતો, પણ તે સુરતના નારાયણ શાસ્ત્રી પાસે એક ટીપ કરાવી મેળવી શક્યો હતો. આ ટીપ શુદ્ધ ન હતી એવું ડાક્ટર ક્રીફ્ટોર્નના રીપોર્ટ ઉપરથી જણાય છે. ડાક્ટર પીટર્સને પણ આ બંડાર જોવા ઘણી મહેનત કરી છતાં તે શાસ્ત્રો ન હતો. જૈન ચેતાંબર કોન્ફરન્સ પાસે આ બંડારની ટીપ છે પણ તે તદ્દન અવિશ્વસનીય છે, તેમાં ૩૯૭ પોથીનો સમાવેશ કર્યો છે.

આ ઉપરથી સં. ૬લાસે સર્વ તાડપત્રોની પ્રતોનું વિગતવાર વર્ણન સાથેનું કેટલોગ તૈયાર કરવાનો નિશ્ચય કર્યો કારણ કે તેમને લાગ્યું કે આ બંડારમાં ખરી રીતે જે અમૂલ્ય ખજાનો છે તે સમસ્ત જગત પાસે મુકવાયું અતિશય લાભ થવાનો સંભવ છે. જૈન અને બ્રાહ્મણના સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત જોડે અનન્યપ્રયા અથો આમાંથી મળી આવ્યા એટલું જ નહીં; પરંતુ તદ્દન નવું જે જોવા નો. આ બાપામાંનું સાહિત્ય મળી આવ્યું કે જે પ્રસિદ્ધ યથાર્થી તે બાપાનું વ્યાકરણ લખવાના સહાય મળશે અને અપભ્રંશ બાપા કે જે મુનિશ્ર્વની એકલી નહીં. પણ ખીજી બાપા નામે-મરાઠી, હિંદી અને ખીજી ઘણી હિંદી દેશીબાપાનું તરતનું મૂળ છે તે સાબિત થયે તે તે બાપાનું રૂપાંતર સમજશે.

આ બંડારની સ્થિતિ ઘણી ખરાબ હતી. પણ પ્રવર્તક મુનિમહારાજ શ્રી કાન્તિ-વિજયજીએ જુનાં પુસ્તકો વગેરે કાઢી નાંખી નવાં મુદ્રી તેને વ્યવસ્થિત કરેલો છે તેથી તેથી ઘણી સગવડતા થઈ છે, તેમાં ૪૧૩ પોથીઓ છે. કેટલીકમાં એક કરતાં વધુ અથો લખાયા છે. આની ટીપ કરી આપી છે કે જેમાં અંધકર્તાની હકીકત, રચનાનો કાલ અને પ્રતનો સમય જણાવેલ છે.

(૨) વખતજીની ચેરીમાં ફેફલીઆ વાડામાંનો બંડાર.

આ બંડાર શ્રી સંઘનો છે અને તેમાં ૨૬૮૬ કાગળની પ્રતો અને ૧૩૭ તાડ

પત્રની પ્રતો હોવાથી તે મોટામાં મોટા છે. કાગળની પ્રતો સારી રીતે ગોઠવેલી છે: પરંતુ ૮૧ તાડપત્રની નાની પ્રતો લાકડાંનાં પાટીઆં અને લુગડાનાં પુઠાં વગર લુગડાના કટકામાં મુકેલી હતી; હમણા પ્રવર્તક ક્રાન્તિવિજયજીએ લાકડાંનાં પાટીઆ વચ્ચે મુકાવી તેની સારી સંભાળ રહે તેવી વ્યવસ્થા કરાવેલી છે.

ડાકટર પીટર્સને પોતાના પાંચમા રીપોર્ટમાં ૭૬ તાડપત્રની પ્રતો વર્ણવી છે. આ બંકારમાં નીચેના બીજા ત્રણ બંકારોનાં પુસ્તકો પણ મુકેલાં છે.

(અ) લીબડીના પાડાનો બંકાર આમાં ૪૨૫ કાગળની પ્રતો છે કે જેમાંની કેટલીક ભાગ્યેજ મળે તેવી અને પ્રાચીન છે. તેમાં સંવત ૧૩૫૬-૫૭માં લખાયેલા જુનામાં જુના કાગળનો અંશ છે.

(બ) પાટણ અને બીજાં સ્થળે ભાગ્યે જ મળે એવાં કેટલાંક પુસ્તકોની નવી પ્રતોનો સંગ્રહ છે કે જેની સંખ્યા ૩૬૬ છે.

(ક) વસ્તા માર્કેટની માલેકીના અંથોમાંના કેટલાંક આમાં મુકવામાં આવ્યાં છે.

(૩) વાડી પાર્શ્વનાથનો લંકાર.

આમાં ૪ તાડપત્ર ઉપરની પ્રતો છે, પણ આ બંકારની ખરી ઉપયોગિતા એમ રહેલી છે કે તેમાં પ્રાચીન તાડપત્રો ઉપર લખેલા અંથોમાંથી સંવત ૧૪૮૦-૧૪૯૦ માં તે સમયના ખરતર ગચ્છના પાટધર આચાર્યની આરાધી ઉતારેલા કાગળ ઉપરના હસ્ત લિખિત અંથોનો સંગ્રહ છે. આમાં ન મળે તેવા અને વિશ્વાસનીય જૈન સાહિત્યના અંથો છે એટલું જ નહિ; પરંતુ જ્ઞાનજો અને બૌદ્ધોના સાહિત્ય વિષયક અને તત્ત્વજ્ઞાન સંબંધીના અંથોની સારી હસ્તલિખિત પ્રતો છે, ઘણા સમય થયેા છતાં તેમાંના ઘણાં-ખરા અંથો ઘણી સારી સ્થિતિમાં છે, જ્યારે તેજ કાળમાં લખાયેલા કેટલાક એવી જીર્ણ અવસ્થામાં છે કે માત્ર અડધા કે તેનો બરબર જુકો થઇ જાય છે. આનુ કારણ જ્યાં તે મૂળ રાખવામાં આવ્યા હતા તે જગ્યામા રહેલ બીનાશવાળી હવા છે; હાલમાં આ બંકારને સારી રીતે રાખવામાં આવે છે. પ્રતની સંખ્યા ૭૪૪.

(૪) આગલી શેરીનો ફેફલીઆવાડાનો લંકાર.

તેમાં કાગળ ઉપર ૩૦૩૫, તાડપત્ર ઉપર લખેલાં ૨૨, અને લુગડાં ઉપર લખેલ ૧ અંશ છે, આમાં ખાસ કરી જૈનોનાં આગમો અને તે ઉપર થયેલ ટીકાઓનો સંગ્રહ સંગ્રહ છે. આમાં કેટલાક વિક્રમ સંવત ૧૬ માં સૈકાની શરૂઆતમાં પાટણના કરોડપતિ છર્જુશાએ લખાવેલા અંથો છે. આ ઉપરાંત જુની ગુજરાતીમા લખેલા રાસાઓનો સંગ્રહ આમાં સારો છે. આખો બંકાર સારી સ્થિતિમાં રાખવામાં આવ્યો છે.

(૫) તપાગચ્છની વિમલ શાખાનો લંકાર.

આમાં બે સંગ્રહ છે. એકમાં ૫૨૨ અને બીજામાં ૧૮૧૪ કાગળ ઉપર લખેલી પ્રતો છે. બનેની યાદી ઘણીજ અડધ છે. ઘણી ખરી પ્રતો બહુ જુની નથી પણ સામાન્ય છે. યોડી ઘણી જુની છે. બંકાર મારી સ્થિતિમાં છે.

(૬) સાગરના ઉપાધ્યયનો લંકાર.

આમાં ૧૩૦૯ કાગળ ઉપર લખેલી પ્રતો છે. તેમાંની ઘણી ખરી સામાન્ય અને થોડા પાનાની છે. આ ઉપરાંત લાવસાગરના ૧૦૮ હસ્ત લિખિત ગ્રંથો છે. આ બધાંની સારી સ્થિતિ છે.

(૭) મહા મોદીનો ભંડાર.

તેમાં ૨૩૦ કાગળ ઉપર લખેલ અને ૨ તાડપત્રની પ્રતો છે. કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો સામાન્ય રીતે જીનાં છે. કાકટર કીલ્હોર્ને મુબઈ સરકાર માટે સને ૧૮૮૦-૮૧ માં પાટણમાં જે ૭૯ તાડપત્ર ઉપર લખેલાં પુસ્તકો ખરીદ કર્યાં હતાં તે આ ભંડારમાંથી હતાં. હાલ આ ભંડાર સાગરના ઉપાશ્રયમાં રાખવામાં આવેલો છે.

(૮) વસ્સા માલુકનો ભંડાર,

આ ભંડાર માજી વકીલ લેહરભાઈ ડાહ્યાભાઈને આપવામાં આવ્યો હતો અને હાલ સાગરના ઉપાશ્રયમાં રાખવામાં આવ્યો છે. તેમાં ૫૨૨ હસ્તલિખિત પ્રતો છે કે જેમાંની ઘણી ખરી ૩૦૦ થી ૪૦૦ વર્ષ સુધીની જીની છે.

(૯) ખેતરવસીનો ભંડાર.

આ ભંડાર ૭૬ તાડપત્ર ઉપર લખેલા ગયોને લઈને ઘણા અગત્યનો છે. આમાંથીજ કલીંગરના રાજા પરમદી દેવના મંત્રી વત્સરાજનાં છ નાટકો મળી આવ્યાં છે. તે ઉપરાંત જૈનોનાં કેટલાંક નહીં મળી શકે તેવાં પુસ્તકો આમાં છે, એટલુંજ નહીં; પરંતુ આમાં ગોડવહો રાવણુવહો અને કાદંબરીનો પુલીદે પુરો કરેલો ભાગ પણ મળી આવે છે. ઘણા વખતની જીની પ્રતો હોવા છતાં ઘણી સારી સ્થિતિમાં છે પરંતુ કેટલીક ખેદરકારીને લઈને લાકડાંના પાટીઆં વગર કપડામાં તેને બાંધી રાખવામાં આવી હતી. પછી ગ. કલાશે તેના રખેવાળોનું આ ઉપર ધ્યાન ખેંચતાં તેણે તેને લાકડાના પાટીઆમાં નાખવા વચન આપ્યું હતું.

(૧૦) મહાલક્ષ્મીના પાડાનો ભંડાર.

આમાં ૮ તાડપત્ર ઉપર લખેલાં અને થોડાં અધુરાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો છે. તાડપત્ર ઉપર લખેલાં પુસ્તકો લક્ષ્મીકાંતકાંત તરીકે પોતાને ઓળખાવતા લક્ષ્મણ નામના કવિનો સંકિત ઉપર થયે છે.

(૧૧) અદવસીના પાડાનો ભંડાર.

આમાં બે તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રતો છે કે જેમાંની એક તાડપત્ર ઉપર લખવાના સમય પછી કિતારેલી છે. આ સીવાય બીજાં થોડાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો છે.

(૧૨) હિમતવિજયજીનો ભંડાર.

આ ખાનગી ભંડાર છે અને તે મુખ્યપણે ચિલ્પકગાનાં પુસ્તકો છે. હિમતવિજયજીએ તેનો ખાસ કર્યો છે.

(૧૩) લાવણ્યવિજયનો ભંડાર.

આમાં સામાન્ય કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો છે કે જેનો મોટો ભાગ રાધાજીપુર રાખવામાં આવેલ છે. પાટણમાં આટલા વિવિધ ભંડારો છે. (અપૂર્ણ.)

श्री जैन धर्म काँग्रेस हरद्वारी वधारी.

* वन्दे जिनवत्स *

हितैषी औषधालय-इटावाका.

वीर संवत् २४४२

वीक्रम संवत् १९७२

का

जैन पंचांग.

विनामूल्य वितरित.

दवा मंगाववानुं स्थलः—

चन्द्रसेन जैन वैद्य.

चन्द्राश्रम-इटावा.

ETAWAH. U. P.

भावनामर—आनन्द प्रिन्टिंग प्रेसनां द्वारा गुलाबकन्द लक्ष्मीदाए धारण.

ॐ हितैषी औषधालय—इटावाकी ७७

॥ पवित्र सस्ती दवाइयां ॥

॥ धातु सजीवन सत. ॥

इस दवा के सेवन करने से स्वप्न में तथा बिना कारण धातु का गिरना, किसी बातका याद न रहना, नेत्रों के आगे अन्धकार, सिरमें दर्द, हाथ पैरों में जलन, भोजन में अरुचि, खफ़ीफ़ बुखार का रहना, कब्जी सुस्ती आदि सम्पूर्ण विकार दूर होकर वदन में ताकत आती तथा दिमाग में तरावट नेत्रों की ज्योति बढाती और शरीर हृष्ट पुष्ट हो जाता है । की० फी वक्स १) तीन वक्स २॥॥ छः वक्स ५॥) बारह १०) ढां० अ०

नपुंसकत्वारि तैल ॥

इस को इन्द्री पर लगाने से इन्द्री की नपुंसकता सुस्ती टेढापन हथरस का दोष और सुहवतका न होना या हो कर जल्द मिट जाना धातुक्षीण आदि इन्द्री सम्बन्धी सर्व रोग फौरन दूर होजाते हैं । हजारों दफा आजमाया हुआ है कीमत १) ढांकुखर्च अ०

स्तम्भन वटी ॥

ता३५२ यथा नाम तथा गुणः ये दवा हमने उडे परिश्रम से अधिक खर्च कर धरिने १) की० ।) शी० दर्जन २॥॥ (११)

दन्त कुसुमाकर.

अभय पछी

(१२) हि मंजन से दातका झिलना, गन्मूडों का फूटना, कीड़े का लगना, टीम के सर्व रोग दूर होजाते हैं और दांत बच्च समान मजबूत रहते तथा चमकते लगते हैं. रोग लगाने से बूढापेमें मोई तरुलीफ नहीं होती- (१३) लावः आभा साभे नहीं गिरने हैं और दांतों की बीमारी पास नहीं आति है की शम्भरामा आवेस छे १)

કાર્તિક.

વીર સંવત્ ૨૪૪૨ વિક્રમ સંવત્ ૧૯૭૨ (પ્રભવ)

તિથિ.	ચાર.	તારીખ.	પર્વ.
મુ. ૧	સોમ	ન. ૮	ગૌતમસ્વામીને કેવલજ્ઞાન, સુધર્માસ્વામી પાંદે વેઠા.
૨	મંગલ	૯	માઈવીજ, સુવિધિનાથને કેવલજ્ઞાન.
૪	બુધ	૧૦	
૫	ગુરુ	૧૧	જ્ઞાનપંચમી.
૬	શુક્ર	૧૨	
૭	શનિ	૧૩	અઠાઈ વેઠી. (કલ્પાદિ)
૮	રવિ	૧૪	મોતીશા શેઠે મુંવડમાં પાંજરાપોઝ વંધાવી,
૯	સોમ	૧૫	પંચક ઘ. ૧૬-૧૯ પઢી વેઠાં.
૧૦	મંગલ	૧૬	
૧૧	બુધ	૧૭	પંચક ઘ. ૪૭-૪૭ સુધી છે, હાં. દેવદીવાળી.
૧૨	ગુરુ	૧૮	અરનાથમથુને કેવલજ્ઞાન, મુ. તાલુત ઠંઠા.
૧૩	શુક્ર	૧૯	
૧૪	શનિ	૨૦	ચોમાસી ચૌદશ, ચોમાસી પ્રતિક્રમણ, મુનિ વિહાર શરુ.
૧૫	રવિ	૨૧	કાર્તીકી પુનમ, સિદ્ધાચર યાત્રા, દ્રાવોડ અને વારીલી-
૧૬	સોમ	૨૨	લ્યનો દશકોટી પરિવાર સાથે મોક્ષ, શ્રી હે-
૨	મંગલ	૨૩	રોહિણી. { મચંદ્રાચાર્યનો ધંધુકામાં ૧૧૪૫ માં જન્મ.
૩	બુધ	૨૪	હિરવિજયસૂરિ ૧૫૯૬ માં દિક્ષા લીધી.
૪	ગુરુ	૨૫	
૫	શુક્ર	૨૬	સિદ્ધિયોગ.
૬	શનિ	૨૭	સુવિધિનાથનો જન્મ દિવસ.
૭	રવિ	૨૮	સુવિધિનાથનું દિક્ષા કલ્યાણક.
૮	સોમ	૨૯	મોતીશા શેઠે ૧૮૮૭ માં પાલીતાણામાં ધર્મશાળા વંધાવી.
૯	મંગલ	૩૦	
૧૦	બુધ	દી. ૧	દીસેવર માસ વેઠો સને ૧૯૧૫.
૧૧	ગુરુ	૨	મહાવીરસ્વામીનું દિક્ષા કલ્યાણક.
૧૨	શુક્ર	૩	પદ્મમથુ મોક્ષે ગયા.
૧૩	શનિ	૪	
૧૪	રવિ	૫	
૧૫	સોમ	૬	

भागशर.

तिथि.	वार.	सारांश.	पर्व.
सु१	मंगळ	बौ. ७	शेठ हेमाभाइए अमदावादमां धर्मशाळा बंधावी १९१२.
२	बुध	८	
३	गुरु	९	
४	शुक्र	१०	पंचक घ. ३५-४३ पछी वेठां. मुंबई भायखाळा देरासर मोतीशा शेठे १८८५ मां बंधाव्युं.
५	शनी	११	
६	रवी	१२	
७	सोम	१३	सिद्धियोग. दिल्ली यायतस्त १९११? श्री हिरवीजयसूग्गिनो १५८३ मां जन्म. [६-९ सुधी. अरनाथ प्रभुनुं जन्म तथा मोक्ष कल्याणक. पंचक घ. मौन एकादशी अरनाथ प्रभुने दिक्षा, मल्लिनाथ प्रभुनुं च्यवन, जन्म, दिक्षा तथा केवळज्ञान, नेमीनाथ प्रभुने केवळज्ञान.
८	मंगळ	१४	
९	बुध	१५	
१०	गुरु	१६	रोहिणी, संभवनाथनुं जन्म कल्याणक. संभवनाथनुं दिक्षा कल्याणक, हीं. अंवाजीनी यात्रा.
११	शुक्र	१७	
१२	शनी	१८	
१३	रवी	१९	क्रि. नातालना तहेवारनी शरुआत.
१४	सोम	२०	
१५	मंगळ	२१	
व१	बुध	२२	[तिथ्यनो जीर्णोद्धार १९६३ मां थयो. पोश दशम, पार्श्वनाथनो जन्म दिवस, दखण-कुलपाक श्री पार्श्वनाथनुं दिक्षा क. श्री अजीतनाथने केवळज्ञान. चंद्रप्रभुनुं जन्म कल्याणक. [सने १९१६ नुं नवुं वर्ष. चंद्रप्रभुनुं दिक्षा कल्याणक. श्री शीतलनाथने केवळ तथा श्री अभीनंदनने केवळज्ञान.
२	गुरु	२३	
३	शुक्र	२४	
४	शनि	२५	
५	रवि	२६	
६	सोम	२७	
७	मंगळ	२८	
८	बुध	२९	
९	गुरु	३०	
१०	शुक्र	३१	
११	शनि	जा. १	
१२	रवि	२	
१३	सोम	३	
१४	मंगळ	४	
०))	बुध	५	

पोष.

तिथि	वार.	सारांश	पर्व.
सु. २	गुरु	जा. ६	
३	शुक्र	७	पंचक घ. ५५-३० पत्ती वेठां
४	शनी	८	
५	रवी	९	
६	सोम	१०	श्री विमलनाथने केवळज्ञान.
७	मंगळ	११	
८	बुध	१२	पंचक २४-४७ सुधी.
९	गुरु	१३	श्री शांतिनाथने केवळज्ञान.
१०	शुक्र	१४	मकर सक्रांत.
११	शनी	१५	श्री अजीतनाथने केवळज्ञान.
१२	रवी	१६	रोहिणी.
१२	सोम	१७	
१३	मंगळ	१८	
१४	बुध	१९	श्री अभिनंदन स्वामीने केवळज्ञान.
१५	गुरु	२०	श्री धर्मनाथने केवळज्ञान. पाटण पंचासरा पार्श्वनाथनी
व१	शुक्र	२१	वर्षगांड. (सिद्धियोग)
२	शनी	२२	
३	रवी	२३	श्री श्रेयांसनाथने केवळज्ञान.
४	सोम	२४	
५	मंगळ	२५	
६	बुध	२६	श्री पद्मप्रभुतुं च्यवन कल्याणक.
७	गुरु	२७	
८	शुक्र	२८	रत्नशेखरसुरीनो १५१७ मां देहोत्सर्ग.
९	शनी	२९	श्री अजीतनाथतुं दिक्षा कल्याणक.
११	रवी	३०	
१२	सोम	३१	श्री शीतलनाथना जन्म तथा दिक्षा कल्याणक.
१३	मंगळ	फे. १	मेरु तेरस, आदिश्वर निर्वाण. फेब्रुवारी मास वेठो.
१४	बुध	२	
०॥	गुरु	३	श्री श्रेयांस प्रभुने केवळज्ञान. सिद्धियोग.

४ माहा.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्व.
सु. १	शुक्र	फे. ४	पंचक घ. १५-४४ पछी वेठां. (वळज्ञान.
२	शनी	५	श्री अभिनंदन स्वामीनो जन्म, श्रीवासुपुज्य स्वामीने के-
३	रवी	६	श्री वीमळनाथ तथा श्री धर्मनाथनो जन्म दिवस.
४	सोम	७	श्री वीमळनाथनुं दीक्षाकल्याणक.
५	मंगळ	८	वसंतपंचमी, करांचीमां श्रीसहस्रफणा पार्श्वनाथनी वर्षगांठ
६	बुध	९	पंचक ४३-सुधी
७	गुरु	१०	
८	शुक्र	११	श्री अजितनाथनो जन्म दिवस.
९	शनी	१२	श्री अजीतनाथनुं दीक्षाकल्याणक.
१०	रवी	१३	रोहिणी. भोयणीमां मल्लीनाथनी वर्षगांठ. मेळो.
११	सोम	१४	
१२	मंगळ	१५	श्री अभिनंदन प्रभुनुं दीक्षाकल्याणक.
१३	बुध	१६	श्री धर्मनाथनुं दीक्षा क. मुंबई पायधुनीपर. श्रीशांतिना-
१४	गुरु	१७	श्री संभवनाथनो जन्मदिवस. [थना देरासरनी वर्षगांठ.
१५	शुक्र	१८	
व. १	शनी	१९	
१	रवी	२०	
२	सोम	२१	
४	मंगळ	२२	
५	बुध	२३	मुंबई कोटना शांतिनाथना देरासरनी वर्षगांठ.
६	गुरु	२४	श्री सुपार्श्वनाथने केवळज्ञान.
७	शुक्र	२५	श्री चंद्रप्रभुने केवळज्ञान तथा श्रीसुपार्श्वनाथनुं मोक्ष-
८	शनी	२६	कल्याणक.
९	रवी	२७	श्री सुविधिनाथनुं च्यवन कल्याणक.
१०	सोम	२८	
११	मंगळ	२९	श्री आदिश्वर प्रभुने केवळज्ञान. [मार्च मास घेठो.
१२	बुध	मा. १	श्रीश्रेयांस प्रभुनो जन्म, श्रीशुनिमृन्नतस्वामीने केवळज्ञान
१३	गुरु	२	श्री श्रेयांसनाथने दीक्षाक. पंचक घ. ३६-१२ पजी वेठां.
१४	शुक्र	३	श्री वासुपुज्यनुं जन्मकल्याणक. [हंगर उपर यात्रा.
०१)	शनी	४	श्री वासुपुज्यस्वामीनुं दीक्षाक. घारापुरी तथा कहनेरीना

ફાગણ.

તિથિ.	વાર.	તારીખ.	પવો.
મુ. ૨	રવી	મા. ૫	શ્રી અરનાથનું ચ્યવન ક. અમદાવાદ શાંતિનાથના દેરાની
૩	સોમ	૬	મુંવડ માંડવી આદિશ્વરના દેરાની વર્ષગાંઠ. [વર્ષગાંઠ,
૪	મંગલ	૭	પંચક ઘ-૩-૧૮ સુધી છે.
૪	બુધ	૮	મહીનાથ સ્વામીનું ચ્યવનકલ્યાણક.
૫	ગુરુ	૯	મારવાડ-શીવગંજ આદેશ્વરના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૬	શુક્ર	૧૦	
૭	શની	૧૧	રોહિણી, અઘાડ વેળી.
૮	રવી	૧૨	સિદ્ધાચઠ્ઠીની યાત્રા, શ્રી સંભવનાથનું ચ્યવન ક.
૯	સોમ	૧૩	
૧૦	મંગલ	૧૪	નમિવિનમિ સિદ્ધાચઠ્ઠી ઉપર વે કોઢી મુનિ સાથે મોક્ષે ગયા
૧૧	બુધ	૧૫	શ્રી મહીનાથનો જન્મ દિવસ. [મીનું મોક્ષ ક.
૧૨	ગુરુ	૧૬	શ્રી મુનિ સુરતસ્વામીનું દિક્ષા ક૦ તથા મહીનાથ સ્વા-
૧૩	શુક્ર	૧૭	સિદ્ધાચઠ્ઠીની છ ગાડની પ્રદક્ષિણાનો દિવસ.
૧૪	શની	૧૮	ચોમાસી ચૌદશ.
૧૫	રવી	૧૯	હુતાશની, શ્રી વાસુપુજ્યનું દિક્ષા ક૦
વ. ૧	સોમ	૨૦	શ્રી વાસુપુજ્યસ્વામીનું દિક્ષા ક૦ ધુઝી પડવો.
૨	મંગલ	૨૧	
૩	બુધ	૨૨	
૪	ગુરુ	૨૩	શ્રી પાર્શ્વનાથનું ચ્યવન તથા કેવલ કલ્યાણક.
૫	શુક્ર	૨૪	શ્રી ચંદ્રમણનું ચ્યવન ક૦ તથા શ્રી કુંબુનાથનું દિક્ષા ક૦
૬	શની	૨૫	
૭	રવિ	૨૬	સિદ્ધિયોગ.
૮	સોમ	૨૭	કેશરીયાજીમાં મહોત્સવ, આદિશ્વર જન્મ, તથા દિક્ષા ક૦
૧૦	મંગલ	૨૮	વર્ષોત્તમનો મારંભ દિવસ.
૧૧	બુધ	૨૯	પંચક ઘ. ૫૬-૪૯ પછી વેળાં.
૧૨	ગુરુ	૩૦	
૧૩	શુક્ર	૩૧	
૧૪	શની	૧. ૧	ફાગલ માસ વેળો, નેમિરાજાની ૬૪ પુત્રીઓ શ્રી સિદ્ધા-
૦))	રવી	૨	ચક્રે ૧૮૩૭ નું વર્ષ સંપૂર્ણ. [ચઠ્ઠી ઉપર સિદ્ધિવર્ધા.

ચૈત્ર.

ત્રિથિ.	વાર.	તારીખ.	પર્વો.
સુ. ૧	સોમ	૧. ૩	શાલીવાહન અનલ નામે શક ૧૮૩૮ શક પંચક ઘ.
૨	મંગલ	૪	૨૨-૫૯ સુધી છે.
૩	બુધ	૫	શ્રી કુંયુનાથને ગજપુરમાં કેવલજ્ઞાન.
૪	ગુરુ	૬	
૫	શુક્ર	૭	રોહિણી. શ્રી અંજીતનાથ, શ્રી સંભવનાથ તથા શ્રી અ-
૬	શની	૮	નંતનાથનું મોક્ષ ક.
૭	રવિ	૯	
૭	સોમ	૧૦	આયંબીલની ઓલી વેઠી (નવપદ આરાધન.)
૮	મંગલ	૧૧	અષ્ટાપદની ઓલી (ચાર વર્ષ થાય છે.)
૯	બુધ	૧૨	શ્રી સુમતિનાથનું મોક્ષ કલ્યાણક.
૧૦	ગુરુ	૧૩	
૧૧	શુક્ર	૧૪	શ્રી સુમતિનાથને અયોધ્યામાં કેવલજ્ઞાન.
૧૨	શની	૧૫	
૧૩	રવિ	૧૬	શ્રી મહાવીરસ્વામીનો જન્મ દિવસ. (જયંતિ પર્વ)
૧૪	સોમ	૧૭	[શ્રી પદ્મમથુને કેવલજ્ઞાન, ઓલી સંપૂર્ણ.
૧૫	મંગલ	૧૮	ચૈત્રી પુનમ, સિદ્ધાચલ યાત્રા, પુંડરીક ગણધર મુક્તિ વર્ષા.
૧૫	બુધ	૧૯	શ્રી કુંયુનાથ મોક્ષકલ્યાણક. જૈનપત્રનો જન્મ સં.
૧૬	ગુરુ	૨૦	શ્રી શિતલનાથનું મોક્ષકલ્યાણક. [૧૯૫૯ માં
૧૭	શુક્ર	૨૧	
૧૮	શની	૨૨	શ્રી કુંયુનાથનું દિક્ષા કલ્યાણક.
૧૯	રવિ	૨૩	શ્રી શિતલનાથનું ચ્યવન કલ્યાણક.
૨૦	સોમ	૨૪	
૨૧	મંગલ	૨૫	શ્રી વાપહડીજી સુરિપટે આબ્યા. સં. ૧૧૯
૨૨	બુધ	૨૬	પંચક ઘ. ૧૭-૩૮ પછી વેઠાં.
૨૩	ગુરુ	૨૭	શ્રી નમિનાથનું મોક્ષકલ્યાણક.
૨૪	શુક્ર	૨૮	
૨૫	શની	૨૯	[૪૨-૪૦ સુધી છે.
૨૬	રવિ	૩૦	શ્રી અનંતનાથનો અયોધ્યામાં જન્મ દિવસ. પંચક ઘડી
૨૭	સોમ	૩૧	મે માસ વેઠો, શ્રી અનંતનાથનું દિક્ષા અને કેવલ ક.
૨૮	મંગલ	૨	તથા શ્રી કુંયુનાથનો જન્મ દિવસ.

વૈશાખ.

તિથિ.	વાર.	તારીખ.	પત્રો.
સુ. ૧	બુધ	મે. ૩	રોહિણી. [પાર્શ્વનાથના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૨	શુક્ર	૪	અક્ષયત્રોજ (અસ્વાત્રીજ) વર્ષિતપન્ના પારણાં, માણસામાં
૩	શુક્ર	૫	શ્રી અમિનંદનસ્વામીનું ચ્યવન કલ્યાણક.
૪	શની	૬	
૫	રવી	૭	
૬	સોમ	૮	યાળામાં આદિનાથ પ્રમુના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૭	મંગલ	૯	શ્રી ધર્મનાથસ્વામીનું ચ્યવન કલ્યાણક.
૮	બુધ	૧૦	શ્રી સુમતિનાથનો જન્મદિવસ, શ્રી અમિનંદનસ્વામીનું
૯	શુક્ર	૧૧	શ્રી સુમતિનાથનું દિક્ષા કલ્યાણક. { મોક્ષ કલ્યાણ-
૧૦	શુક્ર	૧૨	શ્રી મહાવીરપ્રમુને કેવલજ્ઞાન. { ક તથા વૃદ્ધિ-
૧૧	શની	૧૩	મુંવડ ગોડીજીના દેરાની વર્ષગાંઠ. { ચંદ્રજી મહારા-
૧૨	રવી	૧૪	શ્રી વિમલનાથનું ચ્યવન ક. { જની દેહોત્સર્ગ
૧૩	સોમ	૧૫	શ્રી અજીતનાથનું ચ્યવન કલ્યાણક તિથિ.
૧૪	મંગલ	૧૬	તથા ક્ષમા મુનિજીનશતક ઉપર દીકા લખી.
૧૫	બુધ	૧૭	
વ. ૧	શુક્ર	૧૮	
૨	શુક્ર	૧૯	ભાવનગર દાદાસાહેબના દેરે શ્રી વીરપ્રમુની વર્ષગાંઠ.
૩	શની	૨૦	
૪	રવી	૨૧	
૫	સોમ	૨૨	[પંચક ઘ. ૩૮-૨૪ પછી વેઠાં.]
૬	મંગલ	૨૩	સિદ્ધાચલની વર્ષગાંઠ, શ્રી શ્રેયાંસપ્રમુનું ચ્યવન ક.
૮	બુધ	૨૪	શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીનો જન્મદિવસ.
૯	શુક્ર	૨૫	શ્રી મુનિ સુવ્રતનું મોક્ષ કલ્યાણક.
૧૦	શુક્ર	૨૬	
૧૧	શની	૨૭	
૧૨	રવી	૨૮	પંચક ઘ. ૨-૪૪ સુધી છે.
૧૩	સોમ	૨૯	શ્રી શાંતિનાથનો જન્મ તથા મોક્ષ ક.
૧૪	મંગલ	૩૦	શ્રી શાંતિનાથ પ્રમુનું દિક્ષા કલ્યાણક.
૦))	બુધ	૩૧	)

જેઠ.

તિથિ.	વાર.	તારીખ.	વર્ષો.
સુ. ૧	ગુરુ	જુ. ૧	જુન માસ વેઠો ૧૯૧૬, રોહિણી.
૨	શુક્ર	૨	
૩	શની	૩	
૪	રવી	૪	
૫	સોમ	૫	
૬	મંગલ	૬	શ્રી ધર્મનાથનું મોક્ષકલ્યાણક, મુંવડ પાયધુની ચિંતામ- ળીના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૭	બુધ	૭	
૮	ગુરુ	૮	
૯	શુક્ર	૯	શ્રી આત્મારામજી મહારાજનો ગુજરાનવાલામાં દેહોત્સર્ગ. શ્રી વાસુપુજ્ય ચ્યવન કલ્યાણક. [૧૯૫૩]
૧૦	શની	૧૦	મુંવડ શ્રી ઋષભદેવના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૧૧	રવી	૧૧	
૧૨	સોમ	૧૨	
૧૩	મંગલ	૧૩	શ્રી સુપાર્શ્વનાથનો જન્મદિવસ તથા શ્રી સુપાર્શ્વનાથનું દિક્ષાકલ્યાણક શુદ્ધ ૧૩
૧૪	બુધ	૧૪	
૧૫	ગુરુ	૧૫	
વ. ૧	શુક્ર	૧૬	
૨	શની	૧૭	
૩	રવી	૧૮	
૪	સોમ	૧૯	પંચક ઘ. ૫૯-૨ પઢીવેઠાં. શ્રી આદીનાથનું ચ્યવન ક.
૫	મંગલ	૨૦	
૬	બુધ	૨૧	આર્દ્રા વેઠાં, ફેરી ત્યાગ.
૭	ગુરુ	૨૨	શ્રી વિમલનાથનું મોક્ષકલ્યાણક.
૮	શુક્ર	૨૩	
૯	શની	૨૪	પંચક ઘ. ૨૦-૨ મુધીછે. શ્રી નમીનાથનું દિક્ષાકલ્યા.
૧૦	રવી	૨૫	
૧૧	સોમ	૨૬	
૧૨	મંગલ	૨૭	
૧૩	બુધ	૨૮	રોહિણી.
૧૪	ગુરુ	૨૯	
૦))	શુક્ર	૩૦	

અષાઢ.

તિથિ	વાર.	તારીખ	પર્વો
સુ. ૧	સની	જુ. ૧	જુલાઈ માસ વેળે સને ૧૯૧૬
૨	રવી	૨	
૩	સોમ	૩	
૪	મંગલ	૪	
૫	બુધ	૫	
૬	ગુરુ	૬	શ્રી મહાવીર પ્રભુનું ચ્યવનકલ્યાણક.
૭	શુક્ર	૭	અઠાઈ વેળી.
૮	શની	૮	શ્રી નૈમનાથ પ્રભુનું મોક્ષકલ્યાણક.
૯	રવી	૯	
૧૦	સોમ	૧૦	
૧૧	મંગલ	૧૧	
૧૨	બુધ	૧૨	
૧૩	ગુરુ	૧૩	
૧૪	શુક્ર	૧૪	ચૌમાશી ચૌદશ, વાસુપુજ્ય સ્વામીનું મોક્ષકલ્યાણક.
૧૫	શની	૧૫	
વ. ૨	રવી	૧૬	
૩	સોમ	૧૭	શ્રી શ્રેયાંસનાથનું મોક્ષક૦ પંચક ઘ. ૧૯-૨૪ પત્રી છે.
૪	મંગલ	૧૮	
૫	બુધ	૧૯	દોડમાસનું ધર.
૬	ગુરુ	૨૦	
૭	શુક્ર	૨૧	શ્રી અનંતનાથનું ચ્યવનક૦ પંચક ઘ. ૪૧-૨૨ સુધી છે.
૮	શની	૨૨	શ્રી તમીનાયનો જન્મદિવસ.
૯	રવી	૨૩	શ્રી કુંયુનાયનું ચ્યવન કલ્યાણક.
૧૦	સોમ	૨૪	
૧૧	મંગલ	૨૫	રોહિણી.
૧૨	બુધ	૨૬	
૧૩	ગુરુ	૨૭	
૧૩	શુક્ર	૨૮	
૧૪	શની	૨૯	
૧૫))	રવી	૩૦	

श्रावण.

दिधि.	वर.	तारीख.	पर्व.
सु१	सोम	३१	कच्छी महीलासमाजनी स्थापना. (कल्याणक.
२	मंगळ	अ. १	ओगष्ट मास वेढो स. १९१६ श्री सुमतिनाथनुं च्यवन
३	बुध	२	
४	गुरु	३	महीनानुं घर.
५	शुक्र	४	श्री नेमनाथ प्रभुनो जन्म दिवस.
६	शनी	५	श्री नेमनाथ प्रभुनुं दिक्षा कल्याणक.
७	रवी	६	
८	सोम	७	श्री पार्श्वनाथ प्रभुनुं मोक्ष कल्याणक.
९	मंगळ	८	वीरपसली. मुंबई मांडवी अनंतनाथना देरांसरनी. वर्ष- ^{१३}
११	बुध	९	(गांठ. शुद्ध १०)
१२	गुरु	१०	
१३	शुक्र	११	
१४	शनी	१२	(घ. ३९-२५ पछी वेढा.
१५	रवी	१३	श्री मुनिसुवृतस्वामीनुं च्यवन कल्याणक, पंचक
व१	सोम	१४	
२	मंगळ	१५	
३	बुध	१६	(पंचक घ. ०-३१ सुधीं छे.
४	गुरु	१७	(भोयवाडा चिंतामणी पार्श्वनाथना देरानी वर्षगांठ.
५	शुक्र	१८	पंदरनुं घर, श्री मुनि सुवृतस्वामीनुं च्यवन क०, मुंबई
६	शनि	१९	
७	रवि	२०	श्री शांतिनाथनुं च्यवन क० तथा चंद्रप्रभुनुं मोक्ष क०
८	सोम	२१	श्री सुपार्श्वनाथनुं च्यवन कल्याणक.
९	मंगळ	२२	रोहिणी.
१०	बुध	२३	अमदावाद खेतरपाळ पोळमां संभवनाथना देरानी वर्षगांठ
११	गुरु	२४	
१२	शुक्र	२५	अष्टादशर, पर्युपण पर्व वेढां.
१३	शनि	२६	
१४	रवि	२७	पाखी पर्व.
०))	सोम	२८	कल्पघर.

भादरवो.

तिथि	वर.	तारीख.	पर्व.
सु. १	मंगळ	२९	महावीर जन्मोत्सव.
२	बुध	३०	तेलावर.
३	गुरु	३१	
४	शुक्र	स. १	सप्टेम्बर मास वेठो. स. १९१६ संवत्सरी वार्षिक पर्व
५	शनि	२	पर्युपणनो छेलो दिवस, समायाचना.
६	रवि	३	
७	सोम	४	
८	मंगळ	५	दुवळी आठम.
९	बुध	६	श्रीसुविधिनाथनुं मोक्ष कल्याणक.
१०	गुरु	७	श्रीहिरछरिनो देहोत्सर्ग १६५२
११	शुक्र	८	
१२	शनि	९	पंचक घ. ५९-२१ पञ्जी वेठां.
१४	रवि	१०	
१५	सोम	११	
व. १	मंगळ	१२	
२	बुध	१३	
३	गुरु	१४	पंचक घ. १९-३२ सुग्री छे.
४	शुक्र	१५	
५	शनि	१६	
६	रवि	१७	
७	सोम	१८	रोहिणी.
८	मंगळ	१९	
९	बुध	२०	
१०	गुरु	२१	
१०	शुक्र	२२	वस्तुपाळ शेठनो स्वर्गवास १२९८
११	शनि	२३	
१२	रवि	२४	
१३	सोम	२५	
१४	मंगळ	२६	
०१)	बुध	२७	श्री नेमनाथ मधुने केवळज्ञान.

આસો.

તિથિ.	વર	તારીખ.	વર્ણ.
સુ. ૧	ગુરુ	૨૮	
૨	શુક્ર	૨૯	
૩	શની	૩૦	
૪	રવી	૩૧	ઓકટોબર માસ વેઠો ૧૯૧૬
૫	સોમ	૨	
૬	મંગલ	૩	આયંવીલની ઓઝી વેઠી.
૮	બુધ	૪	અષ્ટાપદજીની ઓઝી વેઠી.
૯	ગુરુ	૫	
૧૦	શુક્ર	૬	માંગરોઝ જૈન સભાની વાર્ષિક તિથિ, વિજયાદશમી.
૧૧	શની	૭	પંચક ઘ. ૧૯-૩ પઝી વેઠાં.
૧૨	રવી	૮	
૧૨	સોમ	૯	
૧૪	મંગલ	૧૦	
૧૫	બુધ	૧૧	ઓઝી સંપૂર્ણ, પંચક ઘ. ૩૮-૧૮ સુધી છે, શ્રી નમો-
વ. ૧	ગુરુ	૧૨	[નાય પ્રમુતું જ્યવન કલ્યાણક.
૨	શુક્ર	૧૩	
૩	શની	૧૪	
૪	રવી	૧૫	રોહિણી.
૫	સોમ	૧૬	શ્રી સંભવનાથ પ્રમુતું કેવલ કલ્યાણક.
૬	મંગલ	૧૭	
૭	બુધ	૧૮	
૮	ગુરુ	૧૯	
૯	શુક્ર	૨૦	
૧૦	શની	૨૧	
૧૧	રવી	૨૨	
૧૨	સોમ	૨૩	શ્રી પદ્મપ્રમુતો જન્મદિવસ તથા નેમનાથ પ્રમુતું ચ્ય. ક.
૧૨	મંગલ	૨૪	ધનતેરસ, લક્ષ્મીપૂજન, શ્રી પદ્મપ્રમુતું દિસા કલ્યાણક.
૧૪	બુધ	૨૫	સ્વપ્તદેશ.
૦))	ગુરુ	૨૬	દીવાળી મહાવીર નીર્વાણ (પાવાપુરીમા મોત ક૦) ગૌતમ સ્વામીને કેવલજ્ઞાન. વીર સ. ૨૪૪૨ નું વર્ષ સંપૂર્ણ.

खुश जाहेरात.

कर्ण रोग नाशक तैल ।

इस दवा से कानों का बहरापन, पीव का घटना, जलन होना, सनसनाहट, खुद २ होना सन दूर होते हैं । की० ॥) एक दर्जन २॥) डा० अ०

खांसी का क्षार ।

इस से खुश्क या तर खांसी स्वांस रुफ आदिसन दूर होते हैं । १ शी० ॥)

गोली दस्त बन्द करने की ।

इस से सब प्रकार का अतीसार दस्तों का होना बन्द होता है । की० ॥)
द० ५) रु०

दवा तिजारी की ।

यह तिजारी की तो शर्तिया दवा है ही पर इस से चौथिया इकतरा जाड़े का ज्वर भी जाता रहता है. की० ॥) डा० ॥)

सप्ततित्त घटिकी ।

इस से फसली ज्वर आदि सन ज्वर यकृत तिछी रोग समूल नष्ट होते हैं और ज्वर को ससार में इस से बढ़ कर दवा नहीं है. की० ॥) डा० ॥) दर्जन ५)

गंधकघटी बालकों की ॥

इस गोली को रोजीना बालकों को खिलाते रहने से बालक के पास कोई भी रोग नहीं आता है । हाजमा बढ़ाती है और भूख खूब खुल कर लगती है तथा बालक दृष्ट पुष्ट होजाता है. और खूब दूध पीने लगता है. मल्येक गृहस्थ को एक शीशी भयश्य पास रखना चाहिये । फी० ॥) डा० ॥)

दवा सफेद दागों की ।

शरीर में जो सफेद चकत्ते होते हैं, वह एक तरह का मोढ़ होता है हमारी दवा से यह समूल नष्ट होजाता है. की० फी सी १) डा० ॥)

प्रदरान्तक चूर्ण ।

इस दवा से मियों का श्वेन तथा लाल प्रदर फौरन दूर हो जाता है, और

शरीर खटपट होकर मन में प्रसन्नता रहती है । की ३० रोज के वास्ते १) डां० ख० १)

चूर्ण हाजमा दस्तावर ।

चार मासे शामको खालेने से सबेरे दस्त खुलकर होता है शरीर हलका हो जाता है और भूख खुलकर लगती है । की ०॥) डिब्बा डां० १)

अमृतवल्ली कषाय ।

(अर्थात् दवा खून खराब की)

इससे खून खराबी से उत्पन्न हुए शरीर में घाव लाल काले चकते सुई सी छिदना देहका रंग विगड़ना और आतश आदि से विगड़े हुए खून को शुद्धकर शरीर को कान्तिमान बना देता है । कुष्ठ और खुजली को भी दूर करता है । यह अमृत के समान गुणदायक स्वदेशी सालसा है, की डिब्बा १) डां० १)

दवा बालकों के ज्वर खांसीकी ।

इससे बालकों के ज्वर खांसी आदि रोग फौरन दूर होते हैं । यह बालकों के लिये सैंकड़ों बार की आजमूदा रामबाण सम लाभदायक हुक्मी दवा है । की शी० १) डां० अ०

खुजली नाशक तैल ।

इस तेलके लगाने से खाज और खुजली आदि चमड़ी के रोग फौरन दूर होते हैं । की शीशी १)

नई ईजाद ! नई ईजाद !!!

बाल उड़ाने का साधुन ।

इस साधुन को बालों पर लगाने से बगैर तकलीफ के दो तीन मिनट में बाल साफ उड़कर चमड़ी साफ चिकनी और कोमल होजाती है । की० फो टिकिया का बक्स १) तीन टिकिया ॥८ छः टिकिया ११) बारह टि० २॥)

भोजन सुधार ।

यह एक अनोखी ही वस्तु है । स्वाद का स्वाद है दवा की दवा है । दाल साग आदि में डालकर खाने से बड़ी ही लज्जत आती है और भोजन स्वादिष्ट होजाता है । चूर्णको तरह खाने से पेट की तमाम बीमारियां दूर होती हैं । यह पानीमें डालकर खाने से चटनी का काम देता है । परदेश में बड़े काम की चीज है । की० फो डिब्बा १) तीन डिब्बा ॥८

ताम्बूल रंजन ।

यह पवित्र वस्तुओं के योगसे सुगंधित और गुणकारी बनाया है । पान के साथ खानेमें लज्जत आती है । और मुंहको दुर्गन्ध दांतों की कमजोरी दिल दिभाग की कमजोरी को दूर कर चित्त प्रसन्न करता है । कीमत, फी शीशी १) तीन शीशी ॥=)

चन्द्रकला ।

(गैरे और खूबसूरत होनेकी दवा)

इस के लगाने से चेहरे की खूबसूरती बढ़ती है और गुलाबी छटा दमकने लगती है । खूबसूरत निकलने लगती है और चेहरे को स्याही, मुँस, छोप, छुरियाँ, फोड़ा फुसी, खुजली, मुँह का फटना दूर हो जाता है । की० फी सीसी ॥) तीन सी० १।)

चन्द्रामृत ।

(अनेक रोगोंकी एक दवा)

यह बादो, बदहजमी, दस्त, कै, खाँसो, दमा, सिरदर्द, जुखाम, आँखका दर्द, दाँत या डायका दर्द, कर्णरोग, दाढ़, खुजली, खाज, हैजा, मूत्रन, गठियावार्त, लकवा, कमजोरी, अशक्ति, नामर्दी, जहरी ढंक, प्लोहा, अण्डवृद्धि, प्रदररोग, सर्दी, बवासीर, मुँहके छाले, भ्रमेह रक्त शुद्ध जलना ताप (बुखार) नहरुआ, हिचको, दुर्गन्धि, खटमल आदि प्रायः सब रोगों का पूरा २ इन्जाज है । एहस्यों को एक शीशी अवश्य पास रखनी चाहिये । कीमत अमोर गरीब सबके लिये कम रखी है । खाने लगाने की तर्कीव दवा के साथ मीलती है की० फी शीशी ॥) तीन सीसी २)

दवा सुजाक की ।

इस से सब तरह का नया या पुराना सुजाक बहुत जल्द आराम हो जाता है । की० १)

दवा आतश की ।

इससे कठीनसे कठीन आतस (गर्मी) आराम हो जाती है, कोई हानि नहीं होती । की० १)

दवा बवासीर की ।

इससे सूनी और बादी दोनों तरह की बवासीर अच्छी हो जाती है । की० १)

दवा तिल्ली की ।

इससे कठिन से कठिग तिल्ली लरक कछुइया अच्छी हो जाती है । की० १)

कल्याण घटिका ।

इससे स्वप्नदोष और सब तरहका धातुविकार अच्छा होजाता है । की० १)

दवा कुष्ठ की ।

यह खाने लगाने की दो दवाइयां हैं कुष्ठ को बहुत जल्दी आराम करती है । की० १)

दवा पीनस की ।

नाकका स्वर विगडना खुशबू न आना आदि पीनस की बीमारी इस से अच्छी होती है । की० १)

नयनसुधा अञ्जन ।

इससे आंखका जाला धुन्ध फुली माडा आदि सब अच्छे होते हैं । की० ॥)

ग्रहणी कपाट रस ।

इससे सब तरहकी नई पुरानी संग्रहणी आराम हो जाती है । की० १)

दवा पशुलीके दर्दकी ।

इससे पशुलीका दर्द लगाते ही बहुत जल्दी आराम हो जाता है । की० १)

दवा आई आंख की ।

इससे आई हुई आंख का दर्द लाली आदि फौरन आराम होती है । की० १)

दवा पेटके दर्द की ।

इससे सब तरहका पेटका दर्द (शूल) फौरन आराम हो जाता है की० ॥)

कृमि नाशक वटी ।

इससे पेटमें जो छोटे २ फीडे पड जाते हैं वह दूर होकर कृमिरोग नाश होजाता है । की० ॥)

कोकिल कंठ वटिका ।

इससे किसी कारण से बैठ गया हो वह साफ होकर आवाज साफ हो जाती है । की० १)

दाद का मरहम ।

यों तो बाजार में दाद की दवाइयां कई तरह की हैं पर उन में किसी न किसी तरहका नुकस जरूर पाया जाता है, परन्तु हमारी इस दवा से किसी तरह की तकलीफ नहीं होती और न बुरी बू आती है तथा दाद के दादा को तगादा कर भगाती है । की डि० ।)

पवित्र असली २० वर्षका आजमूदा सैकड़ों प्रशंसापत्र प्राप्त.

नमक सुलेमानी ।

फायदा न करे तो दाम वापस.

ये हैजा बद्धजमी पेचिश शूल वायु रोग पेटका दर्द बरखट में रामबाण सम है, गठिया बात खांसी दमा नाभदी व स्त्रियों के मासिकवर्म की खराबी में जादू का असर देता है जिगर व पेट की सब खराबीयों को दूर करके पाचनशक्ति को बढ़ाता है । दाम फी शीशी ॥) डा० ख० ।) तीन शी० १।) डा० ।) छः शी० २।) डा० ॥) बारह शी० ५) डाकखर्च ॥।)

नयनामृत-सुरमा ।

इसके लगाने से आंखों का जाला धुन्ध फुली नेत्रों से पानीका बहना नजले का उतरना आंखों की मुखी परखर आदि नेत्रों के सर्व रोग दूर हो जाते हैं और चस्मे का लगाना छूट जाता है और बुढ़ापे तक नेत्रोंकी ज्योति कम नहीं होती और रोज लगाने से आंखों में ठण्डक रहती तथा पढ़ते पढ़ते आंखें नहीं पकती हैं की० फी शीशी १) डा० अ० ॥

असली अर्क कपूर ।

इस महाहुर दवा की अधिक प्रशंसा करना व्यर्थ है क्योंकि सर्व साधारण पर नरों से यह असली अर्क कपूर हैना और संग्रहणी के लिये अत्यन्त मुफीद और परमोत्तम गुणकारी हजारों बार क्या लाखों बार प्रतीत हो चुका है मंगाये कीमत फी शीशी ॥) आता

कैशाबिहार तैल ।

हमने यह तैल अपने आयुर्वेदीय ग्रन्थों को मथन कर अत्यन्त सुगन्धित और लाभदायक बनाया है । इसके लगाने से बालों का गिरना, शिर घूमना मस्तककी निर्वलता, हमेशा दर्द, धातु दौर्बल्य, शुक्र दोष कमजोरी, राजयदमा इनको दूर कर बालों की जड़ें मजबूत करता शिर में ठडक पहुंचाता आंखों की ज्योति बढ़ाता और मानसिक रोगों को लाभ पहुंचाता है फी शी० ॥ दर्जन ५) डा० अ०

नारायण तैल ।

इस तैल से गठिया पक्षाघात वात का दर्द व सर्दी से उत्पन्न हुए सब प्रकार के दर्द फौरन आराम होते हैं फी शीशी १) डा० ॥

शिर दर्द नाशक तैल ।

इस तैल को शिर में लगाने से शिर का दर्द चाहे किसी तरह का हो फौरन दूर होजाता है और आघाशीशी कनपटो का दर्द दूर होजाता है कीमत फी शीशी १) एक दर्जन २॥)

अद्भुत हुलास ।

इससे शिर दर्द जुकाम आदि बहुत जल्द आराम हो जाता है । की० ॥

दवा मुंह के छालों की ।

इससे सब तरह के जाले आराम हो जाते हैं । की० ॥

मरहम ।

इस से सज तरह के घाव (जखम) आराम हो जाते हैं । की० ॥

कोमलक ।

इस से फटे हुए हाथ पैर आराम होकर मुलायम हो जाते हैं की० ॥

गर्भदाता रसायन ।

यह गर्भधारण कराने के लिये अक्सीर दवा है । कीमत १)

स्मरस्वती चूर्ण ।

इससे मृगी आदि दूर होकर बुद्धि बढ़ती है और स्मरणशक्ति तेज होती है । की० १)

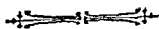
मीलनेका पत्रा—

चंद्रसेन जैन वेद्य.

चंद्राश्रम—इटावह. U. P.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડનો સંવત :

૧૯૭૧ ની સાલનો સામાન્ય રીપોર્ટ-હિસાબ.

આ ફંડ શ્રીમાન આનંદસાગરજી પંચામળના ઉપદેશથી, શા. શુભામચંદ દેવચંદ ઝવેરીની સમ્મતિથી અને શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીએ ધર્મથી કહેલી રકમમાંથી, તેમના ત્રસ્ટીઓ શા નગીનભાઈ ઘેઝાભાઈ, શા. છાવણચંદ સાકરચંદ, શા કેશરીચંદ રૂપચંદ, અને બાઈ વીજકેરે મન ૧૬૦૬ માં સ્થાપ્યું છે શા. શુભામચંદ દેવચંદ તત્કથી મહુમના પુન્યાથે આવેલી રકમોથી તથા મહુમ બાઈ વીજકેરે તે શા મૂલચંદ નગીનદામની વિધવાની મિતકતથી વધીને આજે આનું ભંડોલ રૂ ૧૦૦૦૦૦) અંકે એક લાખના આશરતું થયું છે, આ સાથે જેનો સં. ૧૯૭૧ ની માલનો ટુંકો રીપોર્ટ-હિસાબ વર્ષ ૧ નો પ્રસિદ્ધ કરવામા આવે છે જલાવતાં ખુશાલી થાય છે કે મવ ૧૯૭૦ ની સાલ સુધી અમારા તરફથી પુસ્તકોના ૧૬ નંબર છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા હતા, જે સં. ૧૯૭૧ ની માલમા વધીને ૨૭ નંબરો સુધી છપાયા છે એટલે આ વર્ષમાં અમે નંબર ૮ નંબરો અમારી ચાલુ સીરીઝમા વધારે છપાવી ગયા છીએ છતાં પણ અત્રે છાપખાનાવાલાઓની જેટલી કાચ પદ્ધતિની ખામી છે તેટલી ખામીજો અત્રે હિંદુસ્થાનમાં ન હોતો તો અમે એ કરતા પણ વધારે પુસ્તકો છપાવી બહાર પાડી શકે. છેલ્લાં વર્ષથી ફેટલાક આગમના પુસ્તકો છપાવવાનું અમે ઘણું સારા ઉંચા કાગલો પર હાથ ધર્યું છે. તેથી આશા રહે છે કે વ્યાજની ઉપજતી, તથા વેચાણની ઉપજતી રકમો હવેથી વ્યાજ ખાતે દેવી બાકી રહેશે નહીં અર્થાત વ્યાજ અને પુસ્તકોના વેચાણની પૂરેપૂરી રકમો સાલ દરમ્યાન ખરચાવા સલામ રહે છે. અમારા ઘણાં પુસ્તકો ઓછી કિંમતના લીધે જલદીથી ખપી જાય છે અને તેથી પાછલથી બીજા ઘણા ઘરાકોને તે માટે નિરાશ થવું પડે છે પણ તે માટે અમે વધુ શું કરી શકીએ ? છતાં પણ હવેથી અમે ૫૦૦ નકલના બદલે ૭૫૦ અને ફેટલાકોની ૧૦૦૦ નકલો છપાવવાનો પ્રયત્ન આદર્યો છે. અમેને મદદ કરનાર સુખ્યત્વે સાધુ મુનિરાજે અને ધ્રાવકો, તથા પુસ્તક ભંડાર અને લાયબ્રેરીના કાર્યવાહકો વગેરેનો, તેમજ અમારા રીપોર્ટ છાપવા તથા ફ્રી વેન્ડિંગના બદલ વેપરો અને માસિકોના અધિપતિઓ વિગેરેનો અતિ માન સહિત ઉપકાર માનીએ છીએ અને આશા રાખીએ છીએ કે ભવિષ્યમા પણ તેઓ આજ પ્રમાણે હમેશા સતત મદદ કર્યાં કરશે.

૧ સં. ૧૯૭૦ નો રીપોર્ટ સં. ૧૯૭૧ ના માગશર શુદ્ધ ૧ ને પુષ્યવદે જૈન ચાચન પત્રમાં છપાયો, તેમજ જૈનશ્રવે. કોન્ફરન્સ હેરલ્ડે જાનેવારી ૧૯૭૧ માં, તથા જૈન ધર્મ પ્રકાશ ૧૯૭૧ ના પોષમાસનાં વેહેર્યો તેથી તેના અધિપતિઓનો ઉપકાર માનીએ છીએ. જૈન પત્રમાં પણ ૨૬ મી નવેમ્બર ૧૯૭૪ ના અંકમા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.)

- ૧૪૦૬-૫-૧ શ્રી કુંડ ખાતે જમા. ગયા ૧૦૫૦૬૧-૧૪-૦ શ્રી ગવર્નમેન્ટ પ્રોમેસરી
વર્ષની બાકી.
૬૬૬૬-૨-૭ શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા.
૨૮૭૬-૪-૧૦ ગયા વર્ષ-
ની બાકી. ૧૭૪૬-૧૨-૦ ધી ઇસ્ટર્ન બેંક લિમી-
ટેડને ખાતે બિધાર ચાલુ
કરંટ ખાતામાં
૫૫-૧૨-૩ શા ગુલાબચંદ દેવચંદને
ખાતે બિધાર.
૧૬૬-૦-૬ લાયબેરીયન શા માન-
ચંદ વેલચંદને ખાતે
બિધાર પુસ્તકોના વેચા-
ણના આવેલમાંથી બાકી.
૧૦૦-૦-૦ ધી ગુજરાતી પ્રિન્ટીંગ
પ્રેસને ખાતે બિધાર ગયા
વર્ષના બાકી.
૫૭-૩-૬ ધી બ્રહ્મવાદીન પ્રિં પ્રેસ
મદ્રાસવાળાને ખાતે ઉ.
૨૫૦-૦-૦ ધી સુરત નૈન પ્રિં
પ્રેસને ખાતે બિધાર.
૧૦૦-૦-૦ ધી નાયમંડ જ્યુબીલી
પ્રિં પ્રેસ અમદાવાદને
ખાતે બિધાર.
૫-૧૫-૩ બુકસેલર ઓટો હેરાઓ
વિટજલી પઝીક (જર્મની-
વાળાને ખાતે બિધાર પુ-
સ્તકો મોકલેલાં તેના
ગયા વર્ષના (લકાઈને
લીધે) બાકી.
૫૮-૮-૩ શ્રી અમદાવાદના હરે-
લાના ઉપામચને ખાતે
બિધાર બા પ્રતો મંગા-
વવા માટે ડીપોઝીટ.
૫૦-૦-૦ ધી બોમ્બે વેમ્પ પ્રિં
પ્રેસને ખાતે બિધાર.
૩૬-૨-૦ ધી હુડાણા મિત્ર સ્ટીમ
પ્રિં પ્રેસ વડોદરાવા-
ળાને ખાતે બિધાર.
- ૧૮૮૧-૪-૦ પોષ વદિ ૩
સોમવાર નોટ
રૂ. ૧૦૭૫૦૦)
ના માસ છ
ના બ્યાજના
ટકા ૩૫ મ-
માણે તા. ૩૦-૬-૧૪
ચા તા. ૩૦
૧૨-૧૪-સુ-
ધીના.
:-૧૫-૦ પોષ વદિ
૬ ગુરવાર
ધી ઇસ્ટર્ન
બેંકના ચા-
લુ ખાતાના
બ્યાજના
માસ છના
તા. ૩૧-
૧૨-૧૪ સુ-
ધીના.
૧૮-૬-૬ (જેઠ ૧૬૦))
સોમવારે
ધી ઇસ્ટર્ન
બેંકના ચા-
લુ ખાતાના
બ્યાજના
માસ છના
તા. ૩૦-
૬-૧૫ સુ-
ધીના.
૧૮૮૧-૪-૦ આશો શુદ્ધિ
૧૪ને ગું

નોટ રૂ.
૧૦૭૫૦૦)
ના માસ છ
ના વ્યાજ
ના ટકા ડા.
અમાણે તા.
૩૧-૧૨-
૧૪ થી તા.
૨૯ ૬-૧૫
મુધીના.

૬૬૬૬-૨-૭

૬-૧૧-૦ શા. મગનલાલ વેલચં-
દને ખાતે જમા.

૬૮-૫-૩ ધી નીર્ણયસાગર પ્રેસને
ખાતે જમા.

૪૧-૧૦-૬ શ્રી બનારસ યશોવિજ-
યજી જૈન ગ્રન્થમાલાને
ખાતે જમા. ગયા વર્ષની
બાકી.

૧૧૧૧૯૨-૨-૫

૩૦૬૧-૭-૬ શ્રી ખરચ ખાતે જમા.
બા. આખા વર્ષમાં પુ-
સ્તકોના વેચાણના, કાગ-
ળોના વેચાણના વધી
પડવાથી, તથા બેખાં-
ઓના પેકીંગ ચાર્જના
અને પરચુરણ રેલ્વે તુર
ના રીફંડ વગેરેના થયા તે
થયા તે.

૧૧૪૨૫૩-૬-૧૧

શ્રી વ્યાજખાતાની તારીખ.

૬૬૬૬-૨-૭ વ્યાજ ખાતે બાકી આસો
વડિ ૦)) રહેલ.

૩૦૬૧-૭-૬ શ્રી ખર્ચ ખાતાની રકમ
જમે.

૬૭૨૭-૧૦-૧

૬-૧૪-૩ શ્રી આગમોદય સમિ-
તિને ખાતે ઉધાર.

૪-૧૩-૯ શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક
સભા સાવનગરને ખાતે
ઉધાર.

૧૩૭૬-૬-૮ શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર
બા. આખા વર્ષમાં પુસ્ત-
કોની છપાઈ, લખાઈ,
કાગળો, બંધાઈ, પાટ-
લીઓ, સ્ટેશનરી, લાય-
બ્રેરીના પુસ્તકો, લાયબ્રે-
રીયન તથા કલાકર્તો
પગાર, લાયબ્રેરી માટે
કબાટો, રેલ્વેતુર, પાર-
સલ ચાર્જ, મજૂરી પો-
સ્ટેજ, ગોંડીબાકું, ત્રામ-
બાકું, ચેક બુક, બોણી,
મનીઓર્ડર અને રજી-
ષ્ટરનો પોસ્ટેજ, મુકાદ્દમી
કાગળોની જગાત, ફોટા-
ઓની છપાઈ, પેકીંગ
ચાર્જ, કતાન બહોર ખમર
અને રીપોર્ટની છપાઈ
વગેરે વગેરેના થયા તે
ઉધાર.

૧૧૪૦૮૭-૧-૫

૧૬૬-૩-૬ શ્રી જણસ બાકી હાથમાં
રોકડા તથા ગવર્નમેન્ટ
પ્રોપ્રિસરી લોન રૂ. એક
લાખ સાડા સાત હજાર
રની.

૧૧૪૨૫૩-૬-૧૧

૬૬૬૬-૨-૭ વ્યાજ ખાતે બાકી આસો

વડિ ૦)) રહેલ.

૩૦૬૧-૭-૬ શ્રી ખર્ચ ખાતાની રકમ
જમે.

૬૭૨૭-૧૦-૧

૬૩૭૬-૬-૮ શ્રી ખરચ ખાતાની ઉધાર
રકમ વ્યાજ ખાતામાં
ડુબાડવાની હોવાથી વ્યા-
જ ખાતે ઉધાર.

૬૩૦૦૮

૯૭૨૭-૧૦-૧

હિમાબ તૈયાર કરનાર.

કલાર્ક—મગનલાલ વેલચંદ.

વસ્તીઓની સહી.

૧ નગીનશાહ ગેલાભાઈ જવેરી.

તા ૨૩-૧૧-૧૫

૨ જીવણચંદ નાકરચંદ જવેરી.

૩ ગુલાબચંદ દેવચંદ.

સંવત્ ૧૯૭૨ ના કારતક વદિ ૨ ને વાર ભોમે તા. ૨૩ નવેંબર ૧૯૧૫.

કેં ૪-૬ જવેરી બાજર, મુંબાઈ.

સંવત્ ૧૯૭૧ ની સાલ સુધીમાં ૨૭ ગ્રંથો છપાયા છે અને એજ સાલમાં નીચે પ્રમાણે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, લાયજેરી, ભંડારો પાઠ-શાળા, મંડળો અને અન્ય વ્યક્તિઓને ભેટ આપવામાં આવ્યા છે.

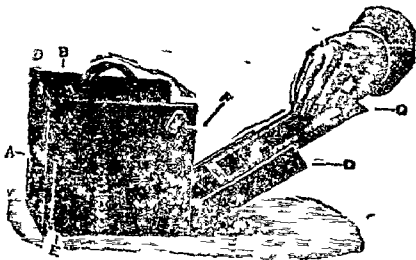
ક્ર	નામ.	ભેટ સંખ્યા.	અંક	નામ.	ભેટ સંખ્યા.
૧	શ્રી વીતંગ સ્ત્રોત.	૩	૧૯	પંચપ્રતિકમણસૂત્ર.	૬૫
૨	શ્રમણ પ્રતિકમણવૃત્તિ.	૩	૨૦	આનંદકાવ્ય મહોદધિ	
૩	સ્વાદ્યાદભાષા.	૩		ભોતિક ૨ ભું.	૧૭૧
૪	પાશ્વિકસૂત્ર.	૫	૨૧	શ્રી ઉપદેશ રતનાકર.	૧૦૧
૫	અધ્યાત્મમત પરિક્ષા.	૮	૨૨	આનંદકાવ્ય મહોદધિ	
૬	શ્રીયોગશક પ્રકરણ.	૩		મા ૩ ભું.	૧૭૪
૭	કવ્યસૂત્ર સુમેધિકા.	૦	૨૩	અતુલિયતિજ્ઞાનનંદ, સ્તુતિ.	૬૮
૮	વંદાવૃત્તિ.	૬	૨૪	પદ્મ પુરૂષ ચરિત્ર.	૮૫
૯	દાનકવ્યપદ્ય.	૪	૨૫	સ્થુલભદ્રચરિત્ર.	૭૬
૧૦	ધી યોગશ્રીયોગશ્રી.	૨૩	૨૬	ધર્મસંગ્રહ પૂર્વાર્ધ.	૭૩
૧૧	શ્રીજીવપદ્યપલતા.	૮	૨૭	સંગ્રહણ વૃત્તિ.	૮૩
૧૨	શ્રી યોગદષ્ટિ સમુચ્ચય.	૯		નવાં અકો (સં ૧૯૭૨) કિમ્મત.	
૧૩	ધી કમર્શિયોસોફી.	૧૬	૨૮	શ્રી ઉપદેશશતક સમ્યક્ત્વ પરિક્ષા ૦-૨-૦	
૧૪	આનંદકાવ્ય મહોદધિ ભો. ૧૭.	૩૮	૨૯	શ્રી લલિતવિસ્તાર પંચિકા. ૦-૮-૦	
૧૫	ધર્મ પરિક્ષા.	૧૨	૩૦	આનંદકાવ્ય મહોદધિ ભો. ૪થું ૦-૧૨-૦	
૧૬	શ અપાર્તા સમુચ્ચય.	૧૧	૩૧	શ્રી અનુયોગદાસસૂત્ર ૧લોભાગ ૦-૧૦-૦	
૧૭	કમ્મપયટ્ટી.	૩	૩૨	આનંદકાવ્ય મહોદધિ ભો. ૫મું ૦-૮-૦	
૧૮	શ્રીકવ્યસૂત્ર બારસો.	૨૫			

પ્રસિદ્ધ કર્તા,

ફંડના ટ્રસ્ટીઓ—મુંબઈ.

કાંઈ સાઈઝ કીમત માત્ર રૂ. ૪)
ફોટોગ્રાફ પાડવાના ન્યુ.

છુપા કેમેરા.

ફોટોગ્રાફ પાડતા શીખવાને હમે સપૂર્ણ તૈયાર છીએ દરેકે દરેક મસને ફોટો
પાડતો શીખીએ છીએ નાનામાં નાનું બચ્ચું લેવા તે તેને પથ્થુ હમે શીખી શકીએ
છીએ ફોટો ગાડી ઉડતા ચાલતા પક્ષી, બેકા દબા દશ વીસ માણસ વીગેરેના સહેલાઈથી
ફોટો પાડી શકાય છે કેમેરા સાથે કાચ, દવા, ગ્લાસ ગ્લાસ, બુશબન્ડર, લેન્સ, શીખવાની
સપૂર્ણ માહિતી માથે કીમત માત્ર રૂ. ૪) થી વધુ

સી. મી. મહાજન એન્ડ કંપની.

વગર હત્તિએ વાળ કાઢવા માટે

બાદશાહી સાબુ.

બાદશાહી સાબુ—સમઘંથી વાળ દુર કરવા માટેનું છે
બાદશાહી સાબુ—ચામડીને સ્વચ્છ રાખે છે કાળી
પડતી નથી
બાદશાહી સાબુ—લીકુસ્થાનમાં દબરો દુખાવો ઉપર મળે છે
બાદશાહી સાબુ—વાપરનારો સતોષ પામ્યા છે
બાદશાહી સાબુ—ચામડીના તમામ રોગ નાશ કરે છે
બાદશાહી સાબુ—૨૨ દર્મે વાપરવા માટે જુદા જુદા રંગ નથી
બાદશાહી સાબુ—ફક્ત બાળોના વાળ મારી રીતે કાઢે છે
બાદશાહી સાબુ—૨૫ સંજના બાદસ એવો ૧ ૧) થી
માત્ર રૂ. ૧
લીકુસ્થાનમાં જગે જગે વિચરવા માટે એવરેસ્ટો લેવા એ છીએ

સી. મી. મહાજન એન્ડ કંપની

૩૩૫૧-૩-૫ બાકી દેવા આસો વહિ ૦))
રવેઉ.

૬૭૨૭-૧૦-૧

હિમાળ તૈયાર કરનાર.

કલાક—મગનલાલ વેલચંદ.

મસ્તીઓની મહી.

- ૧ નગીનભાઈ ગેલાભાઈ જવેરી. ૪ પુત્રચંદ કસ્તુરચંદ. તા. ૧૪-૧૨-૧૫
તા ૨૩-૧૧-૧૫
૨ જીવણચંદ લાકરચંદ જવેરી. ૫ કેશરીચંદ રૂપચંદ.
૩ ગુલામચંદ દેવચંદ. ૬ મંજુભાઈ સાકરચંદ.
સંવત્ ૧૬૭૨ ના કારતક વહિ ૨ ને વાર લોમે તા. ૨૩ નવેમ્બર ૧૯૧૫.
૬૦ ૪૨૬ જવેરી બખર, મુંબઈ.

સંવત્ ૧૯૭૧ ની સાલ સુધીમાં ૨૭ ગ્રંથો છપાયા છે અને એજ સાલમાં
નીચે પ્રમાણે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, લાયબ્રેરી, લંડોરો પાઠ-
શાળા, મંડળો અને અન્ય વ્યક્તિઓને ભેટ આપવામાં આવ્યા છે.

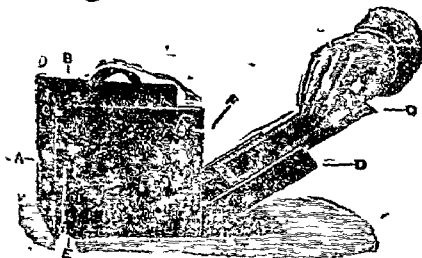
ક્ર.	નામ.	ભેટ સંખ્યા.	અંક.	નામ.	ભેટ સંખ્યા.
૧	શ્રી વીતરાગ સ્તોત્ર.	૩	૧૯	પંચપ્રતિકમણસૂત્ર.	૬૫
૨	શ્રમણ પ્રતિકમણવૃત્તિ	૩	૨૦	આનંદકાવ્ય મહોદધિ	
૩	સ્વાદ્વાદભાષા.	૩		મૌતિક ૨ ભું.	૧૭૧
૪	પાશ્વિકસૂત્ર.	૫	૨૧	શ્રી ઉપદેશ રત્નાકર.	૧૦૧
૫	અધ્યાત્મમત પરિક્ષા.	૮	૨૨	આનંદકાવ્ય મહોદધિ	
૬	શ્રીયોગેશક પ્રકરણ.	૩		મા ૩ ભું.	૧૭૪
૭	કલ્પસૂત્ર મુખ્યધિકા.	૦	૨૩	ચતુર્વિંશતિજ્ઞાનનંદ, સ્તુતિ.	૯૮
૮	વંદાકૃત્તિ.	૬	૨૪	પદ્ પુરૂષ ચરિત્ર.	૮૫
૯	જ્ઞાનકલ્પદ્રુમ.	૪	૨૫	સ્તુતભદ્રચરિત્ર.	૭૬
૧૦	ધી યોગશીલોમોદી.	૨૩	૨૬	ધર્મસંગ્રહ પૂર્વાર્દ.	૭૩
૧૧	શ્રીજલ્પકલ્પલતા.	૮	૨૭	સંગ્રહણ વૃત્તિ.	૮૩
૧૨	શ્રી યોનદર્શિ સમુચ્ચય.	૯		નવાં અ કો (સં ૧૬૭૨) કિમ્મત.	
૧૩	ધી કમ્પ્રેસોમોદી.	૧૬	૨૮	શ્રી ઉપદેશચતક સમ્યક્ત્વ પરિક્ષા ૦-૨-૦	
૧૪	આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૧ભું.	૩૮	૨૯	શ્રી લક્ષ્મિવિસ્તાર પાનિકા. ૦-૮-૦	
૧૫	ધર્મ પરિક્ષા.	૧૨	૩૦	આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૪ભું ૦-૧૨-૦	
૧૬	શ અવાર્તા સમુચ્ચય.	૧૧	૩૧	શ્રી અનુયોગદારસૂત્ર ૧લોભાગ ૦-૧૦-૦	
૧૭	કમ્પપદ્યી.	૩	૩૨	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૫ભું. ૦-૮-૦	
૧૮	શ્રીકલ્પસૂત્ર બારસો.	૨૫			

પ્રસિદ્ધ કર્તા,

ફંડેના મસ્તીઓ—મુંબઈ.

ધિ વિદ્યા વિજય પ્રેક્ષમાં શા. પુરુષોત્તમદાસ ગીત્રાલાલએ છાપ્યો

કાઈ સાઈઝ કીમત માત્ર રૂ. ૪)
ફોટોગ્રાફ પાડવાના ન્યુ.
છુપા કેમેરા.

ફોટોગ્રાફ પાડતાં શીખવવાને હમો સંપૂર્ણ તૈયાર છીએ દરેકે દરેક મસને ફોટો
પાડતી શીખરીએ છીએ નાનામાં નાનું ખચ્ચું હોય તો તેને પણ હમે શીવી શકીએ
છીએ. દોઢતી ગાડી હાલતાં ચાલતાં પક્ષી, બેઠાં બેઠાં દશ વીસ માણસ વીગેરેનો સહેલાઈથી
ફોટો પાડી શકાય છે. કેમેરા સાથે કાચ, દવા, ગાર્લેન્ડ ગ્લાસ, બ્યુશાઈનર, લેન્સ, શીખવાની
સંપૂર્ણ માહિતી સાથે કીમત માત્ર રૂ. ૬) પો. બહુ

સી. સી. મહાજન એન્ડ કંપની.

વગર ઈન્ડિયો વાળ કાઢવા માટે

બાદશાહી સાબુ.

- બાદશાહી સાબુ—સાઈથી વાળ દૂર કરવા માટેનું છે
- બાદશાહી સાબુ—ચામડાનો અસલી રંગ રાખે છે. કાળો
પડતો નથી
- બાદશાહી સાબુ—દી દુસ્વાતમાં દબાવે દુકાનો ઉપર મળે છે
- બાદશાહી સાબુ—વાપનામાં મનોરમ પાડે છે
- બાદશાહી સાબુ—ચામડાના તમામ રોગો નાશ કરે છે
- બાદશાહી સાબુ—દર દરેકે ચામડાથી નુકસાન થતું જ નથી
- બાદશાહી સાબુ—કૃત્ત બાંધેલા વાળ મારી રીને દાઢે છે.
- બાદશાહી સાબુ—તમા સાબુના બાઉસ બેકને ૧ ૧) પો
ચાર રૂ. ૧૧
- દી દુસ્વાતમાં મળે લગે લેવવા માટે એન્ડો લે છે છીએ

૧૧૧ એન્ડ

સી. સી. મહાજન એન્ડ કંપની

રૂબ મેમ્બર નીચે મુજબ.

લોહી સુધારવા માટે સૌથી સરસ

ડૉ. વામન ગોપાલનું

જગપ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રીય

આયોડાઈઝડ

સાસાપરિલા

જેનો લાખો દરદીઓએ ઉપયોગ કરી પોતાની નિરાશા દૂર કીધી છે.

આ સાસાપરિલા ખગડેલા લોહીથી થતા દરદો માટે એક
દ્રુતદ્રુમંદ અકસીર ધલાળ છે.

અને આજ ૬૦ વરસથી એક સરખી રીતે માન પામેલું છે અને જુદા જુદા પ્રદર્શન

સોના અને રૂપાના ચાંદો મેળવવા

આ એક જ સાસાપરિલા ભાગ્યશાળી નિવડયું છે.

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે ખગડયું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થ
છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસે કાળજી લેવી જોઈએ, તેને માટે આ સાસાપરિલા
વિના બીજી એક પણ દવા લેવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદંશ, એટ
ગરમી અને તેના વડે થતા ફાગો-તેમજ હકવા, સંધીવા, ચામડી પરનાં કાળા
પાંડા, અંતઃક્રિયાઓ આપણું, શરીરમાં બળતણ થવી, શરીર ઉપર દેવી મરખા જે
થઈ આવવા વિગેરે વિકારો ઉપર આ દવા અકમીર થઈ ચુકી છે.

શીટી ૧ નો ૩ ૧૧, ચાર શીટી પીવાથી સારો ગુણ આવે છે પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.
ચાર એકદમ મંગાવનારને રૂ. ૬૫૦. પોસ્ટેજ મ.થે.

ડૉ. ગણેશભાઈ કેશવ-ઠાકુરદ્વાર-મુંબઈ.

અમદાવાદના એન/૮-૨૦૧. કલ્યાણ મેડીકલ ટ્રેડિંગ કંપની પોતાના આગામી

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ.

પુસ્તક ૧૨ અંક ૬. ગાંધીમાસ. રૂ. ૧૯૨૬.

અમે તો તું અમે નહિ તો નહિ તું બાણને નિષે,
નહિ જો બીજા ક્યાંથી વૃક્ષ ક્ષણ કોના ઉપર ક્ષણે
અમારી હસ્તીમાં હસ્ત રહી તારી અજબ રીતે,
અમે પર ઘાવ કરતાં ઘાવ આવી તમ ઉપર પડ્યો.

શ્રી વાંચન અંક.

૪ ૪ ૪ ૪ ૪ ૪ ૪ ૪

શ્રીવાંચન વિભાગ.

સંપાદિકા—નિર્મલા બહેન.

મારો વ્હાલો—કાવ્ય (રા. વીરભક્તિ બી. એ. એલ્. એલ્. બી.) ...	૩૩
સેવિકાએને વિનતિ—કાવ્ય (" ") ...	૩૪
સમર્થ બહેનને—કાવ્ય (" ") ...	૨૪
રાત્રીકુમારી પ્રત્યે સખીઓ !—કાવ્ય (" ") ...	૨૫
દેવ અને શૂરની સ્તુતિ—કાવ્ય (સંપાદિકા) ...	૩૫
બાધિત પ્રત્યે—કાવ્ય (" ") ...	૩૬
હાલના સ્ત્રી શિક્ષણની દશા. (સંપાદક—ચિત્રમય જગત) ...	૩૭
સ્ત્રીઓની હાલની સ્થિતિ (સમર્થ બહેન) ...	૪૩
જૈનોમાંથી મરીબાધ અને લાચારી દૂર કરવાની જરૂર. (તંત્રી) ...	૪૭
ધાર્મિક પરીક્ષાના પરીણામ ...	૫૦
પોટણના જૈન બહેનો (તંત્રી) ...	૫૬
આગમ પ્રકાશન અને આગમોદ્ય સમિતિ (તંત્રી.) ...	૬૦

આનંદરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીપ્ત દેશાધ.

બી. એ. એલ્. એલ્. બી.

વકીલ હાઇકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

अभिधानराजेन्द्र.

(प्राकृत (मागधी) भाषा का बृहत्कोश)

प्रथम द्वितीय, और तृतीय भाग छपकर तैयार है !

दीर्घदर्शी विद्वान लोग सर्वदर्शस्थ सदसम्प्रन्तव्य विषयके अन्वेषणमें दत्त होते हैं इस लिये हो क्या ? उसी जिज्ञासारूप चिंता विरसनदी को सनदी बनाने के लिये और आर्यावर्तमें अज्ञात-अदृष्ट-अश्रुत-अर्द्ध भाषाका संस्कृतभाषाके समान प्रचार करने के लिये, तथा प्राकृत-भाषामय रिचित जैनधर्मके गूढ़ तत्त्वों को सरल रीतिसे प्रचार कर सर्व साधारणोंको पहुचानेके लिये परम कारुणिक कलिकालसर्वज्ञकल्प, श्री सौधर्मपूरा भट्टारक श्री श्री १००८ श्रीमद विजयराजेन्द्रसूरीश्वरजी महाराजने अपने महीरुहके अमर फलकी तरह अंदाजन चार लक्ष श्लोक प्रमाणका प्राकृत प्रवर्तक अर्पवजन्मा अकारादि वर्णानुक्रमसे उक्त कोश निर्माण किया है ॥

इस महाकोष सार्वभौम पञ्चाङ्गीक तथा प्रामाणिक पूर्वाचार्योंके निर्णयोंके सानुवाद प्राकृत मूल शब्द, तदनन्तर उनके लिङ्ग, धातु, समास, व्युत्पत्ति, अर्थ, आदि दिखाकर तत्तत्शब्द संबन्धि विशेष व्याख्या पाठ जिन २ सूत्रों, प्रकीर्णों, और ऐतिहासिक ग्रन्थों में है, वे ग्रन्थ अर्द्धदेश वर्ग आदिकों के साथ रखे गये हैं, जिन को देखकर वाचक विषयको अनेक शास्त्रों से सप्रमाण सिद्ध करने को अनिवार्य शक्तिमान इस चमत्कारिक अपूर्वपूर्वशास्त्र संगृहीत उपमातीत शब्द संदर्भ कोषका विजितना लिखा जाय उतना ही कम है, इसका पूर्ण संक्षिप्त तत्त्व, भली भाँतिसे गढ़ सविरलत भूमिका के बाँचनेसे दृष्ट होना होगा । कोश निर्माता महानुभावका परिषय भी बहुत सुन्दरतासे दिखलाया गया है । यह कोष चार भागोंमें पूर्ण है ।

इस लिये जिन विद्वानों, श्रीमानों, या राजा महाराजाओं को इस ग्रन्थ मधुररस को लेने की इच्छा हो, अथवा गम्भीर जैनधर्म के तत्त्वोंको जानने की इच्छा हो, तो शीघ्र ही इसके प्रत्येक भाग को मंगाकर अवलोकन करें । प्रत्येक भाग का केवल २५) रुपये रक्कब गया है जो कि-पुस्तक के बलवद्दुत ही कम है । मिलनेका पता—

मु० रतलाम (मालवा) अभिधानराजेन्द्र-कार्यालय.

રાજકુમારી પ્રત્યે સખીઓ !

[ભૈરવી—ભેળનવાદીકા]

સર્વ સખીઓ—

પૂછી જો સખી ! તું હૃદયને, મહિ વિરાજે બહાલા મોહન.

એક સખી—

હૃદયભાવ છૂપે ન છૂપાવ્યા, પ્રિતમ પર વારે તન મન ધન—મહિં.

બીજી સખી—

મોહન વિષ્ણુ વ્યાકુળ થઈ જાતી, ઘડી ઘડી ઈચ્છે પ્રિય દર્શન—મહિં.

ત્રીજી સખી—

દર્શન કરીને નહિં ધરાતા, મન તાણે યન ગન યન ગન—મહિં.

મારી—(એકસખીને) તું શુભાની,

(બીજીસખીને) તું દીવાની,

(સર્વસખીને) બોલો શાને એવા વચન—

પીત રોગી સૌ પીણું દેજે, દેખાડ ક્યાં છે ? મારા મોહન—

સખીઓ—મહિ વિરાજે તારા મોહન.

પૂછી જો સખી ! તું હૃદયને, મહિ વિરાજે બહાલા મોહન.

૧૫-૯-૧૫

—વીરભક્તિ.

દેવ અને ગુરૂનો સ્તુતિ.

જોપાઈ—કર્મ સ્તુતિ પ્રથમ હું ભજનૈશ, થવા ધર્મોચરણી વિશેષ;

કરજો દીનદયાળુ સહાય, સુજ કાર્ય સફળ તો થાય.

દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર જેહ, મનમા ધારે આછી નેહ,

વિમલ ભાવે પાળે જેહ, સહુમા દીપે સરસ તેહ.

સુનિવર એવા વંદુ પાય, ભવ ભવ સંકટ જેથી ભાય,

મરણ જનમના ફેરા ટાળ, નિત્યે માગું એવું કૃપાળ !

મહેર આવે જો લલલેશ, મને ઉગારો કરુણેશ !

કર જેથી કરું અરદાસ, નવ કરજો બાળા ઉદાસ.

—સંપાદિકા.

બાંધવ પ્રત્યે.

દોહરા—વડાલો બાલક કું વાળો, માણ મરી સગિયો,
 કાણ નહિ જાણી શકું, જાણે પ્રિય પદ્મિણ.
 ગુજ જેવો તુજ રમેદાં છે, દિન દિન વધતો જાય,
 દમણી તો કંઈ ન્યૂનાતા, લાગે મનની માલા.
 મન શકિત થયું માનકું, નેદ નથી તુજ કોમ,
 તેનું કાણ સમજતી, મનાય જીવનું કેમ ?
 તારાં વેળો નિકળતાં, મધુરું મુખ સમાન,
 સાંવાળતાં તૂંસિ નહિ, થઈ રહું છતાં તાન.
 પ્રિયજાં મુ તું આગશે, હેમ કોમ વતન,
 મળીશુ આપણ પ્રેમથી, તે દિન સદેશે મન્ય
 ગિપ્ટ મયન મુળી તારાં, હૃદય થશે રજિયાત,
 જોમ અલોનિશ પાસતી, ખરેખરી ગુજ વાત !
 આગળથી નવ જાણીયું, અબોલ છે તુજ ચિત્ત,
 બાવીની ગતિ અમજવા, શુદ્ધિ છે ના મિત્ર !

ધાયાઈ—દિત માફું વડીયું તુજ-ચિત્ત, મુખથી બોલી જતાયોં મોત,
 દિત જો માન્યું અબોલ રહેથી, હું તે સહેવા તૈયાર મુજેથી.

દોહરા—શુદ્ધ બાવળી બોલતાં, માય અદિત જો કાલ,
 તો નવ મુશ્કડ દીલ થયા, માય દાલ ને દાલ.
 ઉદાસતા ગઈ તારાં, મધુરી વદના વાળ,
 થયું કદળ કયમ આવડું, તારું હૃદય મુગ્ધજ !

ધાયાઈ—મુળી કરવા બહેનને પાસ, વડાલા બંધુ જો આવાસ,
 મુખ નવ જીવનું માણું દોશ, મીઠી બોલીથી મુજ નિશોય ?
 મુખ વેળામાં માણું જોડ, નિત્યે નિર્મળ નીલો નેદ,
 બંધુ ! તુજથી અધિકે ન દેડ, તુજપર છેજ અલોચિત રમેદ.

દોહરા—નિર્મળ પ્રેમ રહેજો જો, બગિચી હૃદયે વાત !
 તો સદુ બાલે ભય વડે, માટી જગતનો તાન.
 મંબંધ બિન પ્રકારનો, દિવે દલિતોં જોડ,
 મુખ જળ બંધનથી મયો, મહેન બંધુવત જોડ.
 દતો નાનપણથી વયો, અધિકે અધિકે રમેદ,
 તારાં જિંદાં મુજિયાં, રમેદ ન છટે જોડ.

હાલના શીશિક્ષણની દિશા.

ખાતરી—હમણાંની શીશિક્ષણ પદ્ધતિમાં એ ખાતરી મુખ્ય છે.

(૧) ધાર્મિક શિક્ષણની પ્રાપ્તિ યોજના નથી.

(૨) હોકરીઓને સ્વભાષાનું જ્ઞાન સારી રીતે મળતું નથી, જેથી આપણી પૂર્વની સંસ્કૃતિનો પરિચય જોવો જોઈએ તેવો યતો નથી.

આનાં કારણો:—(૧) સરકારની ધાર્મિક બાબતોમાં તટસ્થ વૃત્તિ. (૨) યોગ્ય શિક્ષક તેમજ પુસ્તકના અભાવે અને કંઈક આપણી અનાગ્રાને લીધે અંગ્રેજી સિવાયના બીજા બધા વિષયો દેશી ભાષા દ્વારા શિખવવાની પદ્ધતિ હજી સુધી અહીં રૂઢ થઈ નથી. તમામ વિષયો અંગ્રેજી દ્વારા શીખવાતા હોવાથી સ્વભાષાના ભોગે કેવળ અંગ્રેજી ભાષા ઉપર જ લક્ષ આપવામાં આવે છે.

ઉપાય:—ખાનગી સંસ્થાઓમાં ધાર્મિક શિક્ષણ તેમજ દેશી ભાષા દ્વારા શિક્ષણ આપવાનો પ્રયત્ન કરવો. રાષ્ટ્રીય વિષયો દેશી ભાષામાં ન જ શિખવી શકાય એ કહેવું ભૂલ ભરેલું છે. દેશી ભાષાને માટે આપણામાં જોઈતા પ્રમાણમાં માન કે અભિમાન નથી તેથી જ એવું કહી શકાય ખરી રીતે રાષ્ટ્રીય પરિભાષા દેશી ભાષામાં ઉત્પન્ન કરી શકાય છે અને તેથી ગમે તેવા રાષ્ટ્રીય વિષયનો જોશ આપી શકાય તેમ છે—જાપાને તે જ પદ્ધતિ અનુસરી કાર્ય કરેલમદીથી ચલાવ્યું છે.

ધર્મશુદ્ધિ શિક્ષણ અને દેશી ભાષામાં શિક્ષણ આપવાની જરૂર:—(૧) ધર્મ એ શિક્ષણનો આત્મા-અંતરાત્મા છે, હિંદુસ્તાનને તો એ તત્ત્વ વિશેષ લાગુ પડે છે, કારણ દેશના વિશેષ ગુણ જોવા જતાં હિન્દુ દેશનો વિશેષ ગુણ ધર્મશુદ્ધિ જ છે. હિન્દુઓને ધર્મશુદ્ધિ એ ઇશ્વરી ગુણિત છે, પરંતુ આ મહાવના અગતી ખાતરી હાલના શિક્ષણની પદ્ધતિમાં હોવાને લીધે જ શિક્ષણનું અપેક્ષિત (ઇચ્છેલું) પરિણામ સાધ્ય થતું નથી. આપણી પૂર્વની ધાર્મિક કલ્પનાઓને લોપ થાય છે ધર્મશાસ્ત્રમાં વર્ણવેલા નૈમિત્તિક કાર્યો હમણાં કર્તવ્ય ક્રિયા પાપ પુણ્યની દૃષ્ટિમાં થતાં નથી પણ કેવળ લોકોપચારની દૃષ્ટિથી જ થાય છે. (૨) સ્વભાષાના યોગ્ય અભ્યાસની સાથે અંગ્રેજી શિક્ષણની અનુકૂળતા આપતી માધ્યમિક શિક્ષણ ક્રમની યોજના પણ આપણી પરપરાગત ધાર્મિક કલ્પનાને અધિકાધિક શિથિલ અને કમજોર બનાવવાને વિશેષારો કારણભૂત બને છે, કારણ કે ભાષા એટલે સમાજના આચાર વિચારનું આદર્શ જ. આપણી સંસ્કૃતિના જે કાંઈ આનુવંશિક સંસ્કારો ખાસિકામાં હોય છે તે સંસ્કારો સ્વધર્મ-સ્વભાષાના વિશેષ જ્ઞાનના અભાવે બહુભૂત યજ્ઞેલા હોતા નથી. હિન્દુ મનાજના આચાર વિચારનો પરિચય થયા અગાઉ સ્વભાષાના મહેજ અભ્યાસ પછી તરતજ અંગ્રેજી શિક્ષણ શરૂ કરવાની યોજનાથી પાશ્ચાત્ય આચાર વિચારનો જોગો નિધાર્થીઓના હૃદય ઉપર પડવા લાગે છે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિના સંસ્કારજન હમેશાં પડતા નિષિદ્ધ મંસ્કારો જૂના આનુવંશિક સંસ્કારોનો જરૂરજાળી નાશ કરે છે. આનો અર્થ એ છે કે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ તરફ, પશ્ચિમના રીત રિવાજો તરફ અને પશ્ચિમના, આચાર વિચાર તરફ સ્વાભાવિક રીતે જ આગકોના મનનું વલણ દોરવાય છે.

કુકામાં (૧) સ્વભાવાનું અપૂર્ણ જ્ઞાન, (૨) અગ્રેજી ભાષા દ્વારા હમેશાં મન ઉપર પડતા જતા નવિન સંસ્કાર, અને (૩) ધર્મશિક્ષણનો અભાવ—એટલીજ બાબતો આપણી બાળકીઓને પશ્ચિમના વિદ્યાવતી રીત રિવાજ તરફ દોળી પાડવાને પૂરતી છે; સિવાય કે તેમના તરફ શિક્ષિત મનાતા પુરૂષ વર્ગનું સંપૂર્ણ અનુમોદન અને પોતાના કરતાં ગ્રેષ્ઠ માની લીધેલા પાશ્ચાત્યોની આંખો વીંચીને પણ અનુકરણ કરવાની તેઓની હોંશ, વગેરે વગેરે અનુકૂળ સંજોગો મળવાથી આપણી બાળકીઓ પોતાનું સ્વત્વ ગુમાવી એસે તો તેમાં આશ્ચર્ય શું ?

હાલના શ્રી શિક્ષણની ખરાબ અસર:—(૧) પહેરવેશ—છોકરીઓના પહેરવેશની નવી નવી તરેહ, બોલવા ચાલવાની છટા અને નવિન વિચારોના પ્રવાહના વલણનું સૂક્ષ્મ રીતે અવલોકન કરનારને અમારા ભવેશનની યથાર્થતા જણાઇ આવ્યા સિવાય રહેશે નહિ એમ અમારી ખાતરી છે. શાળામાં—વિશેષ કરીને અંગ્રેજી શાળામાં અભ્યાસ કરવા જતી છોકરીને પોસકું તો જોઇએ જ. છત્રીની પણ આવશ્યકતા ખરીજ ! ખુટ સ્ટોકીંગ વિના તો ચાલેજ નહિ ! સેંયાની ફેશન કંઈ જુદીજ ! સારાંચ પહેરવેશની બાબતમાં આપણી બાળાઓનું જુદાજ પ્રકારનું વલણ દેખાઇ આવે છે. સાડીઓને બદલે આછાં-બદ્દજ આછાં-છાયલ કિંવા ગવન તરફની ઇચ્છાએ વિશેષ રચાન લીધું છે. કેટલાક ગૃહસ્થો વિશેષ પ્રસંગે પોતાની સ્ત્રી પુત્રી કે બગિચીઓને પાશ્ચાત્ય જગત્વાદી વિભૂષિત ફરી મેમ સાહેબના સ્વરૂપમાં નિહાળવાની ઇચ્છાની પરિવૃત્તિ કરી આનંદ ભોગવી છવનસાફરની ધન્યધડીનો હલ્લો લેવાનું ભૂલતા નથી. સુરંવે આ ઝબકા પહેરવાની સાર્વત્રિક પ્રવૃત્તિ યએલી હમણાં દેખાતી નથી. માત્ર એટલુંજ બાકી છે. અંગ્રેજી શાળાઓમાં જતી છોકરીઓ અને અધ્યાપિકાઓના નવી નવી તરેહના પોપાકો શું સચવે છે ? વિચારવાન લોકો મનુષ્યના પોપાક ઉપરથીજ તેની અંતરવૃત્તિની કલ્પના કરી શકે છે. પોપાકની આધુનિક છટા છોકરીઓમાં સાદાઇ અને નમ્રતા આવવાનું જતાવી આવે છે કે રાપટીપ ભરી નકંડરાઇનું ખુશી રીતે દિગ્દર્શન કરાવે છે ? વળી જો છોકરીઓનું બોલવું ચાલવું આર્થ મર્યાદાની વૃદ્ધિ થવાનું જતાવે છે કે કેવળ શિક્ષિત ઉદ્વેગાઈ અંગીકૃત કાર્યનું જ્ઞાન કરાવે છે ? ચોપાટીપર ફરવા જતાં ગ્રેફકો નિષ્પક્ષપાત જુદીથી શું કહેશે ?

(૨) વિચાર:—છોકરીઓના વિચારમાં પણ આટલો ફેરફાર થએલો જણાઇ આવે છે. પચીસ વર્ષ અવિવાહિત રહ્યા પછીજ લગ્ન કરવાં એવરકર છે એમ કેટલાકોની માન્યતા છે; સ્ત્રીઓના વાસ્તવિક હકોનું સંરક્ષણ કરવાની લડત ચલાવનારી સમાજો સ્થાપન કરી તે દ્વારા સ્ત્રીઓના હકોની સંભાળ લેવાવી જોઇએ, એવા મતની પણ કેટલીકો જણાઇ આવે છે; સારે કેટલીકોને સ્ત્રીના બબ્બર-સ્ત્રી પ્રદર્શનની આવશ્યકતા લાગે છે; કેટલીકો એવા સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન કરવાને ઉત્સુક જણાય છે કે પુનર્લગ્ન કર્યા સિવાય વિધવાઓથી સદાચારયુક્ત રહેવું શક્યજ નથી. વળી હમણાની સમાજ વ્યવસ્થામાં લગ્ન કરવાની સ્ત્રીઓના વાસ્તવિક હકની પાયાભાલીજ થાય છે એવું પ્રતિપાદન કરતી એકાદ છોકરીને જોવાની ઇચ્છા સમાજની ટાઇ એક વ્યક્તિને થઇ આવે : તો તેમાં તે ખચીતજ નિરાશ ન બને એમ અમે ખાતરીપૂર્વક કહેવાનું સાદસ હાવાયે છીએ. એકંદરે આવી

આવી રીતના અનેક વિચિત્ર વિચારો આધુનિક શિક્ષણ પામેલી છોકરીઓના મગજમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા છે જે ધણીજ અનિષ્ટ છે.

લગ્ન કરવામાંજ કાંઈ છોકરીઓનો મોક્ષ નથી. જેમ થોડાક પુરૂષો અવિવાહિત રહેવાથી સમાજનું કાંઈ અનિષ્ટ થતું નથી તેમ કેટલીએક સ્ત્રીઓના કૌમાર્યથી સમાજનું શું બગડી જવાનું છે? હમણાની સમાજવ્યવસ્થામાં સ્ત્રીઓના વાસ્તવિક હક્કોની અવગણના કરવામાં આવે છે, એવા પ્રકારના વિચારો પ્રદર્શિત કરી સ્ત્રીઓની પરવશતાની દયા ખાનારા પુરૂષો, સ્ત્રીઓના સમાન હક્કની બાબતમાં વખતે અને ક્વખતે, જ્યારે પોતાની ધન્યતા આવે ત્યારે નકામી અર્થ વગરની ચર્ચા કરતા રહે છે. એનું પરિણામ એવું આવે છે કે શિક્ષણ પામેલી છોકરીઓના મગજમાં ક'ંઈ અનિષ્ટ વિચારોના જૂતનો સંચાર થવા પામે છે. અમારા એક રેનેડીની અઢાર વર્ષની વયની કુમારીકાએ "મારે તો ખીલકુલ પરણવુંજ નથી," એમ પોતાના બાપને ખુશ શબ્દોમાં કહ્યું હતું. આ પ્રૌઢ કુમારીકાના બાપની સુધારા નરક સંપૂર્ણ સહાનુભૂતિ છે, પણ આવી બળતીજ સુધારણા તેઓને ઇષ્ટ નથી. કારણ ગમે તે કારણથી કાં ન હો, પરંતુ પુખ્ત ઉંમરની છોકરીઓ અવિવાહિત રહેવાથી નીતિ દૃષ્ટિએ તેનું શું પરિણામ આવે એનાથી તેઓ વાકેફ છે.

લગ્નના વયની મર્યાદા વધારતાં વધારતાં આ એક નવોજ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત ન થયો કે? શિક્ષણ પામેલી બધીજ છોકરીઓ પોતાના બાપને અમર્યાદિત ઉત્તર આપે છે, કિંવા પુનર્વિવાહ કીધા સિવાય નીતિ સંભાળી શકાય નહિ એમ તમામ સુશિક્ષિત વિધવાઓનું માનવું છે એમ અમારું કથન નથી. એવી માન્યતાવાળી છોકરીઓ કે સ્ત્રીઓ સમાજમાં બે ચારજ હશે. પરંતુ એટલા ઉપરથી પવન કંઈ દિશાનો ડુંકાય છે એનો શાંતપણે વિચાર કરી સાવધ થવું જરૂરનું નથી કે?

હાલના શ્રી શિક્ષણના હિમાયતીને ઉત્તર—કાંઈ સમજી પુરૂષ આધુનિક શ્રીશિક્ષણની બાબતમાં આક્ષેપ કરે તો 'ગાર્ગી, આત્રેયી અને ઐત્રેયી બહુલી નહોતી કે? હતીજ. તો પછી શ્રીશિક્ષણને માટે હમણાંજ કાં આક્ષેપો લઈ કોલાહલ મચાવી, સુકોછો?' હતીજ. તો પછી શ્રીશિક્ષણને માટે હમણાંજ કાં આક્ષેપો લઈ કોલાહલ મચાવી, સુકોછો? એવું કહેવાને આધુનિક શ્રીશિક્ષણના હિમાયતીઓ બહાર આવેછે. એમનું કહેવું સરલ છે. તેમ તેનો ઉત્તર આપવો પણ તેટલોજ સરલ છે. ગાર્ગી, આત્રેયી અને ઐત્રેયી શિક્ષણ પામેલી યુવતીઓ હતી. અને તેઓને મળેલું શિક્ષણ પણ તેટલુંજ નિર્દોષ હતું. તે સંમતિ તકરાર કે વાદ છેજ નહિ. હમણાંના શ્રીશિક્ષણની બાબતમાં કોલાહલ મચે છે. આ કોલાહલ શાંત કરવાને માટે આધુનિક શ્રીશિક્ષણ પદ્ધતિમાં જણાઈ આવતા બંગો દૂર કરવા સાથે શ્રીશિક્ષણના હિમાયતીઓએ તેનો પુષ્ટ ગીતે ખારીકાઈથી વિચાર બંધ કરે છે; ગાર્ગી બહુ હતી માટે દુર્ગાએ બહુવું જોઈએ. બાળ્ય અભ્યાસ કરે છે તો ધીકીએ શા સાથે તેમ ન કરવું? આ વિચારોથી નિર્દોષ નથી. ગાર્ગીને શા માટે અને શું ચિખવવામાં આવ્યું હતું તેનો વિચાર નહિ થવો જોઈએ કે? અમારા મત પ્રમાણે તો એજ તપાસવું મહત્વનું છે. કારણ કે તે સમયની શિક્ષણ પદ્ધતિથી હમણાંના જેવા વિચિત્ર વિચારો સ્ત્રીઓના મગજમાં યેદા હોય એવું અમારા વાંચવામાં કે સાંભળવામાં નથી. પરંતુ આ મહત્વની બાબત તરફ શ્રીશિક્ષણના પુરસ્કર્તાઓનું લક્ષ્ય ખેંચાતું નથી એજ દુર્દૈવ છે.

પદ્ધતિ સુધારો:--શ્રીશિક્ષણ આ બહુજ મહત્વનો વિષય છે. શ્રીશિક્ષણની જરૂર નથી એમ તો કોઇ કહેતુંજ નથી. શિક્ષણ એજ સમાજને નતિતું મૂળ છે, પણ શિક્ષણનો મૂળ હેતુ કે જે સમાજનું શીલ બાંધવાનો છે તે હેતુ અપેક્ષાઅનુસાર સિદ્ધ થએલો ન દેખાતો હોવાથી શ્રીશિક્ષણના કદા અભિમાનીઓ પણ હવે સાશંક થવા લાગ્યા છે. ઘણાં જાને પોતાની છોકરી બણી ગણી હોંશીયાર બને એવી ઉત્કટ ઇચ્છા હોય છે, છતાં શિક્ષણ પદ્ધતિમાં ઉપર જણાવેલા દોષો અને વિશેષતઃ સુશિક્ષિત વર્ગના અવળા ચત્રથી છોકરી કદાચિત્ત હિન્દુ સમાજના વિશેષત્વને ગુમાવી બેસે એવા ભયથી છોકરીઓને શિક્ષણ આપવાનો વિચારજ માંડી વાળે છે.

પાશ્ચાત્ય સંસ્થા, રીતરિવાજ કિંવા આચારવિચાર વગેરેનું અનુકરણ જાજ કરવું એવા આશયો આગ્રહ નથી. અનુકરણ કરવું; પણ તે આંધળું કે વિચારશૂન્ય હોવું ન જોઈએ. આપણી પૂર્વપરંપરા, આપણા આચારવિચાર, આપણી મનોવૃત્તિ કાયમ રાખીનેજ પાશ્ચાત્ય સંસ્થાઓ કે રીતરિવાજનું અનુકરણ કરવું જોઈએ. પ્રત્યેક નવી સંસ્થા કિંવા સુધારણા રૂઢ કરતાં પહેલાં આપણું પોતાનું સ્વત્વ નષ્ટ ન થાય એ બાબત ખાસ કરીને લક્ષમાં રાખવી આવશ્યક છે.

પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિના પ્રખર પ્રકાશમાં સુધારકોની ચેઠું આપણો તરણ વર્ગ પણ ચોડા ઘણા પ્રમાણમાં અન્નજ ગયો છે. આપણી આર્ય સંસ્કૃતિ માટે એ સુધારક ગણાતા સભ્યોના હૃદયમાં અઘાપિ જોઈએ તેવું માન દેખાતું નથી. પરંતુ રામકૃષ્ણ પરમહંસ, સ્વામી, વિવેકાનંદ અને સ્વામી રામતીર્થ જેવી પરમપૂજ્ય વિજ્ઞાતિઓના દિવ્ય ઉપદેશથી તેઓનામાં કેટલાકોને હવે આપણું ખરું સ્વરૂપ ઓળખાવા લાગ્યું છે, અને મહત્વના પ્રત્યેક સામાજિક પ્રશ્ન તરફ આર્ય સંસ્કૃતિની દ્રષ્ટિથી જોવાની ટેવ પકવા લાગી છે. આ પૂજ્ય વિજ્ઞાતિઓના ઉપદેશનો સમાજમાં જેમ જેમ અધિકાધિક પ્રચાર થશે તેમ તેમ સમાજની દ્રષ્ટિ વિશેષ નિર્મળ થતી જશે, અને અત્યારે થતી દિશાબલ ફરીથી ન થતાં સમાજને પરોજન રસ્તો દેખાવા લાગશે. આર્યસમાજ દ્વારા સ્થાપન થયેલાં ગુરુકુલો અને કન્યા મહાવિદ્યાલયો, રાષ્ટ્રીય કવિ રવિન્દ્રનાથ ટાગોરનું સ્થાપેલું ચાંતિનિકેતન અને બાવી હિન્દુ વિશ્વવિદ્યાલય તેનાં ચિત્રે દ્વિધે.

આર્યસમાજે પાશ્ચાત્ય મંસ્કૃતિમાંથી યોગ્ય અને આવશ્યક ભારનો આર્ય સંસ્કૃતિની સાથે મેળાપ કરી આર્યવર્તની પ્રાચીન પદ્ધતિ પ્રમાણે શિક્ષા આપવાની પ્રસંશનીય પ્રણાલિકા શરૂ કરી છે. અને સંસ્કૃતિનું યોગ્ય સમિશ્રણ કરી પરિસ્થિત્યનુરૂપ શિક્ષણ પદ્ધતિની નવીન દિશા આપવાનો ગુરુકુલનો દેશદાન વિદ્યાન સંચાલકોએ જે અત્યંત પ્રસંશનીય પ્રયત્ન આદર્યો છે તે પ્રયત્ન કેટલી પ્રમાણમાં શ્લેષમંદ નીવડે છે એ તરફ સમજન ભારતવર્ષ આશાભરી દૃષ્ટિથી જોઈ રહ્યો છે. છતાં ગુરુકુલની આજ પર્વતની યશસ્વી કારકિર્દી અને શિક્ષણપ્રણાલિકાથી મુગ્ધ થઈ અમે એટલું કહેવાને સાદસ હઠાવીએ છીએ કે ગુરુકુલનું ભવિષ્ય ઉજ્જવળ અને આશાજનક હોઇ અખિત ભારતમાં તે એક આદર્શ વિદ્યાલય તરીકેનું પ્રથમ પદ મેળવવાને અપૂર્ણ. ફતેહમંદ નિવડશે એ નિસ્સંદેહ છે. ચાંતિનિકેતન માત્ર જોડાજ સમય પડેલાં નવા રૂપમાં રચનાયું હોવાથી અને હિન્દુ વિશ્વવિદ્યાલય યદ્યપિ

આધુનિક શીક્ષણ પદ્ધતિમાં કેવળ દોષોજ છે અને તેજ ખતાવવાનો અમારો હેતુ છે એમ સમજી લેવાની ભૂલ નહિ કરી લેવા પ્રાર્થના છે. એ પદ્ધતિમાં જેમ દોષો છે તેમ મહત્વના ગુણો પણ છે. આ શીક્ષણ પદ્ધતિદ્વારા આપણી કન્યાઓને જ્યોતિષ, રસાયન, ઇતિહાસ, ભૂગોળ, આરોગ્યશાસ્ત્ર અને ખગોળવિદ્યા વગેરે મહત્વના અને આવશ્યક વિષયોનું પથ જરૂર જોડું જ્ઞાન મળે છે એમ સર્વ કોઇ અભિમાનપૂર્વક કબુલ કરશે. પાશ્ચાત્યોએ ભૌતિક શાસ્ત્રમાં આખા જગતને ચક્રિત કરી નાંખવા જેટલી પ્રગતિ કરી છે. આગગાડી, તારવત્રો, વિજળીની ટ્રામગાડીઓ, મોટર, આકાશમાન વગેરે સુધારણાઓ આ પ્રગતિનાંજ દૃશ્ય રૂપો છે. પરિચયથીજ એ સર્વ સાધનોનો આપણે યથેચ્છ ઉપભોગ કરી શકીએ છીએ. એ અત્યંત મહત્વનો લાભ છે.

પણ કન્યાશિક્ષણના અભ્યાસનું ધોરણ નક્કી કરતાં પહેલાં તેઓના પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને ઉચ્ચ પ્રતિના શિક્ષણક્રમમાં ક્યા ક્યા વિષયોનો સમાવેશ થવો જોઈએ તેનો જાણવો જોઈએ. આજ સુધી મોટેભાગે અનુભવના પ્રકાશમાં વિચાર કરવો જરૂરનો છે.

કેવળ સિદ્ધાંતની જાણતમાં નહિ પણ સમાજ સુધારણાની દૃષ્ટિ આપતમાં અન્ય સમાજને શામકારક નિવૃત્તા માર્ગમાં આપણાથી આગળ જઇ શકાય નહિ. આપણે તો માત્ર આપણા ક્ષતિ સુનિયંત્રિત દ્વિ બાધી આપી નથી કરેલા માર્ગપરજ જાતું દિતકર છે

અને એજ માર્ગે આગળ વધવું સમાજને કલ્યાણપ્રદ છે; એવું પૂજ્યપાદ સ્વામી શ્રી (વલ્લેકા-
નદિ આપણા સમાજ સુધારકોને પોતાની અધિકાન્યુક્ત વાણીથી બાપોદાર બહેર ક્યું છે.
સ્વામીજી કહે છે કે “ જે કાર્યની દિશાએ પરકાય સમાજ પોતાની ઇચ્છાનુસારે નક્કી કરી
આપી હોય તે દિશામાં જવાનો આપણે પ્રયત્ન કરવો એ વ્યર્થ છે. એ પ્રયત્ન અશક્ય છે.
ભલેને આપણે અનેક પ્રકારની અનુકૂળતાઓ આપી રાજી રાખવામાં આવે છતાં આપણને
બીજા રાષ્ટ્રના જેવો આકાર આપી રાકાય તેમ નથી. માટેજ આ પ્રયત્ન અશક્ય છે, અને
પરમેશ્વરનો એ મોટો ઉપકાર છે. હું અન્ય સમાજની સંસ્થાઓને દોષ આપતો નથી. તેઓને
તે સંસ્થાઓ કલ્યાણકારકજ છે, પણ તે જોએને અત્યુત્તમ હોય છે તે કદાચિત આપણને
વિષય હોઈ શકે. આપણે શીખવાનો પ્રથમ પાઠ તે આ છે. તેઓની વિદ્યમાન પદ્ધતિ આપણા
કરતાં બિન્ન એવી પરંપરા, તેઓની સંસ્થાઓ અને તેઓની શિક્ષણ પ્રણાલી તેઓનાં
શાસ્ત્રોમાંથી નિર્માણ થયેલી છે. આપણી પરંપરા જુદી છે. હજારો વર્ષનાં કર્મો આપણી પાછળ
છે એવી સ્થિતિમાં આપણા સ્વાભાવિક અને પૂર્વ પરિચિત માર્ગેજ આપણાથી જાંઘ શકાય
એ ખુલ્લું છે, અને એમજ કરવું આપણને પ્રાપ્ત છે, તેમજ ઇષ્ટ પણ છે.”

સ્વામીજીના આ ઉપદેશ પ્રમાણે શુ સ્ત્રીશિક્ષણની બાબતમાં સાવચેતી લેવામાં આવે
છે? અમે કહીએ છીએ કે ના, તેવી સાવચેતી રાખવામાં આવતી નથી અને આ બાબ-
તની દિશાબદ્ધ કાયમ રહે છે. એ બીના આપણા સમાજની દૃષ્ટિ આગળ લાવવાને માટે
અમે એ આ લેખ લખ્યો નથી. કારણ અમે તમાસો જોનારા તટસ્થ નથી પણ બધા એક
“ટીટનીક બોટ”ના ઉતાર છીએ. સ્ત્રીશિક્ષણના પુરસ્કર્તાઓ આ આગળોટના કર્ણધાર-સુકાની
ઉધ્ધ. ટીટનીક અજસ છે, હેલામાં હેલી ઢબની છે, જલનિરોધક છે એવું સમજીને તેના સુ-
કાનકે એક બડક વગેરેના બધથી બેઠકીર નદિ રહેવું જોઈએ એવો ઇસારો આપવાના
કેટલાકોને આ લેખ લખ્યો છે. કર્ણધારની દિશાબલ થઈ તે બળતાજ માર્ગમાં આગળ વધે
પ્રથ તરફ આજ ઉતારોઓની ખત્રી થયા પછી એ બાબત તેને સાવધ કરવો એ દક્ષ ઉતા-
ઉદેશનો સમાજમત્તમ અમે માનીએ છીએ. અને આ કર્તવ્ય તરફ નજર રાખીનેજ અમે
નિર્મળ થતી જશે, એ છીએ. કારણ કે જો દૈવવશાત કદાચિત કર્ણધારની નિષ્કાળથથી
દેખાવા લાગશે. આયસદ્ગાધ પડે તો તેમાં માત્ર કર્ણધારનોજ નાશ ન થતાં તેની સાથેના
રાષ્ટ્રીય રૂપિ રિદિંદ્રમાય ઉતારોનો નાશ થાય તેમ છે. સમાજનું કલ્યાણ થાય એજ અમારી
તેનાં ચિન્તિદ્ધરે. માટે અમેને બૃહભરેલા જણાતા વિચારો અને કાર્યો સમાજ

આવિષ્કાર પાશ્વત સંસ્કૃતિએ લીધી છે.

માથે મેગાપ કરી આધારવર્તની પ્રાચીનતા ન રહે, પણ અમે કહેવાની જરૂર ધારીએ છીએ
લિંગ શર કરી છે. અને સંસ્કૃતિનું રેદંશાબદ્ધ થાય છે એમાં શેષ પણ રાંકા નથી.
નવીન દિશા આપવાનો ગુરુકલનો દેશ મનન કરવા લાયક હોવાથી તેમજ આપણા દાસના
આદર્શો છે તે પ્રયત્ન કેટલા પ્રમાણ સકે તેવો હોવાથી અમે અત્ર કુકમાં મુદાસર પ્રસિદ્ધ
આશાબરી દૃષ્ટિથી જોઈએ, છતાં જગતના વિદ્વાન તંત્રી મહાસયના લેખમાંથી આ
શિક્ષણપ્રણાલિકાથી મુગ્ધ થઈ અમે એ છીએ.]

સંપાદિકા.

અવિષ્ય ઉજવળ અને આશાજનક હો

કેવું પ્રથમ પદ મેગવવાને અપૂર્ણ કો

યોડાન સમય પડેવાં નવા રૂપમાં

શ્રીઓની હાલની સ્થિતિ.

સુસ બંધુ !

લેખ લખવાનો આ મારો પહેલોજ પ્રયાસ છે. તેમજ મારું જ્ઞાન પણ અલ્પ છે, જેથી મારો આ લેખ તદ્દન નિર્માલ્ય જણાશે; પરંતુ અમારી અજ્ઞાન દશામાં પણ જે કંઈ અલ્પ જ્ઞાન હોય તે નિદાન બધુઓ આગળ રજુ કરતાં અને ધર્મ બંધુઓના તરફથી તેમાં કંઈ પણ સુધારો થતાં અમારી અજ્ઞાન દશા દુર થવા સંભવ છે. બધે એ પ્રયાસથી કોઈ સારી પંક્તિમાં સુધારાની લાપકાત મેળવી શકાય છે. જો કે અત્યારે મારું જ્ઞાન તદ્દન અપૂર્ણ છે, તેપણુ મારી અગ્ર ભાષામાં મારો આ પહેલો લેખ આપ ખાસે રજુ કરું છું. તેનું પ્રથમ ખાસ કારણુ તો એજ છે, કે આપણા દેશમાં શ્રીઓ કેળવણીમાં અપૂર્ણ છે. તે અપૂર્ણતાને લઈ તે અપૂર્ણતા દુર કરવાના પ્રયાન કરવાને બદલે તે આવાં કાર્યોમાં સામેલ નહિ થતાં, અટકે છે. તે નહિ અટકતાં મારા જેવી અગ્ર અખજાના અતુ-કરણથી મારી ધર્મ બહેનોમાં નહું બળ આવે, અને અપૂર્ણ જ્ઞાનથી નિરાશ નહિ થતાં આગળ વધવા પ્રયત્ન કરી, ઉત્તમ વિષયો શોધી લેજો મોકલવા તેમજ ખીજાં એવાંજ સારાં કામો કરવા ઉત્સાહી બને. મહાત્મા મનુ ભગવાનનું મહાવાક્ય છે કે,—

યત્ર નાર્યસ્તુ પૂજ્યન્તે રમન્તે તત્ર દેવતાઃ ।

ઉપરના વાક્યનો પોકાર કરી-કરી પ્રાચીન ઋષીઓ, મહાત્માઓ, અને મુનિરાજો સ્વર્ગવાસી થયા, વર્તમાન કાળે પણ ધણા વિદ્વાનો-વક્તાઓ-ને લેખકો એ શબ્દને જીગ-રથી માન આપે છે; જાહેર સભા વિષે તેનો ઉદ્ધાર કરી શ્રીતા જનનાં કર્ણ પવિત્ર કરે છે; પરંતુ તે મહાવાક્યનો અર્પૂર્ અર્થ યથાર્થ રીતે આપણા આર્થ દેશમાં ક્યારે સમ-જશે ? શ્રીઓ ક્યારે પૂજશે ? પૂજવાનો અર્થ શું ? ક્યારે મારી સર્વ બહેનો ધાર્મિક અને સાંસારિક કેળવણીથી અલંકૃત થઈ બીજી અગ્ર બહેનોના ઉદ્ધાર માટે સતત પ્રયાસ કરી સરસ્વતી દેવીની સહચરીઓ બનશે ત્યારેજ તે શ્રી નામ કે જે સખારીને શોભાવે તેવા ઉચ્ચ સમાજમાં ગણાશે; ને ઉચ્ચ પદ ધારણ કરી, અન્ય બહેનોને એ પ્રેરણા દેરી, એમના અમૂલ્ય આશીર્વાદ લેશે. અને ધર્મબધુઓ કે જેઓ શ્રી ઉન્નતિ માટે પ્રયાસ કરી, સારાં સારાં ખાતાંઓ ધર્મ બહેનોના હિતની ખાતર ખોલવા-ખોલાવવા તન-મન ને ધનથી મદદ કરતા હશે તેઓના તે સતત પ્રયાસની કાંઈ પણ સાર્થકતા કરી તે બધુઓના સત્કારને પ્રાપ્ત થવું, ઉચ્ચ આવરણથી ઘરમાં-કુટુંબમાં ને સમાજમાં સારી છાપ ખેંસાડી, મહુ કોઈને સંતોષી, આનંદ આપી, તેઓના સત્કારને પાત્ર થવું એજ શ્રીઓની પૂજા છે. જે ગૃહમાં સુઝાણા સુભારી હોય ત્યાં દેવતા સંતુષ્ટ થઈ રમ્યાંજ કરે છે. પણ આપણા દેશમાં એ સુખનો સ્વર્ગ અસ્ત થયો જણાય છે; તેનું કારણુ શું ? માત્ર કેળવણીનો અભાવ, ડીનું બંધન, અજ્ઞાન માવિજ્ઞાનો એવો વહેમ કે કેળવણીથી લાભ નથી બધે ગેરલાભજ છે, ને કેળવણીથીજ છોકરીઓ ઉધરી જાય છે. આવા અનેક વહે-મોથી વહાલાં મા-બાપોજ ઉપર પ્રમાણુ દીકરીઓનું હિત માની અજ્ઞાન રાખે

છે; પણ એ વહાલ વખત જતાં શત્રુ જેવુંજ કામ કરે છે ને એ માનેલું હિત પરિણામે અતિ દુઃખ ઉત્પન્ન કરે છે. જ્યાં સુધી એ અજ્ઞાનતામાંજ મગ્ન રહી, અજ્ઞાની સમુદ્રમાં જંગલી રીવાજોને આધીન થઇ રહેતાં હોય, ત્યાં સુધી તે અજ્ઞાનતાનું દુઃખ જણાતું નથી; પરંતુ જ્યારે કેળવણી કાન્તાઓને સુધરેલી સન્નારીઓ દિગ્ગોચર થાય છે; જ્યારે એ બહેનોના સુમધુર શબ્દો કર્ણ પર અથડાય છે, જ્યારે એ બહેનો પોતાના જ્ઞાનનો એકલપેટાની માફક ઉપયોગ નહિ કરતાં તેના તરફથી સદુ કોઇને લાભ આપવા પરમાર્થ વૃત્તિએ સદુને તેઓનાં વચનામૃતોનું પાન કરાવતી જોવામાં આવે છે, સારેજ તે અજ્ઞાન બહેનો પોતાને બેનશીબ સમજે છે, અને તે બહેનોના જ્ઞાનને જોઇ પોતે અજ્ઞાન રૂપી અધકારમાં અથડાતી હોય એમ માલૂમ પડે છે. અત્યાર સુધીના ગુમાવેલા વખત ને ગયેલી જીંદગીના જેર ઉપયોગ માટે પરતાય છે, ને તેમાં કમભાગ્યે જો દુઃખદ દશા-વૈધવ્ય જીવન કર્મયોગે પ્રાપ્ત થયું તો તે રંક બહેનના ઉજળતા અંતઃકરણના ને નિત્યના નિસાસાનાં મહા પાપના ભાગીદાર તેનાં માવીજીવ બને છે. કેળવણીના અમૂલ્ય લાભને નહિ સમજનાર યાતો સમજવા છતાં તેનો અમલ નહિ કરનાર માન્યાપો પછી જીંદગી પર્યંત પરતાય છે; પરંતુ પાછળનો પરતાવો શું કામનો? પહેલાંજ કેળવણીને કલંકિત માની, કુમળા મનની કન્યાઓના કેમળ મગજ ઉપર કેળવણીનો અભાવ ઉપજ કરાવી પછીથી પરતાવું નકામું છે- આવાં અનેક કારણોને લઇ સ્ત્રીઓ અજ્ઞાન રહી ત્યારે પુરૂષ પ્રયત્ન અતિ છતાં અપૂર્ણ રહે છે; કારણ એક ચક્રથી રથ ચાલી શકેજ ક્યાંથી? આગળ સ્ત્રીઓ ચોસક કળાનું જ્ઞાન મેળવતી. એમણે આ જગતમાં શું ખરાબ કામ કરેલાં છે? કેળવણી કાન્તાઓએ કદી પણ કેળવણીને કલંકિત કરેલી સંભળી છે? કેઇ પણ સંસ્કાર પામેલી સન્નારીને સ્વતંત્ર મીનજી, ઉછાંછળી કે આડે રસ્તે દોરાયલી જોવામાં આવેલ છે? નહિજ. આગળની સ્ત્રીઓ કેળવણી લઇ પૂર્ણ જ્ઞાનથી એટલે કે તેને ઉપયોગી થાય તેવા જ્ઞાનનો અમૂલ્ય લાભ મેળવી, અન્યને તેમાંથી ભાગ આપી, ધર્મથી જીવન ગાળવામાં સંતોષ માનતી હતી. તેનામાં સર્વ ગુણાલંકૃત એવા શીલનો ગુણ તો ખાસ વાસ કરીને જ રહેતો; વળી તેઓમાં શાન્તતા, દયા, ક્ષમા, ધૈર્ય, મર્યાદા, સમતા ને સત્યતા વિગેરે ગુણોનું સંમહરચન રહેતું. એક બાજુ કેળવણી બહેનો વિનય અને વિવેકથી સદુ કોઇને વશ કરે છે, ઘણીજ કુશળતાથી ગૃહ-વ્યવહાર ચલાવી પતિનાં કાર્યમાં મિત્રરૂપે મદદગાર બને છે, વડીલોની નમ્રભાવે સેવા બજાવી તેઓને સંતુષ્ટ કરી, તેમના અંતઃકરણની અનેક ગુમારીયો મેળવે છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ પરાપકાર પ્રત્યે પ્રેમ હોવાથી તેના તેવા ઉચ્ચ આચરણથી સદુ બહેનોનાં હૃદયમાં છાપ પાડી, ભુદિ પ્રમાણે સદ્બોધ આપી, પોતાની ધર્મ બહેનોને પોતાના જીવીજ જોવા ઇચ્છે છે, બધે તેમ કરવામાં બનતો પ્રયાસ કરી તે પરમાર્થમાં ખર્ચાવેલા સમયનેજ તે શુભ કાણુ ગણે છે. આજુબાજુ આપણી દાહની અપૂર્ણ કેળવણીમાં ઉછરેલી જાગાઓ સ્વછંદી, સ્વતંત્ર વિચારની, મરજીમાં આવે તેમ વર્તનારી, આગાઓને નહિ સમજનાર, કદાચ સમજે તો પણ તેનું ઉપદેશ કરી કાવે તેમ દરવા દરવામાં, આજસુ રહી ઉછેરીને પણ તે માયાકૃત ગણી તેવાં સારાં કામો નહિ કરવાનું દરેવામાં ને નવરાં બેઠાં માત્ર અન્યનીજ કર્મકથાઓનું કથન કરવામાંજ પોતાની જીંદગીની સાર્થકતા મમજી, માત્ર ઉપરનાજ એકઆરામથી આનંદ માને છે. છતાં દીલગીર કે કેળવણીના

ઉપરજ દોષ મૂકી પુત્રીઓને અજ્ઞાન રાખવામાંજ માવીત્રા પોતાની શરજથી વિમુખ થાય છે. પુત્રને કેળવણી આપવામાં હજારો રૂપિયાનો વ્યય કરે છે ને શક્તિ ન હોય તો કરજ દરીને પિતા પુત્રને કેળવણી અપાવે છે; ત્યારે મંદબોધ તો માત્ર અમારાંજ કે એજ પિતા અને એજ માતા છતાં અમારા માટે એવી ઉચ્ચ ભાવનાથી કેળવણી આપવાને કૃપાવંત યતા નથી. જાણે કેમ દીકરા પ્રત્યે માવીત્રાની નેટલી શરજ છે, તેટલી દીકરી પ્રત્યે નજ હોય, અને છે તોપણ અત્યારે તો તેથી ઉલટુંજ જવાય છે, એ સહ કાંઈ જાણે છે; આતું પરિણામ કંઈ નથીજ. જો કે પુત્રીને સંસ્કારી બનાવવામાં પહેલાં માતાનેજ પુત્રીના જન્મ સાથે વિચારવાનું છે; એ બોલે પિતા કરતાં માતા ઉપર વધુ છે. એ માતાની એક જાતની શરજ યાને તેના ઉપર એ એક જાતનું ધમ્મરી ફરમાન છે. પુત્રી સારી કે નાંસી નીવડે એની જવાબદારી માતા ઉપરજ છે. પરંતુ દીલગીરી કે અમારામાં હજી એવી લાવકાત નથી; માતા યતાં પહેલાં માતામાં જે શુભો નેધએ તે અમારા હત-ભાગ્યે અમે પ્રાપ્ત કરી શક્યા નથી. અમારી જીંદગીમાં અમારે શું શું કરવાનું છે, શું કર્યું છે, કેટલું અપૂર્ણ છે, વિગેરે સમજવાનું સામર્થ્ય અમારામાં હજી મુધી આવી શક્યું નથી-આણું હશે તોપણ અમારા અજ્ઞાનના આવરણ નીચે દબાઈ ગયું છે, તેથીજ પિતા-ઓને અને ધર્મ બંધુઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે સ્ત્રી કેળવણી માટે કાંઈ પણ સારાં ખાતાંઓ જેમકે વનિતા વિશ્રામ, શ્રાવિકા શાળા, કન્યાશાળા વિગેરેની યોગ્ય રીતે સંગવડ કરી તેમાં અગ્ર અબજાઓની અજ્ઞાન દશા દૂર કરી, કેળવાયલી કાંતાઓથી ને જ્ઞાનવિભૂષિત ગૃહદેવીઓથી આ મરૂ ભૂમિ કે જે અજ્ઞાનના અધકારથી છવાઈ ગયેલી છે, તેને જ્ઞાનથી પ્રકાશિત કરી, અમારા અજ્ઞાનથી અમારા ઉકળતા અંતઃકરણને જ્ઞાનરૂપ શીતળ જેવુંથી શાન્ત કરી, અમારા અંતરની આશીષથી સુખી યાવ અને ઘેર ઘેર કેળવા-યલી કાંતાઓ ને સુખી દંપતી આનંદથી સંતુષ્ટ બને, ઘેર-ઘેર વિદુષી વનિતાના વિનોદમાં તેઓનાં સદ્કાર્યમાં ને તેઓનાં વચનામૃતોના પાનથી સુખી યષ-તૃષ ધર્મ, અન્ય ધર્મ બંધુઓને ને બહેનોને તેવા જ્ઞાનનો લાભ આપી, પરમાર્થ કાર્યમાં નેકાઈ, વખતનો સદુપયોગ કરી, આ માનવ જન્મની સાર્થકતા કરી, તેનો શુભ વારસો સંતાનોને આપી, પોતાના જીવનને કીમતી બનાવી, આભસાધન કરી, અન્ય બહેનોને દર્શાવ રૂપ આપણી ધર્મ બહેનો ત્યારે થાય એજ નમ્ર ભાવના છે. એવા ઉચ્ચ કાલિતા જીવનથી સ્ત્રીઓ પૂજ્ય છે ને તેજ ગૃહમાં દેવતા સંતુષ્ટ ધર્મ આનંદમગ્ન બને છે. પ્રાચીન કાળની માર્ક આજે પણ મહાત્મા મનુમહારાજના વાક્યને સરનેહ વધાવી, તેનો યથાર્થ અર્થ સમજી, તેજ પ્રમાણે તેજ વાક્યને સત્ય કરાવવાના દર્શાવરૂપ બની આર્થ મહિલાના ઉદ્ધાર અર્થે પ્રયત્ન કરવા મારા ધર્મ બંધુઓમાં નહું બળ આવે તેમજ તન-મન-ધનથી એ શુભ કાર્યમાં સામેલ થઈ સમાજમાં સરસ્વતી દેવીનો વિજય વાવટો શરકાવે એવી સદ્વ્યુદ્ધિ મારા ધર્મ બંધુઓમાં જગૃત યાઓ એજ મારી પ્રશ્ન પ્રત્યે પ્રાર્થના છે. કાંઈ ધર્મબંધુ માત્ર ધર્મનાજ વિષયને પસંદ કરનાર ધર્મચુસ્ત હશે તેને એમજ લાગશે કે આ માસિક જોતો તરફથી બહાર પડતું હોવાથી આમાં ધર્મ વિષયનાજ લેખો હોવા નેધએ, ને તે માનવું અમુક અંશે ખરૂં પણ છે; પરંતુ અમારી સ્ત્રી જાત હજી તદન અગ્ર દશામાં જ દબાયેલી હોવાથી ધર્મ રહસ્ય સમજી તેમાંના અપૂર્વ તત્ત્વને ગ્રહણ કરી શકે તેવું

સામર્થ્ય હજી સ્વીકૃતમાં નથી, ને તેથીજ પહેલાં કેળવણીની જરૂર છે. કેળવાયલી કાંતાઓ સાંસારિક-ધાર્મિક ને નૈતિક જ્ઞાન ગ્રહણ કર્યા બાદ ધર્મ રહસ્યને બહુ સહેલાઈથી સમજી શકશે એટલુંજ નહિ પરંતુ અનુ બહેનોની અજ્ઞાનતા દૂર કરી, તેઓને એક નવી જીંદગીમાં લાવી મુકશે. એટલે કે જે બહેનને સાધારણ જેવું જ્ઞાન નથી હોતું ને જેઓને એક શુદ્ધ ઉચ્ચાર ઉચ્ચારવો પણ અશક્ય હોય છે એવી ધણી બહેનો જ્ઞાની જનના સહવાસથી તદ્દન નવસંસ્કારી બને છે, અજ્ઞાન જીવનથી મુક્ત યથ જ્ઞાનીની પંક્તિમાં મુકાય છે; ગુમાવેલા વખતના પરતાવાથી પછીના સમય માટે અત્યંત ડાગજી રાખી વખતનો સદુપયોગ કરતાં શીખે છે વિગેરે ધણા ઉત્તમ ગુણો અર્ધા જીંદગી વ્યતીત થયા બાદ પણ પછીથી સારી સોજતને અંગે તેવી બહેનો પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તો પછી જેને પહેલેથીજ એટલે કે બાળપણથીજ ઉત્તમ જ્ઞાનથી બાળાને વિભૂષિત કરી હોય, હંચી કાટીની કેળવણીથી અલંકૃત કરી હોય, તે બાળા પોતાના સદાચારથી સહુ દોષને સતોષી પોતાની જીંદગીની સાર્થકતા કરે એમાં આશ્ચર્ય શું? માટેજ બધુઓ! મારી એજ વિનંતિ છે કે, હજી સ્ત્રીઓ અજ્ઞાન હોવાથી પહેલાં બોળતે આપજી ક્યારી પહેલાં સ્ત્રીઓને કેળવો અને તે કાંતાઓ કેળવાયા બાદ તમારા તે કાર્યમાં મદદગાર થઈ અથવા તો પોતે તે બધા ભાર પોતાને માથે લઈ પોતાની કન્યાઓને કેળવણી આપવા જાતેજ શક્તિવાન થશે. જે પિતા તરફથી પુરતી મદદ કેળવણી માટે પુત્રીને મળે તો ખેશકે તે બાળા ઉચ્ચ સંસ્કારીજ બને. પરંતુ દીલગીરી કે આપણા દેશમાં દીકરીની કીમતજ નથી. માવીત્રીની ફરજ પુત્ર પુત્રી માટે એકજ સરખી હોવી જોઈએ; આપણે તો દીકરીને જન્મ થતાંજ નીરાશા, તો પછીથી તેની પાછળ ખર્ચ કરી કેળવણી આપવાનું તો ક્યાંથીજ બને? હોંસીલા માબાપો દીકરીને સાસરે મોકલતાં દાગીના વિગેરેનો ને લગ્નોત્સવમાં ખોટા ઉપરના ડોળ માટે જે ખર્ચ કરે છે તે કરતાં જે પોતાની કન્યાને કેળવણી આપવામાં તે પૈસાનો સદુપયોગ કરતા હોય તો કેવું સાઈ! પણ અફમોસ કે જન્માતો બદલાયો, માણસોના ચાચાર વિચાર બદલાયા; ખોરાક, હવા, દવા, શારિરિક સ્થિતિ, પુરોગાની કેળવણી ને તેને લગતા દરેક રીત રીવાજો-મહાનું બદલાયું; પરંતુ માત્ર આમારોજ હતબાગ્ય કે સમયની પાછળ આમારે રખડવાનું રહ્યું. માટે, ફરી-ફરી એજ વિનંતિ છે કે કન્યાઓને કેળવો —કન્યાઓને કેળવો ને મહાત્મા અનુ ભગવાનના મહાવાક્યને વધાવો! અસ્તુ!

—સમર્થ બહેન.

[શ્રી વાંચનવિભાગ સમાપ્ત.]

જૈનોમાંથી ગરીબાઈ અને લાચારી દૂર, કરવાની જરૂર.

જૈનોની સંખ્યા દિન પ્રતિદિન ઘટતી જાય છે એ સંબંધેના પોકારો ઘણા વખત થયાં થતા રહ્યા છે. એનાં કારણોમાં ઉતરતાં ગરીબાઈ અને લાચારી જૈનોની ખુબારી સારી રીતે કરતી રહી છે એ વાત પણ એક કારણ છે. તો તેના સંબંધમાં શ્રીમંતો તથા સમગ્ર જૈનોએ યોગ્ય ઉપાયો યોજવાની જરૂર છે.

આપણી માતબર ગણતરી કામમાં અનેક કુશળ માણસો રોજ અને નોકરીથી વિહીન છે, કેટલાક અપંગ અને નિરાધાર છે, અને કેટલાક રોગી અને અશક્ત છે તેથી તેઓના કંઠુઓ જે હાડમારી ભોગવે છે તે જો ઉડી તપાસવામાં આવે તો હૃદય ખિન્ન થાય તેમ છે. આ સ્થિતિ દૂર કરવા માટે (૧) નિરાશ્રિતાશ્રમો (Destitute Asylums) અને (૨) કાર્ય-ઘરો (work-houses) સ્થાપવાની જરૂર છે.

જૈન ધર્મમાં ધર્મનાં આઠ પગથીયા જણાવ્યા છે તેમાંનું પ્રથમ જ્ઞાન છે. જૈન ધર્મ ગમે તેવો તત્ત્વવાળો, અને આધ્યાત્મિક પ્રગતિ કરાવનારો હોય, જૈન સાહિત્ય ગમે તેવું ઉમદા અને, શાંતિ પોષક હોય છતાં જ્યાં સુધી તે સર્વ એક જૈનની આધ્યાત્મિક જીવ્હાને વ્યવહારી રીતે પોષી ન શકે ત્યાં સુધી તેની કિંમત આપી શકાય કે કેમ તે સમજી શકાતું નથી. ખરી પ્રગતિના સાધનોમાં ભાવના, સાક્ષાત્કાર અને કૃતિ એ ત્રણ મુખ્ય છે. આ ત્રણમાંથી બીજા દેશો કરતાં આ દેશમાં ભાવના અને સાક્ષાત્કાર અથવા તો હૃદય-પ્રતીતિ પુષ્કળ જોવામાં આવશે, પણ કૃતિની તો ઓછાજ જણાશે. આનું કારણ તપાસીશું તો જણાશે કે બીજા દેશોએ પોતાના ધર્મની ત્વરિતતા પદ્ધતિ પુરતું મૂકી છે, જ્યારે આપણે તે કર્તવ્યથી વિમુખ રહ્યા છીએ તો હવે દરેક ધર્મોપદેશક, સાધુ અને શાવકે આપણા ધર્મના આદેશ અને ઉપદેશને યોગ્ય કાર્ય-પ્રણાલીપર મૂકવાની અતિ આવશ્યકતા છે, તેમ નહિ થાય તો જૈન ધર્મના દાલ જે અનુયાયીઓ છે તે અન્ય ધર્મમાં જશે, તેમ બીજી રીતે સંખ્યા ઘટતી જશે અને પરિણામે નહિવત્ જોવો જૈન ધર્મ રહેશે.

સરકાર રોજના વધુ સાધનો, નવા હોાગ અને નવી જગ્યાઓ ઉઘાડે તો તો કાર્ય ધણુ સરમ અને અસરગારક થઈ શકે તેમ છે, તો પણ તે સાથે ખાનગી ગૃહસ્થોએ જાગૃત રહેવાની અને પોતાના વર્ગને ઉપયોગી કાર્યો ઉપાડી લેવાની જરૂર છે આ દેશ ધર્મ ભાવનાવાળો છે, તેથી ત્યાં અનેક જગેર તેમજ ખાનગી સંસ્થાઓ છે કે જે સદાતત આપી લોકોને ખવરાવે છે, ગરીબને અન્ન આપે છે, પરંતુ તેમાં જે ઉદાપણ અને પદ્ધતિનો ઉપયોગ થયો જોઈએ તે નથી થતો તેથી હજારો માણસો તેનો લાભ લઈ શકતા નથી અને જુએ મરે છે. કેટલાક સંધને અન્ન પુરૂ પાડવામાં રૂપીયા ખર્ચે છે યા વીચ કરી કાઢી જાય છે, કેટલાક નાત જમણા કરે છે એમ જુદા જુદા રીતે અન્ન પુરૂ પાડવા અર્થે ધન વપરાય છે, પણ આથી જે ગરીબને મદદ મળે તે કાષ્ટિક છે અને અદ્ય છે, તો એવી યોજના કરવી જોઈએ કે જેથી ગરીબો કાયમ અને મહાન મહામ મેળવી પોતાની સ્થિતિ

એવી ઉચ્ચ કરી શકે કે પછી તેને સહાય લેવાની જરૂર ન રહે. જેમ જીવદયા પાળવા અર્થે અમુક જીવોને તેના ધાતક પાસેથી છોડાવી લાવવા તેના કરતાં તેના ધાતક અને માંસબક્ષીને જીવદયાનો ઉત્તમ સિદ્ધાંત પ્રમાણુદ્વારા સમજાવી તેના જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવો—કરાવવો ઉત્તમ છે, તેવીજ રીતે એક વખત અનેકગણું ધન જમણુવારાદિમાં ખર્ચા ગરીબોને તે દ્વારા લાભ આપવા કરતાં ગરીબોને યોગ્ય રસ્તે ચડાવવા, તેઓને ધંધા રોજગારમાં મદદ કરવી, અને તેઓ ઉદ્યોગાદિ શીખી શકે તે માટે સંસ્થાઓ ખોલવી અનેક રીતે ઉત્તમ છે.

શ્રીમંતોના અણુજુગતા ખર્ચ માટે એક વિચારક બહુ ઝુંદર રીતે જણાવે છે કે—

It would be no exaggeration to urge that the ruffings and redundant laces of the vain should go to clothe the naked, and the portion that the costly dinners of the aristocrat cost should be spared to feed the starving; that the useless nay hazardous hoards of ornaments of the Indian should be contrasted with the starving, the naked and the homeless brother in the street. Is this no sin against humanity and against God?

—મિથ્યા આડંબર જતાવવા વપરાતાં લટકણીયાં, જૂદી જૂદી જાતની નકામી કોરો વાપરવામાં થતા ધનથી નગનને લૂગડાં પૂરાં પાડી સહાય તેમ છે, અને શેડીઆઓનાં કી-મતી બોજનો અને જમણુવારોના ખર્ચ મૂકી દેવામાં આવે તો તેમાંથી જૂખ્યાઓને અલ પુરૂં પાડી સહાય તેમ છે અને હિંદીઓ જે નકામી અને નોખમવાળાં ધરણીઓ સંધરી રાખે છે તે સાથે રસ્તે ફરતા, જૂણે ફરતા, નગન રહેતા અને ઘર વગરના આપણા બધુ-ઓની રિયતિ સરખાવો તો શું તે મનુષ્ય જાત અને પ્રજા સામે એક પાપ નથી? આમ કહેવામાં કાંઈ જાતની અતિશયોક્તિ નથી.

આપણામાં જે ઉપયોગી કાર્યો કરે છે તેની યાદગીરીના રત્નો તરીકે તેમની છખીઓ તથા પુતળાં કે આવલાં આપણે કરાવીએ છીએ. આવાં રમારકો મહાનને પગલે ચાલવા અને તેઓનાં કાર્યોમાંથી પ્રેરણા મેળવવા માટે આપણી પ્રજા માટે ઉત્તમ સાધનો ગણી શકાય, છતાં અમે તેને લાભે છે કે તેવી નિષ્ક્રિયતામાં આવવા માટે આપણે પણ સૈકાઓ બેઠીએ. તો તેના કરતાં ગરીબોને મદદ કરવામાં કાંઈ પણ ધાય તે અત્યારે વધુ અગત્યનું જણાય છે.

અન્ય ધર્મોનાં મંદિરોમાં બરેલાં દ્રવ્યોનો વ્યય જે રીતે થાય છે તેના કરતાં જૂદીજ રીતે જૈન મંદિરોમાં રહેલાં દ્રવ્યોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે કારણ કે તેને 'દેવ દ્રવ્ય' કહેવામાં આવે છે. છતાં પણ અન્યધર્મી મંદિરોમાં બરેલાં અને આવતાં દ્રવ્ય સંબંધે ઉપરનો જ વિચારક જે વાત કહે છે તે ઉપેક્ષણીય નથી. તે જણાવે છે કે—

Temple hoards—It is no exaggeration to remark that these hoards serve no very useful purpose as they are at present being used. They only feed the fed. Would it be

સેવે, વગર મેહુનતે, અને એકબી બસા કાર્ય વિના બાપીકી કાલત, કાઠાઈ, અને ખાનદાનીના વારસ થયા છે તેઓને ખચીતજ આ મારા શબ્દો ધ્યાનમાં લેવાની હું અંતઃકરણપૂર્વક અરજ કરું છું. મને ઉમેદ છે કે તેઓ પોતાના માન, મોભા, અને ખાનદાનીની ખાતર મારી અરજ સાંભલશે અને જૈન કોમ માટે જરૂર કાંઈક કરશે. જૈન કોમને મોભાદાર અને માનવંત કોમ બનાવવી એ તેમની ફરજ છે કે જેથી પાદસી કોમની માફક તેઓનો અવાજ અને બોજ સરકાર દરબાર અને બીજી કોમોમાં પણ સન્માનનીય ગણાય. ”

- તંત્રી.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૬ના રોજ

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર કોન્ફરન્સના નામે પુરુષ વર્ગની લેવાયેલ જરીસાનું

- વારિણામ.

ધોરણ ૧ હું.

નંબર,	નામ.	સેન્ટર.	માર્ક્સ.	ફાઇનાલ.
૧	શાહ કાનજી કલ્યાણજી	પાલીતાણા	૬૧	૨૧
૨	„ રામચંદ આલમચંદ	આણરમા	૮૮	૧૭
૩	વહોરા દલીચંદ હરખચંદ	ઝીંજીવાડા	૮૧	૧૫
૪	શાહ ઉમેદ અમથાલાલ	લીંચ	૮૫	૧૧
૫	„ આણંદજી દેવસીંહ	મહેમાણા	૮૩	૭
૬	„ નદાલચંદ દાકરસી	લીંચ	૮૩	૭
૭	વહોરા મણીલાલ પ્રદીપ્તિ મ.	ઝીંજીવાડા	૮૩	૭
૮	શેઠ ડાલાલાલ વર	પાલીતાણા	૮૨	૭
૯	શાહ અમૃતલાલ મેઝાં બરે	પીળોજ	૭૯	૧
૧૦	દોરસી મણીલાલ કમુચ્યન	ઝીંજીવાડા	૭૯	૧
૧૧	દલાલ વાડીલાલ અબોલાલ	મુન્ત	૭૮	૧
૧૨	મેતા પોપટલાલ મગનલાલ	લીંચ	૭૬	
૧૩	શાહ જીવરાજ દમીચંદ	અમદાવાદ	૭૪	
૧૪	મધી વીરચંદ માનચંદ	મહેમાણા	૭૪	
૧૫	મી. ઉખીયનાથ પોપટલાલ	„	૭૨	

૧૬	શાહ હીમતલાલ કેશવલાલ	સુરત	૭૦
૧૭	મી. સ્વરૂપચંદ ધરમચંદ નાથુવટી.	"	૬૯
૧૮	" રતીલાલ પ્રેમુદાસ	પાલીતાણા	૬૯
૧૯	મોદી મણીલાલ અમૃતલાલ.	ઝીંઝુવાડા	૬૪
૨૦	મી. વિઠ્ઠલજી પ્રાણજીવન બાબરા.	પાલીતાણા	૬૪
૨૧	મોદી મણલાલ અમૃતલાલ (નાનો)	ઝીંઝુવાડા	૬૪
૨૨	શાહ ઉજ્જમશી ત્રીભોવન	સુરત	૬૩
૨૩	મી. જગજીવન મોતીચંદ	ગજકોટ	૬૦
૨૪	" પાનાચંદ જયમલદાસ મહેતા	સુરત	૫૯
૨૫	મહેતા ખીમચંદ મુવચંદ	અમરેલી	૫૬
૨૬	શાહ ધીરજલાલ હીમચંદ	અમદાવાદ	૫૪
૨૭	મી. મણીલાલ જસરાજ	પાલીતાણા	૪૬
૨૮	શાહ પોપટલાલ અમથાદાસ	વડરમા	૪૬
૨૯	" હીરાલાલ બુલાદામ	"	૪૪
૩૦	" જીખાભાઈ સ્વચંદ	"	૪૨

ધારણ ૨ છું થ.

૧	મી બાહલાલ જગજીવન	ધીજોજ	૬૬	શ. ૨૧
૨	" હીમતલાલ લક્ષ્મીભાઈ	અમદાવાદ	૬૦	૧૫
૩	" વાડીલાલ માણેકલાલ ફરીઆ	"	૫૨	૯
૪	શાહ નેમચંદ તારાચંદ	પાલીતાણા	૫૦	૨૧
૫	" બબલદાસ ભાઈચંદ	વડરમા	૫૦	૨૧
૬	મી નેમચંદ સીમનલાલ	અમદાવાદ	૪૯	
૭	" વાડીલાલ મગનલાલ	"	૪૯	
૮	" હરીલાલ મણીલાલ કપાડીયા	"	૪૭	
૯	" ચંદુલાલ જોશલાલ	સુરત	૪૬	
૧૦	" બબલદાસ ગોહડદાસ	ચાણસ્મા	૪૪	
૧૧	" નેમચંદ રાઘાભાઈ	અમદાવાદ	૪૩	
૧૨	" બબલદાસ સીકાદાસ	વડરમા	૪૧	
૧૩	" સોમચંદ ગીરધરદાસ	"	૪૦	
૧૪	" વનમાલીદાસ મોહનલાલ	સુરત	૩૭	
૧૫	" પ્રેમચંદ ત્રિકમલાલ	વડરમા	૩૬	
૧૬	" બાહલાલ નાનશા	અમદાવાદ	૩૫	
૧૭	" મંગળદાસ વાડીયાલ	"	૩૫	
૧૮	" મણીલાલ સુખલાલ મુ.	"	૩૪	
૧૯	" રતીલાલ જસંગભાઈ	"	૩૪	
૨૦	" બોગીલાલ લક્ષ્મીભાઈ	"	૩૪	

૨૧	„ વાડીલાલ નાથજી	„	૩૩
૨૨	„ રતિલાલ ખાલાખાઇ	„	૩૩
૨૩	„ વાડીલાલ ચોમચંદ	સુરત	૩૩

ધોરણ ૩ જી. વ

૧	મી. લક્ષ્મચંદ જગજીવનદાસ.	વડરમા	૭૫	રૂ. ૨૧
૨	„ રેણીચંદ મયાચંદ	„	૬૦	૧૫
૩	„ કેશવલાલ જીવરામ	„	૫૭	૮

ધોરણ ૩ જી. વ

૧	મી. પુષ્પોત્તમ જગમલદાસ મહેતા	સુરત	૭૦૧૧	૨૫
૨	„ નગીનચંદ જગજીવનદાસ સાહે.	„	૫૪૧૧	૧૫
૩	„ જગલાલ તારાચંદ મહેતા	અમરેલી	૪૫૧૧	

ધોરણ ૪ જી.

૧	મી. નિમોવન દલીચંદ	આણરમા	૬૬	૩૦
૨	„ શાંતિલાલ માણેકચંદ	ધોળોજ	૫૫	૨૦

ધોરણ ૫ જી. અ

૧	સંઘવી જગજીવન પોપટલાલ	બનારસ	૭૪	૩૦

ધોરણ ૫ જી. વ

૧	મી. મણીલાલ કાનજી	મહેસાણા	૫૬	૩૦

ધોરણ ૫ જી. ક

૧	મી. કસ્તુરચંદ ભીખાચંદ	ધોળોજ	૮૩	૩૦
૨	„ કેશવલાલ જીવણચંદ	બનારસસીટી	૩૪	
૩	„ લાલચંદ ભગવાન	„	૩૪	

ધોરણ ૫ જી. ડ.

૧	મી. પ્રભુદાસ દીપચંદ	બનારસ	૪૭	રૂ. ૨૦
૨	„ હરગોવિંદ નયુખાઇ	ધોળોજ	૬૫	૫
૪	„ મુખજીવ રવજીખાઇ	ગ્રી. મુવાડા	૬૫	૫

કુલ ૬૯ વિદ્યાર્થીઓ પાસ થયા છે. અને ઈનામ રૂ. ૪૦૬ અપાયા છે.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૫ ના રોજ લેવાયેલ

વાઈ રતન-શેઠ ઉત્તમચંદ કેશરીચંદની પત્નિ-જૈન સ્ત્રી ધાર્મિક

ૐશ્રી હરીફાદની પરીક્ષાનું પરિણામ. ૬૩૩૩

અધિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ૧ લું.

૧	બેન	મંચુ મનસુખ	પાટણ	૭૬	૨. ૧૫
૨	"	કેસર મણીલાલ	"	૭૫	૭
૩	"	મંચુ લક્ષુભાઈ	"	૭૫	૭
૪	"	મંચુ લક્ષુચંદ ગોપાળ	"	૭૫	૭
૫	"	ચંપા કસ્તુરચંદ	"	૭૪	૫
૬	"	દીરા લક્ષ્મીચંદ	"	૭૦	૪
૭	"	મોતી પદમણી	"	૬૯	૨૧૧
૮	"	રેના પાનાચંદ	ખંભાત	૬૯	૨૧૧
૯	"	ચંપા ખુશચંદ	"	૬૬	૨
૧૦	"	નારંગી વાલીવાલ	અમદાવાદ	૬૪	૨
૧૧	"	ચંપા રતનચંદ	પાટણ	૬૨	૨
૧૨	"	શ્રીમતી બાઈલાલ	સુરત	૬૧	૨
૧૩	"	વસંતી શ્યામચંદ	પાટણ	૬૦	૨
૧૪	"	ચંપા મંગળાસ	અમદાવાદ	૬૦	૨
૧૫	"	ગાંડી નાથાલાલ	ખંભાત	૬૦	૬
૧૬	"	ચંપા ભોગીલાલ	પાટણ	૫૯	૨
૧૭	"	દીરી કેશવલાલ	અમદાવાદ	૫૬	૨
૧૮	"	જસુદ્ધા બીખાચંદ	પાટણ	૫૫	૨
૧૯	"	પાવતી ઉદા	પાલીતાણા	૫૫	૨
૨૦	"	મોતી જગદીશવનદાસ	અમદાવાદ	૫૪	૨
૨૧	"	વિમળા ત્રીકમદાસ	"	૫૨	૨
૨૨	"	ચંપા કુવચંદ	ખંભાત	૫૧	૨
૨૩	"	મોતી દીરાચંદ	સુરત	૫૧	૨
૨૪	"	સીતા બાઈચંદ	પાટણ	૫૦	૨
૨૫	"	મણી કુટીચંદ	ખંભાત	૫૦	૨
૨૬	"	મેન નગીનદાસ	ખંભાત	૫૦	૨

૨૭	”	કાન્તા વરજીવનદાસ	અમદાવાદ	૫૦
૨૮	”	ગદ્દી નાથાલાલ	અમદાવાદ	૪૭
૨૯	”	ચીની નગીનદાસ	”	૪૫
૩૦	”	વિમળા મગનલાલ	”	૪૪
૩૧	”	વદ્દી મોહનલાલ	”	૪૪
૩૨	”	કાન્તા શકરચંદ	”	૪૩
૩૩	”	કાન્તા ત્રીકમલાલ	”	૪૨
૩૪	”	માણિક જીવાબાપ	”	૪૧
૩૫	”	ચંપા ચુનીલાલ	ધીજોગ	૪૧
૩૬	”	રમણ નગીનદાસ	સુરત	૪૧
૩૭	”	અનવાળી ત્રીભોવન	પાણીતાણા	૪૦
૩૮	”	શક ત્રીભોવનદાસ	ખભાત	૪૦
૩૯	”	સમરત ઉકા	પાણીતાણા	૩૯
૪૦	”	લક્ષ્મી હીંગભાઈ	જીજુવાડા	૩૮
૪૧	”	મણિ પાનાચંદ	ખંભાત	૩૮
૪૨	”	કંચન નાનચંદ	સુરત	૩૬
૪૩	”	વીજી મોતીલાલ	અમદાવાદ	૩૫
૪૪	”	અનવાળી રંગનાથ	પાણીતાણા	૩૪
૪૫	”	જવેર મનજી	રાજકોટ	૩૩
૪૬	”	રૂઢમણી જૈનમચંદ	મુબઈ	૩૩

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ૨ થી

૩૧ ૧૫
૭
૪૧
૪૧
૩
૨
૨
૨

૧	બેન	નસુદ જેસીંગભાઈ	અમદાવાદ	૭૮
૨	”	સીતા અમીચંદ	”	૭૩
૩	”	ચંપા ચુનીલાલ	”	૬૩
૪	”	મણી નયુભાઈ	ધીજોગ	૬૩
૫	”	કંચન કુલચંદ	અમદાવાદ	૬૦
૬	”	ચંપા માણિકલાલ	જીજુવાડા	૫૮
૭	”	અંજુ નગસીંદદાસ	અમદાવાદ	૫૪
૮	”	ચંદ્રમણી લાલુભાઈ	”	૫૨
૯	”	બાબુ વીરચંદ	”	૪૮
૧૦	”	સમરત જીજાભાઈ	જીજુવાડા	૪૭
૧૧	”	દરી ચમનલાલ	અમદાવાદ	૪૧

શ્રીજીવન ધોરણ ૧ થી

૧	બેન	નસુદ હોરાલાલ	અમદાવાદ	૭૭	૩૧	૨૧
૨	”	માણિક મદાનુભાઈ	ધીજોગ	૭૫		૧૭
૩	”	મકરી સાંકવચંદ	ધીજોગ	૭૧		૧૫

૪	”	સીવી દલસુખરામ	”	૭૦	૧૧
૫	”	ગજરી માનચંદ	”	૬૮	૪
૬	”	જોષતી લક્ષ્મીભાઈ	ચાણુભાઈ	૬૩	૮
૭	”	કેસી ત્રિભોવનદાસ	ધીણેજી	૬૦	૫
૮	”	શાંતા કુતેચંદ	અમદાવાદ	૫૪	૩
૯	”	બાલુ કાલીદાસ	”	૫૩	૨
૧૦	”	વીજી પ્રેમચંદ	ચાણુભાઈ	૪૭	
૧૧	”	ચંચળ આલમચંદ	”	૪૫	
૧૨	”	ચંચળ ભીખાભાઈ	”	૪૦	

શ્રીજીનાં ધોરણ ૨ જી

૧	જેન	દરકોરબાઈ વાડીલાલ	મુખાઈ	૭૫	૩૧. ૨૮
૨	”	કીકીજેન નાનચંદ ભાઈચંદ	સુરત	૭૫	૨૮
૩	”	રૂખીબાઈ ઉત્તમચંદ	મુખાઈ	૬૦	૧૨૧
૪	”	કુલકોરબાઈ રૂપચંદ	સુરત	૬૦	૧૩૧
૫	”	વીજીકોરબાઈ જ્યેષ્ઠ	”	૫૦	૫
૬	”	મંજુબાઈ સાંકેશચંદ	અમદાવાદ	૪૫	
૭	”	લીલાવંતી કેશરીચંદ	સુરત	૪૨	
૮	”	નવલજેન ઉત્તમચંદ	”	૪૨	
૯	બાઈ	સકરીબાઈ મંજારામ	અમદાવાદ	૩૫	
૧૦	”	મણીબાઈ જોડાલાલ	”	૩૪	

શ્રીજીનાં ધોરણ ૩ જી

૧	જેન	સમરથ જુમખરામ	લીંચ	૫૬	૩૧. ૨૫
૨	”	ચંચળ હડીસંગ	અમદાવાદ	૫૦	૧૫

શ્રીજીનાં ધોરણ ૪ જી

૧	જેન	મણી જગનલાલ	પાટણ	૭૧	૩૧. ૨૫
૨	”	નેમકોર કરતુરચંદ	સુરત	૫૭	૧૫
૩	”	મણી નહાલચંદ	પાટણ	૫૬	૧૦
૪	”	સમરથ કુલચંદ	અમદાવાદ	૪૨	
૫	”	માણેક મહાખભાઈ	”	૩૫	

શ્રીજીનાં ધોરણ ૫ જી

૧	જેન	પુરી ઉમેદચંદ	અમદાવાદ	૩૭	૫
૨	”	ચંપા ડાહ્યાભાઈ	”	૩૬	૫
૩	”	ચંપા કેશવલાલ	”	૩૪	૫

કેવ. ૮૯ ઉમેદવાર પાસ થયા છે અને હનામના રા. ૪૧૧ આપવામાં આવ્યા છે.

પાટણના જૈન ભંડારો.

(અનુસંધાન ગતાંકથી)

(૧૪) હરેવાડાનો પ્રસિદ્ધ ભંડાર.

આ ભંડાર પુનમીઆ ગચ્છના શ્રી પૂજ્યનો હતો તે હાલ જણાતો નથી. હાલના શ્રી પૂજ્ય અને પાટણના જૈન સંઘ વચ્ચે એક મુકદ્દમો થયો હતો તેમાં આ ભંડાર સંબંધી તકરાર હતી. આથી તેને ખસેડી અન્ય સ્થળે લઈ જવામાં આવ્યો છે. થોડી ઘણી આશા રહે છે કે આ પ્રકાશમાં આવશે. એમ કહેવાય છે કે આ ભંડારમાં મુળ ૪૦૦ હામડા હતા. ૨૫૦ સ્વચ્છપચંદ્ર યતિના હાથમાં આ ભંડાર હતો, તે કોઇને પણ પ્રત જોવા દેતા નહીં. તેમના મરણ પછી શ્રી પૂજ્યની ગાદી સંબંધી તકરાર હતી અને તેનું છેવટ આવે તે પહેલાં ઉપયોગી કેટલાંક હસ્તલિખિત પુસ્તકોને તેને ખરીદવાને ફરતા બ્રીટિશ અમલદારોના એજન્ટોને વેચી દેવામાં આવ્યાં. પ્રો. અશ્વિલાલ નમુભાઈ દિવેદીને આ ભંડાર જોવા દેવામાં આવ્યો હતો, પણ તેમના મનમાં પણ સંદેહ રહ્યો હતો કે કેટલાંક પુસ્તકો તેની નજરથી દુર રાખવામાં આવ્યાં હતાં. યુરોપીઅન વિદ્વાનો એમ માનતા આવ્યા છે અને હજી પણ માને છે કે આ મહાન હિમચંદ્રાચાર્યનો ભંડાર હતો, પણ તે ખોટું છે. હિમચંદ્ર પૂર્ણતણ ગચ્છના હતા. હરેવાડામાં પૂર્ણિમા ગચ્છના શ્રીપૂજ્ય નામે મહીંદ્રપ્રભે અજડારાસ રચ્યો છે તેમાં તે વિન્યમુંદરથી ઉતરી આવેલા છે એવું જણાવ્યું છે, નહીં કે શ્રી હિમચંદ્રથી. આ ગચ્છની બે શાખા હતી એક આણસમામાં અને બીજી લાડોલમાં. આ ભંડારનો વિસ્તાર બહોળો જણાય છે અને તેમાં સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને ગુજરાતી હસ્તલિખિત પુસ્તકોનો મોટો સંગ્રહ હતો એમ સાચું છે. આમાંના ઘણા ખરા તે - ગચ્છના યતિઓએ લખેલાં હોય શુદ્ધ જ હતાં. આમાં તાડપત્ર ઉપર લખેલું એક પણ પુસ્તક હવું નહીં, અને તેમાંનાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો પણ ત્રણ સૈકા કરતાં વધુ પ્રાચીન નહીં હોય એમ માનવાને કારણ રહે છે.

હસ્ત લિખિત પ્રતોની રિયંતિ અને બીજી હકીકત

પાટણના ભંડારોમાંનાં પુસ્તકો ઉપર વિદેશી તેમ જ ખીન્નનો ડોળો કર્નિષ ફાડના વખતથી રહ્યો છે. મુળ પાટણના ભંડારે યતિઓના તાખામાં હતા અને તેમની પાસે ખાનગી મીઠકત તરફે ઘણી હસ્તલિખિત પ્રતો રહેતી. ઘણી મોટી નાણાંની રકમોથી લક્ષ્યાદ પ્રતો તે આપી દેતા. ખખર પ્રમાણે મધના સાદાનું મુનિએ પણ ઘણી પ્રતો વેચી નાંખી હતી. કેટલાક સ્વાધ્યાય કેટલીક પ્રતોને ચોને પણ સ્પર્શ ગયા છે આ રીતે કાગળ તેમ જ તાડપત્ર ઉપરની પ્રતો મુજબ, પુના અને રિંગોમાં ગવડી છે. હાલમાં આ ભંડારો જૈન શ્રાવકોના હાથમાં છે તેથી તેમથી પ્રતો વેચાણથી રાહી જવાનો મંજો આજો સંભવ છે.

ભંડારોને કપાજવામાં અથવા તેો આમાન્ય ધરોમાં રાખવામાં આવ્યા છે. વાડી પાર્શ્વનાથ મંદિરના ભંડારે હાલમાં તે મંદિર નવું બંધાય છે તેના અન્ય મકાનમાં સંઘવામાં આવશે. પ્રતોને નાની લાકડાની કે કાગળની પેટીઓ કે જોને શાખા કહેવામાં

આવે છે તેમાં રાખવામાં આવે છે અને તે દામડાને કપાટમાં કે મોટી પેટીઓમાં મુકવામાં આવે છે. જ્યારે નવું મકાન રૂ. ૪૧૦૦૦ તુ' પાટણમાં તૈયાર થશે ત્યારે તેમાં બધા ભંડારો રાખવામાં આવશે એ જાણી થશે. આનંદ પામવા જેવું છે.

પુરી સંભાળની ખામીને લીધે તેમ જ એક તાબામાંથી બીજા તાબામાં જવાને લીધે તાડપત્ર ઉપર લખેલાં પુસ્તકો ઉપર ખરાબ અસર થઈ છે; પરંતુ કહેવું જોઈએ કે સામાન્ય રીતે તેને ઘણો વખત લખાયાં થયો હોવા છતાં ઘણી સારી રીતે સંભાળીને રાખવામાં આવ્યાં છે. કેટલાક ઉપર શાહી જાંબી થઈ છે છતાં એકે તાડપત્રની નકલ ઉધણી ખવાઈ ગઈ નથી. તેમાં સુગંધી પદાર્થ રાખવામાં આવે છે તેથી જંતુઓથી તેમને રક્ષણ મળે છે. કેટલાંક તાડપત્રનાં પુસ્તકો એવાં છે કે તેને યોગ્ય રીતે જાળવી રાખવામાં આવે તો હજી બીજાં પાંચસો વર્ષ સુધી ટકી શકે તેવાં છે.

પાટણમાંના તાડપત્ર ઉપરનાં પુસ્તકો દક્ષિણ હિંદનાં તાડપત્રોથી કદમાં, પત્રોની જાતમાં અને લેખન પદ્ધતિમાં ઘણાં ભિન્ન પડે છે. મદ્રાસના તાડપત્રો હમેશાં જડાં અને ઘટ્ટ હોય છે જ્યારે પાટણનાં પાતળાં છે. તેમ છતાં જડાં તાડપત્રો મલબારમાંથી લાવવામાં આવતાં એમ સ્પષ્ટ રીતે અધવીના પાડાના ભંડારની એક પ્રતમાં એક ખાતુએ કરેલા ઉદ્દેશ્ય ઉપરથી જણાય છે. દક્ષિણમાં તાડપત્ર ઉપર ખીલાથી લખવામાં આવે છે. જ્યારે ગુજરાતની પ્રતોમાં કલમ પડે શાહીથી અક્ષરો લખવામાં આવ્યા છે. દક્ષિણમાંનાં પુસ્તકો ગુજરાત જેટલાં પ્રાચીન નથી; કારણ કે કાક્ટર ઈનેલના જણાવવા પ્રમાણે દક્ષિણમાં જુનામાં જુનાતું વર્ષ ૧૪૨૮ અને છે. તેની લીધે જુની દેવનાગરી હોય ગુજરાતના તાડપત્રના પુસ્તકોની છે અને અક્ષરો તે સમયના શિલાલેખોમા જેવા જણાય છે તેના છે.

હસ્તલિખિત પ્રતો યતિએ અથવા જેને લહીઆ તરીકેનો ધધો હતો એવા લહી આગ્રે કે જે પ્રાયઃ બ્રાહ્મણો, કાયસ્થો અને વાણીઆઓ હતા તેના હાથથી લખાતી હતી. આવી રીતે લખાવવાનો, તાડપત્રો વગેરેનો ખર્ચ ઘણો વધુ આવતો. આની બક્ષીસ કે વેચાણ થતું હતું તેથી પ્રતો એકના તાબામાંથી બીજાના તાબામાં જતી હતી.

મર્વ તાડપત્રો ઉપર લખાયેલી પ્રતોમાં કોંતો એક કાણુ રાખવામાં આવતું અગર તે જમણી ખાલુએ એક અને ડાબી ખાલુએ એક એમ બે કાણું રાખવામાં આવતા કે જેમાં દોરી રાખવામાં આવતી કે જેથી આખું પુસ્તક અખડ રહે. ઉપર લાકડાનાં પાટીઆં કે ચામડાનાં પુઠાં રાખવામાં આવતાં અને તેમાંથી દોની પસાર કરવામા આવતી. દોરી સુતગની અગર તે રેશમની હતી અને તે આખી પ્રતને બાંધવામા આવતી પછી તે પ્રતને લુગડાંના કે રેશમના કટકામાં વીંટાળવામાં આવતી અને ગંજભાં ગોઠવી મોટી લાકડાંની પેટીઓમાં મુકવામાં આવતી મોટામા મોટી પ્રતનું કદ ૩૬×૨૩ ઇંચ અને નાનામાં નાનીનું (પુસ્તિકાનું) કદ ૪૬×૧૩ ઇંચનું હોય છે.

એકે જુનામાં જુનાં તારીખવાળા પુસ્તકોની નકલ મને ૧૧૩૫ માં કરવામાં આવી હતી; પરંતુ આશરે છ પુસ્તકો તારીખ વગરનાં છે તેની નકલ તેના કરતાં પણ આગળ કરવામાં આવી હોય એમ જણાય છે. દમયન્તી, મીત્તરી ઉપર ચંદ્ર મહાત્મની પ્રકૃત ટીકા અને બીજાં પુસ્તકો ઉપરથી જણાય છે કે તેની નકલ પ્રવીસનના દસમાં સદકામાં લખા વેલ છે, ઘણાખરો ભાગ લખાગંઢના યુગિ જેવે અને તેના શિષ્ય સોમચુદરની આગાધી

૧૫મા સૈકામાં લખાયેલો છે. તાડપત્રનાં પુસ્તકોનો મોડામાં મોડો કાળ ૧૪૯૭ વિક્રમ સંવત્સરો છે.

જે જે સ્થળોએ પુસ્તકો લખાવવામાં આવ્યા હતાં તેના ઉલ્લેખ ઉપરથી પાટણ, ખંભાત, ધોળકા, કણ્વિલી, હુંગરપુર, વીળપુર, ચંદ્રાવતિ અને પ્રદ્ધાદનપુર (પાલણપુર) એ સ્થળો મોહુમ પડે છે. જે રાજના સમયમાં તે લખાયાં હતાં તેમાં સિદ્ધરાજ, કુમાર પાલ, વીશલદેવ અને સારંગદેવનાં નામ બહુ જણાય છે.

આ તાડપત્ર ઉપર લખાયેલા પુસ્તકોનાં ૫૫ નોંધવાની રીત વિલક્ષણ છે. ડાબી બાજુએ સંખ્યા મુકવામાં આવે છે; પરંતુ જમણી બાજુએ શુદ્ધ શુદ્ધ સૌકેતિક અક્ષરોથી ૫૪ની સંખ્યા જણાવવામાં આવે છે. સ્વ ઐટલે એક, સ્ત્રી ઐટલે બે, શ્રી ઐટલે ત્રણ, સુ ઐટલે સો, સૂ ઐટલે બસો વગેરે. જુનાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકોની સખ્યા આંકડાથી મુકવામાં આવે છે. પણ વાડી પાશ્વર્વનાયના બંડારમાં ઘણાં પુસ્તકોમાં ઉપર મુજબ તાડપત્ર ઉપર લખાયેલાં પુસ્તકોની પેઠે ૫૫ સંખ્યા મુકવામાં આવી છે. આ તાડપત્ર ઉપરથીજ પરબારી નકલ કરવાને લખે છે.

તાડપત્રના પુસ્તકોમાં સમજણ સાધના ચિત્રો પણ રહેતાં, પણ આ બંડારોમાં ફક્ત એકજ તાડપત્રનું પુસ્તક છે કે જેમાં સમજણ સહિત ચિત્રો છે. તે ચિત્રો તીર્થંકરોનાં છે. ચિત્રવાળાં તાડપત્રના પુસ્તકો ઠીક સંખ્યામાં મળી આવે છે. પાટણના બંડારોમાં ખાર કરતાં વધુ છે કે જેમાં ચિત્રો છે. કલ્પસૂત્ર અને કલિઝાચાર્યની પ્રતોમાં સામાન્ય રીતે ચિત્રો લાયજ છે. ૧૨૯૪ માં ઉતારેલી તાડપત્ર ઉપરની નકલમાં હેમાચાર્ય અને કુમારનાં ચિત્રો હતાં કે જે હમણાના છેલા આ માસિકના ઇતિહાસ--સાહિત્યના ખાસમાં પ્રસિદ્ધ થયાં છે, એક પુસ્તકમાં હેમાચાર્યના વ્યાકરણની રચના અને પ્રસાર સંબંધી વિગત આપતા ચિત્રો છે. આ બધી વાત તાડપત્રના અંગે થયું.

કપડાં ઉપર લખેલાં એવાં પાટણના બંડારોમાં બે પુસ્તકો છે એક સં. ૧૮ માં લખેલુ ૨૫૫ નાં કદવાળાં ૯૦ પૃથ્તુ છે. તે સારી રીતે રાખવામાં આવ્યું છે. તે ઉપરના અક્ષરો ઘણા સ્પષ્ટ છે સામાન્ય જાડા ખાદીના કપડાંના બે કટકા ભેગા થઈને ૫૫૨ કરવામાં આવ્યાં. હમણાં પણ બાએજ ગળે એવાં પુસ્તકો માટે કપડાંનાં પાનાં પસંદ કરવામાં આવે છે. વડોદરાના જૈન બંડારમાં જ્યોત્સનાતુર લખાણ જોઈએ ક્યોય ઉપર કરવામાં આવ્યું છે.

કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ આ બંડારોમાં બધો થઈ ખાર હજાર કરતાં વધુ છે. સઘવીના પાડાનો બંડાર છે જેમાંના કાગળ ઉપરનાં પુસ્તકો તાડપત્રનાં પુસ્તકો તેવાં જ કાપેલાં પાનાં ઉપર છે. એમ કરવામાં આવે છે કે શુદ્ધરાતમાં પહેલવહેલાં કાગળોનાં પ્રવેશ કુમારપાલના મરણમાં થયો; પરંતુ તેના ઐટલે ૧૩ માં સૈકામાં લખાયેલાં મરણ ઉપરનાં પુસ્તકો આ બંડારોમાં નથી માત્ર એક બે તે સમયનાં જેવામાં આવે છે, પણ તેની લીધે ઉપરથી તેના મરણ બોધો લાગે છે, એકે સં. ૧૩૨૯ તું એક પુસ્તક જેવાં આવે છે હતાં બંડારોમાં જુનામાં જુનાં પુસ્તકો સં. ૧૩૫૬-૫૭ માં લખાયેલાં ૫૮ કાગળ છે ત્યાં કાગળ ઉપરનાં પુસ્તકોમાં ચિત્રો એનેને રંગથી ચીતરવામાં આવે તેવાં ચિત્રવાળાં પુસ્તકોની મજબૂત બંડારોમાંથી એકે ત્રણ નીકળે છે.

આ સર્વ હમણાં વિજયાદશમી ઉપર ઘડોદગ જવાનું થતાં ત્યાં વાંચવા ગળેલા રાં
ચીમનલાલ દલાલના રીપોર્ટ ઉપરથી પ્રાપ્ત થયું છે તે અહીં જણાવવામાં આવે છે.
તેમણે આ ભંડારોમાં કેવાં અને કયાં અલગ અલગ ઉપયોગી અને અપૂર્વ ગ્રંથો મળે તેમ છે
તેનું હુંક રેખાદર્શન ઉક્ત રીપોર્ટમાં કરેલું છે અને તેમાંથી ત્રણ સદિપ્ત સૂચના તેમણે
હમણાં ભગવલી પાઠશાળા ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં જોડેલા “પાટણના ભંડારો અને
આમ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય” એ નામના નિબંધ-
માં કરેલી છે એટલે તેની અહીં અગત્ય ધારી નથી.

છેવટે સર્વ સાહિત્યગ્રંથો જન જોજી ધરજો કે શ્રીમત ગાયકવાડ સરકાર તરફથી
આ સંબંધેના વિગતવાર સંપૂર્ણ રીપોર્ટ વહેલો બહાર પડે અને તે પછી તેમાના અલગ
પુસ્તકો મૂળ અને બાબાંતર સહિત તે નામદાર મહારાજની તરફથી પ્રસિદ્ધ થાય, કે જેથી
તેમનો ઉપકાર સર્વ જગત ઉપર સ્થાયી તરીકે રહે અને તેમણે રસ લઈ આગંબ કરાવેલ
કાર્ય સિદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય. તેમણે લાયબ્રેરીઓ રચે અને મળે દહાડી જે નામના પ્રાપ્ત કરી
છે તે અવર્ણનીય છે. આ પાટણના ભંડારો પણ સાર્વજનિક લાયબ્રેરી તરીકે થાય એવો
દિન ક્યારે આવશે ? કે જ્યારે તેના સંબંધે એવું કહી શકીએ કે —

Behold the doors wide open stand,
The varied throng inviting,
Each comes to seek within these halls,
A book, his mind delighting.

અને તે ભંડારોમાંનાં પુસ્તકોના કર્તાઓ સંબંધે એવું જીજ્ઞસે કરી તેમના આભારી
પદ શકીએ કે:—

Your thanks pay not to those who searched
To-day each shelf and nook,
But honour him we honour here,
The man behind the book.

—તંત્રી.

૧૫મા સૈંદ્યામાં લખાયેલા છે તાડપત્રના પુસ્તકોનો મોડામાં મોડો કાળ ૧૪૯૭ વિક્રમ સવત્તો છે

જે જે સ્થળોએ પુસ્તકો લખાવવામાં આવ્યા હતા તેના ઉલ્લેખ ઉપરથી પાટણ, ખંભાત, ધોળખ, ઇર્ણવતી કુમરપુર, વીંછપુર, ચત્રાવતિ અને પ્રદહાદનપુર (પાલણપુર) એ સ્થળો મહત્તમ પડે છે જે રાજ્યના સમયમાં તે લખાયા હતા તેમાં સિદ્ધરાજ, કુમાર પાલ, વીરશયેવ અને સારંગદેવના નામ બહુ જણાય છે

આ તાડપત્ર ઉપર લખાયેલા પુસ્તકોના પૃષ્ઠ નોંધવાની રીત નિલક્ષ્ય છે ડાબી બાજુએ સખ્યા મુકવામાં આવે છે, પરંતુ જમણી બાજુએ જુદા જુદા સાંકેતિક અક્ષરોથી પૃથ્વીની સખ્યા જણાવવામાં આવે છે સ્વ એટલે એક, રતી એટલે બે, શ્રી એટલે ત્રણ, ત્ત એટલે ત્રણ, સૂ એટલે બસો વગેરે જુના કાળના ઉપર લખેલા પુસ્તકોની સખ્યા આકાંક્ષાર્થી મુકવામાં આવે છે પણ વાકી પાર્શ્વનાથના બહારમાં લખા પુસ્તકોમાં ઉપર મુજબ તાડપત્ર ઉપર લખાયેલા પુસ્તકોની પેઠે પૃષ્ઠ સખ્યા મુકવામાં આવી છે. આ તાડપત્ર ઉપરથી જ પરખારી નક્કર કરવાને લાગે છે

તાડપત્રના પુસ્તકોમાં સમજણ સાધના ચિત્રો પણ રહેતા, પણ આ બહારમાં ફક્ત એક જ તાડપત્રનું પુસ્તક છે કે જેમાં સમજણ સહિત ચિત્રો છે તે ચિત્રો તૈયાર કરના છે ચિત્રવાળા તાડપત્રના પુસ્તકો ઠીક સખ્યામાં ગણી આવે છે પાટણના બહારમાં બાર કરતા વધુ છે કે જેમાં ચિત્રો છે કલ્પસૂત્ર અને કલિકાચાર્યની પ્રતોમાં સામાન્ય રીતે ચિત્રો લાયજ છે ૧૨૮૪ માં ઉતારેલી તાડપત્ર ઉપરની નક્કરતા હેમાચાર્ય અને કુમાર-પાળના ચિત્રો હતા કે જે હમણાના હયા આ માસિમ્ના ઇતિહાસ--સાહિત્યના ખાસ અર્કમાં પ્રસિદ્ધ થયા છે, એક પુસ્તકમાં હેમાચાર્યના વ્યાખ્યાનની રચના અને પ્રસાર સંબંધેની નિગત આપતા ચિત્રો છે આ બધી વાત તાડપત્રના અંગે થઈ.

કપડાં ઉપર લખેલાં એવા પાટણના બહારમાં બે પુસ્તકો છે એક સં. ૧૪૧૮ માં લખેલ ૨૫૫ ના કદવાળા ૯૨ પૃથ્વુ છે તે સારી રીતે ગંભીરતામાં આવ્યું છે અને તે ઉપરના અક્ષરો ઘણા સ્પષ્ટ છે સામાન્ય બહા ખાદીના કપડાના બે પટકા બેગા ચોંટાડીને જોડા કરવામાં આવ્યા હમણા પણ બાએજ ગળે એવા પુસ્તકો માટે કપડાના પાના પસંદ કરવામાં આવે છે વડોદરાના જૈન બહારમાં જયપ્રાભુતનું લખાણ ત્રેમસીંગ કનોય ઉપર કરવામાં આવ્યું છે

કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકોનો સમય આ બહારમાં બધો ઘટ્ટ બાર દબાર કરતા વધુ છે સદ્યનીના પાડાનો બહાર છે જેમાંના મગજ ઉપરના પુસ્તકો તાડપત્રના પુસ્તકો જેવા જ માપેલા પાના ઉપર છે એમ કહેવામાં આવે છે કે જુનરાતમાં પહેલવહેલા કાગળોનો પ્રવેશ કુમારપાળના મગજમાં થયો, પરંતુ તેના એટલે ૧૩ માં સૈંદ્યામાં લખાયેલા કાગળ ૧૫ ના પુસ્તકમાં આ બહારમાં નથી મત્ર એક બે તે મગજમાં જેવામાં આવે છે, પણ તેની લીપિ ઉપરથી તેનો મગજ ખોળે લાગે છે, એકે મં. ૧૩૨૧ નું એ પુસ્તક જેવામાં આવે છે તેના બહારમાં જુનામાં જુનાં પુસ્તકો સં. ૧૩૫૬-૫૭ માં લખાયેલા નમ્ય રચાયેલા છે ખાત્રા મગજ ઉપરના પુસ્તકોમાં ચિત્રો એનેની ગંભીર મીનગવામાં આવતા અને તેવા ગિતવાત પુસ્તકોની મજબૂત બહારમાંથી હજી વધુ નીકળે છે.

આ સર્વ હમણાં વિજયાદશમી ઉપર ઘડોદના જવાનું યતાં ત્યાં વાંચવા મળેલા રાંઠીમનલાલ દલાલના રીપોર્ટ ઉપરથી પ્રાપ્ત થયું છે તે અહીં જણાવવામાં આવે છે. તેમણે આ બંડારોમાં કેવાં અને કયાં અલગ્ય ઉપયોગી અને અપૂર્વ ગ્રંથો મળે તેમ છે તેનું ટુંક રેખાદર્શન ઉક્ત રીપોર્ટમાં કરેલું છે અને તેમાંથી પણ સક્ષિપ્ત સુચના તેમણે હમણાં બરાયલી પાંચમી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં મોકલેલા “પાટણના બંડારો અને ખામ કરીને તેમાં રહેલું અપ્રગ્ણ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય” એ નામના નિબંધમાં કહેલી છે એટલે તેની અહીં અગત્ય ધારી નથી.

છેવટે સર્વ સાહિત્યરસિક જન એજ પ્રચ્છશે કે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર તરફથી આ સંબંધેના વિગતવાર સંપૂર્ણ રીપોર્ટ વહેલો બહાર પડે અને તે પછી તેમાંના અલગ્ય પુસ્તકો મૂળ અને ભાષાંતર સહિત તે નામદાર મહારાજના તરફથી પ્રસિદ્ધ થાય, કે જેથી તેમને ઉપકાર મર્વ જગત ઉપર રચાયી તરીકે રહે અને તેમણે રમ લાઇ આરંભ કરાવેલું કાર્ય સિદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય. તેમણે લાયબ્રેરીઓ રચણે રચણે દહાડી જે નામના પ્રાપ્ત કરી છે તે અવર્ણનીય છે. આ પાટણના બંડારો પણ સાર્વજનિક લાયબ્રેરી તરીકે થાય એવો દિન ક્યારે આવશે ? કે ક્યારે તેના સંબંધે એવું કહી શકીએ કે—

Behold the doors wide open stand,
The varied throng inviting;
Each comes to seek within these halls,
A book, his mind delighting.

અને તે બંડારોમાંનાં પુસ્તકોના ક્ષતિઓ સંબંધે એવું ખીજને કહી તેમના આભારી થઇ શકીએ કે—

Your thanks pay not to those who searched
To-day each shelf and nook;
But honour him we honour here,
The man behind the book.

—ત્રી.

જયના હુંહસિ વાગે,
સંશય ભીતિ સૌ ભાગે,

વીર ! પહેરો વિજયની માળ—

પધારો.

હૃદય ઉલ્લાસ.

(રાગ—હોરી.)

આજનો દિન આનંદકારી, સુખકારી રે—આજનો.

સ્થળ સ્થળના સઘો મળિયા છે, કોમતણું હિત ધારી,
જ્યાં ત્યાં છે અધિકાર રહેલો, મૂળથી તેને વિદારી,

કરો જ્યોતિ રાત્ર પ્રસારી—આજનો.

આ પરિપક્વથી લાભ થયા છે, વિશેષ થવાની તૈયારી,
આપ સહુની પુષ્ટ મદદથી, શંકા ઝીક નિવારી,

લઈશું અમે લ્હાવો ભારી—આજનો.

મારું તારું મમતા મૂકી, ઐક્ય હૃદયમાં ધારી,

ધારા સુધારા કરજો સારા, સહુના મત સુવિચારી,

વિનતિ એ નમ્ર અમારી—આજનો.

વિનતિ.

(રાગ સોરઠ.)

કરજો કંઈ કોમ ઉદાર,

તમે વીર ધર્મતણા સરદાર.

નિજ કોમના ઉદારમાં, નિશ્ચય તમારો હાથ છે,

પ્રગતિ યશે જો કોમની, તેમાં તમારો સાથ છે—કરજો.

જેતું ચરણ અમને તમેને, એજ પ્રભુ વીતરાગ છે,

જાગે અને જગવે સદાયે, તે ખરા મહાભાગ છે—કરજો.

શૂરા ! ધરી હિમ્મત કરો કુચ, સાધ્ય તો મળનાર છે,

કરી એક દિલ દૃઢિ વચનથી, અવન સફળ થનાર છે—કરજો.

તંત્રી.

કૉન્ફરન્સનું દશમું અધિવેશન.

મુખ્યમાં ચાલુ રહેલી તૈયારી.

[એપ્રિલની તા. ૨૧-૨૨-૨૩ ભુલતા નહિ.]

મુખ્યમાં સને ૧૯૧૬ ના એપ્રિલ તા. ૨૧, ૨૨, અને ૨૩, મી શુક્ર, શનિ અને રવિવારે માધ્યમગામમાં ભરવાનું નક્કી થયું છે અને તેના પ્રમુખ તરીકે લાયક નર ડાક્ટર બાબાભાઈ મગનભાઈ નાણાવડી L. M. & S. ની પસંદગી કરવામાં આવી છે. સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ કલ્યાણચંદ શેઠાગચંદ ઝવેરી અને ચીફ સેક્રેટરી તરીકે રા. મકનજી જૂઠાભાઈ મહેતા B. A. LL. B. Bar-at-Law અને રા. મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ B. A. LL. B. Solicitor ની નિમણૂક કરવામાં આવી છે. આ બધી નિમણૂક થોડા સમય ઉપરજ યથા તેથી ગયા અંકમાં આ સંબંધી એક શબ્દ પણ આબો નથી તેનું કારણ સમજી શકાશે.

એક એજ્યુએટ મહાશય કૉન્ફરન્સનું પ્રમુખપદ શોભાવે એ આ પહેલોજ પ્રસંગ છે. પ્રમુખ સાહેબે શ્રીમંત ગામકવાડ સગકારના સંમાનનીય મેડિકલ ઓફીસર તરીકે પ્રતિષ્ઠિત પદ ભોગવ્યું છે અને તેમની પસંદગી માટે મુખ્યમાં સંધને મુખારકબાદી ધટે છે.

સમય ટુંકો હોવાથી કામ ધમધોકાર લેવા માટે કાર્યવાહકોને ધન્યવાદ ધટે છે. ડેલીગેટો ચુંટવા માટે દરેક ગામ ને શહેરના સંધ ઉપર આમંત્રણ પત્રિકાઓ મોકલાવી દીધી છે. તેને અનુસરી ડેલીગેટોનાં નામો જૂદા જૂદા સંધો તરફથી આવવા લાગ્યાં છે. જનતી સંભાળ લેવા છતાં પણ જો કોઈ પણ ગામના સંધ ઉપર આમંત્રણ મૂકવાનું વિસરી જવાયું હોય તો તે ટુંક સમયપર નજર નાંખી ક્ષતિવ્ય ગણી દરેક ગામ યા શહેર પોતાના પ્રતિનિધિઓ મોકલી આપવાની મહેરબાની કરશે એમ આથી નમ્રતાપૂર્વક જણાવવામાં આવે છે. દરેક એજ્યુએટ સ્વતઃ પ્રતિનિધિ છે તો તેમને પણ જણાવવાનું કે જૂલથી આમંત્રણ આપવાનું રહી જાય તો તે ક્ષતિવ્ય ગણી પધારવું.

ડેલીગેટો માટે ઉતારા અને ભોજનની સગવડ માટે એક કમીટી નીમવામાં આવી છે અને તેમણે ચાર મોટા, ઉતારા માધ્યમગામની પાસેજ નક્કી કરી તેમાં સગવડો બધી કરવાનું કામ ચાલુ રાખ્યું છે.

પ્રમુખ સાહેબના ઉતારા માટે પણ સારા મકાનની સગવડ કરવામાં આવી છે. મંડપ કરવા માટેની તેની કમીટીએ કામ શરૂ કરી ઓર્ડર આપી દીધા છે. ડેલીગેટ, વિઝિટરો અને રેમેપ્શન કમિટીના મેમ્બરોના માટે ટીકીટો બહાર પાડવાની ગોઠવણ થઈ ગઈ છે. ડેલીગેટની ફી ૩. ત્રણ અને ભોજન સહિત પાંચ, વિઝિટર ની ૩. બે અને રિસેપ્શન કમિટીના મેમ્બરની ૩. દશ રાખવામાં આવી છે અને તે ટીકીટો શીના રૂપીઆ મોકલી અનેક ઉત્સાહી જોતો મંગાવતા જાય છે.

કૉન્ફરન્સ સમક્ષ મુકવાના દરાવો સંબંધનો તથા કૉન્ફરન્સના બધારણનો કાર્યો ખરડો ડ્રાફ્ટરોગ્રુપન કમીટી તરફથી નક્કી કરવામાં આવી તેને છપાવી જૂદા જૂદા વિદ્વાનો

ને આગેવાનોને તેમના વિચારો તથા સુધારા વધારા માટે મોકલાવી આપવામાં આવ્યા છે. અને તે સૌ આવ્યે વક્તાઓ તથા ઠરાવોને ફરી સભા બોલાવી નક્કી કરી સબ્જેક્ટ કમીટીમાં રજુ કરવામાં આવશે. ઠરાવોમાં કેળવણી અને બંધારણ ઉપર મુખ્ય મહાર બાંધવામાં આવ્યો છે.

વૉલંટીઅર માટે પણ એક કમીટી નીમવામાં આવી છે અને સો ઉપરાંત નામ આવી ગયાં છે અને વધુ આવતાં જાય છે.

આ સર્વનું હુંકે ખ્યાન, ઠરાવો તથા બંધારણનો કાચો ખરડો વગેરે આ અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલ છે તે પર ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે.

આમ હુંકે સમયમાં એકદમ ઝડપી કામ સૌ ભાઈઓની મદદથી કરવામાં આવ્યું છે અને તેમાં જે ઉત્સાહ જોવામાં આવે છે તે ઉપરથી સુપ્રતીત થાય છે કે આ કૉન્ફરન્સ ઘણી વિજયી અને બલવાળી નીવડશે.

કૉન્ફરન્સ દેવીએ જૈન સમાજને અનેક લાભો કરી આપ્યા છે અને વધુ કરી આપવા પોતાની શક્તિ બતાવી છે. આમ થવામાં સકલ જૈન સંઘ અને સર્વ ભાઈઓ તથા બહેનોની એકતતાજ નિમિત્તભૂત છે તો સૌ પ્રત્યે અમારો પ્રાર્થના છે કે તેઓ કૉન્ફરન્સમાં પધારી તન, મન, અને ધનથી સહાય આપી કૉન્ફરન્સને શક્તિવાળી બનાવી પોતાનું કલ્યાણ સાધશે. તથાસ્તુ.

—તંત્રી.

આપણી શિલ્પકળા.

Architecture is a history of National life and Thought.

—HAVELL.

શિલ્પકલા એ પ્રજાની જીવન અને વિચારનો ઇતિહાસ છે.

જ્યારથી શિલ્પશાસ્ત્રોએ સર્વ શિલ્પકાર અને કલાવાનો ખીજભૂત નિયમો પડી આપ્યા છે ત્યારથી જૂદી જૂદી શિલ્પ પદ્ધતિઓ થતી આવી છે. દ્રાવિડ, દિંદ-આર્ય, ધરાની, બૌદ્ધ, જૈન, રાજપુત, મોગલાઈ-આ દરેક પદ્ધતિએ એક યા ખીજ સ્વરૂપમાં પ્રબલ અને સુંદર સ્મારકો પૂરાં પાડી પોતાનું અસ્તિત્વ કાયમ રાખ્યું છે.

આપણા પૂર્વજોએ આપણી પ્રાચીન જાતોજલાલી અને ધર્મ પ્રબલતાનાં ઇતિહાસો એવા ચિરસ્થાયી કરી મૂકી ગયા છે કે તે જો ન દત્ત તો જૈન ધર્મની પ્રાચીનતાના મળતાં સળ જ ઐતિહાસિક પ્રમાણ વિલુપ્ત થાત અને જૈન ધર્મ દિંદુ ધર્મ યા બૌદ્ધ ધર્મની શાખા છે એવું જે કેટલાક ઉપગ્રંથોટીઆ અનુમાન ઉપરથી નિર્ણય બાંધનાર પાશ્વત્ય વિદ્વાનોએ આવી દીધું હતું. તે કાયમ ગદેત અને તેનો પ્રભાવ નદિવત્ થાત.

આબુપરના વસ્તુપાલ તેજપાલે બાધેલાં મંદિરો એટલા બધા અદ્ભુત છે કે તેની કારીગરી અને શિલ્પકળા સંબધે ઉંચામાં ઉંચો, મત પાશ્ચાત્ય શિલ્પશાસ્ત્રીઓ ધરાવે છે. આ સિવાય અનેક સ્થળોએ મંદિરો, ઉપાશ્રયો ભારવાડ મેવાડમાં જોવામાં આવે છે, પરંતુ અફસોસની વાત છે કે તેની બરાબર સારસંભાળ લેવાતી નથી. પૂર્વાચાર્યોએ અથાગ પરિશ્રમ કરી જૂદે જૂદે સ્થળે પ્રતિષ્ઠા કરાવેલી એવું શિલાલેખો જોઇ તપાસતાં માલુમ પડી આવે છે અને આ સ્થળોની સંખ્યા સંબધે આખા હિંદમાં પરિશ્રમણુ કરીશું તો મદિ-સુર, ઉત્તર હિંદુસ્તાન, દક્ષિણ હિંદુસ્તાન વગેરેમાં અનેક અનેક મળી આવશે. તો પૂરી તપાસ આર્કીઓ લોજીકલ (પુરાતત્ત્વ ખાતા) તરફથી કરાવવાનો પ્રબંધ આપણા ખર્ચે કરાવવો ધટે છે.

મૉડર્ન રિન્ચુના સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૫ ના અંકમાં મી. ઇ. વૉટસ નામનો વિદ્વાન ગ્વાલી-અરના પર્વતમાંથી કાતરેલ શિલ્પકામ-Rock Sculptures of Gwalior નામનો લેખ લખે છે તેમાં, ઇલોરાની ગુફા સંબધે લખે છે કે:—

In the famous caves of Ellora, so frequently visited by those interested in this branch of Indian architecture, we find, the Rock Caves were worked out by all three faiths, the earliest by the Buddhist, the next in age by the Brahmans, and the latest by the Jains. Each cave has its own particular style, though in some there are evidences of the strong influence of the preceding type. In Badami a small fort, near Bijapur, there are four very fine caves out of the solid rock in which again we find the three types of religion side by side,.....The Buddhist and the Brahmans seem to have been especially fond of this particular kind of architecture, and it would be difficult to imagine any fine piece of work than the world-famed Kailasa in the Ellora group but the work of the Jains in this direction is worthy of serious attention. It is true their work is limited and as far as one can judge, generally of a later period and indebted to the work of the architects of the other faiths. Yet it has its distinctive features. The Jain caves of Ellora contain some of the finest carvings of the whole series, but little can be said of the one example which is to be seen at Badami. Whatever other features a Jain temple cut out of the rock may possess, there are, always to be a considerable number of Tirthankaras, naked images of the founder of their faith. The Jains have made use of the rocks for the representation of their Gods in another way,

and this is best illustrated by the wonderful carved figures which have been wrought on the rocks of the Gwahor fort, perhaps the finest of their kind to be seen any where in India. They have received considerable attention at the hands of archaeologists and we are indebted to the careful description of Cunningham for much of our information regarding them.

આ લેખમાં ગ્વાહોરના કિલ્લામાંની જૈન પ્રતિમા તથા શુદ્ધાઓ વગેરેનું કુલ ૫૫૫ ચતુર્થ સુદર વર્ણન આપેલું છે. કેટલાક પ્રતિમાપરના લેખ તપાસતાં સં. ૧૪૯૭-૧૫૧૦ (ઇ. સ. ૧૪૪૦. ૧૫૫૩ જોવામાં આવે છે) એ પરથી જણાય છે કે તે તુમાર ભતના ગળાઓએ કરાવેલ છે. આમ ૬૦ વર્ષ રહ્યા પછી બાબરે આવી તેને હિનબિન્ન કરેલ છે કે જેનું વર્ણન તેણે પોતેજ પોતાના લેખોમાં આપેલું છે. તીર્થંકરોની મૂર્તિઓનાં ચિત્રો પણ આ લેખમાં આપેલા છે, કે જેમાંની આદિનાથની મૂર્તિ છે કે જે ૫૭ ફીટ કરતાં વધારે ઉંચી છે. આ જોઇને કોઇને પણ આતું મહાભારત કાર્ય કેમ થઇ શકે એ વિચારથી તેના કરનારની મહનશીલતા અને કુશલતા માટે અચ્ચો યયા વગર રહે તેમ નથી.

મૉડર્ન રિવ્યુના જાન્યુઆરી ૧૯૧૬ ના અંકમાં રાજગૃહ (મગધનું પાટનગર) એ પર ગીરીસ મેળલ હોમવુડ નામની એક વિદુષી બાઇએ ઉત્તમ લેખ લખ્યો છે તેમાં છેવટે જૈનો સંબંધે જે ઉદગાર કાઢ્યા છે તે આ પ્રમાણે છે:—

The Buddhist day has passed, but dim memories of the great Sage still haunts these hills. It is not to the Muhammadans or the Hindus, though each claim a sacred place in Rajgir, but to the Jains that the heritage of the hills has come. It is their Shrines we see to-day shining white on each crest and spur. To them Rajgir ranks with Parasnath (hills) and Pawapuri. The latter village is not far off on the Banks of Panchana river, south of the town of Bihar. Hero Mahavira Vardhamana, their great and last Jina (conqueror saint) died. Large numbers of Jain pilgrims come to all these places from every part of India and their subscriptions keep the Shrines in good repair. These shrines, however, are all comparatively modern and have been built mostly with materials taken from older temples and stupas. Carved fragments and pillars are used freely in this construction, and Buddhist statues are often found in them. Every shrine contains the "Charana Paduka" of a Tirthankara. On Vaibhara there is a Jain Shrine below the Pippal Stone

house. Above on the hill are six or more temples. One dedicated to the 15th and 16th Tirthankars, Dharmanath and Shantinath, is interesting from the tradition connecting it with that of the Maniyar Nath. Mr. Broadley says it contains two images and charana with an inscription about 200 years old. The Pujari (temple-priest) has corrupted the names Dhanaji and Sathadraji and describes them as two wealthy bankers who lived in the house at the Nirmal Kund, i. e., the house that stood on the mound in the south-east corner of the ancient city. This is identified with the mound on which stands "the Maniyar Math." Mr. Broadly was also told that it was in honour of these two wealthy bankers, Dhanaji and Sathadraji, that the Math was built..... Above the Stupa mound on which the Mahadeva temple stands on a spur of Vipula, are two Jain temples, one of which is dedicated to the Great Mahavira. On the summit of Vipula there is a platform about 130 feet long, 30 wide and 6 feet above the rocks made of the materials from the Buddhist Mounds including 30 pillars. On this stand four modern Jain temples with fine pieces of Buddhistic carvings inset. Udayagiri has also debris of Buddhist buildings and now five Jain temples crown it, each with its Buddha statue engraved with the Buddhist formula "Ye Dharma hetu" &c. Over the ruins of the Vihara on Sonagiri is also a Jain Shrine. So all the hills are claimed for the Buddha's greatest rival, and only the Girdhrakuta is left.

ધૈર્યાવાની યુક્તિ સંજયે સર જ્ઞેહન માર્ગલ કે જે હિંદના ખુશ તત્વ વિભાગને બાધેકર જનરલ છે તેણે બૌદ્ધ આદ્યજ્ઞ અને જૈન શિવપૂજાની સરખામણી કરી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—તે કહેલે અશે ખરી છે તે તેજશાસ્ત્રમાં જે નિપુણ દોષ તેજ કહી શકે તેમ છે.

બૌદ્ધશ્વ સૌથી પ્રાચીન જે છે, તે ઉચ્ચતમ કાઠિની છે—it is almost at its zenith. You mark its graceful lines, its rich but restrained decoration, its transparent sincerity, and above all its peace and tranquility. પણ તે પતિત યાવ છે ત્યારે its creative force is stifled, it is becoming stiff, sterile and atrophied, and further you miss the intellectual and spiritual feeling of the earlier

sculptures. There are life-like figures—some solemn and majestic, others hideous and revolting.

૫મી કિંદુકલા—તેમાં ધણી ફેર પડે છે. forms are copied from the Buddhist but their eternal peacefulness is gone. *ethos* has given way to pathos. They have been galvanised into life of action and have become incarnation of the dread forces of nature, of passion and of lust, of suffering and of death. Forms are sombre and relentless, peering from dark recesses. You surrender yourselves involuntarily to the prevailing gloom. Lofty spiritual beauty of Buddhist earlier caves were forsaken for the dread cult of Siva.

જેનકલા—And so you make your way almost with a sigh of relief to the temples of the Jains, all of them very perfect, all very elaborate, and all very sumptuous, but one and all destitute of creative genius. You admire them for their rich decoration but you cannot help being struck with their narrow nerveless design; and you gaze unmoved at their composed and icy images. It has always been so with the Jains. They have produced wonderful edifices—like the Dilwara Temple of Mount Abu—each a *tour de farce* in its own way—but wonderful by reason of its lavish and costly ornamentation rather than any mastery over design. The Jains, as you know followed the Buddhists at an early date in adopting iconism in their religion, but even at the beginning of the Christian era their sculptures displayed the same nerveless character that they do in mediaeval and later times. They are stone and nothing more than stone executed with great precision and just as well finished as Buddhist work, but they are flat, schematic and lifeless, and almost at any given stage you will find that they anticipate the decline which subsequently overtook the art of the Buddhists. This fact I may mention, (which has only recently been recognised) renders it dangerous to utilise Buddhist works as a basis for determining on grounds of style the age of Jain Works or *vice versa*.

જ્ઞાન ચર્ચા.

પ્રશ્ન ૧ સો.—સમકિત મોહની એટલે શું ? કર્મ ગ્રંથમાં એમ લખ્યું છે કે ઝીણી વાતમાં મુઝાવું એનું નામ સમકિત મોહની; તો ઝીણી વાત તે કય ?

હલકતાથી હિરાચદ શેષકચ્છુનો આ પ્રશ્ન છે.

ઉત્તર — કર્મગ્રંથમાં લખ્યું કે ઝીણી વાતમાં મુઝાવું તેનું નામ સમકિત એ વાત સાવ સાચી છે. ઝીણી વાત તે આત્મજ્ઞાનની વાત. મોટા મોટા સાધુરાજો, વિદ્વાનો, તપસ્વીઓ અને સપ્રદાયના આગ્રહીઓ તથા ભગવળમાં ગુપ્તાઈ ગએલા મુનિઓ પણ જ્યારે શુદ્ધ ચૈતન્ય આત્મસ્વરૂપની વાત આવે છે ત્યારે સંપૂર્ણ સમજી શકતા નથી અને મોહ પામી જાય છે. જગતમાં સાચી ઝીણી એટલે સદૃશ વાત તે અધ્યાત્મવાત છે. જે મુશ્કેલી આત્મજ્ઞાનને સમજીને સમાધ ગયો તે તરી ગયો જાણવો. આત્મજ્ઞાનની વાતની સાચી સમજણ તો પૂર્વના બળવાન શુભ અસ્કારો હોય તોજ યાય છે. જે આત્મજ્ઞાનની વાતને સમજીને સમાધ ગયો તે કૃતાર્થ છે અને એથી બીજી મોટી પ્રાપ્તિ કોઈ પણ દર્શનકારે બતાવી નથી. સર્વ દર્શનકારો આત્મજ્ઞાનને સંપૂર્ણ સમજવું એનેજ સર્વોદ્દેશ પ્રાપ્તિપ જણાવે છે. જ્યાં સુધી જીવ આત્મસ્વરૂપને પ્રજ્ઞ રૂપમાં ઓળખતો નથી ત્યાં સુધી જ તે ભવસાગરમાં ભૂલવણીમાં ગોથાં ખાય છે. ગમે તો આત્માનંદનો અનુભવ હમણાં કરે અથવા તો અનંત જન્મ પછી કરે પણ જ્યારે આત્માનંદની પ્રાપ્તિ યશે ત્યારે જ મોક્ષ મળવાનો છે તે પહેલાં કદિ પણ કોઈને મોક્ષ યશે નથી, યવાનો નથી અને યશે પણ નહિ આત્મજ્ઞાનને સમજવું જેમ અગત્યનું છે તેમ તે જ્ઞાન સુદૃઢ પણ અત્યંત હોવાથી તેને મોટા મોટા મંત્રદાય-સંઘાડાના ગઝઘાધિપો પણ ધણે ભાગે હાવમાં સમજી શકતા નથી. વસ્તુસ્થિતિ આવી હોવાથી ઝીણી વાતમાં એટલે આત્મજ્ઞાનમાં મુઝાવું એવા આશયવાળું સમકિત મોહનીનું દક્ષણ કર્મગ્રંથમાં આપેલું છે તે પરમ સત્ય છે. કર્મ ગ્રંથની પ્રજ્ઞિત આત્માને પ્રભુરૂપે ઓળખવા માટે જ યએલી છે તેને માટે ગ્રંથને છેવટે દેવેન્દ્રસુરિ કરમાવે છે કે “ચાયસરદા” આત્માને સંભાળવા માટે આ કર્મગ્રંથની પ્રજ્ઞિત છે. આત્માને ઓળખવા માટે જ દેવેન્દ્રસુરિએ કર્મગ્રંથ લખ્યો છે. આત્મા એ પ્રજ્ઞ છે, સિદ્ધ છે, અનંતમાની છે, અનંત દર્શની છે, અનંત મુખ નિધાન છે, વગેરે વાત જ્યારે યાય છે ત્યારે સંપ્રદાયના ઝપાટામાં સપડાઈ ગએલા કિયાજડતરીઓ તે વાતની પકડ કરી શકતા નથી એવું જ્યારે દેવેન્દ્રસુરિના જાણવામાં આવ્યું ત્યારે તેમણે લખ્યું કે ઝીણી વાતમાં મુઝાવું તેનું નામ સમકિત મોહની. મોહની પણ પ્રકાર છે મિથ્યાત્વ મોહની, મિશ્ર મોહની અને સમકિત મોહની કેવલ દેહદષ્ટિ કે બહિર્દષ્ટિ અને કેવલ બહિર્દષ્ટિ એ કિયાજડતર તે મિથ્યાત્વ મોહની છે, જગતના ધણા જીવોને મિથ્યાત્વ મોહનીનો ઉદય હોવાથી તેઓને આત્મજ્ઞાન સબધી ગમે તેવી પત્રિ વાત કરવામાં આવે તો પણ તે વાત તેને ગમે ઉતરેજ નહિ; એ તો પોતાનો ક્રોધ છુટયા-કરે, પોતાના વારાને જ સર્વોપરી સમજીને અને તેમાં જ દુરાચક બુદ્ધિ રાખીને બહિર્દષ્ટિએ ભગવળ, કિયાજડતર, મગત્વસુદ્ધિ, વગેરેમાં પોતાની અમૂલ્ય જીંદગી પુરી કરે છે અને આખી જીંદગીમાં તે આત્માનંદનો અનુભવ મેળવી શકતો નથી. કેટલાક

તો મિથ્યાત્વ મોહના ઉદયથી પોતાના વાડામાં બતાવેલી ક્રિયામાં-રચ્યા રહેવાનો દંભ રાખવાને-આત્મજ્ઞાન માની લે છે અને તેથી તેઓ ઘણા કાળમાં પણ સત્ય આત્મજ્ઞાનને મેળવી શકતા નથી. આમ ચવાતું કારણ મિથ્યાત્વની બહુલતા છે અને તેમને સમર્થ આત્મજ્ઞાની પુરૂષો રચ્યા નથી એ પણ કારણ છે, કેટલાક મિથ્યાત્વ મોહનીના ઉદયવાળા કંઈક સંરંજ હોય છે અને તેમને આત્મજ્ઞાન સંબંધી કાંઈક ઉપદેશ આપવામાં આવે છે ત્યારે તેમને તે વાતની કાંઈક રચિ થાય છે અને પોતે જે વગર સમજ્યે અથવા અંધ પરંપરાએ પોતાના વાડાની જાળમાં શું ઘાઇ ગયો હતો અને કેવલ દેહદષ્ટિ કે બહિર્દષ્ટિએ વર્તતો હતો તેમાં શંકા પડી જાય છે ત્યારે તેમનું વલણ કેવલ બહિર્દષ્ટિએ નહિ જતાં કાંઈક આત્મજ્ઞાન તરફ વળે છે એટલે કે આત્મા એ કાંઈક વસ્તુ છે એને જાણવાની સહેજ ધ્રુષ્ટા પ્રકૃતિ છે અને તેની સાથે પોતે ઘણું વરસો સુધી બહિર્દષ્ટિએ ક્રિયાજડત્વવાદિ રૂપે પ્રવૃત્તિ કરી પણ તેમાં તેને કાંઈ અલૌકિક પ્રાપ્તિ નહિ ચવાધી તે દેહદષ્ટિ એટલે બહિર્દષ્ટિમાં શંકા પડી જાય છે. આવા સંયોગોમાં તેવા સાધકોની વૃત્તિ મિથ્યણે વરતે છે એટલે કે પ્રવૃત્તિ મિથ્યાત્વ મોહનીરૂપ બહિર્દષ્ટિમાં કે આત્મવિમુખત્વમાં હોય છે છતાં શંકા પણ પડેલી હોય છે ત્યારે તે મિથ્ય મોહની કહેવાય છે. જ્યારે બહિર્દષ્ટિરૂપ કેવલ ક્રિયાજડત્વમાંથી નિવૃત્તિ પામી આત્મજ્ઞાન તરફ વળે છે પણ તેમાં કાંઈક શંકા રહ્યા કરે કે આત્મા તે પ્રભુ હશે કે નહિ હોય, દોષનો આત્મા સિદ્ધ ભગવાન રૂપ હશે કે નહિ હોય, આત્મામાં અનંત જ્ઞાન છે તો કો જણાતું નથી એવી કાંઈક શંકા જેવું રહે તથાપિ પ્રવૃત્તિ તો આત્મજ્ઞાન તરફ જ અંતર્મુખ ઉપયોગ રાખવામાં જ હોય તે સમકિત મોહની કહેવાય છે. જ્યારે શંકા કંબાદિ વગર આત્મા એ જ પ્રભુ છે, સંસ્થિદાનદમય છે, વગેરે સમજણ આવે છે ત્યારે સમકિત રચ્યું કહેવાય છે. આત્માની પ્રતીતિ યથા છતાં પણ આત્મા એ જ શું સિદ્ધ હશે ? એવી જે કાંઈક મુંઝવણ તે જ સમુક્તિ મોહની. સમકિત મોહની ગઈ એટલે દામ યથું જાણવું. સમકિત મોહનિમાં પણ ઘણા જીવો મુંઝાયા કરે છે. આત્મા એ જ પ્રભુ છે એ વાત સમજાવી એ કાંઈ જેવી તેવી વાત નથી. અંતર્દષ્ટિના ઉપયોગ દ્વારા અને સંત સમાજમંથી સમકિત મોહની જાય છે અને આત્મા એ જ સર્વ શક્તિવાન પ્રભુ છે એવો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થાય છે. આ અનુભવ કેવલ આનંદમય છે. જેને જોતો અનુભવ થયો છે તે પ્રભુત્વ છે. આત્માનંદને પામેલાને અખિંસ વિશ્વમાં સર્વત્ર આનંદનો જ અનુભવ થાય છે. તે જ્યાં જુઓ ત્યાં આનંદ, આનંદને આનંદજ, અખંડાનંદનો અનુભવ મેળવવા માટે અંતર્દષ્ટિને મેવવી જોઈએ. સંધાડામત્તવ ધર્યા વગર અને સરંગતા આવ્યા વગર મત્ત અનુભવ યવો મુરકેલ છે માટે જે મુરુજીઓને આત્માનંદમાં મદાસવાની ધ્રુષ્ટા થાય તેમણે સંધાડા-ગમત્તવને તજી દઈ મરણ યદને આત્મનિષ્ઠ પુરો પાસેથી વિનયપૂર્વક શિષ્ય બાવ અંતર્દષ્ટિ ઉપયોગની પ્રક્રિયા શિખી લઈને સાદરપૂર્વક તેનો યત્ન સેવેલો. અંતર્દષ્ટિના પ્રયાગવડે વાણી, મન, શરીર, આસ, વગેરેની સ્થિરતા ધરે અને ઉવડે આત્માનંદરૂપ પરમ શાન્તિની પ્રાપ્તિ યશે આત્માને પ્રમુ રૂપે ઓળખવાનો મરણ ઉપાય તો સત્સમાગમ મુખ્યત્વે કરીને ઉત્તમ છે. મત્તમાગમવડે સમકિત મોહનીનો પ્રસય થાય છે અને આત્મા જને પ્રભુ હશે કે કેમ ? હોય તો કો નથી જાણતો ? વગેરે વાંકાઓ દૂર થઈ જાય છે એટલું જ નહિ પણ તે અધિક આત્માને ઉપર રૂપે જ નેંદ્ર દાનને સંપૂર્ણ બાંધવોલી બને છે.

પ્રશ્ન બીજો:—જેનોમાં સમાધિ ચડાવવાનો માર્ગ બતાવ્યો છે? બતાવ્યો હોય તો હાલના કોઈ જૈન સાધુ અગર શ્રાવક કેમ સમાધિ ચડાવતા નથી? તમે જે સમાધિયોગ જણો છો તે જૈન શૈલી પ્રમાણે છે કે વેદાન્ત શૈલી પ્રમાણે છે?

આ સ્વામી કેવલાનંદજીનો પ્રત્ન છે.

ઉત્તર:—જૈન માર્ગ એજ સમાધિ માર્ગ છે. જ્યાં અસમાધિ છે એટલે સમાધિ નથી ત્યાં જૈન માર્ગ પણ નથી. જૈન સૂત્રો પણ સમાધિ માર્ગ ઉપરજ રચાયાં છે. જૈન ધર્મના પહેલા તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવજીએ આખા ભરતજી-માં સૌથી પ્રથમ સમાધિ માર્ગનો ફેલાવો કર્યો હતો. ચરમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીએ જો સંસાર ત્યાગ કરીને લગભગ લાગલાગટ સાડાબાર વર્ષ સુધી જંગલાદિમાં વિચરીને આત્મધ્યાન રૂપ સમાધિ માર્ગનીજ સાધના કરી હતી. જેનોમાં સમાધિ છે તે પણ ધ્યાનરૂપ સમાધિ સાધવા માટેજ કહેલ છે. યુદ્ધ મહાવીર સ્વામી ત્રાટકે યુદ્ધ સાધના હતા તેને ; માટે શ્રી ભગવતી સ્ત્રમાં કથન છે કે જ્યારે ચમરેંદ્ર, શકેંદ્રના બચ્ચા બાગ્યો અને શ્રી મહાવીર પ્રજુના ચરણમાં નીચે પેરી ગયો ત્યારે શ્રી મહાવીર સ્વામી મેળે-મેળે રહિત—મટકાં માર્યાં સિવાય એક પુદ્ગલ ઉપર દૃષ્ટિ સ્થાપીને ઉપવાનો સહિત જલા હતા. જેનોમાં ૭ પ્રકારનાં બાજ તપ અને ૭ પ્રકારનાં અવ્યંતર તપ કહેલાં છે તેમાં બાજ તપ કરતાં અવ્યંતર તપની કીમત ધણીજ વિશેષ છે. અવ્યંતર તપોમાં પણ ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એટલે સમાધિની કિમત સર્વોત્કૃષ્ટ છે. એ બતાવી આપે છે કે દરેક જૈનોએ ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ—સમાધિ—અવશ્ય જાણવાનું જોઈએ. ધ્યાન સિદ્ધ થાય ત્યારેજ દેહદહિનો વિલય અને કેવલ આનંદરૂપ સમાધિ માંપડે છે માટેજ ધ્યાન પછી કાયોત્સર્ગ એટલે કાયાનો ઉત્સર્ગ એટલે દેહભાવના અભાવરૂપ દેહદહિ કે દેહાધ્યાસની વિશયતા કહેલી છે. કાયોત્સર્ગ એટલે દેહભાવના અભાવ રૂપ સમાધિને જૈન સૂત્રોમાં સૌથી ઉત્તમ કહેલ છે. શ્રી મહાવીરાદિ તીર્થંકરો પણ કાયોત્સર્ગરૂપ સમાધિ માર્ગને અનુસર્ષા હતા. ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એટલે સમાધિદારા કેવલ આત્માનંદને પામવા રૂપજ જિન સિદ્ધાંત છે માટે શ્રી સમાધિ માર્ગ એજ કેવલ વીતરાગનો અભિમત છે. જેનોમાં જે જે મોક્ષ પામ્યા છે તે તે ધ્યાન અને સમાધિ વડેજ મોક્ષ પામ્યા છે એમ શ્રી વીતરાગદેવે ચોતાના અભેદમાર્ગમાં કહેલું છે તે પરમ મત્ય છે. મર્વ જૈન સૂત્રો અને ગ્રંથોનો સારાંશ માત્ર એટલોજ છે કે ધ્યાન અને સમાધિદારા આત્માનંદનો અનુભવ મેળવવો. દૃષ્ટિ સ્થિર કરવી, આસન જય કરવો, શ્વાસ જય કરવા, મનોજય કરવાં, વિગેરે વિષયો જૈન સૂત્રોમાં જોવામાં આવે છે એટલુંજ નહિ પણ પરપરામાં યએલા સમર્થ વિદ્વાનો પૈકી ૧૪૪૪ ગ્રંથના રચનારા હરિભદ્રજી મહારાજે યોગબિંદુ, યોગદહિ, વગેરે ગ્રંથો લખ્યા છે; કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રીમાન હેમચંદ્રસુરિએ યોગ શાસ્ત્ર બનાવેલ છે; શ્રીમદ્ મરોવિજયજી ઉપાધ્યાયે યોગદહિની સખ્ય બનાવેલ છે; શ્રીમાન આનંદજનજી મહારાજે પણ સમાધિયોગ ઉપર પેટો બનાવેલો છે; વર્તમાન સમયમાં કેટલાંક કારણોને લઈને સમાધિ માર્ગ બંધ પડેલો જણાય છે. સાધુ ઉપર ધ્યાન કરવાની મોટી દરજ છે છતાંપણ હાલમાં પણ બાંજે સાધુ સોડો તેમ કરતા નથી ત્યારે આવકો તો તે વાત જાણેજ ક્યાંથી!!! આવી સ્થિતિ છતાં પણ પંચાસજી શ્રી કેશરવિજયજી મહારાજ તથા આત્મનિષ્ઠ શ્રી પદ્મવિજયજી મહારાજ

વગેરે શાન્ત જૈન મુનિઓ સમાધિ માર્ગને શ્રી મહાવીરાદિ-જે પ્રમાણે અનુસર્યા હતા તે પ્રમાણે અનુસરે છે અને તે તેમની શાન્તિ દ્વારા પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે. હાલમાં ઘણે બાએ જૈન સમાજમાંથી ધ્યાન અને સમાધિમાર્ગ વિચ્છેદ ગએલો ઘણાને જણાય છે પણ તેથી જૈન ધર્મમાં સમાધિ માર્ગ નથી એમ કહેવાયજ નહિ. સમાધિ ઉપર તો શ્રી વીતરાગનાં અભેદમાર્ગનો પાયો છે,

હું જે કાંઈ સમાધિયોગ જાણું છું તે સંબંધી વધારે વાતચીત રૂપરૂપમાં થઈ શકે તેમ છે તો પણ અત્રે જણાવું છું કે હું શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગમાં બતાવેલ સમાધિયોગને અનુસરું છું કે જે સમાધિયોગ વેદાન્તને પણ પરમ માન્ય છે. શ્રી વીતરાગ દેવે બતાવેલો સમાધિમાર્ગ સર્વ પ્રાણી અને સર્વ દર્શનથી અવિરૂદ્ધ છે. અવીતરાગનાં વચનોમાંજ વિરૂદ્ધતા અને લડાલડી છે પણ શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગમાં તો અવિરૂદ્ધતા એટલે સમાનતાજ છે. इत्यलम् ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

તા. ૨૭-૩-૧૯૧૬

રાજકોટ-કાઠિયાવાડ.

મોકુલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી.

ઈતિહાસ-સાહિત્ય અંકની સમાલોચના.

પર્યુપણ પર્વના ખાસ અંક તરીકે નીચેલ “જૈન ઇતિહાસ-સાહિત્ય અંક” અત્રે સવેગા મળેલ હોતો, આખો લેખ વાંચવા વિચારવા જોવો છે. જૈન તપગચ્છની પદાવલી, વગેરે મોટા મોટા લેખો તંત્રી તરફથીજ બહાર પડેલા હોઈ તે માટે વિદ્વાન્ તંત્રી સાહેબ મોહનલાલ આઈને ધન્યવાદ થો છે. શ્રીચુલ નાયુરામ પ્રેમી તરફથી દિમંબરાચનાચના ઐતિહાસિક લેખો જોઈને આનંદ થાય તેવું છે. આ લેખમાં જ્યે ક્યા ક્યા જૈન સંપ્રદાય, ઉપસંપ્રદાયો ક્યારે ને કોણે કાઢ્યા અને તે વાત ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ બરાબર છે કે નહિ? તે સવિસ્તર લખવામાં આવ્યું હોત તો ખામ કરીને જૈન સમાજને ઉપયોગી થાત. જો કે પદાવલીમાં ફેરલીક દહીકંત આવી જાય છે પણ તેથી મંપૂર્ણ સંતોષ ત્યાજ્ય વર્ગને થાય એમ જણાવું નથી. જૈન કોમમાં ઇતિહાસ સાહિત્યની ખાસ ખામી છે. પદાવલી-જોમાં જે ઇતિહાસિક જેવામાં આવે છે તે પણ મતોપધારક નથી. દરેક પદાવલીમાં પોતપોતાની પરંપરાની બરાબર અને ખીજની દલમાત્ર જેવામાં આવે છે. ઇતિહાસ લખનારાઓ નિર્પક્ષપાતી હોવા જોઈએ. પક્ષપાતી ઇતિહાસો ફેરલીક વખત ખીજાઓને અન્યાય આપવા જેવું કરે છે. ઇતિહાસાદિના અંબધમાં જેનોની દોડી રિપતિ છતાં દેરદના અધિપતિ સાદેજ મોહનલાલ દલીમંદ દેશમી બી. એ. એસ. એસ. બી. તરફથી સમિચ્છ, જે ખામ અંક બહાર પડેલ છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ થો છે.

આ અંકમાં મદાવીર પ્રભુનાં, હેમચંદ્રાચાર્યજીનાં અને તાડપત્રના ચિત્રો જોઈ આનંદ થાય છે. આ ચિત્રો દરેક રીતે મોલક છે એટલુંજ નહિ પણ કુદરતી ભાવ પણ ધણેજ સારે આવ્યો છે. આ ચિત્રોની આસાતના નહિ કરતાં દરેક જણે તે ચિત્રોને મદાવીને ઘરમાં રાખવા લાયક છે. નવન સત્યનું ચિત્ર પણ ખાસ ઉપદેશક છે. સત્યના રૂપમાં સત્ય કહેવાયો અત્યારે આપણી જૈન કોમના દરેક સંધાડા-વાડા વાળાઓ ભડકી ઉઠ્યા વગર રહેતા નથી. સત્યથી નહિ ભડકનાગ વિરલ અને ભડકનારાના ટોળે ટોળાં છે. ૧૧

એકંદરે આ લેખ-અંક ધણે સારો એટલે મારા લેખોથી ભરપૂર અને દળદાર છે. આવો લેખ વાંચી જવાની દરેકને જગ છે. હાલમાં જૈનસ્વેતાંબર સંપ્રદાયોમાં જે માસિકો નીકળે છે તેમાં ખામ અંગની દૃષ્ટિએ જોતાં જૈનસ્વેતાંબર કોનરન્સ હેરલ્ડ પહેલે નંબરે આવે છે. જૈનોમાં કેટલાંક માસિકો તો ૩૦ વર્ષ થયાં નીકળ્યાં કરે છે પણ તે જૂની રૂઢિનાં અને નીરસ જેવાં નીકળે છે, એટલુંજ નહિ પણ પરમસત્ય કે જે વડેજ મુક્તિ મળે છે તે પરમસત્યાંશ પણ તેમાં જોવામાં આવતો નથી. બાવાર્ય એવો છે કે જૈનસ્વેતાંબરનાં ખીન્ન માસિકો કરતાં આ માસિક વધારે સાઈ કામ કરે છે. સ્થાનક વાસી બંધુઓમાં જે ચોપાનીઆ નીકળે છે તેમાં રા. રા. વાડીલાલ મોતીલાલ શાહનું માસિક ત્રિમાસિક ખાસ ધ્યાન ખેંચનાર છે.

જૈનકો. હેરલ્ડમાં પૃષ્ઠો વધારવાની જરૂર છે. પર્યુષણના એક પછી એકાદ વખત ૪૦ પૃષ્ઠ આવ્યાં હોતાં તે ઉપરથી એવી આશા કેટલાકે બાંધી હતી કે હવેથી ૪૦ પૃષ્ઠજ આવ્યા કરશે પણ પાછાં ઉર પૃષ્ઠ અછ ગયા છે. જો કે હાલમાં કાગળની મોલવણી આલે છે તો પણ ૪૦ પૃષ્ઠો દરમાસે બહાર પડશે તો વધારે વાચન જૈનકો મને કોનરન્સ ઓપ્રીસ તરફથી અપાયું ગણાશે.

ડીસેમ્બરના અંકમાં તંત્રીના નિવેદનમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ચાર મહિના પછી લગભગ હાલના તંત્રી સાહેબ પોતાના તંત્રીપદને છોડશે. આ કોઈ પણ રીતે મુશ્કેલી જોગ નથીજ જ્યારથી આ તંત્રી સાહેબના હાથમાં હેરલ્ડ આવ્યું છે ત્યાંથીજ આ હેરલ્ડ સુધરતું જાય છે. તંત્રી સાહેબે ગમે તેટલી મુશ્કેલી વેડીને પણ આ કાર્ય છોડવું નહિ જોઈએ તેમજ જૈન કોમના આગેવાનોએ પણ આ બાબતના રા. રા. મોહનલાલ-ભાઈને આગ્રહ કરીને તંત્રી તરીકેનું કામ તેઓજ કર્યા કરે તેવી ગોઠવણ કરવા જરૂર છે.

પર્યુષણનો ખાસ અંક વાંચી જવાથી ધણી નવી બાબતો જણવામાં આવશે. इत्यलम् अं शान्तिः शान्तिः शान्तिः

તા. ૨૭-૩-૧૬
રાજકોટ-મહિઆવાડ.

લી.

ગોકુલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ, મુંબઈ.

તેનું થયેલું કામકાજ.

સંવત ૧૯૭૧ ના માહા માસમાં મુળનગર ખાતે નવમી કોન્ફરન્સ વખતે માંગણી કર્યા મુજબ આપણી મહાન કોન્ફરન્સનું દશમું અધિવેશન મુંબઈમાં બરવાનું નક્કી કરવા માટે મુગદના-શ્રી મહા જૈન સંઘની બહેર સલા તા. ૧૦-૩-૧૯૬૬ સંવત ૧૯૭૨ ના ફાગણ વદ ૧ સોમવારે રાત્રે શ્રી ગોડીજી મહારાજના ઉપાશ્રયમાં સંઘપતિ શેઠ રતનચંદ ખીમચંદના આમંત્રણથી બોલાવવામાં આવી હતી. તે વખતે ઘણા જૈન બ્રહ્મચારી પોતાના અસુધ્ય ટાઇમને બોગ આપી ભાગ લીધો હતો. સર્વાનુમતે દસવું કરવામાં આવ્યો કે 'દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સનું અધિવેશન મુંબઈ શહેરમાં તા. ૨૧-૨૨-૨૩ એપ્રિલ સને ૧૯૬૬, સંવત ૧૯૭૨ ના ચૈત્ર વદી ૪-૫-૬ શુકર, રવિ, રવી ના દિવસોએ કરવું.' તે પ્રમંચ માટે રીમેન્ડેશન કમીટીની નીમણૂક મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે કરી ૧૪૦ મેમ્બરોને ચુટી કાઢવામાં આવ્યા.

રીસેપ્શન કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદની નીમણૂક કરવામાં આવી તથા ચીફ સેક્રેટરીઓ તરીકે ગ. રા. મોતીચંદ ગીરધરલાલ કાપડીઆ સોલીસીટર તથા રા. રા. મહંમદ જુહાબાઇ મહેતા બારિસ્ટર એટ-લોની નીમણૂક કરવામાં આવી હતી. ઉપ. પ્રમુખ તરીકે ૨૦ નામો બીજા નામો વધારવાની સત્તા સાથે ચુટી કાઢવામાં આવ્યા.

કોન્ફરન્સના પ્રમુખ તરીકે શેઠ બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટી એલ, એમ એન્ડ એસ ની પસંદગી કરવામાં આવી. આમંત્રણ કરવા માટે નીચેના ગૃહસ્થોનું ડેપુટેશન વડોદરે મોકલવાનું નક્કી કર્યું.

શેઠ મોતીલાલ મુગળ શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ
શેઠ અમરચંદ કલ્યાણચંદ શેઠ મણીલાલ સુરજમલ.

કોન્ફરન્સના ડેલીમેગની ફી રૂ. ૩) રાખવી, બોજન ઉતાગની મગવડ લેનાર પામેથી રૂ. ૫ ફીના લેવા. વીકીટરની ફી રૂ. ૫, અને રીસેપ્શન કમીટીના મેમ્બરોની ફી ઝાણામાં ઝાણી રૂ. ૧૦ લેવા નક્કી કર્યું.

બોલ્ડીઅર કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ નરોત્તમ બાણજી અને સેક્રેટરીઓ તરીકે રા. રા. લેકેરબાઇ ચુનીલાલ તથા રા. રા. મણીલાલ મહેઠાકમચંદને નીમવામાં આવ્યા. બાદ ગોડીજી મહારાજની જગ્યા બોલાવી સઘ વિસર્જન થયો હતો.

ત્યાગ બાદ જ્યાં મેમ્બરોનું ડેપુટેશન વડોદરા પ્રમુખ સાહેબને વિનંતિ કરવા ગયું હતું. તેને પરિણામે ડૉ. બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટીએ વિના સંકોચે ખુશીથી પ્રમુખ પદ સ્વીકાર્યું હતું અને તારથી મંમંતિ જણાવી હતી.

રીસેપ્શન કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૨-૩-૧૬ બુધવારે રાત્રે શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ ઓફીસમાં મળી હતી તે વખતે આશરે ૪૦ મેમ્બરો એકઠા થયા હતા. પ્રમુખ રથાને શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ બીરાજ્યા હતા. સરખાતમાં આમણી મીટીંગનું કામ

વંચાયા બાદ નૈવાર કરેલો આમંત્રણ પત્રિકાનો ખરડો રજુ કરવામાં આવ્યો તે સર્વાનુમતે પસાર કર્યો. અને બીજા ૫૦ મેમ્બરોનાં નામ રીસેપ્શન કમીટીમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા તેમજ શેઠ ખીમજી ડાયાણીનું નામ ઉપપ્રમુખ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યું. ત્યાર બાદ મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે કમીટીઓ નક્કી કરી.

વોલન્ટીઅર કમીટીના મેમ્બરોનાં નામ નીચે પ્રમાણે:—

પ્રમુખ—શેઠ, નરોત્તમ બાણજી

સેક્રેટરી—રા. રા. લેહેરબાઈ સુનીલાલ અને મણીલાલ મહોકમચંદ

મેમ્બરો—રા. રા. ભગવાનજી હેમચંદ, રા. રા. કરશનદાસ ગોવીંદજી

„ દેવચંદ ભગવાનદાસ „ વીરજી ચત્રભુજ

„ કેશવલાલ લલ્લુભાઈ „ જ્ઞાનાભાઈ આણંદજી

„ કાનજી કરમશી માસ્તર „ વાડીલાલ દોસતચંદ-ખારેડીયા

„ શીવજી ચત્રભુજ.

ત્યાર બાદ ઉતારા તથા બોબન કમીટીની નીમણૂક મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે કરવામાં આવી:—

પ્રમુખ—શેઠ ગુલાબચંદ દેવચંદ

સેક્રેટરી—શેઠ હીરાચંદ વસનજી અને શેઠ મુળચંદ હીરજી

મેમ્બરો શેઠ બાણુભાઈ મોતીચંદ હરખચંદ

„ વાડીલાલ સાંકળચંદ શેઠ અમૃતલાલ કેવળદાસ

„ હાથીભાઈ કલ્યાણજી „ કુલચંદ ખુશાલ

„ હેમચંદ સ્વરૂપચંદ „ સુનીલાલ વીરચંદ

„ લલ્લુભાઈ કરમચંદ „ મણીલાલ કેશરીમગ

„ વીરચંદ કેવળ „ નાનચંદ સામજી

„ સવચંદ કચરાભાઈ „ પરશોત્તમ ઝવેરચંદ

„ ભગનલાલ સવચંદ „ મણીલાલ સુરજમલ

„ મણીલાલ લહેરચંદ „ હરીભાઈ અમીચંદ

„ હીરાલાલ બકોરલાલ „ નવલાલ કુંભાજી

„ નાનચંદ ગુલાબચંદ „ હીરજી કાનજી મણીશી

„ શીવજી લધા „ દામજી કેશવજી

હેલ્થ ઓફીસર તરીકે ડૉ. નાનચંદ કસ્તુરચંદ મોદી તથા ડૉ. પુનશી હીરજી મેક્સરીને નીમવામાં આવ્યા.

ત્યાર બાદ મંડપ તથા ડીકેટ કમીટીના મેમ્બરો બીજા મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે નીમવામાં આવ્યા.

પ્રમુખ—શેઠ દેવદરજી મુળજી

સેક્રેટરી—રા. ગ. મારાભાઈ મગનલાલ મોદી

„ સુનીલાલ મુળચંદ કાણડીયા

મેઘ્મરો	શેઠ હોટાલાલ વી. સરાશ	
	„ રતનચંદ તલકચંદ	શેઠ વીરજી ચત્રજી
	„ મગનલાલ વાઘજી	રા. રા. નરોત્તમ ભગવાનદાસ શાહ
	„ કાનજી કરમશી માસ્તર	શેઠ હાથીભાઈ કલ્યાણજી
	„ વીરજી ગાંમજી	„ દલસુખભાઈ વાડીલાલ વીરચંદ

ત્યાર બાદ રેઝોલ્યુશન તૈયાર કરનાર કમીટી મેઘ્મરો વધારવાની સત્તા સાથે નીમવામાં આવી. તેના મેઘ્મરો નીચે પ્રમાણે:—

પ્રમુખ—રા. રા. લખમશીભાઈ હીંજી મૈશરી

સેક્રેટરી—રા. રા. મકનજી જુઠાભાઈ મહેતા બારીસ્ટર

„ મોતીચંદ ગીરધરલાલ કાપડીઆ સોલીસીટર

મેઘ્મરો—રા. રા. હીરાચંદ લીલાધર જવેરી

„ સાકરચંદ માણેકચંદ ધડીઆળી

„ મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ

„ નરોત્તમદાસ ભગવાનદાસ

શેઠ અમરચંદ ઘેલાભાઈ

„ હાથીભાઈ કલ્યાણજી

„ જીવરાજ ભીખાભાઈ

„ જોડાભાઈ આણંદજી

રા. રા. ખીમજી હીરજી કાયાણી

„ કલ્લભાઈ જુદરભાઈ

„ ધીરજલાલ પી. મરાઈ

શેઠ ગુલાબચંદ દેવચંદ

ગ. રા. ચંદુલાલ નાણાવટી

રા. રા. લક્ષુભાઈ કરમચંદ

„ સારાભાઈ મગનલાલ મોદી

„ ડો. નાનચંદ કસ્તુરચંદ મોદી

„ સુનીલાલ મુળચંદ કાપડીઆ

„ ઉમેદચંદ દોલતચંદ ખરોડીયા

„ વેલજી આણંદજી મૈશરી

„ પુનશી હીરજી મૈશરી

„ ડો. ત્રીભોવનદાસ લેહેરચંદ

„ રામચંદ દયાચંદ જવેરી બારીસ્ટર

„ ધનજી ચત્રજી

રેઝોલ્યુશન કમીટીની ઝેક મીટીંગ તા. ૨૪-૩-૧૬ શુકરવારે રાત્રે રા.રા. મકનજી જુઠા.

બાઈ મહેતાને ત્યાં રાત્રીના ૭ાં વાગે મળી હતી. તે વખતે ડો. ત્રીભોવનદાસ લેહેરચંદ શાહે પ્રમુખ સ્થાન લીધું હતું. સેક્રેટરી તરીકે કામ કરવાની રા. રા. મકનજીભાઈ તથા રા. રા. મોતીચંદભાઈએ ચોક્કસ સેક્રેટરીનાં કામોના દબાણને લીધે પોતે રાજીનામાં આપવાથી તેમની બદલીમાં સેક્રેટરીઓ તરીકે રા. રા. મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ તથા રા. રા. ઉમેદચંદ દોલતચંદ ખરોડીઆને નીમવામાં આવ્યા. ત્યાર બાદ રૂાશ્ટ રેઝોલ્યુશનનો ખરડો સુધારા વધારા સાથે પસાર કરવામાં આવ્યો. અને તેની ૫૦૦ નકલો છપાવી જાહેર પેપરે તથા જૈન વિદ્વાનો તરફ મોકલવાનું નક્કી કર્યું.

વોલંટીઅર કમીટીની ઝેક મીટીંગ તા. ૨૮-૩-૧૬ ની રાત્રે મળી હતી તે વખતે નીચે મુજબ કામ કામ કામ કરવામાં આવ્યું:—વોલંટીઅરો મેળવવા માટે વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર આપતી, વોલંટીઅરોની આવેલી અરજીઓના જવાબ જાહેર ખબર મુજબ આપવા. રૂસ-કેશરી ફેરા, કેશરી ઉત્તમજી અથવા પ્રસ, સોટી, મોદ કોટ, પાટલુન અથવા પોલીસ રાખવું.

હિતારા તથા ભોજન કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૮-૩-૧૬ ની રાત્રે મળી હતી તે વખતે પ્રમુખ માટે એક મકાન તથા જુદા જુદા હિતારા માટે ૪ મંદાનની સગવડ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું.

મંડપ કમીટીના સભાસદોની એક સભા સંવત ૧૯૭૨ ના શ્રાવણ વદ ૮ ને સોમવાર તા. ૨૭ મી માર્ચ ૧૯૧૬ ને રોજ રાત્રીના સાડા સાત વાગે મળી હતી તે વખતે સાત સભાસદો હાજર હતા.

મંડપના સંબંધમાં જુદી જુદી યોજનાઓ રજુ કરવામાં આવી હતી જેવટે માધવ બાગમાં મંડપ બાંધવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. મંડપ કમીટી અને ટીકીટ કમીટીના કામની વહેંચણી કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. વળી મી. નરોત્તમ બી. શાહ (૨) શેઠ નેમચંદ હકમચંદ (૩) શેઠ દયાળજી હલમજી (૪) શેઠ નરોત્તમદાસ હરજીવનદાસ (૫) શેઠ વનમાલીદાસ રાયચંદ અને (૬) શેઠ વાડીલાલ રાયચંદને મંડપ તથા ટીકીટ કમીટીમાં સભાસદ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા જેવટે પ્રમુખનો ઉપકાર ખાની સભા પિસર્જન થઈ હતી.

મંડપ કમીટીના સભાસદોની એક સભા સં ૧૯૭૨ ના શ્રાવણ વદ ૧૧ તા ૨૯ મી માર્ચ ૧૯૧૬ બુધવારને-રોજ રાત્રીના ૭ વાગે શ્રી જૈન ચેતાંબર કોન્ફરન્સ ઓફીસમાં મંડપ કમીટી તથા ટીકીટ કમીટીના મેમ્બરો નીમવા તથા કામની વહેંચણી કરવા માટે બોલાવવામાં આવી હતી. સભામાં સત્તર ગૃહસ્થો હાજર હતા.

પ્રમુખરથાને શેઠ દેવકરજીબાઈ મુળજી ખીરાજીયા હતા. શરૂઆતમાં આગલી મીનિટ વાંચી મંજૂર કરવામાં આવી બાદ નીચે મુજબ કામકાજ સર્વોત્તમ થયું હતું.

ટીકીટ કમીટીનું કામ નીચેના ગૃહસ્થોને સોંપવામાં આવ્યું.

- (૧) શેઠ દેવકરજીબાઈ મુળજી ટૂંકર (૨) શેઠ જીવરાજ. બી. શાહ
- (૩) શેઠ નેમચંદ હકમચંદ (૪) શેઠ દયાળજી હલમજી
- (૫) શેઠ વાડીલાલ હેમચંદ (૬) શેઠ વનમાલી રાયચંદ
- (૭) શેઠ નરોત્તમદાસ હરજીવનદાસ (૮) શેઠ સારાજીભાઈ મગનલાલ મોદી.

ડેકોરેશન, રીસેપ્શન કમીટીના મેમ્બરો તથા વીઝીટરો વિગેરે માટેના બેજીઝ મીક્સેડરીઝ તરફથી પુરા પાડવામાં આવે તે વહેંચવાનું તથા ટીકીટો વેચવાનું કામ સદરજુ કમીટીએ કર્યું અને તેનો ચોખ્ખો હિમાખ રાખેલાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

મંડપને લગતું સઘજી કામ પાર હિતારવા માટે નીચેના ગૃહસ્થોની કમીટી નીમવામાં આવી હતી.

૧ શેઠ દેવકરજીબાઈ મુળજી	૨ રા. રા. નરોત્તમ બી. શાહ
૩ શેઠ છોટાલાલ બી. શાહ	૪ શેઠ નરોત્તમદાસ બંવાન શાહ
૫ શેઠ રતનચંદ તલચંદ મારતર	૬ શેઠ મગનલાલ માધજી
૭ શેઠ જમનલાલ વજલાલ	૮ શેઠ સુનીલાલ મુળચંદ કાપડીયા સેક્રેટરી.

મંડપ કમીટીને મંડપ બંધાવવા સંબંધી મધ્યમી ગોઠવણ કરવાનું એટલે કે તેને લગતા કંટ્રાક્ટ આપવાનું તેમજ પ્લેટફોર્મ ઉભો કરવા અને ખુરશી, કોચ તથા કીટસન લાઇટ ડેકોરેમન્સ વિગેરે મંડપને લગતી સઘળી ગોઠવણ કરવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું. કંટ્રાક્ટરને પોતાને ખર્ચે વીમો લિટરાવવાનું સચવવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ, મુંબઈ.

The Tenth Jaina Shvetambara Conference BOMBAY,

પાયધુની પોસ્ટ નં. ૩

મુંબઈ તા. ૨૭ માર્ચ ૧૯૧૬

મુજ મહાશય,

આ સાથે દરાવોનો કાચો ખરડો છપાવીને આપ પ્રત્યે મોકલવામાં આવ્યો છે તો આપને વિનંતિ કે આપ સાર્વજનિક હિત ધ્યાનમાં લઇ તેમાં જે કંઈ સુધારો વધારો કરવાનું યોગ્ય લાગે તે આ પત્ર મળે ત્યારથી પાંચ દિવસની અંદર સચવવાની મહેરમાની કરશો, કે જ્યાં તેની યોગ્યતાપર અવશ્ય ધ્યાન આપવામાં આવે.

વિશેષમાં આપ કોઇ પણ દરાવ પર કોન્ફરન્સના અધિવેશન પ્રસંગે બોલવા માંગતા હો તો સાથે સાથે જણાવવા કૃપા કરશો, તે વસ્તાઓની સુટણી કરવામાં ઘણી મગ વડ પડશે.

આપ જે વિષય ઉપર બોલવા માંગતા હો તે બાબતનો લેખ પણ તૈયાર કરી મોકલી આપવા કૃપા કરશો.

આપના કૃપાકાંક્ષી.

મોહનલાલ દલીપ્ત દેસાઈ.

ઉમેદવંદ દોલતય દ બરોડીઆ.

સેક્રેટરીઆ.

ફાક્ટ રેજીસ્ટ્રશન કમીટી.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંશ્વર કોન્ફરન્સ, મુંબઈ.

(DRAFT RESOLUTIONS.)

૧ રાજનિષ્ઠા (Loyalty)

હિંદના નામદાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જ પ્રત્યે આ જૈન શ્વેતાંશ્વર કોન્ફરન્સ પોતાની અતઃકરણ પૂર્વક ભક્તિ અને ગજનિષ્ઠા જાહેર કરે છે અને હાલની મહાન લડાઈમાં બલપર નીતિનો વિજય થઈ સર્વત્ર શાંતિ ચુખ પ્રસંગે અને હિંદને હિંમતુ પદ મળે એમ ઇચ્છે છે.

૨ જૈન તહેવારો (Jaina Holidays)

અન્ય કેમોની સાથે જૈન કોમને સરખાવતા તેની સમ્પ્રદાય હિંદના વેપારમાં તેનો મોટો ફાળો અને તેની ઉપયોગિતા ધ્યાનમાં લઈ મુંબઈ સરકાર તથા ખીજા ઇલાકાની સરકાર તેમજ મોટા દેશી રાજ્યો જૈનોનાં ઝાણામાં ઝાણો ખે પર્વો (શ્રી મહાવીરનો જન્મદિવસ અને સંવસરી) જાહેર તહેવારો તરીકે પાળવાનું જાહેર કરશે એમ તેમને આ કોન્ફરન્સ નમ્ર અને આગ્રહ પૂર્વક અરજ કરે છે.

૩ ધાર્મિક શિક્ષણ (Religious Education)

ધાર્મિક મંસ્કાર વગરની કોઈ પણ જાતની કેળવણી નફામી છે અને હાલ જડવાદનો નિરંકુશ પવન જોસભેર ફેલાય છે તેવા સમયમાં દરેક જૈને ધર્મનું તત્વગાન જાણવાની જરૂર છે તેમજ પોતાના કુટુંબમાં અને સમાજમાં ધાર્મિક શિક્ષણનો પ્રસાર કરવાની જરૂર છે તે માટે,

- (૧) દરેક મધ્યે પોતાના ગામ યા શહેરમાં જૈન બાળકો અને બાળાઓ ધાર્મિક શિક્ષણ સહેલાઈથી અને સગીન રીતે લે તે માટે સુવ્યવસ્થિત જૈનશાળા-કન્યાશાળા સ્થાપવાની અને વિદ્યમાન શાળાઓને સગીન પાયાપર મૂકવાની જરૂર છે.
- (૨) આવી સર્વ જૈન શાળાઓમાં વ્યવસ્થિત શિક્ષણ માટે તેમાં ચલાવવાનાં પુસ્તકો (ટેક્ટબુકો) અને વચનમાળા સહેલી ભાષા સ્પષ્ટ અર્થ સાથે ઝાણી મહેનતે શિખવી શકાય તેવી હાવની શિક્ષણ પદ્ધતિએ રચી તૈયાર કરવાની અને તેમાં એક જાતનો (Uniform) અભ્યાસક્રમ ધડી તૈયાર કરવાની જરૂર છે તો તેવો પ્રયત્ન કરવાની જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડને બલામણ કમ્પામાં આવે છે.
- (૩) દરેક જૈન શાળામાં તથા વિદ્યાલયમાં અને ત્યાં સુધી સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાનું જ્ઞાન આપવાનું અને ધાર્મિક પુસ્તકોલક્ય રાખવાનું આવશ્યક છે એ પર તેના કાર્કવાહકોનું લક્ષ્ય ખેચવામાં આવે છે.
- (૪) ધાર્મિક શિક્ષકો અને શિક્ષિકાઓ તૈયાર થાય તે માટે ઉચ્ચ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાનું તથા ધાર્મિક જ્ઞાન જૈન યુવકો અને સ્ત્રીઓને આપવાની જરૂર આ કોન્ફરન્સ ફરીકારે છે.

૪ જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડનું કાર્ય (Function of Jaina Education Board)

કેળવણી સંબંધી સર્વ કાર્ય કરવા માટે પુના કોન્ફરન્સ વખતે નિમાયેલી જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડે જ કાર્ય આજ દિવસ સુધી કર્યું છે તે માટે આ કોન્ફરન્સ પોતાનો સંતોષ જાહેર કરે છે અને એવી જ બોર્ડ તેના બંધારણ સહિત નીચેના શુદ્ધરૂપે (તેની સંખ્યામાં વધારો કરવાની સત્તા સાથે) નીચે છે અને તે બોર્ડને આ કાર્યમાં જણાવેલ કાર્યો કરવા સત્તા આપે છે.

(અહીં મેમ્બરોનું સિરર મૂકાયે.)

કાર્યો-(૧) જૈનોમાં હરતી ધરાવતી ધાર્મિક તેમજ વ્યવહારિક કેળવણીની સંસ્થાઓ સંબંધે વિગતવાર હકીકત મેળવવી અને તે સારા પાયાપર મૂકાય તેવાં પ્રયાસો કરવા.

(૨) દરેક ધાર્મિક પાઠશાળામાં એકજ જાતનો અભ્યાસક્રમ ચલાવવામાં આવે તેવી ગોઠવણ કરવી.

(૩) જૈન વાંચનમાલા તૈયાર કરવી.

(૪) હવેનાર, નવતત્વ, દંડક, ક્ષેત્રસમાપ્ત, સંમહીણી, કર્મમંથ તેમજ પ્રતિક્રમાદિ પુસ્તકો સરલ અર્થ સહિત હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિપર તૈયાર કરવાં યા કરાવવાં.

(૫) ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એકજ જાતનો અભ્યાસક્રમ જે જે રાજામાં ચાલે તે તેની વાર્ષિક પરીક્ષા એકી વખતે લેવી.

(૬) તેવી વાર્ષિક પરીક્ષામાં પાસ થનાર વિદ્યાર્થીઓને પ્રમાણપત્ર (સર્ટીફિકેટ) ઇનામો વગેરે આપવાં.

(૭) ગરીબ તથા સામાન્ય સ્થિતિના વિદ્યાર્થીઓને વ્યવહારિક શિક્ષણ લેવા માટે સ્કોલરશિપો તથા પુસ્તક શી વગેરેની મદદ આપવી.

(૮) આવા વિદ્યાર્થીઓને જે જે સ્થળે જૈન બોર્ડિંગ હોય તેમાં દાખલ કરાવવા પ્રયત્ન કરવો.

૫ જૈન સાહિત્ય પ્રસાર (Spread of Jaina Literature)

(૧) જૈન આગમો પ્રસિદ્ધ કરાવવા તથા જૈન સાહિત્યનો ફેલાવો કરવા આપણા જે જે પૂજ્ય મુનિ મહારાજો પ્રયત્ન કરે છે તેને માટે આ કોન્ફરન્સ તેઓથીનો આભાર માને છે અને તેનો પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા વિનંતિ કરે છે.

(૨) જૈન સાહિત્યના પ્રચાર માટે જે જે પુસ્તક પ્રકાશક સંસ્થાઓ અને શુદ્ધરૂપે પ્રકાશ કરે છે તેનાં કાર્યની આ કોન્ફરન્સ હદર કરે છે અને તેમને ધન્યવાદ આપે છે.

(૩) પારણ, જેમલમીર, ખખાત, અમદાવાદ, કોળંડી વગેરે સ્થળે આવેલાં પ્રાચીન જૈન બંદારોમાંથી અલભ્ય અને દુર્લભ પુસ્તકોની નવી પ્રત લખાવવાની તથા તેને મુદ્રિત કરાવવાની આવશ્યકતા આ કોન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને નામદાર શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને પારણમાં આવેલા આખ્યા અમલ્ય બંદારોમાંનાં પુસ્તકોનો તેમની આગામીસાર

કરવામાં આવેલા રિપોર્ટ તથા તેમાંના જીર્ણ અવબ્ય અર્થો, છપાવી બહાર પાડવા અથવા તેના અર્થોની નકલ કરાવી લેવા આ કૉન્ફરન્સ નમ્રતાપૂર્વક વિનંતિ કરે છે અને જૈન સાહિત્યના પ્રચાર અર્થે તે નામદારશ્રીઓ જે ઉમદા કામ અત્યાર સુધીમાં કરેલું છે તેને માટે તેઓશ્રીઓ આ કૉન્ફરન્સ અંતઃકળ્પપૂર્વક આભાર માને છે.

૬ માગંધી ભાષાનો ઉદ્ધાર (Resuscitation of Magadhi Language)

આપણાં શાસ્ત્રોની ભાષા માગંધી (પ્રાકૃત) હોવાથી તે યથાર્થ સમજી શકાય તે માટે તેને સજીવન રાખવાની અતિ આવશ્યકતા છે માટે

(૧) માગંધી ભાષાનો સરવ અભ્યાસ થઈ શકે તેને માટે માગંધી (પ્રાકૃત) ભાષાનો કોય તૈયાર કરાવવા તમામ જૈનોનું લક્ષ આ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે, તથા

(૨) માગંધી ભાષાનું મંપૂર્ણ વ્યાકરણ મરલ પદ્ધતિથી તૈયાર કરવાની અતિ જરૂર આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને આ બાબતમાં જે પ્રયાસ અત્યાર સુધીમાં થયો છે તેને માટે ધન્યવાદ આપી તે દિશામાં વધારે પ્રયાસ કરવા ખાસ ભલામણ કરે છે.

(૩) જૈનો હન્નક સાલતી મંરૂત પાઠશાળાઓમાં તેમજ ઉંચી જૈન ધાર્મિક શા-શાળાઓમાં માગંધી ભાષાનું ખાસ શિક્ષણ આપવું જોઈએ એવો આ કૉન્ફરન્સ આમંત્ર કરે છે.

(૪) હિંદુસ્તાનની જુદી જુદી યુનિવર્સિટીઓમાં માગંધી ભાષા ખીજી ભાષાં તરીકે જૈન વિદ્યાર્થીઓ લઈ શકે તેને માટે પ્રયાસ કરવા જૈન માફરો તથા સંસ્થાઓને આ કૉન્ફરન્સ આમંત્રપૂર્વક ભલામણ કરે છે

૭ જૈનો અને હિંદુ યુનિવર્સિટી (Jainas and the Hindu University)

આપણાં ત્રીણમાં તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથની જન્મભૂમિ તરીકે પવિત્ર ગણાતી કાશી નગરીમાં હિંદુ યુનિવર્સિટી સ્થાપિત થવાથી આ કૉન્ફરન્સ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કરે છે અને તેના કાર્યવાહકોને તે માટે ધન્યવાદ આપે છે.

આપણા જૈન વિદ્યાર્થીઓ ઉક્ત યુનિવર્સિટીમાં મારી સંખ્યામાં જોડાશે તેવી આશા આ કૉન્ફરન્સ રાખે છે અને જૈન ધર્મનું ઉચ્ચ તત્ત્વજ્ઞાન મેળવી શકાય તે માટે ચેક પ્રોફેસરશિપ-ચેઅર (Chair) સ્થાપવા તે વિશ્વવિદ્યાલયના કાર્યવાહકોને વિનંતિ કરે છે. ૮ યુનિવર્સિટીઓ અને જૈન સાહિત્ય (The Universities and Jain Literature)

(૧) મુખ્ય, કલકત્તા તથા મદ્રાસ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થયેલું છે તે ઉપર સમસ્ત જૈન કોમનું લક્ષ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે અને તે તે યુનિવર્સિટીમાં અભ્યાસ કરનાર જૈન વિદ્યાર્થીઓ જૈન સાહિત્ય લે તે માટે તે વિદ્યાર્થીઓને તથા તેમના વાલીઓને બાર મૂકી આમંત્ર કરવામાં આવે છે.

(૨) ઉપલી યુનિવર્સિટીઓમાં જે જે જૈન પુસ્તકો દાખલ કરવામાં આવે છે તે પુસ્તકો ટીકા તથા વિવેચન સહિત છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા જૈન મંરેયાઓ તથા શ્રીમતોનું લક્ષ ખેંચવામાં આવે છે.

(૩) મુખ્ય યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય માટે ખાસ સ્કોલરશિપ સ્વ. શેક અમરે-ચંદ તત્ત્વચંદ તરફથી સ્થાપવામાં આવી છે તેવી રીતે બીજી યુનિવર્સિટીમાં પણ સ્કોલરશિપો સ્થાપવા જૈન શ્રીમંતોને બલામણુ કરવામાં આવે છે.

(૪) નવીન સ્થાપિત થયેલ હિંદુ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થાય તે માટે ૫૦ વગેરેની સગવડ કરી આપવાની અને સ્કોલરશિપ સ્થાપવાની આ-પણી ૧૨૦૪ છે એમ આ કૉન્ફરન્સ માને છે અને તે પ્રમાણે ૬૦ સ્કોલરશિપ વગેરેનો પ્રબંધ કરવા જૈન શ્રીમંતો તથા સંસ્થાને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

(૫) જૈન સાહિત્યનાં પુસ્તકો અનેક છે તેમાંથી માગમાં સારાં પુસ્તકોની યુનિ-વર્સિટીના અભ્યાસક્રમમાં ચુંટણી થાય તે માટે ઉત્તમ પુસ્તકો જૈન જાહેર સંસ્થાઓએ તેમજ શ્રીમંતોએ જૂદી જૂદી યુનિવર્સિટીને ભેટ આપવાં એવી આ કૉન્ફરન્સ બલામણુ કરે છે.

૯ સામાન્ય શિક્ષણ (General Education.)

જૈન સમાજમાં એક પણ જૈન કેળવણીથી ખેનસીખ રહે નહિ એવી સ્થિતિ લાવવાની ખાસ અગત્યતા છે તો તે માટે આ કૉન્ફરન્સ બલામણુ કરે છે કે—

(૧) પ્રત્યેક જૈને પોતાની પુત્રી અને પુત્રને બાવડાકિ શિક્ષણ અવસ્ય આપવું.

(૨) દરેક સ્થળના આગેવાન જૈનોએ પોતાના સ્થાનિક જૈન વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ લેવા માટેનાં દરેક સાધનો જેવાં કે ફી ચોપડીઓ વગેરે પૂરાં પાડવા પ્રબંધ કરવો.

(૩) હિંદનાં મુખ્ય મુખ્ય શહેરો કે જ્યાં કેળવણી લેવાનાં મારાં સાધનો હોય ત્યાં જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે જૈન શ્રીમંતો તથા નેતાઓએ બોર્ડિંગો સ્થાપવી.

(૪) ઉચ્ચ શિક્ષણ લેવા ઉત્સુક જૈન વિદ્યાર્થીઓને અને ખાસ કરીને ગ્રેજ્યુએટ થયા પછી દેશપરદેશ અભ્યાસ આગળ કરવા હચ્છના વિદ્યાર્થીને મોટી સ્કોલરશિપ જૈન શ્રીમંતો તથા જાહેર સંસ્થાઓએ આપવી.

૧૦ વ્યાપારી શિક્ષણ (Commercial Education)

પૂર્વકાલથી જૈન કામ વેપારી કામ તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે અને તે એટલે મુધી કે હાલના વખતમાં દિલ્લી અર્ધા દોલત જૈનોના હાથમાંથી પસાર થાય છે એવું કહેવામાં આવે છે, તો પણ હાલના જર્જરી હરીશમતા જમાનામાં જૈન કામનો પોતાનો અસલી દરજ્જો જાળવી રાખવા માટે નીચેના ઉપાયોની જરૂર છે, તો તેપર આ કૉન્ફરન્સ સર્વ-જૈનોનું લક્ષ્ય એવે છે.

(૧) જૈનોના હસ્તક હાલમાં જે જે રોજગાર છે તેને કાયમ રાખી આગ્રહ કરવા માટે તે તે ધંધાના અગ્રેસરોએ પ્રયત્ન કરવા.

(૨) જૈન વેપારીએ પોતાના પુત્રાદિ કુટુંબી જનોને બીજી કેવલણી આપવા સાથે પોતાના ખાસ રોજગારની તાલીમ આપવામાં લક્ષ આપવું ઘટે છે.

(૩) પ્રત્યેક જૈન વેપારીએ પોતાના પુત્રાદિ કુટુંબી જનોને બીજી કેળવણી આપવા સાથે પોતાના ખાસ રોજગારની તાલીમ આપવામાં લક્ષ આપવું ઘટે છે.

(૪) પાશ્ચિમાત્ય વ્યાપારીઓ પોતાના વેપારને આખા અને વિસ્તારવાળો જે જે રીતે બનાવે છે તે તે રીતે જાણી તેનું અનુકરણ હિંદના વેપારના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખી કરવું એ જૈન વેપારીઓનું કર્તવ્ય છે.

(૫) ઉંચા વેપારી શિક્ષણ પ્રત્યે જૈન વિદ્યાર્થીઓનું લક્ષ્ય જોયું અને વેપારી કોલેજમાં તેઓ અભ્યાસ કરે તે માટે ખાસ સ્કોલરશીપો આપવી.

(૬) ઉંચું શિક્ષણ લઈ મોટું હોવાથી સામાન્ય સ્થિતિના જૈનો સામાન્ય શિક્ષણ લઈને પોતાની આજીવિકા આબરૂસર ચલાવી શકે તે માટે તેઓ સારું દેશી નામાના વર્ગ એટલે સ્વદેશી હિસાબ પદ્ધતિનું શિક્ષણ આપનારા ક્લાસ જૈન શ્રીમતો અને જૈન-જાહેર સંસ્થાઓએ ખોલવા.

૧૨ સ્ત્રી શિક્ષણ (Female Education)

જૈન સમાજમાં સ્ત્રી શિક્ષણનો સર્વત્ર પ્રચાર કરવા માટે કોન્ફરન્સ નીચેની જરૂરી આતો સ્વીકારે છે.—

(૧) દરેક જૈને પોતાની પુત્રીને ઝાઝામાં ઝાણું લખતાં અને વાંચતાં આવડે તેટલું તેમજ સામાન્ય ગણિતનું જ્ઞાન આપવાને અવશ્ય પ્રયત્ન કરવો.

(૨) જેનાથી બની શકે તે દરેક જૈને પોતાની પુત્રીને માધ્યમિક (Secondary) અને ઉચ્ચ (Higher) શિક્ષણ આપવું અને તેવું શિક્ષણ પોતાની પુત્રી, લઈ શકે તે માટે તેનાં લગ્ન તેની નાની ઉંમરમાં નહિ કરવાં.

(૩) જે જે સ્થળોએ જૈનોની સારી સંખ્યા છે તે તે સ્થળે જૈન સાર્વજનિક કન્યા-શાળા ન હોય તો ત્યાં પોતાના તરફથી કન્યાશાળા સ્થાપિક અગ્રેસરોએ ખોલવાવા ગોઠવણ કરવી, તેમજ

(૪) મોટી ઉંમરની શ્રાવિકાઓને જોયારના ધુગસદના વખતમાં વ્યવહારોપયોગી સામાન્ય જ્ઞાન આપવા માટે સ્થલે સ્થલે ખાસ વર્ગ ખોલવાની જરૂર છે કે જે ખાસ વર્ગોમાં આરોગ્ય વિદ્યાનાં મૂળતત્ત્વો, દરદીની સારવાર અને અકસ્માત વખતે લેવા જોઈતા નાટકોલિક ઇલાજ ઇત્યાદિનું શિક્ષણ મળે તેમ કરવું.

(૫) જૈન કન્યાશાળા તેમજ શ્રાવિકાશાળા માટે સ્ત્રી શિક્ષિકા મેળવવા માટે એ ખાસ જરૂરી છે કે શ્રાવિકાઓ અને ખાસ કરી વિધવાઓએ કિમેલ ટ્રેઈનિંગ કોલેજમાં મોટા પ્રમાણમાં દાખલ થઈ અભ્યાસ કરવો અને તેવી અભ્યાસ કરતી સ્ત્રીઓને જે જે પ્રકારની સગવડો જોઈએ તે તે સ્કોલરશિપ વગેરેથી પૂરી પાડવી.

૧૨ જૈનો માટે છુદ્દાં ખાનાં (Separate Columns for Jains)

મુખ્ય ઇલાકાના કેળવણી ખાતાના ઉપરી અધિકારીએ મુખ્ય ઇલાકાની કોલેજો, કાદરકુલો, પ્રાથમિક શાળાઓ અને ખામ મંદિરોમાં બસતા જૈન વિદ્યાર્થીઓને લગતા અવગ આંકડા પોતાના ટિપોર્ટમાં બહાર પાડવા કમ્પલ્સ કર્યું છે તે માટે આ કોન્ફરન્સ પોતાનો મતોપ જાહેર કરે છે અને તેવી જ રીતે જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે અલગ આંકડા પોતાના ટિપોર્ટમાં બહાર પાડવા ખાતર ઇલાકાઓના કેળવણી ખાતાઓના ઉપરી અધિકારી-

રિઝાને આ કોન્ફરન્સ વિનંતિ કરે છે તેમજ જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે પોતાના ફોર્મમાં ખાસ બ્લૉક કોલમ રાખવા હાંદી સરકારને આ કોન્ફરન્સ અરજ કરે છે.

૧૩ જૈન પુરાતત્વ વિભાગ. (Archaeology)

જૈન પ્રાચિન મહાનો, શિલ્પકલા અને ખંડિયો સારી રીતે મરામત પામી ગિરકાલ સુર્યતિમાં નબી સકે અને તેનો પ્રાચીન ઇતિહાસ જળવાઈ રહે તે માટે મરકારી આર્કિઓલૉજીકલ ખાતા-પ્રાચીન શોધ ખોળ ખાતા-(પુરાતત્વ ખાતા) ને જોઈતી મદદ આપવાની જરૂર કોન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને નામદાર સરકાર તે માટે આવશ્યક લક્ષ આપવા માટે પોતાના તે આર્કિઓલૉજીકલ ખાતાને ખાસ સૂચના કરે એવી આ કોન્ફરન્સ તેમને વિનંતિ કરે છે.

૧૪ સુકૃત ભંડાર ફંડ (Sukrita Bhandar Fund)

આ કોન્ફરન્સ દલતાથી આગ્રહ કરે છે કે દરેક વર્ષે દરેક શ્રાવક શ્રાવિકાએ ઝોઝામાં ઝોઝા ચાર આના શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમાં દેવાજી જોઈએ કે જે ફંડની આવક ફેલવણી અને કોન્ફરન્સના નિભાવમાં વપરાય છે અને જે ફંડની ઉપર કોન્ફરન્સની દયાતી તથા કોન્ફરન્સે ઉપાડેલા કાર્યોનો આધાર રહેલો છે.

(૧) આ ફંડમાં અત્યાર સુધી જે જે મહારાજોએ પૈમા ભરી પોતાની સહાનુભૂતિ દર્શાવી છે તેને આ કોન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે.

(૨) જે જે ગ્રંથનાં સંધોએ આ ફંડ એકઠું કરી કોન્ફરન્સ ઓફીસ પર મોકલાવવાનો પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે સવેનો આ આ કોન્ફરન્સ આભાર માને છે.

(૩) પોત પોતાના ગામમાંથી સવત ૧૯૭૨ નું સુકૃત ભંડાર ફંડ એકઠું કરીને જોમ અને તેમ જલહી કોન્ફરન્સ ઓફીસ પર મોકલાવી આપે એવી પ્રત્યેક ગામ અને શહેરના સંધને આ કોન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

૧૫ જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવાનાં સાધન (Means to increase and enlarge Jaina Community.

જૈનોમાં બીજી કોમો કરતાં વધુ મૃત્યુ પ્રમાણ રહે છે તો તેને ઝાણું કરવા માટે અને જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવા માટે આ કોન્ફરન્સ એવું ઇચ્છે છે કે—

(૧) જે લોકોએ પોતાનો અસલી ધર્મ છોડી અન્ય ધર્મ સ્વીકાર્યો હોય તેને પુનઃ જૈન ધર્મમાં લાવવાના પ્રયત્ન કરવા.

(૨) જૈન ધર્મમાં રૂચિ રાખનારા કુચ્ચ વર્ણના આર્યોને આપણા, પૂજ્ય મુનિ મહારાજોની મમતિ :લઈને જૈન ધર્મમાં દાખલ કરવા માટે પ્રયામ કરવા.

(૩) અરોચ્ય વિદ્યાના નિયમોનું જ્ઞાન જૈન મગાનમાં સર્વત્ર ફેલાવવું.

(૪) ગીચ વસ્તીવાળા મોટાં શહેરોમાં ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના જૈનોને માટે ખાસ સમતા બાંધતી ગ્રામીણો થા મહાનો બધાવવાની જૈન શીખનેને પ્રેરણા કરવામાં છે.

(૫) જૈનોનું મત્સ્ય પ્રમાણુ વધારે હોવાથી તે અટકાવવા માટે ઉપાય સૂચવવા સુ જનગદ ખાતે ભરાયેલી કોન્ફરન્સ વખતે જે કમીટી નીમાણી હતી તેને રિપોર્ટ આ કોન્ફરન્સ બહાલ રાખે છે. અને તે રિપોર્ટમાં દર્શાવેલી સૂચનાઓ ઉપર જૈન કોમનુ લક્ષ બેચે છે.

૧૬ કોન્ફરન્સનું બંધારણ (Constitution of the Conference)

(કોન્ફરન્સનું બંધારણ સંગીન અને સરલ પાયાપર રચવા અર્થે જૂદા જૂદા પ્રશ્નો કાઢી આગેવાનોનાં મતોં માંગ્યા હતા. તે સર્વે પર લક્ષ રાખી તેનો કાચો ખરડો તૈયાર કરી આ નાચે મુકવામાં આવ્યો છે.)

૧૭ અગાઉના ઠરાવોની પુષ્ટિ (Confirmation of the previous resolutions)

હાનિકારક રિવાજો દૂર કરવા, નિરાશ્રિતોને આશ્રય આપવો, જીવદયા, સંપૃષ્ઠિ હતાદિ આગલી કોન્ફરન્સોએ પસાર કરેલા ઠરાવોને પુષ્ટિ આપવા સાથે આ કોન્ફરન્સ તે ઠરાવોનો અમલ કરવાની સર્વ જૈનોને બલામણુ કરે છે.

બંધારણનો ખરડો. (જુઓ ઠરાવ ૧૬ મો)

DRAFT CONSTITUTION.

૧ ઉદ્દેશ:—આ કોન્ફરન્સ કે જેનું નામ શ્રી જૈન ચેતાંબર કોન્ફરન્સ રાખવામાં આવ્યું છે તેનો ઉદ્દેશ જૈન કોમ અને જૈનને લગતા કેળવણીના પ્રશ્નો સંબંધમાં તેમજ ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને બીજા જૈન કોમ અને ધર્મ સંબંધી સવાલો ઉપર વિચાર ચલાવી યોગ્ય ઠરાવો કરવાનો અને તે ઠરાવોને અમલમાં મુકવા માટે યોગ્ય ઉપાયો યોજવાનો છે.

૨ કાર્ય વિસ્તાર:—સમસ્ત જન કોમને લાગુ પડતા સવાલોજ કોન્ફરન્સ હાથ ધરશે.

૩ અધિવેશન:—કોન્ફરન્સની આગલી બેઠક વેળાએ ઠરાવવામાં આવેલ વખતે અને રથળે આ કોન્ફરન્સ સાધારણ રીતે દર બે વરસે એક વખત ભેગી મળશે. જો એવો કોઈ પણ ઠરાવ આગલી બેઠક વેળાએ કરવામાં આવેલો નહિ હશે તો કોન્ફરન્સની સ્ટેન્ડીંગ કમીટીએ બાબત નક્કી કરશે. તેમજ જ્યારે સ્ટેન્ડીંગ કમીટીને ફેરફાર કરવો જરૂરી અથવા હચ્ચવાજોગ જણાય ત્યારે કોન્ફરન્સ ભરવાનો વખત તથા જગ્યા તે બદલી શકશે.

૪ પ્રતિનિધિ:—આ કોન્ફરન્સ પ્રતિનિધિઓથી બનશે. પ્રતિનિધિઓ નીચેના યદ્ય શકશે.

(૧) કોઈપણ શહેર કે ગામનો સઘ યા સભા કે મંડળ જે યોગ્ય ગૃહસ્થ કે બાનુને પ્રતિનિધિ તરીકે નીમી મોકલે તે. (૨) ગ્રેજ્યુએટો જેની અંદર કોઈપણ યુનિવર્સિટીના ગ્રેજ્યુએટો તેમજ બારિસ્ટર, હાઈકોર્ટ જ્જીસ્ટ, ડિસ્ટ્રીક્ટ જ્જીસ્ટ અને સબ આસિસ્ટન્ટ સર્જનનો સમાવેશ થાય છે (૩) જૈન પેપર અને માસિકોના અધિપતિઓ.

નોટ:—પ્રતિનિધિની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી ઓછી હોવી ન જોઈએ.

૫ પ્રતિનિધિ પ્રમાણ:—દરેક શહેર કે ગામના સઘે યા સભા કે મંડળે પ્રતિનિધિઓની નીમણૂક કરતી વખતે નીચેના પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું.

(૧) જે શહેર કે ગામમાં જૈન ઘરની સખ્યા સોથી વધારે ન હોય ત્યાંના સઘે પાંચ પ્રતિનિધિથી વધારે ન ચુટવા.

(૨) જે શહેર કે ગામની અંદર જૈનોના સોથી વધારે ઘર હોય ત્યાંના સઘે દર સો ઘર દીઠ પાંચના પ્રમાણમાં પ્રતિનિધિ ચુટવા.

(૩) દરેક રથળની સભા કે મંડળ ઓછામાં ઓછો એક અને વધારેમાં વધારે પાંચ પ્રતિનિધિઓ ચુટી શકશે.

૬ પ્રતિનિધિની ફી:—પ્રતિનિધિની ફી રૂ. ૩) અને બોજન સહિત રૂ. ૫) રાખવી.

૭ સપ્લોકટ કમિટી:—કોન્ફરન્સના અધિવેશનમાં રજુ કરવાના હરાવો ઘડી કાઢવા, વક્તાઓની ચુંટણી કરવા, અને સ્ટેન્ડીંગ કમિટીના મેમ્બરોનાં નામો નક્કી કરવા માટે કોન્ફરન્સની બેઠકના પહેલા દિવસે સપ્લોકટ કમિટી નીમવામાં આવશે. સપ્લોકટસ કમિટીની ચુંટણીમાં દરેક પ્રાતનું પ્રતિનિધિત્વ આવી શકે તે માટે નીચેના નિયમો ધ્યાનમાં રાખવા.

રીસેપ્શન (સ્વાગત) કમીટીમાંથી ૨૫ મેમ્બરો, ગ્રેજ્યુએટોમાંથી ૧૦, અધિપાત-ઓમાંથી ૨, અને નીચે લખેલા વિભાગો પૈકી દરેક દીઠ પાંચ એ રીતે પ્રતિનિધિઓમાંથી ૧૧૦ લેવા; તેમજ કોન્ફરન્સના અગાઉના પ્રયુષ્ઠો અને હોટેલરોનો સમાવેશ થશે.

૧ મુખ્ય, ૨ અમદાવાદ, ૩ પૂર્વ કાઠીઆવાડ, ૪ પશ્ચિમ કાઠીઆવાડ. ૫ કચ્છ, ૬ ઉત્તર ગુજરાત, ૭ મહીકાંઠા, ૮ દક્ષિણ ગુજરાત. ૯ સુરત, ૧૦ મારવાડ, ૧૧ મદા-રાપૂર, ૧૨ દક્ષિણ મદારાપૂર, ૧૩ બંગાલ, ૧૪ માળવા, ૧૫ મેવાડ, ૧૬ બિરાજ, ૧૭ સેન્ટ્રલ ઇન્ડિયા, ૧૮ પંજાબ, ૧૯ મદ્રાસ, ૨૦ સંયુક્ત પ્રાંતો ૨૧ સિંધ, ૨૨ જર્મી.

સખ્જેકટ કમિટીમાં પ્રમુખ તરીકે કોન્કરન્સના પ્રમુખ કાર્ય કરશે. અને તેની ગેરહાજરીમાં રિસેપ્શન કમિટીના પ્રમુખ કાર્ય કરશે.

રીસેપ્શન કમિટીએ, ગ્રેજ્યુએટોએ અને ઉપલા દરેક વિભાગના પ્રતિનિધિઓએ કોન્કરન્સના પહેલા દિવસે સખ્જેકટ કમિટીમાં પોતા તરફથી જે સમાસદ નિમવા માંગતા હોય તેનાં નામો રીસેપ્શન કમિટીના સેક્રેટરીને લખી મોકલવાં.

૮ કયા ઠરાવો કોન્કરન્સમાં રજુ થઈ શકે?—ઉપર જણાવેલી રીતે બનેલી સખ્જેકટ કમિટીમાં હાજર થયેલ મેમ્બરોનો પોણા ભાગ જેની તરફેણમાં હોય તેજ ઠરાવો કોન્કરન્સમાં રજુ થશે.

૯ સ્ટેન્ડીંગ કમિટીનું કાર્ય:—નીચે જણાવેલાં કાર્યો માટે કોન્કરન્સની બેઠક વેળાએ એક સ્ટેન્ડીંગ કમિટી નીમવામાં આવશે.

(૧) કોન્કરન્સે પોતાની બેઠક વેળાએ જે ઠરાવો પસાર કર્યા હોય તે અમલમાં મૂકવા.

(૨) કોન્કરન્સની આવતી બેઠક બરવા માટે ગોઠવણ કરવા.

(૩) આખી કોમને લગતા અગત્યના સવાલ કે જે કોન્કરન્સની આવતી બેઠક સુધી મુલતવી ન રહી શકે તેવા સવાલોનો ફટ્કો કરવા.

(૪) કોન્કરન્સમાં જોઈતાં નાણાં ભેગાં કરવા તથા ખર્ચ કરવા.

(૫) કોન્કરન્સને સોંપેલાં નાણાં તથા સંખ્યાવતોનો વહીવટ કરવા.

(૬) અને સામાન્ય રીતે કોન્કરન્સના ઉદ્દેશ અનુસાર દરેક કાર્ય કરવાં.

૧૦ સ્ટેન્ડીંગ કમિટીની નિમણૂક:—

દર કોન્કરન્સની બેઠક વખતે સખ્જેકટ કમિટી જેઓનાં નામો સચવે તે ગૃહસ્થોની વધારાની સત્તા સાથે, લગભગ સોની સંખ્યા સુધીની એક સ્ટેન્ડીંગ કમિટી બનશે, અને તે નામો કોન્કરન્સની બહાલી માટે રજુ કરવામાં આવશે.

સ્ટેન્ડીંગ કમિટીમાં દરેક પ્રાંતનું પ્રતિનિધિતત્વ આવી શકે તે માટે નીચેનું પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું,

મુંબઈના ૨૦ સભ્યો લેવા, તેમજ અમદાવાદના ૧૦, પૂર્વ કાઠિયાવાડ ૫, પશ્ચિમ કાઠિયાવાડ ૫, કચ્છ ૫, ઉત્તર ગુજરાત ૫, મહીકાંઠા ૫, દક્ષિણ ગુજરાત ૫, સુરત ૫, મારવાડ ૫, મહારાષ્ટ્ર ૫, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ૫, બંગાલ ૫, માળવા ૩, મેવાડ ૩, બીરાર ૩ સેન્ટ્રલ ઇન્ડિયા ૩, પંજાબ ૩, મદ્રાસ ૩, સંયુક્ત પ્રાંત ૩, બર્મો ૨, સિંધ ૧=કુલ મળી ૧૧૦.

આ કમિટીનું મુખ્ય સ્થળ મુંબઈ રાખવું. જરૂરી પ્રસંગે તેની અંદરના બહારગામના સભ્યોને પત્રદ્વારા અભિપ્રાય પૂછવો અથવા આમંત્રણ કરીને કોઈપણ એક સ્થળે બોલાવવા, તથા આ કમિટીનું કામ સરળતાથી ધાય તે માટે પેટા નિયમો કરવા તે કમિટીને સત્તા આપવી;

૧૧. જનરલ સેક્રેટરીઓ:—નિમાયેલ સ્ટેન્ડીંગ કમિટીમાંથી કોન્કરન્સની બેઠક વખતે ચાર જનરલ સેક્રેટરીઓની નીમણૂક કરવામાં આવશે, જેમાંથી એક મુંબઈના

રહેવાસી હોવા જોઇએ મુળધર્મા રહેતા જનરલ સેક્રેટરી રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીના નામથી ઓળખાશે.

૧૨. આસિસ્ટંટ જનરલ સેક્રેટરીઓ:—જનરલ સેક્રેટરીને જરૂર જણાય તો તેમના હાથ નીચે અંકેક આસિસ્ટંટ જનરલ સેક્રેટરી નીમવાની તેમને સત્તા આપવી;

૧૩ પ્રાંતિક કમીટીઓ:—રેન્ડીંગ કમીટીના મેંબરો પોતપોતાના પ્રાંત માટે એક કમીટી રૂપ ગણાશે અને તેવી કમીટી મારફત જનરલ સેક્રેટરીઓએ કૉન્ફરન્સને લગતાં કાર્યો કરવા તથા દરવેળા અમલમાં મૂકવા પ્રયત્નો કરવા. જરૂર પડતાં આવી કમીટીઓ બીજી પેટા-કમીટીઓ નીમી શકશે.

૧૪ કૉન્ફરન્સના પ્રમુખની નિમણૂંક:—જ્યાં કૉન્ફરન્સનું અધિવેશન થવાનું હોય ત્યાંની રીસેપ્શન કમીટી રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીની સંમતિ લઈ તે અધિવેશનના પ્રમુખ નીમી શકશે.

૧૫ કૉન્ફરન્સ હેડ ઓફિસ:—કૉન્ફરન્સની હેડ ઓફિસ મુળધર્મા રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીની દેખરેખ નીચે રહેશે અને રેન્ડીંગ કમીટીના મુળધર્મા મેંબરોની સલાહ લઈ પોતાનું કાર્ય કરશે, અને તેની મીટીંગમાં બહાર ગામના રેન્ડીંગ કમીટીના મેંબર મુળધર્મા હોય ત્યારે બાગ લઈ શકશે.

૧૬ સંખ્યાવતો:—કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે કોઈ પણ ખાનગી કે સ્થાનિક સંખ્યાવતો જાહેર કરવા દેવામાં આવશે નહીં. કૉન્ફરન્સના ઉદ્દેશ અને કાર્યોને અંગે જે જે સંખ્યાવતો જાહેર કરવામાં આવશે તેનો વહીવટ રેન્ડીંગ કમીટી કરશે.

૧૭ રિપોર્ટ તથા હિસાબ:—રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરી કૉન્ફરન્સને લગતા દરેક કામકાજનો રિપોર્ટ દરેક જનરલ સેક્રેટરી તથા પ્રાંતિક કમીટીઓ પાસેથી વિગતો મંગાવી તૈયાર કરશે અને તેનો હિસાબ આડિટ કરાવશે. અને તે રિપોર્ટ તથા હિસાબપર રેન્ડીંગ કમીટીની બહાલી મેળવી, તેને ઉપાવી બહાર પાડી કૉન્ફરન્સ અધિવેશન વખતે રજૂ કરશે.

કૉન્ફરન્સની બેઠક વેલાએ કામકાજ ચલાવવાના કાનુનો.

૧ કૉન્ફરન્સની દરેક બેઠક સ્વાગત કમીટીએ જાહેર કરેલા વખતે અને જગ્યાએ મળશે.

૨ કૉન્ફરન્સના પહેલા દિવસનું કામકાજ બનતાં સુધી નીચે મુજબ રહેશે.

(ક) સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ તરફથી પ્રતિનિધિઓને આવકાર આપનાર બાવણ.

(ખ) કૉન્ફરન્સના પ્રમુખની સુટબ્લી અને નેમનું બાવણ.

(ગ) કૉન્ફરન્સના કામકાજનો રીપોર્ટ.

(ઘ) સન્જેક્ટસ કમીટીની સુટબ્લી.

- ૩ કૉન્ફરન્સની દરેક બેઠક શરૂ થાય તે આગમજ બની શકે ત્યાં સુધી તે દિવસના કામકાજના કાર્યક્રમની છાપેલી નકલ સેક્રેટરીઓ બહેનશો.
- ૪ કૉન્ફરન્સ સન્મુખ જે ભાવણો થાય તે ઉપર અથવા તેમાં દર્શાવેલા વિચારો ઉપર કોઈ પણ જાતનો વાદવિવાદ ચલાવવા દેવામાં આવશે નહીં.
- ૫ કાનુનને લગતા અને કામકાજ ચલાવવાની રીતોને લગતા સઘળા સવાલોનો પ્રમુખ પોતે વગર દીલે નિર્ણય કરશે, અને તેમનો નિર્ણય સઘળા દાખલાઓમાં છેવટનો અને બંધનકર્તા ગણાશે.
- ૬ કાંઈ ગંભીર ગડબડને લીધે અથવા ખીજ કોઈ ચોક્કસ કારણસર, ચોક્કસ વખત સુધી અથવા કોઈ પણ દિવસ નક્કી કર્યા વિના કૉન્ફરન્સ મુલતવી રાખવાની સત્તા પ્રમુખને રહેશે.
- ૭ કાર્યક્રમમાં જે અનુક્રમ રાખ્યો હોય તે અનુક્રમમાં ફેરફાર કંવાની પ્રમુખને સત્તા છે.
- ૮ કોઈ પણ ઠરાવ રજુ કરવા માટે તેની દરખાસ્ત મુકનાર, તેને ટેકો આપનાર અને તેને તેના વધુ સમર્થન માટે અનુમોદન આપનાર સંબંધિત કમીટીએ ચૂંટી કાઢેલા પ્રતિનિધિઓ હોવા જોઈએ. તે સિવાય કોઈ ખીજને બોલવા દેવાની રજા આપવી કે ન આપવી એ પ્રમુખની મુનસફી ઉપર છે.
- ૯ સંબંધિત કમીટીએ દરખાસ્ત અને ટેકો આપનારનાં નામ સાથે મુકરર કરેલા ઠરાવ પણ પ્રમુખને ચોક્કસ જણાય તો તે પોતા તરફથી રજુ કરી શકશે અને તેમાં કોઈ પણ વાધો લઈ શકશે નહીં.
- ૧૦ સઘળા બોલનારાઓને અમુક વખત સુધીજ બોલવા દેવાની, તેમજ વળી કોઈ પણ બોલનારને કાનુનસર વર્તવા કહેવાની તથા જો કોઈ બોલનાર પ્રમુખની તરફની ચેતવણી છતાં ચર્ચાના નિયમોનું ચાલુ ઉલ્લંઘન કરે તો તેને ઠરાવેલા વખતની હદ પુરી થાય તે અગાઉ પણ વધુ બોલતા અટકાવવાની કૉન્ફરન્સના પ્રમુખને સત્તા રહેશે.
- ૧૧ કૉન્ફરન્સના કાર્યમાં વિઘ્ન કરનાર યા કાનુનનો ભંગ કરનાર કોઈ પણ પ્રતિનિધિ કે પ્રેક્ષકને કારણ જણાવ્યા કે શી પાછી આપ્યા વગર મંડપ છોડી જવાનું શરમાન પ્રમુખને કરવાની સત્તા છે.
- ૧૨ સ્વાગત કમીટી તરફથી નક્કી કરવામાં આવે તે કરારો અને સરતો મુજબ પ્રેક્ષકોને કૉન્ફરન્સની બેઠકો વેળાએ તેઓ માટે રાખવામાં આવેલા એલાયેદા ભાગમાં હાજર રહેવા દેવામાં આવશે. તેઓની ફી આપ્યા સિવાય સભા છોડી જવાને કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ કોઈ પણ વખતે શરમાવી શકશે.

કોન્ફરન્સ મિશન.

૧ શ્રી સુકૃત મંદાર ફંડ.

(સંવત ૧૯૭૨ના કારતક વ. ૯થી શ્રાવણ વ. ૧૩, તા. ૧ ૧૨-૧૫ થી
તા. ૩૧-૩-૧૬ સુધી.)

વસુલ આવ્યા રૂ. ૭૪૧-૫-૦

ગયા માસ આ રૂના બાકી રૂ. ૨૮૬-૧૨-૦

૧ ઉપદેશક મી. વાડીલાલ સાંકેતચંદ—ઉત્તર ગુજરાત.

સોનારડા ૫, ગલુદણ ૦૧, જલુંદરા ૪૧, કડાદરા વેહેલાલ ૬૧૧, કુખડચલ
૪૧, પસુંજ ૪, કુહા ૧૦, બાવડા ૧૧, હીરાપર ૩૧, યાંતીઆ ૧૪૦, ધસનપર
૩, હાલીસા ૨૧, ધડકણ ૪, ખાનપર ૧૩, સાંપા ૧૧, લીહોડા ૨૧, સામેત્રી ૭૧, રખી-
આળ ૪, જળીઆનો મઠ ૪૧, ધારીસણા ૫, સલકી ૩, વરધાજીનુંસુવાડું ૨, રામપર
૭૧, પરાંતીજ ૨૩, વાગપુર ૧૦, મહુડી ૧૦, વડોદરા [ડમોડા] ૧૬૧, હરસોલ ૮૧,
આનસુઆ ૫. કુલ રૂ. ૧૯૧-૧૪-૦.

૨ ઉપદેશક મી. અમૃતલાલ વાડીલાલ—સુરત જિલ્લો.

વાંકાનેર ૧૩૧, અલ્લુ ૨૧૧, બુહારી ૩૦, સેજવાડ ૩૧૧, વાલોડ ૮, ભરચ ૧૧,
માંડવી ૧૧૧, કોડા ૧૬, બહુધાન ૧૫૦, વરીઆવ ૫, ઉબરા ૧, દેલાડ ૦૧,
કુડસદ ૪૧. કુલ રૂ. ૧૧૨-૧૧-૦

૩ ઉપદેશક મી. પુંજલાલ ત્રેમચંદ—ભારવાડ.

હુંગરપુર ૩, પુનાલી ૬૧, યનકોરા ૪૫, પુંજપુર ૧૬૧, કાચજા ૫૧૧,
વહોદા ૩૦૧. મમરાણા ૧૯, સેલુંમ્પર ૩૨, આશપુર ૨૫, પુજપુર ૫,
વેઢાદા ૧૦, યનકોરા ૨૦, આશપુર ૫૩, મોટાગામ ૬, સાવઢા ૧૧,
જોર્ગાવાઢા ૬, માલ ૬૧, મોટાવોઢોગામ ૩૧, છોટા વોઢી ગામ ૪૧,
વેઢોલી ૨, કરીયાળા ૧૧.

કુલ રૂ. ૩૪૦-૪-૦

આગેવાનોએ પોતાની મેલે મોકલેલા.

પ્રતાપગઢ-શેઠ લક્ષ્મીચંદ્રજી ઘીયા રૂ. ૧૪૧, મુંબઈ, ભારતર અમૃતલાલ
ત્રિભોવત ભારતર રૂ. ૫૧૧, પ્રતાપગઢ રૂ. ૩ ૧૧ રંગુન-શેઠ મનમુખલાલ સુરજભાઈ ૫૧૧,
કલકત્તા શેઠ રાવતમલકી સોપાળી રૂ. ૧૧

કુલ રૂ. ૭૬-૮-૦

એકદર કુલ રૂ. ૧૦૨૮-૧-૦

ઉપદેશક પ્રવાસ.

(દરેક ઠાગળનો ટુંક સાર.)

૧. મી. વાડીલાલ સાંકળચંદ

હરસોલ—જૂદા જૂદા વિષયો ઉપર ભાષણો આપતાં જૈન તથા ખ્રીષ્ટ ક્રામોમાં સારી અસર થઇ છે. કન્યા-વિક્રમતા સંબંધમાં અમુક પ્રતિબંધ જૈનેતર ક્રામમાં કર્યો છે. કેટલાક બાલણોએ હોળી પર્વ નહીં કરવા પ્રતિજ્ઞા કરી હતી. રડવા કુટવાની આખતમાં પણ સારી અસર થઇ છે.

વલાદ—ભાષણની અસરથી ઘણી બાલિકાઓએ કટાણું ન ગાવાં, બંગડીઓ ન પહેરવી વગેરે પ્રતિજ્ઞાઓ કરી હતી.

આનંદપુર—જીવ દયા વગેરે ઉપર ભાષણો આપતાં સારી અસર થવાથી અન્નના જૈન બંધુઓની સાથે પાસેના ગામ “ નાગજીવું મુવાડું ” તથા “ મહોદાનું મુવાડું ” અને ગામ જવું થયું. ત્યાંના ઠાકરડાઓએ પાપ ન કરવા પ્રતિજ્ઞાઓ લઇ લેખીત ઠાગળો આપ્યા. તે કૉન્ફરન્સ ઓરીસમાં છે.

ધડકજી—કોઇ બેરાએ છાણ લેવા જવું નહિ, કટાણું ગાવાં નહીં. તેમજ ઘણા આવકોએ અને આવિકાઓએ રાત્રિભોજન ન કરવા પ્રતિજ્ઞા કરી હતી. ખેલીઆમાં પણ એક જણે ચૌદશને દિવસે રાત્રિએ ભોજન ન કરવા બાંધા કરી હતી.

કુંહા—સંપ, કન્યાવિક્રય, વ્યસન, સ્ત્રી કુળવધૂની વગેરે વિષયો ઉપર ભાષણો આપતાં ઘણી અસર થઇ. કેટલાકોએ તમાકુ, ખીડી બંધ કરી. પાટીદાર ભોકો તરફથી હોળી પ્રગટ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞાઓ લેવામાં આવી. ખ્રીષ્ટ કુરિવાળો ઉપર પણ ભાષણો આપતાં તમામ શ્રોતાઓને ઘણો આનંદ પ્રાપ્ત થયો.

ડોહોડો—ઠાકરડા ભોકોએ પાપ નહિ કરવા યાજુદાર સાહેબ તથા ડોહટર સાહેબ રૂબરૂ પ્રતિજ્ઞાઓ કરી હતી.

વડોદરા—[ડોહોડો] જીવ હિંસા ન કરવા ઘણા ઠાકરડાઓએ બાંધા લીધી છે તેમજ જૈન બંધુઓએ હોડો, ખીડી ન પીવાનું નહીં કહ્યું. તેમજ ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા બેસાડી છે.

પ્રાંતીઆ—ગામની તમામ ક્રોમને એકઠી કરી ભાષણો આપતાં ઘણા બંધુઓએ ખીડી હોડો ન પીવા બાંધા લીધી. તેમ રાત્રિ ભોજન ન કરવા ઘણા જૈન બંધુઓએ પ્રતિજ્ઞા કરી.

ઉપદેશક મી. પંજાલાલ મેમચંદ—મારવાડ.

સાબઝા—જૈન મંદિરની આગલ જાહેર સભા મરી સંપ, કન્યાવિક્રય તથા શિષ્યલ્લઘ્ન ઉપર ભાષણો આપતાં ઘણી સારી અસર થતાં આનંદ થયો છે. આશપુર, વરોદા, પુજપુર, મમરાળા, કાવજા, વનકોરા—ઉપરનાં ગામોએ ભાષણો આપતાં જુદી જુદી શાબતોના ઠરાવો થયા હતા. ભાષણોમાં સારી અસર થઇ છે.

અમારો આવતો અંક.

આ હેરૅલ્ડ પત્રના આવતા અંકમાં મુળકળી કૉન્ફરન્સની દશમી બેઠકમાં પ્રમુખ સાહેબ અને સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ સાહેબના બાપણો તેમના ફોટા સહિત આપવામાં આવશે, તે ઉપરાંત તેમાં યથેલા કરાવો ને કામકાજને લગતો અહેવાલ આપવામાં આવશે.

આ માસિક કૉન્ફરન્સ અને જૈન સમાજ સમરતની સેવા કરવા માટે હમેશા તત્પર રહ્યું છે અને તેના ધરાકોની સહાનુભૂતિથી પોતાની હયાતીની ઉપયોગિતા બહુ સારી રીતે મિદ્ધ કરી શક્યું છે એટલે વિશેષ કહેવાની જરૂર નથી જે જે આપક પોતે કરી છે તે બધી વાચકોને વધુ વાચન આપવા માટે ખર્ચા નાખ્યું છે, તેા સર્વેને અમારી નમ્ર વિનંતિ છે કે આ માસિકના ધરાક થઇ બીજા ધરાકો કરાવી આપી કૉન્ફરન્સની હિલચાલને મદદ કરશે એટલું જ નહિ પરંતુ તેના લાભો અનેક પ્રાપ્ત કરી શકશે દરેક વર્ષે ખાસ અંક પર્યુષણના પવિત્ર દિવસોમાં પ્ળદાર પ્રકાશન કરી આપવામાં આવે છે તે પર વિચાર કરશો તો તમોને જરૂર લાગશે કે વાર્ષિક મૂલ્ય દોઢ રૂપીયા કોઇ ખિસાતમાં નથી.

મનુષ્ય તરીકે મનુષ્ય જીવન સાર્થક કરવાના અનેક માર્ગ છે તેમાંના એક માર્ગ શુભ પ્રયાસોનું અનુમોદન, ઉત્તેજન, પોષણ અને વિવર્ધન છે, તે સાથે સત વસ્તુનું જોખખાણ કરવા માટે વાચન પણ આવશ્યક છે.

“જન્મ તુમ આયો જન્મમે, જગત હમે તુમ રોય
અખતો અવસી કર ચતો, પીઠે હસે ન કોય”

આ વાક્યપર વિચાર પુન કરી જે યોગ્ય લાગે તે કરવા અમારી નમ્ર પ્રાર્થના છે. કૉન્ફરન્સ દેવીએ અત્યાર સુધી જૈનસમાજને જે અગણિત લાભ કરી આપ્યા છે તે ગણાવવા માગતા નથી પણ તે પ્રત્યે લક્ષ તેજ અવશ્ય ખેંચીએ છીએ સમાજનું બહુ કરવા તમે બંધાયેલા છો. કારણ કે સમાજની હયાતીમાં જ તમારી હયાતી છે, તેમ જ કૉન્ફરન્સની હયાતી અને પ્રગતિમાં તમારી અમારી હયાતી અને પ્રગતિ છે. અમે તેટલા જ વારંતે આ કૉન્ફરન્સના માસિકના મુખ પૃષ્ઠ પર અનેક વખત ‘અમારી હરતીમાં હરતી મ્હી તારી અજળ રીતે’ એ ગઝલ મળી ગયા છીએ તે પરથી અમારો હેતુ મમજી સકારો.

હેવો અમે ઇચ્છીએ છીએ કે—

‘મક્લ જીવ મુખમાં રહે મર્વ નિરામય થાય
સર્વ બદ્ધ બાળે સદા, દુખ દૂર થઇ જાય’

જૈન સ્વેતાનર કૉન્ફરન્સ આશિસ

પાલધુતી, મુંબાઈ.

—વ્યવસ્થાપક,

‘જૈન સ્વેં દાં દેડેડ’

आजकल करते २ भरसा २० सालसे में कुछ ऐसी दवाकी खोजमें था जो जगत्को आशीर्वाद रूप हो जाय, एक ही छोटी सासी अपने ऊपरमें रखनेसे सारा दुख खामा निवृत्ता हो जाय-यानी अपने ज कीटके ऊपरमें एक छोटीसी सीसीके अंदर सारा दवाखाना आजाय। परदवामें, रेलमें, जहाजमें, जंगलमें छोटे मोटे गाँवमें जहाँजिस एक कोई बीमारी उमड़ आई उसीदम उसका इलाज अपने ऊपरमेंसे निकाल पड़े। कई आशा निराशाके झोके खाते आज २० वर्षके बड़े परिक्षमके बाद मैंमें यह चन्द्रामृत पाया है।

इसमें घादी, चटहउम्री, वरत, कै, खाँसी, दमा, क्षीरदूर्ध, जुआम, आँखका दर्द, दाँत या डाढ़का दर्द, वर्षा रोग, दाढ़, खुजली, खाज, हैजा, सूजम गाँठिया, घात, टकवा, फमजोरी, अशक्ति, मामदी, जहरी डंक, प्लीहा, अण्डवृद्धि, प्रवृ रोग, सरदी, दवासीर मुँह के छाले, प्रमेह, रक्त छुट्टि, जलमा, ताप (बुखार) आदिआ हिचकी, दुर्गन्धि, खटमल आदि प्रायः सर्व रोगोंका पुरा २ इलाज है। गृहरणों को एक दोशी अवश्य पास रखना चाहिये। कीमत अमीर गरीब सब के लिये मोड़ी रखी है खाते लगानेकी तरकीब दवा के साथ मिलती है। की० की० दोशी ॥१॥ तीन शीशी २) २० डा० सर्व मलग।

दवा संग्रहयानु रदल —

चन्द्रसेन जैन वैद्य, चन्द्राश्रम-इटावाह. U. P.

લોહી સુધારવા માટે સૌથી સર

ડૉ. વામન ગોપાલનું

જગપ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રીય

આયોડાઈઝડ

સાસાપરિલા

(જેનો લાખો દરદીઓએ ઉપયોગ કરી પોતાની નિરાશા દૂર કરી છે.)

આ સાસાપરિલા ખગચેલા લોહીથી થતા દરદો માટે એક
ફતેહમંદ અકસીર ઇલાજ છે.

અને આજ ૬૦ વરસથી એક સરખી રીતે માન પામેલું છે અને લુદા લુદા પ્રદર્શનોમાં

સોના અને રૂપાના ચાંદો મેળવવા

આ એક જ સાસાપરિલા ભાગ્યશાળી નિવડયું છે.

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે ખગડયું હોય તો અનેક મોગ ઉત્પન્ન થાય
છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસે કાળજી લેવી જોઈએ, તેને માટે આ સાસાપરિલા
વિના બીજું એક પણ દવા લેવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદ્રવ એટલે
ગરમી અને તેના વડે થતા રોગો-તેમજ લકવા, મંધીવા, ચામડી પરના કાળા ડાઘ
પડવા, અંતનુ મુલ આવવું, શરીરમાં બળતરા થવી, શરીર ઉપર ઢેલી સરખા ફાદલા
થઈ આવવા વિગેરે વિકારો ઉપર આ દવા અકસીર યર્થ સુધી છે.

શીશી ૧ નો ૩ ૧, ચાર શીશી પીવાથી સાન ગુણ આવે છે. પોસ્ટ ખર્ચ લુદુ
ચાર એકદમ મંગાવનારને રૂ. ૬૫. પોસ્ટેજ માથે.

ડૉ. ગણિતમરામ કેશવ-ઠાકુરદ્વાર-મુંબઈ.

અમદાવાદના એજન્ટ-ગા. ગોકળતમ મોનીયર ડૉ. ધર્મીની પોળ-અમદાવાદ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરૅલ્ડ.

પુસ્તક ૧૨૦ અંક ૪ પ.

ચેત્ર, વેશાખ.

એપ્રિલ-મે, ૧૯૧૧.

અમો તો તું અમે નહિ તો નહિ-તું બાણને નિશ્ચ,
નહિ નો બીજા [] કાના ઉપર ફળશે ?
અમારી હસ્તીમાં રસ્ત રહી તારી અજળ થીતે,
અમો પર ધાવ કરતાં ધાવ, આવી તમ ઉપર પડશે.

વિષયાનુક્રમ.

Plain-Speaking to Jaina [Bombay Chronicle].	97
Indiscriminate Charity.	98
દસમી કોન્ફરન્સની પૂર્ણાવૃત્તિ. (તંત્રી) ...	૯૮
દસમી જૈન સ્વે. કોન્ફરન્સ, મુંબઈ. ...	...
મંગલાચરણ. સરકૃત ત્રણ શ્લોક. ...	૧૦૩
આનંદોત્સવ—કવિતા [સાચી નર્મદાસ કરે]. ...	૧૦૪
અધુઆને પ્રોત્સાહન. ,, ...	૧૦૪
સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ શેઠ કલ્યાણચંદ્ર બાપણ. ...	૧૦૫
પ્રમુખ સાહેબ ડૉક્ટર બાલાભાઈ બાપણ. ...	૧૧૩
કાવો. ...	૧૨૬
ડૉ. બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવડીનું મક્ષિત જીવન ચરિત્ર. ...	૧૪૪
જૈનધર્મના બીજા ધર્મોમાં ઉદ્દેશ. (રા. ગોકુળભાઈ ના. ગોધી) ...	૧૪૬
શિલામોજી અને જૈનોએ એ ચતુર્થ જોઈતું ધ્યાન. (રમણીકલાલ મગનલાલ મોદી) ...	૧૧૫
દસમી કોન્ફરન્સ વખતે ભરેલી રકમની ટીપ ...	૧૧૬
કોન્ફરન્સ મિશન-૧ સ્કૃત બહાર ૪૩, ૨ ઉપરથી પ્રવાસ. ...	૧૦૨

આનંદરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીપચંદ દેસાઈ.

બી. એ. એવુ એવુ બી.

વડીલ હાઈકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

શ્રી-જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડ.

આ ફંડમાં કંઈ આપી સુકૃત કરો.

પ્રિય બંધુઓ અને ખંડેનો ! યાદ રાખજો કે આ ફંડમાંથી અર્ધો ભાગ કૉન્ફરન્સના નિભાવ ખાતે અને અર્ધો ભાગ કેલવણીના પ્રચાર અર્થે ખર્ચાય છે.

કૉન્ફરન્સ દેવીએ આપાર સુધી જૈન સમાજના ઉદ્ધાર અર્થે જે કાર્ય છે તે કોઈ પણ કરી શક્યું નથી. તો તેના કાર્યને હમેશાં નિભાવો. કેલવણી કે જેના પર સમગ્ર દેશ, સાંતિ, કોમ અને વ્યક્તિના અભ્યુદયનો આધાર છે, તેને પ્રુષ્ટ બનાવો. આવી રીતે કૉન્ફરન્સ અને કેલવણીને રચાપી પાયા પર મૂકવા માટે આ ફંડમાં વધારાકિત મદદ કરો. મદદ કરી અનેક બાધઓના શુભ આશીર્વાદો મેળવો અને આત્માતું કલ્યાણ કરો. શ્રીમતી કૉન્ફરન્સની દશમી બેઠક સુબાઈમાં હાલ થઈ ગઈ છે. આ પ્રસંગે નીચે સુજન્યો ૧૩ મો દરાવ થયો છે —

દરાવ ૧૩ મો સુકૃત ભંડાર ફંડ (Sukrita Bhandar Fund).

આ કૉન્ફરન્સ દરતાથી આગ્રહ કરે છે કે દરેક વર્ષે દરેક શ્રાવક આવિકાએ જોછામાં જોછા ચાર આના શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમા દેવાજ નોંધ્યો કે જે ફંડની આવક કેલવણી અને કૉન્ફરન્સના નિભાવમાં વપરાય છે અને જે ફંડની ઉપર કૉન્ફરન્સની હયાતી તથા કૉન્ફરન્સે ઉપાડેલા કાર્યનો આધાર રહેલો છે.

(૧) આ ફંડમાં અભાર સુધી જે જે મહાશયોએ પૈસા ભરી પોતાની સહાનુભૂતી દર્શાવી છે તેને આ કૉન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે. (૨) જે જે સ્થળની સધોએ આ ફંડ એકઠું કરી કૉન્ફરન્સ ઔશીસપર મોકલાવવાનો પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો તે સર્વોત્તમ આ કૉન્ફરન્સ આભાર માને છે. (૩) પોતપોતાના ગામમાંથી સંવત ૧૯૭૨ નું સુકૃતભંડાર ફંડ એકઠું કરીને જેમ અને તેમ જલદી કૉન્ફરન્સ ઔશીસપર મોકલાવી આપે એવી પ્રત્યેક ગામ અને શહેરના સંઘને આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.”

શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમાં દરેક સ્ત્રી પુરોએ એક વર્ષમાં જોછામાં જોછા ચાર આના આપવાના છે. ચાર આના જેવી રકમથી કોઈને કશો ખાર પડવાનો નથી. ચાર આના જેવી રકમ વરસ દિવસે આપવી તે કાંઈ વિમાતમ નથી. દરેક માણસ પોતાની સુકમાધમાથી અઠવાડીઆમાં એક પાઈથી સુકૃત ભંડાર ફંડ માટે જુદી કાંટે તો એક વર્ષે રકમ-સ-વાચાર આનાની થાય. આવી જૂજ રકમ દરેક જૈન બંધુઓ પોતાના ઉમંગથી મોકલી આપે તો આપણી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ તરફથી કેળવણી ખાતામાં-પાઠશાળાઓ વગેરેમાં આપતી મદદમાં વાધો આવે નહિ. તેમજ આપણી મહાન સરથા (કૉન્ફરન્સ) ને નિભાવવામાં કરી અડચણ આવે નહિ.

પાંચધુની, પોસ્ટ નં. ૩
સુબાઈ.
સ. ૧૯૭૨. સને ૧૯૧૬

લી. મી સધના મેવડો,
કલ્યાણચંદ શાલાગચંદ ઝવેરી.
સુલતાનચંદ દડા.

જનરલ મેનેજરીઓ. શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

બે બહર ચેલેન્જે

અમો અમારા પ્રખ્યાત
સેંટના રાજા મોહીની જેના
માત્ર ચારજ દીપા રૂમાલપર
નાખવાથી ચેલેન્જીના પુલોની
ચાર દિવસ સુધી ખુશબો
નથી આપતું તેણે સાબીત
કરનારને રૂ. ૧૦૦)નું ઇનામ
તેમજ વળી અમારા પ્રખ્યાત

પુખ્પાકર હેચર ઓઇલ
(રજીસ્ટર્ડ)

જે તેલ આયામાં નાખ-
વાથી ખીલતા ફુલોની તાજી ખુશબો આપે છે તેમજ મા-
યાના દરેક દરદો માટે ઘણુંજ ફાયદાકારક છે વળી બના-
રમાં વેચાતા સુગંધીદાર તેલો જેમ ધારલેટ [વાઈટ
ઓઇલ] નાખવામાં આવે છે તે જે કોઈ સાબીત કરી
આપે કે અમારા પુખ્પાકર તેલ ધારલેટ તેલથી બનાવવામાં
આપે છે તેને અમો રૂ. ૫૦૦) ઇનામ આપવાને બધા
હજી છીએ તો શા માટે બંને ઇનામો મેળવતા નથી.

એકલા માત્રેક.

ધી ઓરીએન્ટલ ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ કું.

આસપાસ:—

મોહીની એજન્સી.

બુમા મસજીદ—મુ બધ.

જનસમાજને ફાયદાકારક ચેતવણી.

હમરો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળી ૮૦ વરસથી સંપૂર્ણ માન પામેલી અને
ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જીનામાં જીની પેઢી.

ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના

અમદાવાદના બજારમાં આજકાલ

ચાંદીના દાગીના વેચનાર અનેક વેપા-
રીઓ છે. છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક
જાતના દાગીના ખાસ જરૂરીથી આગેલી
તથા છુદ્ધરીઓ બાધવાને વાળે તે પણ
ચોખ્ખી ચાંદીનો પાકી ગેરંટીથીજ આ
પવામાં આવે છે ભાવમાં ઠગાવાની
ખીલકુલ ધારતી રહેતી નથી માટે એક
વાર પધારવા વિનંતિ છે

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-

બનાવનાર તથા વેચનાર.

પંચાલ ભૂલાભાઈ હીરાચંદ

૬. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઈની પોળમાં ઘર નં. ૨૨૧૪.

અમદાવાદ.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॉल्ड.

Jain Shwetambara Conference Herald.

पृ. १२ अंक ४-५. वीरात् २४४२. चैत्र-वैशाख. स. १९७२. अप्रिल-मे. १९१६.

Plainspeaking to Jains.

Dr. Nanavati's presidential address at the Jain Shwetambara Conference which held its sittings in Bombay last week was characterised by a good deal of wholesome plainspeaking. After analysing the different factors making for progress or reaction and suggesting the future line of progress,—in which education received its due emphasis,—he laid great stress on the Shwetambara Jain community working in common with all other communities for the good of the Indian nation. As a necessary step towards this he denounced what he characterised as the canker in the social structure slowly destroying its solidarity, namely, the growth of sections and sub-sections which renders any corporate effort impossible. The leaders, he said, ought to discountenance all such forces of disintegration,—especially as he pointed out, the whole caste edifice was entirely opposed to the spirit of Jainism.

Indiscriminate Charity.

Another matter to which he drew attention is one which may well be considered by other communities besides the Jains namely, the manner in which charity is allowed to drift in this country. Dr. Nanavati reminded his co-religionists that in this twentieth century they might continue their characteristic charities like the Pinjrapoles,—and the philanthropic activities of the Jain community are, we must add, very beneficent,—but the need of hospitals, sanitariums, orphanages, obstetric, home and educational institu-

tions was as great or greater. They had to be more, not less charitable than in the past, but, he added, the point of view should be centred in the greatest good of the greatest number. This leads to Dr. Nanavati's final exhortation to his co-religionists which we trust will be laid to heart by them. Seeking his inspiration from the new life that is pulsating in the country, he asked his hearers 'to be behind no other community in doing their civic and national duties and not only to forge ahead in self-improvement, but also to contribute a substantial share to the work of the Motherland. On the good of the whole depend the best interests of the parts. This truth needs to be often repeated in India where the spectre of sectarianism is ever seen stalking throughout of its length and breadth.

—*Bombay Chronicle.*

દશમી કોન્ફરન્સની પૂર્ણાહુતિ.

[Long Live the Conference]

કોન્ફરન્સ દેવી ! વિજયી તું થઇ,
 ગર્ભજન્મ ચાતાં થતી જે બધી પીડાઓ,
 મમૂળી તે સર્વદા ગઇ—કોન્ફરન્સ. ૧

કસાકસી ને શ્રમ વગર આનંદ તો નથી,
 મનની મનમાં કેઇની રહી—કોન્ફરન્સ. ૨

એક જેએ ગામ બણી, બીજે જેએ સીમ બણી,
 વાતમાં દતો ન માલ ક'ઇ—કોન્ફરન્સ. ૩

આચારી ને લોકિકની જેચતાણમાં,
 રમેટી તો વગબર થઇ—કોન્ફરન્સ. ૪

‘જય જય જય શ્રી મહાવીર સ્વામી !’ એ શબ્દોથી મંગલાચરણ કરી કોન્ફરન્સના સમારંભનો આરંભ થયો, અને આખર જય જયજય થયો. સ્વાગતકારિણી સભાના પ્રમુખ શેઠ કલ્યાણચંદ સોભાગચંદ જવેરી કે જેઓ વૃદ્ધ, દરેલ, શાંત અને આગેવાનોમાંના એક છે તેમણે બાપણુ આદિથી અંત સુધી પોતેજ વાંચી સંભળાવ્યું હતું અને સભા-જનોના મનમાં અપૂર્વ વિશ્વાસ અને હિંમત ઉત્પન્ન કર્યા હતાં. શેઠ કલ્યાણચંદે કોન્ફરન્સના જનરલ સેક્રેટરી તરીકે જે એવા બનવી તે મથકુર છે. અત્યાર સુધી અનેક યુરોપીઓ આવી છે, અને તેમાં મદદની ખામી વર્તાણી છે. અને અનેક જાતની યોજનાઓ ઉભી થઈ છે, અને તેમાં અડગ રહી જે કાર્ય કરેલું છે તે પ્રશંસનીય છે. અત્યારે થોડી બીના અગાઉથી રજુ કરીશું. કચ્છી બાંધુઓ સુબધમાં ધણી સારી સંખ્યા ધરાવે છે અને તેથી તેઓના તરફથી મોટો ભાગ-દાણો અને સલામ આપવાનું થયું જોઈએ. અત્યાર સુધીમાં તેઓમાંના કેટલાએક પ્રતિષ્ઠિત સજ્જનોને કોન્ફરન્સની દરેક હિલચાલમાં સારેલ સંખ્યા હતા અને તેમની અલાહની દરેક પ્રસંગે અપેક્ષા રાખી હતી, પરંતુ તે સલાહ જોઈએ તેટલા પ્રમાણમાં મળી શકી હતી નહિ કારણ કે તે સજ્જનોને જોઈએ તેટલો અવકાશ નહોતો મળતો તેથી ભાગ વધ જતા નહોતા. સુભાગ્યે, પછી તે સ્વતઃ પ્રેરણાથી હોય કે કોઈ યુગરાતોની પ્રેરણાથી હોય પણ અમે તો કહીએ છીએ કે સુભાગ્યે તેઓ—દશા અને વીસા એકસવાળ બને જાતોના શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક બ્રાહ્મણોમાંના આગેવાનોએ પોતાના તરફથી પૂર્ણ ભાગ આપવા માટે ઉલટ દર્શાવી એટલે તેને પૂર્ણ રીતે આદર આપવામાં આવ્યો. સ્વાગતકારિણી મહામાં તેમણે પૂરાં પાડેલા યોગ્ય નામો દાખલ કરવામાં આવ્યાં અને તેઓનું સંમેલન પણ સારું થયું.

સુભાગ્યે આ અધિવેશનમાં પ્રમુખ સાહેબ એક ગ્રેન્ડ્યુએટ મહારાજ નામે ડાક્ટર બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવરી L. M. S. સાંપડયા અને ચીફ સેક્રેટરીઓ તરીકે પણ ગ્રેન્ડ્યુએટ અને સુશિક્ષિત રા. મકનજી જૂઠાભાઈ મહેતા B. A. LL B. બારી-રટર અને રા. મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડિયા B. A. LL B. સોનીસીટર મળ્યા. ટુંક સમયમાં—એક મહિનાની અંદરના સમયમાં કાર્યવાહી શરૂ થઈ. જૂદી જૂદી કમિટીઓ કરી તેમાં કાર્યવાહકો તરીકે યોગ્ય ગૃહસ્થોની નિમણૂક કરી કામ ધમધોકાર ચલાવવા માંડ્યું. કરાવેના ખરડો એકદમ ધડી બધારણનો ખરડો તૈયાર કરી—બંને ખરડા જૂદા જૂદા વિદ્વાનો અને આગેવાનો પર મોકલી આપવામાં આવ્યા અને આવેલા અભિપ્રાયો પર પૂરવું વળત રાખી તેમાં સુધારા વધારા કરી સખ્જેકદસ કમિટીપર તેનો છેલ્લો નિર્ણય કરવા માટે રજુ કરવાનું રાખ્યું.

અર્થ માટે સ્વાશ્રયી બનવા પરજ લક્ષ રાખ્યું અને તેથી દરેક જાતના વર્ગ પાડી જૂદી જૂદી ટિકિટો રાખી કે જેના લગભગ સાત હજાર રૂપિયા ઉત્પન્ન થયા. મંડપમાં જેમ બને તેમ સરતી રીતે કાર્ય લઈ કંટ્રાક્ટ આપી તેને તૈયાર કરાવવામાં આવ્યો અને પ્રતિનિધિઓ (ડેલીગેટ) માટે જૂદા જૂદા ઉતારા રાખી બોજનની સગવડ કરવામાં આવી અને બોજન માટે થોડી ધી તેમની પાસેથી યોગ્ય રીતે વધુ લેવામાં આવી. પૉલ્ડીઓની સેંકડો અરજીઓ આવી અને તેમાંથી અઢીસો રાખવામાં આવ્યા. સમય શહેરમાં ઉત્સાહ,

એકદીક્ષી, ઉમંગ અને પ્રેમભાવ પ્રસરી રહ્યાં. પ્રમુખસાહેબની એક દિવસ અગાઉથી પધરા-મણી યધ અને તે વખતે જે આવકાર લોકોએ આપ્યો છે તે પરથી કોઇ પણને બેધકક કપૂલ કર્યા વગર રહેવાનું નથી કે કૉન્ફરન્સ તરફ મમતા, દૃઢ વિશ્વાસ અને હેતુ લોકોનાં પૂરાં છે. વળી મુખ્યમાં પ્લેગ ચાલતો હોવા છતાં ઉલોગોટોની સખ્યા ઘણી હતી તે પર્યુ કૉન્ફરન્સ પ્રત્યેની શ્રદ્ધાની અવિચળતા પુરવાર કરે છે.

શેઠ કલ્યાણચંદ શેઠે સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું કે ૧—“જેમ કૉન્ફરન્સથી ઘણા લાભ થવાનો સંભવ છે અને અત્યાર સુધીમાં તેનાથી ઘણા સ્પષ્ટ લાભો થયા છે, તેમ તેના કાર્યને વ્યવહારમાં મૂકતાં એક બાબતની ખાસ સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. કૉન્ફરન્સ દેવીને પોતાના ખાનગી સ્વાર્થ કે નજીવી ખટપટનું સાધન બનાવી દેવાથી તેનામાં જે કાર્ય કરવાની શક્તિ છે તેનો ધ્વંસ થાય છે. કૉન્ફરન્સનું મુખ્ય કાર્ય યોગ્ય સૂચના દ્વારા વિચાર વાતાવરણમાં ફેરફાર કરાવવાનું છે. તેનો ઉદ્દેશ પૂર્વ પશ્ચિમના સંક્રાંતિ કાળમાં પૂર્વના પ્રાચીન ઇતિહાસનું ધોરણ વધારે તેવી રીતે પશ્ચિમના નવીન પ્રવાહનું સમેલન કરાવવાનું છે; તેનું સાધન લોકમત કેળવવામાં અને કર્તવ્યદેશ બતાવવામાં છે; અને તેની ફલાવામિ આપણી કર્તવ્ય પરામણતામાં છે. આ ઉદ્દેશ વિસરી જઈ જો તેને એક-દેશીય બનાવવાનો અથવા એકતરફી કરવાનો કોઈ પણ પ્રયાસ કરવામાં આવશે તો તેના મળ ઉદ્દેશને ક્ષતિ પહોંચશે; અને તેટલે અંશે આપણે જે મહાન સંદેશો જગતને કહેવો છે, વીર પરમાત્માનો ઝુંડો જગતમાં સર્વત્ર ફેલાવી વિજય પ્રાપ્ત કરવો છે તેમાં ક્ષતિ પહોંચશે.”

૨—“કૉન્ફરન્સની વધારે ગંભીર ફરજે વિચારતાં આપણને હવે ખાસ શોભાપર દર્શક આપવાનો વખત આવી પહોંચ્યો છે. મુખ્યમાં તેની આ રીતે યઃચાત કરી છે તેનો ઉદ્દેશ એ છે કે ગમે તેટલી નાની વસ્તીવાળું શહેર કે ગામ બલિષ્ઠમાં કૉન્ફરન્સને બોલાવી શકે એવી યોજના કરી દેવી. આ વખતની કૉન્ફરન્સમાં કોઈ પણ વિવાદમયત કે તકરારી પ્રશ્ન ન ચર્ચાય તે જરૂરી લાગવાથી અમે હરવેના ખરડામાં એવો કોઈ પ્રશ્ન સીધો નથી. અમારી બીજી મજબુત ઇચ્છા એ હતી કે કૉન્ફરન્સનું અમારું જોમ બને તેમ સંગીન થાય અને તેપર પૂરતો વિચાર થાય તે માટે આ વખતે ખાસ લક્ષ્ય આપવું અને કેળવણીના મુખ્ય સલાહને પ્રથમ સ્થાન આપવું. આ ધોરણપર અમે કામ લીધું છે.”

ત્યાર પછી પ્રમુખ મારેએ પોતાનું સંબોધિત બાપજી વાંચી મંબગાવ્યું. તેમાં સર્વ રજુ કરવાના હરવેપર વિવેચન કરી જૈન કોમની સામાજિક માર્ગિક અને કેળવણી વિષયક અગત્યની બાબતોપર જે વિચાર રજુ કર્યા છે તે દરેક જૈને વિચારવા યોગ્ય છે. આ ઉપરાંત તેમણે ત્રીજે પ્રમાણે આપણા મુનિ મહાત્માઓમાટે પણ જે નમ અને મદતની સૂચનાઓ કરી છે તે અને જ્યાં જ્યાં તરો, ગાતો, સંપ્રદાયો વચ્ચે એક સંપ કરવા માટે નો આગ્રહ બતાવ્યો છે તે ખાસ લક્ષ્ય બેઝે છે અને તે ઉપર કાળજીથી વિચાર કરવામાં આવશે તો કોમનું એવ પછી અસરકારક રીતે સમાજો એમ અમારું માનવું છે.

“સાધુઓના અભ્યાસ માટે ઉપાય યોજવાની જરૂર—હાલમાં આપણા સાધુ-ઓમાં પણ કેટલાક સમર્થ વિદ્વાનો છે અને તેઓ પણ ધર્મ અને કામની સેવા યથાશક્તિ બેળવી રહ્યાં છે, છતાં પણ કેટલાકની કેળવણીમાં કેટલીક ન્યુનતા નજરે આવે છે. આપણા બંધાના અનુભવમાં આવ્યું હશે કે પૂજ્ય સુનિ મહારાજેમાં યુદ્ધિ, શક્તિ અને શ્રદ્ધાની ખામી નથી, જે તેમને જૈન કોમ તરફથી ધાર્મિક, સામાજિક અને વૈજ્ઞાનિક (Scientific) અભ્યાસને માટે પૂરતી સરળતા અને જોડતાં સાધનોની જોગવાઈ કરી આપવામાં આવે તો તેઓ પણ સારા વિદ્વાન નીવડી કોમને અને દુનિયાને સારો ફાયદો કરી શકે. આપણા જૈન સાધુઓમાંથી સર્વદર્શી જાહેર વ્યાખ્યાનો આપનાર, જાહેર લેખો લખનાર અને જાહેર સેવાઓ કરનાર નીકળવાની ખાસ જરૂર છે. આ જમાનામાં કેટલાક શ્રદ્ધાળુ જૈનોને ઉપાશ્રયમાં માત્ર વ્યાખ્યાન આપી તથા ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરાવી તેમણે બેસી રહેવાનું નથી; હવે તો ખુશ મેદાનોમાં અને જાહેર મકાનોમાં સમાજ સમક્ષ ઉત્તમ વિચારોથી ભરપૂર જાહેર વ્યાખ્યાનો આપવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. હાલમાં તેમના પૈકી ઘણાને જે કેળવણી મળે છે તે ઘણીજ સંકુચિત અને સાધારણ જૈન શાસ્ત્રના સિદ્ધાંતની અને ક્રિયાકાંડ કરવા પૂરતીજ હોય છે બીજા ધર્મની અગર તો પાશ્ચાત્ય ફીલસૂફી (તત્ત્વજ્ઞાન) અને વિજ્ઞાન કે જે હાલ દુનિયાના બધા વિચારોને દોરે છે તેમની તેઓને બિલકુલ માહિતી હોતી નથી, અને શોધ-ખોળની અર્થાચ્છિન પદ્ધતિથી તો તેઓ બિલકુલ જાણીતા હોતા નથી. અતિશય શ્રદ્ધાથી શ્રી મહાવીર સ્વામિના લેખ પ્રત્યેની ચાલતી આવેલી પૂજ્યયુદ્ધિ હાલના આગળ વધતા જમાનામાં કાયમ રહેશે કે કેમ, એ માટે ઉંડો વિચાર કરવો જોઈએ. જૈન કોમને સાધુઓની ખાસ જરૂર છે, માટે તેમને આપણા ધર્મની યથાર્થ કેળવણી મળે તેમજ ધાર્મિક અભ્યાસ ઉપરાંત નવી પદ્ધતિની કેળવણી મળે એ માટે ઉપાયો યોજવા જોઈએ.

“સામાજિક બંધારણને વિસ્તૃત પાયાપર મૂકવાની જરૂર.

આપણું હાલનું સામાજિક બંધારણ એવું છે કે આપણે ધાર્મિક અને આર્થિક ઉન્નતિને માટે ગમે તેટલા પ્રયત્નો કરીએ તોપણ સારી સ્થિતિમાં આવી શકાય નહિ, કારણ કે આપણા ધર્મના સિદ્ધાંતો અને બંધારણ વિરુદ્ધ નાની નાની શક્તિઓ અને પેટા શક્તિઓમાં બેઝ્યાબ ગયેલા છીએ અને આપણે તેથી એક સાથે કામ કરવાની શક્તિ ધરતી જાય છે, તેમજ કેટલીક બાબતોમાં આપણા વિચારો પણ સંકુચિત થતા જાય છે, અને સમાજજન્ય કમી થાય છે. આથી કરીને કોમ સમસ્તના સવાસો હાથ ધરવા જઈએ છીએ, ત્યારે આપણી ઉન્નતિ ધાય તેવા પ્રકારની કામ કરવાની ક્ષમ્તા અગર પ્રવૃત્તિમાં અનેક જાતની અડચણો આપણને નડે છે. છેલ્લા પચાસ વર્ષના ઇતિહાસ ઉપરથી માલુમ પડશે કે આપણામાં જુદી જુદી શક્તિઓ ભેગી થવાને બદલે નવીન પેટાશક્તિઓ વધતી જાય છે, ગોળો બંધાતા જાય છે, તડ વધતાં જાય છે, જૈન કોમ સિવાયની અન્ય કોમો સાથેનો સંબંધ બેઝ્યાબ થતો જાય છે, અને જૈન ધર્મ પાળનાર એકજ કોમની પેટાશક્તિઓ સાથેનો

લોકોનો પરસ્પર સંબંધ ઘટતો જાય છે; અર્થાત્ એકજ ગતિના જુદા જુદા પ્રદેશોમાં રહેનાર લોકોનો સંબંધ હાલના પોરંટ, રેલ્વે અને ટેલીગ્રાફના સુધારા રૂપ સાધનો મળ્યાં છે છતાં વધવાને બદલે સંકુચિત થતો જાય છે. આમ વ્યવહાર દુર્લભ થવાને લીધે કન્યાવિક્રય, વરવિક્રય, બાળલગ્ન તથા વૃદ્ધવિવાહ વગેરે હાનિકારક રિવાજોને ઉત્તેજન મળ્યું છે; જેના પરિણામે કોમની સામાજિક અને શારીરિક સ્થિતિ બગડતી જાય છે, તેમજ બંધુભાવનું કાર્યક્ષેત્ર દુર્લભ થઈ સંબંધ થવાને બદલે કુસંબંધ ધર કરતો જાય છે. આપણે સમજવું જોઈએ કે હાલનું જ્ઞાતિબંધારણ આપણા ધર્મ તેમજ સમાજ શાસ્ત્રના નિયમથી વિરુદ્ધ છે, માટે આ પ્રશ્ન કોમના હિતને માટે અને ખરૂં પુછાયો તો દેશ સમસ્તના હિતને માટે મુખ્ય અને મહત્વનો હોવાથી તે તરફ આપ સર્વાનું લક્ષ યોગ્યવા હું રજા લઉં છું.”

આમ પ્રમુખ સાહેબ આપણા પૂજ્ય મુનિમહારાજનો આપણા ખરેખરા કલ્યાણકારક અને ઉપકારી થઈ શકે તે માટે તેમના માટે ખરી હકીકત જણાવે છે અને આપણું સામાજિક બંધારણ, ધર્મ તેમજ સમાજશાસ્ત્રના નિયમથી વિરુદ્ધ દર્શાવી આપે છે: તે માટેના શું માર્ગ છે એ સંબંધે પ્રમુખ સાધુઓ માટે એક ખાસ શિક્ષણ સંસ્થા બોલાવી એમ સ્પષ્ટ કહે છે. સામાજિક બંધારણ માટે શું કરવું એ જો કે સ્પષ્ટ કહ્યું નથી તો પણ તેમના દૃઢનિર્ણયો એ ફલિત યાય છે કે પેટાગતિઓની હદ થઈ છે! તેથી કુસંબંધ, કલેશ જન્યાં છે. તેને દૂર કરો-સંધાય તેટલી સંધિ પણ શાટ પાડી નવી ઉમી ન કરો. તડોને તિલાંજલિ આપો, પેટા ગતિઓમાં ‘પેટા’ એ શબ્દને પેટીમાં પૂરી દો, અને નવીન ગતિઓને ઉગતીજ ડાંભો-બાળી નાંખો. જૈન તરીકે જૈન ધર્મ પાળનાર સર્વેને એકજ જાતનો મમાન હક છે-નવદાર બોલનાર દરેકને નવકાશીમાં જન્મવાનો આવવાનો આમંત્રણ મેળવવાનો અને આપવાનો મરજો હક છે. બોલો બોલો આવો! હવે ક્યાં સુધી નિદ્રસ્થ રહેવું છે?

આ બંને બાબતો આ અંકમાં આપ્યાં છે તે સર્વ જોને વાંચી જવા અમારી આમદર્શક બકામળ છે. આ પછી પટેલા દિવસનું કાર્ય સમાપ્ત થયું ને બંધારણના કાર્યાખરડામાંના કાનુન આજ અધિવેશનમાં સ્વીકારવા કે તેથી દાખલો બેમે તે માટે સપ્ટેમ્બર ૬ કમિટી (ચિપ્પ નિર્ણીત કરનારી સભા) માટેના સભ્યો (ગેબરો) પ્રતિનિધિ તત્વ સચવાય તે રીતે નિર્ણીત કરવા માટે સૌ સૌને જણાવતાં તે પ્રમાણે ત્યાં ત્યાં અમલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ધણી સરજતાથી અને સાથે ઉત્સાહપૂર્વક તે કાર્ય પૂરું કર્યું હતું. તે કમિટી રાત્રે બરવામાં આવી અને બીજા દિવસેના દરારો રજા કરતાં થોડા દેરદાર સહિત નક્કી કરવામાં આજ્ઞા અને ત્રણ ઠાકમાં તેનું કામ આટોપાયું. બીજા દિવસની રાત્રે તે કમિટી મળી કે જે મવાર સુધી આખ બંધ ક્યાં વગરની જાગતી અને તકરારો નિર્ણય કરતી રહી હતી. આખર સર્વ દરારો નિર્ણીત ક્યાં પછી અમુકને બોલવા દેવાથી લોકમાં ખગમખગટ હઠી તો શું ઉપાય યોજવા એ બાબત નક્કી ક્યાં વગરની રહી. ત્રીજે દિવસે તે બાબત બપોરે એક વાગે નહીં થઈ અને પછીથી સમાધાનથી કામ ચાલ્યું અને ૧૩ પળ પાંચક હજારનું થયું. આ દરારો આ અં-

કર્માં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે તે પરથી જણાશે કે કુળવણી અને કોન્કર-સનું બંધારણ એ બે બાબત પર ખાસ લક્ષ આપવામાં આવ્યું છે. આ કારણે અને તેને લગતા વિષયો પર અમારો આ હેતુકે માસિક સાયેનો ત્રણાતુબધ અમારી દુરસદ અને વ્યવસાય પ્રવૃત્તિમાં શાન્તિ મળે રહેશે તેા કંઈક જણાવીશું.

તંત્રી.

પ્રથમ દિવસ.

સંધ્યાજ્ઞિ-સંધને સ્વાગત.

યજ્ઞકેતેઃ ફલમર્હદાદિપદર્વીં મુખ્યં કૃપેઃ સસ્યવત્ ।
ચક્રિત્વં ત્રિદશે દ્રતાદિતૃણવત્ પ્રાસંગિકં ગીયતે ॥
શાર્કિં યન્મહિમસ્તુતૌ ન દધતે વાચોઽપિ વાચસ્પતેઃ ।
સંઘઃ સોઽવહરઃ પુનાતુ ચરણન્યાસેઃ સતાં મન્દિરમ્ ॥

દ્વિતીય દિવસ.

સંધ સેવા.

લક્ષ્મીસ્તં સ્વયમભ્યુપૈતિ રમસા કીર્તિસ્તમાલિંગતિ ।
પ્રીતિસ્તં ભજતે મતિઃ પ્રયતતે ત લઘુમુત્કંઠયા ॥
સ્વઃ શ્રીસ્તં પરિવ્વૃમિચ્છતિ મુદ્ગુર્મુક્તિસ્તમાલોકતે ।
યઃ સંઘં ગુણરાશિકેલિસદનં શ્રેયોરુચિઃ સેવતે ॥

ત્રીતીય દિવસ.

સંધ અર્ચા.

યઃ સંસારનિરાસલાલસમતિર્મુક્ત્યર્થમુચ્ચિષ્ટતે ।
યં તીર્થં કથયન્તિ પાવનતયા યેનાઽસ્તિ નાઽન્યઃ સમઃ ॥
યસ્મૈ તીર્થપતિર્નમસ્યતિ સતાં યસ્મા લ્હુમં જાયતે ।
સ્ફૂર્તિર્યસ્ય પરાવસન્તિ ચ ગુણાં યસ્મિન્સ સંયોઽર્ચ્યતામ્ ॥

—સોમપ્રભસૂરિઃ ॥

આનંદોત્સવ.

[રાગ-પિભાસ. ઝૂલણા છંદની ચાલ.]

વિજય આજે થયો વીર શાસન તણો, ગગન જય નાદથી ગજવો;
જાન્ય ભારત તણા ધર્મવીરો મળ્યા, કુસુમ કરમાં ધરીને લધાવો. વિજય ૧
તિલક કુમકુમ કરો કેશરી લાલમાં, વિજયમાલા ધરો કંઠ આજે;
રમણ રમેહો કરો પંચ પરિમેદિનું, થાય શુભ પ્રેરણા આ સમાજે. વિજય ૨

વીરના બાળની હૃદય આશાલતા, આજ પદલવ ધરી પૂર્ણ ફેલશે;
 ભાગ્યના ભાતુનો ઉદય આજે થશે, જ્ઞાનનાં સાધનો. સર્વ મલશે. વિનય ૦ ૩
 ઉર્મિઓ ઉઠશે આજ આંદાર્યની, ઝળકશે જૈનની જ્યોત પૂરી;
 સહાય સાધર્મિઓ પૂર્ણ સૌ પામશે, અવર આશા રહે નહિ અધૂરી. વિનય ૦ ૪
 વિશ્વ વિદ્યાલયે વીરનાં બાલકો, વિપુલતાથી વધે વેગ પામી;
 પૂર્ણ વ્યાપાર ઉદ્યોગ ખીલે અતિ, આજ એ ભાવના પૂર્ણ જામી વિનય ૦ ૫
 કુરિવાળે તણું ઘોર વાદળ ચડ્યું, ઠોમ આવી પડી અંધકારે;
 સમિર આજે સુધારા તણેા છૂટશે, અધિક ઉદ્યોતને જે પ્રસારે. વિનય ૦ ૬
 —શાસ્ત્રી નર્મદાશંકર.

બંધુઓને પ્રોત્સાહન.

(“જીનના દયાળ પ્રભુ” એ રાહ.)

ઉઠો વીર ધર્મ વીર સમય આ મળતો,
 જ્ઞાન કલા ભગ્યતિ તણોજ આ જમાનો—ઉઠો (એ ટેક)
 સ્મરણ કરો પૂર્વ કાલ પ્રેમથી તમારો,
 વીર્ય ક્યાં ગયું તમારું વીર એ વિચારો— ઉઠો. ૧
 ભારતે હતી તમારી ભવ્યતાજ સારી,
 કેવી ધર્મ કીર્તિ જૈન મંડલે પ્રસારી.— ઉઠો. ૨
 પાટણે પ્રભાવ જૈન ધર્મનો વધાર્યો,
 ગુર્જરાધિપોએ વીર ધર્મને ઉધાર્યો.— ઉઠો. ૩
 સૂરીશ હેમચંદ્ર તણું કાર્યને વિચારી,
 કરે પ્રવૃત્તિ નૌ મુનિ એ પ્રાર્થના અમારી.— ઉઠો. ૪
 અભયદાન જૈનનું ગણાય નિત્ય ભારી,
 સમય આજ જૈન ફરે, લાજ શી તમારી ?— ઉઠો. ૫
 પ્રતાપી પશ્ચિમે તણેા પ્રભાવ નૌ વિચારો,
 સ્વદેશ ને સ્વકોમ તણું પ્રેમ તત્ત્વ ધારો,— ઉઠો. ૬
 શું પ્રમાદ પાશમાં પડ્યા રહો પ્રતાપી,
 એકથી કરો સહાય બંધુ-કષ્ટ કાપી— ઉઠો. ૭
 ભારતે ગણાય જૈન ઠોમ મર્વ આતી,
 કીર્તિ ભજવો તમારી યામને ઉગારી — ઉઠો. ૮
 સંપ કલ્પવૃક્ષ તણી છાંય નિત્ય સેવો,
 ફર તે કુમંપને જ દેશવટો દેવો.— ઉઠો. ૯

—શાસ્ત્રી નર્મદાશંકર.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બાર કોન્ફરન્સ હોર્સલ,
એપ્રિલ ૧૯૧૬.

શેઠ કલ્યાણચંદ શેલામચંદ અવેરી, ચેન્નેન, રિસેપ્શન કમિટી
દશમી શ્રી જૈન શ્વેતામ્બાર કોન્ફરન્સ, મુંબઈ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ.

દશમું અધિવેશન, મુંબઈ.

તા. ૨૧ એપ્રિલ ૧૯૧૬.

રિસેપ્શન કમિટીના ચેરમેન શેઠ કલ્યાણચંદ્ર સોભાગચંદ્રનું

સ્વાગત આપવાનું ભાષણ.

સુજ બંધુઓ અને બહેનો,

અનેક પ્રકારની અગવડો વેઠી અત્રે પધારેલા કર્તવ્યનિષ્ઠ મારા ડેલીગેટ બંધુઓ ! તમને સર્વેને અત્રેની રિસેપ્શન કમિટી તરફથી અંતઃકરણપૂર્વક સ્વાગત આપતાં મને અત્યંત આનંદ થાય છે. જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના દશમા અધિવેશનના માંગલિક પ્રસંગ ઉપર આપ સર્વેએ અનેક પ્રકારની અગવડો વેઠી તથા પોતાના કિમતી વખતનો ભોગ આપી અમારા આમંત્રણને માન આપી અહીં પધારવાની જે તરફી લીધી છે તેને માટે અત્રેના શ્રી સંઘ તરફથી હું તમારો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવાની રજા લઉં છું. આખા હિંદુસ્તાનના દૂર દૂર દેશમાં વસતા અમારા બંધુઓનો આદરસત્કાર કરવાની આવી તક અત્રેના શ્રી સંઘને અને તે દ્વારા અમારી કમિટીને મળી તે માટે હું તથા અમારી કમિટીના સભાસદો અહોભાગ્ય સમજીએ છીએ, શ્રી સંઘને યોગ્ય તીર્થંકર મહારાજ પણ નમસ્કાર કરતા આવ્યા છે, અને સંઘભક્તિ એ આપણા જૈન બંધુઓ માટે અતિ અગત્યનું શ્રાદ્ધકર્તવ્ય ગણાય છે. એવી અનુપમ તક મળતાં મારા અંતઃકરણમાં પ્રગટ થતી ઊર્મિઓ હું આ પ્રસંગે છુપાવી શકતો નથી.

મને આ પ્રસંગે જણાવવું વખતસરનું જણાય છે કે મુંબઈ શહેર આવી રીતે આપ સર્વેનું સ્વાગત કરે એ સર્વ રીતે યોગ્ય છે. આપણી કોન્ફરન્સ અને મુંબઈ શહેરનો જોન ઇતિહાસ નહિ બૂલી શકાય તેવી રીતે જોડાઈ રહેલાં છે એ આપ સર્વને સુવિદિતજ હોવું જોઈએ. આપણા પ્રાચીન તીર્થ શ્રી ક્ષેત્રાધિમાં આ વિજયી મહાદેવીનું સ્થાપન થયા પછી બીજેજ વર્ષ સંવત્ ૧૯૫૯ માં આપ સર્વને અત્રેજ સ્વાગત કરવાનો લાભ અત્રેના શ્રી સંઘને મળ્યો હતો. તે વખતે આ સ્થાને જે ઉદારચરિત્ર સ્વા-

શ્રી નરરત્ન શેઠ શ્રી વીરચંદ દ્વીપચંદ સી. આઈ. ઈ. બિરાજ્યા હતા, તેમની ટ્રાન્ડરન્સ પ્રત્યેની જ્વલંત લાગણીઓ અને તમો સર્વને આદર કરવાનો અંતઃકરણ-પૂર્વકનો પ્રેમ હું યાદ કરું છું ત્યારે મારા મનમાં તેમના પ્રત્યે અનેક પ્રકારની શુભ લાગણીઓ સ્ફુરે છે. એ પ્રસંગે ભગીરથ પ્રયત્ન કરનાર અનેક કાર્યવાહકોના મોખરે શેઠ કૃષ્ણચંદ પ્રેમચંદનું નામ પણ તુરતજ લક્ષ્ય પર આવે છે. તેમના પ્રયાસથી ટ્રાન્ડરન્સ નવપદલવિત થઈ, તેને જળસિંચન કરવામાં આવ્યું અને ત્યારપછી તેણે જ ભગીરથ કાર્ય કર્યું છે તે વિષે હું આગળ સહજ બોલીશ.

આખા હિંદુસ્તાનના વ્યાપારના મધ્યબિંદુ સમાન અને પૂર્વ તથા પશ્ચિમના મુલકનો સંયોગ કરાવનાર આ મુંબઈ શહેરમાં આપણી વ્યાપારી ઢોમ સારી અગત્ય ધરાવે છે. અનેક પ્રકારની માનસિક તથા હાર્દિક શક્તિઓને ગર્ભમાં રાખવા ઉપરાંત બહારથી આકર્ષણ કરી ખેંચી લાવવાની અજબ શક્તિ ધરાવનાર આ હિંદુસ્તાનનું પ્રથમ શહેર જૈન ઢોમમાં પણ તેજ દરજ્જે ધરાવે છે. આપણી જૈન ઢોમમાં શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ જેવા પ્રથમ દરજ્જાના વ્યાપારી આ શહેરમાં ઉત્પન્ન થયા હતા. દાનવીર, કાર્યકુશળ અને ગમે તેવી અવસ્થાંતરમાં પણ મન ઉપર અસાધારણ કાણુ રાખનાર આ નરરત્નના નામથી આપણી ઢોમમાં તો શું, પરંતુ ભારતવર્ષમાં ભાગ્યેજ કોઈ એવી વ્યક્તિ હોય કે તેને તેમના નામનો પરિચય થયો ન હોય. તેઓની જૈન ઢોમની મોટી સખાવતો ઉપરાંત મુંબઈ, કલકત્તા યુનિવર્સિટીની અનેક બાદશાહી, સાર્વજનિક સખાવતોનો ઉચ્ચ અવાજ અને વિજયવાવટો રાજબાઈ ટાવર નિરંતર ઉઠાવી રહેલ છે. આ શહેરે બીજા અનેક વ્યાપારીઓ અને વિદ્વાનોને અવકાશ આપ્યો છે. આ શહેરમાં મોટી રકમનો વ્યય કરીને શેઠ મોતીચંદ અમીચંદે ભાય-ખળામાં દેવાલય, ઉપાશ્રય તથા શુભેશ્વર ઉપર પાંજરાપોળ, લાલબાગ વિગેરે બંધાવી આપેલ છે. જૈન એસોસીએશનનું સ્થાપન કરનાર મહુમ શેઠ તલકચંદ માણેકચંદ જેવાં નરરત્નો અર્ધી થઈ ગયાં છે. આવી રીતે આ મુંબઈ શહેરને આપનો સત્કાર કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો છે અને મને સંપૂર્ણ આશા છે કે જવી રીતે સને ૧૯૦૩ માં આ શહેરમાં મળેલા અધિવેશનને પ્રસંગે અંક્ય અને દૃઢ્યની ઉદારતા આપ તરફથી ખતાવવામાં આવ્યાં હતાં તેવી રીતે આ વખતે પણ ટ્રાન્ડરન્સના પાયા સુદૃઢ કરવા યોગ્ય પ્રયત્ન કરશે અને તેજ આશયથી આપ સર્વને સ્વાગત કરતાં અમારા અંતઃકરણમાં આનંદ થાય છે.

મુંબઈમાં આપણી અનેક જાદેર સંસ્થાઓ આપનું ધ્યાન ખેંચે તેવી છે. અર્ધી મહુમ શેઠ ગોકળબાઈ મુળચંદની ઇચ્છાને અનુસરીને તેમના મુપૃત્ત શેઠ મણી-ભાઈએ મોટા ખર્ચથી જૈન હોસ્ટેલ બોલ્યું છે. અર્ધી બા'મુ પન્નાલાલની ઇચ્છાને અનુસરીને તેમના મુપૃત્તે જૈન હાઈસ્કુલ અને હોરિપટલ સ્થાપન કર્યા છે. અર્ધી

મુનિ મહારાજ શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના નામથી એક સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરી અને પાઠશાળા સ્થાપવામાં આવ્યાં છે. થોડાજ વખત ઉપર અનેક શુભ ઘટનાઓ સાથે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય નામની સંસ્થા ખોલવામાં આવી છે. તેમજ શ્રી મુંબઈ માંગરોલ જૈન સભા, જૈન એસોસીએશન ઓફ ઇન્ડિયા વિગેરે અનેક ખાતાંઓ અહીં કામનું અને ધર્મનું જુદી જુદી દિશાએ કામ કરી રહ્યાં છે. આ સર્વ સંસ્થાઓનો આપને અભ્યાસ કરવાનો, નિરીક્ષણ કરવાનો અને તેમાં સૂચનાઓ કરવાનો પ્રસંગ મળશે અને તેથી સીધી રીતે અને આડકતરી રીતે આ શહેરને ધણો લાભ મળશે. બહાર ગામથી વ્યાપાર તેમજ અભ્યાસ માટે આવતા મોટી સંખ્યાના માણસોને આ શહેરમાં અનેક જુદા જુદા પ્રકારની સંસ્થાઓની જરૂર છે અને અતિ પ્રવૃત્તિવાળા શહેરમાં એવા જુદી જુદી દિશાના પ્રયત્નોની ધણી આવશ્યકતા છે એ બાબતમાં બે મત પડવાનો સંભવ નથી.

કાન્ડ્રન્સના કાર્ય સાથે હું કેટલાક વખતથી જોડાયેલ છું, તેથી તેના સંબંધમાં મારે આ પ્રસંગે કાંઈક વિવેચન સાથે કહેવું જોઈએ એમ મને લાગે છે. મુંબઈમાં કાન્ડ્રન્સ થઈ ત્યારથી તેની કાર્યપ્રણાલિકા હું જોતો આવ્યો છું તે ઉપરથી મારી ખાત્રી થઈ છે કે આ સંસ્થાની ધણી જરૂરીઆત છે. આખી કામના વિચારશીલ આગેવાનો એકત્ર થઈ પોતાની ઉત્તરિના વિચારો કરે, તેમને અમલમાં મૂકવાના માર્ગો પર લોકમત ટળવે અને યોજનાઓ ધડે, એ કાંઈ જોવી તેવી બાબત નથી. આપણી કામને આખા હિંદુસ્તાનને અંગે ઉપસ્થિત થતા પ્રશ્નો પર વિચાર કરવાનું હોવા ઉપરાંત ઘણા અંગત સવાલો વિચારવાના છે. આપણી જવાબદારીઓ ધણી મોટી છે અને આપણી વસ્તી એટલી ઘટતી જાય છે કે જો આ મુસંબદ્ધ સંસ્થામાં એકત્ર થઈ યોગ્ય નિર્ણય નહિ કરીએ તો ભવિષ્યમાં બહુ શોચનીય સ્થિતિમાં આવી પડવાનો ભય રહે છે. આપણાં અનેક તીર્થક્ષેત્રો પર વિચાર કરતાં, અનેક મંદિરોની સ્થિતિ વિચારતાં, આપણું વિશાળ શાસ્ત્ર-કથા અને ચરણકરણાનુયોગનું સાહિત્ય જોતાં, તેમજ જીવદયા, નિરાશ્રિત અને સાંસારિક રીતરિવાજોની સ્થિતિ વિચારતાં અને સાથે રાજ્યદરબારમાં આપણી લાગવગ જોતાં કાર્યક્ષેત્ર ધણું વિશાળ અને એકદમ ધ્યાન પહોંચાડવાની જરૂરીઆતવાળું લાગે છે. ટળવણીના સવાલને અંગે આપણે કેટલું કરવાનું છે તે માટે આ વખતે ઘડેલા ડ્રાફ્ટ રેઝોલ્યુશનો આપણા કર્તવ્યનું ખાસ ભાન કરાવે છે. આવાં અનેક કાર્યો કરવાનાં હોય અને સાથે આપણી કામની વસ્તી ઘટતી જતી હોય, આપણામાં સંપત્તિ સ્થાને કુસંપ જણાતો હોય તો અત્યંત ખેદપ્રદ સ્થિતિમાં આપણે આવી પડીએ એવું મારા અત્યાર સુધીના અનુભવ પરથી મને લાગ્યું છે. આવાં અનેક કાર્યો એક વ્યક્તિ કે એક શહેરથી કદિ પણ બની શકે નહિ. એને માટે પદ્ધતિસરની વ્યવસ્થા યોગ્ય શાસન નીચે રહી યોજનાપૂર્વક અને આખા જૈન ભારતવર્ષના પ્રત્યાઘોષ સાથે કરવામાં આવે

તોજ વિશાળ કર્તવ્ય કાર્યોને પહોંચી વળવાનો સંભવ ગણી શકાય. વિચારશીળ મનુષ્યો સ્પષ્ટ રીતે આપણને ચેતવણી આપે છે કે હવે અંદર અંદરના નકામા અને અર્થ પરિણામ વગરના કલેશો છોડી દઈ, એકત્ર પ્રયાસ કરી, સર્વ કાર્યો હાથ ધરવાની બહુજ જરૂર છે; તેમાં પ્રમાદ કરવામાં આવશે અને ગફલતી રાખવામાં આવશે તો મોટા વારસો શુભાવવાના કારણભૂત આપણે થઈશું.

કોન્ક્રેટ અત્યાર સુધી શું કર્યું? એવો ઘણી જગાએથી પ્રશ્ન થાય છે. જવાબમાં એણે કરેલા માનસિક પરિવર્તનના કાર્યોનો સરવાળો આપી શકાય તેમ નથી. એણે વિચારવાતાવરણમાં જખરજસ્ત ફેરફાર કર્યો છે; અને તે સ્પષ્ટ રીતે આપણે જોઈ શકીએ છીએ. બાકી તેણે સ્થૂળ કાર્યો કયાં કયાં કર્યાં તે જોવું હોય તો તમારી પાસે આજ એક સિંહાવલોકન અને રિપોર્ટ રજુ કરેલ છે તે જરા તપાસી જશો, વાંચી જશો તો તમને સ્પષ્ટ રીતે જણાશે કે વર્ષોના પ્રમાણમાં કાર્ય ધણું થયું છે. કોન્ક્રેટનો હું એક સેવક હોવાથી તે સંબંધી મારે વધારે કહેવું તે અનુચિત ધારું છું; પરંતુ અત્રેના કાર્યને ગણાવવા ખાતર નહિ, પણ કોન્ક્રેટની હયાતી અત્યંત આવશ્યક છે તે ખતાવવા ખાતર અત્રે તેની ગણના કરવામાં આવેલ છે. તેણે કેળવણી માટે ખર્ચેલા અને ખર્ચવિદ્યા હજારો રૂપિયા તરફ આપનું ધ્યાન ખેંચીશ. કેળવણીની પાછળ ખર્ચાયેલી બાદશાહી રકમથી અનેક જૈનોએ શિક્ષણ લીધું છે, તેઓ રસ્તે ચઢ્યા છે અને કામની સેવામાં પોતાનો ફાળો આપતા થયા છે. કોન્ક્રેટની હયાતી પહેલાં યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય તરફ ઉપેક્ષા હતી તે તેણે દાખલ કરાવ્યું છે. કોન્ક્રેટને અંગે હયાતીમાં આવેલ ગ્રેજ્યુએટ્સ એસોસિએશને તે કાર્ય બજાવ્યું છે. તે ઉપરાંત જૈનોના તહેવારોને દિવસે રજા મેળવવાનું કાર્ય પણ તેજ સંસ્થાએ કર્યું છે. પાછળથી તે કામમાં ફેરફાર થયો છે તે આપણા એકત્ર અવાજથી સુધરાવવાનો છે. કોન્ક્રેટ અત્યાર સુધીમાં આપણાં અનેક તીર્થોના હકોના સંબંધમાં જુદી જુદી બહુ દિશાએ કામ કરી ખતાવ્યું છે; તથા સીધી અને આડકતરી સહાય આપી હકો જાળવી રાખ્યા છે. પૂર્વ અને મારવાડ તેમજ અન્ય સ્થળોનાં અનેક દેરાસરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવામાં મદદ આપવા ઉપરાંત એક મંદિરાવળીનું પ્રસ્તુત બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. પ્રસ્તુત-લંકારોની ટીપ કરાવી જૈન ગ્રન્થાવળી તૈયાર કરાવી છે. આપણા આજુ પર્વત પર આવેલા કીર્તિસ્તંભોમાં જે દુદ્યમેદક આશાતના થતી હતી તે આ મહાદેવીના પ્રયાસથી અટકી છે અને તેથી આપણાં પચાસ વર્ષનાં દુઃખ અને દુરિયાદ દૂર થયાં છે. આપણી મહાદેવીએ એક ગ્રેજ્યુએશન બોર્ડ સ્થાપન કર્યું છે. તે પ્રૃથ્વ અને સ્ત્રી તેમજ કન્યાની ધાર્મિક શિક્ષણને અંગે દર વરસે પરીક્ષા લઈ ઇનામો અપાવે છે અથવા આપે છે. જીવદયાના મહાન્ કાર્યને વિજ્ઞાનની પદ્ધતિ પર મૂકી પરીક્ષાઓ દ્વારા, ઇનામ દ્વારા અને અદિસાનું જ્ઞાન ફેલાવનારાં પ્રસ્તુતો, પત્રો તથા જાહેર ખબરો છપાવી

અહિંસાના કાર્યને અર્વાચીન નવીન રીતિ પર ચૂકવાની શરૂઆત આ સંસ્થાએ જ કરી હતી. દશેરા વખતે પત્રો લખી, માન આપી રાજરજવાડામાં થતો પશુવધ અટકાવવાનો પ્રયાસ પણ આ સંસ્થાએ જ આદર્યો હતો. તે સર્વમાં કેટલેક અંશે તેણે વિજય પ્રાપ્ત કર્યો હતો. આ ઉપરાંત અનેક બાબતોમાં ચળવળ ઉત્પન્ન કરી લોકમત ફળવી લગભગ દરેક ઉપયોગી જૈન બાબત આ સંસ્થાએ અસાર સુધીમાં ઉપાડી લીધી છે. આ પ્રમાણે ઠાન્દ્રન્સે અનેક કાર્યો અસાર સુધી કર્યા છે.

કેટલીક વખત ધારેલ કામ ન થાય તો તેનું કારણ આપણે જ છીએ. આપણે સર્વ કાર્ય કરીએ તો ઠાન્દ્રન્સે કાર્ય કરે; તેને ગતિમાં ચૂકનાર તો આપણે જ છીએ. એથી મને તો એક રીતે એમ લાગે છે કે ઠાન્દ્રન્સના કાર્ય પર આક્ષેપ કરવો એ આપણા પોતા ઉપર આક્ષેપ કરવા જેવું છે. ઠાન્દ્રન્સે ધણું કર્યું છે અને તેથી ધણું વધારે કરી શકે તેવી તેનામાં આંતરગત શક્તિઓ છે, તેનું બંધારણ એવા વિશાળ પાયા પર છે, માત્ર તેને કાર્ય કરનારાઓનો ખપ છે. તે માટેની સર્વ જવાબદારી આપણા સર્વ ઉપર જ છે.

મારે આ પ્રસંગે એક બાબત જરા સ્પષ્ટ કરીને કહેવાની જરૂર છે. જેમ ઠાન્દ્રન્સથી ઘણા લાલ થવાનો સંભવ છે અને અસાર સુધીમાં તેનાથી ઘણા સ્પષ્ટ લાભો થયા છે તેમ તેના કાર્યને વ્યવહારમાં ચૂકતાં એક બાબતની ખાસ સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. ઠાન્દ્રન્સ દેવીને પોતાના ખાનગી સ્વાર્થ કે નજીવી ખટપટનું સાધન બનાવી દેવાથી તેનામાં જે કાર્ય કરવાની શક્તિ છે તેનો દ્વંસ થાય છે. ઠાન્દ્રન્સનું સુખ્ય કાર્ય યોગ્ય સૂચના દ્વારા વિચારવાતાવરણમાં ફેરફાર કરાવવાનું છે; તેનો ઉદ્દેશ પૂર્વ પશ્ચિમના સંઘાન્ટિકાળમાં પૂર્વના પ્રાચીન ઇતિહાસનું ગૌરવ વધારે તેવી રીતે પશ્ચિમના નવીન પ્રવાહનું સંમેલન કરાવવાનો છે; તેનું સાધન લોકમત ફળવવામાં અને કર્તવ્યદિશા બતાવવામાં છે; અને તેની ફલાવાપ્તિ આપણી કર્તવ્યપરાયણતામાં છે. આ ઉદ્દેશ વિસરી જઈ જો તેને એકદેશીય બનાવવાનો અથવા એકતરફી કરવાનો ઠાઈ પણ પ્રયાસ કરવામાં આવશે તો તેના ખૂળ ઉદ્દેશને ક્ષતિ પહોંચશે; અને તેટલે અંશે આપણે જે મહાન્ સંદેશો જગતને કહેવો છે, વીર પરમાત્માનો ઝુંડો જગતમાં સર્વે જ ફેલાવી વિજય પ્રાપ્ત કરવો છે તેમાં હાનિ પહોંચશે. આ બાબત ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવા હું આપને પુનઃ પુનઃ પ્રાર્થના કરું છું. ઠાઈ પણ ખટપટી સલાહો અને વૈમનસ્ય ઉત્પન્ન કરે તેવા તકરારી પ્રશ્નોમાંથી આ સંસ્થાને ખાસ દૂર રાખવાની એટલા માટે જરૂર છે કે એવા કાર્યમાં ઉતરવું એ એનો ઉદ્દેશ નથી. એની કાર્યપ્રણાલિકામાં અમલકાર્યનો બહુધા અભાવ છે. એવી દિશાએ કામ લેવાથી જે મહાન્ હેતુથી તેને સ્થાપન કરવામાં આવી છે તે પાર પડવાનો સંભવ જરાપણ નથી. આ બાબત આપના મન ઉપર વારંવાર ઠસાવવાની મને

બહુ જરૂર જણાય છે. એ મૂળ ધ્યાનમાં રાખવાથી આપણે થોડા વખતમાં ધણુ કાર્ય કરી ઢામને અને ધર્મને વધારે ગતિમાન કરી શકશું, અનેક ઉપયોગી સવાલો પર ધ્યાન પહોંચાડી શકશું અને વિશુદ્ધ દિશા પર પ્રયત્ન કરી સીધા રસ્તે આગળ વધતાં આપણને ખાડા ખરાબાનો જરાપણ ભય રહેશે નહિ. આ આપણી મહાન સંસ્થાનો ઉદ્દેશ છે અને એને લક્ષ્યમાં રાખવાની અત્યારે આપણને ખાસ જરૂર છે.

આપણી ઢામમાં અત્યારે જે બે મુખ્ય પ્રશ્ન પર ધ્યાન આપવાનું છે તે આપણી આગળ આ સંસ્થા લાવે છે અને આ અધિવેશનમાં પણ લાવશે. પ્રથમ અગત્યનો પ્રશ્ન ઢળવણીનો છે. ઢળવણીના વધારા સાથે આપણી પ્રગતિનો ખાસ સંબંધ છે અને તેને માટે અનેક પ્રયત્નો કરી મોટા પાયા ઉપર કાર્યો કરવાની જરૂર છે. આ પ્રશ્ન પર આ અધિવેશનમાં મુખ્યત્વે કરીને વિચાર કરવાનો હોવાથી માત્ર તેનો નામનિર્દેશ કરી બીજી તેટલીજ અગત્યની ખાખત પર આપનું ધ્યાન ખેંચીશ. તે બીજી ખાખત તે આપણી ધટતી જતી વસ્તીની છે. આપણે મંદિર, શાસ્ત્રો કે ઢળવણીને અંગે ગમે તેટલા નિર્ણયે, કરીએ, પણ જ્યાંસુધી આપણને ક્ષય રોગ લાગુ પડ્યો હોય, આપણી સંખ્યા દર વર્ષે નિયમિત ટકાઓમાં ધટતી હોય ત્યાંસુધી આપણે જરાપણ વધી શકીએ એ અસંભવિત છે. વસ્તીપત્રક જેતાં જણાય છે કે આપણે સમૂહબળમાં દર વર્ષે ધટતા જઘએ છીએ, આપણી ઢામમાં ગમે તે કારણોથી મરણપ્રમાણ બહુ વધારે આવે છે અને આપણી સ્ત્રીઓ અને બાળકો નાની વયમાં ચાલ્યા જાય છે. આ સંબંધમાં વસ્તીના વધારા માટે આપણે અનેક દિશાએ કાર્ય કરી શકીએ. આવા જ્ઞાનના જમાનામાં આપણે ઘણા માણસોને વીર પ્રજાના સંદેશા કહી સંભળાવીએ, તેઓની સ્યાદાદ, નયનિક્ષેપગર્ભિત વાણીને વિસ્તારી શકીએ, અને અદ્ય પ્રયાસે અનેકને જૈન બનાવી શકીએ તેવા મંત્રોગો છે, રાજ્યની અનુકળતા છે, તત્ત્વજ્ઞાન નવીન તર્કપદ્ધતિને અંધ-બેસતુ છે, સર્વ મંત્રોગો અનુદાન છે, તેથી આ વખતનો ખરેખરે લાભ લેવાની આપણને જરૂર છે. અર્થ વગરના ઝગડાઓમાં નકામો શક્તિ અને ધનનો દુર્બલયોગ કરવાને બદલે આ કાર્ય ઉપાડી લેવાની જરૂર છે. આ બે અગત્યની ખાખત માત્ર અચવીને હું દરેક માગ વિષયના છેવટના ભાગ પર આવીશ.

જે અન્ય કાર્ય આ મંત્રા દ્વારા બની ગયું છે તેટલાથી મંત્રોપ માની બેસી રહેવાનું નથી હવે ધણુ કરવાનું બાકી છે. તે માટે સર્વેએ એકમંપ થઈ કામ હાથ ધરવાની ખામ અગત્ય છે. આપણે એકત્ર બળથી ધણુ કામ કરી શકશું, આપણે એકત્ર અવાજ બહુ દૂર સુધી સંભળાશે, આપણે મુનંબદ્ધ ધ્વનિ દિગંતમાં ગાનશે, આપણે એકત્ર પ્રયામ બહુ સુદૃઢ કરી નીપજવી શકશે, માટે દરેક પ્રમાદ છોડી કર્તવ્યનિષ્ઠ બનવાની ખામ જરૂર છે. થોડા મમયમાં જે કાંઈ પરિણામ આપણે નીપજવી ગયા છીએ તે ભવિષ્યને માટે મારી આશાઓ આપનાર છે.

આ વખતની કોન્ફરન્સ જમ અને તેમ ઓછા દબદબા સાથે કરવી એવો પ્રથમથી આપણા અગાઉના ઠરાવ પ્રમાણે નિર્ણય હતો. સને ૧૯૦૩ માં મુંબઈમાં કોન્ફરન્સ મોટા દબદબા સાથે ભર્યા પછી તેનો ખર્ચ ઉત્તરોત્તર વધતો ગયો અને વડોદરા, પાટણ, અમદાવાદ, ભાવનગર તથા પુના ખર્ચની બાબતમાં ઠેટલા વધતા ગયા તે આપે જોયું હશે. શરૂઆતમાં હિંદુઓને લોકપ્રિય બનાવવા માટે એવા ખર્ચની જરૂરી-આત હતી. હવે આપણે વધારે ગંભીરપણે કામ હાથ લેવામાં ખર્ચને જમ અને તેમ ઓછી હદમાં રાખવાની જરૂર સ્વીકારાયલી હતી. બીજા શહેર કરતાં મુંબઈનું તે બાબતમાં દાખલો બેસાડે તે વધારે યોગ્ય ગણાય, કારણ કે જે શહેરથી ખર્ચ વધવાની શરૂઆત થઈ હતી ત્યાંથીજ ખર્ચ ઓછો થવાની શરૂઆત થવી જોઈએ; માટે આપ સાદાઈ તેના સંપૂર્ણ સ્વરૂપમાં સર્વ વ્યવસ્થામાં જોશો. કોન્ફરન્સની વધારે ગંભીર દ્રષ્ટિ વિચારતાં આપણને હવે ખાલ શોભા પર દુર્લક્ષ આપવાનો વખત આવી પહોંચ્યો છે. આ શરૂઆત કરી છે તેનો ઉદ્દેશ એ છે કે ગમે તેટલી નાની વસ્તીવાળું શહેર કે ગામ ભવિષ્યમાં કોન્ફરન્સને બોલાવી શકે એવી યોજના કરી દેવી. મુંબઈ શહેરના પ્રમાણમાં સાદાઈ રાખી શકાય તેટલી રાખવા યત્ન કર્યો છે. આ વખતની કોન્ફરન્સમાં કોઈ પણ વિવાદગ્રસ્ત કે તકરારી પ્રશ્ન ન ચર્ચાય તે જરૂરી લાગવાથી અમે ઠરાવોના ખરડામાં એવો કોઈ પ્રશ્ન લીધો નથી. કયા અને કેવા પ્રશ્નો લેવા તે સમજદારી સંમિતી નિર્ણય કરશે. અમારી બીજી મજબૂત ઇચ્છા એ હતી કે કોન્ફરન્સનું બંધારણ જમ અને તેમ સંગીન થાય અને તે પર પૂરતો વિચાર થાય તે માટે આ વખતે ખાસ લક્ષ્ય આપવું અને કળવણીના મુખ્ય સવાલને પ્રથમ સ્થાન આપવું. આ ધોરણ પર અમે કામ લીધું છે, તેથી કોઈ જગોએ આપનું સ્વાગત જેવું જોઈએ તેવું ન થયું હોય, આપની સગવડ પૂરતી જળવાઈ ન હોય તો અમને દામા કરશો.

ધણું થોડું બોલવાનો વિચાર હતો છતાં વધારે બોલાઈ ગયું છે. હવે આપની અને આપણા શ્રીમાન્ પ્રમુખ સાહેબ જેઓનું સુંદર સુભાષિત શ્રવણ કરવા આપ ઉત્સુક થઈ રહ્યા હશે તેની વચ્ચે હું વધારે આવવા ઇચ્છતો નથી. આપનું ફરીવાર સ્વાગત કરતાં મને અત્યંત આનંદ થાય છે. બહુ થોડા વખતમાં કાર્ય કરવાનું હોવાથી તેમજ ઘણા ઓછા ખર્ચમાં કાર્ય પાર ઉતારવાની ઇચ્છાથી અમારી અનેક ભૂલો થઈ જવાનો સંભવ છે. અમારી અનેક સખલનાઓને કાંતવ્ય ગણી આપ અમારો અંતરનો ભાવ સ્વીકારશો અને આપે અત્રે પધારી અત્રેથી શ્રી સંધને જે માન આપ્યું છે તે વાસ્તે તેના તરફનો મારો ધન્યવાદ વધાવી લેશો.

રા. રા. બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટી સાથે આપને વિશેષ પરિચય કરાવવાની જરૂર નથી. તેઓ આપણા ઉપર અનેક પ્રકારનો સીધી અને આડકતરી રીતે ઉપકાર કરનાર, રાજ્યના જૈન ભંડારોને પ્રસિદ્ધિમાં લાવનાર લોકપ્રિય નામદાર ગાયકવાડ

સર સયાજીરાવના માનીતા વૈદકીય સલાહકાર અને વિદ્વદ્રત છે. તેઓએ અત્યાર સુધી અનેક શુભ કાર્યોમાં સીધી અને આડકતરી રીતે ધ્યાન આપ્યું છે અને કામ-સેવા કરવા ઉદ્ધુક્ત થયા છે. એવા લાયક નરને આપ પ્રમુખ તરીકે મેળવવા ભાગ્ય-શાળી થયા છો એ અત્યંત આનંદની વાત છે. આપ સર્વને રિસેપ્શન કમિટી તરફથી દ્રીવાર આદર આપતાં મને ઘણો આનંદ થાય છે. હવે આપ પ્રમુખ સાહેબની રીત-સરની ચુંટણી કરવાનું કાર્ય હાથ ધરશે એટલી વિજ્ઞાપ્તિ કરી આપ સાહેબ પાસે સ્વાગતને અંગે થયેલી અથવા થઈ જાય તેવી સ્પષ્ટતાઓ માટે ક્ષમા આહી માફ વક્તવ્ય પૂર્ણ કરીશ.

શ્રી દશમી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના

પ્રમુખ સાહેબનું ભાષણ.

મંગલં ભગવાનં વોરો, મંગલં ગૌતમ પ્રભુઃ ।

મંગલં સ્થૂલિમદ્રાદ્યા, જૈન ધર્મોઽસ્તુ મંગલં॥

જૈન બંધુઓ, લગિનીઓ અને શુદ્ધસ્થો

આ કોન્ફરન્સમાં ભાગ લેવા માટે દૂર દૂર પ્રદેશોમાંથી આપ સવેને આટલી મોટી સંખ્યામાં અત્રે પધારેલા જોઈ, મને અત્યાનંદ થાય છે. આજની શ્રી દશમી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સનું પ્રમુખપદ મને આપવા માટે હું જૈન કેમનો અને ખાસ કરીને મુંબાઈના શ્રી સંઘનો ખરા અંતઃકરણથી આભાર માનું છું. આ કોન્ફરન્સનું પ્રમુખસ્થાન લેવા માટે ત્યારે મને કહેવામાં આવ્યું ત્યારે મારા મનમાં કેટલીક આનાકાની થઈ હતી; કારણ કે કોન્ફરન્સ કેટલાક વર્ષની વિત્રાંતિ પછી ગયે વર્ષે મળી હતી, છતાં આ વર્ષે તે ફરીથી મળી શકશે કે કેમ, તે બાબત ઘણા તરફથી સંકાપતાવવામાં આવતી હતી; પણ મુંબાઈના કેટલાક આગેવાનો અને તેમાં ખાસ કરીને યુવાન વર્ગનો દૃઢનિશ્ચય અને ઉત્સાહ જોવામાં આવ્યો ત્યારે તેમના આમંત્રણનો અસ્વિકાર કરવો એ આ ઉત્તમ સંસ્થાનો તેમજ તેના ઉત્તમ કાર્ય વાહકોનો અનાદર કરવા જેવું મને લાગ્યું, અને કેટલાક પ્રતિકુળ સંજોગો છતાં, તેમજ આવા મહાનકાર્ય માટે પૂરતી રીતે હું લાયક નહિ હોવા છતાં મારી શક્તિ મુજબ તેમાં ભાગ લેવો એ મારી ધરજ સમગ્ર આપનું આમંત્રણ મેં સ્વીકાર્યું, અને મને સંપૂર્ણ આશા છે કે આપ સર્વેની મદદથી આપણે હાથમાં લીધેલું આ શુભ કાર્ય નિર્વિઘ્ને પાર પડી અવસ્ય ફળદાયી નીવડશે.

લઢાઈ.

૨. ગાંધી સાહેબની માફક આ વર્ષે પણ આપણે યુરોપમાં આવતા મહા યુદ્ધના સમયમાંજ મજ્યા છીએ; અને દિલ્હિગિરીની સાથે કહેવું પડે છે કે એ લઢાઈનો અંત આવતો નથી તેમજ હજી કંઈ છેડો પણ દેખાતો નથી. આવા મહાન વિગ્રહમાં આપણા રાજકર્તા અને તેમનાં મિત્રરાજ્યો દુસ્મનોના જોરને તેમજ તોરને દાબી દેવાને પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે, તેમાં તેમની સંપૂર્ણ ફતેહ ઇચ્છીએ છીએ અને આશા છે કે આપણે ફરીથી મળીશું તે પહેલાં આ મહા-સંહારનો અંત આપણા ખ્રિસ્તિય સામ્રાજ્યને અનુકૂળ આવશેજ.

કૉન્ફરન્સને મુંબાઈની મદદ.

૩. આપણી આ કૉન્ફરન્સની શરૂઆત મારવાડમાં ઇ. સ. ૧૯૦૨ માં શ્રીધુલુ સુલાબચંદ્રજી દેડુના પ્રયાસથી નાના પાયા ઉપર કરવામાં આવી તી, અને તેને દૃઢ બનાવી આગળ ચલાવવાનું માન મુંબાઈના શ્રી સંધને હતું. તે પછી આઠ વર્ષ જુદે જુદે ઠેકાણે મળ્યા પછી એકાદ વર્ષના ગાળા બાદ, ગમે વર્ષે મારવાડમાંજ તેનો પુનરાદાર થયો હતો. તે પછી સુરતજ મુંબાઈમાં ફરીથી આ કૉન્ફરન્સ મળી છે. પ્રથમ તેને જેમ મુંબાઈ તરફથી સંપૂર્ણ મદદ મળી હતી, તેમજ આ વર્ષે પણ મળી છે, એ ઘણા સંતોષની વાત છે. આ કૉન્ફરન્સનું ધણુંખરું કામ મુંબાઈમાંજ થાય છે એટલે મુંબાઈ નગર એ તેનું પોષક છે એમ કહીયે તો ચાલે, અને તે હમેશાં આવા માનને પાત્ર રહેશેજ એવી આપણે ઇચ્છા રાખીશું.

આ કૉન્ફરન્સની જરૂરીયાત.

૪. હાલના જમાનાની પ્રવૃત્તિ જોતાં આપણી કામને કૉન્ફરન્સ વગર ચાલે તેમ નથી. કૉન્ફરન્સથી જૈન કોમની છુટીછવાઈ નાની નાની ન્યાતો, તેનાં મંડળો, અને સંધોનો સમૂહ મજબુતાઈથી એક થયેલો જોઈ શકાય છે, અને આગળ વધીને એટલે સુધી પણ કઠી શકારો કે કૉન્ફરન્સ એ જૈનકોમનું જીવનબળ છે. કોમની અંદર જે અનહદ શક્તિ, ગૌરવ, સામાજિકબળ અને પ્રગતિનો જીવો આવી રહેલાં છે, તે દર્શાવનારી સંસ્થા છે. તે જૈન કોમના ઉત્તમ વિચારો, ઉત્તમ દેખણી, સામાજિક મુદારો અને અનહદ ધર્મજ્ઞાન પ્રવર્તાવનાર મંડળ છે. જે કોમ આગળ વધવાનો દાવો કરે, અગર તો આગળ વધવાના પ્રયત્નો કરે તેને આવી સંસ્થાની ખાસ જરૂર છે. સમાજની ઉન્નતિના કામમાં તીવ્ર લાગણી અને ઉત્તમ આસયોવાળા થોડા માણસો છુટાછવાયા પ્રયત્નો કરી શકે ખરા, પણ તેમના કામમાં સરળતા કરી આપવા સમસ્ત કોમનું બંધારણ અને મદદ ન હોય તો આવા પ્રયત્નો ધણીવાર નિષ્ફળ જાય છે; અને તેમનું કામ ચિરસ્થાયી થઈ શકતું નથી, માટે સમસ્ત જૈન કોમની ઉન્નતિના ઉત્તમ વિચારો આમળ સાધી તેને વ્યવહારૂ રૂપમાં આણનાર આ સંસ્થાની ફેટહી બધી જરૂર છે તે હરકાઈ વચારવંત માણસ સમજી શકશે. ફેટલાક માણસો આ કૉન્ફરન્સની જરૂરીયાત બાબત શંકા બતાવતા જોવામાં આવ્યા છે, પણ જો તેમણે કૉન્ફરન્સ ઓશીસ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા રીપોર્ટો વાંચ્યા હોત, અને કૉન્ફરન્સની છેલ્લી નવ બેઠકોમાં પસાર થયેલા હસવો એક સાથે જોયા હોત, તો તેમને કૉન્ફરન્સ પર અવિશ્વાસ અગર અશ્રદ્ધા લાવવાનું કારણ રહેત નહિ; વળી જૈન કૉન્ફરન્સ દિંદુસ્તાનમાં મળતી બીજી બધી ખરી કૉન્ફરન્સોની માફક માત્ર ત્રણ દિવસ મળી હસવો કરી વિખેરાઈ જનારી સંસ્થા નથી. આ સંસ્થા કોમના હિતાર્થે દરદમેય કામ કર્યાં કરે છે. તેની મુખ્ય ઓશીસ તરફથી કોમની પ્રગતિના વિચારો સતત થયા કરે છે અને તેને અમલમાં મૂકવામાં આવે છે, અને તેના પરિણામે જે સંખ્યાબંધ કાર્યો કરવામાં આવ્યા છે, તે ઉપરથી તેનું કાર્યક્ષેત્ર ફેટનું વિશાળ થયું છે તે જોઈ શકાય છે. તેના કાર્યવાહકો દૃઢ નિશ્ચયવાળા હોય સતત કામ કર્યાં જાય છે, છતાં તેમના કામમાં કાંઈ ન્યૂનતા જણાતી હોય તો તે તેમની કાર્યશક્તિને અજાવ, ઉચ્ચારણની ખામી, અથવા એવાં બીજાં કારણોને

લીધે નહિ, પણ 'નાણાંની તંગી અને કામની સંપૂર્ણ સહાયતા' (moral support) ના અભાવને લીધેજ છે.

૫. ડૉન્ડરન્સ ઑફિસ તરફથી કામના ઉદ્યતા ધણા સવાલો હાથ ધરવામાં આવ્યા છે. તેના ભગીરથ પ્રયત્નને લીધેજ નૈન સાહિત્ય, નૈન તહેવારો, દેરાસરની પવિત્રતા, વાંચનમાળામાં દાખલ થયેલા નૈન પાઠો વગેરે બાબતો ઉપર સરલતો (concessions) મેળવાઈ સરકાર તરફથી તેમજ યુનિવર્સિટી તરફથી કામનો મરતમો (stagnation) વધીકારવામાં આવ્યો છે, તેમજ કામની ધાર્મિક, આર્થિક અને સામાજિક ઉન્નતિ માટે ધણાં ઉપયોગી કામો થયાં છે. કામનાં ધાર્મિક અને કેળવણીના ક્ષેત્રો ઉપર ટ્રેનર-રાખવાનાં, નૈન ચૈત્ય અને પ્રાચીન સાહિત્યોદ્ધારના તથા કેળવણીનો પ્રસાર કરવાના તથા લાપણોદ્ધાર લોકમત કેળવવાનાં, ધણા પ્રયત્નો તેના તરફથી કરવામાં આવ્યા છે. કામની ડિરેક્ટરી, મંદિરાવળી તથા ગ્રંથાવળી ધણા પરિશ્રમે તૈયાર કરવામાં આવી છે, અને તેને અંગે ઉપયોગી માહિતીનો સંગ્રહ થઈ શક્યો છે.

૬. આ પ્રસંગે ડૉન્ડરન્સ તરફથી કરવામાં આવેલાં દરેક કામની ગણના કરવાનો અવકાશ નથી, પણ જોને આ સંબંધમાં વધુ માહિતી મેળવવાની ઇચ્છા હોય તેને માટે ડૉન્ડરન્સ ઑફિસ તરફથી ધણા પરિશ્રમે અને ઉત્તમ રીતે તૈયાર કરેલા રીપોર્ટો મેળવુદ છે. જુદા જુદા ગામના સંઘ અને સંસ્થાઓ તરફથી આજ સુધીમાં આ બાબતોને લગતું ધણું સંગીન કામ કરવામાં આવ્યું છે, પણ તે કામ સંકુચિત ક્ષેત્રવાળું અથવા તો અમુક વિષયને લગતું હોવાથી તે જોઈએ તેટલું વિશાળ ગણાય તેવું થયું નથી. કામના હિતના કેટલાક સવાલો એવા હોય છે કે, કામ સમસ્તેજ તે હાથ ધરવા જોઈએ, અને વ્યક્તિ, ગામ, સ્થાનિક સભા અગર તો સંઘના પ્રયત્નો ડૉન્ડરન્સની પ્રવૃત્તિને પોષક હોવા જોઈએ. અલગત અત્યાર સુધીમાં ડૉન્ડરન્સ તરફથી જે કામ થયું છે તે જરૂરીઆતના પ્રમાણમાં થોડું કહેવાય, કારણ કે તે ગરૂઆતનું છે. કામની ઉન્નતિ માટે ધણા અગત્યના સવાલો હાથ ધરવાના હજી બાકી છે. (૧) આપણા પ્રાચીન ધર્મનાં ઉત્તમ સિધ્ધાંતો કામનાં દરેક સ્ત્રી પુરુષને સીખવવાના છે, એટલુંજ નહિ પણ દુનિયાના બીજા ધર્મના લોકોની જાણમાં પણ લાવવાના છે. (૨) નૈન કામ વેપારી અને સાહસિક છે તેથી તે હુન્નર, ઉદ્યોગ અને વેપારમાં જમાનાને અનુસરી આગળ વધે, તેમજ (૩) સમાજના રીત રિવાજોમાં અને જ્ઞાતિયધારણામાં સુધારો કરી તે બધાં કામની ધાર્મિક, આર્થિક અને શારીરિક ઉન્નતિમાં સહાયકારક થાય તેવા ઉપાયો યોજવાના છે. (૪) આપણી કામમાં શિક્ષણ હજી ઉચ્ચ સ્થિતિમાં લાવવાનું છે. આપણી ઉન્નતિ કેવી રીતે કરવી અને કાર્ય કેવી રીતે આગળ વધારવું તે માટે આપણામાં ઉચ્ચ આશયોની ન્યૂનતા નથી. આપણા પ્રાચીન જ્ઞાનભંડાર, આપણો સુત્ર યુનિગણ અને આપણો કેળવણીનો વર્ગ આપણને ઉત્તમ વિચારો અને માર્ગો બતાવી શકે તેમ છે. ખામી માત્ર એટલીજ છે કે તે વિચારો હજી આપણને સંપૂર્ણ રીતે આત્મમાધ્ય થયા નથી, અને તેથી કામના હિતના મહત્વના સવાલો ઉપર જોઈએ તેવું લક્ષ આપતું નથી, અને તેથીજ લોકોમાં

નજની બાબતોમાં પણ કુસંપ અને કૃત્રિયા જોવામાં આવે છે. એ કારણને લીધેજ સમગ્ર બળથી થઇ શકે તેવા એકત્ર વિચારના અને વ્યવસ્થિત (concerted & well organised) પ્રયત્નો આપણામાં જોવામાં આવતા નથી. માટે ઉચ્ચ આશયોનું વાસ્તવિક જ્ઞાન કરાવવું અને કામના હિતનાં જરૂરનાં કામો માટે સમાજનાં સંપ કરાવવો. એ એ કૉન્સન્સે કરવાનાં કામોમાં મુખ્ય ગણવા જેવાં છે. આ કામ કરવામાં કૉન્સન્સે ક્રેડમંદ નીવડે તો તેણે પોતાનો હેતુ સાધ્ય કર્યો છે એમ સમજવાને તથા માનવાને કાંઈ હરકત જેવું જણાતું નથી.

ધાર્મિક જીવન.

૭. આપણે આપણા ધાર્મિક જીવનની બાબતનો વિચાર કરીએ:-

(ક) પુસ્તકોદ્ધાર:-આપણા પૂર્વાચાર્યોએ જીવનના દરેક વિષય ઉપર ઉત્તમ ગ્રંથો રચ્યા છે, તે પૈકી કેટલાક આપણી બેઠરકારીને લીધે નષ્ટપ્રાય થયા છે, ન્યારે બીજા હજી ભંડારોમાં ઉધાઇ ખાય છે, અને લોકોની જનશુમાં આવવા પામ્યાજ નથી, અને જે આવ્યા છે તે પૈકી ઘણાંખણના દેથી ભાષામાં ભાષાંતરો થયાં નથી. નાહક કૃત્રિયા લઙ્ગવામાં, જૈન શાસનની ખોટી મદત્તા બતાવવામાં, અને ખર્ચાગ ન્યાતિ રિવાજોની તાબેદારી ઉઠાવવામાં જૈન ક્રામ પ્રતિ વર્ષ લાખો રૂપિયા ખર્ચા નાંખે છે, પણ જે જ્ઞાનને માટે આપણે મગરૂર થઈએ છીએ જે ધર્મને લીધે આપણે પોતે આ ભવ કૃતાર્થ માનીએ છીએ, અને શ્રીમદ્ મહાવીરસ્વામીના પુત્રો કહેવરાવવા માટે આપણે આપણને ભાગ્યશાળી ગણીએ છીએ, તે જ્ઞાન અને ધર્મનાં પુસ્તકો અંધારામાં નાખી મૂકવામાં આપણને કોઈ જાતનો આંધકો આવતો નથી, કે આપણાં અંતઃકરણ કુઝાતાં નથી, એ અલ્પ શોકજનક છે. પુસ્તકો મુસલિમ રાખી તેનો ઉપયોગ બહોળો થાય તેવા ઉપાયો યોજાવામાં આપણને પૂરતાં નાણાં મળતાં નથી. પણ જે ન્યાતવરા કરવા હોય, ગામ જમાડવું હોય, વરોડા કાઢવા હોય અગર નિર્ણયક ધાર્મિક કૃત્રિયા લડવા હોય તો આપણને નાણાંની ખોટ કદો પણ પડતી નથી. માટે ગ્રંથોદ્ધારની ધણી મદતની બાજત ઉપર આપણે ખાસ ઝણ આપવાનું છે, અને તે માટે બનતા પ્રયત્નો કરવાના છે.

(ખ) ધર્મ તત્ત્વોનું યથાર્થ જ્ઞાન.

૮. પુસ્તકોદ્ધાર સિવાય જૈન ધર્મનું પ્રાચીન તત્ત્વજ્ઞાન સંપૂર્ણ પ્રકારમાં આવી શક્યો નહિ. આ તત્ત્વજ્ઞાન સંપૂર્ણપણે સમજી શકાય તે માટે તેનાં મુખ્યશાસ્ત્રી, ઇંગ્રેજ તથા બીજા બાહ્યોમાં સરજા બાબાંતર કરતી નાનાં નાનાં પુસ્તકો છુટથી ફેલાવવાનો ખાસ જરૂર છે. આપણા મંમૂન અને માગધી બાણમાં સખાપત્રાં મૂલસિદ્ધાંતો યથાર્થ સમજવાને દાસના સંયોગોમાં દશ-પંદર પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવા જેટલો સમય દરેક જાણુને ન મળી શકે એ સ્વાભાવિક છે, આમ જાણનામાં દરેક માણુમને ઉદર નિર્વાદાર્યે પડેો અભ્યાસ તથા પરિશ્રમ કરવો પડે છે. એવા વખતમાં તેમને મંમૂન અથવા માગધી પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવો એ સંબ-

મિત નથી. આ ઉપરથી કહેવાનો આશય એવા નથી કે કોઈએ સંસ્કૃત અગર માગધી ભાષાનો અભ્યાસ ન કરવો કે કરવાની જરૂર નથી, પણ સાધારણ અભ્યાસનો બોલો વધતો જાય છે, શારીરિક સ્થિતિ બગડતી જાય છે, તેમજ જગતમાં ચાલતી દરેક જાતની પ્રવૃત્તિઓ દરેક માણસ ઉપર જુદી જુદી રીતે અસર કરી કરે છે, એવા વખતમાં ઉત્તમ પણ અતિ પરિશ્રમે સમગ્ર શકાય એવાં પુસ્તકોનું અધ્યયન કરવાનું ઘણા થોડાંથી જ બની શકે. જૈન કોમ કેવળ નિરક્ષર નથી, તોપણ હાલના જમાનાના જીવનનું ધોરણ (standard) બોલતાં તે શિક્ષિત છે એમ પણ કહી શકાય નહિ. તે સાથે તેના ઉપર પાશ્ચાત્ય વિજ્ઞાન અને તત્ત્વજ્ઞાનની ઘણી અસર થયેલી નથી. તેથી હજી ધાર્મિક ક્રિયા અને પૌરાણિક દેવકથાઓ (mythology) ઉપર ઘણાની શ્રદ્ધા રહેલી છે, જેથી કરીને સિદ્ધાંતોનું જ્ઞાન મુશ્કેલી નથી તે એકદમ જણાઈ આવતું નથી; પણ જેમ જેમ નવા જમાનાની કેળવણી વધતી જશે તેમ તેમ ક્રિયાઓ, ઉપર અણુગમે આવતો જવાનોજ. તેવે વખતે સહેલાઈથી સમગ્ર શકાય એવા સ્વરૂપમાં ધાર્મિક સિદ્ધાંતો મૂકવામાં નાહ આવે તો હવેનો ઉછરતો વર્ગ ધર્મના રહસ્યથી વિમુખ થતો જશે. એ સ્થિતિ અટકાવવાને માટે બધા વર્ગનાં સ્ત્રી, પુરૂષ અને બાળક માટે ધાર્મિક સાહિત્ય તૈયાર કરાવવું જોઈએ. તેમ થયે જૈન ધર્મનું તેમજ કોમનું ગૌરવ હાલના કરતાં પણ વધુ સમજાશે અને સચવાશે.

પ્રાચીન પુસ્તકો શોધી કાઢી છપાવવાનું તેમજ તેમાંથી ઉપયોગી જણાય તેનાં ભાષાંતરો કરાવવાનું કામ કેટલીક સંસ્થાઓ તરફથી અને ખાસ કરીને શ્રીમંત મુરકાર મહારાજ ગાયકવાડ એઓ તરફથી ઉપાડી લેવામાં આવ્યું છે તે પ્રસંશનીય છે. આ બાબતમાં હજી ઘણુંજ કામ કરવાનું બાકી છે અને તે મોટા પાયા ઉપર ચાલે તેમ કોંઈરહે કરવું જોઈએ. પ્રાચીન અને અમૂલ્ય ગ્રંથોના જ્ઞાન ભંડારો ઘણા દેશી રાજ્યોમાં આવેલા છે, તેથી શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારના સ્તુત્ય પગલાંને અનુસરીને બીજા રાજ્ય મહારાજાઓ પણ પોતાના રાજ્યમાં આવેલા ભંડારોનું પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય પ્રકાશમાં લાવવા બનતી મદદ કરે એવી વિનંતિ કોંઈરહે તેમને કરવી જોઈએ.

(ગ) પ્રાચીન શોધખોળ :—

૯. આપણી કોમનો ધાર્મિક : ઇતિહાસ, ઐતિહાસિક રીતે શોધખોળ કરી, તૈયાર કરાવવાની જરૂર છે. પૂર્વે થઈ ગયેલા આપણા મહાન આચાર્યો, ઉત્તમ વિચારકો, જૈન રાજાઓ તથા તત્ત્વજ્ઞાનિઓનાં નામજ માત્ર આપણે જાણીએ છીએ. જૈનધર્મ કેટલો પ્રાચીન છે અને બીજા ધર્મનાં સિદ્ધાંતો સાથે તેનો કેટલો સંબંધ છે, તે જૈનદ્રષ્ટિએ ખાત્રાભરેલી રીતે શોધી કાઢવાની તથા બહાર પાડવાની જરૂર છે. પ્રાચીન શિક્ષાલેખો, જુના ચૈત્યો, પ્રાચીન પુસ્તકો તેમજ બીજાં દેવાલયો ઉપરથી તથા બીજા કોમોના લેખો ઉપરથી આપણે આપણો ઇતિહાસ તૈયાર કરાવીએ તો આપણે આપણી કોમને તેમજ દુનિયાને સારો ફાયદો કરી શકીએ. તે ઉપરાંત આપણે જે સિદ્ધાંતો સત્ય માનીએ છીએ, તેની ખાત્રી પણ દુનિયાને કરી આપવાની છે. દાખલા તરીકે આપણે વનરખનિ, અગ્નિ, વાયુ વિગેરેમાં જીવ છે એવું

માનીયે છીએ. પણ આ વાત વિદેશીય લોકોના હૃદયમાં ઉતરતી નહોતી, છતાં તેની સામિતી આપણા તરફથી વ્યવહારિક શાસ્ત્ર મુજબ આપી શકાય નહોતી. હાલમાંજ કલકત્તાના ડૉ. ખોએ આ બાબત લાંબી મુદત શોધખોળ અને પ્રયાસ કરી આપણી માન્યતાનું ખરાપણું પુરવાર કરી આપ્યું છે; તેવીજ રીતે આપણા જંતુશાસ્ત્રની અને વચન વર્ગજ્ઞાનાં પુદ્ગલો (Vibratory atoms) ની સામિતી અર્વાચીન જંતુ વિદ્યાશાસ્ત્ર (Bacteriology) અને ફોનોગ્રાફ (Phonograph) ની શોધખોળ દ્વારા થઈ શકી છે. આવી સામિતી-ઓ કરી આપવાના પ્રયત્નો આપણી કોમ તરફથી થવા જોઈતા હતા, અને હજી પણ એવા ધણા સિધ્ધાંતો હશે કે, જેની તપાસ થઈ હાલના જમાનાને અનુસરતી શોધખોળ કરી દુનિયામાં નવું અજવાળું પાડી શકાય.

૧૦. હિંદુસ્તાનમાં ઐતિહાસિક વિષયોમાં જૈન કામે જેટલું કર્યું છે તેટલું ખીજ કાષ્ટકામે બાળેજ કર્યું હશે. આપણા ઐતિહાસિક રાસા, પ્રબંધો, ચરિત્રો તેમજ શિક્ષાલેખો અને ગ્રંથોને અતે અપાતી વંશાવળીઓ હિંદના ઇતિહાસ ઉપર ઘણો પ્રકાશ પાડે એમ છે. હમણાંજ દેવકુલ પાઠકના શિક્ષાલેખો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે તે ઇતિહાસના સંબંધમાં અગત્યના છે કુમારપાળ ચરિત્ર, વસ્તુપાળ રામો, ઝગડુશા રામો, વિમળ પ્રબંધ (જે અર્થ સાથે છપાઈ ગયા છે) વગેરે કાઠીબધ ગ્રંથો ઇતિહાસ ઉપર અજવાળું પાડે એવા છે,

(ઘ) પ્રાચીન ઐત્યોદ્ધાર.

૧૧. પ્રાચીન પુસ્તકો સાચવી રાખવા, સિદ્ધાંતો સરળ ભાષામાં લખાવવાં અને જૈન ઇતિહાસ તૈયાર કરાવવો એ જેટલું અગત્યનું છે, તેટલુંજ જરૂરનું મંદીરો સારી સ્થિતિ માં રાખવાનું અને જુના શિક્ષાલેખો સંગ્રહી રાખવાનું પણ છે. નાનાં જુજ જૈન વસ્તિવાળા ગામોમાં મોટાં મંદિરો બાંધી અને ઘણાં મંદિરવાળાં મોટાં ગામોમાં નવાં દેરાસર બંધાવી લાખે રૂપિયા ખર્ચ કરવા કરતાં જુનાં મંદિરો સમરાવી મુરશિત રાખી, તેમને લગતાં ઉપર બતાવેલાં વિશેષ ઉપયોગી કાર્યોમાં નાણાં ખર્ચવામાં આવે તો ઘણું સંગીન કામ થયેલું ગણી શકાયે. સંઘન દેરાસરોના દ્રવ્યનો ઉપયોગ આ ખાતે કરવામાં આવે એ ઇચ્છવા જેવું છે. નવાં દેરાસરો બાંધવા કરતાં જુનાંનો જીર્ણોદ્ધાર કરવામાં આપણાં શાસ્ત્રો વિશેષ પુણ્ય માને છે.

(ઙ) સાધુઓના અભ્યાસ માટે સવડ.

૧૨. આપણા પરમ પવિત્ર વિદ્વાન પૂર્વાચાર્યો શ્રીમદ્ યશોવિજયજી, હરિભદ્ર સૂરીજી, દેવચંદ્રજી. આનંદધનજી, દિરવિજયજી, દેમચંદ્રાચાર્યજી, તથા વિજયભદ્રિમ સૂરીજી વિદેશના ગ્રંથો આપણે વાંચાયે છીએ ત્યારે આપણને તેમની અગાધ શ્રદ્ધિ-સંકિત ઉપરાંત દરેક વિષયમાં નિપુણતા માટે માન અને પૂન્યભાવ ઉત્પન્ન થયા વગર રહેતાં નથી. તેઓ જૈન ધર્મનાં સિદ્ધાંતોથી સંપૂર્ણ વાકેફ હતા, એટલુંજ નાહ પણ અન્ય વિષયો જેવા કે આય, તંત્ર, સાહિત્ય, વિજ્ઞાન, વૈદક, ન્યોનિગ તથા ખગોળ વિદ્યા વિગેરે ટાસ્કોની ચારી મદિની ધરાવતા હતા, અને એ વિષયો ઉપર શોધખોળ કરી તેની ખીલવણી કરી શકતા

હતા. વિશેષમાં જૈનાચાર્યો તેમના સમયમાં પ્રચલિત એવી જુદી જુદી ભાષાઓનો અભ્યાસ પણ કરતા હતા, અને ઔષ્ધ અને જૈનધર્મોચાર્યોએ જેમ પોતાના ગ્રંથો પ્રાકૃતમાં લખવાની પહેલ કરી તેમ જૈન સાધુઓએ ગુજરાતી ભાષામાં પુષ્કળ ગ્રંથો લખી દેશ ઉપર મોટા ઉપકાર કર્યો છે. જૈન રાસાઓ, કથાઓ તથા અનેક વિષયોને લગતું જૈન સાહિત્ય એકઠી જૈન કોમમાંજ નહિ, પરંતુ ખીછ કોમોમાં પણ જાણીતું છે. હાલમાં આપણા સાધુઓમાં પણ કેટલાક સમર્થ વિદ્વાનો છે અને તેઓ પણ ધર્મ અને કોમની સેવા યથાશક્તિ બજાવી રહ્યા છે, છતાં પણ કેટલાકની કેળવણીમાં કેટલીક ન્યૂનતા નજરે આવે છે. આપણા બધાના અનુભવમાં આવ્યું હશે કે, પૂજ્ય મુનિ મદારાજેમાં બુદ્ધિ, શક્તિ અને શ્રદ્ધાની ખામી નથી. જો તેમને જૈન કોમ તરફથી ધાર્મિક, સામાજિક અને વૈજ્ઞાનિક (Scientific) અભ્યાસને માટે પૂરતી સરજતા અને જોઈતાં સાધનોની જોગવાઈ કરી આપવામાં આવે તો તેઓ ધણા સારા વિદ્વાન નીવડી કોમને અને દુનિયાને સારો ફાયદો કરી શકે. આપણા જૈન સાધુઓમાંથી સર્વદર્શી જાહેર આખ્યાનો આપનાર, જાહેર લેખો લખનાર અને જાહેર સેવાઓ કરનાર નીકળવાની ખાસ જરૂર છે. આ જમાનામાં કેટલાક શ્રદ્ધાળુ જૈનોને ઉપાશ્રયમાં માત્ર આખ્યાન આપી તથા ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરાવી તેમણે બેસી રહેવાનું નથી. હવે તો ખુફાં મેદાનોમાં અને જાહેર મકાનોમાં સમાજ સમક્ષ કત્તમ વિચારોથી ભરપૂર જાહેરઆખ્યાનો આપવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. હાલમાં તેમના પૈરી બધાને જે કેળવણી મળે છે તે ધણીજ સંકુચિત અને સાધારણ જૈન શાસ્ત્રના સિદ્ધાંતની અને ક્રિયાકાંડ કરવા પૂરતીજ હોય છે. ખીજા ધર્મની અગર તો પાશ્ચાત્ય શીક્ષણી (તત્વજ્ઞાન) અને વિજ્ઞાન કે જે હાલ દુનિયાના બધા વિચારોને દોરે છે, તેમની તેઓને મિલકુલ માહિતી હોતી નથી. અને શૈક્ષણિકની અર્વાચીન પદ્ધતિથી તો તેઓ મિત્રકુત્ત જાણીતા હોતા નથી. અતિશય શ્રદ્ધાથી શ્રીમદ્વાતીરસ્વામિના બેખ ગ્રંથોની ચાલતી આવેલી પૂજ્યબુદ્ધિ હાલના આગળ વધતા જમાનામાં કાયમ રહેશે કેમ, એ માટે 'ઉડો વિચાર કરવો જોઈએ. જૈન કોમને સાધુઓની ખાસ જરૂર છે. મેવાદ્રષ્ટિએ આવા દેશોપકારક, અને ધર્મોપદેશકો ખીછ કોઈપણ રીતે કોમને મળી શકે તેમ નથી. સંસાર ત્યાગ કરી જનસેવા અને આત્મ સાધનને માટે તેમણે આસ્ત્રિ અંગીકાર કરેલું છે. એ સત્કાર્ય તેઓ સારી રીતે બજાવે તે માટે તેમને જાનોપાજનમાં દરેક વ્યવસ્થા અને સવડ કરી આપવી એ આપણી પ્રથમ ફરજ છે. એ ફરજ અદા કરવામાં આપણે કોઈપણ જાતની ન્યૂનતા બતાવીએ તો આપણે કૃતધ્વી છીએ એમ કહેવાને કોઈ પણ જાતનો વાધો નથી; માટે તેમને આપણા ધર્મની યથાર્થ કેળવણી મળે તેમજ ધાર્મિક અભ્યાસ ઉપરાંત નવી પદ્ધતિની કેળવણી મળે એ માટે ઉપાયો યોજવા જોઈએ.

૧૩. સાધુઓના અભ્યાસ માટે એક સ્વતંત્ર પાઠશાળા (academy or seminary) જૈન કોમ તરફથી સ્થાપન થવી જોઈએ અને તેમાં જૈન ધર્મનાં સિદ્ધાંતો અને ક્રિયાના શિક્ષણ ઉપરાંત જુદા જુદા દેશ પરદેશની ભાષા તેમજ વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર (science) અને ફિલસૂફીના શિક્ષણ માટે ગોઠવણ કરી આપવી જોઈએ. તેમાં

શીખવનાર જુદી જુદી ભાષાઓના તેમજ જુદા જુદા વિષયના નિષ્ણાત આચાર્યો અને અધ્યાપકો નીમવા જોઈએ. વળી દરરોજ માણસ દિક્ષા લે તે પેઠેનાં તેણે આ પાઠશાળામાં અમુક અભ્યાસ કરેલા હોવો જોઈએ; તેમજ તેને સમાજ શાસ્ત્રનો, જન સમાજની સેવાના વિવિધ માર્ગોનો, તત્ત્વજ્ઞાનનો અને ધર્મશાસ્ત્રનો સંપૂર્ણ ઓષ થયેલો હોવો જોઈએ; અને સાધુ થયા પછી પણ કોઈ વિષયનો વધુ અભ્યાસ કરવો હોય તો તેમને માટે પણ તેમાં સવડ ગખવી જોઈએ. તે ઉપરાંત તેમાં એક ઉત્તમ લાયબ્રેરી હોવી જોઈએ કે જેમાં તે પાઠશાળાને ઉપયોગી દરેક પુસ્તકનો સંગ્રહ રાખવામાં આવે. આવી રીતે હાલના જમાનાને અતુલની દરેક પ્રકારનું શિક્ષણ મળી શકે એવી ગોઠવણ કરવી જોઈએ. આવી સંસ્થાને અંગે કેટલીક શોધખોળ માટેની શિષ્યવૃત્તિઓ (Research scholarships & fellowships.) રાખી જૈન વિદ્વાનોને દેશપરદેશ મોકલી તૈયાર કરાવી શોધખોળને માટે સવડ અને સરળતા કરી આપવી જોઈએ. આવી પાઠશાળામાં કેળવણી ઉપરાંત ઉપર બતાવેલાં બીજાં શોધખોળનાં કામો (original research) પણ થઈ શકે.

૧૪. હાલ જુરત આપણે પોતે આવી મોટી મંસ્થા કદાચ ન કાઢી શકીએ તોપણ એકાદ ચાતુ પાઠશાળા અગર તો નવીન સ્થાપન થયેલી હિંદુ યુનિવર્સિટી દ્વારા આપણે કામ ચાલુ કરી શકીએ. પાશ્ચાત્ય દેશોમાં ખ્રિસ્તિ પાઠશાળાને આવી કેળવણી આપવા માટે ઘણા પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે, અને તેને લીધેજ રોમન કેથોલીક જેવા જુનો ધર્મ પણ પોતાનું અસ્તિત્વ અને સત્તા જાળવી રહ્યો છે.

આપણા દેશના શ્રી રામકૃષ્ણ, વિવેકાનંદ અને દયાનંદ સરસ્વતી જેવા મહાપુરુષોએ તેમના ધર્મના સંન્યાસીઓ માટે નવી પધ્ધતિની કેળવણીની કેટલીક સવડ કરી આપેલી હોવાથી તે સંન્યાસીઓ દેશ પરદેશમાં ધાર્મિક, નૈતિક, અને સામાજિક સુધારા સંબંધી કેટલું સારું કામ કરી રહ્યા છે તે સૌની જાણમાં છેજ.

ત્યાં સુધી આવી કેળવણીની તેમજ શોધખોળની ચર્ચા કરી આપવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી જૈન ધર્મના તત્ત્વજ્ઞાનનું યથાર્થ રહસ્ય આપણને તેમજ દુનિયાના દેશોને સમજાવી શકાશે નહિ. એવી તજજ્ઞીજ ધરે ત્યારેજ જૈન ધર્મ ખરો અને પ્રગતિમાન ધર્મ (Living & Progressive Religion.) તરફ ગણાશે. આપણા ધર્મ સંબંધી હાલ જે કોઈ બીજા લોકોને ચત્કિરિયંત ઓષ થાય છે તે પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોનેજ આભારી છે. માટે આપણા આચાર્યો અને વિદ્વાનો દેગેદેશ જઈને આપણા ધર્મનું રહસ્ય સમજાવે, અને આપણા ધર્મ માનનામની સંખ્યા જે દિન પ્રતિદિન ઘટતી જાય છે તે અટકાવી અન્ય ધર્મોમાંને આપણા ધર્મમાં આણે એવી તજજ્ઞીજ યવાની જરૂર છે.

(ચ) શાળીઓને અભ્યાસમાં મદદ.

૧૫. રાણાઓની માફક માણીઓના અભ્યાસને માટે પણ જોગવાઈ કરી આપવાની વિનંતી જરૂર મને લાગે છે. કારણ કે તેઓમાં પોતાના નિત્યકર્મમાં જોઈએ તે

શિવાયનું બીજું સામાજિક અને ધાર્મિક જ્ઞાન ધણે ભાગે હોતું નથી, અને તેમને પોતાનું જ્ઞાન વધારવું હોય તો સાધન પણ હોતાં નથી. તેમના સ્વાર્થ ત્યાગ, સંસાર ત્યાગ અને વૈરાગ્યશીલવૃત્તિઓ માટે દરેકને માન છે, અને તે માન હરહમેશ કાયમ રહેશે પણ એ નિર્દોષ અને શાંત સાધુ મુર્તિઓને ધાર્મિક, નૈતિક અને સામાજિક જ્ઞાનથી વધું સંસ્કારી બનાવવાની જરૂર છે. આપણા સ્ત્રી સમાજ કેળવણીમાં અને સાંસારિક રીતરિવાજોમાં ઘણું પછાત છે. તેમને ધાર્મિક કેળવણી આપી તેમના હૃદયોને ધર્મ સંસ્કારોથી સંસ્કૃત કરનાર આપણો સાધ્વી વર્ગ અતિ ઉપયોગી બની શકે તેમ છે, અને તે માટે તેમને અનેક ઉત્તમ સાધનો આપી કેળવવામાં આવે તો, જેવી રીતે પાશ્ચાત્ય દેશોમાં દયાળુવૃત્તિથી લોકસેવામાં જીવન માળનાર પરિત્રાજ્ઞાઓ (sisters of mercy) ગરીબ અને પછાત વર્ગોમાં તેમજ બીજા જનસમાજમાં સેવાધર્મનાં કામ કરી અનહદ લાભ આપે છે, તેવીજ રીતે આ સાધ્વીઓ આપણા પાછળ પડેલા અને અજ્ઞાન સ્ત્રી સમાજને અનેક પ્રકારનો લાભ આપી શકે આ હેતુ પાર પાડવા માટે સાધ્વીઓને આવશ્યક કેળવણી માટે તેવી કોઇ સંસ્થા ઉઘાડવી જોઇએ કે જેમાં ધાર્મિક વિષયોના જ્ઞાન ઉપરાંત બીજા ઉપયોગી વિષયોનું જ્ઞાન પણ તેમને આપી શકાય. આપણા સ્ત્રીસમાજમાં શી શી ખામીઓ છે તથા તે દૂર કરવા માટે શા શા ઉપાયો યોજવા જોઇએ, તે જાણવા જેવું જ્ઞાન પણ તેમને અહીંજ મળવું જોઇએ.

૧૬. આ કૉન્ફરન્સ તરફથી એક કેળવણી મંડળ (Educational Board) આસ નીમવામાં આવેલું છે, જે આપણી કામમાં ધાર્મિક અને વ્યવહારિક કેળવણીનો પ્રચાર કરવા માટે પ્રયત્ન કરે છે, તેણે આ સાધુ અને સાધ્વીઓની કેળવણીના સવાલો પણ ઉપાડી લેવા જોઇએ, અને આ વિષય કૉન્ફરન્સને જરૂરનો લાગતો હોય તો તેને માટે શા શા ઉપાયો યોજવા જોઇએ તેની તપાસ કરી રીપોર્ટ તૈયાર કરી આવતી કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે રજુ કરે એવી આ બોર્ડમાંથી એક કમિટી નીમવા મારી સૂચના છે. આપણા મુનિ મહારાજોને લખીને આ બાબતમાં તેમનો પણ અભિપ્રાય લેવો જોઇએ. તેમની સહાનુભૂતિથી આપણું કામ ઘણું સહેલું થશે. આ સલાહ ઘણો મહત્વનો છે, અને તે સંબંધમાં કુશળતા (tact) અને દૃઢતાથી (firmness) કામ કરવામાં આવે તોજ કંઈ સારું પરિણામ આવી શકે. હવે એવો વખત આવ્યો છે કે જૈન કામે આ વિષે ચોક્કસ વિચાર પર આવી તે અમલમાં મુકવા જોઇએ.

૧૭ આપણા સાધુ સાધ્વી અને શ્રાવક શ્રાવિકાઓના ધાર્મિક, સામાજિક અને નૈતિક શિક્ષણ માટે એક સારી ધાર્મિક મધ્યસ્થ પુસ્તકાલયની (Central Library) જરૂર છે, કે જેમાંથી દરેક વિષયનાં ઉપયોગી પુસ્તકો જરૂર વખતે ગામેગામે તેમને મળી શકે. સાધુ સાધ્વીઓને પર્યાટન કરવાનું હોવાથી, તેમના વિહારમાં કેટલેક ટેકાણે જોઇતાં પુસ્તકોનો લાભ તેમને મળી શકતો નથી; તેમજ તેઓને પગે વિહાર કરવાનો હોવાથી પુસ્તકોનો જયો સાધે પણ ગંખી શકતો નથી, માટે તેમને જગદે જોઇએ ત્યારે અને જ્યાં જોઇએ ત્યાં ઉપયોગી પુસ્તકો મોકલવી આપવાની ગોઠવણ હોવી જોઇએ. આવો પ્રયત્ન થવાથી દાહમાં કેટલાક સાધુઓને લઈત્યા પામે એટલા ખર્ચે નિરનિરાશાં પુસ્તકો લખાવી

અને સંઘરી રાખી પોતાની ખાનગી મિલકતની માફક ફેટલોક વ્યવહાર કરવો પડે છે તે કરવો પડશે નહીં. આ યોજના માટે વડોદરા ખાતે શ્રીમંત મહારાજ સાહેબ સયાશરાવ ગાયકવાડ એમના તરફથી મોટા પરિશ્રમે અને ખર્ચે ખોલવામાં આવેલી સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરીની યોજના અને કામ કરવાની પદ્ધતિ અનુકરણ કરવા જેવી છે.

કેળવણી.

૧૮. કોન્ફરન્સની બેઠકોમાં શરૂઆતથીજ જૈન કોમની કેળવણી માટે ઘણુંજ વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. દરેક પ્રમુખે, સ્વાગત કમિટીના ચેરમેને, તેમજ અનેક વક્તાઓએ કેળવણીની જરૂરીઆત સંબંધી ભાષણો કર્યાં છે. કેળવણી વધારે પ્રમાણમાં પ્રસારે, લોકો તેનો વધારે લાભ લે તે માટે દર બેઠકે ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા છે. ઉપરાંત કોન્ફરન્સના ઉપદેશકોએ ગામે ગામે ફરી કેળવણીના ફાયદા સ્ત્રી પુરૂષોને સમજાવવા અનેક પ્રયત્નો કર્યાં છે. આ વિચારોને વિશેષ વ્યવહારે બનાવવાને સન ૧૯૦૬-૧૦માં કોન્ફરન્સ તરફથી એક કેળવણી બોર્ડની નિમણૂક કરવામાં આવી છે, અને અત્યાર સુધીમાં તેના તરફથી જે કાંઈ કામ કરવામાં આવ્યું છે તેનો રિપોર્ટ આ વર્ષે આપણી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે, એટલે હવે પડી વધારે સંગીન કામ કરવાને માટે શરૂઆત થઈ છે. આ કારણોને લીધે હવે મારે આ વિષય ઉપર વધારે કહેવાનું રહેતું નથી. મેં ઉપર કહ્યું તેમ જૈન કોમ કેવળ નિરક્ષર નથી, પણ હજી હાલની દેશકાલની સ્થિતિ અનુસાર સામાન્ય અને વપાર ઉદ્યોગની ઉંચી કેળવણી લેવાની જરૂર સંપૂર્ણ રીતે સ્વીકારાઈ હોય તેમ લાગતું નથી. યુનિવર્સિટીમાંથી પ્રતિવર્ષ બહાર પડતા સંખ્યામાં ઐન્યુએટો પૈકી પારસી અગર ખ્રીષ્ટ કોમની સંખ્યા સાથે સરખાવતાં આપણી કોમના ઐન્યુએટોની સંખ્યા માત્ર નામનીજ દેખાય છે. ગુજરાત દેશમાં ૫૭૦૦૦ જૈન પુરૂષોની વસ્તીમાં અત્યાર સુધીમા માત્ર સો સવાસો ઐન્યુએટો થયા હોય તેમ લાગે છે. દર પાંચસે માણસે એક ઐન્યુએટ એ શા હિસાબમાં? આ આંકડા ઉપરથી આપણી કોમ હજી કેળવણીમાં કેટલી પછાત છે એ સહજ સમજાતું છે. વળી મારે જણાવવું જોઈએ કે જે કેળવણીથી આપણે પોતાની દુરજ સમજતા થઈએ, ઉચ્ચ જીવન ગાળી શકીએ, અને ધાર્મિક, સામાજિક, શારીરિક અને આર્થિક દિશામાં દન પ્રતિદન સુધારો વધારો કરતા જઈએ તેવી કેળવણીની આ પછાતે ખાસ જરૂર છે. કેળવણી માત્ર ગરીબોનેજ માટે છે એમ સમજવાનું નથી. ગરીબ અને તવંગર એ સર્વેએ તેનો એકસરખો લાભ લેવાનો છે. ખીન કેળવણીથી શ્રીમંત વર્ગ દેશને અને કોમને મંગીન લાભ કરી શકતો નથી. આર્થિક સ્થિતિ મારી કોમની સાથે જોનામાં ધાર્મિક જીતિ અને મંદકરી જીવન હોય, તેજ તેનો સદુપ યોગ કરી સમાજને ઉપયોગી થઈ પડે છે. આ પ્રમાણે શ્રીમંત વર્ગને નાણાંની અનુકૂળતા દોષથી ઉંચી કેળવણી લેવાની વિશેષ જરૂર છે.

શ્રી કેળવણી.

૧૯ આ ઉપરાંત શ્રી કેળવણીની ખાતમમાં તો આપણે છેકજ પછાત પડતા જણાવેલા છીએ. આપણી કોમની ગુજરાતની ઓએની ૧૫૬૯૪ની વરિતમાંથી માત્ર ૪૫૬૩

નેજ લખતાં વાંચતાં આવડે છે, એવું કામના વસ્તિપત્રક ઉપરથી જણાય છે. સ્ત્રી કેળવણીના અનેક ફાયદા હાલના જમાનામાં વધુ વિસ્તારથી જણાવવાની જરૂર મને જણાતી નથી; છતાં પણ ખાસ એટલું તો જણાવવાની જરૂર લાગે છે કે આપણા મંસારના પાયો અને ઉન્નતિનો આધાર સ્ત્રીઓ ઉપરજ મુખ્યત્વે રહેલો છે, અને તેઓ ત્યાં સુધી અજ્ઞાન અને વહેમી રહેશે ત્યાં સુધી આપણામાં ઘર ઘાલી બેઠેલા હાનિકારક રિવાજો કદી પણ દૂર થઈ શકવાના નથી, અને કામની માનસિક, શારીરિક અને ધાર્મિક સ્થિતિ મુઢરવાની આશા પણ થોડી રહે છે. આ ઉપરાંત સ્ત્રીઓને ધાર્મિક અને નૈતિક કેળવણીની જરૂર, વ્યવહારિક કેળવણી કરતાં પણ વધારે છે. તેમના હૃદયના ધાર્મિક સરકારો આપણી લવિષ્યની પ્રજાના કુમળા મગજ પર પડવાના છે અને તે સંસ્કારો સાથેજ ઉછરી તેઓ જૈન તરીકે પોતાનું જીવન ગાળવાના છે; માટે કામની સર્વદર્શી ઉન્નતિ માટે સ્ત્રી કેળવણી એ મહત્ત્વનો વિષય છે, અને તે કોન્ફરન્સે ઉપાડી લઈ સંપૂર્ણ વ્યવહાર રીતે અમલમાં મુકવાની જરૂર છે. એ સંતોષની વાત છે કે આ કોન્ફરન્સની બેઠક પછી જૈન મહિલા પરિષદની બેઠક ભરવાની છે. સ્ત્રી કેળવણીનો સવાલ સ્ત્રીઓ પોતેજ ધધને ઉપાડી લે તો પુરો કરતાં તેઓ વધારે સારું કામ કરી શકે એ નિર્વિવાદ છે.

વેપારી કેળવણી.

૨૦. આપણી જૈન કામ માટે લાગે વેપારમાં મુલાકાતી છે, અને તેનું શ્રેય પણ વેપારથીજ થયું છે, અને થાય તેવું છે. દરેક ઇસમે પોતાના ધંધાનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવેલું હોવું જોઈએ, એ નિર્વિવાદ અને સર્વમાન્ય બાબત છે, છતાં પણ આપણાં આજકાને વેપાર ધંધાની કેળવણી આપવામાં આપણે પછાત નહીએ એ ધલું શોચનિય છે. હાલના જમાનામાં અજ્ઞાન વેપારીથી લાભો વેપાર અને મોટા હુન્નર થઈ શકવાના નથી. તે માટે દેશપરદેશની માહિતી અને ધંધાને લગતું શાસ્ત્રીય જ્ઞાન દરેક વેપારીને ખાસ જરૂરું છે. આવા જ્ઞાનને લીધેજ યુરોપના વેપારીઓ પોતાના ધંધા દુનિયામાં આગળ વધારતા જાય છે, અને આપણે અહીં પણ તેઓ આપણા પોતાના ધંધાઓમાં આગળ પડતો લાગ લેતા જાય છે, અને તેને પરિણામે આપણને ધીમે ધીમે હલકી પડતી ભોગવવી પડે છે. હુંકામાં વેપારી કેળવણીના સંબંધમાં માત્રે આપ સર્વેને આમહૂરૂંક વિનંતિ કરવાની કે ઉપર જણાવ્યા મુજબ આપણા સમાજમાં જેમ સ્ત્રી કેળવણી અને ઈસી કેળવણીનો વધુ ફેલાવો થાય તેમ તેની સાથે વેપારી કેળવણી પણ વધુ ફેલાય એવાં પગલાં લેવાની ખાસ યોજનાઓ કંચો દેશ વિદેશમાં ફરીને ત્યાંની વેપારી રીતઝીત જોયા વગર, શાસ્ત્રીય જ્ઞાન સંપાદન કર્યા વગર, વિદેશ સાથે વપાર સંબંધ બાંધ્યા વગર આપણી ઉન્નતિ થનાર નથી.

સામાજિક બંધારણ.

૨૧. આપણું હાલનું સામાજિક બંધારણ એવું છે કે આપણે ધાર્મિક અને આર્થિક ઉન્નતિને માટે ગમે તેટલા પ્રયત્નો કરીએ તોપણ સારી

સ્થિતિમાં આવી શકાય નહિ, કારણકે આપણે આપણા ધર્મના સિદ્ધાંતો અને અંધારણુ વિરૂદ્ધ નાની નાની જ્ઞાતિઓ અને પેટાજ્ઞાતિઓમાં વહેંચાઈ ગયેલા છીએ, અને તેથી એક સાથે કામ કરવાની શક્તિ ઘટી જાય છે, તેમજ કેટલીક આર્મતોમાં આપણા વિચારો પણ સંકુચિત થતા જાય છે, અને સમાજનું કમી થાય છે. આથી કરીને કામ સમસ્તતા સવાલો હાથ ધરવા જઈએ છીએ, ત્યારે આપણી હિન્નતિ થાય તેવા પ્રકારની કામ કરવાની ધ્વજા અગર પ્રવૃત્તિમાં અનેક જાતની અડચણો આપણને નડે છે. છેલ્લા પચાસ વર્ષના ઇતિહાસ ઉપરથી માલુમ પડશે કે આપણામાં ભુદી ભુદી જ્ઞાતિઓ ભેગી થવાને બદલે નવીન પેટાજ્ઞાતિઓ વધતી જાય છે, ગોત્રો બંધાતા જાય છે, તડ વધતાં જાય છે, જૈન કામ સિવાયની અન્ય કામો સાથેનો સંબંધ ઓછો થતો જાય છે, અને જૈન ધર્મ પાળનાર એકજ કામની પેટાજ્ઞાતિઓ સાથેનો લોકોનો પરસ્પર સંબંધ ઘટતો જાય છે; અર્થાત એકજ જ્ઞાતિના ભુદા ભુદા પ્રદેશોમાં રહેનાર લોકોનો સંબંધ હાલના પોર્ટ, રેલ્વે અને ટેલીગ્રાફના મુધારા રૂપ માધનો મળ્યા છે છતાં વધવાને બદલે સંકુચિત થતો જાય છે. આમ વ્યવહાર કુંઠા થવાને લીધે કન્યાવિક્રય, વરવિક્રય, બાળવગ્ન તથા જલ્દ વિવાહ વગેરે દાનિકારક રિવાજોને ઉત્તેજન મળ્યું છે. જેના પરિણામે કામની સામાજિક અને શારીરિક સ્થિતિ બગડતી જાય છે, તેમજ અંધુલાવનું કાર્યક્ષેત્ર કુંઠું થઈ સંપ થવાને બદલે કુસંપ ધર કરતો જાય છે. આપણે સમજવું જોઈએ કે હાલનું જાતિઅંધારણુ આપણા ધર્મ તેમજ સમાજ શાંતિના નિયમથી વિરૂદ્ધ છે, માટે આ પ્રશ્ન કામના હિતને માટે અને ખર્ચ પુરવો તો દેશ સમસ્તતા હિતને માટે મુખ્ય અને મહત્વનો હોવાથી તે તરફ આપ સર્વનું લક્ષ્ય ખંચવા હું રત્ન લઉં છું.

કૉન્ફરન્સનું અંધારણુ.

૨૨. આ કૉન્ફરન્સની શરૂઆત સને ૧૯૦૨ માં થઈ ત્યારથી સાધારણ કામચલાઉ કાર્યપદ્ધતિ નક્કી કરી કૉન્ફરન્સનું કામ કરવામાં આવતું હતું; પણ આ સંરચાને લાયક સારું અંધારણુ બાંધવાની જરૂર પ્રથમથીજ સ્વીકારવામાં આવી હતી, અને કૉન્ફરન્સનો પાયો જેમ જેમ ટક થતો ગયો તેમ તેમ તેની જરૂર વધારે લાગતી ગઈ, પણ કેટલીક વખત અનુભવ દેવાની ખાતર કૉન્ફરન્સનું અંધારણુ નક્કી કરવાનું કામ મુજબની રાખવામાં આવ્યું હતું. ગઈ સાલની એક વખતે તેનું અંધારણુ નક્કી કરવા સારું ખરડો તૈયાર કરવાને એક બાગ કમિટી નીમવામાં આવી હતી. આ કમિટીએ કામના લોકોના મત મંગાવ્યા હતા, તે ઉપર વિચાર કરી એક ખરડો આપણી મમતા રીમેપ્શન કમીટીની પેટા કમિટીએ રજૂ કર્યો છે, જેનો નકલ આપ સૌને આપણામાં આવી છે. અત્યારે મુધીનાં કામકાજ વગેરેના અનુભવ ઉપરથી આ મુદ્દો તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે અને આશા છે કે આપ સૌ તે ઉપર પૂરું લક્ષ્ય આપશો.

૨૩. કૉન્ફરન્સનું અંધારણુ સારી રીતનું અને કામ કરવામાં અનુકૂળ પડે એવું હોવાની જરૂર છે, એ ખાતર એ મત રોષ શરૂ નહિ. જેમ જેમ કૉન્ફરન્સનું કામ આગળ વધતું જવાનું તેમ તેમ તે વધારે વ્યવહારુ થવું જશે. શરૂઆતમાં આપણને લોકમત કેળવવાને

માટે અને કૉન્ફરન્સ ઉપર આસ્થા બેસાડવાને માટે પ્રયત્નો કરવા પડતા હતા; હવે વ્યવહાર-રૂપેયોગી કામ કરવા ઉપર ધ્યાન આપવાનું છે. તે માટે દરેક ગામના સંઘ સાથે આપણે નિકટ સંબંધમાં આવવાની જરૂર છે. આપણી કાર્યસિદ્ધિ માટે બીજી કોમો કરતાં આપણને કેટલીક વધુ અનુકૂળતા તેમજ પ્રતિકૂળતા પણ છે. આપણી કોમમાં નાની નાની અનેક પેટા-જાતિઓ છે જે સંસાર વ્યવહારમાં એક બીજાથી અલગ રહે છે; તેમજ કેટલીક ન્યાતોમાં તડો હોય છે; તેમ છતાં દરેક ગામની ન્યાતોના ઇસમ સ્થાનિક સંઘમાં આવી જાય છે, અને સંઘની સત્તા કેટલાક અપવાદ સિવાય ન્યાતો ઉપર સર્વોપરી ગણાય છે. સાધારણ રીતે ન્યાતોનું બંધારણ સંઘના તાબાનું ગણાય છે, અને સંઘ તરફથી કોમના સામાન્ય હિતનું કામ થાય છે. ત્યાં સંઘના આગેવાનો ન્યાયી, મોભાવાળા તેમજ કોમહિતની લાગણીવાળા હોય છે ત્યાં તેઓ ન્યાતના કચ્છા પતાવવામાં અને ન્યાતિલાઇઓને સારે માર્ગે દોરવવામાં ઉત્તમ સાધનરૂપ થઈ પડે છે. વેપાર રોજગારને માટે યુગસતમાં જેમ મહાજનનું બંધારણ હોય છે તેમ જૈન કોમના ધાર્મિક અને સામાજિક કાર્યો માટે સંઘનું બંધારણ છે. આ બંધારણ લુપ્ત છે અને તેની સત્તા શ્રાવક શ્રાવિકા અને સાધુ સાધ્વિ ઉપર હોય છે. હાલમાં આપણી સમક્ષ બંધારણનો જે ખરડો રજુ કરવામાં આવ્યો છે તેમાં કૉન્ફરન્સના હેતુ પાર પાડવાના સાધનરૂપ સંસ્થા (Working Unit) તરીકે મુખ્યત્વે સંઘનેજ સ્વીકારવામાં આવ્યો છે; એટલે આ કૉન્ફરન્સનું સ્થાનિક કામ જે તે સ્થળના સંઘની મારફતેજ કરવાનું રાખેલું છે. આ બંધારણ આપ સ્વીકારશો તો મને આશા છે કે આ કૉન્ફરન્સને જૈન શ્વેતાંબર કોમના સંઘોના સંઘ “ Parliament of Sanghas ” ની સ્થિતિ ઉપર લાવી શકીશું. સંઘના કાયદેસરનાં ધાર્મિક અને સામાજિક બાબતોનો સમાવેશ થાય છે, અને આ મહાન મંડળ પણ એ ઉદ્દેશથી સ્થાપવામાં આવ્યું છે; એટલે જને સંસ્થાઓનો ઉદ્દેશ એકસરખો હોવાને લીધે યોગ મળી રહે છે. જેમ જેમ કેળવણીનો પ્રસાર વધતો જશે, ખોટા કચ્છા કંકાશ ઘટતા જશે અને કોમના માણસો બહોળા વિચારના યજ્ઞ સામાન્ય હિતનાં કાર્યો કરવા માટે વધુ ઉત્સુક થતા જશે, તેમ તેમ લુદ્ધી લુદ્ધી જગ્યાઓના સંઘો એક બીજાને સહાયશ્રુત થઈ તેમનો અને કૉન્ફરન્સનો સંબંધ ઘાટો થતો જશે, અને તે દ્વારા કોમના ઉદ્યતનું ઉપયોગી કાર્ય આ સંસ્થાઓ મરફતે વધારે વધારે સારું થતું જશે. આ કારણોને લીધે મને લાગે છે કે રજુ કરેલા ખરડામાં દર્શાવ્યા પ્રમાણેનું બંધારણ બાંધવાની જરૂર છે અને આપ સર્વે તે સ્વીકારી ને મંજૂર કરશો એવી ઉમેદ રાખું છું.

કાર્ય પદ્ધતિ અને નાણાં.

૨૪. અંગ્રેજીમાં કહેવન છે કે “ It is not the guns that fight, but it is the men behind them. ” તોપો લડતી નથી પણ તોપની પાછળનાં માણસો લડે છે, તેવીજ રીતે બંધારણ ધણું સારું હોવા છતાં પણ કૉન્ફરન્સના હેતુ અને તેની સફળતા તેમજ ફતેહનો આધાર તેના કાર્યવાહકો ઉપરજ રહે છે. આપણી કોમના હિતને માટે કરવા જેવાં જરૂરનાં કાર્યો ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે ધણું છે. સારા નસીબે આપણને સાગ વિહાન, ઉત્સાહી, લાગણીવાળા

અને નિસ્વાર્થશુદ્ધિથી કામ કરનાર યુવાનો મળ્યા છે, અને તેમને કેટલાક પુખ્ત વયના અને ધનાઢ્ય કામદિતચિંતકોની મદદ પણ છે. તેઓ બધા પોતાના તનમન અને ધનનો ભોગ આપી એક નિષ્ઠાથી નિડરપણે કામના બીજા આગેવાનો તરફથી મદાય મળે અગર ન મળે તોપણ કામ ક્યાં જાય એવા છે, અને કરે છે. કામનું દિત શેમાં મમાયણ છે તે તેઓ સારી પેઠે અમજે છે. તેટલા માટે હું ખાત્રીથી માનું છું કે જૈનમિતાંમર કામ સમસ્ત તરફથી તેમને તેમના કામમાં પૂરતી સહાય મળે તો હાલના કરતાં પણ વધારે કામ તેઓ કરી શકશે. મારા જાણુવા અને સમજવા પ્રમાણે જૈન કામમાં નાણાંની તંગી નથી જુના જમાનાની જરૂરીઆતો કરતાં હાલના જમાનાની ધાર્મિક અને સામાજિક ફરજો અદા કરવાની રીતો ઓછી અગત્યની નથી એમ તેઓની ખાત્રી કરી આપવામાં આવે તો જોષ્ઠતા નાણાં સહજ મળી આવે. પાંજરાપોગની સાથે દ્વાખાનાં, મેતીટેરીયમ, અનાયાશ્રમ અને પ્રસૂતગૃહોની જરૂરીઆત બતાવવામાં આવે, ઉજમજીની જોડે જ્ઞાનમંદિર, જ નોત્સવ, પાડશાળા અને સ્કૉલરશીપની અગત્ય સમજાવવામાં આવે અને તે સાથે ઝાતિવરા, વરઘોડા અને એવાં બીજાં કામોમાં ચતાગંગવર અર્ચની નિરૂપયોગીતા અથવા કમી જરૂરીઆતની સમજાવત આપવામાં આવે તો આવાં કામો માટે નાણાં સહજ મળી આવવામાં વાંધો આવે તેમ નથી, એવું હું ખાત્રીપૂર્વક માનું છું. હિંદુસ્તાનનો ઇતિહાસ તપાસીશું તો આપણી ખાત્રી થશે કે પોતાના ધાર્મિક આશયો ફળીભૂત કરવાને માટે જૈનોએ અને હિંદુઓએ લાખો અને કરોડો રૂપિયા ખર્ચ્યા છે અને હજી તેઓ ખર્ચ્યા જાય છે. મતલબ કે ઉત્તમ કાર્યવાહકો માટે નાણાંની ખોટ કદી પડી નથી અને પડવાની પણ નથી. માત્ર જૈનસમાજની સ્થિતિનો ધારીકાઈથી અભ્યાસ કરી તેની ઉન્નતિ માટે જે ઉપાયો યોજવા જોઈએ તેની ખાત્રી કરી આપવામાં આવે તો હું ધારું છું કે તેમને નાણાં અભ્યાંજ જશે.

અન્ય કામો સાથે આપણો સંબંધ અને હિંદવાસી તરીકે આપણી ફરજ.

૨૫. મારે લાંપણ પડે કરતાં પહેલાં માટે હવે એકજ વાત આપને જણાવવાની છે. ઈન્ડિયનમાં આપણે આપણી કોમના દિતના અને ઉદ્ધવાનિયાગે કરીએ છીએ. પરંતુ, તે વિચારો કરતી વખતે આપણે એ પણ ભૂલવું નહિ જોઈએ કે, આપણે જૈન કોમના બીજા પંથોની સાથે હળીમળીને રહેવાનું છે, તેમજ હિંદુસ્તાનના વતની તરીકે આપણે અનેક યજ્ઞો અભવવાની છે, તેમ અનેક હક્કો મેળવવાના છે. જૈન કામ મમસ્તના દિત માટે કામ કરનાર જૈન એમોસિએશન ઓફ ઈન્ડિયા, સ્પાર્ટ જૈન મહામંડળ વિગેરે મંસ્થાઓ આપણે અહીં રથપાએવી છે. એ સંસ્થાઓની માથે રહીને પણ આપણે કામ કરવાનું છે, અને તેમના કામમાં મદદ કરવાની છે. આપણે ભૂલવું નહિ જોઈએ કે આપણે સુધમા બગવાન મહાવીરસ્વામિના પુત્રો છીએ, અને કેટલાક મતમતાંનેજો ન ગણીએ તો આપણાં બધાની માન્યતા એકજ છે. મોક્ષપ્રાપ્તિ એજ સાનો અતિમ સાધ્ય હેતુ છે. માટે બધુમાવની વિચાર જાવના સાથે, આપણે એએ માથે મળીને જૈન કોમનું દિત કરવાના પ્રયત્નો સેવવા જોઈએ.

૨૬. હિંદુસ્તાનમાં હેલાં દસ પંદર વર્ષથી મદાન રેમ્પોરો થતાં જાય છે, અને એએ જોઈએ કે આપણે આવાં વર્ન નવા વિચારો વિચારે છે, નવા પ્રવાદમાં આગળ વધે

છે, અને નવું જીવન ગાળે છે. દરેક દિશામાં પ્રગતિ વધતી જતી માણુમ પડે છે. સામાજિક જાગૃતમાં, તેમજ રાજકીય જાગૃતમાં પણ આપણે આગળ વધતા જઈએ છીએ, અને જુના નિરૂપયોગી અને અડચણ કરતાં સામાજિક બંધારણો તુટતાં જાય છે. વેપાર ઉદ્યોગ વધતો જાય છે, અને દેશનું નૈતિક અને શારીરિક બળ ખીંચતું જાય છે, દેશસેવા અને જનસેવાને માટે વધારે ને વધારે માણસે આગળ આવનાં જાય છે, દેશોદયના વિવિધ કાર્યો કરવામાં જુદા જુદા રાષ્ટ્રિય તેમજ સ્થાનિક મંડળો મંડળો મંડળો રહે છે. આવી આ દેશની સર્વ દર્શન્ય પ્રવૃત્તિઓના મમયમાં આપણે પણ તેમની સાથે સામેજ રહેવાનું છે. આવી પરિસ્થિતિમાં આપણે કાર્યક્રમ તે પ્રવા ને સહાનુજીત થાય એવે ધોરણે રચાવે જોઈએ; તેમ કરવામાં જો સુકીશું તો આપણે પછાત રહીશું, અને આવી કટોકટીના વખતમાં પછાત પડવાનું પરિણામ કીમને તથા દેશને હરહમેશ માટે સોસલુ પડશે.

ઉપસંહાર.

૨૭. છેવટે આપ સૌને એકજ વિનંતિ કરવાની રહે છે કે આ કૉન્ફરન્સના હેતુ અને ઉદ્દેશ પાર પાડવા માટે આપણે ઘણુંજ કરવાનું છે. સેંકડો વર્ષથી આપણે કળ્યાકંકાશ કરીએ છીએ, અને અતે આપણે નબળા પડતા જઈએ છીએ. હવે આપણે આપણા વિચાર અને દ્રષ્ટિ વિશાળ કરવાં જોઈએ, અને નાની નાની જાગૃતો તરફ દુર્લક્ષ કરીને મુળ સિધ્ધાંત અને ખાસ ઉપયોગી જાળતો ઉપરજ લક્ષ રાખી કામ કર્યું જવું જોઈએ. સંપ અને સમૂહજનના અભાવે કામ આગળ વધી શકતી નથી; તેની શારીરિક સ્થિતિ સુધરી શકતી નથી, તેનો વેપારવણજ આગળ વધી શકતો નથી, આપણા ધર્મનાં અમૂલ્ય સિધ્ધિ તે ચારે દિશાએ પ્રવર્તતી શકતાં નથી, અને કોમતી ઉન્નતિમાં દરેક વખતે આડે આવતા હાનિકારક રવાને દૂર કરી શકતા નથી. માટે હવે આપણું શ્રેય શામાં રહેલું છે, તે આપણે બરાબર સમજવું જોઈએ, અને નજીવી જાળતોમાં મતભેદ પડતાં, ઉત્તમ વસ્તુઓનો નાશ કરવા તૈયાર થઈએ છીએ. તેમ ન કરતાં મોટું મન રાખી એકજ ઉદ્દેશથી કામ કરવું જોઈએ.

આપણો સમાજ ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને શારીરિક જાળતોમાં આગળ વધે, તે ઉચ્ચ જીવન ગાળતો અને સંપીડો થાય, તેવી દરેક વ્યક્તિ પ્રથમમાણસ તરીકે અને પછી જૈન તરીકેની રૂબરૂ બરાબર સમજીને અદા કરવા શક્તિવાન થાય, અને અંતમાં આ ભવ અને પરભવ સુધારવા સમજપૂર્વક તદ્દપર થાય, એ સ્થિતિએ પહોંચે એ આંતરિક અભિજ્ઞાપાઓ પરિપૂર્ણ થાઓ એવી મારી પ્રાર્થના છે.

ખન્ધુઓ ! દ્રવતા અને સંપથી ક્રમ કરવામાં આવે તો ગમેતેવી મુશીબતો જતાં આપણે આપણું ધારેલું કાર્ય સિધ્ધ કરી શકીએ. મને ખાતરી છે કે આપણે આદર્ભણું કાર્ય કામ અને દેશહિતનું હોષ મક્કમપણે કર્યા જવાથી તે જરૂર ફળીજીત કરી શકીશું. વિશ્વજી સામે તો હરકત નાહ. પ્રયત્ન કરો અને આખરે વિજય મળશે. તથાસ્તુ.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ, મુંબઈ.

દ્વિતીય દિવસ, વીરાત ૨૪૪૨, ચૈત્ર વદિ ૫, ૨૨ મી એપ્રિલ, ૧૯૧૬, સનિવાર.
કરાવો (Resolutions)

૧ રાજનિષ્ઠા (Loyalty)

હિંદના નામદાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જ પ્રત્યે આ જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ પોતાની અંતઃકરણ પૂર્વક ભક્તિ અને રાજનિષ્ઠા જાહેર કરે છે અને હાલની 'મહાન લડાઈમાં બલપર નીતીનો વિજય થઈ સર્વત્ર શુભ શાંતિ પ્રસરી અને હિંદને ઉચ્ચ પંદ મળે એમ ધૃષ્ટ છે. આ દગવની નક્કલ મુંબઈ મરકાર દ્વારા મોકલવાની પ્રમુખ સાહેબને સત્તા આપવામાં આવે છે.

(પ્રમુખ તરફથી)

૨ ધાર્મિક શિક્ષણ (Religious Education)

ધાર્મિક સંસ્કાર વગરની કોઈપણ જાતની કેવલશ્રી નકામી છે અને હાલ જરૂરવાદનો નિરંકુશ પવન જ્યેષ્ઠેર ફેલાય છે તેવા સમયમાં દરેક જૈને ધર્મીનું તત્વજ્ઞાન જાણવાની જરૂર છે તેમજ પોતાના કુટુંબમાં અને સમાજમાં ધાર્મિક શિક્ષણનો પ્રસાર કરવાની પણ જરૂર છે તે માટે;

- (૧) દરેક મધ્યે પોતાના ગામ યા શહેરમાં બાળકો અને બાળાઓ ધાર્મિક શિક્ષણ સહેલાઈથી અને સગીન રીતે લે તે માટે સુવ્યવસ્થિત જૈનશાળા-કન્યાશાળા ગ્રાપવાની અને વિદ્યમાન શાળાઓને સગીન પાયાપર મુકવાની જરૂર છે.
- (૨) આવી સર્વ જૈન શાળાઓમાં વ્યવસ્થિત શિક્ષણ માટે તેમાં ચલાવવાનાં પુસ્તકો (ટેક્સટબુકો) અને વાંચનમાળા સહેલી ભાષામાં સ્પષ્ટ અર્થ સાથે જોઈ મહેનતે ચિખવી સકાય તેવી હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિએ રચી તૈયાર કરાવવાની અને તેમાં એક જાતનો (Uniform) અભ્યાસક્રમ ધરી તૈયાર કરાવવાની જરૂર છે તો તેવો પ્રયત્ન કરવાની જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડને બલામણું કરવામાં આવે છે.
- (૩) દરેક જૈન શાળામાં તથા વિદ્યાલયમાં અને ત્યાં સુધી સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાનું જ્ઞાન આપવાનું અને ધાર્મિક પુસ્તકાલય રાખવાનું આવશ્યક છે એપર તેના કાર્યવાહકોનું લક્ષ્ય એવવામાં આવે છે.
- (૪) ધાર્મિક શિક્ષકો અને શિક્ષિકાઓ તૈયાર થાય તે માટે ઉચ્ચ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાનું તથા ધાર્મિક જ્ઞાન જૈન યુવકો અને ઓછાને આપવાની જરૂર આ કોન્ફરન્સ સ્વીકારે છે.

દરખાસ્ત મકનાર—શેઠ કુંવરજી આણંદજી (ભાવનગર)

ટેકા આપનાર—પંડિત વજલાલજી (અમૃતસર)

વિશેષ અનુમોદન—રા. વીરજી ગંગાજી (સુબા)

૩ જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડનું કાર્ય (Function of Jaina Education Board)

કેળવણી સંબંધી સર્વ કાર્ય કરવા માટે પુના કોન્ફરન્સ વખતે નિમાયેલી જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડે જે કાર્ય આજીવન સુધી કર્યું છે તે માટે આ કોન્ફરન્સ પોતાના સતીષ જાહેર કરે છે અને એવીજ બોર્ડ તેના બધારણ સહિત નીચેના ગૃહરચોની (તેની સંખ્યામાં વધારો કરવાની સત્તા સાથે) નીમે છે અને તે બોર્ડને આ કાર્યમાં જણાવેલ કાર્યો કરવા સત્તા આપે છે.

સ્થાનિક મેમ્બરો.

- ૧ શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ
- ૨ રા. રા. શુભાચંદ મોતીચંદ દમણીઆ, સોલીસીટર.
- ૩ „ મકનજી જુહાભાઈ મહેતા, બારીસ્ટર.
- ૪ „ મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ, સોલીસીટર,
- ૫ „ મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઈ, બી. એ. એલ. એલ. બી. વકીલ.
- ૬ ગા. રા. લખશી હીરજી મેસરી બી. એ. એલ. એલ. બી. વકીલ.

શેઠ શુભાચંદ દેવચંદ.
 „ મોહનલાલ કેમચંદ.
 „ નરોત્તમદાસ ખાણજી.
 „ રા. રા. વેલજી આણંદજી મેસરી બી. એ.
 એલ, એલ બી.
 „ ઉમેશ્વરદોશતચંદ બરોડીઆ બી. એ.
 „ પુનઘી હીરજી મેસરી એલ. એમ.
 એન્ડ એલ

શેઠ લક્ષ્મીભાઈ કમચંદ દવાલ.
 „ ગતનચંદ તલકચંદ માગનર.
 „ દેવકરજી મુગજી
 „ મોતીલાલ મુગજી

શેઠ દલસુખભાઈ વાડીયાલ.
 „ સુનીલાલ નહાનચંદ.
 „ સુનીલાલ વીરચંદ.
 „ મુગચંદ હીરજી.
 „ હીરાચંદ વસનજી,
 „ જીરજી પેલાભાઈ દેવરાજ.
 „ સામજી લખા.
 „ કાનજી રવજી.
 „ મખીલાલ નુરજીમલ
 „ રવજી સોનપાગ.
 „ અમચંદ પેલાભાઈ

બહાર ગામના મેમ્બરો.

ડૉ. બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટી-વડોદરા.

ઝવેરી દાલબાઈ કલ્યાણભાઈ-વડોદરા.

રા. રા. ગુલાબચંદ્ર દડો એમ. એ. જમપુર.

„ મનસુખલાલ કીરતચંદ મહેતા-મેરજી,

„ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી બી. એ. એલ. એલ. બી.-અમદાવાદ,

શેઠ વેણીચંદ મુરચંદ-મહેસાણા.

„ જગાભાઈ દલપતભાઈ બી. એ. અમદાવાદ,

રા. ગ. મણીલાલ નયુભાઈ દોરી બી. એ.-અમદાવાદ,

રા. સા. ડૉક્ટર પોપટલાલ લલુભાઈ-અમદાવાદ

„ દામોદર બાપુશા-પેવણ.

ચક્રી મોહનલાલ મગનલાલ સરખંદ. અમદાવાદ.

રા. મણિલાલ મોહનલાલ સાહ. ડી. પી. (અમદાવાદ)

રા. મગનલાલ પરશોત્તમ બદામી ડી-પી (સુરત)

શેઠ કુંવરજી આણંદજી-ભાવનગર.

બાણુ રાયકુમારસિંહજી-કલકત્તા.

„ પુરુષોત્તમજી નાહર-આણંદમગંજ,

રા. રા. ડાહ્યાભાઈ લકમચંદ-ધંધુકા,

„ ગુલાબચંદ વાધજી-વઢવાણ,

„ જગજીવન મુળજી બનીયા બી. એ. બી. એસ-રી-જનમનગર,

„ સાકરચંદ નારણજી શાહ બી. એ. એલ. એલ. બી.-જનમનગર.

રા. રા. દેવચંદ ઉત્તમચંદ પારેખ એમ. એ.-જૂનાગઢ,

શેઠ સોમાભાઈ બાઈલાલ ડી. પી.-ખેડા.

રા. રા. છોટાલાલ ત્રીકમલાલ પારેખ ડી. પી.-ખેડા,

„ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ સોની બી. એ. એલ. એલ. બી.-સાદરા.

શેઠ પુનમચંદ કરમચંદ કોટાવાળા-પાટણ,

„ મનસુખલાલ દોલતચંદ ઝવેરી-રંચુન.

„ સુનીલાલ હગનચંદ શ્રોફ-સુરત.

„ બાલચંદ હીરાચંદ-આલેગામ.

„ હગનલાલ ગણપત-પુના,

„ જીવાભાઈ વાડીલાલ-પાટણ,

રા. રા. સુરચંદ પરસોત્તમ બદામી, જજ, વલમાડ,

શેઠ ધરમચંદ ચેલજીભાઈ કોઠારી-પાલણપુર.

„ હરજીવનદાસ દીપચંદ-નાથનપુર,

„ ગુલાબચંદ આણંદજી-ભાવનગર.

„ પ્રેમચંદ રતનજી-ભાવનગર,
 શેઠ પતેચંદજી સંઘી-સુખનગર.
 „ પુત્રચંદજી સાવનસુખા-ખીકાનેર,
 „ હીરાચંદજી સચેતી-અજમેર.
 „ ધનરાજજી કાંમટીઆ-અજમેર,
 „ રતનલાલજી દદા-ખીકાનેર.
 „ દલેસસીંધજી જોહરી-દીલ્હી.
 „ જવાહરલાલજી જૈની-સીકંદરાબાદ,
 રા. રા. ગોપીચંદજી ખી. એ. એલ. એલ.
 ખી.-અંબાલા

રા. વલ્લભદાસ ઉત્તમચંદ પારેખ એમ. એ.
 જુનાગઢ
 રા. વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી
 (ભાવનગર)
 રા. કૃત્યંદ ઝવેરચંદ (ભાવનગર)
 શેઠ ગંગારામ બનારસીદાસ ભાવડા-અંબાલા.
 „ દયાલચંદજી જોહરી-આમ્રા.
 „ ચુનીલાલજી ભાવડા-અમૃતસર.
 „ દોલતરામ જૈની-દોશીઆરપુર.
 „ કલુશા કનૈયાલાલ-ચુજરાનવાલા.
 „ બેલીરામ બલદેવદાસ-મુલતાન.

- કાર્યો-(૧) જૈનોમાં હસ્તી ધરાવતી ધાર્મિક તેમજ વ્યાવહારિક કેળવણીની સંસ્થાઓ સંખ્યા વિગતવાર હકીકત મેળવવી અને તે સારા પાયાપર મુકાય તેવા પ્રયાસો કરવા.
- (૨) દરેક ધાર્મિક પાઠશાળામાં એકજ જાતનો અભ્યાસક્રમ ચલાવવામાં આવે તેવી ગોઠવણ કરવી.
- (૩) જૈન વાંચનમાળા તૈયાર કરવી.
- (૪) છવવિચાર, નવતત્ત્વ, દંડક, ક્ષેત્રસમાસ, સંગ્રહિણી, કર્મગ્રંથ તેમજ પ્રતિક-મણાદિ પુસ્તકો સરલ અર્થ સહિત હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિપર તૈયાર કરવાં થા કરાવવાં.
- (૫) ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એકજ જાતનો અભ્યાસક્રમ જે જે શાળામાં ચાલે તે તેની વાર્ષિક પરીક્ષા એકી વખતે લેવી,
- (૬) તેવી વાર્ષિક પરીક્ષામાં પાસ થનાર વિદ્યાર્થીઓને પ્રમાણપત્ર (સર્ટીફિકેટ) ધનામો વગેરે આપવાં,
- (૭) ગરીબ તથા સામાન્ય સ્થિતિના વિદ્યાર્થીઓને બ્યવહારિક શિક્ષણ લેવા માટે સ્કોલરશીપો તથા પુસ્તક ફી વગેરેની મદદ આપવી.
- (૮) આવા વિદ્યાર્થીઓને જે જે સ્થળે જૈન બોર્ડિંગ હોય તેમાં દાખલ કરાવવા પ્રયત્ન કરવો,
- (૯) જૈન તીર્થ સ્થલો વગેરેમાંથી જૈનોને આપવાની પદોચની બુકમાં જૈન કેલવણી માર્ગનું એક બુક કોલમ રાખવા માટે પ્રયત્ન કરવો તેમજ ખીજ અનેક રીતે કેલવણીનું ફંડ એકત્રી કરવા પ્રયાસ કરવા.
- દરખાસ્ત મુકનાર-વઢીલ મોદનલાલ દસીચંદ દેસાઈ ખી. એ. એલ. એલ. ખી (મુંબઈ)
 રો. આપનાર-ગ. રા. બાલચંદ હીરાચંદ (મારેગામ)
 ત્રિશેખ અનુમોદન „-ગ. ગ. લદેશભાઈ ચુનીલાલ (ખટણ)
૪. જૈન સાહિત્ય પ્રસાર (Spread of Jaina Literature)
- (૧) જૈન આમો પ્રમિદ હગવવા તથા જૈન માહિત્યનો ફેલાવો કરવા આપજા

જે જે પૂજ્ય મુનિ મહારાજો પ્રયત્ન કરે છે તેને માટે આ કૉન્ફરન્સ તેઓશ્રીનો આભાર માને છે અને તેઓ પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા વિનંતિ કરે છે.

(૨) જૈન સાહિત્યના પ્રચાર માટે જે જે પુસ્તકપ્રકાશક સંસ્થાઓ અને ગૃહસ્થો પ્રયાસ કરે છે તેનાં કાર્યની આ કૉન્ફરન્સ કદર કરે છે અને તેમને ધન્યવાદ આપે છે.

(૩) પાટણ, જેસલમીર, ખંભાત, અમદાવાદ, લોંબડી વગેરે સ્થલે આવેલાં પ્રાચીન જૈન બંદારોમાંથી અલબ્ધ અને ઉપયોગી પુસ્તકોની નવી પ્રત લખાવવાની તથા તેને મુદ્રિત કરાવવાની આવશ્યકતા આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને નામદાર શ્રીમંત ગાયકવાડ સર-કારને પાટણમાં આવેલા આપણા અમુલ્ય બંદારોમાંનાં પુસ્તકોનો તેમની આજ્ઞાનુસાર કરવામાં આવેલો રિપોર્ટ તથા તેમાંના જીર્ણ અલબ્ધ ગ્રંથો છપાવી બહાર પાડવા અથવા તેના પ્રયોગની નકલ કરાવી લેવા આ કૉન્ફરન્સ નમ્રતાપૂર્વક વિનંતિ કરે છે અને જૈન સાહિત્યના પ્રચાર અર્થે તે નામદારશ્રીએ જે ઉમદા કામ અત્યાર સુધીમાં કરેલું છે તેને માટે તેઓશ્રીનો આ કૉન્ફરન્સ અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માને છે.

દરખાસ્ત મુકનાર—રા. યુનીલાલ જગનચંદ શેશ (સુરત.)

ટકો આપનાર—રા. ઉમેશચંદ દોલતચંદ બરોડિયા બી. એ. (મુખ્ય.)

વિશેષ અનુમોદન,—પંડિત હંસરાજજી (અમૃતસર.)

૫ માગધી ભાષાનો ઉદ્ધાર (Resuscitation of Magadhi Language.)

આપણાં શાસ્ત્રોની ભાષા માગધી (પ્રાકૃત) હોવાથી તે વધાર્થ સમજી શકાય તે માટે તેને સજીવન રાખવાની અતિ આવશ્યકતા છે માટે

(૧) માગધી ભાષાનો સરલ અભ્યાસ થઈ શકે તેને માટે માગધી (પ્રાકૃત) ભાષાનો કોષ તૈયાર કરાવવા તમામ જૈનોનું લક્ષ આ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે, તથા

(૨) માગધી ભાષાનું સંપૂર્ણ વ્યાકરણ સરલ પદ્ધતિએ તૈયાર કરવાની અતિ જરૂર આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને આ બાબતમાં જે પ્રયાસ અત્યાર સુધીમાં થયો છે તેને માટે ધન્યવાદ આપી તે દિશામાં વધારે પ્રયાસ કરવા ખાસ બલામણુ કરે છે.

(૩) જૈનો હસ્તક ચાલતી સસ્કૃત પાઠશાળાઓમાં તેમજ ઉંચી જૈન ધાર્મિક શાળાઓમાં માગધી ભાષાનું ખાસ શિક્ષણ આપવું જોઈએ એવો આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહ કરે છે.

(૪) હિંદુસ્તાનની જુદી જુદી યુનીવર્સિટીઓમાં માગધી ભાષા બીજી ભાષા તરીકે જૈન વિદ્યાર્થીઓ લઈ શકે તેને માટે પ્રયાસ કરવા જૈન સાક્ષરો તથા સંસ્થાઓને આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક બલામણુ કરે છે.

દરખાસ્ત મુકનાર—પંડિત બગવાનદાસ દરખચંદ (વળા-કાદિયાવાડ.)

ટકો આપનાર—રા. યુનીલાલ મુનચંદ કાપડીયા એમ. એ. બી. એસ. સી. એલ. એલ. બી. (ખંભાત.)

વિશેષ અનુમોદન,—પંડિત સુખલાલજી (પંજાબ.)

૬ યુનિવર્સિટી અને જૈન સાહિત્ય (The Universities and Jaina Literature)

- (૧) મુંબઈ, કલકત્તા તથા મદ્રાસ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થયેલું છે તે ઉપર સમસ્ત જૈન કોમનું લક્ષ આ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે અને તે તે યુનિવર્સિટી-માં અભ્યાસ કરનાર જૈન વિદ્યાર્થીઓ જૈન સાહિત્ય લે તે માટે તે વિદ્યાર્થીઓને તથા તેમના વાલીઓને બાર મૂકી આગ્રહ કરવામાં આવે છે.
- (૨) ઉપલી યુનિવર્સિટીઓમાં જે જે જૈન પુસ્તકો દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે અને આવે તે પુસ્તકો ટીકા તથા વિવેચન સહિત તૈયાર કરવા જૈન વિદ્વાનોનું અને તેને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા જૈન સંસ્થાઓ તથા શ્રીમંતોનું લક્ષ ખેંચવામાં આવે છે.
- (૩) મુંબઈ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય માટે ખાસ સ્કોલરશીપ સ્વ. શેઠ અમરચંદ તલકચંદ તરફથી સ્થાપવામાં આવી છે તેવી રીતે ખીજી યુનિવર્સિટીમાં પણ સ્કોલરશીપો સ્થાપવા જૈન શ્રીમંતોને બલામણુ કરવામાં આવે છે.
- (૪) નવીન સ્થાપિત થયેલ હિંદુ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થાય તે માટે ફંડ વગેરેની સગવડ કરી આપવાની અને સ્કોલરશીપ સ્થાપવાની આપણી ફરજ છે એમ આ કૉન્ફરન્સ માને છે અને તે પ્રમાણે ફંડ સ્કોલરશીપ વગેરેનો પ્રબંધ કરવા જૈન શ્રીમંતો તથા સંસ્થાઓને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.
- (૫) જૈન સાહિત્યનાં પુસ્તકો અનેક છે તેમાંથી સારામાં સારાં પુસ્તકોની યુનિવર્સિટીના અભ્યાસ ક્રમમાં ચુંટણી થાય તે માટે ઉત્તમ પુસ્તકો જૈન જાહેર સંસ્થાઓએ તેમજ શ્રીમંતોએ જૂદી જૂદી યુનિવર્સિટીને બેટ આપવાં એવી આ કૉન્ફરન્સ બલામણુ કરે છે.

દરખાસ્ત કરનાર—વકીલ લખમશી હીરજી મૈશરી ખી. એ. એલ. એલ. ખી. (મુંબઈ)
 ટોકો આપનાર—વકીલ નાથચંદ લક્ષ્મીચંદ સોની. ખી. એ. એલ. એલ. ખી. (સાદરા.)
 ૭ સામાન્ય શિક્ષણ (General Education).

જૈન સમાજમાં એકપણ જૈન કેળવણીથી બેનસીબ રહે નહિ એવી રિયલિ લાવવાની ખાસ અગત્ય છે તો તે માટે આ કૉન્ફરન્સ બલામણુ કરે છે કે:—

- (૧) પ્રત્યેક જૈને પોતાની પુત્રી અને પુત્રોને બ્યાવદારિક શિક્ષણ અવસ્ય કરવું.
- (૨) દરેક સ્થળના આગેવાન જૈનોએ પોતાના સ્થાનિક જૈન વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ સેવા માટેનાં દરેક સાધનો જેવાં કે શ્રી ચોપડીઓ વગેરે પૂરા પાડવા પ્રબંધ કરવો.
- (૩) દિંદનાં મુખ્ય મુખ્ય શહેરો કે જ્યાં કેળવણી સેવાનાં સારાં સાધનો હોય ત્યાં જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે જૈન શ્રીમંતો તથા નેતાઓએ બોર્ડિંગ સ્થાપવી.
- (૪) હવે શિક્ષણ સેવા હતુક જૈન વિદ્યાર્થીઓને અને ખાસ કરીને ઝીન્ડુએટ થવા પછી રેશપરેસ અભ્યાસ આગળ કરવા હવેનાર વિદ્યાર્થીને મોટી સ્કોલરશીપ જૈન શ્રીમંતો તથા જાહેર સંસ્થાઓએ આપવી.

દરખાસ્ત મુકનાર—વકીલ નંદલાલ લલુભાઈ (વડોદરા.)

ટેકા આપનાર—રા. ભોગીલાલ નગીનદાસ (ખંભાત.)

વિશેષ અનુમોદન,—રા. વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી (ખાવનગર.)

„ —રા. વેલચંદ ઉમેદચંદ મહેતા (પાલણપુર.)

„ —રા. શામજી લઘા. (મુંબઈ)

„ —રા. નગીનચંદ પુનમચંદ નાણાવટી (પેથાપુર)

૮ વ્યાપારી શિક્ષણ (Commercial Education)

હાલના જળરી હરીદાઈના જમાનામાં જૈન કોમનો અસલી દરજ્જો જળવી રાખવા માટે નીચેના ઉપાયોની જરૂર છે, તો તે પર આ કૉન્ફરન્સ સર્વ જૈનોનું લક્ષ ખેંચે છે.

(૧) જૈનોના હસ્તક હાલમાં જે જે રોજગાર છે તેને કાયમ રાખી આપાદ કરવા માટે તે તે ધંધાના અગ્રેસરોએ પ્રયત્ન કરવા.

(૨) જૈન વેપારીઓએ પોતાના વેપારમા સ્વધર્મી સુશિક્ષિત યુવાનોને દાખલ કરી તેમાં કુશળ બનાવી સામેલ કરવા જરૂર છે.

(૩) પાશ્ચિમાત્ય વ્યાપારીઓ પોતાના વેપારને આપાદ અને વિસ્તારવાળો જે જે રીતે બનાવે છે તે તે રીતોએ જળી તેનું અનુકરણ હિંદના વેપારના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખી કરવું એ જૈન વેપારીઓનું કર્તવ્ય છે.

(૪) હંચા વેપારી શિક્ષણ પ્રત્યે જૈન વિદ્યાર્થીઓનું લક્ષ ખેંચવું અને વેપારી કૉલેજમાં તેઓ અભ્યાસ કરે તે માટે ખાસ સ્કૉલરશીપ આપવી.

(૫) ઉંચું શિક્ષણ ધણું મોંઘું હોવાથી સામાન્ય સ્થિતિના જૈનો સામાન્ય શિક્ષણ લઈને પોતાની આજીવિકા આખરસર ચલાવી શકે તે માટે તેઓ સારૂ, દેશી નામાના વર્ગો ઝોટલે સ્વદેશી હિસાબ પદ્ધતિનું શિક્ષણ આપનાર ક્લાસ જૈન શ્રીમતો અને જૈન જાહેર સંસ્થાઓએ ખોલવા.

દરખાસ્ત મુકનાર—રા. મણીલાલ બાલાભાઈ નાણાવટી એમ. એ. એલ. બી.(વડોદરા)

ટેકા આપનાર—રા. હીરાચંદ લીલાધર ઝવેરી [જામનગર]

વિશેષ અનુમોદન,—રા. દયાલજી ગંગાજી ભજુશાલી બી. એ. [પોરબંદર]

„ રા. હાથીભાઈ કલ્યાણજી [કચ્છ—માંડવી]

„ રા. વીરજી રાજપાળ માસ્તર [મુંબઈ]

તૃતીય દિવસ, વીરાત ૨૪૪૨, ચૈત્ર વદિ ૬, ૨૩ મી એપ્રિલ, ૧૯૧૬, રવિવાર.

૯ જૈનો માટે કેળવણી સંબંધી જુદાં કોલમ (Separate Columns for Jaines.)

મુંબઈ કલ્યાણના કેળવણી ખાતાના ઉપરી અધિકારીએ મુંબઈ કલ્યાણના કોલેજોમાં, હાઈસ્કૂલોમાં, પ્રાયમિક શાળાઓમાં અને ખાસ (Special) સ્કૂલોમાં ભણતા જૈન વિદ્યાર્થીઓને લગતા અલગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં બહાર પાડવા કમ્પુલ કર્યું છે તે માટે આ કૉન્ફરન્સ પોતાનો સતોપ જાહેર કરે છે અને તેવીજ રીતે જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે અલગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં બહાર પાડવા બીજા કલ્યાણોના કેળવણી ખાતાના

ઉપરી અધિકારીઓને આ કોન્ફરન્સ વિનંતિ કરે છે તેમજ જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે જોતાના ફાર્મોમાં ખાસ જીડું કોલમ રાખવા હાંદી સરકારને આ કોન્ફરન્સ અરજ કરે છે.

(પ્રમુખ તરફથી.)

૧૦ જૈન પ્રાચીન શોધ જોળ ખાતું (Archaeology)

જૈન પ્રાચીન મકાનો અને શિલાલેખો, વિગેરે સારી રીતે મરામત પામી ચિરકાલ સુરિયતિમાં રહે અને તેનો પ્રાચીન ઇતિહાસ જળવાઈ રહે તે માટેની જરૂર આ કોન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને એવા પ્રાચીન શિલાલેખો વિગેરે ઉતારાવીને તેનો સંગ્રહ કરવાની અને તે સાથે આપણો પ્રાચીન ઇતિહાસ શૃંગલાબદ્ધ મેળવી શકવા માટે તેવો સંગ્રહ છપાવીને પ્રગટ કરવાનો હરાવ કરે છે.

(પ્રમુખ તરફથી)

૧૧ કોન્ફરન્સનું બંધારણ (Constitution of the Conference.)

૧ ઉદ્દેશ:— આ કોન્ફરન્સ કે જેનું નામ શ્રી જૈન સ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ રાખવામાં આવ્યું છે તેનો ઉદ્દેશ જૈન કોમ અને જૈનને લગતા કેળવણીના પ્રશ્નો સંબંધમાં તેમજ ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને બીજા જૈન કોમ અને ધર્મ સંબંધી સવાલો ઉપર વિચાર ચલાવી યોગ્ય હરાવો કરવાનો અને તે હરાવો અમલમાં મુકવા માટે યોગ્ય ઉપાયો યોજવાનો છે.

૨ કાર્ય વિસ્તાર:— સમસ્ત જૈન કોમને લાગુ પડતા સવાલોનું કોન્ફરન્સ હાથ ધરશે.

૩ અધિવેશન:— કોન્ફરન્સની આગલી બેઠક વેળાએ હરાવવામાં આવેલ વખતે અને સ્થળે આ કોન્ફરન્સ સાધારણ રીતે દર બે વરસે એક વખત બેઠક મળશે. જો એવો કોઇપણ હરાવ આગલી બેઠક વેળાએ હરવામાં આવેલો નહિ હશે તો કોન્ફરન્સની સ્ટેન્ડીંગ કમિટી એ આગત નક્કી કરશે. તેમજ જ્યારે સ્ટેન્ડીંગ કમિટીને ફેરફાર કરવો જરૂરી અથવા ઇચ્છવા જેવો જણાય ત્યારે કોન્ફરન્સ બરવાનો વખત તથા જગ્યા તે બદલી શકશે.

૪ પ્રતિનિધિ:— આ કોન્ફરન્સ પ્રતિનિધિઓથી બનશે, પ્રતિનિધિઓ નીચેના યથા રકશે.

(૧) કોઇપણ સદેર કે ગામનો સંઘ મા સભા કે મંડળ જે યોગ્ય ગૃહસ્થને પ્રતિનિધિ તરીકે નીમી શોડશે તે, (૨) ગ્રેજ્યુએટો જેની અંદર કોઇ પણ યુનિવર્સિટીના ગ્રેજ્યુએટો તેમજ બેરિસ્ટર, લાઇકાર્ટ પ્લીડર, ડિસ્ટ્રીક્ટ પ્લીડર, એંજીનિયર, અને સબ આસિસ્ટન્ટ સર્જનનો સમાવેશ થાય છે. (૩) જૈન પેપર અને મામિકાના અધિપતિઓ.

નોટ:— પ્રતિનિધિની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી ઓછી હોવી ન જોઇએ તથા મત્રા કે મંડળ ઓળખમાં ઓછું એક વર્ષ જીવું હોવું જોઇએ.

૫ પ્રતિનિધિ પ્રમાણ:— દરેક સદેર કે ગામના સંઘ મા સભા કે મંડળે પ્રતિનિધિઓની નિમણૂક કરતી વખતે નીચેનું પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું.

(૧) જે સદેર કે ગામમાં જૈન ધર્મની મંજૂર મોટી વધારે ન હોય ત્યાંના અધે પાંચ પ્રતિનિધિથી વધારે ન મુકવા.

(૨) જે શહેર કે ગામની અંદર જોનાના સોથી વધારે ઘર હોય ત્યાંના સંધે દર સો ઘર દીઠ પાંચના પ્રમાણમાં પ્રતિનિધિ ચુંટવા.

(૩) દરેક રચણની સભા કે મંડળ ઝોજામાં ઝોજો એક અને વધારેમાં વધારે પાંચ પ્રતિનિધિઓ ચુંટી શકશે.

૬ પ્રતિનિધિની ક્ષી:—પ્રતિનિધિની ક્ષી, ૩. ૩) અને ભોજન સહીત ૩. ૫) રાખવી.
૭ સપ્તેકટસ કમીટી:—કૉન્ફરન્સના અધિવેશનમાં રજુ કરવાના ઠરાવો ધડી કાઢવા, વક્તાઓની ચુંટણી કરવા, અને સ્ટેન્ડિંગ કમિટીના મેમ્બરોનાં નામો નક્કી કરવા માટે કૉન્ફરન્સની બેઠકના પહેલા દિવસે સપ્તેકટસ કમિટી નિમવામાં આવશે. સપ્તેકટસ કમિટીની ચુંટણીમાં દરેક પ્રાન્તનું પ્રતિનિધિતત્વ આવી શકે તે માટે નીચેના નિયમો ધ્યાનમાં રાખવા. રિસેપ્શન (સ્વાગત) કમિટીમાંથી ૨૫ મેમ્બરો, જે પ્રાંતમાં કૉન્ફરન્સ બરાય તે પ્રાંતમાંથી ૨૦ વધારે મેમ્બરો, ઐન્ડ્યુસ્ટ્રીમાંથી ૧૫, અધિપતિઓમાંથી ૪, કૉન્ફરન્સના અગાઉના પ્રમુખો અને ચાલુ જનરલ સેક્રેટરીઓ અને આસિસ્ટન્ટ જનરલ સેક્રેટરીઓ. પ્રતિનિધિઓમાંથી વિભાગવાર નીચે પ્રમાણે મેમ્બરો હોવા. ૧ બંગાળ ૫, ૨ બીહાર ઓરીસા ૨, ૩ સમુક્ત પ્રાંતો ૫, ૪ પંજાબ (ઉત્તર પશ્ચિમ સરહદના પ્રાંતો સાથે) ૭, ૫ સિંધ ૨, ૬ કચ્છ ૧૨, ૭ પૂર્વ કાઠીઆવાડ ૧૫, ૮ પશ્ચિમ કાઠીઆવાડ ૧૫, ૯ ઉત્તર ગુજરાત ૨૫, ૧૦ દક્ષિણ ગુજરાત ૨૦, ૧૧ સુ'બધ ૨૦, ૧૨ મહારાષ્ટ્ર ૫, ૧૩ દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ૫, ૧૪ મદ્રાસ હવાકો (મહીસર સાથે) ૩, ૧૫ નિઝામ રાજ્ય ૨, ૧૬ મધ્યપ્રાંત (બીરાર સાથે) ૭, ૧૭ મધ્ય હિંદ-પૂર્વ વિભાગ ૩, ૧૮ મધ્ય હિંદ-માળવા ૭, ૧૯ મારવાડ ૭, ૨૦ મેવાડ ૫, ૨૧ પૂર્વ રજપુતાનાનાં રાજ્યો ૫, ૨૨ અજમેર મેરવાડા ૪, ૨૩ બર્મા ૫, ૨૪ એડન ૧, અને ૨૫ આફ્રિકા ૨, ૨૬ દિલ્લી ૫. સપ્તેકટસ કમિટીમાં પ્રમુખ તરીકે કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ કાર્ય કરશે. અને તેની ગેરહાજરીમાં રિસેપ્શન કમિટીના પ્રમુખ કાર્ય કરશે.

રિસેપ્શન કમિટીએ, ઐન્ડ્યુસ્ટ્રીએ અને અધિપતિઓએ અને ઉપલા દરેક વિભાગના પ્રતિનિધિઓએ કૉન્ફરન્સના પહેલા દિવસે સપ્તેકટસ કમિટીમાં પોતા તરફથી જે સભાસદ નિમવા માંગતા હોય તેનાં નામો રિસેપ્શન કમિટીના સેક્રેટરીને લખી મોકલવાં.

સપ્તેકટસ કમિટી માટે જો તેવાં નામો નિમાધને લિખિતવાર ન આવે તો હાજર રહેલો પ્રતિનિધિઓમાંથી જનરલ સેક્રેટરીઓ તેવી ચુંટણી કરશે.

જરૂર પડતાં પ્રમુખ સાહેબ પોતા તરફથી ૫ સુધી સભાસદ સપ્તેકટસ કમિટીમાં નીમી શકશે.

૮ કયા ઠરાવો કૉન્ફરન્સમાં રજુ થઇ શકે !—ઉપર જણાવેલી રીતે બનેલી સપ્તેકટસ કમિટીમાં હાજર થયેલ મેમ્બરોનો ફેલાગ જેની તરફેણમાં હોય તેજ ઠરાવો કૉન્ફરન્સમાં રજુ થશે.

૯ સ્ટેન્ડિંગ કમિટીનું કાર્ય:—નીચે જણાવેલાં કાર્યો માટે કૉન્ફરન્સની બેઠક વેળાએ એક સ્ટેન્ડિંગ કમિટી નિમવામાં આવશે.

(૧) કૉન્કર-સે પોતાની બેઠક વેળાએ જ દરાવે પસાર કર્યા હોય તે અમલમાં ચૂકવા.

(૨) કૉન્કર-સની આવતી બેઠક ભરવા માટે ગોઠવણ કરવા.

(૩) કૉન્કર-સમાં જોઇતાં નાણાં ભેગા કરવા તથા ખર્ચ કરવા.

(૪) કૉન્કર-સને સોંપેલાં નાણાં તથા સંખ્યાવતોનો વહીવટ કરવા.

(૫) અતે સામાન્ય રીતે કૉન્કર-સના ઉદ્દેશ અનુસાર દરેક કાર્ય કરવાં.

૧૦ સ્ટેન્ડિંગ કમિટીની નિમણૂક:—

દર કૉન્કર-સની બેઠક વખતે સખ્જોટ કમિટી જેઓનાં નામો મુચવે તે ગૃહસ્થોની તેમની સંખ્યામાં વધારો કરવાની સત્તા સાથે, લગભગ સોની સંખ્યા સુધીની એક સ્ટેન્ડિંગ કમિટી બનશે, અને તે નામો કૉન્કર-સની બહાલી માટે રજૂ કરવામાં આવશે.

સ્ટેન્ડિંગ કમિટિમાં દરેક પ્રાંતનું પ્રતિનિધિત્વ આવી શકે તે માટે નીચેનું પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું.

૧. બંગાળા ૪, ૨. બીહાર ઝોરીસા ૧, ૩. સંયુક્ત પ્રાંતો ૪, ૪. પંજાબ (ઉત્તર પશ્ચિમ સરહદના પ્રાંતો સાથે) ૪, ૫. સિંધ ૧, ૬. કચ્છ ૭, ૭ પૂર્વ કાઠીઆવાડ ૭, ૮. પશ્ચિમ કાઠીઆવાડ ૯, ૯. ઉત્તર ગુજરાત ૩, ૧૦. દક્ષિણ ગુજરાત ૧, ૧૧. મુગધ ૨૫, ૧૨. મહારાષ્ટ્ર ૮, ૧૩. દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ૨, ૧૪. મદ્રાસ ઇલાકો (મહીસુર સાથે) ૧, ૧૫. નિઝામ રાજ્ય ૧, ૧૬ મધ્ય પ્રાંત (બીરાર સાથે) ૩. ૧૭ મધ્યદિગ્-પૂર્વ વિભાગ ૧. ૧૮. માળવા ૧, ૧૯. મારવાડ ૨, ૨૦. મેવાડ ૨, ૨૧. પૂર્વ રાજપુતાનાનાં રાજ્યો ૧, ૨૨. અજમેર મેરવાડા ૨, ૨૩. બરમા ૨, ૨૪. દિલ્લી ૧,

આ કમિટીનું મુખ્ય રથળ મુગધ રાખવું. જરૂરી પ્રમંચે તેની અંદરના બહારગામના મંચોને પત્રદ્વારા અભિપ્રાય પૂછવો અથવા આમંત્રણ કરીને કોષપણ એક રથળે બોલાવવા, તથા કમિટીનું કામ સરળતાથી યાચ તે માટે પેટા નિયમો કરવા તે કમિટીને સત્તા આપવી.

સ્ટેન્ડિંગ કમિટીની મીટીંગ વરસમાં એાઠમાં એાછી એકવાર અનુકૂળ રથળે બોલાવવી.

કોઈપણ અગત્યના પ્રમ્તો સંબંધે વિચાર કરવા એાઠમાં એાછા આ કમિટીના પંદર મેમ્બરોની સહીવાળું રેકિવિઝિશન આવે તો રેમિડંટ જનરલ સેક્રેટરી બનતી તરારાએ સ્ટેન્ડિંગ કમિટીની મીટીંગ બોલાવશે.

૧૧. જનરલ સેક્રેટરીઓ:—નિમાયેશ સ્ટેન્ડિંગ કમિટીમાંથી કૉન્કર-સની બેઠક વખતે ચાર જનરલ સેક્રેટરીઓની નિમણૂક કરવામાં આવશે, જેમાંથી એક મુગધના રહેવાસી હોવા જોઈએ. મુગધમાં રહેતા જનરલ સેક્રેટરી રેમિડંટ જનરલ સેક્રેટરીના નામથી એજાગો.

- ૧૨ આસિ. જનરલ સેક્રેટરીઓ:—નીમાયેલ રેન્ડીંગ કમિટીમાંથી કોન્ફરન્સની બેઠક વખતે ચાર આસિસ્ટન્ટ જનરલ સેક્રેટરીઓની નીમણૂક કરવામાં આવશે.
- ૧૩ પ્રાંતિક કમિટીઓ:—રેન્ડીંગ કમિટીના મેંબરો પોતપોતાના પ્રાંત માટે એક કમિટી રૂપ ગણાશે અને તેવી કમિટી મારફત જનરલ સેક્રેટરીઓએ કોન્ફરન્સને લગતાં કાર્યો કરવા તથા કરાવેા અમલમાં મૂકવા. જરૂર પડતાં આવી કમિટીઓ બીજી પેટા કમિટીઓ નીમી શકશે. પ્રાંતિક કમિટીઓએ પ્રાંતમાં કોન્ફરન્સનું કામકાજ કરવા માટે એક સેક્રેટરી નીમશે. અને જો તેવી નિમણૂક કોન્ફરન્સના અધિવેશન પછી એક મહિનામાં ન થાય તો રેસીડન્ટ જનરલ સેક્રેટરી તેવી નિમણૂક કરશે.
- ૧૪ કોન્ફરન્સના પ્રમુખની નિમણૂક:—જ્યાં કોન્ફરન્સનું અધિવેશન થવાનું હોય ત્યાંની રિસોપ્શન કમિટી જનરલ સેક્રેટરીઓની સલાહ લઈ તે અધિવેશનના પ્રમુખ નીમી શકશે.
- ૧૫ કોન્ફરન્સ હેડ ઓફીસ:—કોન્ફરન્સની હેડ ઓફીસ મુંબઈમાં રેસીડન્ટ જનરલ સેક્રેટરીની દેખરેખ નીચે રહેશે અને રેન્ડીંગ કમિટીના મુખ્યના મેંબરોની સલાહ લઈ પોતાનું કાર્ય કરશે અને તેની મીટીંગમાં બહારગામના રેન્ડીંગ કમિટીના મેંબર મુંબઈમાં હોય ત્યારે ભાગ લઈ શકે.
- ૧૬ સંખ્યાવતો:—કોન્ફરન્સના હેડેશ અને કાર્યોને અંગે જે જે સંખ્યાવતો જાહેર કરવામાં આવશે તેનો વહીવટ જનરલ સેક્રેટરીઓ રેન્ડીંગ કમિટી દ્વારા કરશે. તે સિવાયની બીજી કોઈ પણ સંખ્યાવતો જાહેર કરવા દેવામાં આવશે નહીં.
- ૧૭ રિપોર્ટ તથા હિસાબ:—રેસીડન્ટ જનરલ સેક્રેટરી કોન્ફરન્સને લગતા દરેક કામકાજનો રિપોર્ટ દરેક જનરલ સેક્રેટરી તથા પ્રાંતિક કમિટીના સેક્રેટરીઓ પાસેથી વિગતો મંગાવી તૈયાર કરશે અને તેનો હિસાબ ઓડિટ કરાવશે અને તે રિપોર્ટ તથા હિસાબ છપાવી બહાર પાડી કોન્ફરન્સના અધિવેશન વખતે રજુ કરશે.
- કોન્ફરન્સની બેઠક વેલાએ કામકાજ ચલાવવાના કાનુનો.**
- ૧ કોન્ફરન્સની દરેક સ્વાગત કમિટીએ જાહેર કરેલા વખતે અને જગ્યાએ મળશે.
- ૨ કોન્ફરન્સના પહેલા દિવસનું કામકાજ બનતાં સુધી નીચે મુજબ રહેશે.
- (ક) સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ તરફનું પ્રતિનિધિઓને આવકાર આપનારું બાવણું,
- (ખ) કોન્ફરન્સના નિમાયેલા પ્રમુખનો યથાવિધિ સ્વીકાર અને તેમનું બાવણું
- (ગ) કોન્ફરન્સના કામકાજનો રિપોર્ટ.
- (ઘ) સંબોધકના કમિટીની ચુટણી.
- ૩ કોન્ફરન્સની દરેક બેઠક શરૂ થાય તે આગમન બની ચકે ત્યાં સુધી તે દિવસના કામકાજમાં કાર્યક્રમની છાપેલી નકલ સેક્રેટરીઓ વહેચશે.
- ૪ કોન્ફરન્સ સંમુખ જે બાવણું થાય તે ઉપર અથવા તેમાં દર્શાવેલા વિચારો ઉપર કોઈ પણ જાતનો વાદવિવાદ ચલાવવા દેવામાં આવશે નહીં.

- ૧૫ કાનુનને લગતા અને કામકાજ ચલાવવાની રીતોને લગતા સધળા સવાસોનો પ્રમુખ પોતે વગર દીક્રે નિર્ણય કરશે. અને તેમનો નિર્ણય સધળા દાખલાઓમાં હેવટનો અને બંધનકર્તા ગણાશે.
- ૧૬ કાંઈ ગંભીર ગામડાને લીધે અથવા બીજા કોઈ ચોક્કસ કારણસર ચોક્કસ વખત સુધી અથવા કોઈ પણ દિવસ નક્કી કર્યા વિના કોન્ફરન્સ મુલતવી રાખવાની સત્તા પ્રમુખને રહેશે.
- ૧૭ કાર્યક્રમમાં જે અનુક્રમ રાખ્યો હોય તે અનુક્રમમાં ફેરફાર કરવાની પ્રમુખને સત્તા છે.
- ૧૮ કોઈપણ કસાવ રજુ કરવા માટે તેની દરખાસ્ત મુકનાર, તેને ટેકા આપનાર અને તેને તેના વધુ સમર્થન માટે અનુમોદન આપનાર સમ્પ્રજેક્ટસ કમિટીએ ચૂંટી કાઢેલા પ્રતિનિધિઓ હોવા જોઈએ. તે સિવાય કોઈ બીજાને બોલવા દેવાની રજા આપવી કે ન આપવી તે પ્રમુખની સુનસંધી ઉપર છે.
- ૧૯ સમ્પ્રજેક્ટસ કમિટીએ દરખાસ્ત અને ટેકા આપનારાં નામ સાથે મુકર કરેલા કસાવ પણ પ્રમુખને યોગ્ય જણાય તો તે પોતા તરફથી રજુ કરી શકશે અને તેમાં કોઈ પણ વાંધો લાઇ શકશે નહીં.
- ૨૦ સધળા બોલનારાઓને અમુક વખત સુધીજ બોલવા દેવાની તેમજ વળી કોઈ પણ બોલનારને કાનુનસર વર્તવા કહેવાની તથા જે કોઈ બોલનાર પ્રમુખની તરફની ચેતવણી છતાં ચર્ચાના નિયમોનું ચાલુ ઉલ્લંઘન કરે તો તેને કસાવેલા વખતની હદ પુરી થાય તે અગાઉ પણ વધુ બોલતા અટકાવવાની કોન્ફરન્સના પ્રમુખને સત્તા રહેશે.
- ૨૧ કોન્ફરન્સના કાર્યમાં વિધન કરનાર યા કાનુનનો બંધ કરનાર કોઈપણ પ્રતિનિધિ કે પ્રેક્ષકને કારણે જણાવ્યા કે શી પાછી આપ્યા વગર મંડપ છોડી જવાનું ફરમાન પ્રમુખને કરવાની સત્તા છે.
- ૨૨ સ્વાગત કમિટી તરફથી નક્કી કરવામાં આવે તે તે કરારો અને સરતો મુજબ પ્રેક્ષકોને કોન્ફરન્સની બેઠકો વેળાએ તેઓ માટે રાખવામાં આવેલા એકાગ્ર ભાગમાં દાખલ રહેવા દેવામાં આવશે. તેઓને ફી આપ્યા સિવાય મના છોડી જવાને કોન્ફરન્સના પ્રમુખ કોઈ પણ વખતે ફરમાવી શકશે.

(પ્રમુખ તરફથી)

૧૨. સ્ત્રી શિક્ષણ (Female Education.)

જૈન મનાવમાં સ્ત્રી શિક્ષણનો સર્વત્ર પ્રચાર કરવા માટે આ કોન્ફરન્સ નીચેની જાહેરાતો સ્વીકારે છે:—

- (૧) દરેક જૈને પોતાની પુત્રીને જોખમાં જોડું લખતાં અને વાંચતાં આવડે તેટલું તેમજ સામાન્ય ગણિતનું જ્ઞાન આપવાનો અવસ્ય પ્રયત્ન કરવો.
- (૨) જોનાથી જની શરૂ તે દરેક જૈને પોતાની પુત્રી માધ્યમિક (Secondary) અને હાઈયર (Higher) શિક્ષણ આપવું અને તેવું શિક્ષણ પોતાની પુત્રી લઈ શકે તે માટે તેનાં લગ્ન તેની નાની ઉંમરમાં નહિ કરવાં.

- (૩) જે જે સ્થળે જૈનોની સારી સંખ્યા છે તે તે સ્થળે જો સાર્વજનિક કન્યાશાળા ન હોય તો ત્યાં પોતાની તરફથી કન્યાશાળા સ્થાપના અગ્રેસરોએ ખોલવવા ગાંઠવણ કરવી તેમજ
- (૪) મોટી ઉમરની શ્રાવિકાઓને બપોરની કુરસદના વખતમાં વ્યવહારોપયોગી સામાન્ય ગાન આપવા માટે સ્થલે સ્થલે ખાસ વર્ગ ખોલવાની જરૂર છે કે જે ખાસ વર્ગોમાં આરોગ્ય વિદ્યાનાં મૂળતત્ત્વો, દરદીની સારવાર અને અકસ્માત વખતે લેવા જોઈતા તાત્કાલિક ધ્વાજ ભરત મુંબઈ ઇલાહિતુ' શિક્ષણ મળે તેમ કરવું.
- (૫) જૈન કન્યાશાળા તેમજ શ્રાવિકાશાળા માટે સ્ત્રી શિક્ષકો મેળવવા અર્થે જે ખાસ જરૂરી છે કે શ્રાવિકાઓ અને ખાસ કરી વિધવાઓએ શિમેલ ટ્રેનિંગ કોલેજમાં મોટા પ્રમાણમાં દાખલ થઈ અભ્યાસ કરવો અને તેવી અભ્યાસ કરતી સ્ત્રીઓને જે જે પ્રકારની સગવડો જોઈએ તે સ્કૉલરશિપ વગેરેથી પુરી પાડવી.

દરખાસ્ત મુકનાર—રા. સારાભાઈ મગનલાલ મોદી બી. એ. (અમદાવાદ)

ટેકો આપનાર—રા. મણીલાલ મોદનલાલ પાદરાકર (પાદરા)

વિશેષ અનુમોદન—રા. મુલચંદ આશારામ વેરાડી. (અમદાવાદ)

“ રા. લક્ષ્મીભાઈ કરમચંદ દલાલ (મુંબઈ)

“ રા. કીલાચંદ બીખાચંદ (પાટણ)

“ રા. શીવજી ચત્રબુજ (મુંબઈ)

“ રા. સમરચમલજી રતનજી સાંધી (શિરોહી)

૧૩ સુકૃત ભંડાર ફંડ (Sukrita Bhandar Fund)

આ કૉન્ફરન્સ દ્વંતાથી આમંત્ર કરે છે કે દરેક વર્ષે દરેક શ્રાવક શ્રાવિકાએ જોઈતાં જોઈતા ચાર આના શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમાં દેવાજ જોઈએ કે જે ફંડની આવક કલવણી અને કૉન્ફરન્સના નિભાવમાં વપરાય છે અને જે ફંડની ઉપર કૉન્ફરન્સની હયાતી તથા કૉન્ફરન્સે ઉપાડેલા કાર્યોના આધાર રહેલો છે.

(૧) આ ફંડમાં આપાર સુધી જે જે મદાસયોએ પૈસા ભરી પોતાની સહાનુભૂતી દર્શાવી છે તેને આ કૉન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે.

(૨) જે જે સ્થળના સંઘોએ આ ફંડ એકઠું કરી કૉન્ફરન્સ આશીસપર મોકલાવવાનો પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે સર્વેનો આ કૉન્ફરન્સ આભાર માને છે.

(૩) પોત પોતાના ગામમાંથી સંવત ૧૯૭૨ નું સુકૃતભંડાર ફંડ એકઠું કરીને જેમ અને તેમ જલદી કૉન્ફરન્સ આશીસ પર મોકલાવી આપે એવી પ્રત્યેક ગામ અને મહેરના સંઘને આ કૉન્ફરન્સ આમંત્ર પૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

દરખાસ્ત મુકનાર—પંડિત હંસરાજજી

ટેકો આપનાર—શેઠ દામોદર બાપુશા

“ શેઠ લાલભાઈ કલ્યાણભાઈ.

વિશેષ અનુમોદન,,—રા. મણીલાલ મોહમયંદ.

રા. ભગવાનજી હેમચંદ.

૧૪. જૈનો અને હિંદુ યુનિવર્સિટી (Jainas and the Hindu University)

આપણા ત્રેવીસમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથની જન્મભૂમિ તરીકે ધર્મ ગણાતી કાશી નગરીમાં હિંદુ યુનિવર્સિટી સ્થાપિત થવાથી આ કોન્ફરન્સ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કરે છે અને તેના કાર્યવાહકોને તે માટે ધન્યવાદ આપે છે.

આપણા જૈન વિદ્યાર્થીઓ ઉક્ત યુનિવર્સિટીમાં સારી સંખ્યામાં નોંધાય તેવી આશા આ કોન્ફરન્સ રાખે છે અને હિંદુ યુનિવર્સિટીના કાર્યવાહકો તે વિશ્વવિદ્યાલયમાં હિંદુ ધર્મના અભ્યાસ આપવાનો પ્રયત્ન કરે એવો આગ્રહ આ કોન્ફરન્સ કરે છે. (આ દરાવની નકલ પ્રમુખ સાહેબની સહી સાથે હિંદુ યુનિવર્સિટીના અધિકારીને મોકલી આપવી.)

દરબારત મુકનાર—બાપુ દયાલચંદજી જોહરી (આગ્રા)

ટૅકા આપનાર—વકીલ હોટાલાલ ત્રિકમદાસ પારેખ (વિરમગામ)

વિશેષ અનુમોદન,,—પંડિત મળલાલજી. (મુંબઈ)

૧૫ જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવાનાં સાધન (Means to increase and enlarge Jain Community)

જૈનોમાં ખીજ કોમો કરતાં વધુ મૃત્યુ પ્રમાણ રહે છે તો તેને ઓછું કરવા માટે અને જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવા માટે આ કોન્ફરન્સ એવું ઇચ્છે છે કે:—

(૧) જે લોકોએ પોતાનો અસલી ધર્મ છોડી અન્ય ધર્મ સ્વીકાર્યો હોય તેને પુનઃ જૈન ધર્મમાં લાવવાના પ્રયત્ન કરવા,

(૨) જૈન ધર્મમાં રૂચિ રાખનારા ઉચ્ચ વર્ણના આર્યોને આપણા પૂજ્ય મુનિમહારાજોની સંમતિ લઇને જૈન ધર્મમાં દાખલ કરવા માટે પ્રયાસ કરવા.

(૩) આરોગ્ય વિદ્યાના નિયમોનું જ્ઞાન જૈન સમાજમાં સર્વત્ર ફેલાવવું.

(૪) ગ્રીય વસ્તીવાળાં મોટાં શહેરમાં ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના જૈનોને માટે ખાસ મસ્તક બાડાની ચાલીયો યા મકાનો બાંધવાની જૈન શ્રીમતોને પ્રેરણા કરવામાં આવે છે.

(૫) જૈનોનું મૃત્યુ પ્રમાણ વધારે હોવાથી તે અટકાવવા માટે ઉપાય સૂચવવા સુલનગદ ખાતે બરાચેવી કોન્ફરન્સ વખતે જે કમીટી નીમાણી હતી તેનો રિપોર્ટ આ કોન્ફરન્સ બહાલ રાખે છે, અને તે રિપોર્ટમાં દર્શાવેલી ચૂચનાઓ ઉપર જૈન કોમનિટી લક્ષ્ય ખેંચે છે.

દરબારત મુકનાર—ડૉ. નાનચંદ કસ્તુરચંદ મોદી L. M. & S. (મુંબઈ)

ટૅકા આપનાર:—રા. મહમ્મદ બખ્ષી (દીલ્લી)

વિશેષ અનુમોદન:—રા. મણીલાલ વાડીલાલ (મુંબઈ)

આજી દીર્ઘપ્રસાદ વકીલ બી. એ. એલ. બી. (મીઝર)

૧૬ જીવદયા (Humanitarianism) પ્રમુખ તરફથી.

આપણને જીવદયાના કાર્યની પદ્ધતિમાં કેટલાક અગત્યના સુધારા વધારા કરવાની આવશ્યકતા રહેતી હોવાથી આ કૉન્ફરન્સ તે તરફ જેન કોમનું લક્ષ્ય બેઠે છે, અને એવું ઇચ્છે છે કે

(૧) સર્વ જીવોની રક્ષા કરવા તેમજ તેમની હિસા ચતી હોય તે અટકાવવા માટે યોગ્ય પ્રયાસ કરવા તથા

(૨) પાંજરાપોળમાં જનિત દેખરેખની ખામીથી પાંજરાપોળમાં રાખવામાં આવતાં કમનસીબ સુગા પ્રાણીઓને જે દુઃખ સહન કરવું પડે છે તે ઓછું કરવાનો બંદો બંધ કરવા, તથા ;

(૩) મનુષ્યના ખોરાક, તેમજ ધર્મ, શિકાર. ફેશન વિગેરે માટે જીવો જીવો રીતે જનનરો ઉપર ત્રાસદાયક ધાતકીપણું મુજબ છે તેમથી તેઓને બચાવી લેવા પ્રયત્ન કરવા તથા,

(૪) જનવરોના શરીરના અવયવોમાંથી બનતી વસ્તુઓ જેવી કે હાથીદાંત, કચકડો વગેરેનો બહિષ્કાર કરી તેને બદલે નિર્દોષ વસ્તુઓ ઉપયોગમાં લેવા,

માટેનું જાહેર પ્રગ્રામાં જ્ઞાન આપવા માટે પ્રયાસ કરવાની જરૂર છે અને તેવા પ્રયાસ અત્યાર સુધી જે જે તરફથી થયા છે તેનો આભાર માનવામાં આવે છે અને તેમને તે દિશા તરફ નિરંતર વધુ પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરે છે.

૧૭ ધાર્મિક ખાતાના હિસાબોના ચોખવટ (Accounts of Religious Institutions)

(પ્રમુખ તરફથી)

દરેક ધાર્મિક ખાતાના હિસાબો ચોખવા રહે અને તેમાં વહીવટ સંબંધી ગેરસમ-જીતી થવાનો સંભવ દૂર યથા વિશ્વાસ બેસે, અને તેથી આવક પણ વૃદ્ધિ પામે તે માટે હિસાબ તૈયાર ગણવાની, સરવૈયા કાઢવાની, તે જોવા માગે ત્યારે બતાવવાની અને દર વર્ષે છપાવી પ્રગટ કરવાની આ કૉન્ફરન્સ જરૂર ધારે છે તેમજ આ ખાતા તરફથી નિમાયેલા હિસાબ તપાસવા આવનારાઓને તે બતાવવાને આ કૉન્ફરન્સ ખાસ આગ્રહ કરે છે અને તે ધર્મદા દ્રવ્યને પૂર્ણ રક્ષણ મળે અને ધારેલા ઉદ્દેશ પાર પડે તે માટે સૌથી પહેલો દાખલો બેસાડવા શ્રી સંધોને નામે વહીવટ કરતી આપણી ધાર્મિક જાહેર સંસ્થાઓના હિસાબો જેમ બને તેમ છપાવી પ્રગટ કરવા આ કૉન્ફરન્સ તેવી સંસ્થાઓના વહીવટ કર્તાઓ પ્રત્યે આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરે છે.

જે જે ખાતાઓએ રાજી ખુશીથી તુરત પોતાના હિસાબો તપાસાવ્યા છે કે પ્રગટ કર્યા છે તેઓને આ કૉન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે.

૧૮ અગાઉના ઠરાવોની પુષ્ટિ (Confirmation of the previous resolutions).

(પ્રમુખ તરફથી)

હાનિકારક રિવાજો દૂર કરવા, નિરાશ્રિતોને આશ્રય આપવો, સપટ્ટિ ક્ષત્યાદી આગવી કૉન્ફરન્સોએ પસાગ કરેલા ઠરાવોનો પુષ્ટિ આપવા સાથે આ કૉન્ફરન્સ તે ઠરાવોનો અમલ કરવાની સર્વ જોનોને ભલામણ કરે છે.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના પ્રમુખ.

ડૉ. ખાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટીનું

સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર.

મહા પુરુષના જીવનથી, જન હૃદયો અંકાય;

સચ્ચારિત્રની છાપની, ઉત્તમ જીવન યાય;

જે પુણ્ય શિલા નગરી પરાપૂર્વથી જૈન પુરી હોવાનો દાવે ધરાવે છે, પુણ્ય

જૂમીને અનેક સમર્થ પદવીધર વિદ્વાન આચાર્યોએ પોતાના પુણ્યશાળી

જન્મ પદ કમળથી પવિત્ર કરી છે તે જે જૂમી અનેક શ્રદ્ધાવાન પ્રભાવિક

ખાનદાન જૈન કુટુંબો અને ઉત્તમ તીર્થોને પોતાના ખોળામાં રમાડવા

માટે મગર છે તેવા (રાજ્યનગર અમદાવાદમાં વસતા નગરશેઠ ઑનરેબલ પ્રેમાભાઈ

દોમાભાઈની પેટીના મુખ્ય મુનીમ અને દશા પૌરવાડ ગાંધિના શા. મગનલાલ જેઠાના

ગૃહરાજ્યના વિશે આપણા ચરિત્ર નાયક ડૉ. ખાલાભાઈને જન્મ થયો હતો. તેમની માતૃશ્રી

ખેડાના નગરશેઠ લક્ષ્મીભાઈ અનોપસીનાં ખહેન યાય. તેમનો જન્મ ૧૯૧૦ ના આસો સુદી

૧૦ (વિજયા દશમી) ના રોજ થયો હતો. જે સમય આપણા ચરિત્ર નાયકનો ભાવિ

વિજય અને ઉત્તતાવસ્થાનું મળ્યું જ સૂચન કરતો હતો.

યોગ્ય ઉમર થતાં ખાલાભાઈને અમદાવાદમાં તે સમયની “ધડીઆ ધુટાવતા

મહેતાજી”ની નિશાળમાં ભણવા શુક્રવામાં આવ્યા. ખાલાવરયાથી

ખાળ શિક્ષણ જ આપણા ચરિત્ર નાયકની તીક્ષ્ણ હૃદયથી મહેતાજી તેમના ઉપર

પ્રસન્ન રહેતા. શિક્ષણનું ગૌરવ હજી સુધી મહેતાજીની નિશાળમાં

જળવાઈ રહ્યું હતું. વિનય, ઉદય, કર્તવ્ય-તપસતા, નમ્રતા વિગેરે ગુણો તેમને ધડીઆ

ધુટતાજ મળ્યા હતા, અને આ શાળામાં તેમનો અભ્યાસ પૂર્ણ થતાંજ સરકારી ગુજરાતી

શાળામાં શુક્રવામાં આવ્યા હતા. અહીં ગુજરાતી અભ્યાસ સતોષકારક સંપૂર્ણ થયા બાદ

તેમને રાજ્યભાષાના શિક્ષણ માટે અંગ્રેજી શાળામાં શુક્રવામાં આવ્યા.

તે સમયે અમદાવાદમાં માત્ર એક સરકારી એન્જ રકુલ, એક સરકારી દાહરકુલ અને

મીસન દાહરકુલ એટલીજ શાળાઓ અસ્તિત્વમાં હતી. તે પેટી સર-

અંગ્રેજી શિક્ષણ દારી એન્જ રકુલમાં ખાલાભાઈનો અભ્યાસ પૂર્ણ થયા પછી તેમને

સરકારી દાહરકુલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા. અહીં તેમનો અભ્યાસ

મેટ્રિક સુધી થયો હતો. દાહરકુલમાં જ તેમની ચપગતા અને અભ્યાસની ખંત વખાણવા

યોગ્ય દતાં. ખાલાભાઈએ સંવત ૧૯૨૮ એટલે સને ૧૯૦૨ માં મેટ્રિકની પરીક્ષા પસાર

કરી એટલે આગળ અભ્યાસ કરવાનો માર્ગ મળ્યો હતો.

શ્રી નૈન શ્વેતામ્બાર કોન્ફરન્સ હોટેલ, એપ્રિલ ૧૯૧૬.

ડાક્ટર બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટી એલ્, એમ્, એન્ડ એસ.
પ્રમુખ સહિય, દશમી શ્રી નૈન શ્વેતામ્બાર કોન્ફરન્સ, એપ્રિલ.

ડૉક્ટરી જ્ઞાન મેળવવાનો શોખ હોવાથી તેમનું લક્ષ ડૉક્ટર થવા તરફ સદૃઢ વળ્યું અને તરતજ તેઓ મુખાધની ગ્રાંટ મેડીકલ કૉલેજમાં દાખલ થયા તબીબી અભ્યાસ. અને ત્યાંના અભ્યાસ શરૂ કર્યો. ધણીવાર એમ જાને છે કે બાળકને જે લાઇન તરફ કુદરતી શોખ હોય છે તેને બાળપર મૂકાવી વડીલો ખીજી લાઇન લેવા તરફ શરૂ પાડે છે, પણ તેથી બાળક પોતાના અભ્યાસમાં સંપૂર્ણ નહિ થતાં મનની સ્વાભાવિક લાગણીઓની અતૃપ્તિને લીધે ફટલીક બાળક અપૂર્ણ રહી જાય છે. તેમ બાલાભાઈનાં સંબંધમાં જન્યું નહિ. તેમણે પોતાને પ્રિય એવો ડૉક્ટરી લાઇનનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરેલમંદીથી આગળ ચલાવ્યો. આ કૉલેજમાં શીખતી વખતે તેમની સાદાઈ તથા કાળજી પૂર્વક કામ કરવાની ખતીલી ટેવથી તેમના અધ્યાપકો તેમના પર વિશેષ પ્રસન્ન રહેતા. કૉલેજમાં થતી વાર્ષિક પરીક્ષામાં ઘણું કરીને ઉચ્ચ નંબરે પાસ થવાથી દરેક વર્ષે તેમને સ્કૉલરશીપ મળી હતી. ડૉક્ટરી લાઇનની ત્રણ વર્ષે થતી પહેલી પરીક્ષામાં તેઓ પેહેલેજ વર્ષે પહેલા ક્લાસમાં પાસ થયા, અને બે વર્ષ પછી સંવત ૧૯૩૭ માં એટલે માત્ર ત્રેવીસ વર્ષની યુવાન વયમાં તેમણે એલ. એમ. એન્ડ એસની ઉંચટની વિકટ પરીક્ષા પાસ કરી હતી.

પછી તુરંતજ તેમને કંઈ રાજ્ય તરફથી ટુક મમય માટે ડૉક્ટર તરીકે ખીકાનેર

સિવિલ સર્જનનો સંવત ૧૯૩૫ માં પાટણ સિવિલ સર્જન તરીકે નીમાયા. અહીં આ

હોદ્દો.

ગરબાઓને ઘેર વમર શીએ જઈ દવા દારૂ કરી, પોતાની શરૂ જાળવતાં તેમણે પ્રજાનો ખારે વખાણ અને માન સાથે, આદ મેળવ્યો. અને એક ફેલોશિપ ડૉક્ટર તરીકે સારી પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યા. પાટણમાં બે વર્ષ નોકરી કર્યા બાદ ત્યાંથી તેમની અતુકમે અમરેલી, દારકા અને કડી બદલી યદ્ય હતી. સંવત ૧૯૪૦ ની સાલમાં તેમની બદલી વડોદરે કરવામાં આવી અને તેમને જમનાબાઈ હોસ્પીટલમાં નીમવામાં આવ્યા. અહીં આશરે ૭ વર્ષ રહ્યા બાદ સંવત ૧૯૪૭ માં પુનઃ પાટણ મોકલવામાં આવ્યા.

પાટણમાં તેઓ હતા તે વખતે કમનશીબે આખા ગુજરાતમાં સંવત ૧૯૪૬ નો

સાકસેવા. ના.ગ્રિ.

દીશ સરકાર તરફ.

થી તથા ના.

મીમંત ગાયકવાડ

સરકાર તરફથી

ભારે માન.

બાળકને કુષ્કાળ પડ્યો હતો, અને હજારો રૂક માણસો જુએ તરસે મરવા લાગ્યા. કુષ્કાળનું જોર પાટણ અને આજુબાજુના ગામોમાં ઘણું ભયકર હતું. કુષ્કાળ પિડિત ગરીબ માનવ બધુઓનાં દુઃખ આ દયાળુ હૃદયવાળા બાલાભાઈ જોઈ શક્યા નહિ અને તુરંત જ તેમના નિર્વાહ અર્થે "કુષ્કાળ ફંડ" રૂપી જુડો તેમણે ઉપાડ્યો, અને પાટણના ધનાઢ્ય નગરશેઠ પુનમચંદ કરમચંદ કોટાવાલાના બાઈ કંજોડીલાલ, શેઠ દાલાભાઈ અને તે વખતના ત્યાંના સરકારી અમલદારો સાથે તે માટે નાણાં ઉઘગવવાનું કાર્મ શરૂ કર્યું. જેમાં પાટણ નિવાસી દયાળુ જૈન તથા દંતર લોડોએ ધણી ઉદારતાથી મદદ કરી હતી. અને ખરેખર અતિશય પ્રયાસ અને આંતરિક લાગણીઓ ધરાવનાર ગૃહસ્થોના અપલ કદી રજાજૂત થયા વગર રહેતા નથી. પછિામે એક લાખ રૂપીઆ ઉપરાંત ફંડ એકઠું થયું.

આ ૬૦માંથી એક સાફ અનાયાશ્રમ ખોલવામાં આવ્યું હતું, જેમાં, દરરોજ આશરે ૫૦૦ માણસોને ખોરાકી વિગેરે મળતું હતું. આ ઉપરાંત એક દુષ્કાળ દોરખીટલ તથા સરતા બાવે અનાજ વેચવાની દુકાનો ખોલાવી હજારો ગરીબ લોકોના અણખોલ આ શિર્વાદ, મેળવ્યાં. આ સેવાની કદર રાજ્ય તરફથી અને નામદાર બ્રિટીશ સરકાર તરફથી કરવામાં આવી હતી. નામદાર ગાયકવાડ સરકાર તરફથી ખાસ ધન્યવાદ આપનારો પત્ર તેમના ઉપર લખવામાં આવ્યો હતો. તથા ના. બ્રિટીશ સરકાર તરફથી “ઓર્ડર ઓફ મેરીટ”નું સર્ટીફિકેટ તે વખતના રેસીડેન્ટ મે. કર્નલ મીડ સાહેબ આપેલું તેમને મોકલી આપવામાં આવ્યું હતું. આ વખતે પાટણની પ્રજાને આદ તેમણે એટલો બધો મેળવેલો હતો કે પાટણમાં એક કલખ જે બાલાબાઈના શ્રમથી ખોલવામાં આવી હતી તેને “શ્રી બાલાબાઈ કલખ” એવું નામ આપવામાં આવ્યું, અને આ કલખ માટે સાફ ફંડ એકઠું થતાં એક સુશોભિત મકાન બંધાવવામાં આવ્યું છે, જે ખુલ્લું મૂકવાની ક્રિયા શ્રીમંત સરકાર મહારાજ ગાયકવાડ એમના સ્વહસ્તે કરવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત બાલાબાઈને પાટણના સમગ્ર મહાજન તરફથી ખાસ આપવામાં આવ્યું હતું, જેવું અદાપિ કોઈ પણ અમલદારને પાટણના મહાજનને આપ્યું નથી.

બાલાબાઈ માત્ર દુષ્કાળ ૪૦ ઉધરાવી બેસી રહ્યા નહિ. પાટણમાં પ્રાચીન બંગારો ઘણા છે અને તેમાંનું પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય પ્રકારમાં લાવવા માટે પ્રાચીન જૈન સા. મુનિ મહારાજ શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના ઉપદેશ, અનુસાર એક હિરણ્યોદ્ધારક ફંડ. સાફ ફંડ બેઠું કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં બીજા ગૃહસ્થો સાથે બાલાબાઈએ સારો ભાગ લીધો હતો. આ ૬૦માંથી જુના જૈન બંગારોમાંનું અપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય લઈ આવ્યા પાસે લખાવી પ્રસિદ્ધ કરાવવાનું હતું. પાટણથી તેમની બહી વડોદરા કાઉન્ટેસ ઓફ ડચરીન દોરખીટલ, કે જે રાજ્યમાં મોટામાં મોટી દોરખીટલ છે ત્યાં કરવામાં આવી. અહીં ટુંકા વખત રહ્યા બાદ સન ૧૯૦૩ માં તેમની નીમણુક જેલ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ તથા મેડીકલ ઓફીસર તરીકે થઈ હતી, અને પછી તેમની લાયકાત તથા બાહોશીથી પ્રસન્ન થઈને શ્રીમંતે તેમને પોતાના ખાસ ડોક્ટરનો માનવતો (પેલેમ ફીઝીશિયનનો) હોદ્દો આપ્યો હતો. શ્રીમંત મહારાજ માહેજની સ્વારી સાથે ડોક્ટર બાલાબાઈને કારમીર, મહાબલેશ્વર, હાઈલેંગ, યુના, કલકત્તા, દી વિગેરે સ્થળે સુસાધરી કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો.

સંવત્ર ૧૯૧૧ માં શ્રીમંત મહારાજ માહેબ સાથે નેચો તેમના ખાસ ડોક્ટર તરીકે જ વિલાયત ગયા હતા, અને લગભગ ૧૬ મહીના સુધી વિલાયતની બ્રિટાઈ, ફ્રાન્સ, જર્મની, સ્વીટ્ઝર્લૅન્ડ, ઓસ્ટ્રીઆ વિગેરે મુલાકાત દેશોના મુખ્ય સરેરાશ જોવાનો તથા ત્યાંની અનેક જાતની ઉપયોગી મરચાઈના એક ઘણા અનુભવો મેળવવાનો સાગ મળ્યો હતો.

આ પછી વડોદરા ખાતે મેડી શ્રી ત્રીજી જૈન સ્વેતામ્બર કોન્વેન્શનના સેક્રેટરી શ્રી ત્રીજી જૈન મ્વે. તરીકે તેમણે ઘણીજ બાહોશી અને ઉમંગથી કામ કર્યું હતું. અને તાંબર કોન્વેન્શનના કોન્વેન્શન મંપૂર્ણ રીતે જોડાઈ હતા પછી પણ, તેમણે કોન્વેન્શન તરીકે રાજ્ય તરફની પોતાની ખમતા અને વિશ્વાસ જોવાને તેના બલવેસ કામ. કામ મળ્યાં છે.

તેઓશ્રીએ વડોદરા રાજ્યના જુદા જુદા સ્થળોએ કામ કર્યા પછી ૧૯૦૮-૦૯ માં તેમને વડોદરા રાજ્યની ચીફ મેડીકલ ઓફીસરના માનવંતા હોદ્દાપરે રાજ્ય સેવા. એ ઐટીંગ નીમવામાં આવ્યા હતા. જે કામ તેઓએ આશરે દોઢ વર્ષ સુધી સંતોષકારક રીતે બજાવ્યું હતું. પોતાની નોકરી દરમિયાન વડોદરા શહેરને માટે નીમાયેલી ઇમ્યુનમેન્ટ ટ્રસ્ટમાં તેઓ પ્રથમથીજ મેમ્બર તરીકે કામ કરે છે. ૧૯૧૦-૧૧ માં નીમાયેલી આરોગ્ય (વાઇટેલીટી) કમીશનના મેમ્બર તરીકે તથા જીવરાતી અને ફક્ષણી સ્ત્રીઓના મરણ પ્રમાણ માટે તપાસ કરવા નીમાયેલી કમીટીના પ્રમુખ તરીકે પણ કામ કર્યું હતું.

કામ સેવા અને રાજ્ય સેવા કરતી વખતે લોક સેવા અને સમાજ સેવા તેમણે કદી પણ વિસાર્યા નથી. ગમે તેવા સામાન્ય મનુષ્યને પણ તેઓ કીમતી લોક સેવા-રાજ્ય સવાહ આપતા આવ્યા છે અને આપે છે. સામાજિક ચળવણી તરફ રતનનો સુવર્ણ પણ તેમણે દર્શાવ્યું નથી. જીવ્હા અને કલમથી તેમણે વખતો વખત લોક અને સમાજ સેવા કરી છે. ચર્ચ (charch) કૃત

"Food" નામના ઇંગ્લિશ પુસ્તકનો "બોગક" નામના પુસ્તક રૂપે અનુવાદ તેમણે લખ્યો છે જે ઘણો ઉપયોગી છે. તેઓએ જ્યાં જ્યાં (મેડીકલ ઓફીસર) ડોક્ટર તરીકે કામ કર્યું છે, ત્યાં ત્યાં બધે પ્લેગ, કોલેરા અને સીતળા જેવા એપી અને બચાક રોગોના દર્દીઓના ઘેરે ઘેર જઈ તેમને વખતો વખત તપાસી દવાની પણ મદદ કરી છે, અને આ તેમની દયાળુ, નિરર અને પરાયકારી લોકસેવા તથા સમાજ સેવાની યોગ્ય કદર કરી શ્રીમંત મહારાજશ્રીએ સને ૧૯૧૨ માં તેમને "રાજ્યરત્ન" નો ખર્ડ માનનો ખેતાળ સુવર્ણ પદક સાથે જિનાયત કર્યો છે.

ઘણીવાર જૈન સાધુ સાધ્વીઓ માંદગીના ઇલાજ માટે ખાસ વડોદરા આવી ડૉ. બાલાભાઈની સારવાર નીચે રહે છે અને તેઓ ઘણા બકિતભાવથી તેમની દવા સુશ્રુષા કરતા આવ્યા છે. આ બાબત સુપ્રસિદ્ધ છે, અને એજ તેમની ધર્મ તથા શુભ શ્રદ્ધા ખાતાની આપે છે.

હવે તેમનો પેન્શન લઈ રીટાયર થવાનો સમય આવ્યો હોવા છતાં પણ તેઓશ્રીપર શ્રીમંત મહારાજ સાહેબનો ચાહ એટલો બધો છે કે, તેઓશ્રીની શ્રીમંતની કૃપા. નોકરીની મુદતમાં વધારે મળતોજ રહે છે, અને અથાપિ તેઓ શ્રીમંતના ખાસ ડોક્ટર તરીકે કામ કરે છે.

ડૉ. બાલાભાઈને ત્રણ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ છે. જે પૈકી જ્યેષ્ઠ પુત્ર મણીભાઈ જેઓ બી. એ. એલ. એચ. બી. યર્ષ રાજ્ય તરફથી અમેરિકા ખાતે કુટુંબની હકીકત. જઈ ત્યાં ત્રણ વર્ષ રહી, વેપાર ઉદ્યોગ ખાતાનો અનુભવ લઈ, પેન્સિલવેનીઆ યુનીવર્સિટીની એમ. એ. ની પદવી લઈ આવ્યા છે. તેઓશ્રી પણ શ્રીમંતના પૂર્ણ કૃપા પાત્ર હોઈ વડોદરા રાજ્યના વેપાર ઉદ્યોગ ખાતાના તથા સહકારી મંડળોઓના વડા તરીકે બાહોશીથી કામ કરે છે. વળી વડોદરા ખાતે મળેલી શ્રી ત્રીજી જૈન સ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના વોલન્ટીઅર કમીટીના વડા તરીકે તેમણે કોન્ફરન્સની જે અમૂલ્ય સેવા બજાવી હતી તે અરેખર પ્રશંસાપાત્ર હતી. બીજા પુત્ર કેશવલાલભાઈ

એલ. એમ એન્ડ એસની તખીલી પરીક્ષા પાસ કર્યા પછી આગળ વધુ અભ્યાસ માટે વિલાયત ગયા હતા; અને ત્યાં દોઢ વર્ષ સુધી જંગુશાસ્ત્ર વિગેરેનો અભ્યાસ કરી (D. T. M.) ડીપ્લોમા ધન ટ્રોપીકલ મેડીસીન લઈ આવ્યા છે. જેઓ સ્વભાવે મીલમંસાર તથા બાહોશ હોઈ અમદાવાદમાં એક ફોલ્કમંદ ડૉક્ટર તરીકે કામ કરે છે ત્રીજા પુત્ર ચંદુલાલભાઈ બી. એ. યએલા હોઈ વેપારાર્થે ચીન, જાપાન વિગેરે દેશોમાં મુસાફરી કરી આવ્યા છે અને હાલમાં મુંબાઈ ખાતે એક કુનેહબાજ વેપારી તરીકે પોતાની પેઢી ચલાવે છે.

ન્યારે ગયા માસમાં મુંબાઈ નિવાસીઓ તરફથી તેમને કૉન્ફરન્સનું પ્રમુખસ્થાન સ્વીકારવાની વિનંતિ કરવામાં આવી ત્યારે કૉન્ફરન્સને માત્ર એક જ માસ બાકી હતો. છતાં આવા કટોકટીના મામલા પ્રસંગે ટુંક સમયમાં પ્રમુખ કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ તરીકેની તરીકે સંપૂર્ણ ફોલ્કમંદીથી કામ પાર ઉતારવા તેઓ સેવાભાવે કટિબદ્ધ થયા. એ તેમનું ગૌરવ-શક્તિ અને મનોબળ, બતાવી આપે છે.

તેમના ખાસ ગુણો પૈકી ધણા પ્રશંસનીય ગુણ તે તેમનો હસતો ચહેરો છે. એ હસતો ચહેરો દરદીની તબીબે પડતાં જ તેનું અરધું દુઃખ ઓછું કરી ઉપસંહાર કરે છે. આમ હા. બાલાભાઈના જીવનમાંથી તેમની કાર્ય કુશળતા, સાદાઈ, સેવાની દૃઢ બાવના તથા મનજીવન મનોબળ એ ગુણો ખાસ અનુકરણીય છે.

છેવટે તેમની સાદાઈ, સરળ રહેણી કરણી, સમાન બાવ, પરોપકાર વૃત્તિ, અનુભવને અંતે દીર્ઘ દષ્ટિ અને પાકી બુદ્ધિ, નિડરતા, ગંભીરાઈ અને કર્તવ્ય પરાયણતા એ પ્રશંસનીય ગુણો અનુકરણીય છે. તેમને વિશેષ ઉજ્જવલ કાર્યો કરવા અને લોક સેવા તથા દેશ-સેવા માટે દીર્ઘાંત, સુખ અને શાંતિમય જીવન મળે એ શુભ ભાવના સાથે વાર્ષીકે છીએ.

જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મોમાં ઉલ્લેખ.

(લેખક—રા. ગોકુલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી—રાજકોટ.)

(૧)

જૈન ધર્મ માટે અન્ય ધર્મવાળાઓ શુ અભિપ્રાય દર્શાવે છે, તે નીચે આપવામાં આવેલ છે કે જે વાંચવાથી વાચક વર્ગ સ્પષ્ટ સમજી શકશે કે જેવી રીતે જૈન દર્શનવાળાઓ ખીજા દર્શનવાલાને મિથ્યાત્વની કહીને તુચ્છકારી કાઢેલ છે તેવીજ રીતે અન્ય દર્શન વાળાઓ પણ જૈન-ધર્મના શુભ અને અભેદ સિદ્ધાંતોને સપૂર્ણ નહિ સમજી શકવાથી જૈન ધર્મ જેવા પવિત્ર ધર્મને તુચ્છકારી કાઢે છે. “સો શાણા અને અક્ષલ એક” એ કહેવત પ્રમાણે જોઓ આત્મસ્વરૂપમાં વિલીન થએલા છે તેઓનો તો અખિલ વિશ્વમાં સમાન બાવળ છે એટલુંજ નહિ પણ તેમની વાણીમાં અમૃત રહેલું હોવાથી તે વાણી સર્વત્ર પ્રિયજ. થાય છે એટલે કે ગમે તે સપ્રદાયનો માણસ હોય પણ જો તે આત્મસ્વરૂપમાં વિલીન થયો હોય તો તેની વાણી સર્વ માન્યજ હોઇ શકે. તેવા અનુભવીને સર્વત્ર આન દોનો અનુભવ હોય છે. તેવા આત્મગાની પુરૂષની દૃષ્ટિમાં પોતે સર્વોપરિ છે અને ખીજા દલકા છે, એવો આભામ પણ હોતો નથી. પણ પોતે સર્વોપરિ અને ખીજા દલકા છે, ઉતરતા છે કે ભૂલા પડ્યા છે કે અપૂર્ણ છે એવો ભાસ તો અર્ધદમ્બ નેજ થાય છે. તેવીજ રીતે ધણી ખરી સપ્રદાયોમાં જે જે મૂળ પુરૂષો-યજ ગયા છે તે તો આત્મનિષ્ઠ મહાત્માઓ હતા, તેમનો અખિલ વિશ્વપર સમાન બાવ હતો પણ તેમની પાછળના મનુષ્યોએ કદાચકથી જે જે પુસ્તકો લખ્યાં તે તે મૂળ પુરૂષના નામથી લખ્યાં અને તેમાં પોનાની મરજ પ્રમાણે અન્ય સપ્રદાયોની અને તેમના મૂળ ઉત્પાદકોની નિંદા કરી. આપણે જૈન સપ્રદાયોનોજ દાખલો લઈએ તો સ્પષ્ટ સમજાય છે કે ખતેનો મુખ્ય સિદ્ધાંત એવો છે કે આત્મા કેવલજ્ઞાનમય પ્રભુ છે, અને તે આત્માનો સપૂર્ણ અનુભવ થયે મુક્તિ થશે છતાં પણ એ સિદ્ધાંતને બાબુપર મૂકીને ખતે સપ્રદાય પૈકી દિગ્બરો કહે છે કે સ્વેતાંબરના સૂત્રો વગેરે કલ્પિત છે ત્યારે સ્વેતાંબરો કહે છે કે દિગ્બરો નિર્ણય છે. આટલેથી નહિ ધરાવાથી સ્વસપ્રદાય કદાચકથી શાસ્ત્રીય ભાષામાં એક ખીજાને ગાળો ભાડે છે. આ ઉપરથી એમજ સમજાય છે કે માણસો જ્યારે સિદ્ધાંત જ્ઞાનથી બજ થાય છે ત્યારેજ રાગદેવ વધારનારાં વચનોનું ઉચ્ચારણ કરીને નકામી તકરારો ઉભી કરે છે. આ પ્રમાણેજ જૈન અને અન્ય સપ્રદાયવાળાઓનું ખતેલું છે. વિવાદ તજી દર્ષ સંવાદ મદદ કરી છેવટે નિજ સ્વરૂપને જાણખી લેવું તેમાંજ કલ્યાણ છે. જે કોષ કલ્યાણનો ઇચ્છક હશે તે દુરાચર, અમત્વ, અમેજ સર્વોપરિ, ખીજા બધા ભૂલા પડ્યા છે, વગેરે મહાનુદ્દેશોને તજી દમને કેવલ આત્મનિષ્ઠ અને સુત્રજ શુરના ઉપદેશદ્વારા સકલ કલિમલરહિત કેવલ આત્મજ્ઞાનનેજ સપ્રાપ્ત કરવા યત્ન એવશે. જગતમાં સૌથી સર્વોપરિ વસ્તુ આત્મજ્ઞાન છે. ગમે તે સપ્રદાયમાં જુઓ પણ આત્મજ્ઞાન વિના કોષએ મુક્તિનો ઉપદેશ કરેલ નથી. આત્મજ્ઞાન સર્વ માન્ય છે. અને સર્વ શાન્તિ નિધાન પણ તેજ છે. આત્મજ્ઞાનને બાબુ ઉપર મૂકી દમને ગમે તે સપ્રદાયમાં જાય, તપ કરે, દુરાચરજ અતિ આસ્થા કે અદા

માને, નિયમ પાળવાનો દમ; આદરે પણ તેનું પરિણામ તો એ જ આવશે, અને એ જ સમજાય થશે કે મારો સંપ્રદાય અને તેમાં પણ મારો ગુરુ અને તેમાં પણ હું જ સર્વોપરિ હું. આ સિવાય આખી જીંદગીમાં પણ વિશેષ પ્રાપ્તિ કરી શકશે નહિ પણ જે આત્મજ્ઞાનની આરાધના કરશે તો આત્મા આનંદમય - હોવાથી અનંત આનંદ અને શાંતિનો અનુભવ કરશે એટલું જ નહિ પણ તેવો આત્મનિષ્ઠ પુરુષ જ્યાં જ્યાં જશે ત્યાં ત્યાં પરમ શાન્તિ ફેલાશે. વસ્તુ રિપતિ આવી છતાં બહિર્દેષિએ જોતાં જોના માટે અન્ય સંપ્રદાયવાળાએ જે કહ્યું છે તે તથા જોનાએ અન્ય સંપ્રદાયવાળાને જે કહ્યું છે તે પૈકી અન્ય સંપ્રદાયવાળાએ જોના માટે જે ઉદ્દેશ કરેલ છે તેનો જ આમાં સમાવેશ થાય છે. આ ઉદ્દેશો વાંચીને ડેર વરસાવવાનું નથી પણ તારતમ્ય સમજીને પરમ શાન્તિ મહત્ત્વ કરવાની છે. ખીજી રીતે કહીએ તો જોના બવ પરિપાક નજીકમાં છે તેઓ શાન્તિ મહત્ત્વ કરશે અને જોના બવ પરિપાકની આશા અનંતકાળ પછી કદાચ થવાની હશે તેવા પૈકીનાં તો ડેર મહત્ત્વ કરે તો નવાઇ જેવું નથી, સાલસ માથુસ સાલસાઇ જ મહત્ત્વ કરે છે. ખરો મુમુક્ષુ તો સર્વ વાત સાંભળીને તેમાંથી આત્મજ્ઞાનની જ વાતને હૃદયમાં ઉનારશે અને પરમ શાન્તિ પામશે. વાચક વર્ગે પણ આત્મજ્ઞાનની વાતને જ લક્ષમાં લઈને પરમ શાન્તિ મહત્ત્વ કરવી.

શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણ:—પંચમ સ્કંધના છઠ્ઠા અધ્યાયમાં—“યસ્ય કિલાનુચરિત મુપાકર્ણ્ય કોઢ્વેદકુટુકાનાં રાજાઙ્ઘ્રશ્ચામોપદિશ્ય કલાવધર્મ ઉત્કૃષ્ટમાણે મવિત્ત્વેન વિમોહિત સ્વધર્મે પથમકુતો મયમપહાય કુપથપાવજ્ઞમસમજ્ઞસં નિજમ નીચયા મન્દ્: સંપ્રવર્તયિષ્યતે ॥ ૧ ॥

યેન હવાય કલૌ મનુજાપસદા દેવમાયા મોહિતા: સ્વધિધિનિયોગદૌચચારિષ્ર વિદ્યાના દેવહેલનાન્યપદ્મતાનિ નિજનિજેચ્છયા ગૃહ્ણાના ઇરનાનાનાચમના દૌચ કેરોહુચ્ચનાદી નિકલિનાઽધર્મમ્મહલેનોપહતધિયો પ્રત્યગ્રાહણયજ્ઞપુરુષલોકવિદૂષકા: પ્રાયેણ મધિષ્વાન્તિ ॥ ૧૦ ॥

તે ચ હાર્ષાત્તનયા નિજ લોકયાગ્રયા પરંપર્યાંશ્વસ્તાસ્તમસ્વન્યે સ્વયમેષ પ્રપતિષ્વન્તિ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ:—ધૈર કલિયુગમાં બગવાન ‘કાપભદેવજનુ’ ચરિત સાંભળીને કાંકેવેકેવેકંટો રાત્ર અર્ધત પોતાની કંપના પ્રમાણે કૃપકૃપ પાખંડ પ્રવર્તાવશે. દેવમાયાવડે મોહ પામેલા યોગ ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ, દેવની નિંદા કરવાવાળા અપવિત્ર પોતાના મન કંપના પ્રમાણે મહત્ત્વ કરશે. સ્નાન નહિ કરશે, આચમન નહિ કરશે, મલિન રહેશે, કેશનો લોચ કરશે, ખજ, ખાદ્યજ અને યજ્ઞાદિની નિંદા કરશે અને અધરપરંપરા પ્રમાણે તેમાં પણ દેરવારી. માર એવો છે કે ‘કાપભદેવ પ્રજનુ’ ચરિત સાંભળીને ‘કાપભદેવજનુ’ દશ સમજ્યા વગર સ્નાન ન કરવું, એન્ડ રહેવું, કેશનો લોચ કરવો, ખજ ખાદ્યજ અને યજ્ઞ તથા વેદની નિંદા કરવી વગેરે વિશેષથી ભરપૂર એવો એક પાખંડમન-જૈનમત-કલિયુગમાં ચાલશે અને બધા નહિ પણ કેટલાક માણસો ‘કાપભદેવજનુ’ ખડે મહાત્મ્ય સમજ્યા વગર દેખાદેખી માધે, જોમની પેઠે એન્ડ રહેવું અને ખજ, ખાદ્યજ તથા વેદાદિની નિંદા કરવાવાળા સંપ્રદાય મહત્ત્વ કરશે. આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણમાં ૨૫૭ શ્લોક છે.

શિવ પુરાણ:—ગાન સહિતા અધ્યાય ૨૧ થી ૨૪ સુધીના સોરંશ—

અમૃતજંઘ મહાતેજાઃ પુરુષં સ્વાત્મસંભવં ॥

માયી માયામયં તેષાં ધર્મે વિદ્યાર્થિમુચ્યત ॥ ૧ ॥

સૂત કહે છે—હે ઋષિઓ, મોટા તેજવાળા, માયાવી, એવા અમૃત વિન્નુએ તે દેવોના ધર્મમાં વિદ્યન કરવા સાર પોતાના અંગમાંથી છે ઉત્પત્તિ જેની એવો માયામય પુરુષ ઉત્પન્ન કર્યો. માયે મુંડવાળો, મલીન વસ્ત્રવાળો, કાષ્ઠમય પાત્રયુક્ત, હાથમાં પુંજણી લઇ તેને વારમવાર દલાવતો, મુદ્ધપતિ-મુખવસ્ત્ર-વાળો, ધર્મ ધર્મ એ રીતે ભાષણ કરતો એવો તે તેણે હરિ એવા વિષ્ણુને હાથ જોડી નમસ્કાર કરી આવી રીતે વચન કહ્યું કે, હે અરિહંત, શત્રુને હણનાર, હે પૂજ્ય હું શું કરું તે તમે આજ્ઞા કરો. ત્યારે શ્રી વિષ્ણુ ભગવાન બોલ્યા કે મારા અંગથી તું ઉત્પન્ન થયો છે, માટે તું મારું કાર્ય કરવા ચોક્કસ છો, તું મારો છે વારતે સદા પૂજ્ય થઇશ, એમાં સંશય નહિ. હે માયિન શ્રીતરમાર્તથી વિરૂદ્ધ, વર્ણાશ્રમવિવર્જિત, વેદથી ઉલટું, કર્મવાદ ઉપર સોળહજાર અંધાત્મક એવું, એ માયામય શાસ્ત્ર તારે પ્રદક્ષ કરવું એટલે લોકોમાં એનો ફેલાવો થશે ને તને પણ તેજાં શાસ્ત્ર નિર્માણ કરવાતું સામર્થ્ય આપું છઉં. + + + + એમ કહી આગળ ઉભેલા તે જૈન યતિને અમૃત એવા ભગવાને પોતે માયામય શાસ્ત્ર બણાવી કહ્યું કે તારે મારી આજ્ઞાએ કરી આ માયામય શાસ્ત્ર સર્વ દેવોના બણાવી તેમને શ્રીતરમાર્ત ધર્મથી બ્રહ્મ કરવા માટે, તું પુરત્રય-ત્રિપુર-તથા તદ્દાસિ દેવોના નાશવાસ્તે જલદી ત્યાં જઇ માયામય ધર્મનો પ્રકાશ કરી; પુરત્રયનો નાશ કરાવી ત્યાંથી માર દેશમાં જઇ જ્યાં સુધી કલિયુગ આવે ત્યાં સુધી તારે સ્વધર્મથી ત્યાં રહેવું પછી જ્યારે કલિયુગ પ્રવર્તમાન થાય ત્યારે જૈનધર્મ તારે ત્યાં મરદેશમાં પ્રકાશ કરવો અને શિષ્યપ્રશિષ્ય તથા શિષ્ય વડે તે ધર્મ તારે વધારવો. મારી આજ્ઞાએ કરી તારાં ધર્મ અવશ્ય વિસ્તારને પ્રાપ્ત થશે. નિરંતર મારી આજ્ઞામાં તત્પર એવાં તમે મારી ગતિને પ્રાપ્ત થશો. એ રીતે અમોઘ એવા વિષ્ણુએ તે મુંડિને આજ્ઞા આપી. x x x x x x એવી રીતે ભગવાને કહ્યા પછી પાખંડ ધર્મનો આશ્રય કરેલ, હસ્તવિષે પાત્ર તથા મુખ ઉપર વસ્ત્ર ધરેલ, મલિનવસ્ત્ર ધારણ કરેલ, અર્ધ ભાષણ કરનાર x x x x x x x x x x તમારા ગુરુતું આદિરૂપ એવું નામ થશે. પૂજ્ય હોવાથી પૂજ્ય એ રીતે પણ કહેવાશે તેમજ ઋષિ, યતિ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, એ રીતે એના નામ પ્રસિદ્ધ થશે, x x x x x x તેથી અરિહંત એવું પાપને નાશ કરે એવું તેનું નામ તમારે ધ્યાન કરવું. x x x x x x શિષ્ય સહિત નજીકનાં વનમાં બેસી માયાવિ પુરોને પણ મોહ કરે એવી માયા પ્રવર્તમાન કરી તે માયા એવી તો રચિ જે જે જે ત્યાં આવે તે તે દીક્ષાજી પ્રદક્ષ કરે અને તેમને જે જે રૂપે તે પણ મોહરૂપ માયામાં પરાયણ થાય.

x x x x x x x x x x

સર્વે ચ દીક્ષિતાસ્તત્ર યે વે ત્રિપુરવાસિનઃ ।

મુનેઃ શિષ્યૈઃ પ્રશિષ્યૈશ્ચ વ્યાપિતં ત્રિપુરં મહત્ ॥

હૌ ધર્મે સ્વંદયામાસ શ્રાદ્ધધર્માસ્તર્થવ ચ ।

શિવપૂજાં તથા વિશ્વેશ્વરમાગાનનેકશઃ ॥

એ રીતે દીક્ષિત થએલા રાજને બેઠ ત્રિપુરવાસી સર્વ દીક્ષિત થયા । એ પ્રમાણે મુનિના શિષ્યપ્રેરિયા વડે મોટું એવું ત્રિપુર વ્યાપ્ત થઈ ગયું. હે ઋષિઓ તે મુઠિએ સ્ત્રીઓના ધર્મ તથા શ્રાદ્ધધર્મ પણ ખડન કર્યો. શિવ તથા વિષ્ણુની પૂજા બંધ કરી અને યશોમાં રેવતાઓનો અનેક બાગો પણ બંધ કર્યા તેમજ સર્વકાળમાં સુખ દેનાર એવી સ્નાનાદિ ક્રિયા તથા સર્વ તીર્થ પણ બંધ કર્યા, અને જે વેદિકધર્મ હતો તે પણ દૂર કર્યો. x x x x x એટલામાં મુઠિ યતિઓએ ત્યાં આવી સર્વને પ્રભુભ કરી કહ્યું કે ન્યાં સુધી કલિયુગ આવે ત્યાં સુધી તમે મરચયીને સેવન કરો, આ પ્રમાણે શિવપુરાણમાં જૈન-ધર્મના સંબંધમાં હકીકત છે.

ઉત્તર ભોમાંસા:—તૈકરિમ્મસંમવાણ । ઇવચાત્માકાર્તર્યમ્ । ન ચ પર્યાયાદ-
પ્યવિરોધો વિકારાવિમ્બ । અન્યા ઘટિયનૈશ્વેભિય નિત્યત્વાદ્વિશેષ ॥ ૨ । ૨ ।
૩૧ યી ૩૪ ॥

પંચદશી:—આ મંથ પણા સંકા પૂર્વે સ્વામી શ્રી વિદ્યારણ્યજીએ રચેલો છે. ચિત્ર-
દિપના ૨૧૬ માં શ્લોકમાં—

તૃણાર્જ્યકાદિ યોગાન્તા ઈશ્વરેર્ચ બ્રાન્તિમાશ્રિતા ।

લોકાયતાદિસાંખ્યાન્તા જીવે વિબ્રાન્તિમાશ્રિતા ॥

ન્યાય, વૈશેષિક, યોગ વગેરે દર્શનવાળા ઇશ્વરને વિગે બ્રાંત છે એટલે કે તેઓ ઇશ્વરથી આગળ જન્મ શકતા નથી. લોકાયતાથી માંડીને જૈન, જૈદ, માંખ્ય વગેરે દર્શનવાળા જીવને વિગે બ્રાન્તિનો આશ્રય કરીને બેઠા છે એટલે કે તેઓ જીવનસ્વરૂપમાં બ્રાંત છે અર્થાત્ જીવ અને ઇશ્વર એવા બેદોની ચેલીપાર પૂર્ણનદ નામનું અબેદ સત્ય છે તેને એ એ દર્શનવાળાઓ સમજી શકતા નથી, કાચ્ય કે તેઓ ઇશ્વર અને જીવ તત્ત્વમાં બ્રાંત થએલા છે.

ટીપ:—વેદાન્તમાં જીવ, ઇશ્વર અને બ્રહ્મ કહેલ છે. માયોપાધિક તે ઇશ્વર, અવિ-
દ્યોપાધિક તે જીવ અને અનુપાધિક તે બ્રહ્મ. આ તત્ત્વની મરખામણી જૈનો સાથે કરતાં વેદાન્તનો જીવ તેજ જૈનોનો ઇશ્વરજી છે, વેદાન્તનો ઇશ્વર તેજ જૈનોની કેવલી છે અને વેદાન્તનો બ્રહ્મ એજ જૈનોનું મહાકર્મ મહારહિત શુદ્ધ ચૈતન્ય આત્મ સિદ્ધ સ્વરૂપ છે. તાત્ત્વિક દૃષ્ટિએ તો વેદાન્ત દર્શન પણ શ્રીવીતરાગના અબેદમાર્ગમાં અંતર્ગત ધાય છે દુરામદી દૃષ્ટિએ તો જૈન અને વેદાન્તને વણે તથાવત છે માટે દુરામદ તરફને શ્રીવીત-
રાગના અબેદમાર્ગને મમજવો બેઠએ, ત્યારે મહાદોષ રહિત શ્રી વિતરાગનો અબેદમાર્ગ મમજશે ત્યારેજ સંપૂર્ણ શાન્તિ યશે. ન્યાં સુધી બેદદૃષ્ટિ છે ત્યાં સુધીજ અશાન્તિ છે અને ન્યાં સુધી અશાન્તિ છે ત્યાં સુધી ખરો ધર્મ નથી પામ્યા અર્થાત્ શુદ્ધ સમક્ષિ નથી સ્પર્ધુ એમ મોક્ષ મમજવું, ગમે તો વેદાન્તને મિથ્યાત્વી માનવાવાળો જૈન દોષ અથવા તો જૈનને નાસ્તિક માનવાવાળો વેદાન્ત દોષ પણ તે ન્યારે અબેદભાવને બજરી ત્યારેજ તે ખરા ધર્મને પામ્યો જુદાગે ન્યાં સુધી તે અબેદભાવને નથી પામ્યો ત્યાં સુધી તે જૈનામાસ અથવા શુદ્ધવેદાન્તકે અકરોદાગ વા મોટાસામતી છે એમ સમજવું.

વિચારસાગર:—આ ગ્રંથ દાદુપંથી શ્રી નિશ્વલદાસજી મહારાજે રચેલ છે. “૪૫૫” નાસ્તિક મત—નાસ્તિક મત ખી ત્યાગને યોગ દે, નાસ્તિક ન કે પદ્ બેદ દે. માધ્યમિક, યોગાચાર, સૌત્રાંતિક, વૈભાષિક, ચાર્વાક, દિગંબર (જૈન) x x x x—દિગંબર મતમે દેહ, આત્મા નહિ; દેહસે આત્મા બિન હૈ પરંતુ જિતના દેહકા પરિણામ હોવે ઉતના આત્માકા પરિણામ હૈ. ઇસ રીતિસે ઇનકા આપસમે મંતકા બેદ હૈ; ઓર ખી ઇનકી આપસમે મંતકી વિલક્ષણતા બહુત દે પરંતુ સારે વેદકે વિરોધી હૈ, યાતે નાસ્તિક હૈ ! ઇસિ કારણે તેં તિનકે મતકા ઉપપાદન ઓર ખંડન વિશેષ કારિકે લિખ્યા નહોં. x x x x x x—વામભાર્ગ ઓ નાસ્તિક મત કે ગ્રંથ યદપિ સંસ્કૃત વાણી રૂપ હૈ તથાપિ વેદ બાહ્ય હૈ.

ચોપાઈ.

કલિમેં વેદ અર્થ વહુ કરિ હૈ ।

શ્રીશંકર શીવ તવ અવતરિ હૈ ।

જૈન ચૌદમત મૂલ ઉત્તારૈ ।

ગંગાતેં પ્રમુ મૂર્તિ નિકારૈ ॥ ૨૧૪ ॥

સુંદર વિલાસ:—આ ગ્રંથ કવિત અને સવૈયા ૯૫૫માં છે અને તે શ્રીદાદુપંથી મહાત્મા સુંદરદાસજીનો રચેલ છે, તેમાં “કેસ હુઆ,” “કોઈ કેસ હુઆત હૈ” એવા પ્રકારના શબ્દો જોવામાં આવે છે. એમનો બાવાર્થ એવો છે કે આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થાય કે તે તરફ લક્ષ પશુ ન હોય પશુ કેવલ પરંપરા એ કે પરશેષકમાં ગયા પછી કંઈક મળશે એવી આશાપાશવાળી શ્રદ્ધાથી માથાના વાળ ખેંચી કાઢે એટલે કે મસ્તકનો લોચ કરે પશુ મનનો લોચ ન કરે તો તે કેવલ ભારરૂપ અને જન્મ મરણ વધારવારૂપ જ છે. ભગવાન સૂતકાર પશુ એમ જ રૂમાવે છે કે “ન મુનિ રજ વાસેણ નાળેણય મુનિહોઈ” માત્ર ક્રિયા કષ્ટનું સેવન જ કરે તેથી કંઈ મુનિપણું કહેવાતું નથી પશુ સત્યજ્ઞાન એટલે આત્મજ્ઞાનવડે જ મુનિપણું કહેવાય છે. “સમચાયે શ્રમણો હોઈ” સમતા-સમભાવ કે અબેદભાવવડે જ શ્રમણ કહેવાય છે; માત્રા ક્ષાલ ક્રિયા કષ્ટ વેઠવાથી જ મુનિત્વ કે શ્રમણત્વ નથી. ખાસ સમજાય છે કે સુંદરદાસજી પશુ શ્રી વીતરાગના અબેદ માર્ગને જ બજાવે.

અખો ભક્તરાજ:—આ એક પરજીયો સોની હતો. તેને બાળપણથી ધર્મ સમજવાની પ્રબળ ઇચ્છા હતી. તેણે દરેક પંથના સાધુ, આચાર્યો વગેરેનો સમાગમ કર્યો હતો ઉપરાંત તે વસ્ત્રહી સંપ્રદાયના ગોસાંધજી મહારાજ ગોકુલનાથજીના પરિચયમાં ઘણો આવેલ હતો. દરેક સ્થળે તેણે લાલચ, અશાન્તિ અને અધરંપરા દીઠી તેથી તે કાશી ગયો ત્યાં સહ્યાનંદ નામના જ્ઞાનિષ્ઠ વીતરાગ પુરૂષ જ્યાં તે મહાત્મા પાસેથી અખોને આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઇ. અખે વેદાન્તને લગતા ઘણા છપ્પા લખ્યા છે તથા માણસોને ખૂબ ચાબકા માર્યા છે. ખુલ્લું કહેનાર તથા આત્મજ્ઞાની તરીકે અખો પ્રસિદ્ધ છે.

શીવ સાંખ્ય મીમાંસક, ચાર્વાક બૌદ્ધ ને જૈન;

એ ઉપદર્શન બેદને જાણો, શરીરે સંજંધો/ચિન્હ.

જટિલ મુડિત માલાધારી, કરે કુંચન કેશ;
 કો વાલાં ગરકાં શિથ વીટે, કટે લીંગ શિવ ઉપદેશ.
 છ દર્શન તે મૂલગાં, બાધ શાસ્ત્ર કરાં નામ;
 તેહના યયાં પાખંડ છતું, તે આશ્વાં ગામો ગામ.
 પાખંડના બહુ શુદ્ધિઆં, ગણુતાં તે નાવે છેક;
 તે મત બાળે જુજવા, પણ ચાલ્ય ન મળે એક.
 એક એક નિદે એ માંહો માંહિ, અને પોતાને કહે સાર;
 એમ ખટદર્શન ખટપટે, પણ ન કરે મૂલ વિચાર.
 બણી બણીને બેદ પાડે, અક્ષર તણી લે ઝોટ;
 સિદ્ધાંત નાવે સમજમાં, બાંધી રહ્યા ખટ કોટ.
 હએ કરે વાદ માંહો માંહિ, ત્યારે સહુને પોષે માય;
 સમાય માયા આપે સરખો, હાર્યો કોયે ન જાય.
 કહે અખો સહુકો મુણો, મત ન હોએ મહાંતને;
 નિરદાવે નારાયણ મત્તશે, જો એવે હરિગુર મંતને.

ખટ દર્શનના જુજવા મતા, માંહોમાંહે ખાધી છે ખતા;
 એકતું યાપ્યું બીજે હણે, અન્યથી આપને અધિકો ગણે;
 અખા એજ અંધારો કુવો, ઝગડો ભાંગી કોઇ ન મુવો.

ટીપ્પણી:—અખો બકતરાજ શિવ, સાંખ્ય, મીમાંસા, ચાર્વાક, જૈન અને બૌદ્ધ એવા છ દર્શન માને છે પછી છ દર્શનના અંદર અંદર તકરાર થવાથી છતુ પાખંડ યયાં અને તે ગચ્છોમાં પણ નાના નાના ધણા શુદ્ધિવાં મંધાડા જેવા યયાં અને તે સર્વ ગામો-ગામમાં ફેલાઈ ગયાં. શિવના પણ ધણા શુદ્ધિવાં તેમજ બૌદ્ધનાં પણ ધણાં શુદ્ધિવાં અને જૈનનાં પણ નાનાં નાનાં તકરારી ધણાંજ શુદ્ધિવાં ઘડને ગામો ગામ આવી નીકળ્યા છે. તે દરેક શુદ્ધિવાની એક જ ચાલ્ય એટલે રીતભાત નથી પણ દરેક પોતાને ઉત્તમ માને છે અને બીજાને હલકા માને છે. છ એ મૂલદર્શન પણ મહોમાંહિ પોતાને ઉત્તમ દરાવવા સાર બીજા સાથે નકામી તકરાર કરે છે પણ મૂલ આત્મજ્ઞાનનો વિચાર કરતાં નથી. પોતપોતાનું દર્શન કે વાડો સિદ્ધ કરવા સાર અધિક અક્ષર કે શબ્દ પકડીને તેના ઉપરથી તકરારો ચલાવે છે. તે દર્શનના દુરામદવાળા જેમ જેમ બળે છે તેમ તેમ વધારે વધારે તકરારો ચલાવે છે. આ બધી તકરારો અમાની છે જન્મ મરણ પુરોગને તકરાર દોની જ નથી. સપ્રદાયવાળાઓ પોતપોતાને ઉત્તમ દરાવવાનો દાવો કરે તેથી તે કાંઈ ઉત્તમ થઈ શકતા નથી કે તેમને પ્રભુ મળતા નથી એ તો બ્યારે મપ્રદાયના દુરામદની જગમાંથી હટીને પોતાની મપ્રદાયનો ઉચાપજીનો ખોટો દાવો છોડી દેને મદામા પ્રમપની મેવા કરશે ત્યારે જ તેને આત્મજ્ઞાન થશે, ખાડી તો આખી છોડી વાગે વાડો કર્યા જ કરે તથા વાડાની પગપગમાં તજાવા કરે અને પોતાના વાડાને જનમ અને બીજા વાડાને જ્ઞાન

પડ્યા માન્યા જ કરે તેથી કાંઈ પ્રભુ મળવા નથી. પ્રભુ એટલે આત્મા. મહાત્મા પુરૂષો એટલે પ્રસાંત વીતરાગ પુરૂષોના સત્સંગદારા જ આત્માનો આનંદ મેળવી શકાશે. અખા. બક્તરાજની વાત પશુ શ્રી વીતરાગના અબેદમાર્ગમાં સમાધિ જાય છે. શ્રીમાન્ આનંદધનજી મહારાજનો પશુ એવો જ સિદ્ધાંત છે કે “વરતુ વિચારે વાદ પરંપરા, પારન પહોંચે કામ.” વાદવદવાથી આત્મજ્ઞાન મળી શકતું જ નથી વાદ વદવાથી હિસ્ટી અશાન્તિ થાય છે અને ગગરૂષ વધે છે અને સ્વરૂપથી વિશેષ બ્રહ્મ થવાય છે.

શ્રી માર્ધવસંપ્રદાય પ્રવર્તક શ્રીમાન્મધ્વાચાર્યજીનો વિચાર:—હિંદમાં ચાર મોટા સંપ્રદાયો છે. ગમાનુજ સંપ્રદાય, નિંબાર્ક સંપ્રદાય, માર્ધવસંપ્રદાય અને વિષ્ણુસ્વામીની સંપ્રદાય. આમાં રામાનુજનો વિશિષ્ટાદ્વૈત મત છે. નિંબાર્કનો દ્વૈતાદ્વૈત મત છે. મધ્વનો દ્વૈતમત છે અને વિષ્ણુસ્વામીનો શુદ્ધાદ્વૈત મત છે. આ ચારે સંપ્રદાયો વિષ્ણુસંપ્રદાયનાં બેદ ગણાય છે. મધ્વાચાર્યજી દ્વૈતવાદી છે તેમના પૂર્ણપ્રવર્ણનમાંથી—

સદસઙ્ગાદમતં દુષયતિ । સદ્ સ્યાદસત્ સ્યાત્ સદસત્ સ્યાદન્યોન્યસ્યસ્યાદિ-
ત્યેતન્નૈકસ્મિન્ યુજ્યતે । અદૃષ્ટવેનાસમ્મવાત્ । જીવસ્ય શરીર પરિમિતત્વાક્ષીકારે
અશ્વાદિશરીરસ્થસ્ય હસ્ત્યાદિશરીરકાર્તૃત્વમ્ સ્યાત્ । તત્તચ્છરીરસ્થસ્ય તત્તત્પરિમા-
ણત્વમિતિ ન મન્તવ્યં વિકારિત્વાદનિત્યત્વપ્રસક્તે: । પરિમાણાભાવે સ્વરૂપાભાવપ્રાન્ત્યન્ય
પરિમાણ સ્થિતેસ્તદર્થત્વેન શરીર સ્થિતેકમયનિત્યત્વાદવિશેષણ સર્વશરીરનિત્યત્વસ્યાત્ ॥

શ્રી દ્વૈતાદ્વૈતવાદી નિંબાર્કાચાર્યજીનો વિચાર:—વેદાન્ત પરિણત સૌરભમાંથી.
જૈના વસ્તુમાત્રેઽસ્તિત્વાનાદિ વિરદ્ધ ધર્મદ્રવ્ય યોજયન્તિ, તદ્બોપપદ્યતે પક્ષસ્મિન્
વસ્તુનિસત્ત્વાસત્ત્વાદેવિરદ્ધ ધર્મસ્ય હ્યાયાતપદ્ધગ્નદ્વસમ્મવાત્ ॥ एवं શરીર પરિમા-
ણત્વેનાક્રુદ્ધિત્ત્વાત્મનોબૃહદેહપ્રાસાવપુર્ણતાસ્યાથ ઉપચયાપચયાર્હાઽવ્યવનાત્માઽતોન
વિરોદ્ધ: इति च न वक्तुं शक्यं विकारित्वाद्वિदોષપ્રસક્તે: । અન્યસ્ય પરિમાણસ્ય
નિયતતામક્ષીરૂપ્યાદિ મધ્યયોરપિ નિત્યત્વમસ્તીતિ ચેત્તાર્હસર્વત્રાવિશેષસ્યાઙિનયે
દેહપરિમાણબાદ: ॥

વિશિષ્ટાદ્વૈત પ્રવર્તક શ્રી રામાનુજ સ્વામી કે જેમણે પ્રસ્થાન ત્રય ઉપર શ્રી
બ્રાહ્મ સ્તોત્ર છે તેમના વિચારો:—જૈના અપિ પરમાણુકારણત્વાદિકં જગતો વદન્તી
ત્યનન્તરં જૈન પક્ષ: પ્રતિશિષ્યતે । તે કિલ મન્યન્તે-જીવાજીવાત્મકં જગદેતન્નિરીશ્વરમ્
તથા પદ્ દ્રવ્યાત્મકમ્ । તાનિ ચ દ્રવ્યાણિ જીવ ધર્માધર્મ પુદ્ગલકા લાકાશાખ્યાનિ ।
તત્ર જીવા: । જીવ, ધર્મ, અધર્મ, પુદ્ગલજનું લક્ષણ આપી કાલજનું લક્ષણ આપતાં જણાવે
છે કે “મણુરૂપો દ્રવ્ય વિદ્યોષ:” કાલ અણુરૂપ છે એમ દિગંધરો, તૈનો માને છે x x
x x x x સ્યાદસ્તે x x x x યેતિ સર્વત્ર સત્તર્મંગી નયાવતારાત્ । સર્વં વસ્તુ-
જાતં દ્રવ્ય પર્યાયાત્મકમિતિ

અત્રામિધાયિતે-નૈકસ્મિન્નસમ્મવાત-इति । નૈતદુપપદ્યતે; કૃત: પર્કાર્મજસમ્મવાત્
—પૈકસ્મિન્વસ્તુનિ અસ્તિત્વનાસ્તિત્વાદેવિરતદ્વસ્ય..યુગપદસંમવાત.....

યથાશ્વત્થમહાવૃત્તયોર્યુગપદેક્ષસ્મિન્નસંભવ.....યોડા શબ્દોમાં ખંડન કરીને બા-
ખકાર શ્રી રામાનુજ સ્વામી દ્વરમાવે છે કે “યથામપિ સર્વમનૈકાંતિકમિત્ય મ્યુપ ગમ-
ચિરોધઃ અન્યોન્ય તાદાસ્પીમાઘાત્ । ઇતોન્ યુક્તમિદં જૈનમતમ્ x x x x x x અથ
સંકોચવિકાસધર્મતયા આત્મનઃ પર્યાયશબ્દાભિધેયાધરધાન્તરાપત્યા ચિરોધઃ પરિહ્રિયંત
શ્ચત્યુચ્યતે ।

અર્થતો મતં ન યુક્તિમત્ત પક્ષિમન્ ઘસ્તુનિયુગપત્ સત્ત્વાસત્ત્વેનિત્યત્વાનિત્યત્વા-
નિત્યત્વ મેદામેદાનામ્ અસંભવાત્ x x x x x x x અતઃ અસંગત્ મેવેતુજૈનમતમ્ ।

ટીપ્પણ—શ્રી રામાનુજઆચાર્યજીએ જૈનેતનું ઉપર પ્રમાણે ખંડન કરેલ છે, શ્રીમાન રામા-
નુજ સ્વામીની આગાઉ શદ્કોષ નામના મહાન પુણ્ય યથ ગયા હતા તે વગેરેના સંબંધમાં
એવી કથા ચાલે છે કે પાંચ રાજ્યમાં કુહડાવતી—કુરડી—નગરીમાં શુદ્રને ઘેર જનમ્યા હતા.
તે મહા યોગી હતા. તેમણે બહુલદક્ષ નીચે ધ્યાન કરેલ તેથી તે બહુલાભરણ કહેવાય છે.
એક વખતે જ્યાં શદ્કોષઆચાર્યજી ધ્યાન કરતા હતા ત્યાંથી આહ્વાણો વેદ બહુતા બહુતા
નીકળ્યા અને જ્યારે શદ્કોષજી પાસે પહોંચ્યા ત્યારે આહ્વાણો, શદ્કોષજીને શુદ્ર જાણીને
એટલે કે વેદવિદ્યાના અનધિકારી જાણીને, વેદ બહુતા બંધ યપ ગયા આગળ ગયા ત્યાં
વેદ બહુતા ગયા તેથી તે શોકોએ શદ્કોષજી પાસે માફી માગી તેથી તેમનું નામ પુરોક્ષ
પડ્યું. તેમણે વેદ પુરાણાદિના સાર કાઢી દ્રાવિડ ભાષામાં પ્રબંધ લખ્યો પછી તેઓ સહદેવે
વૈકુંઠ ગયા અને ત્રણ હજાર વર્ષ પછી પાછા આપ્યા અને પોતાના શુદ્ધ વિચારો નાથ
મુનિને આપ્યા; નાથે રામમુનિને, રામે પૂર્ણમુનિને, પૂર્ણે ચામમુનિને અને ચામમુનિએ શ્રીમદ્
રામાનુજ સ્વામીને આપ્યું. રામાનુજ સ્વામી લક્ષ્મણને આવતાર હતા, તેમણે શ્રી ભાષ્ય
રચેલ છે. શ્રી રામાનુજ સ્વામીને સ્ત્રી કજ્જાળી મળી હતી. સ્ત્રી સાથે કાંઈ કંકાસ ચવાધી
તેમણે સંસારનો ત્યાગ કર્યો હતો. તે જૂતિપુરમાં પ્રગટ થયા હતા અને યાદવેન્દ્ર સન્ધ્યાસી
પાસે બહુતા હતા. તેમણે દ્વાર સમુદ્રના મહારાજા વિષ્ણુવર્ધનને શિષ્ય બનાવી જૈનોને
દક્ષિણમાંથી કાઢી મૂક્યા હતા. આને માટે દત્તિદાસકારોનો એવો મત છે કે દક્ષિણનો રાજા
જૈન હતો તેની દીકરીને જૂત વળગ્યું હતું તે જૂત શ્રીમદ્ રામાનુજ સ્વામીએ કાઢ્યું અને
રાજા જૈનધર્મી મંત્રીને રામાનુજ અપ્રદાયમાં બળ્યો. દાસમાં રામાનુજ અપ્રદાય દક્ષિણમાં
ધણી ચાલે છે. ખાખી શોકો રામાનુજ હોય છે. આ અપ્રદાયમાં કરોડો માણસો છે અને
લાખો ખાખી વગેરે બાવાઓ છે.

શ્રી વક્ષસાચાર્યજી કે જેમણે પુષ્ટિ પંથ ચલાવેલ છે તેમનો વિચાર—
વિષમનમમયો નિરાક્રિયતે । તેજસ્વનિષ્ઠાઃ પ્રવજ્ઞે ઉદાસીના. ... જૈનોના સમ-
બંધી, નવ તત્ત્વ, ૧૬૬૫, વગેરેનું ખંડન કરીને છેવટે જણાવે છે કે “અનયા મંગલત્વ
મયા નૈસર્ગિકમ્પાનૈકાન્તિ ગ્યાયોગમ્ । નાવ્યેષાં નૈસર્ગિકત્વમ્ । પરસ્પર ચિરોધ પ્ર-
શંનેત પ્રાચીન રેષ દૃષ્ટિરથાત્ । અતઃ સમાનાં મંગનામિતરતરચિરોધેનામમયાદ્યુક્ત
મેવૈકજ નિર્વદાનમ્ । x x x x x x x અથવા શરીર પરિમાણ આમાએત્ તથા
સર્વદાતંશાપામતુલ્યેત્યાદાત્મનો નવામ્પ્યે ન જનનદારીરતુલ્યત્વમ્

શરીરાણા મેઘયેષો પચયા પચયાનુસારેનાત્મનોડપિ દેવ તિર્યંક મનુષ્યેષુ ભવ-
યથો પચયા પચયાભ્યાંતત્તુલ્યતા ક્યાત્ । તથા 'સંશ્લિપર્યાર્થિણા વિરોધ' इति न
वक्तव्यम् । तथा सति विकारापत्तेः । संकोच विकासेऽपि विकारस्य दुष्परिहरत्वात् ।
अन्यावस्थि तिर्भूक्तिसमयावस्थितिस्तस्माद्धेतोः । पुर्वदोष परिहाराय च उभय
नित्यत्वं भवेदणुषं वा, ग्रहत्वं वा । उभयथापि शरीर परिमाणो न भवतीति न
तवार्थसिद्धि । आधुभाध २ । २ । ३३, ४४, ३५ ।

વલ્લભચરિત્ર ગ્રંથ — પ્રકરણ ૧૪ પૃષ્ઠ ૧૯૮ થી—“ આચાર્ય શ્રીએ કહ્યું કે
આપણે સવારે પાટણુ-ઘર્મત્વ પતન-જનું છે ત્યાં જૈન લોકોનું જોર વધારે છે માટે તમે
બધા સાવધાન રહેજો.

પાટણુ—આચાર્યશ્રીની સવારી ગામ વચ્ચે ધઈને ચાલી તે વખતે પાટણુની પ્રજા
અને જૈનોની સ્ત્રીઓને આશ્ચર્યથી જોઈ અને જૈનો તમને (વલ્લભાચાર્યજીને) ઇર્ષ્યાથી
જોવા લાગ્યા. x x x x સાંજની વખતે કેટલાક જૈન વિદ્વાનો એમની પાસે આવ્યા,
જૈન વિદ્વાનોમાં મુખ્ય ધર્મ ધર્મોપાધ્યાય જીનાચાર્ય તથા શ્રી ધનાચાર્ય, સુદરગણી, પ્રતાપ-
સુરી, સૌભાગ્યસુરી, વગેરે હતા, તેઓમાંથી જીનાચાર્ય પૂછ્યું કે તમારા મનમાં દયા એ
ધર્મ છે કે નહિ ? ધર્મ એટલે શું ? તમે શાને પ્રમાણુ રૂપ માનો છો ? અને ધર્મના અ-
ધિકારી કોને ગણો છો ? x x x x x . તેના ઉત્તર શબ્દ શિષ્યે આપ્યા. અમારા
મનમાં દયા એ ધર્મ છે x x તમે એ ધર્મને જેટલું પ્રધાન પાણું આપો છો તેટલું પ્રધાન
પાણું અમે આપતા નથી. x x x x દયાની ખાતર અસત્ય બોલવું અપવિત્ર રહેવું, નાના
જીવોના રક્ષણને માટે મોટા જીવોને હાનિ થાય તેની દરકાર ન કરવી તે અમેને માન્ય
નથી... ઇશ્વરની ભક્તિ એજ પુરૂષનો પરમ ધર્મ છે x x x x જૈન અને ઇતર લોકો
કર્મ અને મતને પુરૂષાર્થ માને છે. એ મર્વ લોકોને પોતપોતાના કમથી જે લોક ફલરૂપ
મહે છે તે આદિ અંતવાળા, પરિણામે દુઃખ ભરેલા, તુચ્છ આનંદવાળા અને શોકથી વ્યાપક
હોય છે એ કારણથી ભક્તિ એ સર્વ કરતા પરમ ધર્મ છે. x x x x x x x x.....
એ સાબળી સુદરગણીએ કહ્યું કે જીવ, અજીવ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બધા અને મોક્ષ
એ સાત પદાર્થોને સમભગીની રીતિથી તમે કેમ સ્વીકારતા નથી

એ ઉપરથી આચાર્યશ્રીના શિષ્યો અને જૈન વિદ્વાનો વચ્ચે ઘણો વાદ ચાલ્યો તેમાં
આચાર્યશ્રીના શિષ્યોનો જય થયો. આચાર્યશ્રી-વલ્લભાચાર્યજી-બોલ્યા કે.....તમારા
મતમાં મુખ્ય ત્રણ વાત બૂલ ભરેલી છે. ૧ પરમેશ્વર છેજ નહિ, અથવા હોય તો તેનામાં
કામ કરવાની અથવા જગત ચલાવવાની શક્તિ નથી એમ તમે માનો છો. બીજું તમે
ઋષિઓ અથવા તીર્થંકરોને ઇશ્વર કુલ્ય માનો છો. ૩જી સદિ અનાદિ છે 'આ સિવાય
બીજા કેટલાએક નાના મોટા તક્ષવત છે. x x x x એ પ્રમાણે આચાર્યશ્રીએ બોલ્યું
ક્યાં પછી જૈન વિદ્વાનો આચાર્યશ્રીને-વલ્લભાચાર્યજીને-પ્રશ્ન કરીને ત્યાંથી ગયા x x
x x x x x x x x x x x x x x ત્યાંથી આચાર્યશ્રી-વલ્લભાચાર્યજી-સિદ્ધાચલ
પધાર્યા. x x x x x x x આચાર્યશ્રી- વલ્લભાચાર્યજી-ને સમર્થ પડિત જાણીને જીન
પડિતો એમની મુલાકાત લેવા આવ્યા. x x x x શબ્દોએ ધર્મ સંબંધી એમનો શો
મત છે તે પૂછ્યું ત્યારે રત્નવિજયે કહ્યું કે—

સામિ અણાઈ અણતે ચ નુગઈ સંસાર ધોરકાન્તારે ।

મોહાઈ કમ્મ ગુરુઠેઈ ચિવાગવસનુ ભમઈ જીવરો ॥

હે સ્વામી આ અનાદિ અનંત સંસાર રૂપી ધોર વનને વિષે ભારે મોહ વગેરેથી કર્મ વિપાકને વથ યદ્દ જીવ ભમ્યા કરે છે. X X X X જીનાચાર્યે જવાબ આપ્યો કે એક તો પરમતની એટલે બીજા ધર્મની કદિ સ્તુતિ કરવી નહિ. બીજાં એ કે બીજા મતવાળાને નમસ્કાર પણ કરવા નહિ. ત્રીજાં અન્ય મતવાળા સાથે યોદ્ધાં બોલવું. ચોથું અન્ય મતવાળા સાથે વારંવાર ન બોલવું. પાંચમું અન્ય ધર્મવાલાને અનવજાદિ દાન ન આપવું. છઠું અન્ય મતની પ્રતિમા પૂજન માટે ગંધ પુષ્પાદિ પણ ન કરવાં. એ છ યતના છે. X X X X જે જૈન મતમાં નથી તે ગમે તેવો ધાર્મિક હોય કે પંડિત હોય તો પણ તેને જૈનોએ ત્યાગ કરવો જોઈએ. X X X X જૈન ધર્મથી જે ધર્મો વિરુદ્ધ છે તે બધા મનુષ્યોને પાપી કરે છે. બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શિવ, આદિ દેવો કુદેવ છે અને તીર્થંકરો એ માત્ર સુદેવ છે.

આચાર્ય શ્રી બોલ્યા કે X X X X તમારા જેવા આચાર્યોએ લોકોનાં આંતર-ચક્ષુ ઉઘડે એવો બોધ કરવો જોઈએ. મૂલે તો જીવ માયારૂપી પદ્ધતી આંધળા જેવો છે તેમ છતાં તમે આવા જીવકૃત પદ્ધતી એની આગળ ઉભા કરો એટલે તે બેવડો આંધળો થાય.”

શ્રી વલ્લભાચાર્યજી વિક્રમ સંવત ૧૫૩૫ માં દક્ષિણમાં કંકરવાડુ ગામમાં જન્મ્યા હતા. તેમના પિતાનું નામ લક્ષ્મણ મદદ હતું. શ્રી વલ્લભાચાર્યે ત્રણ વખત ભરતખંડની પરિક્રમા કરી હતી. વલ્લભાચાર્યજીના પુત્ર શ્રી વિઠ્ઠલનાથજી થયા તેમણે એ સપ્રદાયને સપ્રદાયના રૂપમાં વધારે મજબૂત બતાવ્યા હતા; હાલમાં એ સપ્રદાયમાં એટલે પુષ્ટિધર્મમાં આદીમ સાખ જેટલાં માણસો જણાય છે.

વેદાન્તાર્ય સાધ્ય—જેનોકા કથન દે કે જીવ તથા અજીવ બેદને જગત્ દો પ્રકારકા દે ઉસકા કર્તા ઇશ્વર કોઈ નહિ. જીવ, ધર્મ અધર્મ, પુદ્ગલ, આકાશ આર કાલ યદ્દ જે છ પદાર્થ દે દન્દીકા સંઘાત રૂપ સંસાર સ્વતઃ સિદ્ધ અનાદિ દે આર યદ્દ એકાન્ત સ્વરૂપ નહી કિન્તુ દનંદ્ય સમભંગીન્યાય દારા જગત્કી અનેકાન્ત રૂપતાહી સિદ્ધ હોતી દે. * * * એક પદાર્થમે પરસ્પર વિરુદ્ધ ધર્મ ન રદસકતેસે સમભંગી ન્યાયકી રૂપના ઠીક નહીં * * * મિથ્યા વાદે સમા નહી, જેનોકા યદ્દ રૂમ ભંગી નય દે જે તદેન મહાર સકતેસે સમીચીત નહીં. * * * જેનોકા યદ્દ કથન દેકીજીવ મધ્યમ પરિભાજી—સરીરકે સમાન પરિભાજીવાલા દે ઓર વદી દસ્તી ચીટીઆદિ અનેક ચોતિયોકા પ્રાપ્ત હોતા દે. રૂસલીયે યદ્દ ઠીક નહીંકિ મધ્યમ પરિભાજી વાલા પદાર્થ ઘટાદિ પદાર્થોકી બાંનિ અનિત્ય હોતા દે ઓર એમા દોનેમે જીવની અનિત્ય દો જલયગા, દુઝરી આત યદ્દ દે કિ યદિ જીવકો સરીરકે સમાન પરિભાજીવાલા માતા જાય તો દસ્તીકે સરીરકા જીવ ચીટીકે સરીરમે આતા અમંભવ દે, દસ્તાદિ તરોએ આત્માકી મિદિ ન દોનેકે દારજી ઉક્તમન આદરબીય નહીં.

દીપ શિખાકી ભાતિ જીવકો સકોચ વિકાશશાલી માનકર ઉક્ત વ્યવસ્થાકો માનના ઇસલીયે ઠીક નહીં. એસા માનનેસે જીવ ધટાદિ પદાર્થોકી ભાતિ વિકારી હોનેકે કારણ અનિત્ય હો જાયગા ઓર અનિત્ય હોનેસે બધ મોક્ષકી વ્યવસ્થા ન રહેગી. ઇસલીયે ઉસકા સરીરકે બરાબર પરિભાણ માનના ઠીક નહિ. જૈનોંજા કથન હંકી- મુક્તિસે' પૂર્વ સકોચ વિકાશશાલી હોનેકે કારણ જીવકા પરિભાણ એક રસ નહિ રહતા પરંતુ મુક્તિ હોનેપર પુનઃ જન્મ ન હો સકનેસે' ઉસકા પરિભાણ એકરસ નિત્ય બના રહતા હૈ શિર ઉસમે' કિસી પ્રકારકા પરિવર્તન નહિ હો સકતા ? ઇસકા ઉત્તર યદ પૈકી જો પ્રથમ ન હોકર પછાત હોવે વહ ધટપટાદિ પદાર્થોકી ભાતિ " અનિત્ય " હોતા હૈ ઓર એસેહિં અનિત્ય કો " અબૂ-વાભાવિ " કહને હૈ, * * * અબૂવાભાવી પદાર્થ કદાપિ એકરસ નહિ રહ સકતા. પૈસાકિ ધટાદિ પદાર્થોમે' દેખા જતા હૈં, * * * * *

સત્યાર્થ પ્રકાશ:—આ ગ્રંથ વેદવિદ્ અને સમર્થ તર્કવાદી પડિત સ્વામીશ્રી દયા નંદ સરસ્વતીએ રચેલ છે તેમથી—

અપભ્રંશસે લેકે મહાવીર પર્વત અપને તીર્થઠરાકી બડી બડી મૂર્તિયાં બનાકર પૂજા કરને લગે અર્થાત પાપાણાદિ મૂર્તિ પૂજકી જડ જૈનિયોસે પ્રચલિત હુધ પરમેશ્વરકા માનના ન્યુન હુઆ પાપાણાદિ મૂર્તિ પૂજમે' લગે એસા તીનસો વર્ષ પર્વત આર્યાવર્તમે જૈનોંકો રાજ્ય રહા X X X X X X X ઇસ સરલ પ્રમાણુકો છાકકર કહિન જલ રચના કેવલ અગ્નિયોકે ડસાનેકે લિયે હોતા હૈં. X X X X X X X જો અનાદિ ધર્મર હોતા તો અહંત દેવકે માતા પિતા આદિકે સરીરકા સાંચા કોન બનાતા ? X X X X X ઇસલીયે ગુપ્તહારા તીર્થકર પરમેશ્વર કબી નહિ હો સકતા * * * ઇસલીયે ગુપ્તહારા તીર્થઠરાકો સમ્યગ્બોધ નહીં થા જો ઉનકો સમ્યગ્જ્ઞાન હોતા તો એસી અસંભવ ક્યોર્ લિખતે ? * * * ... ૧૬૩૩ કે સાલમે' શ્વેતાંબરોમે'સે હુંડીઆ ઓર હુંડીઓમે'સે તેરહપથી આદિ ઢાંગી નિકલે હૈં. વિગેરે.

જગત ગુરુ શ્રી શંકરાચાર્યજી—આ આદિ શંકરાચાર્યજીએ હિંદમાંના પથ્થા ધર્મોનું ખંડન કર્યું હતું તથા બૌદ્ધમતને હિંદની હદયાર કર્યો હતો તેમના વિચારો:—

વિવસન સમય જ્ઞાનોં નિરસ્યતે પર્વં જીવાદિષુ પદાર્થેષ્વેકસ્મિન્ધર્માર્મિણિ સત્ત્વાસત્ત્વયોર્વિક્લ્લયોર્ધર્મયોરસંભવાત્સત્ત્વેચ્ચૈકસ્મિન્ધર્મેડ્ડસત્ત્વસ્ય ધર્માન્તરસ્યા સંભવાદ સત્ત્વે ચૈવં સત્ત્વસ્યાસંભવાદસંગત મિદમાર્હતં મતમ્ । યતેનેકાનેકાનિત્યાનિત્ય ધ્યાતિરિક્તાધ્યાતિરિક્તાધ્યને કાન્તાભ્યુપગમા નિરાશ્વતા મન્તાયાઃ । * * * ... યથૈકસ્મિન્ધર્માર્મિણિ ચિરદ્વધર્મા સંભવો દોષઃ રચાદ્વાદે પ્રસક્ત ઇવમાત્મનોડપિજગ્ધ્વ સ્વાત્કાત્સ્વર્નમપરો 'દોષ પ્રસજ્યતે... .. વસ્તુત્વેડ્પ્રાત્મનો વિકારાદિ દોષ પ્રસંગા દ્વસ્ય પક્ષસ્યાનુપપત્તિરિતિ... .. અતઃ સૌગત્ય દાર્હતમપિમતમસંગતમિગ્યુપોક્ષિતચ્ચમ્ ॥

ટીપ:—શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજી આજ્ઞથી ૨૩૦૦ વર્ષની પહેલા યજ્ઞ ગયા છે, તેમના પિતાનું નામ શિવગુરુ અને માતાનું નામ સતી હતું. શંકરસ્વામીનો વર્ણુ રક્ષીક

જેવો હતો તેપરથી વિદ્વાનો તેમને શંભુ કહેવા લાગ્યા હતા. શ્રી શંકરાચાર્યજીનો કેવલાદૈત એટલે વિવર્તવાદ છે. તેઓથી એક ચૈતન્ય સમ્બિદાનંદ સત્તાનોજ સ્વીકાર કરે છે અને જગત્ એ બ્રાંતિમાત્ર છે એમ માને છે. સંસ્કૃત બાષામાં જે જે ગ્રંથો લખાયા છે તેમાં શંકરાચાર્યજીના સંસ્કૃત લેખો સૌથી સરળ છે અને તેથીજ સંસ્કૃત લેખના પહેલા નંબરમાં થી શંકરાચાર્યજીના લેખો આવે છે. ખીજે નંબરે કાશી નિવાસી પંડિત જગન્નાથના લેખો આવે છે. પછી વ્યાસજી, હરિભદ્ર, હેમચંદ્ર, રામાનુજ વગેરે આવે છે. સંસ્કૃત વ્યાકરણનો ઉત્તમ લેખ તો પાણ્ણિનિનો અને કળીકાળ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજીનો ગણાય છે. શ્રી શંકરાચાર્યજીએ જ્ઞાનભાગ્યંતુ પ્રતિપાદન વિશેષ કરેલ છે. શંકરાચાર્યજીના હસ્તામલક, પદ્મપાદ, સુરેશ્વર અને તોટક એ ચાર શિષ્યો મુખ્ય ગણાય છે. શ્રી શંકરાચાર્યજીએ આદિદેવ દેશમાં જૈનો સાથે નવતત્ત્વ, સપ્તભંગી ન્યાય, વીગેરે બાબતો માટે શાસ્ત્રાર્થ કયો હતો. માત્ર બીસ વર્ષની ઉંમરે તેમણે કેદારનાથમાં દેહ ત્યાગ કર્યો હતો.

શંકર વિજયઃ—આ ગ્રંથ આનંદગિરિ નામના શંકરાચાર્યજીના શિષ્યના નામથી રચાયેલો છે. આ ગ્રંથના સંબંધમાં કેટલાક એમ માને છે કે તે આનંદગિરિએ રચેલ છે અને કેટલાક એમ માને છે કે આનંદગિરિના નામથી ખીજાએ રચેલ છે પણ તેમાં રચનાર તરીકે આનંદગિરિ જોવામાં આવે છે માટે તે ગ્રંથ આનંદગિરિ નામના કોઇ વિદ્વાને રચેલો હોવો જોઇએ. આ ગ્રંથમાં આદિ શંકરાચાર્યજીનું જીવન વૃત્તાંત આપેલું છે. માધ્વવાચાર્યજીએ જે શંકર દિગ્વિજય લખેલો છે તેમાં અને આ ગ્રંથમાં કેટલીક બાબતમાં મતભેદ પડે છે; તે મતભેદ દર્શાવવાનું આ રથજ નહિ હોવાથી શ્રી આનંદગિરિજીએ જે વિચારો જૈનના સંબંધમાં દર્શાવ્યા છે તે અંગે આપવામાં આવે છે.

તતો જૈન કૌપીન માત્ર ધારી મલલિંગ્યાઙ્ઞ. સદાઽહોઽર્હત ઇતિ મુહુર્મુહુચ્ચૈઃ
 રુચરન્ ગુન્યાઙ્ઞ ગુન્યપુણ્ડ્રદૃતચિન્દ્રપુણ્ડ્રઃ શિષ્ય સમેતઃ પિશાચવત્ સર્વજન મયંકરઃ
 સમાગત્ય સકલ લૌકગુરુમિદમુવાચ । મોઃ સ્વામિન્ ! મદીયં મતમત્યન્ત સુગમં શ્રુ-
 યતામ્ । જિનદેવઃ સર્વેષાં કિલ મુક્તિદઃ જોતિપદ ષાચ્યસ્ય જીવસ્ય નેતિપદેન પુનઃ
 મંથ ઇતિ સ યથ દિશ્યેત ઇતિ દેવઃ સર્વ પ્રાણિ હૃત્પુંડરિકેષુ જીવરુપેણ વ્યવસ્થિત
 ઇતિ જ્ઞાનમાત્રેણ દેહપાતાનન્તર મુક્તઃ તસ્ય નિત્યમુક્તિ રૂપત્વાત્ તેન કર ચરણાદિ
 સાધનદ્વારા યદેત કર્મમૃત્યું તત્ સત્ય તસ્ય તદ્વર્ણનત્વાત્ । અતો જીવઃ શુચઃ દેહસ્તુ
 મલપિણ્ડઃ સ્નાનાદિના તસ્ય શુચ્ચ માણત્ વૃથામયોજનમ્ સ્નાનાદિ કર્મ ન કાર્યમિતિ
 પ્રાપ્તે શ્રી પરમગુરુઃ પઠતિ । મો । જૈન । કિમુક્તં મથના મૃદતરેણ જીવસ્ય વેદ
 નિવૃત્તિરેવ મુક્તિરિતિ નિષ્પ્રયોજન ત્યાજ સ્નાનાદિ કર્મ ન કર્તવ્યમિતિ ચ તદ્વર્ણન
 કથં જીવસ્ય દેહત્રયં વિદ્યતે । સ્મૃત્ સુત્રમ કારણ મેદાત્ । x x x x x.....
 ...x શ્રીમદ્વિરિદમુચ્યતે । જૈન મૃદતર । તત્ત્વં ન શ્રુતપાતસિ.....પથમાયન્ત
 દુઃસ્વાપ્યસ્ય મોહસ્ય ન દિદેહપાતાત્ પ્રાપ્તિ સંમથતીતિ સિદ્ધાંતઃ । યથ શ્રીમદ્વિરિ-
 સંજેન શિષ્યૈઃ સદ્ સ્વયેવમાણ વિચૂતઃ પરમ ગુરુણાં પ્રતિદિનં સંકુલાદિચર્ચવાક-
 યંજીતઃ યજિગજ્જનોઽમથત્

ટીપ્પણ—આ ગ્રંથમાં જે વર્ણન છે તે રિગંબ જૈન મુનિવાગ્ને લખાય છે. કાગ્મ
 ૩ રિગંબરોમાં એવડ, ખુસ્સા અને મુનિ એવા ભેદ છે નેમાંથી એક અક્ષિ કૌપીન ધારણ

કરે છે. તે વખતે દિગંબર જૈનોનો પ્રચાર વિશેષ દશે એમ અનુમાન કરી શકાય તેવું છે. અક્ષરાતીત પ્રકટ પુરુષોત્તમ શ્રી સહેજનંદ સ્વામી:—એમનો વચનામૃત નામે ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ છે તેમાંથી તેમના વિચારો:—

“ પછે શ્રીજી મહારાજ—શ્રી સહેજનંદ સ્વામી ખોલ્યા જે જે ભગવાનનો ભક્ત હોય તેને નિત્ય પ્રત્યે ભગવાનની પૂજા કરીને તે સ્તુતિ કરીને ભગવાન પાસે એમ માગવું જે હે મહારાજ હે સ્વામિન હે કૃપાસિધ્ધિ હે શરણાંગત પ્રતિપાળક કુસંગી થકી મારી રક્ષા કરજો. તે કુસંગી ચાર પ્રકારના છે. એક કુંડા પંથી, બીજા શક્તિ પંથી, ત્રીજા શુદ્ધ વેદાંતી ને ચોથા નાસ્તિક. એ ચાર પ્રકારના કુસંગી છે. તેમાં જો કુંડા પંથીનો સંગ થાય તો વર્તમાનમાંથી ચૂકાડીને બ્રહ્મ કરે, અને જો શક્તિ પંથીનો સંગ થાય તો દારૂ માંસ ખવરાવીને સ્વર્ગથી ચૂકી બ્રહ્મ કરે, અને જો શુદ્ધ વેદાંતીનો સંગ થાય તો ભગવાનનું ધામ તથા ભગવાનનો જે સદા દિવ્ય આકાર તથા ભગવાનના અવતારની મૂર્તિઓના જે આકાર તે સર્વેને ખોટા કરીને ભગવાનની ભક્તિ ને ઉપાસના તે થકી બ્રહ્મ કરે, અને જો નાસ્તિકનો સંગ થાય તો કર્મને જ સાચાં કરીને પરમેશ્વર એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેને ખોટા કરી દેખાડે ને અનાદિ સત્ શાસ્ત્રના માર્ગ થકી બ્રહ્મ કરે માટે ભગવાનની પાસે માગવું જે એ ચારે પ્રકારના માણસનો કોઈ દિવસ સંગ થવા દેશો નહિ. * * * * એવી રીતે નિત્ય ભગવાનની પ્રાર્થના કરવી ને એ કુસંગી થકી ને અંતર શત્રુ થકી નિરંતર ડરતા રહેવું.”

ગદડાના પ્રથમ પ્રકરણનું વચનામૃત ૪૮ મું.

“ શ્રીજી મહારાજ ખોલ્યા જે જેને ભગવાનની મૂર્તિને વિષે નાસ્તિકપણું આવે ને સંતને વિષે નાસ્તિકપણું આવે તેને એટલે જ નહિ રહે. એને તો જેતું ભજન સ્મરણ કરે છે એવા જે પ્રત્યક્ષ ભગવાન તેને વિષે પણ નાસ્તિકપણું આવશે; અને ભગવાનનાં જે ગોલોક ચ્છાપુર આદિક ધામ છે તેને વિષે પણ નાસ્તિકપણું આવશે અને જગતની જે ઉત્પતિ રિપતિ અને પ્રલય તેને પણ કાળે કરીને ને માયાયે કરીને ને કર્મે કરીને માનશે પણ પરમેશ્વર વતે કરીને નહિ માને એવો પાકો નાસ્તિક થશે. પછે મુક્તાનંદ સ્વામીએ પૂછ્યું જે એ નાસ્તિકપણુનો હેતુ તે કોઈ પૂર્વનું કર્મ છે કે કોઈ કુસંગ છે ? પછે શ્રીજી મહારાજ ખોલ્યા જે નાસ્તિકપણુના હેતુ તો નાસ્તિકના (જૈનના) ગ્રંથ સાંભળવા એ જ છે અને નાસ્તિકના ગ્રંથને વિષે જેને પ્રતીતિ હોય તેનો જે સંગ તેપણુ નાસ્તિકપણુનો હેતુ છે અને વળી કામ, ક્રોધ, લોભ, અહંકાર, માન અને ધર્મા એ પણ નાસ્તિકપણુના હેતુ છે કેમ જે એ માયલો એકે સ્વભાવ વર્તે તો હોય ત્યારે નારદ સનકાદિક જેવા સાધુ વાત કરે તોય પણ મનાય નહિ.”

ગદડાના પ્રથમ પ્રકરણનું વચનામૃત ૫૮ મું.

“ અને નાસ્તિક એવા જે જૈન છે તે તો કેવલ કર્મને જ કર્તા કહે છે પણ પરમેશ્વરને કર્મકળ પ્રદાતા નથી કહેતા. તે નાસ્તિકનો મત ખોટો છે માટે એકલું કાળનું જ બળ કોઈ કહે તે પણ પ્રમાણ નહિ, ને એકલું કર્મનું બળ કોઈ કહે તે પણ પ્રમાણ નહિ, ને એકલું પરમેશ્વરની ઇચ્છાનું બળ કોઈ કહે તે પણ પ્રમાણ નહિ. એ તો જે સમે જેતું પ્રધાનપણું હોય તે સમે શાસ્ત્રમાં તેનું જ પ્રધાનપણું કયું હોય પણ સર્વ ટેકાણે એતુ એ

ચેલું નહિ.” “વાર્તાને જાણ્યા વિના નારિતક મતવાળા છે તે કેવળ કર્મને જ સર્વ ક્ષતી કહે છે પણ જ્ઞેય નથી જાણતા જે એતો ભગવાનના એકાંતિક જે ભક્ત તેના કર્મનું સામર્થ્ય કહ્યું છે, પણ વિમુખ જીવના કર્મનું સામર્થ્ય નથી કહ્યું.”

વરતાલનું વચનામૃત છઠું.

ટીપ:—મહારાજ શ્રી સહેજાનંદ સ્વામી કે જેમણે સ્વામીનારાયણના નામનો પંથ સ્થાપેલ છે તેમનો જન્મ સરવાળા દેશના છપૈયા ગામમાં સંવત ૧૮૩૭ ની સાલમાં થયો હતો. તેમણે શ્રી રામાનુજ સ્વામીની સપ્રદાયને મળતો પોતાનો પથ ચલાવીને ‘ગુજરાત’ તથા કાઠિયાવાડમાં નીતિ, દયા, વગેરેની સારી છાપ પાડી છે. કાઠી, કોળી, વાધરી, જોભ, ગરાશીયા, દેડ વગેરે હલકી જાતોને શિકાર તથા માંસાહાર કરતી અટકાવીને ગુજરાત કાઠિયાવાડ પર મહાન ઉપકાર કરેલ છે. સંવત ૧૮૮૬ ના જેઠ સુદિ ૧૦ ને દિવસે તેઓ શ્રીનો દેહાત્સર્ગ થયો હતો. મહારાજશ્રીના અનુયાયી પૈકી બ્રહ્માનંદ, મુક્તાનંદ, દેવાનંદ, મંજુકેશનંદ, ગુણાતીતાનંદ, ગોપાલાનંદ, કૃષ્ણાનંદ, વ્યાપકાનંદ, અભિયાનંદ, નિષ્કુલાનંદ, પ્રેમાનંદ, વગેરે ઘણા સંજ્ઞાનો અધ્યાત્મ માર્ગમાં આગળ વધ્યા હતા.

પુદ્ધ અરિય:—પ્રકરણ ૯ મું ધર્મ પ્રચાર ૨૧. ૨૧. મણીલાલ નથુભાઈ દોશીએ લખેલું છે. તેમાંથી—

“કાશીથી ઉતરે ત્રણ માઇલ ઉપર આવેલા મૃગદાવ તરફ પુદ્ધ ભગવાન ચાલ્યા. કાશી તરફ જતાં ઉપક નામના સિંચર જૈન સાધુ પુદ્ધ ભગવાનને મળ્યા. તે પુદ્ધ ભગવાનની અપૂર્વ કાંતિ અને આનંદ જોઈ ચક્રિત થયા અને પૂછવા લાગ્યા તમારા ગુર કોણ છે ? તમે કોને હાથે દીક્ષા લીધી ? પુદ્ધ ભગવાને જવાબ આપ્યો, મારો કોઈ ગુર નથી મને સાન્નિત મળી છે. ધર્મનું સામાન્ય સ્થાપન કરવાને હું કાશી તરફ જઈ છું. જેઓ પાપ અને મૃત્યુના અધિકારમાં દટાયેલા છે તેમને માટે હું ત્યાં જઈ છું ત્યાં જીવનનો દીપક પ્રકટાવીશ.

ઉપકે પૂછ્યું શું તમે જગતને જીતનારા જન છો ? પુદ્ધ ભગવાને જવાબ આપ્યો, જેઓએ આત્મા અને મનોવિકારો ઉપર જય મેળવ્યો છે તેઓ જન છે. જેઓ વિકારોને જીતે છે અને પાપથી દૂર રહે છે તેઓ જ ખરા જીતનારા છે. એ અપેક્ષાએ મને જીત દેતા હો તો હા હું જન છું.”

ટીપ:—જૈન ગ્રંથોમાં મહાવીરને જાતપુત્ર, વગેરે નામથી કહેલ છે અને મહાન સાધુઓને નિર્મય કહેલ છે. બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં મહાર્જનને નિર્મયનાત કહેલ છે જૈન ગ્રંથોમાં જેમ બૌદ્ધ સાધુઓને પાસતયા કહેલ છે તેમ બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં જૈન સાધુઓને પાખડી કહેલ છે પણ તે તકરારની અને સાર વગરની વાતો છે. એક વખતે આનંદ શ્રાવકે પુદ્ધ ભગવાનને પૂછ્યું કે નિર્મયનાતના સંતાનીયા વગેરે સાથે મારે શી રીતે વર્તવું ? ત્યારે પુદ્ધ ભગવાને જવાબ આપ્યો કે તેમને અમ, વમ, પાણી વગેરે આપવાં પણ તેમનો પરિચય કરવો નહિ કારણ કે તેઓ પાખડી છે. આવી આવી મામલામે તકરારી જાળનો જોનો તથા બૌદ્ધોએ ઘણી દબી કરી છે ને નકામી અને અર્થાનિ આપનારી જાળનો દૂર કરીને નિર્વિદાય

બનેનું તત્ત્વજ્ઞાન વિચારીએ તો સંમભાવનો લાભ થઇ પરમ શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. અરિહંત શબ્દ કે જોના ઉપર જૈન ધર્મનો પાયો છે તે જ અરિહંતને બુદ્ધદેવ પેશ્ય માને છે, જે અરિહંતિષ્ઠપ શત્રુને અંતર્દહિના પ્રયાસદ્વારા હણીને કેવલ નિઃસ્વરૂપ એટલે આત્મસ્વરૂપમાં રૂપી રહ્યો છે તે અરિહંત દેવ છે. અરિહંતની આ વ્યાખ્યા જગત્તા તમામ ધર્મોને માન્ય છે. બુદ્ધ ભગવાન પણ ધર્મપદ નામના અંશમાં અરિહંતની પ્રશંસા કરતાં શરમાવે છે કે:—

ગમે यदि वा रज्जे निम्ने वा यदि वा धले ॥

यत्थ अरहन्तो विहरति तं भूमि रामणेयकं ॥ ૧ ॥

અરહત ઘમા.

ગામ કે વન, દરીઓ કે સૂકી જમીન કે હરકાઇ રથને જ્યાં આશાતીત પરમ આત્મજ્ઞાની અરિહંત કે અર્હંત વસે છે, વિચરે છે, વિહાર કરે છે તે ભૂમિ અતિ રમણીય બને છે.

ઉપરની અરિહંતની બૌદ્ધ ધર્મની પ્રશંસા જોતાં બંને સંપ્રદાય વાળાને દુષપાકની તકરાર નથી પણ કાઢી અને બળતણુ જેવી નકામી તકરાર છે. જૈનમાં જોમ સંધ કહેવાય છે તેમ બૌદ્ધમાં પણ સંધ કહેવાય છે. જૈનમાં અને બૌદ્ધમાં શાસન દેવી પણ છે બંનેના અધોની બાપા પણ કાંઈક મળતી આવે છે. તેમ બુદ્ધ ભગવાને ખાસ કરીને હિંદમાં યુગમાં થતી હિંસા અટકાવી હતી. સમજીને સર્વ રથને અબેદ છે અણુસમજીને ક્યાંક અબેદ નથી, બૌદ્ધ ધર્મમાં આજે સાઠ કરોડ માણસો છે અને જૈનધર્મમાં રયાનકવાસી, તપગચ્છ, દિગંબર, વગેરે મળીને સાડાબાર લાખ માણસની વસતી છે, આ ઉપરથી સમજાય છે કે બૌદ્ધ ધર્મનો કાણુ હજી પણ જગતમાં સૌથી મોટો છે જૈન અને બૌદ્ધના જગતના સારરૂપ શાન્તિના સિદ્ધાંતો સરખા છે માટે શાન્તિના ઇચ્છકો શાન્તિના માર્ગને અદ્યજી કરશે.

સર્વદર્શન સંગ્રહ—શ્રીમન્માધ્વાચાર્ય ઉર્ફે વિધારણ્યસ્વામી કે જેમણે પંચદશી બનાવી છે તેમણે સર્વદર્શનસંગ્રહમાં આ પ્રમાણે વિચાર દર્શાવેલ છે:—તદર્થેતદર્હતમતં પ્રામાણિક ગર્હણમહર્તિ ન હેકસ્મિન્ધ્વરતુનિ પરમાર્થે સતિ પરમાર્થ સતાં યુગપત્સદસ-સ્વાદિ ધર્મોનાં સમાધેશઃ સંમવતિ । ન ચ સદસત્વયોઃ પરસ્પરવિરુદ્ધયોઃ સુમુખ્યા-સંમર્ષે વિકલ્પઃ કિં નસ્યાદિતિ ઘેદિત્ય ક્રિયા હિ વિકલયતે ન ઘરિત્વતિ ન્યાયાય । ચાનેકાન્તે જગત્સર્વે હેરમ્પનરાસિહવાદીતિ દણ્ડાત્વદ્વમ્ભવેશદિદ્યમ્ । પકરિમન્દેશો ગજત્વં સિંહત્વં વાડપરસ્મિન્પરત્વામિતિ દેશમેદેન વિરોધામાધેન તરયૈક સ્મિન્ વેશપ્થ સત્ત્વાસત્ત્વાદિનાડનેકાન્તઃવામિધાને દણ્ડાન્તુપપત્તેઃ । મનુ દ્રવ્યાત્મા સત્ત્વં પર્યાયાત્મા તદ્ભાવ હત્યુ મયમયૂપપદ્ધમિતિ જ્ઞેમૈવ, કાલમેદેન હિ કરચચિત્સત્ત્વમસર્વં ચરચ આચરતિ ન કશ્ચિદ્દોષઃ । ન ચૈકરચ-હરચત્તદર્ધિત્વવદનકાન્તત્વં જગતઃ રચાદિતિ વાચ્યં પ્રતિયોગમેદેન વિરોધામાચાત્ । તરમાત્પ્રમાણામાધાણુગપત્સત્ત્વાસત્ત્વે પરસ્પર-વિરુદ્ધે વૈકસ્મિન્ધ્વરતુનિ વસ્તુયુક્તે । રચમયાસાદપિ મંગાનાં મંગોડગંતવ્યઃ વિષ્ણુ સર્વચરચ મૂલસૂતઃ સપ્રમંગીનયઃ રવયમેકાંતોડનેકાંનો વા, આદ્યે સર્વમનેકાંતમિતિ

પ્રતિજ્ઞાવ્યાઘાતઃ ક્ષિત્તિયે વિવક્ષિતાર્થાસિદ્ધિઃ । અનેકાન્તસ્ત્રેનાસાધકત્વાત્ । તથા ચેદ-
મુમયતઃ પાશારુઙ્ગુઃ સ્વાદ્વાદિનઃ દયાત્ । * * * * * પર્વ દ્રઘાદ-
મણ્ણિર્ઘેદન ધ્યાયેન જીવપદાર્થ દુષણાભિધાનવિજ્ઞાનઅવિદુષણમૂર્દ્ધક્ષણીયં । તસ્મા-
ન્નિત્યનિર્દોષશ્રુતિચિદ્ધત્વાદિવમૂપાદયં ન મયતિ ।

ખીજડા પંથઃ—આ પંથનું ખીજડું નામ નિમ્નનંદ સપ્રદાય ઉર્ફ પ્રભુમી પંથ છે તેમની શુર ગીતામાં કાશ્યું છે કે—

પીર પેગંવર ઓ લિષ્ ઓર તીર્થંકર અવતાર
સવહી શરણે આવહી છોહી આપશુમાન.

આ પંથનું મુખ્ય પુસ્તક કુલજમ સ્વરૂપ કરીને છે કે જે પુસ્તકનીજ તે લોકો ખાસ કરીને પુજા કરે છે તેમાં જૈનોને માટે એવો અભિપ્રાય છે કે “જૈનના તીર્થંકરોનું જ્ઞાન સિદ્ધશિલાની પેલીપાર જમ શક્યું નહિ માટે તેમજે મહાતમને અલોક એટલે અન્યરૂપે દોઢો પણ સિદ્ધશિલાની ઉપર ખીજ ધણી દિવ્ય લોકો છે તેને તીર્થંકરો જોઈ શક્યા નહિ માટે સિદ્ધશિલા એટલે સુક્તિ શિલામાંજ સુક્તિ કરાવી દીધી છે.”

ટીપઃ—ખીજડા પંથ જમનગરના હકર મહેરાજશ્રીએ અને કાયરય શ્રદ્ધિવચંદ્રશ્રીએ ચલાવેલ છે. આ બંને મહાપુરુષો આરંગજેય બાદશાહના સમયમાં હયાત હતા, તેમજે વેદ, ભાગવત અને કુરાનનો એક અર્થ કરીને આ પંથ ચલાવેલો છે. તેઓ પુસ્તકનેજ પુજે છે અને તેમના પવિત્ર પુસ્તકો લાયક માણસ સિવાય ખીજને વંચાવતા નથી. રૈવા પન્ના-ઝરણાપન્નામાં પણ તેમની મોટી ગાદી છે. આ સપ્રદાયનું તત્ત્વજ્ઞાન પણ ઉચ્ચું છે.

જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મોમાં ઉલ્લેખનો આ પહેલો લાગ સંપૂર્ણ થયો. હત્યલમ્ ઓ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

જૈન શ્લોકોનાર ડૉન્ડરન્સનો સંવત ૧૯૭૧ નો હિસાબી રિપોર્ટ તથા સંવત ૧૯૭૧ સુધીનાં ડૉન્ડરન્સ તરફથી ચએલ કામકાજનું સિંહાવલોકન ઇપાઇ બહાર પડેલ છે. જોઈએ તેમજે મંગાવી લેવું.

પાપધુની,

સુખમ નં. ૩.

}

આસીરદંટ સેક્રેટરી.

શ્રી જૈન શ્લોકોનાર ડૉન્ડરન્સ.

શિલાલેખો અને જૈનોએ જે ચવું જોઈતું ધ્યાન

જૈનોની પ્રાચીન ઉજવણી અને જહોજલાલી ધણી વિરાજ સ્ત્રમાં હતી તેમાં પણ શંકા નથી. તેઓએ શાસનની ઉત્તરના કારણે શોધી કાઢી દેરાસરો બંધાવ્યાં હતાં. અને તિથોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા હતા. આવા ઉત્તમ કાર્યોથી તેમણે પોતાની કીર્તિ અમર કરી છે. તેમાં રચે રચે ઉપયોગી બાબતોની—તે વખતના રાજ્યોની, પોતાના કુટુંબોની પોતાના રીત રીવાજો વીગેરેની—નોંધો પથ્થરમાં કોતરાવી રાખેલી છે. આ સંબંધે તેમના સમય માટે યોગ્ય હતું. તે વખતની ચટ્ટી કળામાં જૈનોએ પોતાનો પૂરો જોસ બતાવ્યો હતો એમ તેમના કાર્યો ઉપરથી આપણને માલમ પડે છે. લગભગ ૧૧ મી સદી સુધી પદ્મવલીએ ત્યાં પ્રશસ્તિઓ સિવાય તેમની પાસે કોઈ પ્રમાણે અતિહાસિક સાહિત્ય નહોતું એમ જણાય છે. શિલા લેખોના સંબંધમાં General Cunningham જનરલ ક્વીન્ગહામ ઇ. સ. ૮૯ અને ૧૧૭ના મથુરાના લેખોનો ઇસારો કરે છે. ત્યાર પછી ૧૧ મી સદીના અંતે-એટલે સંવત ૧૦૮૮માં આણુના વિમલશાહના દેરાસરોના લેખો જોવામાં આવે છે. વચલા વખતની સ્થિતિ કેવી રીતે હતી તેના સંબંધમાં કાંઈ ચોક્કસ ખબર મળતી નથી. ૧૧મી સદી પછીની બે ત્રણ સદીમાં ધણું જૈન દેરાસરો બંધાવાના શિલાલેખો છે. પરમાર્જિત કુમારપાલ રાજ્યે શ્રી હેમચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી ધણું દેરાસરો બંધાવ્યાં છે, મીરનાર, શંત્રુજય, અને આણુ ઉપર વરતુપાલે અલૌકિક દેરાસરો બંધાવ્યાના લેખો તે રચે મોજુદ છે. આ અરસામાં કેટલાક અતિહાસિક પ્રબંધો તથા ચરિત્રો લખાયા છે. સોમસુંદરસૂરિ, મુનિસુંદરસૂરિ, જયચંદ્રસૂરિ, લક્ષ્મીસાગરસૂરિ, જનસોમ ગણ્ડી, વીગેરે ધણા આચાર્યોએ, પછીના સમયમાં નવા દેરાસરોમાં પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે. આ દેરાસરોમાં લગભગ ધણું ફેંકણે શિલાલેખો મળી આવે છે. આવી જાતની નોંધો લગભગ આપણા સમય સુધી ચાલતી આવી છે એમ જણાય છે. વળી વિજય પ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય, પ્રબંધ ચિંતામણી, કાર્તિકોચુદી, ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ; દેવ વિમળ ગણ્ડીની ટીકાવાળું હીર સૌભાગ્ય વીગેરે અંચા અતિહાસિક સાધનો છે. આ સદીઓનો બારીક અભ્યાસ કરવા માટે જો કે આવી અસ્ત-વ્યસ્ત બાબતો આપણને મળી આવે છે, તે પણ આમાંથી આચાર્યો તેમજ તેમના શાસનની સ્થિતિનું દિગ્દર્શન થાય છે.

૧૨ મી સદીની જૈનોની શિલ્પકળા સંબંધી James Fergusson History of Indian architecture માં નીચે પ્રમાણે લખે છે—

Architectural style is perfect and complete in all parts when we first practically meet with it in the early part of the 11th century at Abu or at Girnar. From that point it progresses during one or two centuries towards greater richness, but in doing so, it loses its purity and perfection it has attained in the earlier period and from that culminating point its downward progress can be traced through abundant examples to the present day,

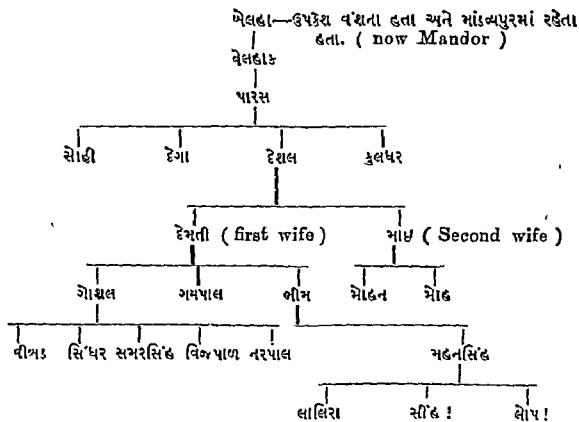
તીર્થંકર મહાવીરનો અને તે સમય પછીનો પ્રાચીન ઇતિહાસ મગધ દેશના, કૌશાંબી અપાપા કુંડીલપુર વીગેરે નગરીઓના રાજગૃહ તથા તેની આસપાસના કુટોના ખડેરોમાંથી મળી આવે તેમ છે. જૈનો પૂર્વમાંથી ધામે ધામે પશ્ચિમ તથા દક્ષિણમાં કયા સંજોગોમાં આવ્યા તે સંબંધી પૂર્ણ હકીકતો મેળવવા બનતો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. ટેરલીક વખત એવું પણ બન્યું છે કે જૈનોના કીર્તિસ્તંભો તથા સ્તુપો સમાનતા લીધે બોદ્ધોના ગણી કાઢવાનો પ્રસંગ આવ્યો છે અને જૈનોની વાત કપોલ કલ્પિત દરાવવામાં આવી છે. પ્રાચીન આચાર્યો તથા રાજાઓની હડાતી માટે ચંકાઓ ઉપરિચત થયેલી છે. જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા માટે ખોટી કલ્પનાઓ કરવામાં આવેલી છે. કુમારપાલ રાજા અતિ ધર્માનુયાયી નહોતા એમ પણ કહેવાયું છે. આવા અનેક પ્રકારના તર્કો ઉઠે એ સંભવીત છે. કારણ કે આપણે પોતાની ફરજ ચૂકીએ છીએ અને મળેલી વસ્તુઓ એકઠી કરવાનો જરા પણ પ્રયત્ન કરતા નથી. જ્યાં સુધી અંતરથી તે સંબંધી મહેનત કરવામાં નહિ આવે ત્યાંસુધી તેવા પ્રકારના યજ્ઞ આલેષો આપણા ઉપર ચલા કરશે. મને એમ સમજાય છે કે શ્રી બદ્ધ આદુ સ્વામિ, શ્રી દેવદિગણી શ્રમાશ્રમણ અને શ્રી હરિભદ્રસુરિ, શ્રી અભયદેવસુરિ, તથા શ્રી હેમચંદ્રસુરિ, શ્રી યશોવિજયજી આ પાંચ સમયોનો વિવેક ગ્રંથ સંગ્રહના બદ્ધ અને પૂર્વાપર સંબંધવાળો ઇતિહાસ મેળવી શકાય તો જ ખોટી કલ્પનાઓ દૂર થાય, કોઈ પણ સમયના ખાસ અભ્યાસ કરનાર પુરૂષને તે સંબંધી સુગમતા થઈ પડે તથા દરેક સમયે જ્ઞાસન કેવી રીતિમાં હતું તે પણ આપણને જણાય.

જૈનો પાસે આવા પ્રકારનો ઇતિહાસ લખી શકાય તેવા કોઈપણ પ્રકારના સાધનો છે કે કેમ એ શ્રમ સહજ ઉત્પન્ન થાય છે. તેના જવાબમાં જણાવવાનું કે એ બાબતો નજરે પડે છે એક તો ભંડારો અને બીજા દેરાસરો તથા ખડેરો. ખાસ કરીને દેરાસરોની બાબત આપણું ચિત્ત ખેંચે તેવી છે. પ્રતિમાપર, સિંહાસનપર, પરિકરપર, પ્રતિમાની નીચેની પાટલીઓપર, ધાતુની પ્રતિમાપર, કાતરેલા લેખો શ્રાવક શ્રાવિકા, સાધુ, દેવી, યક્ષ વીગેરેની મૂર્તિઓ તથા તે પરના લેખો, કીર્તિ સ્તંભો તથા સ્તુપો, મંદિરોના ઘંટપરના લેખો ઇતિહાસની સૂક્ષ્મતાં સૂક્ષ્મ બાબતો પર અજવાળા પાડે તેમ છે. તેમાં વર્ણવેલી વસ્તુઓમાં રાજાઓની વંશાવળીઓ, મંત્રીઓનાં નામો, દેરાસરના બંધાવનારાઓની પેઢીઓનાં વર્ણન, જીર્ણોદ્ધાર કરાવનારાઓની કુંડી હકીકતો, પ્રતિષ્ઠા કરનારા આચાર્યોની પ્રશસ્તિઓ વીગેરેના સમાવેશ થાય છે. શ્રાવક શ્રાવિકાઓની મૂર્તિઓ પરથી તેમનો પહેરવેશ, તેમના રીત રીવાજો વીગેરે હકીકતો વિશે આપણે જાણકાર થઈએ છીએ. પ્રયાસ કરવામાં આવે તો ૧૧ મી સદીથી અત્યાર સુધીનો ઇતિહાસ બગસર રીતે મળી શકે. તે પહેલાંની સદીઓમાંથી પણ ઘણી વિશ્વાસનીય હકીકતો મળી આવે તેમાં જરા પણ સંદેહ નથી.

મને આમ માનવાને સળગ કારણ થાયી મને છે તેટલું આપને મારા યોગ્ય અનુભવ પરથી કુંકમાં જણાવીશ, આજુ ઉપર લગભગ નાના મોટા થઈને ૨૭૫-૩૦૦ ચિલા લેખો છે. તેમાં એક મોટા લેખની 'દહીત' આપ મમત્ત રજુ કરીશ. વિમલચાંદના દેરાસરની બાજીમાં ૧૩ મી-૧૪ મી સદીની વચ્ચે ૪૨ શ્લોકોનો એક મોટા ચિલા લેખ છે, સંવત ૧૩૭૬ નેપાસુ ૯ ને દિવસે વિમલચાંદના દેરાસરનો લાલીંગ અને વીજડ નાખના બે

બાધ્યાએ હર્ષોદાર કરાવ્યો હતો એમ લેખ પરથી જણાય છે. આખા લેખના ચાર વિભાગ પાડી શકાય છે. પ્રથમના ૧૩ શ્લોકોમાં આણુનું તથા વિમલશાહે સંવત ૧૦૮૮ માં દેરાસરે બંધાવ્યાં તેનું દુક વર્ણન છે. પછીના ૧૦ શ્લોકોમાં તે વખતે રાજ્ય કરતા નહુલ શહેરના રાજા તેજસીંહની વંશાવળી આપી છે. પછી ૧૫ શ્લોકોનું લાલીંગ અને વીજડ એ બન્ને બાધ્યાના વંશનું વર્ણન છે. (તે નીચે પ્રમાણે છે.)

Geneological Table

આ વર્ણન ધણું ઉપયોગી છે, તેમાં લગભગ છ પેઢીઓની હકીકત આવે છે. બીજી દેરીઓ પરથી તેમના કુટુંબીઓનાં નામો તથા કેટલુંક વર્ણન મળી આવે છે. છેવટના પાંચ શ્લોકોમાં મુલપદના આચાર્ય શ્રી ધર્મ ભાસસુરિના પ્રશિષ્ય શ્રી નાનચંદ્રસુરિ એ ૧૩૭૯ માં પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે તે સંબંધી ઉલ્લેખ છે. વળી સંવત. ૧૦૮૮ પછી ૧૧૧૯, ૧૨૦૨, ૧૨૪૫ અને ૧૩૭૯ લેખો કેટલાક પવાસનોપર, કેટલાક પરિકર પર તથા કેટલાક પ્રતિમાઓ પર છે. મોટા ગબારામાં સંવત ૧૬૬૧ નો આસો સુદ ૧૩ ને દિવસે સ્થાપેલી શ્રી હારવિજયસુરિની મૂર્તિ છે. [સંવત ૧૬૬૧ આસો સુદ ૧૧ દિને વાર શુક્રેઓસવાલ જાતીય સા. મુલા સંઘર્ષ રૂપા રાડતકચરા જગમલ શ્રી શીરોહીવાસ્તવ્યે: શ્રી ધર્મ-વૈવ્યે યુગપ્રધાન મહારુક શ્રી શ્રી શ્રી હારવિજયસુરિ રથાપિત મહોપાધ્યાય શ્રી હામિસાગર (પછી ઉઠવતું નથી) વિમલશાહ તથા વસ્તુપાલના દેરાસરોની હસ્તિશાળાઓમાં તેમની તથા તેમના નીકટના કુટુંબીઓની મૂર્તિઓ ખેસાડેલી છે. આપણને તેમના

પહેરવેશ, રીત રીવાજોની ધણી હકીકતો મળે છે. તેમનો બન્ય દેખાવ આપણામાં ધૈર્ય અને શાંતિ ઉત્પન્ન કરે છે તેમનું પ્રભાવપૂર્ણ મુખ આપણા પર ઉડી અસર કરે છે. વસ્તુપાલના * જોને સલાટનું દેરાસર કહેવામાં આવે છે તેમાંથી સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિએ અવલોકન કરતાં ધણી સ્પષ્ટ બાબતો આપણને મળે તેમ છે તેમાં લગભગ ૪૦-૫૦ લેખો છે.

દાદા ચંડપ્રસાદના પિતાશ્રી ચંડપની સાથે શ્રી વિજયસેનચરિત્ર તથા ઉદયસેનચરિત્રની મૂર્તિઓ છે. વસ્તુપાલના દેરાસરોના બે મોટા લેખો પ્રોફે. કાયવટે તરફથી બહાર પડેલી કીર્તિકોમુદીમાં આપેલા છે. એક જાણવા જોગ હકીકત એ છે કે દેરાણી જેઠાણીના નામથી પ્રસિદ્ધ ગોખલા પરના શિલા લેખો પરથી એમ માલમ પડે છે કે બન્ને ગોખલા તેજપાલની પીછા શ્રી નામે સુદહા દેવીના પુણ્યાર્થે કરાવવામાં આવેલા છે તે લેખો નીચે પ્રમાણે—

સંવત્ ૧૨૨૭ વર્ષે વૈશાખ વદિ ૧૪ ગુરૌ પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય ચંડપ ચંડપ્રસાદ મહન્થી (આ ભાગ તુટી જવાથી મળ્યો નથી) — સા સુતાયાઃ ઠકુરાજી સંતોષા કુક્ષી સંમૂતાયા મહન્થી તેજપાલ દ્વિતીય માર્યા મહન્થી સુહણાદેવ્યાઃ શ્રેયોઽર્થે ઇતત્ ત્રિગદેય સચ્ચં શ્રીશાંતિનાથ વિગંપ ચકારિતં । છા.

સંવત્ ૧૨૨૭ વર્ષે વૈશાખ વદિ ૧૪ ગુરૌ પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય ચંડપ ચંડપ્રસાદ મહં સોમ્યાન્વેયે મહન્થી-આસરાજ સુત મહન્થી. તેજપાલેન શ્રીમત્ પત્તન વારમન્ય મોદજ્ઞાતીય ઠ. શાલહણ સુત ઠ. આસા સુતાયાઃ ઠકુરાજી સંતોષાકુક્ષી સંમૂતાયાણ મહન્થી તેજપાલ દ્વિતીય માર્યા મહન્થી સુહણાદેવ્યાઃ શ્રેયોઽર્થે (પછીનો ભાગ તુટી જવાથી મળ્યો નથી) આ બન્ને લેખપરથી એક આખો લેખ તૈયાર થાય તેમ છે * વળી એક બાબત આપને જણાવીશ 1907-08 Archeological Reports. બીનપાલમાં પા. રાપદગન્ડના પુર્ણચંદ્રચરિત્રે દાણે પ્રતિષ્ઠા થયેલ શ્રી મહાવીરસ્વામીનું દેરાસર છે તેમાં આખિન સુદ ૧૪ ને દિને પુર્ણ માટે ૧૩ દ્રમ્મા અને ૭ વિંશોપકા મૂકેલા છે. લેખ ૧૩૩૪ વી. સંવતનો છે તથા લેખની શરૂઆતમાં બગવાન મહાવીરસ્વામી બીનપાલમાં આવ્યા હતાં. એમ જણાવેલું છે.

આ ઉપરથી એટલું તો સ્પષ્ટ જણાય છે કે જોનોનું આ શેત્ર ધણું વિશાળ અને પ્રભાવ પૂર્ણ છે ! સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિએ અવલોકન કરવામાં આવે તો ધણી હકીકતો મળે પણ અત્યારની સ્થિતિ વિચારતાં તીર્થોની તેમજ દેરાસરોની દૃદૃશા થતી જાય છે અને આપણે સર્વે તે બાબતોથી વિમુખ થતા જઈએ છીએ. આપણે તે તીર્થોના તથા દેરાસરોના વર્ણવટ કરનારી મર્યાદાઓને પૂછીશું કે તેમણે શીલા લેખો ઉતારી લેવામાં તથા કારણીના અને શ્રાવક શ્રાવિકા વીગેરેની મૂર્તિઓના ફોટા લેવામાં સદેજ પણ પ્રયત્ન કર્યો છે. ઉલટું તેમનાથી ચુના અને સોનેટથી લેખો દટાઈ ગયા છે અને તે સંબંધી જરાપણ લક્ષ અપાયું નથી. કેટલોક ઠેકાણે કોઠારોમાં લેખવાલી પ્રતિમાઓના કટકા યથા ગયા છે અને તેની યોગ્ય મંદિર પણ લેવામાં આવતી નથી, જેનોને માટે આ ધણું શોખનીય અને શરમ ભરેલું છે. વિશાળ શેત્ર દીપસે રીપસે નજર યતું જાય છે. એમ આશા રાખવામાં આવે છે કે શ્રી કોન-૧૨-૨૨ આ બાબત પર પોતાનું ધ્યાન ખેંચશે અને આ બધું સંમદ કરવા કોશીસ કરશે, સગર તરફથી બહાર પડેલા-આકર્ષિતોના ના પુનઃકા ત્યા રીપોર્ટ

પણ આપણી પાસે નથી. આશા છે કે કન્હરન્સ તે ખરીદવા વિલંબ કરશે નહીં. *Graphia Indica*-ના પચ વોલ્યુમો શ્રી મોહનલાલજી સાધુશ્રીમાં છે; તે સિવાયમા ખાકીના વોલ્યુમો ભેગા કરી રાખવાની જરૂર છે. ગવર્નમેન્ટ પુસ્તક દ્રવ્ય ખર્ચો પુરાણી વસ્તુઓના સંગ્રહ કરી રાખે છે અને દરવર્ષે રીપોર્ટો દ્વારા નવી નવી હકીકતો બહાર પાડે છે, જૈનો સબધી ઘણી હકીકતો બહાર પડેલી છે, સરકારે તૈયાર કરેલી બાબતોની આપણે તારવણી ન કરીએ અને તેને પોતાના ઉપયોગમા ન લઈએ તો ખરેખર આપણે કૃતઘ્ની અને દોષી ઠરીએ. હજી આપણી ઘણી બાબતો દુર્દશામાં પડેલી છે; જાણે તે વિષે ચેતવાની જરૂર છે. આઈઝોવેજીકલ ડીપાર્ટમેન્ટની સાથે રહીને અથવા તેનાથી જુદા આપણા વિદ્વાન વર્ગ રોકી દરેક હકીકત મેળવવાની આપણી ફરજ છે. પુણ્ય મુનિ મહારાજજી આ કામ તરફ પોતાનું લક્ષ ફેરવે તો તેઓ ધણું કરી શકે તેમ છે. તેઓ બાધાના જાણ છે તથા તેમને ગામે ગામે વિહાર કરવાનું હોય છે તેથી તેઓ દરેક દેરાસરાના શિલાલેખોની નોંધ કરતા રહે અને તે સબધી હકીકતો વખતો વખત પ્રજા સન્મુખ મૂકે તો ઘણી બાબતો સરળ થાય. કેટલાક મુનિરાજોને લક્ષ આ તરફ છે આટે તેમને ધન્યવાદ થયે છે અને તેઓ ખીજાઓને પણ આ માર્ગે દોરશે અને શાસ્ત્રની ઉન્નતીના કાર્યમાં નોંડાશે એમ આશા રાખવામા આવે છે.

—રમણિકલાલ મગનલાલ શાંદી.

દશમી શ્રી જૈન સ્વેતાંખર કૉન્ફરન્સ વખતે ભરાયેલી રકમની ટીપ.

નંબર	નામ	ગામ	કેળવણીક ડ.	નિભાવક ડ.	સુદૃઢ-મંડાગક ડ.	કુલ.
૧	ડૉ. બાવાજીભાઈ મગનલાલ	વડોદરા	૫૦૦	૫૦૦	૧૦૦	૧૧૦૦
૨	શા. કુપાળદરસીની કુ. હ.					
	શા. સાનજી લલાભાઈ મુબઈ		૨૦૦			૨૦૦
૩	શેક મણીલાલ મોકળભાઈ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૪	શેક જીવણચંદ ધરમચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૫	શેક રતનચંદ તલકચંદ માસ્તર	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૬	શેક સાતિદાસ આસકરજી	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૭	શેક દલમુખભાઈ વાડીલાલ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૮	શેક કલ્યાણચંદ શાભાગચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૯	શેક આણુદાસ પરસોતમ ભાવનગર	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૦	શેક મોતીનાથ મુળજી મુબઈ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૧	શેક મોહનનાથ હેમચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨

શેક કેશવજી મેઘજી મુબઈ ૫૧

૧૨.	શ્રી રતનજી હવજીદાસ મુળજી	૫૧	૫૧	૧૦૨
૧૩	શ્રી વોલોટીઅરો તરદી હ. મણીલાલ મોહમયંદ			૧૦૧ ૧૦૧
૧૪	શ્રી ગુરુદય	૫૦	૫૦	૧૦૦
૧૫	શ્રી આતમયંદ દીરજી મુળજી	૫૧	૨૫	૭૬
૧૬	શ્રી આપડભાઈ નીમજી	૫૧	૨૫	૭૬
૧૭	શ્રી લાલભાઈ કાયાજીભાઈ	૩૭૧	૩૭૧	૭૪
૧૮	શ્રી હરખયંદ કપુરયંદ	૫૧	૧૫	૬૬
૧૯	શ્રી ભાઈયંદ અમુલખ	૩૧	૨૫	૫ ૬૧
૨૦	શ્રી કસ્તુરયંદ રૂપયંદ	૩૧	૨૫	૫૬
૨૧	શ્રી પ્રાગજી ધરમસી	૩૧	૨૧	૫૨
૨૨	શ્રી લાલજી દાકરસી	૫૧		૫૧
૨૩	શ્રી તેજુભાઈ કાયા	૫૧		૫૧
૨૪	શ્રી મણીલાલ સુરજમલ	૫૧		૫૧
૨૫	શ્રી મોમયંદ આતમયંદ			૫૧ ૫૧
૨૬	શ્રી મુનીલાલ નહાનયંદ	૨૫	૨૫	૫૦
૨૭	શ્રી નાગરાસ રણજી હ. એમજી	૨૫	૨૫	૫૦
૨૮	શ્રી મણીલાલ મોહમયંદ મુળજી	૨૫	૨૫	૫૦
૨૯	શ્રી નાગજીભાઈ મોતીયંદ	૨૫	૨૫	૫૦
૩૦	શ્રી મયુમલજી ભણાણીદોસ્તી	૨૫	૨૫	૫૦
૩૧	શ્રી પાલવીર મુળજી મોડાયા મુળજી			૬૩૧ બ્યાજ વાપરવુ ૫૦ ૫૦
૩૨	શ્રી અમુલખ ખુબયંદ	૨૧	૨૧	૪૨
૩૩	શ્રી ધંદજી મુંદરજી	૨૧	૨૧	૪૨
૩૪	શ્રી રવયંદ ઉગમયંદ	૨૧	૨૧	૪૨
૩૫	શ્રી વીરયંદ કૃષ્ણજી પુના	૨૫	૧૦	૩૪
૩૬	શ્રી કુલયંદજી નેમીયંદજી દેરાખાદ	૧૫	૧૫	૫ ૩૫
૩૭	શ્રી લક્ષ્મીયંદ એંગાર મુળજી	૨૧	૧૦	૩૧
૩૮	શ્રી કુલયંદજી મુમેગજી શ્વેદી	૧૫	૧૫	૩૦
૩૯	શ્રી એમજી એરાજ મુળજી			૨૫૧ ૨૫૧
૪૦	શ્રી મુળયંદ શાભાગમલ	૨૫		૨૫
૪૧	શ્રી કુલયંદ વેલજી			૨૫ ૨૫
૪૨	શ્રી રાવયંદ મોતીયંદ	૨૫		૫
૪૩	વડીલ દેરાખાવ ત્રીકમપાલ વીરમપાલ	૧૫	૧૦	૨૫

૪૪	શ્રી પામુભાઈ પુંગ જોસર મુખ્ય	૨૫		૨૫
૪૫	શ્રી સાલજી ભારમલ	૨૫		૨૫
૪૬	શ્રી સાલજી પુનથી	૨૫		૨૫
૪૭	શ્રી યેવાભાઈ ગજુશી	૨૫		૨૫
૪૮	શ્રી કાનજી મણીની કું.	૨૫		૨૫
૪૯	રા.રા. લખમશી દીરજી મેસરી	૨૫		૨૫
૫૦	શ્રી રોકરશી દેવશી	૧૫	૧૦	૨૫
૫૧	રા.રા. સારાભાઈ મગનલાલ	૧૧	૧૧	૨૨
૫૨	એક ગુદરથ			૨૧
૫૩	શ્રી કુરશી વસાવા	૨૧		૨૧
૫૪	શ્રી પોપટલાલ ગુલાબચંદ વાવ	૧૦	૧૦	૨૦
૫૫	શ્રી છોટલાલ રૂપચંદ	૧૦	૧૦	૨૦
૫૬	શ્રી વાડીલાલ ત્રીભોવન અમદાવાદ	૧૫		૧૫
૫૭	શ્રી નરશી જાદવજી મુખ્ય	૧૦૧	૫૧	૧૫૧
૫૮	શ્રી રતનજી ત્રીકમજી મુખ્ય	૧૧		૧૧
૫૯	શ્રી પરમોત્તમ નાગરદાસ અમદાવાદ	૧૫		૧૫
૬૦	શ્રી મનમુખલાલ સલુભાઈ મુખ્ય	૧૫		૧૫
૬૧	શ્રી દેવશી પદ્મ	૧૫		૧૫
૬૨	રા.રા.વેલજી આણંદજી મેસરી	૧૫		૧૫
૬૩	શ્રી નાનચંદ ગુલાબચંદ	૫૧	૫૧	૧૧
૬૪	શ્રી કાનજી રવજી	૧૧		૧૧
૬૫	શ્રી લખમશી ખેતશી દલાલ	૧૧		૧૧
૬૬	શ્રી આણંદલાલ પરમોત્તમ	૫	૫	૧૦
૬૭	શ્રી મદનજી કચરાભાઈ માંગરોળ	૫	૫	૧૦
૬૮	શ્રી કેશવલાલ જગનલાલ જોષીવી	૫		૧૦
૬૯	શ્રી પોપટલાલ સલુભાઈ અમદાવાદ	૧૦		૧૦
૭૦	રા.રા.કાનજી કરમશી મુખ્ય	૧૦		૧૦
૭૧	શ્રી મધુભાઈ ઉમાજી ભારડોલી	૧૦		૧૦
૭૨	શ્રી જીવણલાલ સદમીચંદ મુખ્ય	૫	૫	૧૦
૭૩	રા.રા.આલચંદ સદમીચંદ સાદરા	૫	૫	૧૦
૭૪	શ્રી દામજી માવજી મુખ્ય	૫	૫	૧૦
૭૫	શ્રી દીરજી ઉમરશી	૧૦		૧૦
૭૬	શ્રી હંસરાજ મુળજી	૧૦		૧૦
૭૭	શ્રી પુન કાકરશી	૧૦		૧૦
૭૮	શ્રી મગનલાલ જોષી	૫		૫

૬૨. ઇં આંગણતોપ પાતાની મેલે મોકલેલા તથા કોન્ફરન્સની 'બેઠક' થયેલે

ચોલેટીઓ માર્ફત આવેલા.

અમદાવાદ-શેઠ હીરાચંદ કલ્યાણ ૩. ૧૦) આઠવર્ષના, મુંબઈ-શેઠ સોમચંદ ઝો તમચંદ ૫૧, એક ગૃહસ્થ ૨૧, એક મહસ્થ ૫૦, એક ગૃહસ્થનો ૧.

દશમી કોન્ફરન્સના અધિવેશન વખતે વોલંટીઓ આર્ફત ચાર આના-વાળી, આઠ આનાવાળી, રૂપીઆવાળી અને પાંચ રૂપીઆવાળી રસીદાના ૩. ૫૪૩૧, આમા-નોહરી દમાળચંદ ૪, નોહરી અચળસિદ ૪, હૈદ્રાબાદ (દક્ષિણ) શેઠ કુલચંદ ૫, પૂના-શેઠ મુનીલાલ દીપચંદ ૨૧. કુલ ૧૯૨-૦-૦

એકંદર કુલ ૧૮૧૭-૧૧-૦

આ રૂંડમાં બરાવેલા નાણા પૈકી રૂ. ૨૦૯ બાકી છે તે ગૃહસ્થો ઉપર એક વખત પોસ્ટ ઓર્ડર લખી વિનંતિ કરવામા આવેલ છે. તેઓએ મહેરબાની કરી તુરત બરેલી રકમ મોકલી આપવા મહેરબાની કરવી.

ગયા માર્ચ ૧૯૧૬ના હેરફેરના પેજ ૯૪મા "આગેવાનોએ પાતાની મેળે મોકલેલા" મા ઝાંઝીબારના રૂ. ૧૯૧૧ છપાવા રહી ગયા છે તે ઉમેર્યાથી સરવાળો ૯૫૧૧ ગણાશે. એટલે એકંદર કુલ રકમ તેમ વસુલ આવેલી રકમ બરાબર મળી રહેશે.

તેમજ હુંગરપુરના ૩ ને બદલે ૩૧ વાંચવા

૨ ઉપદેશક પ્રવાસ.

(દરેક ગામના પત્રમાંથી હુંક સાર લેવામાં આવે છે.)

ઉપદેશક મી. પુબલાલ ત્રેમચંદ:-

હુંગરપુર-(રાજપુતાના) શેઠ સતીદાનજી મુનીમકી મારફત પાંચ વર્ષે સ-માંયે કરનેમે આઈ. ચાર સમાઓમેસેલે સમા પરમપુજ્ય જૈનાચાર્ય મુદ્દિસિંહજી સુ-રિજી કે અધ્યક્ષતામેં હુરે, ઉતમેં મિશ્ર વિષયોપર વ્યારયાન હોનેસે ર્હસે જગહ વહુતસે કુરિવાજ દૂર હો ગયે હે. સમામેં વહુતસે સ્ત્રી પુરુષોકો સમુદાયલાભ લેતેયે. ર્હસે જગહકે સ્ત્રી સંઘને ઇક જૈન પાઠશાલા ઝૌર સમા સ્થાપન કરનેકા વિચાર ક્રિયા હૈ. ઉપદેશકોકે અમાવસે સ્ત્રી જૈનમંદિરોમેં વહુતસે અશાતના હોતી હુર દ્રષ્ટિ ગોચર હોતી હૈ. વહુ મી ઉપદેશક બાનેસે સુધર જાવે. ચાર જૈન મંદિર હૈ, ઉતમેં નેત્ર તથા મંગોકો ટોલિયેકા વેદાવસ્ત ધરનેકા જરરીયાત હૈ. સુદત મંદાર પંડ દરસાલ મેજનેકા પ્રરતાવ શેઠ મંગલજી જાલમચંદજી માર્ફત પાસ કીયા હૈ.

પુનાઝી-એ સમાઓ મરી સંપ અને ધર્મના વિષયપર માવળો કરી સારી લા-ગણી કરાવી છે સમામાં ઘણાં માણસો આવતાં હતાં.

બનકોટા-સંપ, શિયલ, કન્યાવિક્રય, વાલ્લભ ઘોરે વિષયોપર સાત સમાઓ મરનેમે આઈ, અસરકારક લેકચર દાંયે. સમામેં હમેશે ૮૦૦-૮૫૦ પુરુષ ઝૌર સ્ત્રીઓકી સંખ્યા હોતીયી, અન્યધર્મોઓકોવી કુરિવાજો દૂર કરના ઝૌર જાંબુદયા પાલનેકી અસર હુઆ હૈ

પુજપર—જૂદાજૂદા વિષયોપર ૩ સમાજો ભરી માપણો આપવાથી કેટલાક કુરિયાજી દૂર ફરવા સારી અસર થઈ છે, ગામના અન્યધર્મીઓ સમાજનાં પધાર્યા હતાં, કૉન્ફરન્સ તરફથી હિસાબ તપાસવાની યાત્રા અગત્ય છે.

કાવજા—ગામ વચ્ચે તમામ લોક ભેગા કરી જીવહિંસા, દારુ, કન્યાવિક્રય ઉપર માપણો આપવાથી સર્વ લોકોને સારો લાભ થયો છે.

વડોદા—છ સમાજો ભરી જૂદાજૂદા વિષયોપર માપણો આપતાં ઘણા લોકોને સારી અસર થઈ છે, કેટલાક ધૈરાંઓએ લગ્નમસંગે શુરાં ગીત ન ગાવા કબૂલ કર્યું હતું.

મમરાણા—ચાર સમાજો કરી તમામ વસ્તીને ઘોલાવી મનોરંજક માપણો આપી અમોને સારી અસર કરી છે.

આલુવા—ઝોરાણ પ્રાંતીજ દશાહમડની ગાંતિયુ' બેતાળીય ગામોનું પંચ ભેગું થતાં બે જનરલ સમાજો ભરી અમારી ગાંતિમાં ચાલતા રિવાજો સંબંધી અનેક દ્રશ્ય-શ્રાવ્ય અસરકારક માપણો આપી ધણી અસર કરાવી છે. બંને દિવસોની સમાજો લગભગ ૭૦૦ કરતાં વધારે માણસો થતાં હતાં. (યજ્ઞેશ્વર દરાવેનો ખરડો કૉન્ફરન્સ ઝોરાણમાં છે. તે તેઓના ગામોના સંબંધમાં હોવાથી જાહેર કરેલ નથી).

છાલા—ગામમાં સાદ પડાવી તમામ લોકોને ગામની વચ્ચે ભેગા કરી જાહેર સભા ભરી હતી. આશરે ૩૦૦ માણસો ભેગાં થયાં હતાં. ધર્મ, જીવહિંસા વગેરે વિષયો ઉપર જીદાર માપણો આપી સારી લાગણી કરાવેલ છે.

સાણોદા—જનરલ વચ્ચે જાહેર સભા ભરી “માનવ ધર્મ” એ વિષય ઉપર આશરે ત્રણ કલાક માપણો આપી અમને સારો ભોધ આપ્યો છે. આશરે ૩૦૦ માણસોએ હાજરી આપી હતી.

ઉપદેશક મી. વાઠીલાલ સાંકળચંદ.

કનીપર—સંપ, કન્યાવિક્રય, કેરી ચીજ વગેરે બાબતો સંબંધી માપણો આપતાં સારી અસર થઈ છે. કેટલાકે કન્યાવિક્રય કરનારને ત્યાં ન જમવા કે તેમાં ભાગ ન લેવા પ્રતિજ્ઞા કરી છે.

સુધારો:—

સંવત ૧૯૭૧ના હિસાબી રીપોર્ટમાં ૪૭ મે પાને “૨૫૬૪૪-૧૦-૧૧ સાડા ત્રણ ટકાની ભોત ખાતે” છપાયા છે તે સુધારી નીચે પ્રમાણે વાંચવું.

૧૫૬૪૪-૧૦-૧૧ સાડા ત્રણ ટકાની ભોત ખાતે.

ફોટોચાલુ અંકના ૧૩૮ મા પાનાની ૧૬ મી લાઇનમાં ‘૯. ઉત્તર ગુજરાત ૩. ૧૦. દક્ષિણ ગુજરાત ૧.’ એમ છપાયું છે તેને બદલે ‘૯. ઉત્તર ગુજરાત ૯, ૧૦. દક્ષિણ ગુજરાત, ૧૩. એમ વાંચવું.

શુદ્ધત બંદાર ફરની બે રસીટ પુકો—આર આનાવાળી નં. ૨૨૧-૨૪૦, ૪૮૧-૫૦૦ વાળી કૉન્ફરન્સના મંડપમાં વાંચાડીઓ માર્ફત સી પ્રેક્ષકોએ મંજૂરેલી ને પાછી મળી નથી. તો ને ખામીઓ પામે તે બુદ્ધિ દોષ તેમજ કૉન્ફરન્સ ઝોરાણમાં મોટી આપવા તરફી લેવી.

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

કોન્ફરન્સ ઓફીસની ચાર વર્ષની અધ્યાગ મહેનતનું અપૂર્વ ફળ.

શ્રી જૈન ગ્રંથાવલી.

જુદા જુદા ધર્મધુરંધર જૈન આચાર્યોએ બિન્ન બિન્ન વિષયો ઉપર રચેલા અપૂર્વ ગ્રંથોની સંપૂર્ણ યાદી આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવી છે. જૈન આગમ, ન્યાય, દિશેસોદી ઔપદેશિક, બાપા સાહિત્ય તથા વિજ્ઞાન સંબંધી ગ્રંથોનું ચિરંત, ગ્રંથકર્તાઓનાં નામ, શ્લોક સંખ્યા, રચ્યાનો સંવત, હાલ કયા જાંડારમાંથી કેવી સ્થિતિમાં મળ્યા શકે તેમ છે વિગેરે સઘળા હકીકત બતાવનારૂં આ અમૂલ્ય પુસ્તક છે. વિશેષ દુરનોટમાં ગ્રંથોને લગતી ઉપયોગી માહિતી આપવામાં આવેલી છે. ગ્રંથ અને પૃષ્ઠ, રચ્યાનો સંવત અને ગ્રંથ, એવી રીતે ત્રણ પ્રકારની સંબાળ પૂર્વક બનાવવામાં આવેલી અનુક્રમણિકાઓ આ પુસ્તકની છેવટે આવેલી તે આ પુસ્તક દરેક પુસ્તક બહાર, હાથચેરી તથા સામાન્ય મંડળમાં અવશ્ય રાખવા લાયક તેમજ દરેક જૈનને ઉપયોગી છે. કીમત માત્ર રૂ. ૩-૦-૦.

પાંચધુની, મુંબઈ નં. ૩,

આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર-મંદિરાવલિ. પ્રથમ ભાગ.

આ પુસ્તકમાં ગુજરાત, કાશિયાવાડ, કન્નડ અને મારવાડ દેશના દેવાસરોની (ધર દેશસર સુદૃઢ) હકીકત આપવામાં આવેલી છે. કોન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી મહાન ખર્ચ કરી શરૂ કરવામાં આવેલ ડીરેક્ટરીના અમૂલ્ય તેમજ પ્રથમ ફળ રૂપે આ પુસ્તક જૈન સમાજના હિતને માટે બહાર પાડવામાં આવેલ છે. હિંદુસ્તાનમાં આવેલા આપણાં પવિત્ર ક્ષેત્રોની કરવા જનાર જૈન ભાઈઓને આ પુસ્તક એક સુંદર ભોમીયા તરીકે થઈ પડવા સંભવ છે આ પુસ્તકમાં જુદી જુદી ક્ષેત્રો પાડી દેવાસરવાળા ગામનું નામ, નજીકનું સ્ટેશન અને મોટા ગામનું નામ તથા તેનું અંતર, દેશસરનું દેકાણું, બાંધણી, વર્ણન, બંધાવનારનું નામ, મૂળ નામકનું નામ, બંધાવાની સાલ, પ્રતિભાજની સંખ્યા, નોંધરોની સંખ્યા તથા મકાનની સ્થિતિ વિગેરે તમામ હકીકત સચિત્તર દાખલ કરવામાં આવી છે. આ પુસ્તક રાખલ સાધક રૂ. ૨૬૦ પાનાનું સુંદર પુસ્તકી બંધાવેલું છે. બહારગામથી મંગાવનારને યી. પી. થી મોકલવામાં આવશે. કીમત માત્ર રૂ. ૧-૮-૦.

પાંચધુની, મુંબઈ નં. ૩.

આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ.

શ્વેતાંબર શ્રી કોમમાં મવોંપરી સ્થાત ભોગવતા 'આ માસિકમાં વિદ્વાન લેખકોના તેમજ મુનિ મહારાજના હાથથી લખાયેલા સાંસારિક, ધાર્મિક, તેમજ સાહિત્યને લગતા વિદ્વતા બરેલાં લેખો આપવામાં આવે છે. તેમજ કોન્ફરન્સને લગતી દરેક બાબતનો સુચોચ્ય હેવાલ આ માસિકમાં આપવામાં આવે છે. તે દરેક જૈનને અવશ્ય વાંચવા લાયક છે. આ સાથે કોન્ફરન્સના કાર્યને ઉત્તેજન આપવા ઉપરાંત ખાસ અંગોનો લાભ પણ શકાય. વાર્ષિક લવાગમ પોસ્ટેજ સહિત માત્ર રૂ. ૧-૮-૦ છે.

મળવાનું દેકાણું-સેક્રેટરી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ, પાંચધુની, મુંબઈ.

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

જૈન બધુઓ ! વાંચો અને અમૂલ્ય લાભ લેવો.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર ડીરેક્ટરી.

બહાલા બધુઓ ! આપ સારી રીતે જાણતા હશે કે વડોદરા અને પાટણ કોન્ફરન્સ વખતે જૈન શ્વેતાંબર કોમની આધુનિક રીતિ જાણવા માટે સર્વ જૈન બધુઓનો વિચાર થવાથી ડીરેક્ટરી કરવાનું કામ કોન્ફરન્સ ઓફીસે હાથ ધરેલું હતું. આ મહાબારત કામના પ્રથમ ફળ રૂપે અમદાવાદ કોન્ફરન્સ પહેલાં શ્રી જૈન શ્વેતાંબર મંદિરાવલિ ભાગ ૧ લો બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો ત્યાર પછી કોન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી આ મુશ્કેલ કામના દ્વિતીય ફળ રૂપે શ્રી જૈન શ્વેતાંબર ડીરેક્ટરીનો-ભાગ ૧ લો (ઉત્તર ગુજરાત) અને ભાગ ૨ નો [દક્ષિણ ગુજરાત] એવી રીતે બે ભાગ જૈન પ્રજા સમક્ષ પ્રસિદ્ધમાં મુકવામાં આવેલ છે. આ બંને ભાગમાં સમગ્ર ગુજરાત દેશની પ્રાચીન નેમજ અર્વાચીન જાણવા લાયક હકીકતો દાખલ કરવામાં આવી છે; જૈનોની વસ્તી સંખ્યા દેખાડનારી ગામની નિશાનીઓ ઉપરાંત તીર્થ રથળ, દેરાસર, તથા રેલ્વેની સંજ્ઞા માહિતી આપનારાં ચિહ્નો વાળો સુદર નકશો પણ આપેલો છે. ટુંકમાં જૈનોની વસ્તીવાળા જીલ્લા અને તાલુકાવાર ગામ, રાજ્ય, નજીકનું સ્ટેશન અને તેનું અંતર, નજીકની પોસ્ટ તથા તાર ઓફીસ, દેરાસર તીર્થરથળ ધર્મશાળા, ઉપાશ્રય, પુસ્તક ભંડાર, લાઇબ્રેરી, પાઠશાળા, પાંજરાપોળ અને સમા મંડળ વિગેરેને લગતી સઘળી બાબતોથી આ ડીરેક્ટરી ભરપૂર છે. આ સિવાય ગામવાર માતિ અને ગચ્છની, કુંવારા, પરણેલા, વિધુર અને વિધવાની તેમજ બહેલા તથા અબલુની સંખ્યા આ ડીરેક્ટરીમાં સમગ્રપૂર્વક આપવામાં આવેલ હોવાથી દરેક જૈન બધુને આપણી આધુનિક રીતિ નજરે તરી આવે છે, વિશેષમાં જીલ્લાવાર જનરલ રીપોર્ટ પણ આપેલ છે, આ ડીરેક્ટરી જૈન સમાજ માટે બહુ ઉપયોગી કરવામાં લગાર પણ ક્યાસ રાખવામાં આવી નથી ડીરેક્ટરી તૈયાર કરવા પાછળ રૂ. ૧૫૦૦૦ની મોટી રકમ ખર્ચવામાં આવી છે; તે છતાં જુજ કિંમત રાખવાનું કામ જી કમાવાની ખાતર નહીં પરંતુ શ્રીમંત તેમજ ગરીબ જૈન બધુને આ પુસ્તકનો મરખો લાભ આપવાનું છે, માટે સર્વ જૈન બધુઓ આ મોટો લાભ અવસ્ય લેશેજ એવી અમોને સંપૂર્ણ ખાતરી છે. કિંમત માત્ર પહેલા ભાગના રૂ. ૦-૧૨-૦ બીજા ભાગના રૂ. ૧-૪-૦ બંને ભાગ સાથેના ૧-૧૪-૦ નકાની પુટક નકલ અહીં આનાની પોષ્ટ ટીકીટ મોકલનારને મોકલવામાં આવશે.

પાપધુની, મુબંદ નંબર ૩,

}

આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ.

જૈન કોન્ફરન્સનો સંવત્ ૧૯૭૧ નો વાર્ષિક રિપોર્ટ.

મયા વર્ષ સુધી તેમજ મયા વર્ષમાં આ કોન્ફરન્સ તરફથી શું કામકામ કરવામાં આવ્યું છે તેનો વિગતવાર રિપોર્ટ તથા જુદા ખાતામાં ભગવેલી તથા અર્ચાવેલી રકમનું મિંદાવલોકન કોન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી માત્ર પણ જૈન બધુને મફત આપવામાં આવશે પાપધુની, પોસ્ટ નંબર ૩ } કલ્યાણમંદ શેઠાભાગવંદ ૬. મેમોન્ડ જનરલ સેક્રેટરી

आजकल करते २ अरब २० सालसे मैं कुछ प्रेसी दवाकी खोजमें था जो जगत्को आशीर्वाद रूप हो जाय, एक ही छोटी सीसी अपने जेबमें रखनेसे सारा दवा खाना निकम्मा हो जाय-यानी अपना जकौटके जेबमें एक छोटीसी सीसीके अंदर सारा दवाधाना आ जाय। परदशमें, रेलमें, जहाजमें, जंगलमें छोटे मोटे गांवमें जहाँजिस घट कोई बीमारी उमड़ आई उसीदिन उसका इलाज अपने जेबमेंसे निकाल पड़े। कई आशा मिराशाके शीके खाते आज २० वर्षके बड़े परिश्रमके बाद मैंने यह चन्द्रामृत पाया है।

इससे पादी, घदहज्जी, दस्त, कै, खाँसी, दमा, शीरदर्द, जुखाम, आँखका दर्द, दाँत या डाढ़का दर्द, कर्ण रोग, दाढ़, बुजली, खाज, हैजा, सूजम गठिया, घात, लकवा, कर्मजोरी, अशक्ति, नामर्दी, गहरी डंक, स्त्रीदा, अपहृष्टि, प्रदर रोग, सरदी, बवासीर मुँह के छाले, प्रमेह, रक्त शुद्धि, जलना, ताप (बुखार) न्धारआँ हिवकी, दुर्गन्धि, खटमल आदि प्रायः सर्व रोगोंका पूरा २ इलाज है। गृहस्थों को एक शीशी अपरध पास रखना चाहिये। कीमत अमीर गरीब सब के लिये पोड़ी रखी है खाने लगानेकी तरकीब दवा के साथ मिलती है। की० की० शीशी ॥) तीन शीशी २) २० डा० खर्च अलग।

दवा मंगावानुं स्थलः—

चन्द्रसेन जैन वैद्य, चन्द्राश्रम-इटावह, U. P.

લોહી સુધારવા માટે સૌથી સરસ

ડૉ. વામન ગોપાલનું

જગપ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રીય

આયોડાઈઝડ

સાસાંપરિલા

જેનો લાખો દરદીઓએ ઉપયોગ કરી પોતાની નિરાશા દૂર થીધી છે.

આ સાસાંપરિલા બગડેલા લોહીથી થતા દરદો માટે એક

ફતેહમંદ ચક્રસીર ઇલાજ છે.

અને બાજુ ૬૦ મરસદી એક સરખી રીતે માન પામેલું છે અને જુદા જુદા પ્રદર્શનામાં

સોના અને રૂપાના ચાંદો મેળવવા

આ એક જ સાસાંપરિલા બાગ્યશાળી નિવડયું છે.

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે બગડયું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસે ઠાણજી લેવી જોઈએ, તેને માટે આ સાસાંપરિલા વિના ખીજી એક પદ્ધતિ દવા લેવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદ્રવ એટલે ગરમી અને તેના વટે થતા રોગો—તેમજ લકવા, સંધીવા, ચામડી પરના ઠાણા ઠાપ પડવા, અંગતુ મુજબ આવવું, શરીરમાં બળતરા થવી, શરીર ઉપર દેવી સરખા ફાદલા થઈ આવવા વિગેરે વિકારો ઉપર આ દવા અકસીર થઈ ચુકી છે.

શીશી ૧ નો ૩ ૧૧, ચાર શીશી પી, ત્રીસારો ગુણ આવે છે. ચોટ ખર્ચ જુદું.
ચાર એકદમ મ. ગાવનારને ૩. ટા. પોરોજ માથે.

ડૉ. ગણિતમરામ કેશવ—ઠાકુરદ્વાર—મુંબઈ.

અમદાવાદના એજન્ટ—શા. મ. હા. મા. મોતીલાલ ૭ પાંચીની પોળ—અમદાવાદ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ.

પુસ્તક ૧૨૧ એક રૂ. , વિરાત ૨૪૪૨ બેઠક સં. ૧૯૭૨. જુન ૧૯૧૬.

અમો તો તું અમે નહિ તો નહિ તું બાણજો નિશ્ચે,
નહિ જો બીજ કયાંથી વૃક્ષ ફળ કોના ઉપર ફળશે ?
અમારી હસ્તીમાં હસ્તિ રહી તારી અબળ રીતે,
અમો પર ઘાવ કરતાં ઘાવ આવી તમ ઉપર પડશે.

વિષયાનુક્રમ.

The Present State of the Jains (Kanhialal Jaini) ...	175
શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ—અન્ને ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષાઓનો અભ્યાસક્રમ ...	૧૮૩
તંત્રીની નોંધ ...	૧૯૧
જૈન મંળધી કંઈ કંઈ (તંત્રી) ...	૧૯૩
જ્ઞાન ચર્ચા (ગ. ગોકુળભાઈ નાનછ ગાંધી) ...	૧૯૫
અન્યધર્મોમાં જૈન ધર્મનો ઉલ્લેખ (ગ. ગોકુળભાઈ નાનછ) ...	૧૯૬
સત્યાગ્રહ એક સત્યાદ (રા. બગવાન વલ્લભ શાહ) ..	૨૦૧
અન્ને ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષાઓના અભ્યાસક્રમનો સુધારો. ..	૨૦૪
દશમી કોન્ફરન્સ વખતે બરેલી રકમ આપવાની નોંધ ...	૨૦૫
દશમી કોન્ફરન્સ વખતે બરેલી રકમ આપવી બાકીની નોંધ ..	૨૦૭
કોન્ફરન્સ મિત્રાન—મીસુકુત બડાર ફડ. ...	૨૦૮

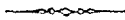
ઓનરરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીપ'દ દેશાઈ.

જી. એ. એ. બી. બી.

વડીલ હાઈકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

ખાસ ખબર.

આ કોન્ફરન્સ હેરૅડ મામિકના નવા યનાગ આડકોને જણાવવામા આવે છે કે મંવત ૧૯૭૦ ના પર્યુષણ પર્વ સમયે આ મામિકના ખાસ અંક તરીકે શ્રીમન્ મહાવીર સચિત્ર અંક ૨૪૦ પ્રથમે આઠ આના કિંમતનો બહાર પાડવામાં આવેલ હતો. તેમજ તે વર્ષના દિવાળીના શુભ પ્રસંગે શ્રી મહાવીર સચિત્રનો ઉત્તરાર્ધ ભાગ ૧૫૦ પ્રથમે અંક પ્રગટ કરવામા આવેલ છે. ગયા બંને અંકો માયે મગાવનાર પામેથી ફક્ત બાર આના કિંમત લેવામા આવશે. ગયા વર્ષના પર્યુષણ પર્વ પ્રસંગે જૈન ઇતિહાસ-સાહિત્ય સચિત્ર અંક એટલે ૩૧૦ પ્રથમે ખાસ અંક બહાર પાડેલ છે. તેની કિંમત છુટક ૧ અંકની બાર આના રાખનામા આવેલી છે, પણ નવા આડકોને તે અંક ખાસ મફત આપવામાં આવશે. માન તેઓનુ નામ આડકના લીઝટમાં તા. ૧ જુલાઈ સને ૧૯૭૫ થી લાખ્ય કરવામાં આવશે અને તે પછીના મધ્ય અક્ષ પુરા પાડનામાં આવશે. આનો કિતન લાભ લેરા દરેક છતાનુ બંધુ આ મામિકના ઉત્તેજન અર્થે, આ પત્રના આધાર શ્રી કોન્ફરન્સ દેલિના મદાય આપવા અર્થે અને પોતાના આત્માના લાભાર્થે આવક તરીકે નામ લખી મેળાવવા અને બીજાઓને આદક યવા તત્પર યશેઠ. એવી અમે આશા રાખીએ છીએ. નવા યનાર આડકોનુ સવાજમ પ્રથમ લેરામા આવશે.

માસિક મેળથી તમામ લખાણ નીચેના શીરનામે અને લેખ મંબધીનું તમામ કાર્ય નંબરી ઓલ્ડનલાસ દલોચદ દેશાઇ વધીવ લાલજી માનસિંહ બીશ્ડીંગ પ્રીન્સેસ સ્ટીડ મુખધના શીરનામે લખવા દિવાજ રાખશે.

પાવધની, મુંબઈ નં ૨.

આસિસ્ટન્ટ મેનેજી

શ્રી જૈન ધ્યેતાંબર કોન્ફરન્સ.

કાશ્મીરનો પવિત્ર કેશર.

આ કેશર પૂર્વને યોગ્ય છે. આ એક કુદરતી પેદાવાર છે, અને શ્રી મદારાજા મારિય કાશ્મીરની આગાથી પ્રતિ વર્ષે એડવામાં આવે છે. અમે પ્રમિદ વ્યાપારગો, દેગસંગે અને તીર્થ સ્થાનોમાં મોકલીએ છીએ. પ્રથમ મેળીના એક નોવાલી કિમત રૂ. ૧૫૫. ટાન્લિસ કમ્પરી રૂ. ૩૫ તો. માર્ગલ મમીંગ રૂ. ૩ તો. ગદ્દ શિવાજન ના તો. અમ્રીદિંગ) ન તો. મર્ગાલિ હંગ રૂ. ૨, આદિય મુખ્યા આગમ રૂ. ૧૫, રવચ્છ રૂ. ૨. ૧ મેર, રૂ. ૧ પ્રકારની આવે પ્રતાદિ વસ્તુ કિંમતે મોકલીએ.

કાશ્મીર સ્ટોર્સ શ્રીનગર નં ૦ ૧૬

સર્વે દાનાતુ પરં દાનં અન્નદાનં વિશિષ્યતે ।

તદ્દેશભાગજ લાભના

એક અમૂલ્ય સૂચના.

શાસ્ત્રજ્ઞાનું પાલન એ

હિન્દુ માત્રનો પરમ ધર્મ છે.

भवन्ति नरकाः पापात् पापं दारिद्र्यसंभवम् ॥

दारिद्र्यमपदानेन तस्मात् दानपरो भवेत् ॥

-દાન નહિ આપનાથી દારિદ્ર્ય એ વે છે, દારિદ્ર્ય પાપ પામ છે અને પાપને પરિણામે નર્ક મળે છે માટે -

બસો રૂપિયામાં અન્નદાન સાથે અમર નામ !

૩ ૨૦૦ આપી અન્નદાન ખાતે એક નિમ રોની આગસતી તખ્તીમાં નામ કોતરાવી યાગિરી અમર કરો !

ગરીબ હિન્દુ અનાથોની ઈચ્છા લોનવી રૂપિયાને નોકરને સારે માટે પ્રમગે બાલકોની માફક વાદ કરી દાન આપવું એ દરેક હિન્દુ કર્તવ્ય છે કાનુકૂળ કે, આવા નિરાધાર અનાથોને દાન પ્રવાણી પરનોકની વાગ ખગ્ગી પ્રાપ્ત થાય છે હાનગા ગોના આપરે અનાથો હિન્દુ નર્વિચરયાનુમાર આવ્રમમા મળે છે

માટ તમાના દાનના મની-ઓડરા પુરત નીચને સરનામે મોખાવી આપો

૨ ૨૫) દાન આપનાથી એક “ ગાદાન ” ગણાય છે તેના વ્યાપ્તિમાં અનાથોને દુધ અપાય છે અને દાતાના નામનું આગ્રહ પોર્ડ ઉગર રખાય છે.

એક રૂપિયા સૂધીના દાન વાર્ષિક રીપોર્ટમાં જણાય છે. તે રીપોર્ટ મરત મળે છે, ને મગાવવા દાન મોખલી લખો

મંત્રી-હિન્દુ અનાથાશ્રમ, નડીઆદ.

જનસમાજને ફાયદાકારક ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળી ૮૦ વરસથી સંપુર્ણ માન પામેલી અને
ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.
ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના.

અમદાવાદના ખજાનોમાં આજકાલ
ચાંદીનાં દાગીના વેચનાર અનેક વેપા-
રીઓ છે. છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક
જાતના દાગીના ખાસ જરૂરીથી ગણેલી
તથા ધુવ્વરીઓ બાંધવાનો વાળો તે પણ
ચોખ્ખી ચાંદીનો પાકી ગેરંટીથીજ આ-
પવામાં આવે છે. ભાવમાં ઠગાવાની
ખીલકુલ ધારતી રહેતી નથી માટે એક-
વાર પધારવા વિનંતિ છે.

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-
ખનાવનાર તથા વેચનાર.

પંચાલ ભૂલાભાઈ હીરાચંદ

કે. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઈની પોળમાં ઘર નં. ૨૨૧૪.

અમદાવાદ.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॉल्ड. Jain Shvetambarn Conference Herald.

पु. १२ अंक ६. चीरात २४४२. जेष्ठ, सं. १९७२. जुन, १९१६.

The Present State of the Jains.

My Dear Jain Bretheren,

The census figures show that the Jain population in India was 14 lacs in 1901 while the number has decreased by two lacs during the last decade, the present figures coming to 12 lacs only, while there has been a marked increasement of over twenty millions in the general population of India. Under the circumstances the time seems not very far off, I am sorry to say, when the name of Jainism will become a mere subject of history. The chief causes of this fast decline seem to be:—

1. Splitting of the religion into various sects and sub sects and castes.
2. Want of proper education, and
3. the stoppage of the baptismal procedure.

To quote the Gazetteer, "Jainism, again, is generally recognized as a distinct religion, but in certain parts the Jains themselves strongly assert their claim to be Hindus, and some of them were doubtless thus entered at the census. ... The numerical strength of the Jains is now 13 millions, and it shows a tendency to decrease, but this is perhaps more nominal than real, as there seems to be a growing disposition among them to describe themselves as Hindus. The line, in fact, which divides them from Hindus is narrow. They employ, in their domestic rites, venerate the cow, often

worship in Hindu temples, follow the Hindu law of inheritance with the reservation that heirship is not dependent on the performance of funeral rites, are more than Hindus in strictness of their caste-exclusiveness, permit connubium with Hindus, and visit Hindu places of pilgrimage."

This division and sub-division of the religion has not left a single body of even one lac souls united together. Our sacred scripture shows that there existed no such sects before. In a course of time they became divided into two large sects, the Svetambers and the Digambers, and after a lapse of many centuries the Svetambers were again subdivided into Mandir-margis and the Sthanakvasis, and the Digambers into Bis and Taranpanthis. Moreover there are innumerable sub-sections now, which if taken down, would form a good religious tree divided into lots of its branches. The people of one sect are not generally on good religious terms with those of the other. This religious pestilence prevailing all over India has struck a death-blow to the progress of religion. I do not know a single town, except Bharatpur, where the Jains of the different sects unite together in religious functions. The sectarian feeling in so small a community tends to nothing but weakness. Every intelligent being would admit that no body can make any advancement either in religious or social relations unless the differences are made away with. If an investigation be carried out to enquire as to how these distinctions came into vogue, the originating causes will prove very trivial, most of them inventions of the uncultured minds. These differences keep us back from consulting together, form a barrier in the circle of matrimonial alliances and serve to create spirit of ostrangement and aloofness between the brothers of the same religion and the followers of the same enlightened Tirthankers. Contention and hatred exist in place of harmony and love.

All over India at present, we can trace the gradual and almost insensible transformation of tribes into castes, says a learned professor. The main agency at work is fiction, which

in this instance takes the form of the pretence that whatever usage prevails to-day has been so from the time immemorial. Our ancestors possessed highest qualifications which almost became extinct during the adverse periods. What exists now is the only remnant of the past, or the outcome of the ignorant minds, which requires much to be modified to attain its former par excellence.

It cannot be denied that Jainism as preached by our last Tirthankar Shri Mahavir Swami, was based on one and the same sound principle, and our deficiency of knowledge to understand what the sayings actually meant, has thrown us in confusion, and misled us in various senses according to the limited circle of the individual ideas. We are now stay in a dense and almost impenetrable jungle to seek after truth. This is chiefly owing to absence of a systematic vocabulary and grammar of the spiritual language in which the sayings of the August Sage were for the first time brought into black and white. These may have either not existed or were destroyed during the revolutionary period.

It is much to be regretted that the greater part of some of the Jain Sadhus and reformers is now-a-days involved in criticising the aphorisms of the other sects, use abusive language for them, or publishing such hostile pamphlets as to create greater controversy among the followers of the same enlightened Sage. Personally, I hate such feelings. Circumstances always change with the period, and it is rather unwise to stick to the old and time-worn customs and usages while the change offers us better opportunities for amelioration. The sacred words of His Holiness should never be dismembered to impart different sects. It is our misunderstanding of the meanings of the religious canons that has made us divided into various sects, a mistake which must be rectified. Quarrelling over their respective possessions accomplishes nothing but the destruction of the real truth. To unite all into one common feeling is not an easy task. There appears to have been convened no general council of the Jains after 310 B. C. If a

general meeting of the Jains of all sects and creed is held to explore the Jain Siddhants and edit its vast philosophy, something may be done to uphold the limited number of Jains and to bring them under one religious sway. But time must elapse before we can realise the great consummation, but patience and perseverance coupled with the encouragement of all the enlightened may eventually get the triumphant goal.

Mutual love is the highest ideal of the Jain religion, not only to the human beings but to the animal kind in general. But how we can establish love when we are prepared to antagonise with the very bretheren of our community. "Ahinsa Paramo Dharma" is our highest motto. "Ahinsa" is not only to deprive one of his life, but includes annoyance as well. The Jains must have been an exemplary community to profess love to all beings. International antagonism degenerates a community in the foreign eyes and brings on destruction upon ourselves. Conflicts and evil passions between ourselves should cease. Good and the only good must come from a freer, fuller and friendly communion.

The pure geographical barrier should not stand in the way of our religious formula. The number of some of the castes has become so very limited that it is sometimes too difficult to find suitable matches among them, and the compulsory endogamy directs a death-blow to our personal and social advancement. The circle of our inconnubii has become so very limited. So far as possible the ritualistic and the social differences must at least be done away with.

It is no doubt too difficult at the outset to remove the sectarian feelings, but I would for the present suggest that the restriction in marrying among the same caste must at least be done away with, and that the broader field for the matrimonial purposes among the Jains without any caste distinction may be opened. The System if passed by the community is sure to improve our social and religious condition. As for the mode to bring this into effect when passed by the Community, I would suggest that a head office be formed

for the purpose and the names of the families agreeing to the proposal with fixed determination may be registered, and when the number reaches a certain limit, say two thousand families or more, a circular be issued from the head office, to start to bring the proposal into practice, and those who willingly get their names registered later may as well be welcome. The question of sects or rites is trivial. The bride must follow her husband and the rites of the different localities may be maintained. At the time of celebration of the wedding, the bridegroom's party should follow the rites prevailing at the bride while they reach there.

Taking the second question of Education in hand, I would say that the Jains are called a wealthy community and no doubt they are so, but what a pity that they do not maintain a single higher institution of their own to work on the proper footing. They have although got some schools scattered unsuitably, but most of them generally disappear with their originator being unsupported by any capital means. Look to the education of Parsis. Their population in India numbers less than $\frac{1}{4}$ th of the Jains, but they have got many admirably maintained institutions of their own. One cannot prosper without education in this world of literature. If all the Jains agree to pay one percent per annum of their income for their noble cause, a fair college can well be started. The want of proper education does not only keep us back from being happy and prosperous in the worldly life only, but strikes a serious blow to our religion. We could get general education at the public institutions maintained by our auspicious Government, but where we could get the religious training? The people abroad are of opinion that the Jain Shastras are full of sound philosophy, and no doubt they are, but it is much to be regretted that there is hardly one in thousand Jains who knows what Jainism is. This state of affairs has made us call ourselves Hindus and rely upon the Brahmanic scripture for the various sanctities of life, while the Brahmins never fail to avail themselves of our ignorance,

Our old scriptures exist in Sanscrit and Magadhi languages and our Acharyas were quite right to write them in those languages as they were then the mother tongues. But those languages have now become dead and are spoken nowhere. Moreover there exist no proper grammar of the Magadhi as stated above. There must be almost lifelong times or at least greater part of the precious life to get a full mastery over a dead language, and very little time be left at the disposal of the scholar to make himself master of the religious doctrines. This coupled with want of zeal to get even the general high education, is the chief reason why few or no philosophers spring up now-a-days in our community. Hence the conversion of our Shastras in Hindi is most essentially needed. Our Digamber brethren have done something in this direction, and also the Svetambers seem to make a move to step forward. But the translations of the former are either mostly in verses in which it is too difficult to interpret a philosophic idea without exaggeration, or are in prose not easily comprehensive, while those of the other sect are too brief and very little idiomatic to produce a desired impression upon the half-cultured minds. How painful I feel to think that we cannot attain the object even if we desire to do so, as there are few among us who could impart sound Shastric education. If we desire to do so we have to look to the non-jainists, who cannot avoid to add their own comments. There is a great difference between the teachings of one of the same and the other religion. The former, on his corresponding sentiments arising from the very depths of his heart, does not avoid any mental exertions to make their full impressions upon the mind of his pupil, while the latter does that only regarding his duty for the compensation paid and seldom tries, therefore, to understand himself or make his pupil understand deep sense of the Great Philosopher's teachings. Our religious suffers a good deal consequently for want of the proper instructors. But wherefrom to get them? They cannot be procured unless we have a big institution of our own. It is true that we can not at first do without the literal aid of the scholars of the other religion. But we

can do away with them gradually as we can procure capable hands in our own community. Could a Mahomaden teach Veda and a Hindu Qoran so well as the scholars of the respective religions? How can then we expect the Brahmins to impart sound religious education to the Jains? Our hearty thanks are due to late Swami Shri AtmaRamji Maharaj and his learned pupils who are doing their best towards the achievement of this object. But our co-operation with them is most essential.

The education in our Jain bretheren is limited, except in certain exceptional cases, to scanty reading and writing or the mercantile culture only. This lack of literary advancement seldom allows them to leap over the sphere of worldly knowledge feeling themselves morose to step forward.

The want of proper education and the sacrifice of religion at the hands of the scanty-literals are the chief causes of this degeneration. No achievement can be perfect unless carried out by whole-hearted zeal.

As regards the Jain literature it is noted down in the Gazetteer that "It is only in recent years that the vast intricate literature of Jainism has been partially explored, and there is still much to be done in the way of translation before the history of the order can be written."

The question of female education comes on next. In this respect I appreciate the words of Justice Newman, who says - "I doubt if the rule of parents arranging marriages for their children is not wiser and more rational than that of young people marrying from what they think is love. It is often temporary fancy. I believe that France and India show on the whole happier result in married life than other countries. If your wives are to be your helpmates, your equals, and your best advisers they must be educated, but it is hard to say how far you ought to go. Without progress there is no life, but a man-woman is a thing unnatural." Everything must be kept within its limits. It is really a source of trouble if the couple are unable to communicate their ideas at a distance to

each other. Every one has his own secrets, which he does not wish to communicate through the medium of others.

Thirdly, to add to the Jains, the task can be performed by our so called Sadhus, whom I beseech to preach the religion. Those who may be willing to accept may be most welcome. In this connection I would say that deficiency lies in want of a single scripture to impress the high Jain philosophical ideas on the foreign minds. This deficiency can also be made up by the Sadhus.

In all confidence, I place in your lap, My Dear Jain Brethren ! the key to the archives of occult refinement, as I know that most of you are in the perfect intellectual condition to appreciate its mystical treasures. I shall deem myself fully recompensated if any of my above solicitations meets the kind approval of my co-religionists.

Bharatpur

15-4-1916.

}

KANAHIALAL JAINI.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર કોન્ફરન્સ ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષા.

તેના નિયમો તથા સને ૧૯૨૬ ની સાલનો અભ્યાસક્રમ.

નિયમો.

૧ મજકુર પરીક્ષા શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન બોર્ડે નિમેલ, નીચે જણાવેલ એ-જ્યુકેશન ટ્રેપરેષી નીચે, નીચેનાં સ્થળોએ તા. ૩૧-૧૨-૧૬, રવીવારે બપોરના ૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી લેખીત લેવામાં આવશે.

સ્થળ

એજન્ડા

૧ મુખ્ય	શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન બોર્ડ
૨ સુરત	મી. સુનીલાલ છગનલાલ શરાદ તથા મી. મગનલાલ પી. બદામી
૩ અમદાવાદ	મી. મણીલાલ નયુભાઈ દોશી તથા મી. હીરાચંદ કલ્યાણ.
૪ માંગરોળ	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૫ મહેસાણા	શ્રી મહેસાણા જૈન પાઠશાળા.
૬ પાલીતાણા	ઝવેરી. લક્ષ્મણચંદ ઘેલાભાઈ તથા મી. કુંવરજી દેવશી.
૭ ભાવનગર	શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા.
૮ વેવલા	શેઠ દામોદર બાપુશા તથા શેઠ બાલચંદ હીરાચંદ.
૯ બનારસ	શ્રી યશોવિજયજી જૈન પાઠશાળા.
૧૦ જયપુર	શેઠ ધાંસીલાલ ગુલેશ.
૧૧ ગુજરાનવાલા	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૧૨ રાજકોટ	મી. અતુલજી જયંદ.
૧૩ રતલામ	શેઠ વર્ધમાનજી વાલચંદજી તથા શેઠ રતનલાલજી સુરાના.
૧૪ બોટાદ	શેઠ લલુભાઈ બાધ્યંદ.
૧૫ વઢવાણ	શા. ગોવિંદભાઈ મકન તથા શા. મગનલાલ ડાલાભાઈ
૧૬ લોંચ	શેઠ હરીસંગ રતનચંદ.
૧૭ અમરેલી	શેઠ સુંદરજી ડાલાભાઈ વઢીલ.
૧૮ લોંચડી	શેઠ હીરાચંદ લાલચંદ તથા શા. સુખલાલ કપુરચંદ
૧૯ ધીજોળ	શા. સુનીલાલ દાધીચંદ
૨૦-મોરબી	વઢીલ ધનજીભાઈ રાયચંદ તથા શા. પ્રભુરામ દરખાચંદ.
૨૧ ઝીંજુવાડા	શેઠ તેજપાળ ત્રીકમ તથા વોરા સવચંદ ધ્રુવજીચંદ.
૨૨ વડરમા	શા. મયાચંદ સાંકલચંદ તથા શા. બાયચંદ ખીમચંદ.
૨૩ ચાણુરમા	વઢીલ રવગંદ બાલમચંદ
૨૪ ખંભાત	શેઠ ગીમનલાલ પુરેષોત્તમદાસ તથા શા. સુનીલાલ મુળચંદ કાપડિયા.

- ૨૫ પાટણ શેઠ સેવંતીલાલ નગીનદાસ તથા શેઠ વાડીલાલ સાંકળચંદ.
 ૨૬ કપડવાં શેઠ બાલાભાઈ દલસુખભાઈ તથા પેરિ પ્રેમચંદ રતનચંદ.
 ૨૭ ખોરસદ રા. છોટાલાલ બાપુભાઈ પરીખ તથા શા. કીલાભાઈ જેઠાભાઈ.

મુચ્ચના—આ સ્થળે ઉપરાંત અરજીઓ આવેથી પરીક્ષા લેવાનાં સ્થળે વધારવાને વિચાર કરવામાં આવશે.

૨ નીચે મુજબ પાંચે ધોરણોની પરીક્ષા લેવામાં આવશે.

ધોરણ ૧ હું.

પંચપ્રતિક્રમણ—મૂળ, અર્થ; વિધિ અને હેતુ સહિત (શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ વાળું પુસ્તક).

વિધિપક્ષવાળા ઉમેદવારો માટે શેઠ ભીમસિંહ માણેકનું છપાવેલ વિધિપક્ષ પંચપ્રતિક્રમણ સર મોટું. સિંધિયના ગચ્છવાળાઓની પરીક્ષા, તે તે ગચ્છના પ્રમાણુપૂત પુસ્તકના અનુસાર લેવામાં આવશે.

ધોરણ ૨ બીજું.

નીચેના બેમાંથી કોઈપણ એક વિભાગ.

- અ. જીવ વિચાર તથા નવતત્ત્વ પ્રકરણ—(શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળાં પુસ્તકો.)
 ધર્મખિંદુ—(આવક ધર્મ સંબંધી વિભાગ—માંગરોળ જૈન સભાનું છપાવેલું)
 બ નવતત્ત્વ, નવરમરણ અર્થ સહિત (શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળાં પુસ્તક.)
 ત્રણ સાખ્ય (શેઠ વેણીચંદ સુરચંદ અથવા શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળું પુસ્તક)
 અર્થ અને સમજણ તથા હેતુપૂર્વક.

દેવવંદન—ગુરવંદન સાખ્ય.

ધોરણ ૩ ત્રીજું.

- જ્ઞાનસાર—(રા. દીપચંદ જ્ઞાનલાલ વાળું)
 મહાવીર ચરિત્ર ભાષાન્તર હેમચંદ્રાચાર્ય કૃત દશમુ પર્વ (શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલું.)
 જ્ઞાનવંદનજીની ચોવીશી (જ્ઞાનસારના ટપાવાળી)

ધોરણ ૪ ચોથું.

- આગમસાર દેવચંદ્રજી કૃત (શેઠ ભીમસિંહ માણેક તરફથી છપાવેલ)
 સામાખ્ય તત્ત્વાચાર્યધિગમસૂત્ર—(મમજી સાચે. રાયસ એસીયાટીક મોઝાઈ વાળું.)

ધોરણ ૫ પાંચમું.

નીચેના પાંચ વિભાગમાંથી કોઈપણ એક વિભાગ

- ન્યાય:—સ્યાદવાદ મંજરી (રાયચંદ જૈન સાસ્ત્રીઓમાંથી.)
- આઠ દૃષ્ટિની સજ્જાપ (પ્રકરણ રત્નાકરના બાગ પહેલામાંથી ૪૧૩ થી ૪૩૮ પાનાં)
- દ્રવ્યાનુષોભ:—છ કર્મપ્રથ (ભીમસિંહ માણેક તરફથી છપાવેલ.)
- અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ (રા. ગ. મોતીચંદ ગિરધરસાલ કાપડીઆ મોતીગીદર તરફથી બદાર પડેલું.)

દેવચંદ્રણી ચાવીશી (શેઠ જીમસિંહ માણેક તરફથી વિવેચન સાથે છપાએલ.)

૪ પ્રકીર્ણ:—ઉપદેશ પ્રાસાદ પાચે બાગ (શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસાદ સભા તરફથી છપાએલ.)

તેના પર વિવેચન વિચારપૂર્વક કરેલ અવલોકન આપે.

૫ ઇતિહાસ:—ત્રિપથિ શાલાકા પુરૂષ ચરિત્ર પર્વ ૧ થી ૧૦ તુ બાપાંતર સંપૂર્ણ (શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી છપાએલ.) ઐતિહાસિક તથા તત્વદષ્ટિએ વિદ્યાર્થીઓએ અવલોકન કરવાનું.

૬ તત્ત્વજ્ઞાન-સદીક પદ્ધતિનું સમુચ્ચય.

૭ પ્રાકૃતભાષા-પ્રાકૃત ભાગોપદેશિકા (પંડિત બહેચરદાસ.)

ઉપદેશભાષા (ધર્મદાસ ગણિ કૃત.)

૩ મજકર પરીક્ષા લીધા પછી આશરે દોઢ મહિને ઇનામ મેળવનાર તથા પાસ થનાર ઉમેદવારોનું લીસ્ટ શ્રી જૈન શ્વેતાંબર એજ્યુકેશન ઝોન તરફથી બહેર પત્રદારા બહાર પાડવામાં આવશે.

૪ આ પરીક્ષામાં ઉમે નંબરે આવનાર ઉમેદવારોને તેની લાયકાત પ્રમાણે નીચે મુજબ ઝોન તરફથી શ્રી જૈન ધાર્મિક હરિદાષની પરીક્ષાનાં ઇનામો મજકર પરીક્ષા પછી આશરે એ મહિને આપવામાં આવશે.

વર્ગ પહેલો—દશ ઇનામો રૂ. ૯૨ નાં.

૧ હુ ઇનામ રૂ. ૨૧)	૬ હુ ઇનામ રૂ. ૭)
૨ જી " " ૧૭)	૭ મું " " ૫)
૩ જી " " ૧૫)	૮ મું " " ૩)
૪ થું " " ૧૧)	૯ મું " " ૨)
૫ મું " " ૯)	૧૦ મું " " ૨)

વર્ગ ૨ જો:—આઠ ઇનામો રૂ. ૧૦૦) નાં.

૧ લા પેટા વિભાગ માટે	૨ જા પેટા વિભાગ માટે
૧ હુ ઇનામ રૂ. ૨૧)	૧ હુ ઇનામ રૂ. ૨૧)
૨ જી " " ૧૫)	૨ જી " " ૧૫)
૩ જી " " ૯)	૩ જી " " ૯)
૪ થું " " ૫)	૪ થું " " ૫)

વર્ગ ૩ જો:—પાંચ ઇનામો રૂ. ૬૩) નાં.

૧ હુ ઇનામ રૂ. ૨૫)	૪ થું ઇનામ રૂ. ૮)
૨ જી " " ૧૫)	૫ મું " " ૫)
૩ જી " " ૧૦)	

વર્ગ ૪ જો:—ત્રણ ઇનામો રૂ. ૬૦) નાં.

૧ હુ ઇનામ રૂ. ૩૦)	૩ જી ઇનામ રૂ. ૧૦)
૨ જી " " ૨૦)	

વર્ગ ૫ માં:—(સાત વિભાગમાંના દરેક વિભાગમાં ૩. ૨૦)
સાત ધનામે ૩. ૧૪૦) નાં.

૫ પ્રકીર્ણ સૂચના:—કોઇ પણ વિદ્યાર્થી એકી વખતે એક જ ધોરણમાં પરીક્ષા આપી શકશે, પણ તેમાં તે નિષ્ણ જશે તો તે ધોરણમાં તે બીજે વરસે બેસી શકશે, બીજા તથા પાંચમા ધોરણમાં એકથી વધારે વિષયો છે, તેથી દરેકનાં જુદે જુદે વરસે પરીક્ષા આપી શકશે, અને પાસ થનારને લાયકાત પ્રમાણે ધનામ અથવા પ્રમાણપત્ર મળશે.

એક તૃતીયાંશ માર્ક મેળવનારને જ પાસ થયેલ ગણવામાં આવશે, પણ ધનામને લાયક થવા માટે ઝોજામાં ઝોજા પચાસ ટકા માર્ક મેળવવા જ નોંધશે.

પાંચમા ધોરણમાં હાલ દુરત ધનામ નાનાં દેખાય છે, પણ જે વિભાગમાં બેસનાર નહીં હોય તેનાં ધનામે અન્ય વિભાગમાંના ધનામની રકમ અથવા સંખ્યા વધારવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવશે.

દરેક પેટા વિભાગનાં ધનામે એક બીજાથી સ્વતંત્ર છે, તેથી તે ધોરણના વિભાગોમાં અંદર અંદર હરીફાઈ રહેશે નહીં.

બીજા ધોરણમાં અને ત્યાર પછીના ધોરણમાં નવસમરણ સિવાય કોઇ પણ વિષયમાં મુખવાકના સવાલો પરીક્ષામાં પૂછવામાં આવશે નહીં.

આંખે અપંગ હોય તેને માટે લખનારની વ્યવસ્થા કરી, લેવામાં આવશે તો તેની યોગ્યતાનું પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવશે પણ તેને ધનામ મળશે નહીં.

આ પરીક્ષાના ધોરણ વિગેરે સંબંધમાં ખુલાસો પુછવો હોય તે નીચેના શીરનામે પૂછી મંગાવવો.

પરીક્ષામાં બેસવા ઇચ્છનાર દરેક વિદ્યાર્થીએ નવેમ્બરની ૩૦ મી તારીખ પહેલાં પહેંચે તે પ્રમાણે અરજ બોર્ડના સેક્રેટરી તરફ મોકલી આપવી. દરેક અરજ નીચે જણાવેલી વિગત સાથે મોકલવી.

૬. આ પરીક્ષામાં બેસનાર ઉમેદવારોએ નામ, ડોકાણું, ગામ, ઉમર, જન્મતારીખ, જન્મસ્થાન, કયા ધોરણમાં, કયા પેટા વિભાગમાં જે સ્થળે પરીક્ષા આપવી છે, તેમજ તેની વ્યાવહારિક કુળવણી કેટલી છે અને ધંધો શું છે તેની વિગત નીચેના શીરનામે યોગ્યતા અક્ષરે લખી મોકલવી.

પરીક્ષા તા. ૩૧-૧૨-૧૬ સં. ૧૯૩૩ ના પોપ મુદ ૭ ને રવિવારે બપોરે ૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી ઉપર જણાવેલી જગ્યાએ લખીત લેવાશે.

પાપધુની-પોસ્ટ નં ૩
મુંબઇ.

ભાતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ.
મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇ.
આનરરી સેક્રેટરીઓ,
શ્રી જૈન ચેતાંબર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

ચાઇ સ્તન- શા. ઉત્તમચંદ કેશરીચંદના પત્નિ.

શ્રી જૈન ધાર્મિક હરીફાઇની પરીક્ષા.

તેના નિયમો તથા સને ૧૯૧૬ ની સાલનો અધ્યાસક્રમ.

નિયમો.

૧ મજ્જુર પરીક્ષા શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ તરફથી નીચે જણાવેલા એન્જનીની દેખરેખ નીચે નીચેનાં સ્થળોએ તા. ૩૧-૧૨-૧૬ રવીવારે બપોરના ૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી લેખીત લેવામાં આવશે-સ્વયં તથા એન્જનીનાં નામોમાં હવે પછી પત્રવ્યવહાર કરી સારી રીતે વધારો કરવામાં આવશે.

સ્થળ.

એન્જ.

૧ મુંબઈ.	શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ
૨ સુરત	મી. સુનીલાલ હગનલાલ શરાદ તથા મી. મગનલાલ પી. બદામી.
૩ અમદાવાદ	મી. હીરાચંદ કક્કલાભાઈ તથા મી. કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી, વકીલ.
૪ માંગરોળ	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૫ મહેસાણા.	શ્રી મહેસાણા જૈન પાઠશાળા.
૬ પાલીતાણા	જવેરી લક્ષ્મિચંદ ઘેલાભાઈ તથા મી. કુંવરજી દેવશી.
૭ ભાવનગર	શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા.
૮ ચેવલા	શેઠ દામોદર બાપુશા તથા શેઠ બાલચંદ હીરાચંદ.
૯ બનારસ	શ્રી યશોવિજયજી જૈન પાઠશાળા.
૧૦ જયપુર.	શેઠ ધાંસીલાલ ગુલેશી.
૧૧ ગુજરાતવાલા	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૧૨ રાજકોટ.	મી. ચત્રમુજ્જ જ્ઞેચંદ
૧૩ રતનામ	શેઠ વર્ધમાનજી વાલચંદજી તથા શેઠ રતનલાલજી સુરાના.
૧૪ ખોટાદ	શેઠ લક્ષ્મીભાઈ બાઈચંદ
૧૫ વડવાણસહે	શેઠ ગોવિંદભાઈ મકન તથા શા. મગનલાલ ડાલાભાઈ.
૧૬ લીચ	શેઠ દલીસંગ રતનચંદ.
૧૭ અમરેલી	શેઠ સુદરજી ડાલાભાઈ વકીલ.
૧૮ લીખડી	શેઠ હીરાચંદ લાલચંદ તથા શા. સુખલાલ કપુરચંદ.
૧૯ ધીજોજ	શા. સુનીલાલ દામીચંદ
૨૦ મોરબી	વકીલ ધનજીભાઈ રામચંદ તથા શા. પ્રજારામ હરખચંદ.

૨૧	ઝીજુવાડા	શેઠ તેજપાળ ત્રીકમ તથા વોરા સવચંદ ઇચંદાચંદ.
૨૨	વડરમા	શા. મયાચંદ સાંકલચંદ તથા શા. બાયચંદ ખીમચંદ.
૨૩	ચાણુરમા	વકીલ રવચંદ આલમચંદ.
૨૪	ખંભાત	શેઠ ચીમનલાલ પુરૂષોત્તમદાસ તથા રા. ચુનીલાલ મુલચંદ કાપડિયા
૨૫	પાટણ	શા. સેવંતીલાલ નગીનદામ તથા શેઠ વાડીલાલ સાંકલચંદ.
૨૬	કપડવજ	શેઠ બાલાભાઈ દલસુખભાઈ તથા પરિ. પ્રેમચંદ રતનચંદ.
૨૭	બોરસદ	રા. છોટાલાલ બાપુભાઈ પરીખ તથા શા. કમલાભાઈ નેહાભાઈ.

૨ નીચે મુજબ અવિવાહિત કન્યાઓ માટે બે ધોરણની અને કન્યાઓ તથા સ્ત્રીઓ માટે પાંચ ધોરણની પરીક્ષા લેવામાં આવશે.

અભ્યાસક્રમ.

માત્ર અવિવાહિત કન્યાઓ માટે.

ધોરણ ૧ હું.

સામાયિક તથા દેવવંદન વિધિનાં મુત્ર તથા નવ અંગ પૂજના દાહા-સમજણસહિત મૂખપાઠે.

છવવિચારની પચીસ ગાથાના છુટા બોલ સામાન્ય સમજણ સાથે.
પુત્રી શિક્ષા (ચુન્નરાતી પ્રેસ.)

ધોરણ બીજું.

છવવિચાર* તથા નવતત્ત્વનો સાર (શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળી બુકો.)
ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ હો (પ્રગટ કરતાં શ્રી જૈન ધર્મ. પ્ર. સભા-ભાવનગર.)
હિત શિક્ષા છત્રીસી (વીરવીજયજી) સમજણ સાથે.

કન્યાઓ તથા સ્ત્રીઓ માટે.

ધોરણ ૧ હું.

બે પ્રતિક્રમણ-અર્થ સમજણપૂર્વક મુખ પાઠે (તપગચ્છ માટે જોઈ હીરાચંદ કક્કલ-ભાઈવાળી બુક તથા વિધિપક્ષવાળા માટે શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળી બુક)

છવવિચાર+ પ્રકરણનો સાર (ભીમસિંહ માણેકવાળી બુક)

સજ્જાઓ—હૃદય રતનની ચાર-ફેધ, માયા, માન, લોભની સજ્જાઓ.

ગદ્યુત્તી:—૧ શીવલ સહુણી ચુદ્ધી પાતુ ૧૦૦ ૨ બાળબોધ ગદ્યુત્તી સંગ્રહ-ભાગ ૨ બહેની સંચરતારે સંસારમારે પાતુ ૨૬ ૧ હો ભીમસિંહ માણેક.

ધોરણ ૨ હું.

પાંચ પ્રતિક્રમણ તથા નવરમરણ—સમજણપૂર્વક મુખપાઠે (તપગચ્છ માટે શેઠ હીરાચંદ કક્કલભાઈવાળી બુક તથા વિધિપક્ષવાળા શેઠ ભીમશી માણેકવાળી બુક બે પ્રતિક્રમણ સુરો મિવાય)

વિધિપક્ષ માટે પાંચ પ્રતિક્રમણ, ભક્તિમર તથા કલ્યાણમંદિર.

ધોરણ ૩ હું.

નવતત્ત્વ તથા ત્રણ સાધ્યોનો સાર (ભીમસિંહ માણેક વાળી બુક).

ઉપદેશ પ્રાસાદ ભા. ૧ હો (શ્રી જૈન ધર્મ. પ્ર. સભા-ભાવનગર.)

*નોટ—છવવિચાર, નવતત્ત્વના વિદ્યાર્થીએ ગાથાઓ જોઈ કરીને ભાવાર્થ કરતા પછી
+ પરીક્ષા આપા પછી નહિ પરંતુ તેમાંના પારિભાષિક શબ્દોની વ્યાખ્યા વિગેરે પછી.

સ્તવનો:—જ્ય લગે સમકીત રત્નકું પાયા નહિ.

સમકીતદાર ગભારે પેસતાછ
દોડતાં દોડતાં પંચ કપાયતો
તાર હો તાર પ્રભુ મુજ સેવક બણી
જન્મ નવાણું કરીએ વિમલગિરિ.
પ્રભુ પાસછ પ્રગટ પ્રભાવી.

અથવા

સમકીતના ૧૭ બોલની

સજ્જાપ સમજણ સાથે.

ધોરણ ૪ થું.

આગમ સાર (દેવચન્દ્રજીનું—પ્રકરણ રત્નાકરમાંથી)

ગુણસ્થાનક ક્રમ. (જૈન તત્ત્વાદર્શ—પરિચ્છેદ છટા.)

અથવા અનોપચંદ મહુકચંદની પ્રત્નોત્તર રત્ન ચિંતામણી પ્રશ્ન ૫૨ થી ૫૪ જેમાં આ હકીકત આવી જાય છે.

શિલોપદેશમાળા—(જૈન વિદ્યાશાળા વાળા.)

માને શિખામણ. (કર્તા ડા. ત્રિભોવનદાસ મોતીચંદ.)

ધોરણ ૫ થું.

નીચેના પાંચ વિભાગમાંથી ગમે તે એક.

અ. તત્ત્વાર્થ સૂત્ર (રાજચંદ્ર મંથમાળામાંથી)

આનંદધનજીની ચોવીશી (પ્રથમનાં ૧૯ સ્તવનો—આવક બીમસિંહ માણેકવાળું બાળબોધ સમજણ સાથે.) અથવા

બ. ચાર-કર્મમંથ (પ્રકરણ રત્નાકર ભાગ ૪ થો) ઉપમિતિ ભવપ્રપંચ સંક્ષિપ્ત (બીમસિંહ માણેક) અથવા

ક. જ્ઞાનભૂવ અને આઠ દૃષ્ટિની સજ્જાપ અથવા

દ. યોગબિંદુ, આઠ દૃષ્ટિની સજ્જાપ અને દેવચન્દ્રજી ચોવીશી અથવા

૩. ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૨ થી ૫.

૩ મજકર પરીક્ષા લીધા પછી આશરે દોઢ મહીને ધનામ મેળવનાર તથા પાસ થનાર ઉમેદવારોનું ક્ષિરત શ્રી જૈન ચેતાનંદ એન્ડ્યુકેશન બોર્ડ તરફથી જાહેર પત્રદારા બહાર પાડવામાં આવશે.

૪ આ પરીક્ષામાં ઉંચે નંબરે આવનાર ઉમેદવારોને તેની લાયકાત પ્રમાણે નીચે મુજબ બાઈ રત્ન-ચેઠ ઉત્તમચંદ કેશરીચંદના પતિન સ્ત્રી જૈન કાર્મિક હરિ-દાઇની પરીક્ષાનાં ધનામો મજકર પરીક્ષા પછી આશરે એ મહીને આપવામાં આવશે.

પ્રથમ બાળ ધોરણ—આઠ ધનામો રૂ. ૫૦ નાં.

૧ હું ધનામ રૂ. ૧૫	૫ મું ધનામ રૂ. ૫
૨ જી " " ૮	૬ હું " " ૪
૩ " " " ૭	૭ મું " " ૩
૪ થું " " ૬	૮ " " " ૨

બીજી બાળ ધોરણ—સાત ધનામો રૂ. ૩૮ નાં.

૧ હું ધનામ રૂ. ૧૫	૫ મું ધનામ રૂ. ૩
૨ જી " " ૭	૬ હું " " ૨
૩ " " " ૫	૭ મું " " ૨
૪ થું " " ૪	

વર્ગ ૧ લો—દશ ઇનામો રૂ. ૬૨૦ નાં

૧ હું ઇનામ રૂ. ૨૧	૬ હું ઇનામ રૂ. ૭
૨ હું " " ૧૭	૭ હું " " ૫
૩ " " " ૧૫	૮ " " " ૩
૪ હું " " ૧૧	૯ " " " ૨
૫ હું " " ૯	૧૦ " " " ૨

વર્ગ ૨ જો—ચાર ઇનામો રૂ. ૮૩ નાં

૧ હું ઇનામ રૂ. ૩૧	૩ હું ઇનામ રૂ. ૧૭
૨ હું " " ૨૫	૪ હું " " ૧૦

વર્ગ ૩ જો—ત્રણ ઇનામો રૂ. ૫૦ નાં.

૧ હું ઇનામ રૂ. ૨૫	૩ હું ઇનામ રૂ. ૧૦
૨ હું " " ૧૫	

વર્ગ ૪ જો—ત્રણ ઇનામો રૂ. ૫૦ નાં.

૧ હું ઇનામ રૂ. ૨૫	૩ હું ઇનામ રૂ. ૧૦
૨ હું " " ૧૫	

વર્ગ ૫ જો—પાંચ ઇનામો રૂ. ૧૦૦ નાં.

પાંચ વિભાગમાંના દરેક વિભાગમાં રૂ. ૨૦

૫ પ્રકીર્ણ સૂચના.

૧ પ્રથમેના જે ધોરણમાં સવાલો બહુ સાદા પૂછવામાં આવશે અને પરીક્ષકો નરમ રહે તેવી સૂચના કરવામાં આવશે.

૨ સર્વ સવાલપત્રકોના સંબંધમાં અધરા સવાલો ન પૂછાય, તે માટે મોડરેટરોની નિમણૂક બોર્ડ કરશે.

૩ કોષ્ટકો વિદ્યાર્થી એકાદ વખતે એકજ ધોરણમાં પરીક્ષા આપી શકશે, પણ તેમાં નિષ્ફળ થશે તો તે ધોરણમાં તે બીજે વરસે બેસી શકશે. પાંચમાં ધોરણમાં એકથી વધારે વિષય છે તેથી દરેકમાં જુદે જુદે વરસે પરીક્ષા આપી શકશે, અને પાસ થનારને લાયકતા પ્રમાણે ઇનામ તથા પ્રમાણપત્ર મળશે.

૪ એક તૃતીયાંશ માર્ક મેળવનારનેજ પાસ થયેલ ગણવામાં આવશે પણ ઇનામને લાયક થવા માટે ઓછામાં ઓછા પચાસ ટકા માર્ક મેળવવા જોઈએ.

૫ પાંચમા ધોરણમાં હાલ તુરત ઇનામ નાનાં દેખાય છે પણ જે વિભાગમાં બેસનાર નહીં હોય તેનાં ઇનામો અન્ય વિભાગમાંના ઇનામોની રકમ અથવા સંખ્યા વધારવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવશે.

૬ આ પરીક્ષામાં બેસનાર ઉમેદવારે તા. ૩૦-૧૧-૧૯૧૬ સુધીમાં પોતાનું નામ, ઠેકાણું ગામ, ઉમર, જન્મતારીખ. જન્મબુધિ, કયા ધોરણમાં કયા પેટા વિભાગમાં કયે સ્થળે પરીક્ષા આપવી છે તેમજ તેણીની વ્યાવહારિક કેળવણી કેટલી છે તેની વિગત નીચેના શીરનામે ચોખ્ખા અક્ષરે લખી મોકલવી.

પાલકની પોસ્ટ નં. ૩
સુબધી.

} માતૃચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ.
મોહનલાલ દલ્દીચંદ દેસાઈ.
ઓનરરી સેક્રેટરીઆ.
શ્રી જૈન મેતાંબર એન્ડુકેશન બોર્ડ.

પાટણની પ્રભુતા અને જૈનો.

તંત્રીની નોંધ—પાટણની પ્રભુતા એ નામનું પુસ્તક ‘શુભરાતી’ નામના પ્રસિદ્ધ સાપ્તાહિકની આ વર્ષની એટ તરીકે બહાર પડેલું છે કે જેમાં જૈનો સંબંધે એટલું બધું અયોગ્ય—અણુજાળમુ, બે આબર કરનાર—નાલેસી બધું અને કડવાસ ઉત્પન્ન કરે તેવું લખાય છે કે જેની સખત નોંધ લેવાની જરૂર છે અને એમ જો નહિ કરવામાં આવે તો તેવાં પુસ્તકો હવે પછીના વર્ષોની એટ તરીકે નીકળશે અને જૈનોનાં કુત્સિત ચિત્રો વધુ વધુ નીકળી અગ્નિ વિશેષ પ્રજ્વલિત કરશે, આના સંબંધમાં એક વિદ્વાન્ મુનિ સંક્ષેપમાં જણાવે છે કે:—

“શુભરાતીની આ વર્ષની એટ પાટણની પ્રભુતામાં જૈનોની નીચતાનું ઉત્કૃષ્ટ ચિત્ર આલેખવામાં આવ્યું છે તે અવલોક્યું જ હશે. આ સંબંધમાં કાર્ત્તવ્ય પ્રતિદાર કરવા યોગ્ય છે કે મરણાસન્ન જૈનોને પોતાના જીવનને દુઃક મવા દેવામાં સહાય કરવા યોગ્ય છે? તત્સંબંધે સ્વચિત્તાર કાચિરો.”

એક જૈન જતિને ‘આનંદસુરિ’ નામ આપી તે કાલ્પનિક પાત્રને રાજખટપટી, પ્રપંચી અને જુદાં જુદાં પાખંડો ધતીંગો વેશે ધારણ કરનાર તરીકે ચીતરી પ્રથમ પૃષ્ઠથી તે છેલ્લા પાના સુધી તેને તેવા અખંડ આકારમાં મૂકી જૈન હૃદયની અધમતા બતાવવામાં એ જૈનેતર લેખક રા. ધનસ્યામનો શો હેતુ હશે? એવી ઐતિહાસિક પીના કોઇપણ અંધ-માંથી તે લેખક બહાર પાડી પોતાના કાલ્પનિક ચિત્રનું યથાયોગ્યપણું પૂરવાર કરશે કે? પહેલાં તો સુરિનો અર્થ જ લેખક સમજ્યા નથી. સુરિ એટલે આચાર્ય કે જે શાસ્ત્ર-નિપુણ હોવા ઉપરાંત શિષ્યસ્મહાના વડા હોય છે. વળી જતિઓની ઉત્પત્તિનો પણ લેખકને ખ્યાલ નથી, કારણ કે જતિઓનો ઉદ્ભવ પંદરમો સોળમો સૈકો કે તે પછીના સમયમાં છે. મૂળ લેખકે ‘ધનસ્યામ’ એવું કાલ્પનિક નામ ધારણ કર્યું છે કે ખરેખર તેમનું મૂળ નામ ધન-ધનસ્યામ છે? તે અનુમાની શકાય તેમ નથી. તેમજ મહાભારતનાં યુદ્ધમાં અમ્મ ભાગ ભજવનાર અને વૃંદાવનનાં ગોપ ગોપીઓ સાથે ક્રીડા અને રાસલીલામાં આનંદ લેનાર અને આપનાર ધનસ્યામ-કૃષ્ણ—કનૈયાને સુદર્શન ચક્ર અને મીઠી બંસરીને એક બાજુ મુકી જૈન ધર્મ ઉપર અપરોક્ષ રીતે આક્ષેપ—પ્રહાર કરવા હાથમાં કલમ લેવા કેમ ગમ્યું હશે તે પણ અનુમાની શકાય તેમ નથી. નવજીવનના તંત્રી રા. શ્રી ઇન્દુલાલ જૈનેતર હોવા છતાં આનું અવલોકન લેતાં જૈનને ઉદ્દેશી લખે છે કે:—

“ઐતિહાસિક તેમ જ ૧૯૬૫નાની દૃષ્ટિથી બે વસ્તુ અમને શંકાસ્પદ લાગે છે. પ્રથમ તો જૈનધર્મને લડાયક બનાવી તેનાથી શુભરાતને લશ્કરી એકતા આપવાની આનંદસુરિની યોજના ઐતિહાસિક છે એમ લેખકે પ્રસ્તાવનામાં કહ્યું નથી. આથી અનુમાન એમ જ થાય કે તે લેખકની કલ્પના છે. જો એમ હોય તો અમને નેહમાં બદ્ધ આચિત્ય જણાઈ નથી જૈનો અને હિન્દુઓ વચ્ચે વાદવિવાદ અને કલહ થવાના અનેક પ્રસંગો બન્યા છે, તેમ જ હિન્દુ ધર્મને નામે રજપૂત શ્રાત્રો વારંવાર દહાડવાની આપણને ખબર છે. પરંતુ જોરજુલમથી જૈન ધર્મની છાપ આખા રાજ્ય ઉપર પાડી રહેને પ્રબુદ્ધી એકતા આપવી એટલે મુસલમાન લાવવાનું જૈનધર્મ ઉપર આરોપણ કરવા બરાબર છે અને તે માવના સુંબસ જૈનો રાજપુત્ર ચારાકય ગણી મૂર્ખાઈ લશ્કરી

માને પણ અંદાવતીના જૈનોના પ્રતિનિધિરૂપ એક જૈન સાધુ તે રાણીના મગજમાં મૂકે અને અનેક કૃપાત કરાવે એતો અત્યંત વિચિત્ર અને અનુચિત લાગે છે. અહિંસાના આચારને હૃદયથી પૂજનાર જૈન સાધુને આવો વેધ આપવાથી જૈન કોમ પોતાના ઉપર ગુહોડા આક્ષેપ મૂકાયો છે એમ સમજે તો અમે આશ્ચર્ય નહિ પામીએ. "—જે કે આ વિચારો સાથે અમે સમત થતા નથી કારણ કે જૈનો લડાયક ભાગ લેજવતા આવ્યા છે તે ઇતિહાસથી સિદ્ધ થઈ શકે તેમ છે, પણ તેમાં જે કાળા નડા અક્ષરો છે તે પર અમે વાંચકોનું ખાસ ધ્યાન ખેંચીએ છીએ.

આ સંબંધમાં અમારે સાક્ષર શ્રી ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ એમ. એ. જેમણે ડિ.ડિ.મ નાદથી અનેકવાર જણાવ્યું છે કે જૈનેતરોના હાથેથી જૈનોપર ધરો અન્યાય થયો છે અને અનેક નિર્દયક અને અયોગ્ય દૂમલાઓ આક્ષેપો થયા છે, તેમની સાથે વાતચીત થતાં તેમણે ઉક્ત પુસ્તક અર્થેતિ વાંચી પછી અભિપ્રાય આપવા જણાવ્યું હતું પણ સાથે કહ્યું કે એમ જે હોત તો નડારી બાળુની સાથે સારી બાળુ બતાવવા સુપ્રતિષ્ઠિત સુદર જૈન મુનિનું બીજુ પણ ચિત્ર આલેખવું જોઈતું હતું.

રા. ધનશ્યામને બીજાને ધનશ્યામ જેવા ચીતરવામાં શું લ્હાવો હશે ? ગમે તેમ, પણ પ્રકાશક 'શુન્નરાત્રી'ના અધિપતિ પણ આ પ્રગટ કરવામાં કેમ સંમત થયા હશે ! કદાચ તેમણે તે કૃતિ વાંચી નહિ હોય એતો બીજાની સલાહ લઈ પ્રગટ કરી હશે

હવે આપણે શું કરવું તેપર આવીએ:—

- (૧) દરેક જૈન વિદ્વાન અને ગ્રંથગુરુએ આ પુસ્તક વાંચી તેમાં ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ કેટલું અસત્ય છે તે શોધી કાઢી જૈન સાધુનું મથાર્થ ચિત્ર રજુ કરી આ પુસ્તકને યોગ્ય બદલો આપવાની જરૂર છે.
- (૨) જૈન એસોસિએશન ઑફ ઇન્ડિયા જૈન ગ્રંથગુરુસ એસોસિએશન, તેમ જ બીજા જૈન સંસ્થાઓએ આમાં ઉતરી ઉઠાપોહ કરવો ઘટે છે.
- (૩) જૈન જૈનશાસનાદિ પેપરો અને જૈનમાસિકોએ આના સંબંધમાં ચર્ચા જોસભર ચલાવી તે પુસ્તક અને જૈનો સાથે શું સંબંધ છે તેની યોગ્યયોગ્યતા પ્રબલ સમક્ષ મૂકવી ઘટે છે.

છેલ્લે જણાવવાનું કે કેટલાકને આશ્ચર્ય થાય છે કે પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યા પ્રમાણે જૈનના સ્થાનકવામી સંપ્રદાયમાં ઉછરેલા ગૃહસ્થ રા. ખુશાલભાઈ તલકર્ચી સાહેબ કે જે B. A. B. Sc. Bar at Law ની પદવી ધરાવે છે તે પ્રોફેસર છે તેમણે "આ કથાને આ રીતે જન્મ પમાડતાં ધનશ્યામના એક મિત્ર જરીકે મદદ આપી છે," પણ અમેને લાગે છે કે બધી બાબતમાં તેઓ મદમત તો નહિ થયા હોય. રા. ધનશ્યામને નવલ-કથા લખી રહ્યા પછી કોઈ જૈન વિદ્વાન કે યોગ્ય ગૃહસ્થને બતાવી તેનીપાસેથી જૈન સાધુનો વેધ, આચાર, ત્યાગ મંબદેનો મત માગ્યો હોત અને તેમાં યોગ્ય ફરફાર સૂચવવા કથા હોત તો પણ ખુશીથી તેઓ તે કાર્ય ઉપાડી લેત. જે થયું તે થયું, આ બધામાં માત્ર રા. ધનશ્યામે એક જ વસ્તુ ઉણી ગઈ છે; અને તે એ કે આખરે તે જાતિને સખ પાદાર મુકવામાં આવે છે અને બીજા જૈનો નેના કૂલો તગ્ન નિગ્ગ્રાહ દેખાડે છે.

છતાં આવાં કૃત્યો એક જાતિને હાથે કરાવવામાં આવે એ ઘણું શોચનીય છે. કદાચ એમ પણ હોય કે લેખકે અજ્ઞાતાં આવી ભૂલ કરી દીધી હોય. જો એવી ભૂલ હોય તો ધણી ખેદકારક છે અને લેખકને સ્પષ્ટ કરતાં કંઈ વાધો નહિ હોય કે શા હેતુથી આવું લખવામાં આવ્યું છે. માત્ર નિંદાને ખાતર આવું લખવામાં નહિ આવ્યું હોય તો હમને ખાતરી છે કે લેખક ખતતી તરાએ ખુલાસો આપશે કે કેવા દલિખિન્દુથી આવું તેના તરફથી લખવામાં આવ્યું છે કે જેથી આપણી કામમાં યતો અસંતોષ દૂર થાય.

—તંત્રી.

જૈન સંબંધી કંઈ કંઈ.

જૈન ધર્મ વિષે અંગ્રેજી પુસ્તક—નામે 'Epitome of Jainism' આપણા માન્ય ગ્રેજ્યુએટ શ્રીયુત પુરતર્ચદ્રજી નહાર M. A. B. L. વકીલ હાઇકોર્ટ યોડા વખતમાં પ્રગટ કરવાના છે એ જાણી અમને આનંદ થાય છે. દિગંબરી મહાશય શ્રીયુત જીગ-મંદીરલાલ જૈની Bar-at-Law. ઈદારની ચીફકોર્ટના જજ પણ 'outlines of Jainism' નું પુસ્તક બહાર પાડવાના છે. અમે ઇચ્છીએ છીએ કે જૈન ગ્રેજ્યુએટો આવું અનુકરણ કરી પોતાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરશે.

પંડિત અર્જુનલાલ સેઠીનો કેસ--આ સંબંધે શું વીચક શેઠીપર વીત્યાં છે તે અમારા યાંચકોને ખબર છે. તેમને વગર તપાસે કંઈ પણ જાતનો ગુન્હો સાબીત કર્યા વગર કે દેખાડ્યા વગર જ્યપુર રાજ્યે તુરંગમા મોકલાવી દીધા છે એ સંબંધે અનેક પોકાર હક્કા છે અને હકતા જાય છે--કોઈ તેનું ધણી કે ધોરી થતું નથી. મેમોરીઅલપર મેમોરીઅલ તેમના પત્ની તેમ જ સહધર્મી બાઈઓ તરફથી થતા જાય છે, કોઈ સરકાર દ્વારા તો કોઈ જ્યપુર રાજ્ય તરફ. સુંબઈમાંથી એક જ્યપુર રાજ્ય તરફ અને પછી તેનો જવાબ ન આવવાથી વાઇસરોયપર એમ બે મેમોરીઅલ મોકલવામાં આવ્યાં છે પણ તેની માત્ર પહોંચ મળી છે. હમણાં અજીતપ્રસાદ M. A. B. L. B. વકીલ લખનો તથા બીજાઓની સહીથી એક મેમોરીઅલ નવા વાઇસરોયપર મોકલવામાં આવ્યું છે તેની નકલ અમોને મળી છે પણ સ્થાનના અભાવે તેને અહીં અવકાશ આપી શકતા નથી પણ તે સંબંધમાં સુંબાઈના ૨૧ મી જુનના બોબે કોનીકસે ડશવેલા નીચેના વિચારો સાથે અમે સંમત થઈએ છીએ —

The Case of Arjunlal Sethi.

It is about a year and a half now since the well-known Jain scholar and educationist, pandit Arjunlal Sethi was imprisoned at Jaipur without any trial and without even a charge being brought against him. In these columns the strange circumstances under which he was arrested

and after being taken from one place to another, finally interned under the arbitrary regulations of the Jaipur Durbar, have been fully described. Meetings by the score have been held by the Jain community all over India and memorials sent to the Government of India and the Jaipur Durbar but the redress sought for has not been obtained. A further strong representation has now been addressed on behalf of the whole Jain community to Lord Chelmsford, praying in the interests of both justice and mercy that his Excellency should move in the matter and secure the release of the pandit, or at least that he should be given a fair trial to meet the charges, whatever they be, which are withheld from his knowledge at present. We need not again emphasise the unanswerable reasonableness of the request and we hope that it will not be made in vain, to Lord Chelmsford.

ભારત જૈન મહામંડલ જેવી મોટું નામ ધરાવનારી સંસ્થાએ ગત ડિસેમ્બરમાં વાર્ષિક સભા મુંબઈમાં બરી પશુ રોટી સંબંધે દરાવ સાવવામાં જે બીકણપણું દર્શાવ્યું છે તે માટે તેમ જ અહીંની જૈન એસોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયાએ આ સંબંધે કંઈ પશુ ક્ષમા આશ કરી નથી તે માટે ખેદ થાય છે. કોઈ પશુ બંધુ વગર તપાસે અને ગુન્હાની બધી વગર જોશમાં સડે એથી અહિંસા ધર્મનો ઝુડો ઊઠાવનારી જૈન કોમને કે જૈન બાળકોને કષ્ટારી આવતી નથી કે પાનો ચરે ! શિવ ! શિવ ! શિવ !

સૂત્રોતું ભાષાંતર—અજમેર સાખનકોટીથી મુનિ માણેક સખી જણાવે છે કે “દિંદી ભાષા રાજ્ય ભાષાના સર્વત્ર પ્રચાર થવા ચોગ્ય હોવાથી મેં સૂત્રોતું દિંદી ભાષાંતર કરવા માંડ્યું છે અને તે સૌને શીઘ્ર મહે તે માટે ફક્ત નામની કિંમત રાખી છે. કલ્પસૂત્ર મૂળ તથા દિંદી ભાષાંતર હખાવા આવ્યું છે અને તે દરેકને રૂ. ૧) માં મળી શકે તેવી તજવીજ કરી છે. જોઈએ તેણે અજમેર નાયા બજાર શોભાગમલ દરખાવત પાસેથી મંગાવી લેવું. તૈયાર થવા બાદ કોઈપણ સંસ્થાને તે આપી દઈ તેમાંથી જ રાજ-પત્રેણી સૂત્ર અર્થ સાથે હપાશે. તેથી સંસ્થા જે લેશે તે રૂ. ૧૧૧ માં કલ્પસૂત્ર વેચશે.”

અમે મુનિશ્રીતું ભાષાંતર મળ્ય ચોગ્ય સૂચનાઓ કરીશું; છતાં આત્મારે ઝેટણું દલીલું કે બાળા શુદ્ધ અને સરસ, અર્થ સ્પષ્ટ અને ચોગ્ય અને બની શકે તો પારિભાષિક સંપ્રદાના અધનો કોપ તેમાં દોવાં આવચક છે.

કવિતા લખનારને વિદ્વાસિ—અમારા તરફ કવિતાઓ લખી વખત આવે છે અને સાથે લેખક જણાવે છે કે (આપના માસિકમાં પ્રસિદ્ધ થશે તો દુ બહુ આનંદ પામીશ અને કૃતજ્ઞ મંગશે. તો આના જવાબમાં જણાવવાનું કે ને એટલી બધી કુલ્લક અને ગદ્ય ભાગને ગમે તેવા રાગ, ગઝલ કે હંદમાં અક્ષર કે માત્રાના દગ વગર ગોડવેલી દોષ છે કે કવિતા લક્ષ્યની ઉર્મિરૂપ ફક્ત વિચારની બ્યંજક દોવી જોઈએ એવું બાન રજૂ દોષ એમ ભાગનું નથી તેથી તેને હાથમાં રાખવા વગર છૂટકો રહેતો નથી પણ સાથે દુષ્ટીએ છોડે કેલેખકો ખીમેધીમે પ્રવાસો કરી નિરોના વિચારો પ્યાનમાં રાખી પ્રગતિ કરતા જરી નો કંઈ ગુણોત્કર્ષ ધરી.

“પ્રતિભાની વિશેષતા—ઉત્તમ ભાવ અને વિચાર કાવ્યમાં ખાસ ઉતરવા જોઈએ. વળી અભ્યાસ અને મનનની જેમ ગદ્ય લેખ લખવામાં જરૂર રહે છે તેમ માત્ર કલ્પનામય વ્યાપારોમાં અને શબ્દોની ગમે તેવી ગોઠવણીમાં ચિત્ત ન રાખતાં અભ્યાસ અને મનન, કાવ્ય કરતાં પહેલાં પણ હોવાની પૂરી જરૂર છે.”

પુસ્તક પરીક્ષા—કેટલાક તરફથી અમોને ચોતાનાં પુસ્તકો અવલોકન અર્થે મળે છે તે માટે તેમનો ઉપકાર માનીએ છીએ અને કેટલાક તરફથી ઉપકાર અર્થે મળે છે તે માટે તેમને સર્વથા ધન્યવાદ આપીએ છીએ. જેઓ અવલોકન અર્થે મોકલે છે તેમાંથી કોઈ કોઈ કદાચ એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે “હજી સુધી કેમ અભિપ્રાય આપ્યો નથી ?” માટે તુરત અભિપ્રાય લઈ તે અંક અમને તાકીદે ખીડશો. તો આ સંજ્ઞાનને અમારે વિનિતિ પૂર્વક કહેવાનું કે અમો તરફ જે કંઈ આવે તેનો અભિપ્રાય હોવો અને છેવટે કંઈ નહિતો સ્વીકાર જણાવવો એ અમારી પ્રરજ છે, પરંતુ અધિપતિ માથે કેટલો બધો બોલો હોય છે તે ધ્યાનમાં રહેતો શરિયાદો યોડી થાય એમ અમારું માનવું છે. વળી એક પુસ્તકનો અભિપ્રાય ઉપર ઉપરથી લખી નાંખવાનો જ હોય તો તો પછી તેવા અભિપ્રાયની કિંમત જ નથી એમ અમે સમજીએ છીએ. ખીજાઓ બલે તેમ કહે, પરંતુ માસિકમાંના અભિપ્રાયોમાં ગુણવત્તા, અને શિષ્ટતા હોવી જોઈએ તેથી ચોખ્ખાચોખ્ખાનો શુદ્ધ અશુદ્ધિનો—વગેરેનો વાંચી મનનથી તોલ કરવાની પૂર્ણ જરૂર રહે છે. તો ધીરજ રાખ્યે બની શકશે ત્યાં સુધી અમારો અધીન અભિપ્રાય આવશે એમ મમજવવાની વધુ જરૂર રહેતી નથી.

શેઠ ખેતશા ખીઅશી. જે. પી ની ઉદારતા—જૈન કેળવણી ખાતું કે જે સંવત ૧૯૬૪ માં જામનગરની આઘમણી બાજુએ ૬૪ ગામોમાં ખેતીનો ધંધો કરતા આશરે ૧૩૦૦૦ વીસા ઝોશવાલ શ્રાવકોને ધર્મ પમાડવા અર્થે સ્થાપિત થયું હતું તે સં. ૧૯૬૮ માં બંધ થયું હતું, પણ આ શેઠ તે સાલથી નિભાવી લઈ અત્યાર સુધી દરવર્ષે મદદ તેમાં આપતા રહ્યા છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે, આ સંબંધી વ્યવસ્થા જામનગરના વકીલ રા. સાંકળચંદ નારણજી શાહ B. A. LL. B. સેક્રેટરી રૂબા સંઘ ૪૬ મારી રીતે કરે છે અને તેમની પાસેથી આ માટેની દરેક હકીકત મળશે.

—તંત્રી.

જ્ઞાનચર્યા.

પ્રશ્ન—સાંખ્ય દર્શન, યોગદર્શન અને વેદાંત દર્શનની એકતા કોઈ પણ રીતે ધમ્મ શક્તી હોય તો તદ્દન દેહમાં જણાવશો.

આ પ્રશ્ન રા. રા. મોતીભાઈ નથુરામનો છે.

ઉત્તર—સ્વલ દષ્ટિએ જોતાં સાંખ્ય શાસ્ત્રમાં જીવ અનંત કહેલા છે; યોગ શાસ્ત્રમાં પુરુષ વિશેષ દૃષ્ટર કહેલો છે અને વેદાંત શાસ્ત્રમાં માત્ર અદૈત જ્ઞાન એટલે ચૈતન્યસત્તા સર્વત્ર કહેલી છે એ બેદ છે. સુદ્ધ વિચાર કરતાં સાંખ્ય, યોગ અને વેદાંત એકજ જણાય

છે. અવિદ્યાના અભાવમાં આત્માની સ્વરૂપમાં સ્થિતિ તે સાંખ્ય યોગની મુક્તિ છે. સાંખ્ય દર્શનનું કથન છે કે “ પ્રકૃતિ પુરુષાન્તર પરિજ્ઞાનાત્ મુક્તિઃ ” પ્રકૃતિ, પુરુષથી અન્ય છે એવું જ્ઞાન થાય (સાક્ષાત્કાર થાય) ત્યારે મુક્તિ થાય છે. યોગદર્શનકારનું કથન છે કે “ તદ્ભાવાત્સંયોગાભાવો હાનં તદ્વદ્શોઃ કૈવલ્યમ્ ” અવિદ્યાના અભાવથી સંયોગનો અભાવ થાય છે તેજ્ઞ જ્ઞાન અને તેજ્ઞ કૈવલ્ય, અવિદ્યા છે તેજ્ઞ દૈતપણું છે. અવિદ્યા રૂપ દૈત ભાવનો અભાવ થતાં આત્મા સ્વ સ્વરૂપમાં સ્થિત થાય છે. સ્વરૂપસ્થિત આત્માને માત્ર પોતેજ પોતાને જાણાય છે. જો પ્રકૃતિ જાણાય તો તે સ્વરૂપસ્થિત કહેવાય નહિં. અર્થાત્ સાંખ્ય અને યોગમાં મુક્તિને ચૈતન્યનોજ અનુભવ થાય છે, પોતે ચૈતન્યમયજ થઈ રહે છે. વેદાંતશાસ્ત્ર પ્રમાણે મુક્તિને એક ચૈતન્યસત્તા સિવાય બીજું હોતું નથી. માત્ર સર્વત્ર ચૈતન્યજ ભાસે છે, એ પ્રમાણે કૈવલ્યમાં સાંખ્ય અને યોગવાળાને પણ ભાસે છે. પ્રકૃતિના સંયોગથી જેમ સાંખ્યયોગમાં બદ્ધાત્માની સ્થિતિ છે તેમ અવિદ્યારૂપ દૈતાભાસવડે વેદાંતશાસ્ત્રમાં બદ્ધાત્માની સ્થિતિ કહેલી છે.

ઉપર પ્રમાણે દર્શનભેદ તજીને નિર્વક્ષણાત જ્ઞાનદષ્ટિએ જોતાં સાંખ્યદર્શન, યોગદર્શન અને વેદાંતદર્શન એકજ છે. માત્ર અધિકાર પરત્વે જ્ઞાનશૈલીની સૂક્ષ્મ નહિ પણ રમૂસ ભિન્નતાવાળાં શાસ્ત્રો જુદાં છે. इत्यलम् शं शान्तिः शान्तिः शान्तिः

રાજકોટપુરા-કાઠિઆવાડ

ગોાકલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી

તા. ૧૪-૬-૧૯૧૬.

અન્યધર્મોમાં જૈનધર્મનો ઉલ્લેખ.

(૨)

જૈન-વૈશાખ માસના અંકમાં આ વિષયનો પ્રથમ ભાગ આવી ગયો છે. આજ વિ. પયનો દ્વિતીય ભાગ આ નીચેથી શરૂ કરવામાં આવે છે. પહેલા ભાગના ઉપોદ્ધાતમાં જાણાવી ગયા પ્રમાણે આ ઉલ્લેખમાં અન્યધર્મોના જૈનો માટેના અભિપ્રાયોજ આવશે. જ્યારે આ લેખના ચાર ભાગ પૂર્ણ થશે ત્યાર પછી તે લેખોના જૈનો તરફથી કેવા પ્રકારે જવાબ અપાવા જોઈએ તે તથા અન્યધર્મોના જૈનધર્મમાં ઉલ્લેખ એ લેખો આવશે) હાલ તો જ ઉલ્લેખ આવે તે બિલકુલ અગળાયા વગર શાંત ચિત્તે પ્રસન્નતાપૂર્વક વાંચી જવા ધ્યાન આપવા જરૂર છે આ લેખ ઉપરથી ધાર્મિકજ્ઞાન આપે ઐતિહાસિક જ્ઞાનમાં પણ અભિવૃદ્ધિ થવા વગર રહેશે નહિ.

શ્રી યોગવાશિષ્ઠ—વેદાતના અગ્રગણ્ય પુસ્તકો પૈકીનું આ પણ એક છે. આ ગ્રંથ આદિકવિ શ્રી વાલ્મિકિ દ્વારા રચેલો છે. વર્તમાન મમયમાં શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાની પેઠે આ પુસ્તક પણ અતિ આદરને પાત્રું છે; તેમાંથી નીચે પ્રમાણે જૈનને લગતી દહીકત મળી આવે છે.

નાહં રામો ન મે વાંછા ભાવેષુ ન ચ મે મનઃ ।

શાન્ત આસિતુ મિચ્છામિ સ્વાત્મનીવ જિનો યથા ॥

મુમુક્ષુ પ્રકરણે અલંકાર ખંડન અધ્યાયે શ્લોક આદર્ભો.

ટીકા:-બ્રહ્માકારત્યાગે દેહાભિમાનમમતાદયઃ સ્વયમેવ શામ્યંતીતિ દર્શયતિ । નાહ મિતિ । શાન્તો નિઘરઃ । સ્વાત્મનીવ આત્મોપમ્યેન સર્ધભૂતાનિ પશ્યન્નિત્યર્થઃ । જિનો બુદ્ધઃ સ યથા અહિસાપરસ્તદ્વત્ । નિષ્કેષ્વપિ શુણોગ્રાહ્ય इति ન્યાયેન જિનો-દાહરણઃ । જિત इति વા પાઠઃ ।

ટીપ:-ઉપરના શ્લોકમાં જિન શબ્દ છે તેનો અર્થ ખરું જોતાં જિનેશ્વર જ ધાય છે પણ સસ્તાસાહિત્ય વર્ધક કાર્યોલ્લેખ તરફથી યોગવાસિષ્ઠનું શુભરાતી બાધાંતર બહાર પડ્યું છે. તેમાં બાધાંતરકારે પ્રાચીન ટીકાઓ ઉપર પણ આધાર નહિ રાખતાં પોતાની મરજી પ્રમાણે જિન એટલે પાછો વળેલો, વૈગગવાન, હારી ગએલો, એને મળતો એવો અર્થ કર્યો છે. વિશેષ નામોને એમને એમજ મૂકવાં પણ તેનો અર્થ કરવો નહિ એવો પ્રાચીન સંસ્કૃત વૈયાકરણોનો પણ મત છે છતાં સસ્તા સાહિત્ય તરફથી જિન શબ્દનો અર્થ મૂકવામાં આવ્યો છે જેથી જિન શબ્દ ઉપરથી શ્રોતા અને વક્તાના મનમાં જે જિનેશ્વર ત્વનો ભાવ સમજાવે તેમજ એ તે સમૂહો ઉડી જાય છે માટે જ સંજ્ઞામયાત્ વિશેષ નામના અર્થો નહિ મૂકવાની વૈયાકરણીયો ના પાડે છે, આખા યોગવાસિષ્ઠ ઉપર સંસ્કૃત ટીકાકાર આનંદબોધદ્ર ભક્ષિએ વ્યાકરણના નિયમને અનુસરતીજ ઉદારતા દેખાડવા માટે જિન શબ્દ કાયમ રાખ્યો છે અને જિન એટલે જિનેશ્વર એવો અર્થ બતાવ્યો છે.

કલર્થિક ઘટન્યાયો ધર્મ इत्यपિતદ્વિદામ્ । .

તથાત્મસિદ્ધેસ્તેચ્છાનાં તદ્દેશેષુ ન દુષ્યતિ ॥

ટીકા:-યથા ઘટેડવરુદ્ધઃ કલર્થિકસ્તન્મુખાપાઘરેણ ચહિરુદ્ધિય ચ્છતિ एवं વેદાંતઃ પરિચ્છિન્નો ધર્મો જીવઃ કર્મક્ષયે પરલોકે ઉદ્ઘોય ગચ્છતીત્યાહંતકલ્પનાપિ સત્યા ॥

ઉપરનો શ્લોક અને ટીકા નિર્વાણ પ્રકરણના ૯૭ મા સર્ગના ૧૦ મા શ્લોકમાં છે. આનો અર્થ સસ્તા સાહિત્યવાળા આ પ્રમાણે કરે છે:-“જેમ ધડમાં પુરેલો કલર્થિક પક્ષી ધડાનું મોઢું ખુલ્લું થતાં તેમાંથી ઉડી બહાર જતો રહે તેમ દેહમાં પરિમિષ્ટ આ-કારે રહેલો જીવ કર્મોના ક્ષય થઈ જતાં દેહમાંથી ઉડી જઈ પરલોકમાં જતો રહે છે. આવો (આહંત મતનો) વિચાર પણ તેમ માનનાગના અનુભવને અનુસારે સાચો લાગે છે.”

મહાભારત - એક લાખ કરતાં વધારે મૂળ સંસ્કૃત શ્લોકવાળા મહાભારત નામ-વાળા ઇતિહાસ-પુસ્તકમાંના શાન્નિપર્વમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે.

एतदेवं च नैवं च न चोभे नानुभे तथा ।

कर्मण्या विषयं दृश्युः सत्त्वस्थाः समदर्शिनः ॥

શ્રી નીલકંઠી ટીકા:—આર્હતમત આહ પતદિતિ તૈર્હિ સ્યાંદસ્તિ સ્યાન્નાસ્તિ સ્યાદસ્તિ ચ નાસ્તિ ચ સ્યાદાસ્તિચાવક્તવ્યઃ સ્યાનાસ્તિચાવક્તવ્યઃ સ્યાદસ્તિ ચ નાસ્તિચાવક્તવ્યઃ સ્યાદવક્તવ્ય ઇતિ સત્તર્ભંગી નયઃ સર્વથ યોજ્યતે ભત પતદેવમિતિ સ્યાદસ્તીત્યુક્તં ચાત્ પતદ્ન એવં ચનેતિ સંબંધે નસ્યાન્નાસ્તિસ્યાદવક્તવ્ય ઇતિ ચોક્તં ન ચોમે ઇત્યનેન સ્યાદસ્તિ ચ નાસ્તિ ચ સ્યાદસ્તિ ચ નાસ્તિચાવક્તવ્ય ઇતિ ચોક્તં નાનુમે ઇતિ સ્યાદસ્તિ ચાવક્તવ્યઃ સ્યાન્નાસ્તિ ચાવક્તવ્ય ઇતિ ચોક્તં કર્મસ્થા આર્હતા વિપર્યં ઘટાર્દિ પતદેવમસ્તિત્યાદિ વૃણુરિતિ સંબંધઃ પતેષુ પક્ષેષુ કૃતદાના કૃતાભ્યાગમપ્રસંગાત્સ્વભાવમાપ્રપક્ષસ્તુચ્છઃ વંધમોક્ષાદિ વસ્તુમાપ્રસ્વરુપસ્યાસ્તિ નાસ્તીત્યાદિ વિકલ્પ પ્રસૂતત્વેનાવધારણાત્મક આર્હતપક્ષોપિ તુચ્છ એવ પરિશેષાત્સમુચ્ચય પક્ષ એવ શ્રેયાન્ ધ્યવહારે પરમાર્થસ્તુ સત્યસ્થાયોગિનઃ સમવર્તિનો પ્રહૃત્વ કારણત્વેન પદ્યન્તિ ॥

શ્રી મહાભારતે શાંતપર્વે ૬૫અધ્યાયઃ ૨૨૧ । શ્લોક ૬ ।

ઉપરના શ્લોકના સંબંધમાં શ્રીયુત છોટાલાલ નિર્ભયરામ બટ્ટ લખે છે કે “ આર્હત મતવાળા (જૈન) ” જગતને આણું છે, આણું નથી, બંને નથી અને નહિ બંને નથી. ” એમ કહે છે, એમાં જૈન લોકો જે સર્વથ સપ્ત ભંગીઓ (વિકલ્પ) બતાવે છે તેનો સમાવેશ કરેલો છે. એવી રીતે કે, ૧ જગત છે. ૨ જગત નથી. ૩ જગત છે અને નથી ૪ જગત છે અને અવકતવ્ય છે, ૫ જગત નથી અને અવકતવ્ય છે. ૬ જગત છે અને નથી તથા અવકતવ્ય છે. ૭ જગત અવકતવ્ય છે. એજ સપ્ત ભંગીઓ (વિકલ્પો) જૈન મતમાં છે. એ સર્વ પક્ષોમાંથી સ્વભાવવાદીઓનો મત તુચ્છ છે કેમકે, તેઓના કહેવા પ્રમાણે સ્વભાવથીજ ઉત્પત્તિ હોય તો કૃતદાન એટલે કરેલા કર્મનો નાશ અને અકૃતાભ્યાગમ એટલે નહિ કરેલા, કર્મની પ્રાપ્તિ થવા ૩૫ દોષ ઉપજે છે. આર્હત મત પણ તુચ્છ છે કેમ કે બંધ અને મોક્ષ એ વસ્તુ માત્રનું સ્વરૂપ છતાં “ તેમાં છે અને નથી ” એવો વિકલ્પ કરવો ઉચિત નથી. માટે વ્યવહાર પક્ષે જોઈએ તો દદા દદત યત્, કાળ અને સ્વભાવ, એ ત્રણના સહાયથી પૌષ્પકર્મ રજાદતતા બને છે એવો સમુચ્ચય પક્ષજ ઠીક છે અને પરમાર્થ પક્ષે જોઈએ તો સમાન દદિવાળા યોગી પુરો અલ્પનેજ જગતના કારણ રૂપે માને છે તેઓનોજ મત શ્રેષ્ઠ છે.”

શ્રી શાન્તિપર્વના ૨૩૩ ના અધ્યાયના ૨૧ માં શ્લોકમાં પણ ઉપરને મળતીજ હકીકત છે નેથી અત્રે આપી નથી.

ટીપ્પ:—શ્રી યોગવાસિષ્ઠ વાલ્મિકી ઋષિએ બનાવ્યું છે. વાલ્મિકી ઋષિ, શ્રી રામચંદ્રજીના સમયમાં હૈયાત હતા અને તેમને વૈદિક ગણના પ્રમાણે આજે લગભગ વીસલાખ વર્ષ થયાં છે. શ્રી રામચંદ્રજીએ જિન દેવની પેટે આત્મશાંતિ ચાહી છે નેથી શ્રી રામચંદ્રજી પણ શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગનેજ માનવાવાળા હતા એમ વેદાંતના અચગુણ યોગવાસિષ્ઠ ગ્રંથ ઉપરથી સાબિત થાય છે. આત્મસ્વરૂપે સ્થિત થવું એ યોગવાસિષ્ઠનો સારાંશ છે. શ્રી જિનદેવ આત્મસ્વરૂપે સ્થિત હતા માટેજ શ્રી રામચંદ્રજીએ જિન દેવની પ્રમાણેજ આત્મશાંતિની ઇચ્છા કરી છે. અપ્પિલ જૂનકાલમાં પૂર્ણ વીતરાગના પૂર્વકે પૂર્ણ આત્મશાંતિ શ્રી

જિનેશ્વર મેળવેલી હોવાથી શ્રી રામચંદ્રજી જેવા સુરાસુરપૂજનિક મહાત્મા પણ એ અપૂર્વ આત્મશાન્તિની ઇચ્છા કરે એ દેખીતું જ છે. શ્રી યોગવાસિષ્ઠમાં સરળ, સીધી અને બહુધા પક્ષાપક્ષી વગરની વાતો જ છે.

શ્રી મહાભારતનામક ઐતિહાસિક ગ્રંથને રચાયાં આજે વૈદિક ગણના પ્રમાણે પાંચહજાર ઉપરાંત વર્ષો યદ્ય ગયા છે. આ ગ્રંથ મહાપુરુષ શ્રી વેદવ્યાસે (કૃષ્ણ દ્વિપાયને) રચેલો છે. આ લેખ ઉપરથી શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના સમયમાં પણ જૈન ધર્મ પ્રચલિત હતો એમ વેદાનુયાયી શ્રી મહાભારત ઉપરથી સાબિત થાય છે. શ્રી મહાભારતમાં બીજે સ્થળે પણ ઉલ્લેખો છે.

સર્વ દર્શન સંગ્રહ:—આ પુસ્તકમાં મણિશંકર હરગોવિંદ બદે, બી. એ. એ ઉપોદ્ધાત કરેલ છે તેમાં તેઓ લખે છે કે:—“ભારત વર્ષાંય સર્વ ધર્મોના મુખ્ય બે વર્ગ યદ્ય શકે છે:—એક આસ્તિક અથવા વેદને માનનારાઓનો; અને બીજો નાસ્તિક અથવા વેદને નહિ માનનારાઓનો. નાસ્તિક માર્ગમાં ચાર્વાક બૌદ્ધ અને જૈન એઓનો સમાવેશ થાય છે. આસ્તિક માર્ગોના પણ બે ભાગ પડે; દર્શનધર્મ અને પુરાણધર્મ. X X X X. જૈનના બે વર્ગ છે શ્વેતાશ્વર અને દિગંબર.

આર્હતદર્શનના બાધાંતરમાં લખે છે કે “ આ પ્રકારનું મુકતકચ્છતું મત નહિ કરનારા દિગંબરો ગમે તે પ્રકારે સ્થાયિત્વનો આધાર લઇને ક્ષણિકત્વ પક્ષનો પ્રતિક્ષેપ કરે છે. જો કદાપિ આત્માઓ સ્થાયિ છે એમ ન ગ્રહણ કરીએ તો લૌકિક શ્લેષના સાધન સંપાદન કરવાનું કામ પણ ક્ષલ રહિત થાય. X X X X એ ક્ષણિકમુક્ત ક્ષણિકતા પરીક્ષક આર્હતને ગ્રહણ કરવા યોગ્ય નથી. X X X X આ આર્હત મત પ્રમાણુ દૃષ્ટિથી જોનારને નિષ્ણ છે; કારણ કે એકજ પરમાર્થસત્ વસ્તુમાં સત્ત્વ અસત્ત્વાદિ ધર્મવાળાં અનેક પરમાર્થ સત્ત્વો સાથે સમાવેશ સંભવતો નથી.

શ્રીમદ્ મુક્ત (મુક્તિ) શાસ્ત્ર:—આ ૭૪૭ પૃષ્ઠનો ગ્રંથ કાલિદાસ પંડિત ચિકલીકરે રચેલો છે તેમાં જૈન ધર્મ માટે આ પ્રમાણે લખ્યું છે:—“ આ ધર્મનો પ્રચાર સુમારે ૨૪૦૦ વર્ષપર હિંદુસ્તાન, ચીન, ટીબેટ, લંકા, વગેરેમાં થયો હતો, આપણા વેદોક્ત ધર્મના જે યદ્યયાગાદિક કર્મો કરવાની પદ્ધતિથી અનેક જીવોનો જે વધ થતો હતો, તે વધ કરવાની રીતભાત ઉપરથી આ પવિત્ર વેદોક્ત ધર્મને હિંસક ધર્મ વા નાસ્તિક ધર્મનું વિશેષણ આપ્યું હતું. જે ઉપરથી સર્વ પ્રજાએ વેદોક્ત ધર્મને છોડી દીધો હતો, ને તમામ પ્રજા એ ધર્મમાં દાખલ થઇ ગઇ. જેથી એ ધર્મે દયા, સત્ય, શુદ્ધભાવ, તપ વગેરેનો પ્રચાર વધારી દીધો. એમાં જીવ, બુદ્ધિ, આકાશ, કાળ, સ્વર્ગ ને મોક્ષ એવાં છ તત્ત્વ માન્યાં છે. એમાં સ્ત્રી પુરુષ બેઉનો મોક્ષ થાય છે. X X X જીવની શક્તિ એવી છે કે, એ જ્યારે પોતાના તેજોમય રૂપને ઝોળખે ત્યારે એ મોટા પદને પામી શકે છે. તેથી એણે પોતાનું જ ધ્યાન કરવું. X X X જીવને પંચમૂલનો સંબંધ સ્થાયી છે. X X X આ પંચ મહામૂલ એ જીવના અજ્ઞાનનો દેખાવ છે. એ ચૈતન્ય હોવાથી એની શક્તિએ જગત ઉત્પન્ન કર્યું છે. જીવ જ્યારે પોતાના જ્યોતિર્રૂપને જાણે છે ત્યારે પોતાની મેજેજ નિરંજન નિરાકાર થઇ જાય છે. X X X આ જગતના સર્વ આકારો જીવનાં સ્વરૂપો છે. આ સૃષ્ટિનો ઉત્પત્તિક્રમ પંચમૂલના ફેરફારથી બન્યો જ છે. આ સૃષ્ટિ પ્રારંભકાળમાં જળરૂપ હતી. પાછળથી

વનસ્પતિ આદિની ઉત્પત્તિ યદ્ય આવી. x x બાદ ધણી એક કાળે મનુષ્યની ઉત્પત્તિ યદ્ય આવી. આ ઉત્પત્તિને જોરીઆની સૃષ્ટિ નામે બોલાવતા હતા. આ જોરીઆને લોકો બેડકાં કહે છે. x x x આ જોરીયાં સૃષ્ટિને ધણીએક કાળ યયા પછી ઋષભદેવ (સાચાદેવ વા આદિનાથ) નામના એક પુત્ર તે પ્રસંગે ઉત્પત્તિ યદ્ય આવ્યા. આ પુત્ર તે જગતના આદિ જીવ, એઓ પોતાના નીરાકાર, નીરંજન સ્વરૂપથી સર્વત્ર પ્રકાશી રહ્યા હતા તેજ પુત્ર ઋષભદેવ નામથી પ્રગટ યદ્ય આવ્યા. આ પુત્રને પહેલો તીર્થંકર (મૂર્તિકર) કહેલા છે. આ પહેલા તીર્થંકર ચોવીશમા આસમાન પર રહેતા હતા; ત્યાંથી આ લોકમાં પધાર્યા. એમને ૧૦૧ પુત્ર યના હતા. તેમાં ૯૮ છોકરા સાધુ હતા. x x x એના નવ પુત્ર નવ યોગેશ્વર કહેવાય છે, તેમણે જનક રાજાને ઉપદેશ આપ્યો હતો. x x x x x x ઉપલા પહેલા તીર્થંકર ઋષભદેવજી આ જગતમાં ધણીવાર આવ્યા છે. એમનું આવવાનું પ્રયોજન એવું કે જ્યારે આ પવિત્ર જનધર્મનો નાશ થાય છે વા તમામ પ્રજા અધર્મના રસ્તાપર ચાલે છે. ત્યારે પ્રાચશ્ચિત્તો બાગ વધી પડે છે તે સમયે એઓ અવતાર ધારણ કરીને ધર્મનું સંરક્ષણ કરી ચોવીશ અવતાર લીધા છે x x x x પુરાણમાં શ્રીવિષ્ણુજીનો આઠમો અવતાર શ્રી કૃષ્ણ નામથી યયો હતો, તે સમયે એમના ઋષભદેવજી મહારાજે ઉપલેખ નેમનાથ નામનો અવતાર ધારણ કરીધો હતો. x x x x હવે વાંચનાર પુરોહિત દીર્ઘ દૃષ્ટિથી વિચાર કરવો કે આ બે પુંડ્રમાંથી કયો ખરો હશે! પણ ના! ના! ધર્મ અંધના લખનારાઓએ પોતાના ધર્મનો મહીમા વધારવા સાર એવાં અનેક ગપાટા મારેલા છે. આવા પ્રકારના અનેક તરેહના અધેરથી સર્વ પ્રજા ધર્મના દોવાણમાં ગભરાઈ ગઈ છે. x x x આ લોકો કહે છે કે હમારા તીર્થંકરોએ તયા મહાન મોટા દેવલોકોએ સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાળાદિ સ્થાનોને છોડી દઈ બાહર તપાસ કરી વા સમાધિની પેલી મેર જઈ જોયું ત્યારે જ્યાં ગયા ત્યાં અમુક સૃષ્ટિ સ્વરૂપ દેખાયું તેથી જગત અનાદિ છે.

અંધકાર કાલિદાસ પંડિત દિગંબર અને શ્વેતાંબરનું મત જુદું જુદું જણાવતાં લખે છે કે " દિગંબરનું મત (એમાં) એમાં પ્રકૃતિ અનાદિ છે ઇશ્વર નથી, એઓ સિદ્ધની સુતિને નગ્ન રાખે છે. એમાં સોળ સ્વર્ગ ગણેલાં છે. બધા મળીને ૧૦૦ છદ્મ માનેલા છે. x x x આ લોકો આત્માને મધ્યમ પરીમાણવાળો ગણે છે. " " શ્વેતાંબરનું મત- એમાં ઇશ્વર છે, જગત તેણે બનાવ્યું છે, પ્રકૃતિ ઇશ્વરને વિશે સ્થિર થાય છે. x x x જીવ એ ઇશ્વરનો અંશ છે, એ લોકો વંશપરંપરાના નથી.

ટીપ્પણ:--પંડિત કાલિદાસે ઉપરના ઉલ્લેખમાં અસદ્ય અનેક ભૂતો કરેલી છે. પંડિતે જીનધર્મના પુસ્તકો બીજકુલ વાંચેલા નહિ હોવાથી માત્ર તેમણે ગમે તેને પૂછીને મરજીમાં આવે તેમ લખી કાઢ્યું છે. ઋષભદેવજી નેમનાથરૂપે ફરીયાં આવ્યા, શ્વેતાંબર જગત્કર્તા ઇશ્વરને માને છે, વગેરે ગંભીર ભૂતો આ ઉલ્લેખમાં છે પણ આ રથે બંડન મંડનને અવકાશ નહિ હોવાથી અત્રે તે આગેલ નથી. એકંદર પંડિત કાલિદાસનો આખો ઉલ્લેખ ફેરવવાની જરૂર છે. મગફર સુકત શાસ્ત્રમાં ખીન ધર્મોના ઉલ્લેખ કર્યા છે તેમાં પણ જીનના જીવીજ ગંભીર ભૂતો કરેલી છે. દાખલા તરીકે ૪૯ ૧૫૬મે મેરાજપંથની વાત લખતાં જણાવે છે કે "એનો ચલાવનાર જન્દાપન્દાનો એક ક્ષત્રીય ગાજ કુમાર હતો." આ વાન

તદ્ન જૂલ બરેલી છે. જો તેમણે મેરાજ પંથના કુલજન સ્વરૂપ, ગુરુ ગીતા, પરમ ધામની સીડી, વગેરે ગ્રંથો વાંચ્યા હતા તો સ્પષ્ટ જણાત કે મહેરાજ પંથનો મહેરાજ નામના ગ્ગ-મનગર (નવાનગર એટલે નૂનનપુરી)ના છુદાણા—કરે— ચલાવેલો છે અને તેમાં ઉમરકો-ટના શ્રી દેવચંદ્ર કાયસ્થની મદદ હતી. ઝરણા પત્તામાં તો માત્ર તેમની એક ગાદીજ છે તેનું કારણ ત્યાંના રાજા છત્રસાલમહારાજ શ્રી મહેરાજ કાકોરના સેવક થયા હતા. આવી અનેક ગંભીર જૂથોથી પૂર્ણ આ ગ્રંથ છે પણ આ બધું લખવું અને વિષયાંતર જેવું થઈ જવાથી અને અલભ... ફલ્યલમ્ હૈં શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ.

એ પ્રમાણે જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મમાં ઉલ્લેખ એ નામના લેખના દ્વિતીય ભાગનો પહેલો ખંડક સમાપ્ત થયો.

રાજકોટપુરા.

ગોકુલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી.

સત્યાગ્રહ—એક સંવાદ.

૧

સત્યજેવી—સત્યાગ્રહી વહાલા વીર પુત્ર ! તું તારા સત્ય ધર્મનું નિરૂપણથી પ્રાપ્ત કર. જે પરમપવિત્ર ધર્મ શ્રી વીર પરમાત્માએ પ્રરૂપેલો છે તે જ સત્યધર્મ તે અહણુ કરેલો છે—વીરે રાજ્યપાટ છોડી, એક મહાન તપસ્વી તરીકે રહી બાર વર્ષ સુધી અધોર પરીયહો સહન કરી દૈવલ્ય પદની પ્રાપ્તિ કરી; તે વીરનો વીરધર્મ છે. કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી સમવસરણમાં ખીરાજ દેશના રૂપી અમૃત ધારાઓ વરસાવી અનેક ભવ્ય જીવોને પ્રતિભોધ્યા, તે વીરનો સાત્વિક ધર્મ છે. વીરના વીર અને સાત્વિક ધર્મમાં નથી મતભેદ, નથી પક્ષાપક્ષ, નથી મમલભાવ કે નથી અહંભાવ. ફક્ત સ્વ અને પરના આત્માના ઉદ્ધાર માટે શ્રી વીર ભગવાને જે સીધી સડક બાંધી છે તે સડક ઉપર રહી તું ગતિમાન થા.

સત્યાગ્રહી—માતૃશ્રી ! આપનું કહેવું વાસ્તવિક છે, પણ અંધ શ્રદ્ધાવાળા યુગે મને મુંઝાવ્યો છે, મારા કાર્યકર્મને તોડી મને હેરાન કરવાની અનેક યોજનાઓ રચી છે. છતાં હુંતો આપ જેવી પવિત્ર દેવીની સહાયતા મળે તો જ અડગ ઉભો રહી શકીશ.

સત્યજેવી—વત્સ ! તું વીરનો પુત્ર હોવાથી ડરપોક નથી એવો મને ખાતરી છે, છતાં પણ તને કંઈ છું કે કોઈ પણ અવસરે એવા અંધ શ્રદ્ધાળુ દુરાગ્રહીઓથી તારે ભેદ માત્ર પણ ડરવાનું નથી. વાદી અને પ્રતિવાદી, સ્પર્ધા અને પ્રતિસ્પર્ધા, વાસુ-દેવ અને પ્રતિવાસુદેવ સાથે જ હોય એ કુદરતનો કાયદો છે, પણ અંતે સત્ય-નો જ જય છે. જોને ! પૂર્વકાળમાં કેટલાક કદાગ્રહીઓનું એટલું બધું જોર હતું કે દયાધર્મનો સમુજગો નારા કરવા ઉભા થયા હતા. બીચારા નિરપરા-

ધી અનાય પશુઓનો લાખોની' સંખ્યામાં યજ્ઞોમાં તેમજ બીજાં અકાર્યોમાં વધ થતો હતો, તે વધ આપણા વીર પરમાત્માએ અટકાવ્યો, એટલુંજ નહીં પરંતુ કદાચહીઓને પ્રભોધી પોતાના જ કર્યા. તું પણ એજ વીરનો પુત્ર હોવાથી તેમના પગલે ચાલ્યો જા. તારી સત્યતાના પ્રભાવથી કદાચહીઓ પણ સત્ય સમજવા શીખશે એટલું જ નહીં પણ અત્યારે તને જે તુચ્છકારે છે તે તારાજ થશે એમ તારે ખાત્રીથી માનવાનું છે.

સત્યામહી—માતૃશ્રી ! હું મારૂં સત્કાર્ય કર્યું જ નમ્મશ પરંતુ વિપત્તિ સહજ જગાળા અટકાવવા પ્રયત્નશીલ બનું તેમાં તો મને ઉત્સાહ વધે છે પણ આતો અમૃતમાં થી વિષ પ્રકટેલું બાળી મારા ચિત્તને કાંઈક ખેદ ઉપજે છે તેનું શું ?

સત્યદેવી—અમૃત અંદર વિષ હોતું જ નથી અને કદાચિત્ બાહિર દૃષ્ટિથી તને વિષ સમજતું હોય તો એ તારી દૃષ્ટિની જ ખામી છે. મેં તને પ્રથમ જ કહેલું છે કે વીરના ધર્મમાં નથી મતભેદ, નથી પક્ષપક્ષ, નથી મમત્વભાવ, કે નથી અહંભાવ; અને કદાચિત એવો ભાવ કોઈ દર્શાવતું હોય તો તે વીરનો ધર્મ નથી. બોલ, હવે તારે કંઈ કહેવાનું છે ?

સત્યામહી—જ્યારે એમ છે ત્યારે અત્યારે આ સેંકડો વાડા શાના? અને દરેક વાડાવાળા પોતાની ગાયોને પોતાના જ વાડામાં પુરી રાખવા અનેક તરેહની ગડમથલ ચલાવે છે તે શું ?

સત્યદેવી—વહાલા ! એ વીરે બોધેલા ધર્મના નહીં, પણ આપમતિ અને અહંભાવવાળા ગોવાળોના વાડાઓ છે. તેઓ એમ ધારી બેઠા છે કે મારું તે સાચું પણ તારું તો સાચું તે મારું એમ સમજીને જ આગળ વધવાનું છે વળી તે સેંકડો વાડા તરફ તું દીવ્ય દૃષ્ટિ નાંખીશ તો સાફ જણાશે કે એ સર્વે વાડાવાળાનાં પગલાંઓ હાથીના પગલાંની પેઠે વીરના પગલાંમાં જ સમાધાન થાય છે તો પછી તારે કોઈપણ પ્રકારનો પક્ષપાત રાખવાની જરૂર રહેતી નથી.

સત્યામહી—માતૃશ્રી ! મારો આશય લેશમાત્ર પણ પક્ષવાદી નથી પણ મારા ધર્મજન્યોના નકામા પક્ષવાદમાં પડી અનેક તરેહના ઝગડાઓ મચાવે છે, આપસ આપસમાં વૈરભાવ ઉત્પન્ન કરે છે, કોઈ ચડી લાખો રૂ. ની દર વર્ષે જરૂરઆદી કરે છે અને એ કેસપના બોગે કુલ સંપ્રદાયનું જીવું વાળવાને તૈયાર થાય છે તે જ ખેદકારક બીના છે.

સત્યદેવી—વત્સ ! આવા મમત્વભાવવાળો પવન અત્યારે કાંઈ નવીન વાતો નથી. અનાદિથી તાપાંજ કરે છે. હરત અને બાહુબળજીને આ મમત્વ ભાવ એક વખત લાગુ પડ્યો હતો. પાંડવ કૌરવે પોતાના લાખો વીર યોદ્ધાનો કુરુક્ષેત્રમાં ભોગ આપ્યો હતો, રંક વણિકે વણિકપુરતું પતન કરાવ્યું હતું, જયચંદ્રે આર્ય માતાને સુસલમાનોના હાથમાં સોંપી હતી, માધવે ગુજરાતનું નિકંદન કદાચું હતું, મદમદગીરજનવી, શાહજુદિન ઘોડી, અલાહદીન ખુતી અને દિંડુ ધર્મને ઝેર કરનાર ઔરંગઝેબમાં આજ પવન વાગ્યો હતો, તપગચ્છ વાળે ખરતર

ગમ્મના. અને ખરતર વાળાએ તપગમ્મના ધિલાલેખો બુ'સાબ્યા હતા, તે બધી આવાજ પ્રકારનો મમત્વ ભાવ. એથી દરેક વ્યક્તિને પાછળથી ધણું ધણું સોસવું પડ્યું હતું અને અત્યારે પણ તે આપણને સોસાવે છે, પણ ધીરજ રાખ, સ્થરમ રાશિ ગ્રહ ઊતર્યો છે જેથી તારા સંપ્રદાયના કસાણુનો વખત નજીક આવ્યો હોય એવો ભાસ દષ્ટિમાં આવે છે. બે ! તારા સે'ક્રેડો વાડાતું ત્રણ ત્રાડામાં બંધારણ આવી ચુક્યું છે. અધિષ્ઠાતા કૉન્શરન્સ દેવી, એ ત્રણે વાડામાં વારા ફરતી વિચરે છે. અધિષ્ઠાતા દેવીના ઉત્સાહી ઉપાસકો તનમન અને ધનના અનહદ ભોજેથી તેની સેવા બળબે જાય છે તો તારા મનોરથ શ્વેતભૂત ધારી એમાં સંશય રાખીશ નહીં.

સત્યાગ્રહ—માતૃશ્રી ! એ ત્રણે શીરકાના સરળ સાક્ષરો તો કુલ સંપ્રદાયને નહીં પણ આખી જગતને એક રૂપે નીહાળે છે. આખાજગતનું ભકું કરવાના વિચારો ધરાવે છે પણ કેટલાક નિરક્ષર ગાયો, કેટલાક નિરક્ષર ગોવાળો અને કેટલાક નિરક્ષર ઘેડાંઓ સામાં થીંગડાં બરાબી પોતાના મમત્વ ભાવનેજ વધાર્યેજ જાય છે. ધર્મ એ શું ચીજ છે તેનું જ્ઞાન નથી. વાડા અને કુસંપ વધારવો એ તેમનું લક્ષ્ય મિત્તુ છે ધર્મના બ્હાને અવળે રરતે લાખેર શું. ની બરબાદી કરી નામના વધારવી એ તેમનો મુજ હેતુ છે. પોપટ પ્રમાણે કાંઈ પણ હેતુ સમજ્યા વગર શુદ્ધ ક્રિયાકાંડમાંજ ઉદાર છે એજ તેમનો ધાર્મિક સિદ્ધાંત છે. વગર સારવારે પાંજરાપોળોમાં પડ્યોને ગાંધી રાખવા એ તેમનો દયા ધર્મ છે. એક ટંકના જમણવારમાં હજારો શ. ઉડાડવા એ તેમનું સ્વામિવાત્સલ્ય છે. મ્હોટા ખર્ચે જાજમણાંઓ જાજવવાં એ તેમનું જ્ઞાન દાન છે, આડંબર અને પક્ષવાદથી મ્હોટા ખર્ચે વરધોડા ચડાવવા એ તેમના મતે શાસનની શોભા છે, અને એવા બીજા અનેક પ્રકારના મમત્વ ભાવે તેમનાં હૃદય એવાં કંઠોર બનાવ્યા છે કે કુસંપ અને વાડા વધવાથી સમાજનું સત્તાનાથ વાળે છે છતાં તેમાં તેઓ પાપ માનતા નથી. ધર્મના બ્હાને હજારો શ. ઉડાડનારા, અધર્મથી નાણાં મેળવવામાં પાપ માનતા નથી. પોપટીઆ યાત્રીઓ ધર્મ બ્હાને છર્પા, વેર ઝેર વધારવામાં પાપ માનતા નથી. પાંજરા-પોળમાં ઝોંધનારા યાત્રી રક્ષણ કરનારા પોતાના કે પોતાના જાતબાપુઓને વેચવામાં વેચાવવામાં કે ખરીદ કરી કાંમીને લાકડે લટકાવવામાં પાપ માનતા નથી. વ્યાખ્યાનમાં હાજી હા કરનારા, પ્રભુ પાસે નાચનારા અને તીર્થ યાત્રા-ઓમાં શરનારા સો સો વરસના છુટ્ટાઓ પોતાની વિષય વૃત્તિને કાણુમાં રાખી ચક્રતા નથી અને પૈસાના તોરમાં બાર વરસની બાળકીને કારાગ્રહે નાંખવા જરાપણુ પાછી પાની કરતા નથી અગર તો એવાઓને કાંઈ અટકાવવા પણ પ્રયત્ન કરતા નથી જેથી ધણી બાળાનો બગડેલો ભવ આપણે નજરે નજર જોઈએ છીએ પણ તેમાં પાપ માનતા નથી. એક ટંકમાં હજારો શ. ઉડાડી જમાડનારા પોતાના નિરાશ્રીત ધર્મ બંધુઓને ધકકો મારવામાં પાપ માનતા નથી. જાજમણા જાજવનારાઓ જ્ઞાન યોગીનો ગ્રાધધી ભોગ થએલો જોવામાં પાપ માનતા નથી, મ્હોટા વરધોડા કહાડી શાસનની શોભા વધારનારા પોતાના

નિરૂપી ધર્મબંધુઓને રક્ષણતા રખડતા કે જૂપે મરતા જેવામાં પાપ માનતા નથી, ન્યાતના શેઠીઆઓ બની ન્યાયને બદલે અન્યાય, દયાને બદલે બેર જુલમ અને ગરીબોને કચરડી તેનું લોહી પીવામાં પાપ માનતા નથી, વિધવાઓ તરફ દયા દૃષ્ટિ રાખવાને બદલે તેમને રહેંસી મારવામાં પાપ માનતા નથી. માતૃશ્રી ! આપણા સમાજના શ્રીમંત શેઠીઆઓમાં કેટલાએકનાં મગજ એવા તોરથી બરેલાં છે કે પોતાને જૈન નોકર તરફ તો અણુગમેજ હોય છે; પોતાની માલેકીવાળા ખાતામાં અણુગમે જતાવે છે એટલુંજ નહીં પણ પોતે જે ધાર્મિક સંસ્થાના ખાતામાં મેનેજર ટૂંટી તરીકે કામ કરતા હોય તેવા ખાતાઓ કે જે કુલ જૈન સંઘની માલેકીના છે તેમાં પણ જૈનોને ગોઠવવા અણુગમે ધરાવે છે; જૈન ધાર્મિક સંસ્થાના લાખો રૂ. ના ફંડ તેમના હાથમાં છે અને જો ધારે તો એ નાણાંથી વેપાર ખીલવી, દેશનો અને પોતાના સીમતા બંધુઓનો ઉદ્ધાર કરી શકે તેમ છે પરંતુ એ વાત તેમને ગળે ઉતરે તેમ લાગતું નથી. એવાં નાણાંથી પરધર્મીઓ, પરદેશીઓ ધણો લાભ ઉત્પન્ન કરી તેના બદલામાં માત્ર નજીવી જેવી વ્યાજની રકમ આપે છે અથવા ક્યારેક બેઠાવાળા દેવાળાં કાઢી સમુજગાં કુખાવે છે છતાં તેઓ પોતાનો કંકો છોડતાજ નથી.

નીંગાળા તા. ૧૫-૫-૧૬-

લગવાન વલ્લભ શાહ.

બંને ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષાના અભ્યાસક્રમમાં સુધારો.

૧ પુરૂષ વર્ગની પરીક્ષાનાં અભ્યાસક્રમમાં.

ધોરણ ૨ જી. અ.

જીવવિચાર તથા નવતત્ત્વ પ્રકરણ—(શ્રે. બીમશી માણેકવાળાં પુસ્તકો.)

ધર્મબિંદુ—આવક ધર્મ સંબંધો વિભાગ.

ધોરણ ૨ જી. વ.

નવતત્ત્વ, નવસ્મરણ અર્થ સહિત—(શ્રે. બીમશી માણેકવાળાં પુસ્તકો.)

દેવવંદન-ગુરૂવંદન સાધ્ય—(શ્રે. વેણીચંદ સુરચંદ અથવા શ્રે. બીમશી માણેકવાળા પુસ્તક અર્થ, સમજણ તથા હેતુપરક.)

૨ બાઈ રતન—શ્રી જૈન ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષાના અભ્યાસક્રમમાં, કન્યા તથા સ્ત્રીઓના ધો. ૧ લા માં-એ પ્રતિક્રમણની જુદા રાખેલ છે. તે તપ-મગ્ગ માટે શ્રી જૈન એવરકર મંડળવાળા જુદા તથા વિધિ પક્ષવાળા માટે શ્રે. બીમશી માણેકવાળા જુદા.

સ્ત્રીઓના ધો. ૫ મામાં ૭ વિભાગમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્ર છે તે રાવલ એસિયાટીક સોમાઈટીનું.

બાઈનું આ અંકમાં આપવામાં આવ્યું છે.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સની બેઠક વખતે ભરેલી રકમ વસુલ આબ્યાની વીગત,

નં.	નામ.	રામ.	કેળવણીકંડ.	નિભાવકંડ.	સુકૃતમંડારકંડ.	કુલ.
૧	ડૉ. બાલાભાઈ મગનલાલ વડોદરા		૫૦૦	૫૦૦	૧૦૦	૧૧૦૦
૨	સા. કુરબાળ દરશીની કું.					
	દ. ચામજી લલાભાઈ મુંબઈ		૨૦૦			૨૦૦
૩	શેઠ મણીભાઈ ગોકળભાઈ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૪	શેઠ રતનચંદ તલકચંદ મારતર	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૫	શેઠ સાંતિદાસ આચાર્યજી	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૬	શેઠ કદમાણચંદ શોભાગચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૧
૭	શેઠ આણંદજી પુરુષોત્તમ ભાવનગર		૫૧	૫૧		૧૦૨
૮	શેઠ મોતીલાલ મૂળજી મુંબઈ		૫૧	૫૧		૧૦૨
૯	શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૦	શેઠ રતનજી જીવણદાસ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૧	એક શુદ્ધરથ	"	૫૦		૫૦	૧૦૦
૧૨	શેઠ જોતમચંદ હીરજી	"	૫૧	૨૫		૭૬
૧૩	શેઠ હરખચંદ કપૂરચંદ	"	૫૧	૧૫		૬૬
૧૪	શેઠ બાઈચંદ અમુલખ	"	૩૧	૨૫		૫૬
૧૫	શેઠ ઠસ્તુરચંદ રૂપચંદ	"	૩૧	૨૫		૫૬
૧૬	શેઠ યાગજી ધરમશી	"	૩૧	૨૧		૫૨
૧૭	શેઠ લાલજી ઠાકરશી	"	૫૧			૫૧
૧૮	શેઠ તેજુભાઈ ડાયા	"	૫૧			૫૧
૧૯	શેઠ સોમચંદ જોતમચંદ	"	૦	૦	૫૧	૫૧
૨૦	શેઠ કેશવજી મેધજી	"	૫૧			૫૧
૨૧	શેઠ સુનીલાલ નહાનચંદ	"	૨૫	૨૫		૫૦
૨૨	શેઠ નાગજીભાઈ મોતીચંદ	"	૨૫	૨૫		૫૦
૨૩	શેઠ અમુલખ જીગચંદ	"	૨૧	૨૧		૪૨
૨૪	શેઠ ઇંદ્રજી મુંદરજી	"	૨૧	૨૧		૪૨
૨૫	શેઠ રવચંદ જિજ્ઞમચંદ.	"	૨૧	૨૧		૪૨
૨૬	શેઠ વીરચંદ કૃષ્ણજી પૂના		૨૫	૧૦		૩૫
૨૭	શેઠ કુલચંદ તેમીચંદજી યાગજી હૈદરાબાદ		૧૫	૧૫	૫	૩૫
૨૮	શેઠ લક્ષ્મીચંદ બેંગાર મુંબઈ		૨૧	૧૦		૩૧
૨૯	શેઠ ખેમજી ખેરાળ મુંબઈ		૨૫	૦		૨૫
૩૦	શેઠ મળચંદ શોભાગમલ	"	૨૫			૨૫
૩૧	શેઠ કુલચંદ વેલજી	"	૦	૦	૨૫	૨૫

૩૨ શેઠ રાયચંદ મોતીચંદ મુંબઈ	૨૫	૨૫
૩૩ શેઠ લાલજી ભારમલ	૨૫	૨૫
૩૪ શેઠ લાલજી પુનશી	૨૫	૨૫
૩૫ શેઠ ઘેલાભાઈ ગણુશી	૨૫	૨૫
૩૬ શેઠ કાનજી મણુશીની કું	૨૫	૨૫
૩૭ રા.રા. લખમશી હીરજી મૈશરી	૨૫	૨૫
૩૮ શેઠ ટાકરશી દેવશી	૧૫	૧૦
૩૯ રા.રા. સારાભાઈ મગનલાલ	૧૧	૧૧
૪૦ એક ગૃહસ્થ		૨૧
૪૧ શેઠ કુરશી વસાયા	૨૧	૨૧
૪૨ શેઠ નરશી જાદવજી	૧૦૧	૫૧
૪૩ શેઠ રતનજી ત્રીકમજી	૧૫	૧૫
૪૪ શેઠ પુરુષોત્તમ નાગરદાસ અમદાવાદ	૧૫	૧૫
૪૫ શેઠ મનસુખલાલ લક્ષુભાઈ મુંબઈ	૧૫	૧૫
૪૬ શેઠ દેવજી પદુ	૧૫	૧૫
૪૭ રા.રા. વેલજી આણંદજી	૧૫	૧૫
૪૮ શેઠ નાનચંદ ગુલાબચંદ	૫૧	૫૧
૪૯ શેઠ કાનજી રવજી	૧૧	૧૧
૫૦ શેઠ લખમશી ખેતશી દલાલ	૧૧	૧૧
૫૧ શેઠ માણેકલાલ પરશોત્તમ	૫	૫
૫૨ શેઠ મદનજી કચરાભાઈ	૫	૫
૫૩ ડૉ. પોપટલાલ લક્ષુભાઈ અમદાવાદ	૧૦	૧૦
૫૪ રા.રા. કાનજી કરમશી મુંબઈ	૧૦	૧૦
૫૫ શેઠ જીવજીલાલ લક્ષ્મીચંદ	૫	૫
૫૬ રા.રા. ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ સાદરા	૫	૫
૫૭ શેઠ હીરજી ઉમરશી મુંબઈ	૧૦	૧૦
૫૮ શેઠ હંસરાજ મુળજી	૧૦	૧૦
૫૯ શેઠ પુળા દાકરશી		૧૦
૬૦ શેઠ મગનલાલ જેવંત	૫	૫
૬૧ બાપુ કિર્તીપ્રસાદ વકીલ મીરત	૫	૫
૬૨ શેઠ હેમચંદ પ્રેમચંદ મુંબઈ	૫	૫
૬૩ શેઠ શીવજી વાલજી	૫	૫
૬૪ શેઠ ખીમજી કેશવજી	૫	૫
૬૫ શેઠ દેવજી જેઠા મુંબઈ	૫	૫
૬૬ શેઠ માણેકલાલ હરખચંદ	૫	૫
૬૭ બાપુ અચળસિંહજી આગ્રા		૪
૬૮ બાપુ દયાળચંદજી જેઠરી		૪
૬૯ શેઠ યુનીસાલ દીપચંદ પૂના		૨૧

દશમી શ્રી જૈન જ્યોતિર્બર કોન્ફરન્સ વખતે ફંડમાં બરેલી રકમ આવવી ખાકી છે તેનું લીસ્ટ.

નં.	નામ.	ગામ.	કેળવણીફંડ.	નિભાવફંડ.	સુકૃતભંડારફંડ.	કુલ
૧	શેઠ જીવણચંદ ધરમચંદ	મુંબઈ	૫૧	૫૧		૧૦૨
૨	શેઠ દલસુખભાઈ વાડીલાલ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૩	વોલંટીઅરોતરદુધીદ મણીલાલ,				૧૦૧	૧૦૧
૪	શેઠ આધડભાઈ નીમજી	"	૫૧	૨૫		૭૬
૫	શેઠ લાલભાઈ કલ્યાણભાઈ	"	૩૭૫	૩૭૫		૭૫
૬	શેઠ મણીલાલ સૂરજભલ	"	૨૫૫	૨૫૫		૫૧
૬	શેઠ નાગરદાસ રણુભોડ માંગરોળ		૨૫	૨૫		૫૦
૭	શેઠ મણીલાલ મોક્ષચંદ મુંબઈ		૨૫	૨૫		૫૦
૮	રા. રા. મધુમતી બણથાણી દીલ્હી		૨૫	૨૫		૫૦
૯	શેઠ પાશવીર મુળજી લોડાયા મુંબઈ			ફક્ત વ્યાજવાપરનું	૫૦	૫૦
૧૦	શેઠ કુલચંદજી ગુલેચ્છા ફલોદી		૧૫	૧૫		૩૦
૧૧	વકીલ છોટાલાલ ત્રીકમલાલ વીરમગામ		૧૫	૧૦		૨૫
૧૨	શેઠ પોપટલાલ ગુલાબચંદ વાવ		૧૦	૧૦		૨૦
*૧૩	શેઠ છોટાલાલ રૂપચંદ		૧૦	૧૦		૨૦
૧૪	શેઠ વાડીલાલ ત્રીભોવન અમદાવાદ		૧૫			૧૫
૧૫	શેઠ કેશવલાલ હમનલાલ ગોધાવી		૫		૫	૧૦
૧૬	શેઠ ચંદુભાઈ લિમાજી બારડોલી		૧૦			૧૦
૧૭	શેઠ દામજી માવજી મુંબઈ		૧૦			૧૦
૧૮	શેઠ નાગરદાસ હરગોવીંદ ખેડા		૫			૫
૧૯	શેઠ અરબજી નથુ મુંબઈ		૫			૫
૨૦	શેઠ કલ્યાણચંદ નગીનચંદ	"	૨૫	૨૫		૫

કુલ ૩૯૫ ૩૧૨૫ ૧૫૬ ૮૬૨

૨૧ સૌ. હીરબાઈ પદમશી હ. શેઠ મધજી હીરજી જંઘાણીએ મુનિવર્ણિતી અને જૈન સાહિત્યમાં રૂ. ૧૫૧) આપવા કહેલા છે.

* ગામ તથા દેહાણીનો પતો નથી.

કેળવણીફંડના મેંબરોની ફીના રૂ. ૫ પ્રત્યે સને ૧૯૧૬ ની સાલના વસુલ આવ્યાનાં નામ.

૧ શેઠ મોહનલાલ મગનલાલ મુંબઈ.	૨ બાપુ પરચુચંદજી નાદર ઠલકતા
૩ શેઠ મર્ચંદ એલજીભાઈ પાલજીપુર	૪ શેઠ બાલચંદ દીરાચંદ માત્રેગાંવ
૫ શેઠ મુનીલાલ વીરચંદ મુંબઈ	૬ રા. પોપટલાલ લલુભાઈ અમદાવાદ.

જનસમાજને ફાયદાકારક ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળી ૮૦ વરસથી સંપુર્ણ માન પામેલી અને
લેરોસાદાર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.

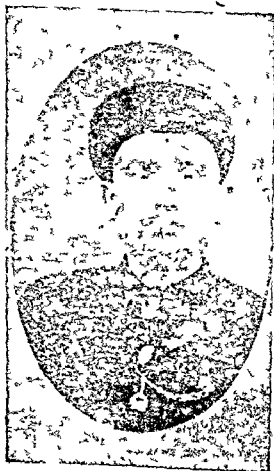
ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના.

અમદાવાદના બજારમાં આજકાલ

ચાંદીનાં દાગીના વેચનાર અનેક વેપા-
રીઓ છે. છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક
જાતના દાગીના ખાસ જરૂરીથી ગણેલી
તથા ધુધરીઓ બાંધવાનો વાળો તે પણ
ચોખ્ખી ચાંદીનો પાકી ગેર ટીધીજ આ-
પવામાં આવે છે ભાવમા ઠગાવાની
ખીલકુલ ધાસ્તી રહેતી નથી માટે એક-
વાર પધારવા વિનંતિ છે.

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-

બનાવનાર તથા વેચનાર

પંચાલ ભૂલાભાઈ હીરાચં

૬. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઈની પોળમાં ઘર

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ.

Jaina Shvetambara Conference Herald.

પુ. ૧૨ અંક ૭. વીરાત ૨૪૪૨. અસાહ, સં. ૧૯૭૨. જુલાઈ, ૧૯૧૬.

અમૃત વૃષ્ટિ.

અમૃત આકાશમાંથી ઉતર્યો રે લોલ
સ્વર્ગીય થતુ અહીં સાકાર ને—અમૃત.
મંદમંદ સમીર શીતળ વાય છે રે લોલ
વોજ કરે અતિ ચમકારને—અમૃત.
ચારે દિશેથી અંહી લેગા મળી રે લોલ
અક્ષ રચે ગોઠી એકાકારને—અમૃત.
આંખાનાં કુંજમાં કોચલ કુદે રે લોલ
આનંદ કરતો 'કુહુ' કારને—અમૃત.
હૃદયમાં નિમગ્ન મયૂર નાચતારે લોલ.
કળા કરી કરે 'મિહુ'કારને—અમૃત.
વિરમી ચક્રેરી સુખ શાંતિમારે લોલ.
મટયો આજ ખ્યાસીનો પોકારને—અમૃત.
પપૈયોય પીને 'પીહુ' બોલીનેરે લોલ,
વિરહી હૃદય ભરે વિકારને—અમૃત.
ગરને ગડગડે અતિ શોરથીરે લોલ
બોમ ધરા થતા એકાકારને—અમૃત.
અમૃતની રેલછેલ વિશ્વમાં રે લોલ
વિશ્વ થતુ અમૃતાકારને—અમૃત.

સ્નેહાળ પ્રિયા.

'પ્રિયતમ પ્રિયતમ' વહી પ્રભાતને પ્રગટાવે
 સહુઆનિહક-લોજનની સગવડ સચવાવે
 'પ્રિય બહેલા આવજો' એમ કહેતી વળાવે
 પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે
 મુખી આવતો હસતી સ્વાગતવા આવે
 મુખ શાંતિદાયક ઉપાય સર્વ વસાવે
 મધુ મધુરી ગોષ્ઠ કરી થાક ફીકર વીસરાવે
 પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે
 ગૃહકાર્ય કુશળ વ્યવહારે ન ખામી બતાવે
 પતિનાં મુખ શાંતિ કાળ દેહ કષાવે
 સદા સરળ હૃદયથી આજ્ઞાતુર્ત ઉઠાવે
 પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે
 મન મલીન મદન મદમાં મચીને મરડાવે
 તન તપે તત્કાલ તીવ્ર તાપથી ત્યારે
 સ્વજન-સુદમ સ્નેહને સ્પષ્ટપણે સમજાવે
 પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે

—કૈવલ્ય,

તંત્રીની નોંધ.

૧ જૈન ઇતિહાસ સામગ્રી—જૈન ઇતિહાસની કેટલી જરૂર છે તે હવે સમાજને મસજવા લાગ્યું છે, તે માટે વિધવિધ પ્રયત્નો થાય છે, તેની નોંધ લેતાં અમને આનંદ થાય છે. શિલાલેખો પણ ઇતિહાસ સામગ્રી છે તેના સંખ્યા ડૉન્ટરન્સ તરફથી સંગ્રહ પ્રસિદ્ધ કરવાનો હતો તે હવે વિચાર અમલમાં આવ્યો નથી ત્યાં તો—

૧. કલકત્તાના બાપુ પુરણચંદ્ર નહાર એમ. એ. ખી. એલ. તરફથી શિલાલેખો 'જૈન લેખ સંગ્રહ' છપાય છે કે જેનાં ૫૪ પૃષ્ઠ હાલ છપાયાં છે, અને તે સિવાય ૯ પૃષ્ઠો લિથોમાં છપાઈ છે. આમાં કેટલાક ઉપયોગી છે અને કેટલાક તદ્દન નવા છે. છપાઈના ટાઇપ ને પદ્ધતિ રમણીય નથી પણ પ્રયાસ સ્તુત્ય છે.

૨. પ્રસિદ્ધ જૈન સાક્ષર શ્રીમત મુનિ મહારાજથી જિનવિજયજી તરફથી 'પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ' સંશોધિત યમ છપાય છે. તેમાં આકૃષ્ટ આર દોર્મ એટલે ૧૪ પૃષ્ઠ

છપાયેલાં જોવાં પછી કહેવામાં ડોષ જનતો વધી નથી કે કાર્ય ધણું સુંદર, રમણીય અને પ્રાચીન તરવથી પૂર્ણ છે. આ છપાવવા માટે વડોદરાના એક સારા પ્રેસમાં ગોઠવણ થઇ છે અને મહિનામાં ૧૦ થી ૧૫ ફોર્મ તૈયાર થશે. તેમાં પ્રથમ તો બધા લેખો મૂળમૂળ રૂપે છપાશે. આ લેખો અત્યાર સુધીમાં અંગ્રેજી પુસ્તકો જેવા કે એપિગ્રાફિક ઇટિકા, આર્કિઓલૉજિકલ ખાતાના જૂના અને નવા રીપોર્ટો, સોસાયટીનાં જર્નલો આદિમાં છપાયેલા છે તે અને બીજા ઉક્ત મુનિશ્રીએ સંગ્રહેલા છે, તે છે—અને પછી તે બધા લેખોનો સાર અને ઉપયોગી ટાંચણ હિન્દી या गुजराती ભાષામાં આપવામાં આવશે એવો પ્રબંધ હમણાં રાખવામાં આવ્યો છે. આ ક્રમ ધણો અતુલ્ય છે અને લેખોનો જે સાર મુનિશ્રી આપવા ઇચ્છે છે તે આશા છે કે ધણો ઉપયોગી અને સુંદર થશે. આ સિવાય ખાસ આનંદદાયક બિના એ છે કે ‘આર્કિઓલૉજિકલ સર્વેના દક્ષિણ વિભાગના સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ શ્રીપુકત ડી. આર્. બાંડારકરે પણ આ કામમાં સાહાય્ય આપવા ઇચ્છા દર્શાવી છે અને પોતાની ઑફીસમાં જૈન શિલાલેખો કે, જે પ્રકટ નહીં થયા હોય તેવા ‘સુનિશ્રીને મોકલી આપ્યા છે. એમના લેખોમાંથી કેટલાક તો બહુ ઉપયોગી અને મહત્વના છે. પ્રારંભમાં તો બધા શિલાલેખો પાપાણીની પ્રતિભાઓના લેખો જ વિભાગ રાખવામાં આવશે. પછીથી ધાતુની પ્રતિભાઓના લેખો આપવાનો વિચાર રાખવામાં આવ્યો છે. કે જે ધાતુપ્રતિભાના લેખોનો સંગ્રહ મુનિશ્રીએ કરેલો તેની સંખ્યા પાંચસો લગભગ છે. આ સિવાય અમે એ રા. રમણીકલાલ મગનલાલ મોદીએ આપ્યુંના લેખો લખેલા તે તથા રા. કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી બી. એ. એલ એલ. બી. વડીલ અમદાવાદ તરફથી મળેલા છ ફોટા આપુપરના મોકલી આપ્યા છે. આ રીતે મુનિમહારાજને તથા શ્રાવકો જેની પામે શિલાલેખોની નકલો હોય या જે કરાવી શકે તે તેમના પર મોકલાવી આપશે.

(૩) જૈન પ્રશસ્તિ સંગ્રહ—ઉક્ત મુનિશ્રીએ પ્રાકૃત સંસ્કૃત પ્રશસ્તિઓ છપાવવા માટે એકત્ર કરી છે અને યોગ્ય સમયમાં પ્રેસમાં અપાશે. આ પ્રશસ્તિઓ પીટર્સનના રીપોર્ટો અને કિલ્હોનીના તેમજ બાંડારકરના રીપોર્ટોવાળી અને બીજી મુનિશ્રીએ સંગ્રહી છે તે બધી એકજ પુસ્તકમાં આવવા વિચાર છે કે જેથી જોનારાઓને બધે ડેકાણે શ્રદ્ધાં મારવા મટી જાય.

(૪) જૈન ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ—આ સંગ્રહમાં ઉક્ત મુનિશ્રી ઐતિહાસિક રાસાઓ અને સ્તનાદિ પ્રગટ કરવાના છે અને તે છપાય છે.

(૫) વિજ્ઞાપિત ત્રિવેણી—આ પુસ્તક ઐતિહાસિક છે અને તે ઉક્ત મુનિશ્રીએ સંશોધિત કરી પ્રેસમાં છપાવી તૈયાર રાખ્યું છે. આ ગ્રંથ નવીન જ છે અને પ્રસ્તાવના પણ લંબાણથી લખવામાં આવશે આ સિવાય ઉક્ત મુનિશ્રી કુપારસકોપ વગેરે જે વધુ ગ્રંથો છપાવે છે. આ સર્વ પ્રયત્નો માટે અમે આ મુનિશ્રીના અખંડ અને અવિરોધ પરિશ્રમ અને ઉત્સાહ હૃદયપૂર્વક અભિનંદીએ છીએ,

હવે આ સંબંધે અમે કાંઈ સૂચના કરીશું તે એટલી જ કે—

૧. શિલાલેખો સંબંધી ચેતાંબરી અને દિગંબરી બંને જેટલાં મળે તેટલાં સર્વ સાથે સાથે છપાવવાં, તેમ જ બની શકે તો ચેતાંબરી અર્થે એકત્રિત કરી છપાવવાં અને સાથે સાથે દિગંબરી એકત્રિત થતાં હોય તે સર્વ કરી તે કામ દિગંબરી સંજ્ઞાને છપાવવા

આપી દેવાં. 'સર્વ' ન બને તો ઉપયોગી અને પ્રાચીન હોય તેને પ્રથમ પદ આપવું. આમ બનશે તો તીર્થો સંબંધીના ઝખડા ધણી સારી રીતે પતી શકશે, અને જૈન ઇતિહાસનાં અણુભોલાં અને અંધકારમાં પડેલાં અણુજળણ્યાં દાર ઉઘડશે.

૨. દરેક પુસ્તક કે સંગ્રહમાં અનુક્રમણિકા વિસ્તારપૂર્વક અને વિષયવાર આપવાનું ખાસ લક્ષમાં રાખવું.

૩. દરેક ગ્રંથ તૈયાર કરવામાં તે સંબંધી જેટલાં બને શકે તેટલાં પુસ્તકો, સાધનો નો ઉપયોગ કરવો ઉદાહરણ તરીકે ફ્રેંચ ડાક્ટર ગેરિનોએ છપાવેલ જૈન બિબ્લિઓગ્રાફી અને શિક્ષાલેખોની રેપર્ટરી, કીર્તિકૌમુદી (મુંબઈ ગવર્નમેંટ સંસ્કૃત સીરીઝ) માં આપેલા આબુગિરિ પરના શિક્ષાલેખો, ડોમોઇનાં પુરાતન કામો, ભાવનગર રાજ્ય તરફથી છપાવેલ બુદ્ધરત્નો સંગ્રહ કે જે આત્માનંદ સભાની લાયબ્રેરીમાં છે તે વગેરે સર્વ કામો લગાડવાં ખપે છે.

છેવટે આવા આવા પ્રયત્નો અખંડ ચાલુ રહે એવું ઇચ્છીએ છીએ અને તેવા પ્રયત્નો સદા ગતિમાન રહે તે માટે જૈન ઇતિહાસને જ લગતું એક માસિક નીકળે તેવો સમય આવી શકે છે એમ અમે જણાવીએ છીએ.

૨ અંગ્રેજી ભાષામાં જૈન ધર્મ સંબંધી પુસ્તક—જૈન ધર્મ સંબંધી અંગ્રેજીમાં ધણાં ચોડાં પુસ્તકો છે તેથી હાલના જૈન યુવકો અંગ્રેજી બણવા સાથે પ્રાકૃતનું જ્ઞાન ન હોવાથી તેમજ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન ઓછું હોવાથી વળી વિશેષે ગૃહના ધર્મ સંસ્કાર યથોચિત્ત ન પડવાથી અંગ્રેજીમાં લખેલાં પુસ્તકોના અભાવે જડવાદી બનતા જાય છે. આ સ્થિતિ અટકાવવા માટે જૈન ધર્મરસિક શ્રીમંતોએ અંગ્રેજીમાં વિદ્વાનો પાસે પુસ્તકો લખાવી જૈન તત્ત્વજ્ઞાનનો પ્રસાર જૈન શિક્ષિત યુવકોમાં તેમજ જૈનેતર પ્રજામાં કરવો ધટે છે. જૈન ધર્મનું રેખાદર્શન (Outlines of Jainism) એ નામનું પુસ્તક તૈયાર થાય છે એવી ખબર અમે આપી ગયા છીએ પણ તેના સંબંધમાં ૧૨ મી જુલાઈના ન્યુ ઇડિયા પત્રમાંથી વિશેષ ખબર મળી છે તે નીચે આપીએ છીએ:—

The Cambridge University Press will shortly publish for the Jain Literature Society, a volume of *Outlines of Jainism*, by Mr. Jagmenderlal Jiani, president of the All India Jain Association, edited by Dr. F. W. Thomas, Librarian to the India office and president of the Jain Literature Society. The work is being issued in advance of a series designed to consist principally, but not exclusively of translations from authoritative texts, and presents in a modern compass a thorough exposition of the system and its terminology.

૩. જેસલમીર તથા બીજા જૈન ભંડારો—બહુ આનંદની વાત છે કે શ્રીમંત વડોદરા સરકાર પોતાની હમેશની વિદ્યાર્થિવતા એક યા બીજી રીતે પ્રગટ કરી સાહિત્યનો સમુદ્ધાર કરવા પ્રત્યે તીવ્ર લાગણી ધરાવે છે. તેના પરિણામે પાટણના જૈન ભંડારોની ફરિસ્ત કરવા આપણા જૈન સાક્ષર શ. ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. ને મોકલ્યા

હતા અને તેમણે પ્રવર્તક શ્રીમાન કાન્તિવિજયજીની સહાયથી સર્વ બંડારો તપાસી ચોગ્ય હકીકત અને પ્રશસ્તિનો સંગ્રહ કરી એક રિપોર્ટ તૈયાર કરવાની સર્વ સામગ્રી મેળવી છે. આ રિપોર્ટ બહાર પડ્યે બહુ ઉમદા અને ઉપયોગી બાબતો જૈન ઇતિહાસને અંગે મળી આવશે તેમજ જૈન સાહિત્યની પ્રમાણતા ખ્યાલ આવી શકશે. આને અંગે કેટલાંક મહત્વનાં પુસ્તકો પણ શ્રીમંત સરકાર તરફથી બંધાર પડવાનાં છે અને તેમાંના એક ધનપાલપંડિત કૃત 'પંચમી કહા' નામનો પ્રાકૃત ગ્રંથ છે. આ ગ્રંથની એકજ પ્રત મળી છે અને તે ચોગ્ય રીતે શુદ્ધ નહિ હોવાથી સંશોધિત કરવી મુશ્કેલ છે તો કાષ્ઠ પાસે તે હોય તો રા. દલાલપર મોકલવામાં આવશે તો તેનો ઉદ્ધાર થશે. રા. દલાલનું સરનામું 'સેન્ટલ લાયબ્રેરી, વડોદરા' છે.

ખીજી નોંધ લેવા લાયક ખીના એ છે કે આ માસમાં કે તુરંતમાં નેસલમીર અને મારવાર મેવાર અને માલવાના ઉપયોગી સ્થલો કે જ્યાં જૈન બંડારો આવેલા છે તેમાંના પુસ્તકોની શોધખોળ કરવા માટે રા. દલાલને શ્રીમંત સરકાર મોકલાવવાના છે તો આશા છે કે તે તે સ્થલના બંડારો જેવા તપાસવાની સર્વ અનુકૂળતા ત્યાંના સંઘો તથા તે તે સ્થળે લાગવગ ધરાવતા આપણા પૂજ્ય મુનિવરો મેળવી આપશે. કૉનફરન્સ આફિસમાં રહેલી પંડિત હિરાલાલ હંસરાજ નેસલમેર બંડારની કરેલી ટીપો બધી રા. દલાલપર મોકલી આપવામાં આવી છે. જૈન સાહિત્યનો વિજય હો !

૪. 'પાટણની પ્રભુતા' અને જૈનો—આ સંબંધે અમે ગયા અંકમાં જે કંઈ જણાવ્યું છે તેપર લક્ષ્ય જેઠીએ છીએ. આ પુસ્તકના સંબંધમાં શું કરવું તે માટે જૂદા જૂદા મુનિરાજ અને શ્રાવક તરફથી અભિપ્રાય મળ્યા છે તે અમે ટાંકાએ છીએ:—

અ. 'અમારા તરફથી તો એ પુસ્તક જ્યારથી જોવામાં આવેલ છે ત્યારથીજ કોંઈ ઉપાય ચોજવાની જરૂર છે (એમ) વિચારવામાં આવેલ છે તેમજ કેટલાક શ્રાવકોની સાથે વાત નીકળતાં પણ કહેવામાં આવેલ છે પરંતુ ઉપાય ચોજવાવાળાના તરફથી કોંઈ પગલાં ભરવામાં ન આવે તો પછી ખીજી બોલીને કે લખીને શું કરે?...આપણને થતો ગેર-ઈન્સાફ હઠાવવાની કોશિસ કરવી આપણી ફરજ છે....."

જુનાગઢ ૨૮-૬-૧૬

વક્તા મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી.

ખ. 'પાટણની પ્રભુતા' નામનું ચાર માસ પૂર્વે વાંચ્યું છે. તે સંબંધી તમારા અભિપ્રાય ને તત્સંબંધી પ્રશ્નને અનુકૂલ છું. તમને ચોગ્ય લાગે તેમ પ્રવર્તશો. આવી અનેક બાબતો છે. પરંતુ એક મંડલ આ દિશામાં કામ કરે એવું સ્થાપવું જોઈએ. સાધુઓ અને શ્રાવકો ભોગા રહી પરસ્પર સલાહથી આ વિષય માટે કામ કરે તેવું થવું જોઈએ. ચારે તરફથી મજબુત અવાજ હોય પ્રવૃત્તિ થાય અને પૂર્ણપણે શાંતી શકાય તો જાહેરમાં આવવું ઠીક છે. સમાજના સંકટો વિચારો વધવામાં એક તરફથી આડકતરી રીતે નિમિત્તતા વધે નહીં તે ધ્યાનમાં રાખીને કામ કરશો."

વિજયપુર ૪-૭-૧૬

—મુનિમહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગરજી

ક. "પાટણની પ્રભુતા" નામનું પુસ્તક ગુજરાતીના માહક તરીકે મારા તરફ બેઠાં આવેલું છે તથા તે પુસ્તક મેં પુરેપુરું વાંચેલું છે અને તે ઉપરથી મને જે વિચાર થયા છે તે નીચે પ્રમાણે છે:

૧ કોષપણુ રાજ્યમાં કોષપણુ વ્યક્તિ અથવા કોષપણુ ધર્મવાળાની પ્રબળતા થાય ત્યારે તેના સામે ધર્મથી કે સ્વાર્થથી અનેક વ્યક્તિઓ અથવા વિરુદ્ધ ધર્મીઓ ખટપટ ઉઠાવી પ્રબળપક્ષને તોડવા પ્રયત્ન કરે એ સંભવિત છે. તેજ પ્રમાણે શુન્દરાતી ગાદી ઉપર મહારાજ સિધરાજની સગીર વયમાં મીણુલદેવી સત્તા બોગવતાં હતી ત્યારે જૈન ધર્મીઓની પ્રબલ સત્તા જમાવવા માટે તે વર્ગ તરફથી કોશીસો થઇ હતી અને તેના સામે વિરુદ્ધ પક્ષે એ સત્તા તોડી પાડવા માટે ઘણી ખટપટો અને કાવાદાવા કરી લોકો તથા ક્ષત્રીઓને ઉશ્કેરી જૈન ધર્મીઓની સત્તા તોડી પાડી હતી.

૨ આ રાજ્ય ખટપટમાં એક જૈન યતિએ મુખ્ય કરી બાગ લીધો હતો અને એક સંસારી ગૃહસ્થ આવી રાજ્ય ખટપટમાં ઉતરી સ્વાર્થાધ જની અનેક અનર્થો કરે તેવાં અનર્થો સદરહુ જતીના હાથથી કરાવવામાં આવેલાં છે—આ અનર્થો તથા જતીને જે સ્વરૂપમાં ચીતરવામાં આવેલ છે તે ખરેખર જૈન ધર્મ તથા તેના આચાર્યની પદવી બોગવતા આવા યતિને અપમાન કે તિરસ્કાર સુકતજ ગણાય અને લોકોમાં તેની મહત્તા તથા આખર અને ગૃહસંસાર ત્યાગી લીધેલી જૈન દિક્ષાને ઉતારી પાડનાર ગણાય એવી મારી માન્યતા છે. આ યતિના હાથથી આગ સળગાવવાના તથા ખુન કરવા વિગેરે અનેક અપદિત બનાવોની ઘટના આ પુસ્તકમાં ગોઠવેલી છે.

૩ આ યતિ ઇતિહાસિક બનાવનો—ખરેખરો પાત્ર હતો કે નહિ તે તો ઇતિહાસ તપાસી ખાત્રી કરશો. જો તેનું નામ ઇતિહાસમાં હોય તો તેમાં તેણે આ વખતના રાજ્ય કારભારમાં કેટલે દરજ્જે બાગ લીધો હતો તે તપાસવું જોઈએ અને તેના પ્રમાણમાં એક ઇતિહાસિક નોવેલ બનાવનારે આવા ધર્મચાર્યને તેના દરજ્જા તથા ધાર્મિક બંધારણને નહીં છાજતી રીતે ચીતરવામાં કેટલી બધી સંભાળ અને કાળજી રાખવી જોઈએ તે તો આપ સારી રીતે જાણો છો માટે.....

જેતલસર ૨૯-૬-૧૬

—વહીલ અબેયંદ કાળીદાસ.

૪. ‘પાટણની પ્રભુતા’ પર આપે લાગણી ભરી ટુંકી નોંધ લીધી તે માટે ધન્યવાદ આપવો ઘટે છે.....“પાટણની પ્રભુતા” ત્રણ માસપર મળી વાંચી, કંપારી વહુટી. તેની બાપા રચનાપરથી લાગે છે કે ‘ધનસ્થામ’ તે ‘શુન્દરાતી’ માં કટકે કટકે પ્રસિદ્ધ થઇ ગયેલ સુન્દર નવલકથા ‘વેરની વસુલાત’ના કર્તા હશે. તેમ જો હોય તો ખરેખર એક સાક્ષરનાહાયે રાક્ષસી કૃત્ય થયું છે. જૈન આચારવિચાર, જૈનસિદ્ધાન્ત-ધર્મભાવના-લક્ષ્યચિંત્ન અને જૈનોના સુપ્રસિદ્ધ ઇતિહાસિક કૃત્યો—એ સર્વપર-આક્ષેપો કરી જૈનસમાજની પામરતા બતાવી છે! જે ધર્મે દયા-અબેદ ગ્રેમ-નીતિનું સામાન્ય સ્થાપ્યું તે જૈન ધર્મને જૈનેતરોના હાથે આવો બદલો ? ! ! !

‘મુદ્રારાક્ષસ મીઠક’ (સંસ્કૃત)માં જે આકારે ખટપટી પ્રપંચી કોટિલ્ય નીતિક્ષણ ચાણક્ય આજેખાયલ છે તેનું માત્ર અણુજાગૃત્વ રૂપાન્તર ‘જતી કે જમદત્ત,’ —ભયંકર-કાળું-ધનસ્થામ ચિત્ર તે ‘આનંદ સૂરિનું’ છે ! ! ! ‘ઉદા મારવાડી’ જેને કર્તા કુમારપાળના મહામંત્રી તરીકે ઓળખાવે છે તે ચિત્ર જાણે અત્યારના ધાસવેટના ફેરીઆ

પાંજરાપોળમાં સુનારા-વ્યાજવટાની કપટજનળથી પૈસો પેદા કરનાર 'મારવાડના બનિયા' જેવું છે. શું જાળ-મીનજ દેવીનાં ચિત્રો વ્યભિચારદર્શક છે.

એકદર આખી કથામાં બધાં જૈનપાત્રો બાવહીન-કાળાં-મલીન ચિત્રેલાં છે. તે બધું જો ઇતિહાસથી સપ્રમાણુ લખાયું હોત તો આવો બચકર-વિવાદમરત વિષય અર્થતાં કર્તાએ સ્પષ્ટીકરણ કરવું જોઈતું હતું. અમે નથી ધારતા કે કર્તા તેમાં વિજયી નિવડે. આતો ઇત્યાસીક નવલ કથાના નામે જૈનોની દશમાં અને અગ્યારમા શતકની સુપ્રસિદ્ધ-સપ્રમાણુ જહોજલાલી પર લેખકે કાદવ હડાડ્યું છે! તે બધું નિર્દોષ બાવે લખાયું હોય એમ તે કેમ માની શકાય? એથીજ એ કૃતી...ને પાત્ર છે. તેને જન્મ પ્રમાણતાં પ્રા. ખ્રીષ્ટાલ ત શાહે કેવી મદદ કરી હશે? જે કલ્પવૃક્ષની છાયા નિચે પ્રોફેસર બિરાજે છે તેનાં મૂળીઆં ખોદનારાને તે મદદ આપે? સાહિત્ય અને રાજદારી વિષયમાં આગેવાન ગુજરાતીના સખ એડીટર અંબાલાલ ખુ. જાની બેટના નામે જૈનોને કંપારી આપનાર કૃતી સાથે કેમ સંમત થયા હશે? આ સખધે મુદાવાર ખુલાસા મેળવવા જૈન વિદ્વાનોએ પ્રયાસ કરવો ઘટે છે.

જૈનો પોતાના ધર્મ-રથાનો-શાસ્ત્રો-સાહિત્ય અને જહોજલાલીની જાળવણી નહિ કરશે તો જૈનેતરોના હાથે તેમને સત્વહીન-મલીન અને આખરે બચકર આકારમાં રાવણુ જેવા આગેખવામાં આવશે.

મુંબઈ ૧૬-૭-૧૯

—પદમશી નથુ શાહ.

[આ પ્રમાણે અમારી પાસે જે અભિપ્રાયો આવ્યા તે એમને એમ જણાવ્યા છે અને તે પરથી જૈમ સમાજના પર તે પુસ્તકની શું અસર થઇ છે તેના કંઈ ખ્યાલ આવી શકે તેમ છે. આ પત્ર સમગ્ર સમાજના વિચારોને માન આપનારું છે તેથી આ પુસ્તકના વિદ્વાન લેખક અમે જણાવી ગયા તે પ્રમાણે પોતાના ખુલાસો સ્પષ્ટ બાપમાં કરશે એમ અમે હૃદયપૂર્વક ખાત્રી રાખીએ છીએ. અમે કર્તાની સાથે પત્રવ્યવહાર કરી જે પરિણામ આવશે તે આવતા અંકમાં મુકવા પહેલી તક હાથ ધરીશું]

૫. જૈન પવિત્ર આગમેશુ સુદ્રીકરણુ--અમને અતિશય આનંદ થાય છે કે શ્રીમાન પન્થાસ આનંદસાગર ગણિના સ્તુત્ય પ્રયાસથી 'આગમ વાચના' શરૂ થઇ, 'આગમેદય સમિતિ' નામની સંસ્થા હબી કરવામાં આવી અને તેના પરિણામે શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન-પુસ્તકોદ્ધાર ફંડહારા અનુયોગદ્વાર પ્રથમ ભાગ અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનો પ્રથમ ભાગ એમ બે નિર્ણયસાગર પ્રેસમાં મુદ્રિત થયાં. કાગળો ઘણાં જાડા, ટકાવ અને બ્લુ રંગના સુંદર વાપરવામાં આવેલા હોવાથી પુસ્તકોનું આયુષ્યદીર્ઘ લખાશે એમાં શક નથી. દાષ્ટ્ય પણ મોટા અને સુંદર વાપરવામાં આવ્યા છે, તેથી વાચકને પણ સરલતા થઇ છે. બંને ગ્રંથોના પ્રથમ ભાગ પ્રસિદ્ધ થયા છે પણ થોડા વખતમાં બીજા વિભાગો છપાઇ સંપૂર્ણ થશે તો તે દરમ્યાન નધ સૂચના એ કે પ્રસ્તાવના મૂલ, દીકા, ચૂર્ણિ વગેરેના રચનારાઓના સમય કાલ અને ઇતિહાસ, સૂત્રના ઇતિહાસ--નામ પ્રમાણે અર્થ શું છે? તેને મારે રથાનાંગ ને નંદી સૂત્રમાં શું ઉદ્દેશ છે? મૂળ જણાવતાં પદો હમણાં છે કે નહિ તેનાં કારણુ, બાપાવિવેક વિગેરે હકીકતોથી પરીપૂર્ણ આપવામાં આવશે તો કાર્યની મહત્તામાં ઝોર વધારે થશે. અનુયોગ હારમાં મહાધારગ્નહીય આચાર્યશ્રી હેમચંદ વિરગિત યતિ આપનામા આવી દં

આ આચાર્ય મહા વિદ્વાન અને સમર્થ અધિકાર યથા છે. તેમણે વિશેષાવશ્યકપર ટીકા લખેલી તે છપાઇ ગઈ છે તે સંવત ૧૧૬૪ માં વિદ્યમાન હતા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં મૂળ, તેપર શ્રીમદ્ બદ્રબાહુ કૃત નિર્બુક્ત અને શાંતિસૂત્રની સિધ્ધાંતિ નામની વૃત્તિ આપેલાં છે. શાંતિસૂત્રે તે પ્રસિદ્ધ 'વાદિવેતાલ' શાંતિસૂત્ર છે કે જે સં. ૧૦૯૬ માં દેવશોકે પધાર્યા હતા. આ વૃત્તિ પરથી દેવેન્દ્ર ગણિએ સમૃદ્ધત કરી સં ૧૧૨૯ માં વૃત્તિ લખી છે, તેમાં કારણ તેમણે જણાવ્યું છે કે—

શ્રી શાંત્યાચાર્ય જૈનઃ પ્રવર મધુસમા મુત્તરાધ્યયનવૃત્તિ

વિદ્વદ્દેશોકસ્ય દત્તપ્રમુદ મુદગિરયાં ગબીરાર્ય સારાં ૩

તસ્યાઃ સમુદ્ધૃતા ચૈવા સૂત્રમાત્રસ્ય વૃત્તિકા

એક પાઠગતા મદ્યુક્તીનાં હિતકામ્યયા ૪

અમે આ સર્વ પ્રયત્નોને અભિનંદી છવ્છોએ છીએ કે પીરતાલીસ આગમેનો સત્વર આ રીતે ઉદ્ધાર યાય,

૬. સંપ ત્યાં સુખ—ખોરસદમાં વીસા શ્રીમાળી જૈન શાંતિમાં ટુંક વખતથી જે તડ પડેલાં હતાં તે ત્યાંની મુક્તિ-વિનયજી જૈન કન્યાશાળા કે જે ત્યાંના વીસા આશવાળ પંચ તરફથી શરૂ થઈ હતી તેના ધનામી મેળાવડાની અસરથી તેમજ ત્યાંના સીટી ઇન્કવાયરી ઓફિસર અમદાવાદવાસી જૈનખંડુ રા. રા. અમુલખરાય છગનલાલના સહુપદેશથી સમાધાન થઈ ન્યાત એકજ જમી છે. આવાં તડાંતુ સમાધાન કરનારા કાર્યવાહકોને ધન્યવાદ આપી છવ્છો શું કે આવું કાર્ય અખંડ અને ઉચ્ચ વિહાર કરવાના આચારવાળા આપણા પૂજ્ય મુનિરાજે હમેશાં હૃદયપૂર્વક ઉપાડી લેશે તો સમાજની પ્રગતિ સહેલાઈથી અને બહેલી થશે.

૭. રાજભક્તિની અવધિ !—એક પ્રતિષ્ઠિત ગણાતા ભાવનગરના શેઠ જનરલ સેક્રેટરીને જણાવે છે કે “મારા વિચાર પ્રમાણે અર્જુનલાલ શેઠીની હકીકત આપણે હૈરલ્ડ માં લેવી ઠીક નથી. આ બાબત આપ વિચાર કરી જોશો.” કેવું જૈન હૃદય ! જવલ્યા પાળક જૈનો પાંજરાપોળનું રક્ષણ કરશે, પારેવાને જર નાંખશે અને વાયુકાય જલકાય જેવા સદ્ગત જાતુઓની રક્ષા કરશે, પણ મનુષ્ય પ્રાણી અને તે વળી સ્વર્ધર્મ વગર વાંકે તપાસ વગર જેલમાં સડતો રહે તેને માટે કંઈ કરવામાં ન આવે—અરે ! જીભ કે કલમ પણ લાગણી બતાવવા માટે વપરાય નહિ પણ ઉલટું કાઢ વાપરે તો તેનો પ્રતિબંધ છવ્છો તે જૈનો અહિંસા પરમેા ધર્મને કેવી અધી રીતે પાળે છે ? કાલા લજ્જપતરાય કે જે હિંદનો શ્રેષ્ઠ યુગેમાંનો એક, નિડર અને સત્યાગ્રહી વીર છે એ જેણે બાપનો જૈનધર્મ મૂકી દીધો છે તે જુલાઈના આર્ડર્ રિવ્યુમાં Ahinsa Parmo Dharma—A Truth or Fad ? એટલે અહિંસા પરમેાધર્મ એ સત્ય છે કે ઘેલછા છે ? એ મયાળા નીચે એક લેખ લખ્યો છે કે જેનું બાપાંતર જૈન અને જૈનશાસનમાં આવી ગયું છે અને આમાં અમે આપ્યું છે તે વાંચી જવા અમે બલામણુ કરીએ છીએ. તેમાંની કેટલીક ટીકા એ છે કે—

“ભારતવર્ષ અત્યારે અને છેલ્લાં પંદર શતકમાં તદન કચડાઈ ગયેલો અને પુરુષત્વના એકેએક અંશ શુભાવી ખેટલું છે અને એ સ્થિતિ કેટલાક લોકો કહેશે કે અહિંસાવાદથી ઉભી થયેલી નથી, પણ તે ખીજ સદ્ગુણોને તિલાંજલિ આપવાથી થઈ છે, છતાં હું તો આમકપૂર્વક માનું છું કે ગૌરવ, મનુષ્યત્વ અને સદ્ગુણના માર્ગને વિસારે પાડી અધર્મ.

તન આશુનાર ને ને કાપણો છે, તેમાંથી એક અહિંસાવાદના ઉચ્ચ સત્યની વિધિ છે. આત્મંત ખેદ તો એથીજ થાય છે કે ને લોકો આ સિદ્ધાંતને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી વળગી રહે છે (જેનો) તેઓ પોતાનાજ વર્તનથી ખતાવી આપે છે કે આ સત્યનો વિપરીત વ્યવહાર મનુષ્યોને દાંભિક, નિર્માલ્ય અને કૂર જીવનને માર્ગે દોરી જાય છે.”

એ મયાળાના નીચે ને લખ્યું છે તેનો અનુવાદ જૈન અને જૈનશાસનમાં છે તે વાંચવાની તેમને અને ભલામણ કરીએ છીએ. આવું લખવામાં કોઇપણ સહાયજૂત હોય તો આવા આપણા જિનાનુયાયીઓ અને તેના વિચાર-આચાર છે એમ અમને પ્રીતિ થાય સત્ય કહેતાં કોઇ વખત કહી ગોળી આપવી પડે છે, પણ આમાં તો જરા સાકર ચોપડીને આપી છે તો મીઠું ન લગાડતાં આમાં રહેલા અમૃત અને માધુર્યને ગ્રહણ કરવામાં પોતાની સુજનતા જોશે.

—તંત્રી

સ્વીકાર અને સમાલોચના,

આનંદ કાવ્ય મહોદધિ—મોક્ષિક ૪ થું (સંશોધક શ્રી શુદ્ધિસાગર સુરિ સંપ્રા-
હક રા. જીવજ્યૈંદ સાકરચંદ્ર ઝવેરી પ્ર૦ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન, પુસ્તકોદ્ધાર ૬૩.
સુરત જૈન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ પ્ર. ૬૬+૬૮૦ મૂલ્ય બાર આના) આની અંદર ખરતર ગચ્છીય
જિનહર્ષ ગણિતો, શ્રી શત્રુંજય તીર્થરાસ આખો મુકનામાં આવ્યો છે. પ્રસ્તાવનામાં શત્રું-
જય મહાત્મ્ય લખનાર ધનેશ્વરસુરિનો સમય અને તેકાલનો ઇતિહાસ રસ પડે તેવો આપ્યો
છે. આજ મહાત્મ્ય પરથી ગૂજરાતિ કૃતિ અનુવાદિત થઇ છે. જિનહર્ષનો સમય જણાવી
તેની કૃતિઓ વિસ્તારથી મૂકી છે. અમારે કહેવું જોઇએ કે યશોવિજયના પરિચયમાં જિનહર્ષ
આવ્યા હોય અને તેથી રાસ લખવાની ઇચ્છા થઇ હોય એવો સંભવ ઉપરિચિત કરવામાં
આવ્યો છે પણ તેને કંઈ પણ કલ્પના મિવાય આધાર હોય એમ પ્રતીત થતું નથી; કૃતિઓ
તરફ નજર નાંખતાં કર્તા સં. ૧૭૪૦ થી સં. ૧૭૬૦ સુધી અવશ્ય વિદ્યમાન હતા એમ
સ્પષ્ટ જણાય છે.

શ્રી શુદ્ધિસાગર સુરિએ મહેનત ધણી સારી લીધી છે અને આવી રીતે બીજી ગૂર્જર
કૃતિઓ સંશોધિત કરી મુકશે તો જૈનસાહિત્યપર ઉપકાર થશે.

વિશેષમાં સૂચના રૂપે જણાવવાનું કે

(૧) કોઇપણ કૃતિનું સંશોધન એકજ પ્રતિ પરથી શુદ્ધ અને નિર્ણય પૂર્વક થતું નથી,
તેથી જ્યાં સુધી એચાર પ્રેનો શુદ્ધ અને જૂલી પ્રાપ્ત થાય નહિ ત્યાં સુધી સંશોધન કરવાની
તારહી ભેલી બાળખી નથી. આ સૂચના કરવાનું પ્રયોજન, અશુદ્ધિ એક બે અ-
શુદ્ધ પ્રત પર આધાર રાખવાથી આના પૂર્વાર્દમાં રહેલી છે તે છે. તે માટે પ્રસ્તાવનામાં
જણાવેલું છે કે “શત્રુંજય રાસની છાપના યોગ્ય નકલ જેના ઉપરથી કરવામાં આવી તે
પ્રતિની અશુદ્ધતાથી નકલ કરનારે કરેલી અશુદ્ધતાથી, છાપવાની અશુદ્ધતાથી તથા સંધાર-
વામાં બીજી શુદ્ધ પ્રતિ ન મળવાથી ઘણા ખડેમાં રાખેલી તથા પાડેલી અશુદ્ધતા રહી

આ ઠરાવને માન આપવા આવાં પુસ્તકો શાળામાં ચલાવવાં અને પુસ્તકાલયમાં રાખવાં યોગ્ય છે.

ન્યાયદિપિકા—આઆર્યવર્ષ શ્રી ધર્મબ્રૂણ વિરચિત પ્ર. ભારતીય જૈન સિદ્ધાંત પ્રકાશિની સંસ્થા—કાશી. મૂલ્ય આના ૪) આ ન્યાય વિગેનો સુંદર મંથ છે કે જે કલકત્તાની સરકાર તરફથી લેવાતી સંસ્કૃત પરીક્ષામાં સંસ્કૃત ન્યાયની પ્રથમ પરીક્ષામાં નિર્ણિત થયો છે. મૂલ્ય શુદ્ધ રીતે આપનામાં આવ્યું છે. અતુલ્ય આપવાથી ઉપયોગિતા વધી છે. પ્રસ્તાવના આપી તેમાં કર્તાનો સમય, મંથપરની રીકાઓ વગેરેનું જ્ઞાત આપ્યું હોત તો વિશેષ મહત્વનું યાત. જૈન ન્યાય સમજવા માટે સંસ્કૃતજોને ખાસ ઉપયોગી મંથ છે. આનું હિંદી ભાષાંતર જુડું છપાયું છે.

પરીક્ષામુલ્ક—(આઆર્યવર્ષ શ્રી મણિક્યનંદિ વિરચિત ને હિંદીભાષાનુવાદક—ન્યાય તીર્થ શ્રી ગજધરલાલ જૈન બંગાળનુવાદક—અલ્પચારિ સાંખ્યતીર્થ શ્રી સુરેન્દ્રકુમાર પ્રા. ગાંધી હરિભાષ છોકરણ એન્ડ સન્સ દ્વારા ભારતીય જૈન સિદ્ધાંત પ્રકાશિની સંસ્થા) આ સનાતન જૈન મંથમાલાનો ૧૧ મો અંક છે આમાં પ્રમાણ અને પ્રમાણભાસનાં લક્ષણ, છ ઉદ્દેશમાં વિભાગ પાડી આપ્યાં છે. અન્ય સાહિત્યનાં અગ્રે સાથે ન્યાય પણ જૈનોએ પલ્લવિત કર્યું છે અને પોતાની વિશિષ્ટતા સિદ્ધ કરી છે. આપણે જૈન પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કહીએ છીએ તેમાં અને ન્યાય દર્શનાદિ જોને પ્રત્યક્ષપ્રમાણ કહે છે તેમાં ધણું અંતર છે. આ મંથમાં સંસ્કૃત મુલ અને તેનું હિંદી અને બંગાલી ભાષામાં માત્ર ભાષાંતર આપેલ છે. આવા મંથોનું અંગ્રેજીમાં વિવેચન, પ્રસ્તાવના વગેરે સહિત લખાવી બહાર પાડવામાં આવે તો વિશેષ યોગ્ય થઇ પડે તેમ છે. સનાતન જૈન મંથમાલાનો વિજય છંદીએ છીએ.

સેવાધર્મ—આ નામની એક નાની સોળપેજ આકારમાં ૬૫ પાનાની ચોપડી કુમારેન્દ્રપ્રસાદ જૈન, આરાધ તરફથી બહાર પડી છે. તે શ્રી. જી. એસ. એરડેલના The Works of Service એ નામના પેમ્ફલેટનું હિંદીમાં ભાષાંતર છે. તેમાં સેવાના પ્રકાર અને શુણ્ડ ફુંકમાં પણ સ્પષ્ટ ભાષામાં જણાવ્યા છે. મૂલ્ય ચાર આના છે.

સ્વામી દયાનન્દ બૌર જૈન ધર્મ—સ્થનાર ‘હંસરાજ શાસ્ત્રી પ્ર. ૧૪૭ આઠ પેજ જૈન પ્રીટીંગ પ્રેસ મુલ્ય આઠ આના) આર્યસમાજના સ્થાપક સ્વામી દયાનન્દે વેદના સ્વમતિ અનુસાર અર્થ કરી તેના નામનો જુડો લઘુ દરેક ધર્મનું ખંડન યદાતદા પોતાના ‘સત્યાર્થપ્રકાશ’ નામના મંથમાં કર્યું છે કે જેમાં જૈન ધર્મના સંબંધે ધણું વિભિન્ન ગેરસમજથી ઉત્પન્ન કર્યો છે. આ વિભિન્ન કેવી રીતે ઉડી જાય છે એ જૈન મતના ખરા મંતવ્ય બતાવી મધ્યસ્થ રીતિ એ પંડિતજીએ આ પુસ્તકમાં દર્શાવ્યું છે તે માટે પંડિતજીને ધન્યવાદ આપીએ છીએ. અમેને ખંડન ખંડન ઉપર ગાળગલીય વાપરવી, તેમજ તદન ઝડતી બનવું તે બિલકુલ પસંદ નથી તેથી એવો કોઇ પણ પ્રસંગ હાથ ધરવામાં અચકાએ છીએ, પરંતુ આ મંથમાં મધ્યસ્થ રીતિએ જે પક્ષખંડન કરવામાં આવ્યું છે તેથી અમને ધણું નહું જાણવાતું મળ્યું છે. ધણી વખત એવું બને છે કે ‘જેવા યાપ એવા થઇએ તો સુખે રહીએ’ તેવીજ રીતે આર્યસમાજ militant spirit થી હાથ લેતી આવી છે અને જ્યાં લાગ શકે ત્યાં કુદાફાના પ્રહાર

કરવા મંડી જાય છે. આના પરિણામે ઘણાઓની કફળી તેણે બેઠારી લીધી છે. પંચાળમાં એક આર્યસમાજીએ આપણા શાસ્ત્રનો વિપરીત અને ખીભત્સ અર્થ બતાવતી રીતે કરી જૈનોની નિંદા કરી હતી અને તે માટે કોર્ટમાં કેસ થતાં તેને શિક્ષા પણ થઇ હતી. એ અમોને યાદ છે. પડિતજી હંસરાજે તેની પદ્ધતિ પ્રતિકાર રૂપે ન વાપરવામાં કંઈ ગુજરાતના આખોહવા તથા તેની પરિસ્થિતિએ અસર કરી હોય તો તે પણ યોગ્ય થયું છે, કારણ કે પોતાના પક્ષતું મંડન કેવી શાંતિપૂર્વક કરી શકાય છે તે આ પુસ્તકથી તેમણે બતાવી આપ્યું છે.

શત્રોરપિ ગુણા વાચ્યા દોષા વાચ્યા ગુરોરપિ।

જૈન ધર્મપર અનેક હુમલાઓ અયોગ્ય રીતે થયા છે અને તેમ થવાનું કારણ ધર્માન્ધતા ઉપરાંત મહર્ષિ ચારકના વાક્ય નામે 'નાયં સ્યાળો રપરાધઃ ચદ્વેન મન્વો ન પદ્યતિ' પ્રમાણે અજ્ઞાન-બેખબ્બર છે. કેટલાક હુમલાઓ કરનાર સામે તો મૌનજ રહેવું ઇષ્ટ છે કારણ કે તેને એક કહેતાં સો સાંભળીએ તેમ છીએ: કણું છે કે:-

મદ્રં કૃતં કૃતં મૌન કોકિલૈર્દર્દુરાગમે ।

દર્દુરા યત્ર વક્તાર સ્તત્ર મૌનં હિ શોભતે ॥

આ પુસ્તકમાં સ્યાદ્વાદ સંબંધે પૃ. ૨૨ થી ૨૮, ધધ્વરતું અકર્પૂતિવ પૃ. ૨૯-૩૧ જગત્ આનાદિ અનંત છે તેના સંબંધે પૃ. ૩૩-૩૬, કાલ સંબંધી ૩૬-૩૭, જીવતા ભેદ સંબંધી પૃ. ૩૯ થી ૪૧ તેમજ કર્મસંયોગ ૬૩-૬૫ વગેરે ખાસ વાંચી મનન કરવા યોગ્ય છે. આવીજ શૈલીએ જૈન સંબંધી જ્યાં જ્યાં વિપરીત ઉલ્લેખો છે તેનું નિરાકરણ કરવામાં શાસ્ત્રીજી તેમજ ખીજ પોતાના સમય, શક્તિ અને બુદ્ધિ વાપરશે તો જૈનધર્મ સંબંધે રહેલું ભ્રમિત જ્ઞાન દૂર થશે. આવા પ્રયત્નોનો વિજય ઇચ્છીએ છીએ.

અમિનંદન ઔર સુમતિનાય પ્રમુકાચારિત્ર—(મુંનિ માળકમુનિજી પૃ. ૪૮ મૂલ્ય ૧૦ આના) હિંદી ભાષાથી અદ્યત્ન હોવાથી આમાં ભાષા કેવી વપરાઇ છે તે સંબંધી કંઈ કહી શકીએ તેમ નથી, છતાં હિંદીમાં જૈન સાહિત્યનો પ્રચાર કરવો એ આશય અને તે નિમિત્તે પરિશ્રમ સ્તૂત્ય છે.

સદ્ગોષ્ઠક પ્રાચિન સ્તવન સંગ્રહ—પ્ર૦ રાધનપુર યુવકોદય મંડળના પ્રમુખ લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ શાહ. ડિ. ૭ આના. પૃ. ૧૬૭) સ્તવનાદિ પ્રકટ કરવાના પ્રયત્નો અનેક થયા છે અને આ તેવોજ પ્રયત્ન છે. કોઈ નવિન સ્તવનાદિ એકત્રિત કરી હવે પછી છાપવાનો પ્રયત્ન થશે તો વધુ યોગ્ય થશે. છાપવાની પદ્ધતિ અર્વાચીન રાખી છે તે યોગ્ય છે. કહિન શબ્દોનો કોચ, આપ્યો હતો તો ઉપયોગિતામાં વધારો થાત.

જૈન આત્માનાંદ સલા બાવનગર—રિપોર્ટ સં. ૧૯૬૯ થી ૧૯૭૧ સુધીના ત્રણ વર્ષનો બાવનગરમાં જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા પછી લગભગ તેના જેવી ખીજ સભા આ છે અને ક્ષીમદ્ આત્મારામજીના સ્મરણાર્થે સ્થાપાયેલી આ સંસ્થા આત્માનાંદ પ્રકાશ નામનું માસિક તેમજ સંસ્કૃત પ્રાદૃતાદિ મુદ્ર પુસ્તકો અને કેટલાંક ભાષાંતરો પ્રસિદ્ધ કરી જૈન સમાજની સારી સેવા કરે છે. આત્મારામજી ચરિતો વિપ્ય પરિવાર વિપુલ છે અને તેમાં યોગ્ય

બધારણ હોવાથી સુસંપ અને રનેહ વૃદ્ધિગત થતા હોવાથી અને સમયનું જાણપણું તેમાં વિશેષ હોવાથી ઘણું ઉપયોગી કાર્ય આ સંસ્થાદ્વારા કરવામાં નિમિત્ત બૂત અને છે તે વિશેષ હર્ષ સેવા જેવું છે. માસિકમાં હમણાં હમણાં કવચિત્ કવચિત્ ઐતિહાસિક લેખો તેમજ તત્ત્વજ્ઞાનના સ્વતંત્ર લેખો આવતા હોવાથી તે વિશેષ મહત્ત્વનું પૂર્વ કરતાં નિવડયું છે તેમાં મૂળ કરતાં કદ પણ મોટું કરવામાં આવ્યું છે. આશા છે કે તે વિશેષ ઉપયોગી લેખો મેળવી વિશેષ પ્રકાશ પાડશે વળી હમણાં કુળવણી શંકની સ્થાપના કરી જ્ઞાનને ઉત્તેજન આપવામાં રસ લેતી આ સભા થઇ છે તે માટે તેને અનિનંદન આપીએ છીએ. મુદ્રિત કરેલાં પુસ્તકોની ચુટણી સુંદર છે. આ સભાનો વિજય ઇચ્છીએ છીએ.

મહુવા જૈનશાસ્ત્ર સભાની પાંચરાયોળ રિપોર્ટ વર્ષ સાતનો સં. ૧૯૬૪ થી ૧૯૭૦ પુ. ૨૪૮ જીવદમાનું કાર્ય જીનો પોતાનું માને છે છતાં ખાસ કરી જીનેતર ગદ્ય મહેતા ઓધવજી રામજી મહુવામાં ને રીતે ગાયોનું રક્ષણ કરવા તરફ લક્ષ રાખી કાર્ય કરતા રહ્યા છે તે ખાસ નોંધવા જેવું છે. આ દેશની અનેક જાતની દોલતમાં ગાય પણ એક દોલત છે કારણ કે તેની પ્રજા બળદ જેતિનું મુખ્ય સાધન છે તેમજ તેનું દૂધ સાત્ત્વિક છે આ કારણે 'ગાયને ગૌમાતા' આપણે કહીએ છીએ.

હોય જીવતી ને ગાયો વા, બળદોની જત યાય,

ગોપુત્રોને હળમાં, ખેડી ખતે ખેતી કરાય-

—હિન્દનું દ્રવ્ય બળદ ને ગાય,

પ્રયાસ સ્તુત્ય છે. જેઓ ખાસ આ માટે ને દ્રવ્ય આપે છે તેનો પ્રમાણિક પણે સન્નિધાથી અને ખરી લાગણીથી શુદ્ધિપૂર્વક ઉપયોગ કરે છે તેઓ ધન્યવાદને પાત્ર છે.

—તંત્રી

પ્રાચીન પત્ર.

સં. ૧૭૫૬માં, મહોપાધ્યાય શ્રી એધવિજયજીએ પોતાના શિષ્ય મુનિ સુંદરવિજયજી ઉપર લખેલો પત્ર.

॥ શ્રીસર્વજ્ઞાય નમઃ ॥

॥ ૫૦ ॥ સ્વસ્તિ શ્રી મત્પરમાનંદનદ્રુમિવ દ્રુમમખાવેલ્લત્પલ્લવનહેતુષિપલ્લવલ ઘનનવમહત્તામહનમતાલિકાકેતુવહુસંદર્ભદર્મીકુરનિકરદુઃકરાવતાર નિઃપારસંસારસાગરતિતીષ્ઠ હર્ષમર્કર્પલબ્ધસ્તબ્ધાવપૃથ્વાયતસેતુકરણિ શતશઃ પ્રશસ્યય શસ્યતયાન મિકર્મીકૃત્ય *ગોપગિરેર્મેધાવિજયઃ પ્રણયેનાશ્ચિપ્ય શિષ્યાનુશિષ્યમનુશિષ્ય પ્રણયાદ્યાર્ચયતિવાર્તે ચદત્ર ભવત્ શ્રીજિણ્ણમખવિણ્ણતેજસાંજસા સાર્વત્રિક સુલ્લ સુપમાસમાશ્રયતિતરાં નિતરામિતરચ અત્ર શર્મ કર્મ છદ્મં, તત્રનો તાદરો લેલ્લ શ્રાવણ સુદિ

૧૨ નો લિખ્યો લેખ આવ્યહ, સમાચાર જાણ્યા તથા ક્ષેત્ર આશ્રી લિખ્યું તે સો કાલ એહવોજ છે, સર્વત્ર ક્ષેત્ર દુર્ભિન્ન રૂપ થયા છે, પન્નગ વ્યાપ્ત છઈ, તેળેં જિમ તિમ નિર્વાહ કરવો... ..

... सुखानंदनी सदा प्रवृत्ति तिमज छई. क्रियार-
त्नसमुच्चय मुक्तावली ए वई परठि अवश्य लेयो. वीजुं भाण, नैपथ १ मंजरी २
हैमप्रक्रिया ३ भणई छई. पं० श्रीमाणिक्यविजय रघु मणें छई, प्रक्रिया प्रथमवृत्ति
भणी पछें मुंकी छई. रत्नसी भणि नैपथ १ मंजरी २ हैमप्रक्रिया ३ भणता हुता,
हवणां पजूसण उपरिं गुरु बोलाव्या तत्र पुढता छैं ते जाणवुं। कागल ताहरो शुद्ध
करी बलतो मोकल्यो छई सीपवाभणी, धिरविजयनो पग भलो थयो सांभली घणी
साता उपनी, हवै बहिरवा जवाइं छई किंवा कांइ कसर छैं ते जणाववुं, कसर हुई
तो तत्र कारीगर लगावी साता करवी, नगरस्थान छई तत्र पणि कारीगर हस्यैज,
ते जाणवुं. वीजा सर्वसमाचार यथास्थित छई. समस्या ३ तुह्ये लिखयो, प्रमाणसुंदर
मिलै तो लिखावयो. तत्र पं० मेरुनी घणी सेवा करयो. सुसंपा रहयो, कांइ पठन
उद्यम करयो. कल्पसूत्र वांचयो. डाहा थायो. घणुं स्युं लिखीई. ताहरी लिखी
माघ समस्या शोधी, सपर्याय करी छई. साता मानयौ. नैपथसमस्यानो उतारो
नथा थयो ते मीछयो. भाण, वृत्तमौक्तिक १ श्रृंगारतिलक २ अमरनाममाला ३
लिखैं छैं. एकलो हींद कोरें छैं, ते अह्मनि दुःख लागें छैं....

.... कालेन इमज सुहाई छई दह्यारो स्यो जोर छई ते जाणवुं. एक पासि एकलो भाण पंडित तेहनई फिरवुं थाई छई, बीजई पासि रतनसी गौतम जाई छई, काम काज जिहां पडै तिहां गौतम जाई छई ए समाचार जाणवा. तत्र पं० श्री भोजविजयगणि, पं० श्री मेरुविजयगणि, तेजविजय, प्रेमविजय, धनविजय स्थिरविजय, रूपविजय प्रमुखनई अनुनति कहवी, तुह्येऽनुनति जाणवी. श्राद्ध सर्वन विहुं पारई धर्मलाभ कहवो, बलता लेख सविशेष समाचारई लिखवा. अग्र

* કિશનગદનિવાસી નાદાટ રજૂઆતમદ્દલજી વડીલે, જે બંડાર શ્રીઆચાર્યમહારાજશ્રીને વહેરાઓ દતો, તે બંડારમાંથી, આ પત્ર પ્રાપ્ત થયો છે. આ પત્રની અસલ કાપી શ્રીઆચાર્યમહારાજશ્રી પામે મોજુદ છે.

x ગોપગિરિ=ગ્વાલીપર શહેર, કે જે ગ્વાલીપર રોડની રાજધાની હતું. આ પુરાણી રાજધાની મિંધીયાની નવી રાજધાની લશ્કરથી ત્રણ માઇલ દૂર છે.

जलद चारु छई. + गोहं दोढमण, चिणा २ छई, सुगाल छई. साता मानयो ॥
संवत् १७५६ भाद्र सुदि १ इति मंगलम् ॥

॥ उदयचंद यद् प्रत्यय लगें सारस्वत रत्नसी पासि भण्यो, हविं हुं पाठ
चलहुं हुं. सवारे हैमप्राक्रिया पाठ कराहुं हुं । सूत्रनो पाठ पूठी ? नो दिई छई.
बीजं आठमि चओदसी पाछलुं भण्युं गुणई छई, तै साता मानयो. तथा सुगडांग
मध्ये प्रथम स्कंध मध्ये ' उसिणोदगततभोइणो ' ए पाठ छई. आचारांगे ' उत्स्वे-
दिमादि ' जल कहां तथा उत्तराध्ययन मध्ये ' आयामक ' प्रमुख पांणी कहां ते
थंडिलवाधादि वाहपरिभोग निमित्त छई, जो पीवा योग्य हुई तो चाउलहुं पांणी
एकज किम उपवास मध्ये आदरणीय हस्यई, ते पणि उपवास मध्ये पीतां तेहने
पणि दोष नहीं लागई, ते माटई ' पडिगाहिचए ' पाठ छई, पणि भोगपाठ उण्णो-
दकनोज छई । ' पडिगहणई ' पणि दशवैकालिकसूत्रमध्ये ' सं से इमं चाउलोदगं
अहुणा धोयं विवज्जए ' ए पाठ छई. आगलि ' जे जाणिज्जाचिराधोयं ' इत्यादि
पाठ मध्ये ग्रहण कल्प जलनो पाठ पडिठाववानो छई, पणि पीवानो नयी । यदि
प्रत्याख्यान भंग न थाई तो ' आसाइत्ताण रोयए ' ए पाठ छई, प्रत्याख्यान
भंगवालो ' इत्यंगदलाहिमे ' ए पाठ विवेकई करी कहां छई. ' तं च हुज्ज अका-
मेणं विमणेण पडिच्छियं तं अप्पणा नपि वेनोवि अन्नस्स दावए ' इत्यादि स्पष्ट पाठ
परिठवानोज छई. नालं तएह विणित्तएइणं तृष्णा कहा, माटई ते भूलई छई, पणि
इहां तृष्णा शब्दई इच्छा प्रयोजननी जाणवी, अन्यथा परिठववानी आज्ञा न हुई.
सचित्त लवणाहारनी परई आचारांगे आहार आज्ञाज हुई ॥ तृष्णा शब्दई इच्छा
उत्तराध्ययन मध्ये छई, अन्यथा ' तित्तगं कडुयं व कसायं अंबिलं च लेई नहीं,
अनि ' जं जाणिज्ज चिराधोयं ' एहहुं तो जल अंबिलज्ज हुई वो ते वारई किम
चिराधोत हुई, ते निर्मल हुई तत्काल धौत आविल गडुल हुई ते धावन कार्यई
नावई चिरधौत धावन कार्यई आवई, ए परमार्थ जाणवो ॥ आचारमणिधि अध्य-
यने ' उसिणोतत्तफामुयं पडिगाहिज्जसंजए ' । इति दशवैकालिके आठमई
अध्ययनई ॥

॥ शुभ ॥ गुरुगुरुतर भक्ति शक्ति प्रसक्त व्यस्तमुनि सुंदरविजय वराणाम् ॥

॥ * श्रीजिहानावादनागरे ॥ श्री ॥

+ ते वपतनी स्थितिनुं जान, आ अनानना आव उपरथी सदन धध आवे छे
आ भयु अंगाणी (शुभरातना उज्ज) समज्जा, केमडे ते तरई अंगाणी भयु आवे छे.

અત્યારના ભાવો સાથે સરખાવતાં બમણું સોંધા માલૂમ પડે છે. જૈન સાધુઓ આવકને 'ધર્મલાભ' કહેવરાવે છે એ આપણે જાણીએ છીએ, પણ પોતાના શિષ્યને 'અનુનતિ' કહેવરાવતા હતા એ આ પત્ર પરથી જણાવે છે અને પત્ર શરૂ કરતી વખતે પ્રથમ 'મ્મી સર્વજ્ઞાય નમઃ કે એતું લખાવું હતું. તંત્રી.]

જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મોમાં ઉલ્લેખ.

(૩)

આ લેખને અંતે આ લેખના દ્વિતીય ખંડકનો અને દ્વિતીય ભાગનો અંત આવે છે. અન્ય મતમાં ધર્મોલ્લેખ તથા દંતકથાઓ અને તેમના પ્રાંત ભાગમાં આપેલી ટીપો તથા સૂચનાઓ વાંચવાથી તે તે વિષયનું સામાન્ય જ્ઞાન થવા ઉપરાંત ઐતિહાસિક જ્ઞાનની પણ કંઈક અભિવૃદ્ધિ થવા વગર રહેશે નહિ. અન્યમત વાળા ગમે તેમ લખતા હોય પણ તે વાંચીને તેમણી ન્યાય દૃષ્ટિ પૂર્વક સવળો અર્થ લેવો અને કપાયને મદ પાડી દેવા એ જૈનોનો ખાસ ધર્મ છે. જૈન લોકોની અસહન શક્તિ નાશ પામીને જેમ જેમ સહનશક્તિ ખીલતી જશે તેમ તેમ જૈન કામ કુદરતી નિયમ પ્રમાણે ઉચ્ચતર થતી જશે. કોઈએ આપણને ગાળ આપી છે માટે તેના સામાં પગલાં લેવાં એ આવકોનો ધર્મ નથી ત્યારે સાધુઓનો તો તેવો ધર્મ હોય જ ક્યાંથી !! સહન કરવું, કપાય પાતળા પાડવા, સમભાવ રાખવો એ આપણો ધર્મ છે.

પંચદશી—શ્રી મત્પરમહંસ પરિનામકાચાર્ય શ્રી વિદ્યારણ્ય સ્વામિ પ્રણિત આ વેદાંતમતાવલંબી ગ્રંથ છે તેના ઉપર તેમના શિષ્યશ્રી રામકૃષ્ણજીએ પદદીપિકા વ્યાખ્યા કરી છે. આ ગ્રંથમાં જૈન સંબંધી ઉલ્લેખ નીચે પ્રમાણે છે:—

દિગમ્બરા મધ્યમત્વમાહુરાપાદમસ્તકમ્ ।

ચૈતન્ય વ્યાપ્તિસંદેષેરાનસ્વાગ્રથુતેરેપિ ॥ ૮૨ ॥

મધ્યમ પરિમાણવાદિનો મતં દર્શાયતિ । દિગમ્બરા इति तत्रोपपत्तिमाह । આપાદેતિ । " સપ્પ इह मविष्ट आनखाग्रेभ्यः " इति श्रुतिरप्यत्र प्रमाणमित्याह आनखाग्रेति ॥ ૮૨ ॥

સૂક્ષ્મનાડી પ્રચારસ્તુ સૂક્ષ્મરવયૈર્ભવેત્ ॥

સ્થૂલ દેહસ્ય હસ્તાભ્યાં કશ્ચુકપ્રતિમોકવત્ ॥ ૮૩ ॥

નતુ મધ્યમપરિમાણત્વે શ્રુતિસિદ્ધો નાડીપ્રચારો ન ઘટતિત્પાશંક્યાહ । સૂક્ષ્મનાડીતિ । યથા દેહાવયવયોર્હસ્તયોઃ કશ્ચુકપ્રવેશેન દેહસ્ય કશ્ચુક પ્રવેશસ્તદ્વદાત્માવયવાનાં સૂક્ષ્માણાં નાડીપુ પ્રચારેનાત્મનોઽપિ પ્રચાર ઉપચર્પતિ इत्यर्थः ૮૩

ન્યૂનાધિક શરીરેષુ પ્રવેશોઽપિ ગમાગમૈઃ ॥

આત્માશાનાં ભવેત્તેન મધ્યમત્વં વિનિશ્ચિતમ્ ॥ ૮૪ ॥

નન્વાત્મનો નિયતમધ્યમપરિમાણત્વેકર્મવશાન્યૂનાધિકશરીરમેવેશો ન ઘટત
 ઇત્યાશંક્યાવયવાગમાપાયાભ્યામાત્મનો નિયતમધ્યમપરિમાણત્વાદ્ દેહવ દુભયં ન
 વિરુદ્ધ્યતે ઇત્યાહ । ન્યૂનાધિકેતિ । ફલિતમાહ । તેનેતિ ॥ ૮૪ ॥

સાંશસ્ય ઘટવન્નાશો ભવત્યેવ તથાસતિ ॥

કૃતનાશાકૃતાભ્યાગમયોઃ કો વારકો ભવત્ ॥ ૮૫ ॥

આત્મનઃ સાવયવત્ત્વે ઘટાદિવદનિત્યત્વ પ્રસંગે નૈતત્ દૂપયતિ । સાંશસ્યેતિ ।
 ભવતુ કો દોષસ્તન્નાહ । તથા સતીતિ । કૃતયોઃ પુણ્ય પાપયોર્ભોગમન્તરેણ નાશઃ ।
 અકૃતયોરકસ્માત્ ફલદાવૃત્તમકૃતાભ્યાગમઃ । એત દોષદ્વયમાત્મનો નિત્યત્વાભ્યુ
 પગમે ભવેદિતિ ભાવઃ ॥ ૮૫ ॥

તસ્માદાત્મા મહાનેવ નૈવાણુર્નાપિ મધ્યમઃ ॥

આકાશવત્સર્વગતો નિરંશઃ શ્રુતિસંમતઃ ॥ ૮૬ ॥

અતઃ પરિશેષાદાત્મનો વિમુત્ત્વં સિદ્ધમિત્યાહ । તસ્માદિતિ । તત્ર પ્રમાણ-
 માંહ । આકાશવાદિતિ । “ આકાશવત્સર્વગતશ્ચનિત્યઃ । નિષ્કલં નિષ્ક્રયં ”
 ઇત્યાદ્યાગમઃ પ્રમાણમિત્યર્થઃ ॥ ૮૬ ॥

શ્રી પંચદશ્યાં ચિત્રદીપઃ

સુરજરામજી કૃત ભજન—આ ભક્ત આજથી ૫૦ વર્ષ ઉપર હૈયાત હતા અને
 તેઓ નિરાત નામના કોળી (તળપદા) ના પ્રશિષ્ય હતા. તેમના જન્મ કરળણ પ્રાંતના
 મેરાસર ગામમાં થયો હતો. તેઓ જાતે શ્વાહણ હતા. તેમની ગાદી મેરાસરમાં છે અને
 તેમના પુત્ર મણિરામજી મહારાજ હાલ હૈયાત છે.

રાગ સારંગ.

સમજી હો સાર, સંતને સેવ્યા વિના કોઈ તરે નહિ;
 માટે કરવો વિચાર આતમ ઝોળખ્યા વિના ભવ ભય જાણે નહિ. ટેક.
 જે સતગુરુ વિના સાધન કરશે, જેમ પથરને નાવે ચક્રશે

તે દુઃખી થઈ ભવ કૂખમાં પડશે...સમજી હો-૧

જોને સેવડા શ્રાવકને સમજાવે, કદિ કંઈમૂળ ન ખાસો હાવે;

એમ લુહ્યા જીવને ભરમાવે. સમજી હો-૨

આપે રીંગડાં મુજાની બાધા, એણે સાચા સતગુરુ નથી લાધા;

એવા કપડીને કાળે ખાધા સમજી હો-૩

તમે પાસે કરોને પાકમણ; તેથી ઘરમાં થાએ ધન ધણ;

લે છે પંચકણ ને પામરપણ સમજી હો-૪

તમે હાંધે ગાંઠવાળી ધાડી, રોગ બેસને ડામે પાડી;

તમે ચાલ ચાસો ઇ બહુ આડી સમજી હો-૫

તમે મોક્ષમાર્ગ જઈ જાણો, નથી પ્રભુ વિના ઠામ ઠાલો;
સત સમજીને સર્વે પાળો સમજી લો-૬
તમે રાતે કરો ના વાળુ, આપો ઝાણું ને કરો કાળું;
જૂઠું બોલી કાટો દેવાળું. સમજી લો-૭
એ પ્રપંચ સર્વે દૂર કરી, રહો સતશુદ્ધ શરણે શીશ ધરી;
સુરજરામ નામે નિરખો દરિ સમજી લો-૮

ટીપ:—આ પદમાં સેવકા શબ્દ વાપર્યો છે તેનો અર્થ શ્વેતાંબર-શ્વેતપરા—થાય છે. ગુજરાતમાં મુખ્યત્વે શ્વેતાંબરામ્નામનું પ્રચલ હોવાથી અને શ્વેતાંબરો માટે ભગતોની બાપામાં સેવકા શબ્દનો પ્રચાર હોવાથી આ પદમાં સેવકા શબ્દ વપરાય છે, પાકમણું એટલે પડિકમણું અર્થાત્ પ્રતિકમણું. ઉપરના પદમાં તે સમયની વણિક દક્ષતા અને વણિક ચાતુર્યને ટકારા મારવામાં આવ્યા છે તે સમયમાં એક તરફથી પ્રતિકમણું કરતા અને બીજી તરફથી ઝાણું તોળતા તથા દીવાળું કાઢતા એટલે કે કહેણી અને રહેણીમાં પરસ્પર વિરોધાત્મકતાવાળા ધણા જૈનો મજકુર ભકતરાજના જોવામાં આવેલ હશે તેપરથી તેમણે આ પદની યોજના કરી જણાય છે, જૈનાના પાંત્રીસ માર્ગાનુસારીના શુભમાં ન્યાયોપાર્જિત ધનવાળો ગુણ પ્રથમ હોવો જોઈએ. હાલમાં પણ જૈન નામ ધરાવનારા કેટલાક જૈન શેઠીઆઓમાં ન્યાયોપાર્જિત ધનની ખામી જોવામાં આવે છે.

શ્રી શંકર દિગ્વિજય:—આ સંસ્કૃત મંથ શ્રી માધવાચાર્યજીએ શાલિવાહનના તેરમા શતકમાં રચેલ છે. શ્રી માધવાચાર્યજી જૈન માટે ઉલ્લેખ કરતાં આ મંથના ૧૫ માં સર્ગમાં ૧૪૨ માં શ્લોકથી ૧૫૬ શ્લોક સુધીમાં નીચે પ્રમાણે લખે છે.

પ્રતિપદ્યતુ વાહિકાન્મહર્ષે વિનયિભ્યઃ પ્રવિવૃણ્વતિ સ્વધાપ્યમ્ ॥

અવદન્નસદિગ્ણવઃ પ્રવીણાઃ સમયે કેચિદ્યાર્હતામિધાને ॥ ૧૪૨ ॥

(માળવાથી) વિહાર કરીને શ્રી શંકરાચાર્યજી બાહ્યક દેશમાં પધાર્યા અને પોતાના શિષ્યોને બાપ્યનું વ્યાખ્યાન સંભળાવતા હતા, આ વખતમાં કેટલાક આર્હત-જૈન મતાવલંબીઓ આવ્યા અને અસહનતાથી તેમણે શ્રી શંકરાચાર્યજીને કહ્યું કે—

નનુજીવમજીવમાત્ત્વં ચ શ્રિતવત્સંવરનિર્જરૌ ચ વંધઃ ॥

અપિ મોક્ષ મુર્ખેપિ સમ્પ સંખ્યાન્નપદાર્થાન્કયમેવ સમ્પમંયા ॥ ૧૪૩ ॥

સમ્પમંગી ન્યાયની પદ્ધતિ પ્રમાણે જીવ, અજીવ, આજીવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ સાત પદાર્થોને કેમ માનતા નથી.

કયયાર્હત જીવમસ્તિકાયં સ્ફુટમેવંવિધ ઇત્યુવાચ મૌની ॥

અવદત્સચ દેહતુલ્યમાનો દદ કર્માટકવેદિતશ્ચવિદ્વાન્ ॥ ૧૪૪ ॥

મુખ્ય જૈનને શ્રી શંકરાચાર્યજીએ પૂછ્યું કે હે જૈનમતાવલંબી તું તારા મતમાં જે પ્રકારે જીવનું સ્વરૂપ કહેલ છે તેનું સ્પષ્ટ વર્ણન કર. ત્યારે જૈન બોલ્યો કે હે વિદ્વાન્ જોવડો દેહ છે તેવડો જીવ છે અને તે જીવ આદ્ય પ્રકારનાં દદ કર્મોથી વીંટાએલો છે.

અમહાનનર્ણટાદિવત્સ્યાત્સન નિત્યોપિચ માનુષાચ્ચ દેહાત્ ॥

ગજદેહમયન્ વિશેષકૃત્સ્નં પ્રવિશેષ્યપ્તુપિદેહમપ્યકૃત્સ્નનઃ ॥ ૧૪૫ ॥

જો જીવ મહાન નથી તેમ આણુ પણ નથી એટલે કે જો દેહ જેવડો જ જીવ હોય તો જોમ ધટ અનિત્ય છે તેમ જીવ પણ અનિત્ય થશે વળી હાથીનો જીવ મનુષ્યના શરીરમાં જશે તો જીવ શરીરથી વધી પડશે તેમજ માણસનો જીવ હાથીના દેહમાં જશે તો હાથીના શરીરનો અધિક ભાગ જીવ વગર રહી જશે તથા મચ્છરના દેહમાં ધણો જીવ શરીર બહાર રહી જશે.

ઉપયાંતિચકેચ ન પ્રતીકા મહતા સંહનને સંગમેસ્ય ॥

અપયાત્યધિ જગ્મુપોલ્પદેહં તદયં દેહસમઃ સમશ્રુતેશ્ચ ॥ ૧૪૬ ॥

જૈનઃ--જ્યારે જીવ મોટા શરીરમાં જાય ત્યારે જીવને કેટલાક નવા અવયવો પ્રાપ્ત થાય છે અને જ્યારે જીવ નાના શરીરમાં જાય છે ત્યારે કેટલાક અવયવો જતા રહે છે એટલે જીવ દેહ જેવડો જ રહે છે તેથી અમારી માન્યતામાં દોષ આવતો નથી. વેદની શ્રુતિ પણ સ્વીકાર કરે છે કે “ સમો નાગેન સમો મશકેન ” હાથીના શરીરમાં હાથ જેવડો અને મચ્છરના શરીરમાં મચ્છર જેવડો આત્મા છે.

ઉપયંત ઇમે તથા પયંતો યદિવર્ષેવન જીવતાં મજેયુઃ ॥

પ્રભવે યુરનાત્મનઃ કથંતેકયમાત્માવયવાઃ પ્રયંતુ તાસ્મિન્ ॥ ૧૪૭ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજીઃ--

જો અવયવો જતા રહે અને આવ્યા કરે તો તે જોમ શરીરથી આત્મા બિન્ન છે તેમ આત્માથી તે અવયવો પણ બિન્ન હોવા જોઈએ. તેમ જો અવયવોનું આવાગમન પંચમહાભૂતથી થવાનો સંભવ જણાતો નથી કારણ કે આત્મા પંચમહાભૂતનો વિકાર નથી.

જનિતા રહિતા ક્ષયેણ દ્વીનાઃ સમુપાયંત્યપયાંતિ ચાત્મનસ્તે ॥

અમુકોપચિતઃ પ્રયાતિકૃત્સ્ન ત્વમુકૈ શ્વાપચિતઃ પ્રયાત્ય કૃત્સ્નં ॥ ૧૪૮ ॥

જૈનઃ--જો અવયવો જન્મરહિત અને ક્ષયહીન એટલે સનાતન છે છતાં આવે છે અને જાય છે માટે વૃદ્ધિ પામેલો જીવ હાથી વગેરેના શરીરમાં વ્યાપે છે અને સંક્રાંત પામેલો જીવ મચ્છર વગેરેમાં વ્યાપે છે એ સિદ્ધાંત બંધ બેસતો છે.

ક્ષિમચેતનતોત ચેતનત્વં વદતેષાંચરમે વિરુદ્ધમત્યા ॥

વપુરુન્મથિતં ભવેત્તુ પૂર્વે વત કાત્સ્ન્યેન વર્નચેતયેયુઃ ॥ ૧૪૯ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજી--જો અવયવો--પ્રદેશો અચેતન છે કે ચેતન છે? જો ચેતન હોય તો ધણા ચેતનોનો એકજ અભિપ્રાય કાઢવખતે ન રહેતો વખતે શરીરની ખરાબી થાય ખરી અને જો અચેતન હોય તો તેના વડે આખું શરીર ચેતીભૂત થઈ શકેજ નહિ.

ચલયન્તિ રથં યથૈકમત્યા વહ્વો વાજિન ઇવમપ્રતીતાઃ ॥

ઈતરેતરમંગમે જયંતુ જ્ઞપતે ચેતનતામપિ પ્રપદ્ય ॥ ૧૫૦ ॥

જૈન:—જેમ ઘણા અશ્વેા એક મતપડે રથને ચલાવે છે તેમ ઘણા અવયવો એક મત-
ધીજ શરીરને ચલાવે છે એમ માનીએ તો તેમાં કશી હરકત નથી.

वहवोपि नियामकस्य सत्त्वात्सुमते तत्र भजेयुरैक मत्तयम् ॥

કથમત્રનિપામકસ્યતદ્વિરહાત્કસ્યચિદપ્ય દોષટેત ॥ ૧૫૧ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યશ્ચ—હે સુત જૈન! રથમાં ઘણા અશ્વોનો એક મત ચલાવું કારણ
માત્ર સારથી છે તેમ શરીરમાં કાંઈ નિયામક નહિ હોવાથી એ પ્રદેશો કેવી રીતે એક મત
યશે ? શરીરની અંદર ખીજો કાંઈ નિયામક નહિ હોવાથી એકમતપણું કેમ ઘટેશે ?

उपयांति न चापयांति जीवावयवाः किंतु महत्तरे शरीरे ॥

વિકસંતિ ચ સંકુચત્ય નિષ્ઠેયતિવર્ષાત્ર નિર્દર્શનંજ લૌકા ॥ ૧૫૨ ॥

જૈન:—જીવના અવયવો કાંઈ આવે છે અને જાય છે એમ તો નથીજ પણ તે મોટા
શરીરમાં વિકાસ પામે છે અને નાના શરીરમાં સંકોચાય છે. આ બાબતમાં જગોતુ દર્શાવ
લાગુ પડે છે, કે જ્યારે જગો લોહી પીએ છે ત્યારે કુલે છે અને જ્યારે લોહી નીકળી જાય
છે ત્યારે સંકોચાય જાય છે.

यदि चैव ममी सविक्रियत्वाद् घटवत्ते च विनश्वरा भवेयुः ॥

इति नश्वरतां प्रयाति जीवे कृतनाशकृतसंगमौ भवेतां ॥ ૧૫૩ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યશ્ચ:—જો એમ અવયવો સંકોચ વિકાસનું બાજબી હોય તો તે વિકારી
નાશ કરતાં પામવાવાળા થાય છે. અવયવોના નાશથી જીવ પણ નાશ પામે અને તેથી
જીવે પ્રથમ કરેલાં કર્મોના નાશ અને નવાજીવે તેણે ઉત્પન્ન નહિ કરેલાં કર્મોનાં ફલોની
પ્રાપ્તિ રૂપ બે દોષ પ્રાપ્ત થઈ પડે છે.

अपि चैवमलाद्युवद्भवाब्धौ निजकर्माष्टक भारमय जंतोः ॥

સ તતોર્ધ્વગતિ સ્વરૂપમોક્ષસ્તવ સિદ્ધાંત સમર્થિતો ન સિધ્યેત્ ॥ ૧૫૪ ॥

ખીજો દોષ એ આવે છે કે તુંબકાના ન્યાયથી અષ્ટકર્માવરણ હુકત જીવ દંખાયેલા
રહે છે અને કર્મરહિત જીવ ઉર્ધ્વગમન કરે છે એમ તારો સિદ્ધાંત છે પણ અવયવો
જતા આવતા હોવાથી ક્યા મૂળ અવયવોનો મોક્ષ થાય છે તે સમજી શકાય
તેવું નથી.

अपि साधनभूत सप्तमंगी नयमप्यार्हतनाद्रिया महते ॥

પરમાર્થ સતાં વિરોધભાજાં સ્થિતિરેકત્રહિ નૈકદા ઘટેત ॥ ૧૫૫ ॥

ખીજું પણ—પરસ્પર વિરૂદ્ધ ધર્મોનો એકી વખતે સમાવેશ કરવાવાળો જે સપ્ત
મંગી નય તારા મનમાં છે તેને પણ અમે યોગ્ય ગણતા નથી કારણ કે પરસ્પર વિરૂદ્ધતા
વાળા ધર્મોની એક સમયે એક પદાર્થમાં સ્થિતિ સંભવી શકે નહિ.

इति माध्यमिकेषु भग्नदर्पेण्वयभाष्यानि सनैमित्तोक्तिरस्या ॥

દરદાનભરતાશ્ચ શરસેનાન્કુર પાંચાલમુલાન્વહન જૈણીત્ ॥ ૧૫૬ ॥

એ પ્રમાણે જૈન લોકોના ગર્વને તોડી નાખીને નૈમિષ ક્ષેત્રમાં સ્વકીય બાધ્યોનો પ્રચાર કરીને દરદ, ભરત, શરસેન, કુર અને પાંચાલ વગેરે ધતર દેશોના મોટા મોટા વિદ્વાનોને પણ જીતી લીધા—

સામંતાથ દિગંવરાન્વયમુવશ્વાર્વાક વંશાંકુરા ॥

નવ્યાઃ કેચિદલં મુર્નીશ્વેરં ગિરા નીતાઃ કથાશેપતાં ॥ ૧ ૭૩ ॥

કેટલાક વાદીઓ દિગંબરો એટલે જૈનોના વંશજોના ખંડીઆ રૂપ હતા અને ચાર્વાકના વંશના નવીન અંકુરા રૂપ હતા તેઓને શ્રી શંકરાચાર્યજીની ગિરાએ વાતમાં જ નષ્ટ કરી નાંખ્યા.

મજ્જકુર અંધના ૧૬ મા સર્ગના શ્લોક ૭૭ તથા ૭૮ માં નવે પ્રમાણે છે.

અથાન્નવીદિગ્વસનાનુસારી રહસ્યમેકં વદસર્વ વિચેત્ ॥

યદસ્તિકાયોત્તર શબ્દવાચ્યં તત્ત્વિકં મેતડસ્મિન્વદ દેશિકાશુ ॥ ૭૭ ॥

પછી દિગંબર એટલે જૈન ધર્માવલંબીએ શ્રી શંકરાચાર્યજીને પૂછ્યું કે જો તમે સર્વજ્ઞ હો તો અમારા મતમાં જેમની પાછળ ‘અસ્તિકાય’ શબ્દ લાગે છે એવા શબ્દોથી શું શું કહેવાય છે તે કહો.

તત્રાદ્દેશિકવરઃ શૃણુરોચતેચેજીવાદિ પંચકમમીષ્ટ મુદાહરન્તિ ॥

તત્ત્વશબ્દવાચ્યમિતિ જૈનમતે પ્રશસ્તે યદ્યસ્તિ વોધ્ધુમપરં કથયા શુતન્મે ॥ ૭૮ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજી બોલ્યા કે જો તારી ઇચ્છા છે તો સાંભળ. જીવાસ્તિકાય, પુદ્ગલ-સ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, અને આકાશસ્તિકાય, ધર્માસ્તિકાય એ પાંચ શબ્દોથી અનુક્રમે જન, પૃથ્વી, વગેરે સહિત સ્થાવર જંગમ, ધર્મ, અધર્મ, અને આકાશ કહેવાય છે. તારે કાંઈ ખીજું પણ જાણવાની ઇચ્છા હોય તો શીઘ્ર પૂછ.

ટીપ્પ:—શ્રી જગત્પુર આદિ શ્રી શંકરાચાર્યજીને યયાં લગભગ ૨૪૦૦ વર્ષ થવા આવ્યાં છે આ શ્રી શંકરાચાર્યજીનું જીવન શ્રી માધવાચાર્યે શંકર દિગ્વિજયમાં લખ્યું છે. માધવાચાર્યજી શાલીવાહનના ૧૩ મા સતકમાં હતા તેમનું રહેઠાણ ત્રુંગભદ્રા નદી ઉપર આવેલા પંપાક્ષેત્રમાં હતું. આ વખતે વિજયનગરમાં હરિહરરાય અને બક્કરાય નામના રાજા થયા. આ રાજાઓના સમયમાં માધવાચાર્યની ખ્યાતિ થઈ. માધવાચાર્યજી તદ્દન ગરીબ હતા. ગાયત્રી દેવી તેમના ઉપર પ્રસન્ન થયાં અને તેથી માધવાચાર્યજીને ચોદ વિદ્યા મળી ત્યારથી તે માધવાચાર્યને બદલે વિદ્યારણ્ય કહેવાયા. માધવાચાર્યના ગુરુનું નામ વિદ્યાતીર્થ હતું તે “શ્રી વિદ્યા તીર્થ રુપિણીમ્” એ શર્યાતના શબ્દો પરથી જણાય છે.

લોકવાણી—

હોહો.

ગળીને પાણી પીએ, અળગણ પીએ લોહ;

ગીણાં જીવની રક્ષા કરે. માણસ મારે જોધ.—

૨

ટીપ્પ:—ઉપગતો ઉપાણો જૈનો માટેજ છે. કેટલાક જૈન બધુઓ હંમેશાં ઉપાશ્રયે જાય, મુદુપતિ બાંધી પાટ આગળ બેસીને જ મહારાજ, તેત, પ્રમાણ વચન, વગેરે બોલ્યા

કરે, ચોવિહાર પચ્ચખાણુ કરે, લીલેતરી ખાધ નહિ, કીકી, મંકાકી, મગ્ગર, વાપુકાય, અપકાય, તેડકાય, વગેરેના સૂક્ષ્મ જીવો ઉપર દયા પાળવાનો પૂર્ણ દેખાવ રાખે; પાંજરાપોળની વડાદારી ખતાવે પણ જ્યારે પ્રભુએ પણ વખાણુ કરેલી અને ઇત્દાદિ દેવોએ પણ ધમ્મજાતી માણસ જાત તેવાના સપાટમાં આવે ત્યારે તેમને માથે દાવા બાંધીને તથા બીજી રીતે હેરાન કરીને ધણી વખત પાપમાલ કરી મૂકે છે. વ્યવહારની લેવદેવમાં પણ માયા કપટ કરી બોળા લોકોને હસાવી પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા નહિ જુલતા હોવાથી, જૈન નામને લગ્નવનારા અમુક ધર્મધૂત વહિંકો માટે જ ઉપરનો બંધ મેસતો ઉખાણો કરેલો છે.

જ્યારે જૈનધર્મીઓ કહેણી પ્રમાણે પોતાની રહેણી રાખશે અને મનુષ્યકોમ તરફ ખાસ દયા ધરાવશે અને રેસ ખમવાની તાકાતવાળા થશે ત્યારે જૈનધર્મની કીર્તિ ફેલાશે.

શ્રી શંકરાચાર્ય વિજય ટિંહિમઃ—આ સંસ્કૃત ઉલ્લેખ શ્રી ધનપતિસૂત્રિએ શ્રી માધ-વાચાર્યજી કૃત શંકર દિગ્વિજય ઉપર કરેલો છે તેમાં જૈન માટે નીચે પ્રમાણે લખેલ છે.

આચાર્ય આહ અમહાનનણુદેહ પરિમાણો જીવો ઘટાદયામધ્યમપરિમાણત્વા-થયા ન નિત્યાસ્તથા નિત્યો ન સ્યાત્ અપિચ શરિરાણામવનસ્થિતપરિમાણત્વાન્મનુ-પ્યજીવો મનુપ્યપરિમાણો ભૂત્વા પુનઃ કેનચિત્કર્મવિપાકેન હસ્તિજન્મ પ્રાપ્નુવન્ સર્વે હસ્તિ શરીરં પ્રવિશેદ્દેહાપરદેશો નિર્જીવઃ સ્યાત્પુત્તિકા દેહં ચ પ્રાપ્નુવન્ સર્વોત્તમ-વિશેત્ દેહાદવહિરપિ જીવઃ સ્યાદિત્યર્થઃ ચકારાદસ્મિન્નપિ જન્મનિ કૌમારયૌવનસ્પ-વિરેષ્વેપદોપો બોધ્યઃ। યદીમેશ્વયવા ઉપયંતસ્થપાપયંતશ્ચ તર્હ્યાગમાપાયિત્વાચ્છરીર-વદાત્મત્તં ન ભજેયુઃ કિંચાનાત્મનસ્તે જીવાવયવાઃ કથં પ્રાદુર્ભવેયુઃ કથં ચ તસ્મિન્ન-નાત્મનિતેલિયેરેન્ વિરોધાદિત્યર્થઃ। વહ્વોપિ વા જિનો નિયામકસ્ય સત્ત્વાદૈકમત્યં તત્ર રચચાલને ભજેયુ રત્ર તુ તદ્વત્કસ્ય ચિદપિ નિયામકસ્યા ભાવાદદ એકમત્યં કથં ઘટેત કટાક્ષેણ સંબોધયતિ હે સુમતે ઇતિ । યદિ ચૈવંતર્હિં સ વિક્રયત્વાત્સેડમી વિન-શ્વરાભવેયુરિત્યેવં જીવે નશ્વરતાં પ્રયાતિસતિ કૃતનાશાકૃતાભ્યાગમૌ ભવેતાં । કિં ચૈવં સતિ તુંબિકાવત્સંસારસાગરે નિજકર્માણ્કભારેણમગ્નસ્ય જંતોઃ અપિ ચ હે આર્હત તે સાધનભૂત સપ્તમંગી નયમપિ નાદ્રિયામહે હિ યસ્માત્પરમાર્યસતાં વિરોધમાજાં સદસ-ત્ત્વાદિધર્માણામેકસ્મિન્ધર્મણ્યેકદાયુગપતિસ્થિતિર્નઘટેત । ઇત્યેવં માધ્યમિકેષુ ભગ્નગર્વે-સત્સુ અયાનંતરં સ શ્રી શંકરાચાર્યો નૈમિશે.....

ટીપ્પઃ— આ ઉલ્લેખ શ્રી બાલગોપાલતીર્થના શિષ્ય શ્રી ધનપતિસૂત્રિએ રચેલો છે, જેવી રીતે જૈનો માટે, આજથી લગભગ ૨૪૦૦ વર્ષની આસપાસ ચએલા શ્રી આદિ શંકરા-ચાર્યજીએ તથા શ્રી રમાનુજચાર્યજીએ તથા પંચદશીકાર શ્રી વિદ્યારણ્યજીએ તથા બીજા વિદ્વાનોએ દિગંબર શબ્દ વાપરેલો છે તેવી જ રીતે શ્રી ધનપતિસૂત્રિએ પણ દિગંબર શબ્દ વાપરેલો છે એટલું જ નહિ પણ વર્તમાન દિગંબર જૈનો કે જ્યો કાલના અણુ માને છે તે જ વાત શ્રી શંકરાચાર્યજી વગેરેએ પણ આજથી ૨૪૦૦ વર્ષની આસપાસ ઉપર લખી

છે જેથી એમ સમજી શકાય છે કે કાલનાં અણુમાન વાળા દિગંબરોની શાખા પણ સ્વેતાંબરો સામે મૂળથી જ ચાલી આવે છે તથા દિગંબરોમાં મહાન્ વિદ્વાનો યજ્ઞેલા તથા મહાન્ રાજાઓ યજ્ઞેલા અને તેઓ વેદાન્તમતાનુયાયીના મહાન્ વિદ્વાનોની સાથે સામાન્યમાં ઉતરેલા. શ્રી દારિકાની શંકરાચાર્યજીની પરંપરા પ્રમાણે શ્રી શંકરાચાર્યજીને યયાં આજે ૨૩૮૦-૮૧ વર્ષ યયાં છે. શ્રી આદિ શ્રી શંકરાચાર્યજી ૩૨ વર્ષ જીવ્યા એટલે ૨૩૮૧-૩૨=૨૪૧૩ માં શ્રી શંકરાચાર્યજીનો જન્મ. આજથી ૨૪૪૪ વર્ષે શ્રી મહાવીર સ્વામી મોક્ષે પધાર્યા. ૨૪૪૪-૨૪૧૩=૩૧. મહાવીર નિર્વાણ પછી ૩૧ મે વર્ષે શ્રી શંકરાચાર્યજી જન્મ્યા અને ૬૩ મે વર્ષે દેલાસ પધાર્યા. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે આદિશંકરાચાર્યજી અને શ્રી મહાવીર પ્રભુના પદશિષ્ય સુધર્માસ્વામી તથા જંબુસ્વામી સમકાલિન હતા. શ્રી શંકરાચાર્યજીનો મહાન્ ભક્ત અને હિંદમાં ચક્રવર્તિ તુલ્ય સુધન્વા રાજા પણ આજ સમયમાં હતો. બૌદ્ધધર્મની મુખ્ય ચાર શાખાઓ, શાક્ત, વૈશ્ણવ, કાપાલિક, પાશુપત, ચાર્વાક વગેરે પંથો પણ તે સમયે હયાતી ધરાવતા હતા. શ્રી શંકરાચાર્યજીએ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની મૂર્તિની પૂજા કરી હતી તે ઉપરથી સમજાય છે કે જૈનોની પેઠે તે વખતે અન્ય લોકોમાં પણ મૂર્તિ પૂજાનો પ્રચાર હતો. એટલું તો નિર્વિવાદ છે કે આદિ શંકરાચાર્યજીના સમયમાં જૈન કરતાં બૌદ્ધધર્મ ખાસ ભરતક્ષેત્રમાં પણ વિશેષ કાણુ ધરાવતો હતો. જે કે શ્રી શંકરાચાર્યજીએ જૈન તથા બૌદ્ધ ધર્મને મોટો ધડો લગાવ્યો હતો પણ તેમાં બૌદ્ધધર્મને તો ભોંભરજ કરી દીધો; જૈનધર્મ તદ્દન ભોંભર ન થયો હતો જેના પરિણામે અત્યારે અને તે પહેલાં જૈનધર્મ જેવા પરમપવિત્ર ધર્મની હયાતી જોવાને ભાગ્યશાળી બની શકાયું છે શ્રીરામાનુજચાર્યે પણ જૈન ધર્મને મહાન્ ધડો લગાવ્યો હતો. આવા અનેક મહાન્ હુમલાઓ વચ્ચે પણ શ્રી વીતરાગનો અભેદ માર્ગ અખિલ જૂમંડલમાં પોતાના આત્મજ્ઞાનનો પ્રચાર, સત્યુપદેશોદ્ધાર કરી રહ્યો છે એ વિશેષ ખુશી થવા જેવું છે. જેમ શ્રી મહાવીર પ્રભુ અને શ્રી યુદ્ધદેવ સમકાલિન હતા તેમ શ્રી મહાવીર પ્રભુના પદધર શિષ્ય આચાર્યશ્રી સુધર્માસ્વામી તથા જંબુસ્વામી અને શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી સમકાલિન હતા. વળી શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીના વિચારોમાં હંડા ઉતરનારાઓ સમજી શકે છે કે શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીએ પોતાનો કેવલાદ્વૈતવાદ ચલાવ્યો ત્યારે તેમાં શુદ્ધ અને મહાવીરના કેટલાક સિદ્ધાંતોને દાખલ કરવા પડ્યા હતા. સમભાવના સિદ્ધાંતો શ્રીમહાવીરનાં છે અને શત્યને બદલે અવિન્યત્ય બ્રહ્મ એ શ્રીયુદ્ધના સિદ્ધાંતનું રૂપાંતર છે. ખરૂં જોતાં જગતમાં કાંઈ નવું જ નથી; માત્ર મૂળ વસ્તુના પયથો જ છે. એ પયથોની દેશકાળાનુસાર યોજના કરનાર ફાલે એ સંભવિત છે.

શ્રીહનુમન્નાટકમ્:—આ સંસ્કૃત નાટક શ્રીમદ્દનુમદ્ધિરચિત છે. આ નાટક ઉપર પંડિતવર શ્રીમોહનદાસજીએ દીપિકાપ્રથ વ્યાખ્યા સંસ્કૃતમાં રચી છે. સંસ્કૃત છદોથી સહેલી ભાષામાં આ નાટક રચાએલું હોવાથી સાધારણ સંસ્કૃત જ્ઞાન ધરાવનારને પણ આનંદ આપે તેવું છે. આ નાટકના પ્રથમકંઠા ત્રીજા સ્લોકમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે.

યં શૈવાઃ સમુપાસતે શિવ ઇતિ વ્રહ્મોતિ વેદાન્તિનો

બૌદ્ધા બુદ્ધઇતિ પ્રમાણપટ્તઃ કર્તેતિ નૈયાયિકાઃ ।

અર્હન્નિત્ય જૈનશાસનરતાઃ કર્મેતિ મીમાંસકાઃ

સોડ્યં ચો વિદધાતુ વાઙ્મિત્તફલં ત્રૈલોક્યનાથો હરિઃ ॥

જે શુદ્ધચૈતન્ય આત્મસ્વરૂપ એટલે પરમાત્માને શૈવલોકો શિવ નામવડે બને છે, વેદાન્તીએ બ્રહ્મ કહીને બને છે, યૌદ્ધલોકો બુદ્ધદેવ કહીને બને છે અને ન્યાયશાસ્ત્રપારંગત લોકો કર્તા કહીને બને છે, જૈનશાસનરત-જૈનલોકો અર્હત કહીને બને છે, મીમાંસકો કર્મ કહીને બને છે તે ત્રૈલોક્યનાથ હરિ શ્રીરામ એટલે આત્મારામ કલ્યાણ કરી.

આ શ્લોક ઉપર શ્રી મોહનદાસજી પંડિતવર્ય દીપિકાખ્ય વ્યાખ્યા નીચે પ્રમાણે આપે છે.

અથ વિદ્યાવાનિતિ નેતૃગુણં વસ્તું વ્યવસ્થાપયતિ—યમિતિ । યં રામં શૈવાઃ

શિવભક્તાઃ શિવેતિ નામ્ના સમુપાસે 'મહાસદ્વાદ મૂલપ્રકૃતિરતઃ સૂત્રં તતોઽહમિતિ તતો વિશ્વમ્' इति श्रुतेः । वेदान्तिनो ब्रह्मेति 'एकमेवाद्वितीयं ब्रह्म नेह नानास्ति किंचन' इति श्रुतेः । बौद्धा बुद्धइति 'प्राण्यालंभनं संसृति नन्नदयेति माम् । इति श्रुतेः । प्रत्यक्षानुमानोपमान शब्दा भावार्थं प्राप्तिपत्ति प्रमाणानिति प्रमाणेष्वेव निष्पन्ना नैयायिकाः कर्तेति 'सनातनाः पञ्चवः प्राविशन्ति प्रमेयानभूतः कर्तेव ततः' इति श्रुतेः । जैनाज्ञाभिरता अर्हन्निति स्वभाव एवेश्वरो नान्योऽस्ति कदाप्यस्यानि दृशत्वापत्तेः' इति श्रुते, मीमांसकाः कर्मेति 'कर्मणा जायते नश्यति भयाभयसुखानि' इति श्रुतेः । एतैस्तदुपाशिक्षितैर्मार्गरेव समुपासते सोऽयं रामो वाङ्मिત્तफलं विदधातु । एतेन विद्यावत्त्वमुक्तम् ।

ટીપ્પણ:—ઉપરોક્ત નાટક શ્રીમાન્ હનુમાનજી નામના શ્રીરામચંદ્રપ્રભુના 'પરમ ભક્તે રચીને સેતુબંધ રામેશ્વર પાસે એક શિલા ઉપર લખી રાખ્યું હતું. આ નાટક લખાણું તે વખતે યોગવાસિદ્ધ તથા રામાયણના રચનાર આદિ સંસ્કૃત કવિ શ્રી વાલ્મિકિ રૂપિ હયાત હતા, જેથી જાણી શકાય છે કે આ નાટક પશુ શ્રી વાલ્મિકિ રામાયણ જેટલું જ પ્રાચીન છે. કાલાન્તરે ધારાધીરા ભોજરાજા સેતુબંધ તરફ યાત્રાએ પધારેલ હતા. ત્યાં શિલા ઉપર લખેલા શ્લોકો ધર્મધુરધર ભોજરાજાના જોવામાં આવ્યા તે ઉપરથી સમુદ્રગાંધી તે શિલા કદાવીને નિજસભા મહાપંડિત મિશ્ર દામોદર કવિને માનુષ્યધકાવ્ય સંદર્ભે સંશુદ્ધન માટે આજ્ઞા કરી. તતુતથા ઉપલબ્ધ થએલ પ્રબંધને સુદ્ધિજ્ઞાનુસાર સરલ કરીને તેનો પ્રચાર કર્યો. આ નાટકમાં કેટલાક શ્લોકો અવાગીન કવિ ભવભૂતારિવડે ઉમેરાયેલા પશુ જણાય છે. આ ઉપરથી સમજાય છે કે આ નાટક પંડિતવર શ્રીદામોદરમિશ્રવડે સમ્યક્ક્રમવડે સંસ્કૃત થએલું છે. યં દ્વૈષ્ઠાઃ એ શ્લોક ઉપરથી જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા સાબિત થાય છે. શ્રી હનુમાનજીને જૈન ધર્મમાં એક વિદ્યાર તરીકે તથા મહાત્મા કે સંપૂર્ણજ્ઞાની તરીકે વર્ણવેલ છે. રામાયણમાં એ જ હનુમાનજીને શ્રીરામ-આમારામના પૂર્ણ ભક્ત કહેલ છે. શ્રી વાલ્મિકિ, શ્રીહનુમાનજી તથા શ્રીરામ જેવા મહાન્ પુરુષો જૈન હતા તથા જૈન ધર્મ તરફ પૂર્ણ માનની લાગણી ધરાવનારા હતા. આ વાત હનુમાન નાટક ઉપરથી પણ સિદ્ધ થાય છે. દીકાકોરે પણ જૈનનો અર્થ અર્હત કે આર્હત રાખીને પોતાની સુદ્ધિની વિશાલતા દરશાવી છે. શ્રીહનુમાનજીનું શુભાહીપણું તથા સમભાવ-પીતરાગભાવ-પણું જણાઈ આવે છે.

નાથ સંપ્રદાયમાં જૈન વધન:—પરમ યોગીરાજ શ્રી મત્સ્યેન્દ્રનાથ તથા ગોરક્ષનાથ-
થી નાથ સંપ્રદાયની વિશેષ વૃદ્ધિ થઇ હતી. આ નવ નાથની સંપ્રદાયમાં જૈનો માટે એવું
કથન છે કે “એક વખતે મત્સ્યેન્દ્રનાથને સંસાર ભોગવવાની ઇચ્છા થઇ તેથી ગિરનાર
પર્વતની ધ્યાન શુદ્ધિમાંથી બહાર નીકળીને પોતાના દિવ્ય ગોરક્ષનાથને પોતાની સંસાર
ભોગવવાની ઇચ્છા જણાવી અને અમુક સુદતે પાછો આવીશ એમ કહીને શ્રી મત્સ્યેન્દ્ર-
નાથજી ભરતક્ષેત્રમાં વિહાર કરવા લાગ્યા અને ક્રમે કરીને કામરૂપ દેશમાં પધાર્યા. કામરૂપ
દેશમાં ત્રિયારાજ્ય-સ્ત્રીઓનું રાજ્ય હતું. લગભગ તમામ સ્ત્રીઓ મંત્રશાસ્ત્રમાં પ્રવિણ હતી.
શ્રી મત્સ્યેન્દ્રનું શરીર લાવણ્ય જોઇને કામરૂપ દેશની રાજ્ય તરીકે રાજ્ય ચલાવતી મુખ્ય
રાણી નામે મેનાવતી (કોઈ ખીજા નામે) પણ આપે છે.) હતી તે શ્રીમત્સ્યેન્દ્ર ઉપર મોહ
પ્રાપ્ત. શ્રીમત્સ્યેન્દ્રનાથ પણ મેનામાં લપટાયો. ઘણા વર્ષ સુધી બંનેએ સંસારસુખો ભોગવ્યાં,
કાળે કરીને શ્રીમત્સ્યેન્દ્રનાથવડે મેનાને બે પુત્રો ઉત્પન્ન થયા તેમનાં નામો નેમનાથ અને
પાર્શ્વનાથ પાડ્યાં હતાં. ગિરનારથી નીકળતી વખતે મત્સ્યેન્દ્રનાથે શ્રીગોરક્ષનાથને અમુક સુદત
આપેલી તે પુરી થઇ જવા છતાં પણ શુદ્ધ મત્સ્યેન્દ્રનાથજી પાછા નહિ આવવાથી શ્રીગોરક્ષ-
નાથજી મહાત્મા મત્સ્યેન્દ્રનાથજીને શોધવા નીકળ્યા અને નટની સાથે કંપનીમાં બળાને
‘ગામોગામ’ “એત મચ્છંદર ગોરખ આયા” એ વાક્યનું ઉચ્ચારણ કરતા કરતા કામરૂપ
દેશમાં પધાર્યા. ત્યાં શ્રી મત્સ્યેન્દ્રનાથ અને ગોરક્ષનાથનો સમાગમ થયો. મેનાની રજા લઇને
સુવર્ણની ઈંટ સહવર્તમાન નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથને સાથે લઇને મત્સ્યેન્દ્રનાથજી તથા ગોરક્ષ-
નાથજીએ પ્રાતઃમરણીય ગિરનારને રસ્તે ચાલવા માંડ્યું, રસ્તામાં ઈંટને વાવમાં ફેંકી દીધી
પછી એક શહેરમાં આવીને ઉતર્યા. તે શહેરમાં વણિક કોમતી વસ્તી ધણી હતી અને તેજ
દિવસે વણિકોમાં મોટું જમણું હતું. જમણુરથાને એક ગામની વાછડી મરણુ પામેલી પડી
હતી. નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથ બીકા અર્થે ગામમાં નીકળ્યા અને જ્યાં વાછડીનું મુડું
પડ્યું હતું અને વણિકોની ભોજનશાળા ચાલતી હતી ત્યાં આવી પહોંચ્યા. વણિકોએ તે
બંને બાલકોને લાડુથી ઝોળી ભરી આપવાનું કહી, ભોળવીને તે વાછડીનું મુડું એ બા-
ળકો પાસે ઢસડાવી ધણે દૂર નંખાવી દીધું પછી લાડુની ઝોળી ભરી આપી. લાડુની ઝોળી
ભરીને આસને પાછા આવ્યા ત્યારે શ્રી મત્સ્યેન્દ્રનાથજી તથા શ્રી ગોરક્ષનાથજીના જાણવામાં
તે વાત સમાધિદારા આવી અને બંને પુત્રોને વણિકોએ ભ્રષ્ટ્ર કર્યાં છે માટે તે પુત્રો વણિ-
કોને સોંપવા જોઇએ એમ વિચાર કરીને તે મહાત્મ યોગીઓ બંને પુત્રો સહિત
વણિકો પાસે આવ્યા, અને વણિકોને ધમકાવ્યા. વાણિકો તે મહાત્માથી ડર્યા અને
પ્રાયશ્ચિત માગ્યું ત્યારે શ્રી મત્સ્યેન્દ્રનાથજી તથા શ્રી ગોરક્ષનાથજીએ વણિક કોમને
આજ્ઞા કરી કે આ અમારા ભ્રષ્ટ્ર થએલા પુત્રો નામે નેમનાથ તથા પાર્શ્વનાથને
તમે ભૂલ ખંતરાવી છે માટે તમો સર્વે તેમને માનો પુજો તથા તેમનું ભજન કરો
એથી તમારું કલ્યાણ થશે. એ નેમનાથ તથા પાર્શ્વનાથ પરમપદને પામશે અને તમારો
જૈનધર્મ આજથી પ્રસિદ્ધ થશે અને પાછળથી મંત્ર ચલાવવા, મ્લેચ્છ રહેવું, વેદની નિંદા
કરવી વગેરે આચારો તમારા ધર્મમાં દાખલ થશે.” આ હકીકતને મળતી જ હકીકત
નવનાથના સંપ્રદાયવાળાઓ ભજન વગેરે દ્વારા બતાવે છે, અને જૈનમતને પાખંડ મત
માને છે. ઝુડો-રજોહરણ છે તે ગાયનું પૂછું છે એમ તેઓ માને છે. આ માન્યતાની
સંબંધમાં વિચાર કરીએ તો નાથ સંપ્રદાયની માન્યતા ઐતિહાસિક પ્રમાણ સાથે બંધ

ખેસતી થતી નથી. જૈન માન્યતા પ્રમાણે નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથ એ બે બાઈજ ન હતા. એ બંને તીર્થંકરો વચ્ચે ૮૩ હજાર વર્ષનું લગભગ અંતર હતું. બંને શુરવીર રાજપુત્રો હતા. તેમને અને મત્સ્યેંદ્રનાથજીને કશો સંબંધ ન હતો. વળી જૈનધર્મ કાંઈ નેમનાથથી ચાલ્યો નથી પણ ઋષભદેવજીથી જૈનધર્મ પ્રચલિત થયો છે. હવે મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા ગોરક્ષનાથજી ક્યારે યધ ગયા તેનો વિચાર કરીએ. જગત્ ગુરુ શ્રી આદિશંકરાચાર્યને યયાં આજે ૨૩૮૦ વર્ષ યયાં છે. શ્રી મહાવીર નિર્વાણ પછી ૩૧ મેં વર્ષે શ્રી આદિશંકરાચાર્ય ચાર્યજી જનમ્યા હતા. શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી જ્યારે મંડનમિથુની સ્ત્રી ઉભયભારતી સાથે શાસ્ત્રાર્થમાં હાર્યા ત્યારે કામચાત્રનો અનુભવ મેળવવા સાર, મરણવશ થયેલા અમરક રાજાના શરીરમાં પ્રવેશ કરવા વિચાર કર્યો ત્યારે શ્રી પદ્મપાદે શ્રી આદિશંકરાચાર્યજીને કહ્યું કે ધણું વર્ષો પહેલાં શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજીએ પણ સંસાર ભોગવવાની ઇચ્છા કરી હતી, આ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે શ્રી આદિશંકરાચાર્યજીની પહેલાં ધણું વર્ષો શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી યધ ગયા છે. શ્રી મહાવીર પ્રભુ પછી ૩૧ વર્ષે જ શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી યયા માટે શ્રી મહાવીર પ્રભુની પણ અગાઉ શ્રી ગોરક્ષનાથ વગેરે યધ ગયા હોય એમ જણાય છે. મહાવીર પ્રભુ પહેલાં ૨૫૦ વર્ષે લગભગ શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામી યધ ગયા છે. શ્રી પાર્શ્વનાથજી પ્રભુના સમયમાં અગર તેમની પણ અગાડી શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા શ્રી ગોરક્ષનાથજી યધ ગયા હોય એમ જણાય છે કારણ કે શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી પહેલાં ધણું વર્ષો શ્રી ગોરક્ષનાથ વગેરે યધ ગયા હતા એમ શ્રી શંકરદિગ્વિજયમાં લખ્યું છે. શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી અને શ્રી ગોરક્ષનાથજી કદાચ શ્રી પાર્શ્વનાથજીના સમકાલિન હોય અને તે સર્વે નાથ કહેવાતા તેથી નાથ સંપ્રદાયવાળાઓ પાર્શ્વનાથજી તથા નેમનાથજી પ્રભુને નાથ સંપ્રદાયમાં બોળવી દે છે પણ તે વાત જૈન ઇતિહાસ સાથે બિલકુલ મળતી આવતી નથી; નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથની હૈયાતીતો પુરતો પુરાવો જગતના ખીજા ધર્મોના ઇતિહાસમાંથી નહિ મળતો હોવાથી માત્ર જૈન પરંપરા પ્રમાણે ઉપરજ આ બાબતમાં આધાર રાખીને સંતોષ માનવો પડશે. શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી અને શ્રી પાર્શ્વનાથજી સમકાલિન હતા તથા બંનેમાં નાથ શબ્દ આવે છે તથા બંને યોગી-વૈરાગી હતા વગેરે બાબતો ઉપરથી નાથ સંપ્રદાયવાળાએ શ્રી પાર્શ્વનાથજીને નાથ સંપ્રદાયમાં જોડી દીધા જણાય છે પણ ખરૂં જોતાં તો પાર્શ્વનાથજી એક રાજકુમાર હતા. નેમનાથ પ્રભુ તો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના વખતમાં યધ ગયા છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના સમય પછી ધણા વર્ષો શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી યયા હતા માટે નેમનાથ પ્રભુ તથા શ્રી મત્સ્યેંદ્ર સમકાલિનજ હતા નહિ,

પૌરાણિકોમાં ચાલતી એક દંતકથા અને તેમાં શિવ પુરાણની કંઈક સહાનુભૂતિ:—શિવપુરાણમાં ગૌતમઋષિના સંબંધમાં એક એવી આખ્યાયિકા છે કે “એક વખતે આ ભરતક્ષેત્રમાં ઉપરાઉપરી ધણા કુષ્ઠાળો પડવાથી બ્રાહ્મણો સહિત તમામ માણસો ભુખમરાથી પીકાવા લાગ્યા. આવા કટાકટીના સમયમાં ત્રી ગૌતમ ઋષિ એક મહાન પ્રતાપી પુરુષ ગણાતા હતા તેથી સર્વ બ્રાહ્મણો સહવર્તમાન ત્રી ગૌતમ ઋષિને શરણે ગયા શ્રી ગૌતમ ઋષિએ પોતાના તપોબલ અને અધ્યાત્મ બલવડે સવારે જવ વાવે અને સાંજે લણે એવી સિદ્ધિનો પ્રયોગ અજમાવીને તમામ લોકોને સાત કે બાર ફાળા ઉતાર્યા. આવા મહાન કાર્યવડે સદ્સ પ્રજા શ્રી ગૌતમઋષિના અદેશનમાં દયાઈ

ગઘ શ્રી ગૌતમઋષિની કીર્તિ સ્વર્ગપર્યંત વ્યાપી જવાથી લોકોમાં કહેવાતી કહેવત (ભામણની આંખમાં ઝેર હોય) પ્રમાણે ધણા ખરા બ્રાહ્મણોને ગૌતમઋષિની કીર્તિની ધર્મા આવી અને ગમે તે પ્રકારે પણ શ્રી ગૌતમઋષિ પટકી પડે તો કીક એને એ વિચારમાં બ્રાહ્મણોએ એક એવી યુક્તિ શોધી કાઢી કે એક જનાવરી-કૃત્તિમ-ગાય કરીને ગૌતમના જન્મના ખેતરમાં મૂકવી અને ગૌતમ તે ગાયને હાંકવા આવે કે તુરંત ગાય મરણ પામે અને તે ઉપરથી ગૌતમને ગૌહત્યારો ઠરાવીને ન્યાત બહાર મૂકી દેવો આવી નીચ યુક્તિ શોધીને તેજ પ્રમાણે શ્રી ગૌતમઋષિના જન્મના ખેતરમાં યુગપણે કૃત્તિમ ગાય ઉભી કરી દીધી. શ્રી ગૌતમના જન્મમાં તે ગાય આવવાથી, તે ગાયને પોતાના ખેતરમાંથી બહાર કાઢવા માટે એક દર્ભની સળી લાધને ગાય તરફ દેખી કે તરતજ ગાય નીચે પડી ગઘ અને મરણ પામી. આ સમયે ધણા બ્રાહ્મણો આસપાસ સંતાપ રહ્યા હતા. તેઓ ધરાદાપૂર્વક બહાર આવીને ગૌતમે ગાયને મારી નાંખી છે માટે “ ગૌતમ ગૌહત્યારો ગૌતમ ગૌહત્યારો ” એવા પોકારો માર્યા અને ગૌતમને બ્રહ્મ ગણીને તેમની સાથેના વ્યવહાર બંધ કર્યો. પરમપત્રિ શ્રી ગૌતમઋષિએ જાહેર રીતે પાવન થવા સાથે શ્રી અદ્યોચિની ગંગાજી ઉપર સંપ્ત તપ કર્યું. શ્રી ગંગાજીએ પ્રકટ થઈ સર્વ લોકો દેખે તેમ શ્રી ગૌતમઋષિને પાવન કર્યા તેથી ગૌતમઋષિ પાછા જ્ઞાતિમાં દાખલ થયા. આને મળતુંજ આટલું જ લગભગ કથન શિવપુરાણમાં છે. આ કથનમાં લોકો તથા ઇતર પૌરાણિકો કંઈક વિશેષ ઉમેરીને એવું કહે છે કે શ્રી ગૌતમ ઋષિને બ્રાહ્મણોએ વિના વાંકે પગવ્યા તેથી શ્રી ગૌતમઋષિની આંખમાં બ્રાહ્મણો માટે ઝેર આણ્યું અને વૈરનો બદલો લેવા માટે અને બ્રાહ્મણોએ લોકોનું દ્રવ્ય હરણ કરવા વાસ્તે પાથરેલી જાળ તોડી પાડવા માટે જ વેદ ધર્મની સામે ઐટલે બ્રાહ્મણ ધર્મની સામે પોતાનો જૈનધર્મ નામે મત ચલાવ્યો. ધર્મના નામથી યજ્ઞમાં બ્રાહ્મણો ગાય, પાડા, બકરાં, અશ્વ, મનુષ્ય, વગેરે હોમાવતા અને નિરપરાધી પ્રાણીઓના પ્રાણો હરણ કરાવતા હતા; ઉપરાંત તે જીવોના માંસોનું ભક્ષણ પણ કરતા હતા. શ્રી ગૌતમે એ બ્રાહ્મણોની હિંસકવૃત્તિ અને પાછા સજીવન કરવાના ડોળની સામે અહિંસાને ઉપદેશ ચલાવ્યો. લાખો મનુષ્યો અને રાજાઓને જણાવું કે યજ્ઞને નામે હિંસા કરવી તે વ્યાજબી નથી તેથી તે લોકો શ્રી ગૌતમના જૈન ધર્મમાં ભળ્યા તેથી બ્રાહ્મણોની આજીવિકામાં ધણાજ ફેર પડી ગયો. શ્રી ગૌતમે ગાયના પુંછડાને ઝુડો વગેરે બનાવ્યા તે રમેહરણમાં દેખાય છે. આવા પ્રકારની પૌરાણિકોની કથાનો સાર એટલોજ નીકળે છે કે શ્રી ગૌતમને કુખતું હતું પેટ અને કટવા માંડ્યું માયું એ નિયમ પ્રમાણેજ વેદની સામે જૈનધર્મ નામનું પાખંડ પોતાનું વૈર લેવા નિમેષેજ ઉણું કરેલું છે. આવી દંત કથા લોકોમાં ચાલે છે. આ દંત-કથા શિવપુરાણ ઉપરથી લોકોએ તદ્દન કલ્પી કાઢી છે કારણ કે શિવપુરાણમાં શ્રી ગૌતમે જૈનધર્મ ચલાવ્યો. એ હકીકતજ નથી મળતી, વળી જૈનધર્મ માટે શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણમાં તે ભવિષ્ય ભાષ્યું છે તેમાં પણ શ્રી ગૌતમ જૈનધર્મ ચલાવશે એમ નથી લખ્યું પણ કેકેવેકેવેકેટ દેશનો આહત નામે રાજા જૈનધર્મ ચલાવશે એમ લખ્યું છે. આ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે જૈનધર્મના ઇંદ્રજીત ઉદ્દેશ ગૌતમનું નામ સાંભળીને લોકોએ જૈનધર્મ ગૌતમે ચલાવ્યો છે એમ બ્રાંતિથી માની લીધેલું છે. ખરૂં જોતાં જૈન ધર્મ તો શ્રી રૂપબદેવજીથી ચાલેલ છે અને શ્રી મહાવીરપ્રભુના એકશિષ્ય તરીકેજ ઇંદ્રજીત નામના ગૌતમગોત્રી બ્રાહ્મણ હતા.

ઉત્તરું ઉપલી દંત કયાઓમાં તો બાહ્યો ઉપકારને બદલે અપકાર કરવાવાળા છે એવું સાબિત થાય છે. इत्यलम् उँ शान्तिः शान्तिः शान्तिः :

એ પ્રમાણે જૈનધર્મનો અન્યધર્મોમાં ઉદ્દેશના દ્વિતીય ભાગનો દ્વિતીય ખંડક અને દ્વિતીય ભાગ સંપૂર્ણ થયો.

—ગોકુલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી.

લાલા લજપતરાય શુ કહે છે ?

“ અહિંસા પરમો ધર્મ ” સત્ય છે કે ઘેલછા !

અહિંસા પરમો ધર્મ :

સત્ય કરતાં ઉચ્ચ ધર્મ નથી અને ‘ અહિંસા પરમો ધર્મ : ’ કરતાં વર્તન દર્શક એકે હિતમ માર્ગ નથી. યથાર્થ સમજન્ય અને જીવન વ્યવહારમાં યથાર્થ યોગ્યતા કરવામાં આવે તો એ સૂત્ર મનુષ્યને મહાત્મ્ય અને વીરતા બક્ષે છે. અયોગ્ય ભ્રમથી જીવનમાં તેને અયથાર્થ ઉપયોગ થાય તો મનુષ્ય શ્રીકણ્ઠ, બાયલા, અધમ અને મૂર્ખ બની જાય છે. એક કાલે ભારતવાસીઓ તે સૂત્ર યથાર્થ સમજતા હતા, અને તેનો આચરણમાં યથાર્થ ઉપયોગ કરી પણ જાણતા હતા, ત્યારે તેઓ સત્ય, ઔદાર્ય, અને વીરતાના ગુણવર્તે અલંકૃત હતા.

એ ઉદાર સત્યનું વિદ્યુત સ્વરૂપ

એક સમય એવો આવ્યો કે જ્યારે કેટલાક સદ્ગુણી મનુષ્યોએ સંપૂર્ણ ઉચ્ચ આશયથી અને સાધુતાથી તેનું સ્વરૂપ ઘેલછામાં ફેરવી નાખ્યું, તેને સર્વ સદ્ગુણથી ઉચ્ચરથાન આપ્યું એટલું જ નહિ પરંતુ સદાચારી જીવનની કનેડીનું અપૂર્વ શસ્ત્ર બનાવ્યું. તેમણે પોતાના જ જીવનમાં તેને અતિશય મહત્વ આપ્યું એટલુંજ નહિ પણ અન્ય સર્વ ગુણને ભોગે ઉચ્ચતમ પ્રજાકીય સદ્ગુણનું સ્વરૂપ આપી દીધું, અન્ય સર્વ ગુણો જે મનુષ્યને અને પ્રજાને ઉચ્ચ પ્રતિભાશાળી બનાવે છે, તેને પાછળ મૂકી દાંધા અને તેમના મત અનુસાર આ બલાધની એકજ કસોટીથી તે સર્વ ગુણને ગોણપદ આપ્યું.

તેનાં ભયંકર પરિણામ

ધૈર્ય, રૌદ્ર્ય, વીરત્વ એ સર્વ સદ્ગુણો ધીમે ધીમે ધસાધ ઘવા, પ્રતિષ્ઠા અને સ્વમાન વિલુપ્ત થઇ ગયાં. સ્વદેશાભિમાન, સ્વદેશ પ્રીતિ, કુટુંબ પ્રીતિ અનુરાગ જાતિ ગૌરવ એ સર્વનો ઝળહળતો દીપ ઝોલવાઇ ગયો. અહિંસાના વિપરીત આચરણના દુરપયોગને કીધે અથવા સર્વ ઉચ્ચ તત્વોને ભોગે તેને અમર્યાદિત મહત્વ આપવાથીજ હિંદુઓનો સામાજિક, રાજકીય તેમજ નૈતિક અધઃપાત થયો. મગદાનગીમાં અહિંસા કરતાં કોઇ પણ રીતે તાત્વિક ઉણપ નથી એ વાત તેઓ તદ્દન વિસરી ગયા. તત્પતઃ એ સદ્ગુણને જે યોગ્યરીતે વ્યવહારમાં યુકાય તો તે અહિંસાથી અલ્પાંશે પણ અસંગત નથી. વ્યક્તિહિત કે રાષ્ટ્રીય હક્કાણ માટે જગીઆથી નિર્જનનું રક્ષણ કરવાની, અન્યાયભર્યું આક્રમણ કરનાર

* જુલાઇના મોડર્નરિલ્કમાં આવેલા અંગ્રેજી લેખનું આધાર.

અને રાજ્યાધિકારી, ચેરટા અને લક્ષ્મી, કામંધ, નરાધમ અને સ્ત્રીના સતીત્વને બ્રહ્મ કરનાર, દુરાચારી, ખુની અને શત્રુને અન્યાયાચરણ કરતા અને ઉપદ્રવ આપતા અટકાવવાની અનિવાર્ય અગત્ય તરફ તેઓએ દુર્લભ આપ્યું. નિર્દોષને પીડા આપતા, વિશુદ્ધને બ્રહ્મ કરતા, અને અન્યના વ્યાજબી હકકે ઉપર તરાપ મારતા—દુષ્ટ સ્વભાવવાળા મનુષ્યોનાં હૃદયને ન્યાયપુરઃસર ક્રોધ અને તેને અંગે નીપજતાં પરીણામના બચથી તેમ કરતા અટકાવે એમ માનવભાવના સ્વીકારે છે, તે વાત તેઓ વિસરી ગયા. જે મનુષ્ય અધર્મ અથવા ગ્રેર અને જુલમની જખરજસ્તીથી જમાવેલી સત્તાને સહન કરી, “ચાલે તેમ ચાલવા દેવાની રીત” રાખે છે, તે એક રીતે તેને અનુમોદન આપી ઉત્તેજે છે, અને તેથી દુરાચારીના અજબુદય અને પ્રાપ્ત્યની વૃદ્ધિ માટે કેટલેક અંશે જવાબદાર છે એ સત્યમાં રહેલા આવશ્યક અને મહાન્ રહસ્યને તેઓ પ્રત્યક્ષ કરી શક્યા નહિ.

અહિંસાનો અયોગ્ય વ્યવહાર—

આ અહિંસાનો નિર્ભયાર્થિત અને અયોગ્ય વ્યવહાર કોહાણરૂપે પદ્મટી જમ્મ સુવ્યવસ્થાના મુંઝવેદકમાં વિપર્યયે પ્રસરે છે, શક્તિને નિર્બીર્ય કરી મૂકે છે અને પુરુષો અને સ્ત્રીઓને સસેદસ મગજના, ચિત્તભ્રમિત, નિરતેજ બનાવી મહત્વાકાંક્ષા અને ઉચ્ચ સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ પાછળ અપ્રતિહત ખતથી મંડ્યા રહેવામાં નેષ્ટતા સામર્થ્ય વિનાના અને નમાલા કરી મૂકે છે, તેનાથી મનુષ્યહૃદય એકલતીલું અને તીર જની જાય છે. જૈનધર્મના સંસ્થાપકો આત્મસંયમન અને દેહદમનમાં જીવનને વ્યતિત કરનાર મહાત્માઓ હતા. તેમના અનુયાયી જૈન સાધુઓ વિકારોનો નાશ કરવામાં મહાન્ સંબલિત વિજય પ્રાપ્ત કરનારા મહાપુરુષોની કોટિમાં આવે છે. ટોલ્સ્ટોયનો અહિંસા સિદ્ધાંત ચોડાં જ વર્ષ પહેલાંજ જન્મ પામ્યો છે. જૈન અહિંસાને ભારતવર્ષ ત્રણ હજાર વર્ષથી જાણીતા આવ્યો છે. પૃથ્વીતળ ઉપર એકે એવો દેશ નથી કે જેને ભારતવર્ષની માફક સૈકાઓ થયાં આવા અનેક અહિંસાવાદીઓ શોભાવી રહ્યા હોય પણ પૃથ્વીતળ પર એવાયે એક દેશ નથી કે જે હાલના અથવા છેલ્લાં પંદર શતકના ભારતવર્ષ માફક તદન કચડાઇ ગયેલો અને પૌરુષત્વના એકેએક અંશ ગુમાવી બેઠેલો હોય. કેટલાક લોકો કહેશે કે ભારતવર્ષની આ સ્થિતિ અહિંસાવાદનું પરિણામ નથી, પણ ખીજા સદ્ગુણોને તિલાંજલી આપવાનું પરિણામ છે. પણ હું તો આશ્ચર્યપૂર્વક માનું છું કે ગૌરવ, મનુષ્યત્વ, અને સદ્ગુણના માર્ગને વિસારે પાડી અધઃપતન આણનાર જે જે કારણો છે, તેમાંથી એક અહિંસાવાદના ઉચ્ચ સત્યની વિકૃતિ છે. અત્યંત ખેદ તો એથીજ થાય છે કે જે લોકો આ સિદ્ધાંતને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી વળગી રહે છે, તેઓ પોતાના જ વર્તનથી બતાવી આપે છે કે આ સત્યનો વિપરીત વ્યવહાર મનુષ્યોને ઘણિક, નિર્ભીર્ય અને ક્ષુદ્ર જીવનને માર્ગે દોરી જાય છે.

મારા કુટુંબનું ઉદાહરણ—મારો જૈનધર્મનો ત્યાગ,—

મારો જન્મ જૈન કુટુંબમાં થયો હતો, મારા દાદાને અહિંસામાં અત્યંત શ્રદ્ધા હતી. એટલે સુધી કે સર્પને મારવા કરતાં તેનાથી મૃત્યુ પામવાનું વધારે પમંદ કરે. તે એક જંતુને પણ ઇજા કરતા નહિ, ધાર્મિક ક્રિયાઓમાં કેટલાક કલાકના કલાક ગાળતા. દેખીતી રીતે તે એક સદ્ગુણી નર હતા અને કોમમાં માતબર માણસ ગણાતા. સૌને તેમની પ્રતિમાન ઉત્પન્ન થતું. તેમના ભાઇ સાંઘ થયા હતા અને પોતાના પંચમાં એક પ્રતિજ્ઞાશાળી

શરૂ હતા. મારા જીવનમાં મેં જોએલા ઉચ્ચ સાધુઓમાંના એક હતા. તેઓ પોતાના સિદ્ધાંતને જીવનભર જાળવી રહ્યા અને દેહદમન તથા વિકારને અંકુશમાં રાખવામાં નિપુણતા મેળવવામાં સફળ નિવડ્યા હતા, પણ નૈતિક ધોરણના ઉચ્ચ કાનુનોને અનુસરીને જોઈએ તો તેઓનું જીવન શુષ્ક અને અસ્વાભાવિક હતું. હું તેમને આહતો અને માન આપતો પણ તેમનો મત સ્વીકારી શક્યો નહિ. તેમજ તેમણે પણ મને પોતાનો મત સ્વીકારાવવાની કાળજી કરી નહિ. પણ તેના બાઈ-મારા દાદા-જીદીજ પ્રકૃતિના પુરૂષ હતા. તે અહિંસા ધર્મ-વિકૃત અહિંસાધર્મ-પાગાલ. તે મત ગમે તેવા સંયોગોમાં ક્રોધના પ્રાણ હરવાની મનાઈ કરે છે, પણ તે પોતે, પોતાના ધંધાને અનુસરતાં, જ જ પ્રપંચ ખેલવા પડતા તે સર્વ પ્રપંચને બ્યાજળી ગણતા એટલુંજ નહિ પણ સર્વોત્તમ માનતા. પોતાના ધંધાના બ્યવહાર શાસ્ત્રાનુસાર એ પ્રપંચ તેમને મન છુટ આપી શકાય તેવા હતા. જી, પક્ષી અને એવા બીજાં પ્રાણીઓ મૃત્યુના મુખમાં આવી પડતાં હોય તો તેને બચાવવામાં હજારો રૂપિયા ખર્ચી નાંખે પણ સગીર કે વિધવા સાથે લેવડ, દેવડ. કરવામાં તેમનો છેલ્લો કાળીઓ પણ ઝુંઘવી લે એવા એ મતને માનનારાં ધણાં મનુષ્યો મેં જોયાં જાણ્યાં છે.

હાલના જૈનો—

હું ક્રોધ રીતે એમ કહેતા નથી માગતો તે ભારતવર્ષમાં અન્ય હિંદુ ક્રોધો કરતાં જૈનો વધારે અનીતિમાન છે, અથવા એમ પણ નથી કહેતો કે અહિંસા એવી અનીતિ તરફ દોરી જાય છે. એવા મિથ્યા દોષારોપણો અણુસારો પણ મારાથી દૂર રહો ! પોતાની રીતભાતમાં જૈનો ઉદાર, અતિધૃપજ્ઞ, બુદ્ધિશાળી અને બ્યવહારમાં કુશળ છે. હિંદુઓમાં એવી બીજી માતિઓ પણ છે. મારો કહેવાનો બાવાર્થ એવો છે કે અહિંસાના અમર્યાદિત બ્યવહારે તેઓને અન્ય કોમ કરતાં વધારે ઉચ્ચ નીતિના પર્યે ચડાવ્યા નથી. વસ્તુતઃ જોર જીલમ અને છુટકાટને લીધે જો ક્રોધ કોમને વધારે ખમવું પડતું હોય તો તે જૈન કોમજ છે. કારણ કે વારસામાં મળેલી બીરતા અને બળના ઉપયોગ તરફ તિરસ્કારને લીધે બીજા કરતાં તેઓ વધારે લાચાર હોય છે. તેઓ આત્મરક્ષણ કરી શકતા નથી, તેમજ પોતાના પ્રિયજનની આપણને સાચવી શકતા નથી.

શુ' કર્તવ્ય છે ?

વર્તમાન કાળે પુરોષ, સામાર્યના દેવી હક્ક માગનાર આવતાર છે. ત્યાં ટૉલ્સ્ટોયનો અવતાર રોપના સદ્ભાગ્યેજ થયો. પરંતુ ભારતવર્ષની સ્થિતિ તદ્દન જીદીજ છે. જીલમભાટના; આ કમણનાં કે છુટકાટનાં કર્તવ્યો માટે બરજેરી કે જગરજસ્તી વાપરવાનો ઉપદેશ આપસંતાનો આપેજ નહિ. મને વિશ્વાસ-શ્રદ્ધા છે કે આર્યજૂમિ એટલી પતિત ધરોજ નહિ. પણ આ પછી આમરું તેમજ આપણી સ્ત્રી, બેન, પુત્રી કે માતાની પ્રતિજ્ઞાનું રક્ષણ કરવા માટે પણ આપણે આપણા સાર્મથ્યને ઉપયોગ કરવો એ પાપમર્થુ છે એવું શિક્ષણ તો આપણે પાલવે તેમ નથી. એવું શિક્ષણ અસ્વાભાવિક અને અનિષ્ટકારક છે. આપણે રાજ-દારી ખૂનોને ધિક્કારી કાઢીએ; અરે ! એથી પણ ન્યાય ખાતર, ન્યાયપુરસ્કર હેતુ પાર પાડવા અન્યાયયુક્ત અને કાયદા વિરૂદ્ધ બળનો ઉપયોગ કરવાની રીતને અવગોડી કાઢીએ પરંતુ જ્યારે એક મહાન અને લોકમાન્ય પુરૂષ આપણા યુવાનોને કહે કે “ હજુ જોર-જીલમ કરનાર મનુષ્યને સામા થયા વિનાં આત્માર્ષણ કરીને જ આપણે આપણા આધારે